

26

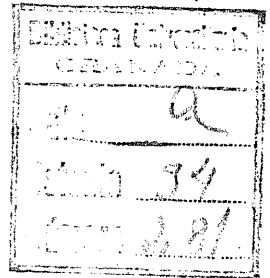
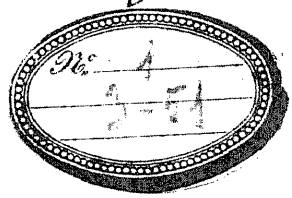
7a. 7. 26.

7.a. 7.

4.



Person de Distinguidij vnijs a falsis reuelat
nibus



Del Colegio de la Comp^{ia} de Jhu de Granada. B. 23

REVERENDI PATRIS

PETRI THYRAEI

NOVESIENSIS, SOCIETATIS IESV THEOLOGI, ET PROFESSORIS HERBIPOLENSIS DE APPARITIONIBVS

Spirituum tractatus duo:

Quorum prior agit

DE APPARITIONIBVS OMNIS GENERIS SPIRITVVM, DEI, ANGELORVM, DÆMONVM, ET Animarum humanarum libro vno.

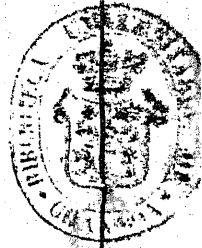
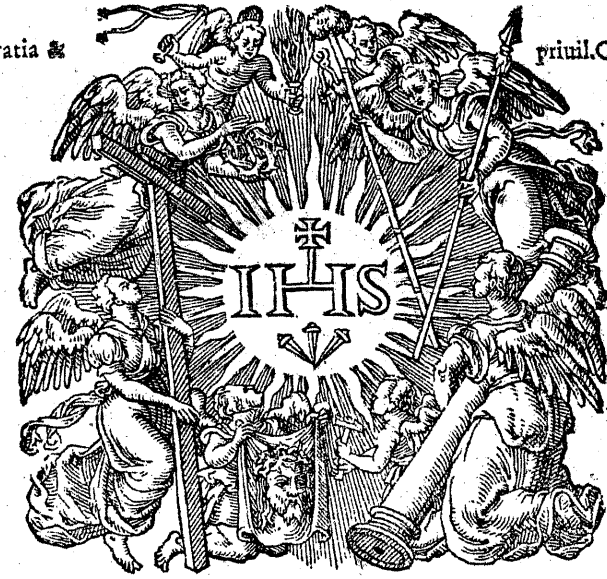
Cum duplici appendice de Spirituum imaginibus & cultu, deque Purgatorij veritate.

Posterior continet

DIVINARVM SEV DEI IN VETERI TESTAMENTO Apparitionum & locutionum tam externarum, quam internarum libros quatuor nunc primum editos.

Cum Gratia

privil. Cæs. Maiest.



COLONIAE AGRIPPINAE

Ex Officina Mater. Cholini, sumptibus Gosuini Cholini.

ANNO M. D. C.

Del colegio de la comp^{ia} de Jhu de Granada.

ADMODVM REVERENDIS IN CHRIS-

to Patribus, & Religiofissimis viris, Carthusiarum, in Francia Orientali, Præpositis, P. Joanni Mulnero, Horti Angelorum Her-
bipoli, P. Sebastiano Fischeri, Cellæ Salutis in Dickelhau-
sen, & P. Ludouico Hagero, Pontis MARIÆ, in
Astheim, Prioribus, Dominis omni
obseruantia dignissimis?

QUANTER summa à Deo Opt. Max. hominum
generi collata beneficia, Admodum Reueren-
di in Christo Patres, haud postremum est Sa-
crarum Veteris Testamenti Scripturarum thesau-
rus: non solum, quia rerum præclare gestarum à san-
ctissimis Patriarchis historiam certissimam saluber-
rimamq; continent, nosq; ad virtutum studium ex-
citant: rerum etiam, quia Dei in ipsis concilia atq; co-
gitationes veluti in quodam speculo, intuemur. Quã-
ta sit huius beneficii magnitudo, exiguus animus non
concepit: obscure ij intelligunt, qui quid sit ducem iti-
neris ad æternam felicitatem habere, & quid consilio-
rum omnipotentis Dei conscium esse, secum paulò al-
tius voluerint expendere. Expendit hoc Apostolus,
cum docet, omnem Scripturã, diuinitus inspiratam,
utilem esse ad docendum, ad arguendum, ad corrigen-
dum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit ho-
mo Dei, ad omne opus bonum instructus. Expende-
runt illi, qui quanquam doctissimi acutissimiq; essent,
lectionis tamen huius suauitate, ita capti sunt, ut opti-
mam vitæ suæ partem in illa una consumserint. Ve-
rùm quemadmodum hoc multi utiliter: ita non pauci
quoq; maxima sua aliorumq; pernicie præstiterunt:
ex eadem re, tanquam pessima aranea, venena sibi col-

EPISTOLA

ligentes, unde alij dulcissima & saluberrima mella hauserunt. Docere hoc possem omnium, quæ nos antecesserunt seculorum historia. Sed pro omnibus seculis, primi Christiani seculi principem S. Petrum, in theatrum adducam: cuius sententia tanto grauius ferire nos debet, quanto ipse vir grauior est. Nam cum in altera Epistola sua, Cap. 3. priuatam querimoniam de Epistolarum, D. Pauli deprauatoribus instituisset, mox eam in omnes Scripturarum falsarios, tanquam in omnes libros impune grassantes, plus quam tragice confert. In quibus, inquit, quædam sunt difficultia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Causam corruptelæ certissimam adiungit, ignorantiam. Quia enim homines illi indocti sunt, hoc est, ut D. Hieronymus Epist. ad Paulinum Presbyterum in classes partitur, agricola, cametarij, fabri, metallorum lignorumq; cæsores, lanarij, fullones: idcirco dum sacros libros, ut rastra sua, & malleos versant, nullo ingenio, nulla ope diuina adiuti in extrema se animarum precipitia miseri agunt. Quare ad tanta precipitia cauenda existimauit semper eos bene de proximorum salute mereri, qui quæ ad Sacrarum Scripturarum intelligentiam facerent, in medium afferrent. Quod alij quidem magnis longiq; commentarijs: alij concionibus & exhortationibus, alij notationibus: alij alijs vijs & medijs, ad easdem tamen Scripturas spectantibus, præstiterunt. Ego hoc quem vobis Patres, offero, dedicoq; de Diuinis veteris Testamenti

stamenti

DEDICATORIA.

stamenti Apparitionibus Tractatu, præstare conor. Argumentum initio videbitur fortasse exile, sed, si consider, eturest quam latissimum, non minus per totum Sacrarum Scripturarum corpus, quam sanguis per corpus humanum, diffusum. Vix enim vllum dederitis veteris Testamenti librum, qui non Deum Opt. Maxi. producat, nunc cum mortalibus sermones familiares miscentem, nunc consilia sua cogitationesq; amice proferentem: nunc de rebus grauissimis differentem. Neq; hoc uno eodemque modo: sed vario multiplicique. Aliquãdo se sub humana forma exhibet: aliquando vox ipsius tantum auribus percipitur mortalium, ipse sub aspectum non venit: nonnunquam dormientibus assistit, & miras species rerum atq; simulachra offert: nonnunquam etiam menti, singulari & abditiſſimo quodam modo, allabatur. Qui modi, ut varij sunt, ita obscuri & difficiles: indoctisq; facile occasionem erroris præbent, nisi qua ratione Deo conueniant, tribuiq; debeant, perspicue cognoscatur. In vno Diuinarum Apparitionum genere, quàm quidam hallucinati sint, satis demonstrant Manichæi atque Anthropomorpha. De Manichæis refert B. Augustinus, lib. contra Adamantium, Cap. 9. eos ex his Apparitionibus impie conclusisse Vetus Testamentum cum Nouo pugnare: cum hoc disertè testetur Deum visi: nonnunquam illud sepiſſimè eundem mortali-um oculis offerat. De Anthropomorphitis habet Nicephorus, lib. II. cap. 16. quod tempore Theodosij Maioris, in Agypto, magna contentione & furore docu-

EPISTOLA

erint, Deū corporeum esse, & humanis membris, non
 scūs atq; homines mortales constare: hāc præcipuè ob
 causam, quod Scriptura visum et apparuisse asserat,
 eidē q; membra, oculos, manus, pedes, os, vultū passim
 tribuat. Cum igitur tot Apparitionibus pleni sint om-
 nes veteris Testamēti libri: & ipsam, quantā quātam
 possidemus, ex Dei Reuelatione, Scripturā habeamus:
 plurima verò in ijs sint et perdifficilia et perobscura:
 putavi, si non magnum, aliquod saltem ad Sacrarum
 Scripturarū intelligentiā lumen afferrī posse, si restā
 obscuras peculiari libro complecterer. Atq; hęc prima
 laboris mei causa fuit. Altera est. Dederam ante ali-
 quot annos, quasdam de Apparitionibus Spirituum,
 promovere Scholarū nostrarum, Assertiones. In ijs,
 ut breuiter de humanis & Angelicis Spiritibus, ita
 breuissimè de omnium Spirituum authore, Deo: cuius
 tamen, tā in veteri Testamento, quā in Nouo, existant
 Apparitiones tam multa. Has cū nouitate sua placu-
 isse Lectori intelligerē (quod facile ex editionibus con-
 ieci, quas varij Typographi emulgarunt) incitatus
 sum, ut quę prius indicarā solum, copiosius atq; exa-
 ctius postea explicarem. Dedi igitur duas Disputatio-
 nes prolixiores: alterā de Damoniacis, alteram de Lo-
 cis Inuestis. Sed de Apparitionibus Dei duplex adhuc
 desiderabatur Tractatio: una, quę veteris Testamē-
 ti restringeret: altera, quę Noui. In vetus testamen-
 tum hoc libello inquisiui: de Nouo alias si Noui testa-
 menti auctori Christo ita placuerit, dabitur disputā-
 di

DEDICATORIA.

di occasio. Hic, ne sine Patrono in lucem prodiret, vos
 mihi, Patres, occurrebatis, quibus hic, qualiscunq; la-
 bor deberetur. Cum enim omnis occupatio vestrā diui-
 na sit, atque in vno studio, lectione & meditatione Sa-
 crarum Scripturarum, quas nocte dieq; ex sanctissimi
 Instituti vestri præscripto versatis, prope tota consistat
 isque sit vester cibus, vestrā summa voluptas, non de-
 bui alijs, quā Scripturarum talibus Commendatori-
 bus, Scriptura commentationem dedicare. Priuatas
 causas, si percensere vellem, habere & honestas, & ex
 Instituti similitudine prognatas. Sed quia cum priori
 aquari non videntur, tametsi aliquas vellem, nullas ta-
 men commemorabo. Optimus Maximus Deus, cuius
 Apparitiones describimus, apparere dignetur in omni-
 um vestrū cordibus, suęque celesti benedictione vos,
 vestrosque sanctissimos cœtus replere: ut quem nunc, a
 Christo peregrinantes, videtis in enigmate, reuelata
 tandem facie in calis beati contemmini. Herbipoli ex
 Collegio Societatis Iesu, Calend. Januarijs, Anno ab
 Incarnatione Domini 1600.

VV. RR. PP.

Deuotus

PETRVS THYRAEVS SOCIET.
 IESV.

INDEX

INDEX CAPITVM

LIBRI DE APPARITIONI- bus Spirituum.

Cap. I. Ostenditur, quid nomine Spiritus intelligatur, & quot sint Spirituum genera, de quibus Disputatio instituta est.

Cap. II. De natura, ratione & speciebus Apparitionum, in genere.

Cap. III. De Apparitionibus Dei, & præcipuè iis, quæ olim in Veteri lege Patribus fuerunt exhibitæ; quarum rationes & causæ explicantur.

Cap. IIII. Expenditur modus, quo Deus olim in Veteri lege exhibitus est.

Cap. V. De variis Apparitionibus Dei, quæ in Noua lege, & tempore gratiæ fuerunt factæ.

Cap. VI. De bonorum angelorum Apparitionibus, quas veras esse demonstratur; licet ipsæ non omnibus conueniant.

Cap. VII. Explicantur modi & rationes; quibus angeli boni apparuerunt.

Cap. VIII. Explicantur operationes bonorum angelorum in assumptis corporibus: & insuper earundem Apparitionum variæ assignantur causæ.

Cap. IX. De Apparitionibus Dæmonum, seu malorum angelorum, quas variis rationibus ostenditur à bonorum angelorum Apparitionibus differre.

Cap. X. De propriis quibusdam operationibus, & finibus malorū angelorum, in assumptis corporibus.

Cap. XI. De humanorum Spirituum Apparitionibus: quas ostenditur non esse fabularum loco habendas.

Cap. XII. De forma & modis, quibus humani Spiritus apparent, de quæ eorundem operationibus.

Cap. XIII. De causis Apparitionum humanorum Spirituum in genere: atque item illis, quæ singulis Spirituum generibus conueniunt.

Cap. XIV. De temporibus locis, atque personis; quibus humani Spiritus, tam boni quam mali plerunque se exhibent.

Cap. XV. An liceat quouis modo, cum quibuscunque Spiritibus agere & communicare?

Cap. XVI. Expenduntur rationes, quibus boni à malis Spiritibus dignoscuntur.

Cap.

CAPITVM.

Cap. XVII. Expenduntur rationes, quibus boni inter se Spiritus dignoscuntur.

Cap. XVIII. Inuestigantur rationes, quæ malos inter se Spiritus distinguunt & produunt.

CAPITA APPENDICIS PRIMAE LIBRI DE APPARITIONI- bus Spirituum.

Cap. I. De Imaginibus, quibus Apparitiones occasionem dederunt.

Cap. II. De duplici cultu, qui Dei Imaginibus, à Catholicis exhibetur.

Cap. III. De Imaginibus tam bonorum quam malorum Angelorum, quæ ex ipsorum Apparitionibus profectæ videntur; deque earum ratione & causis.

CAPITA APPENDICIS SECUNDÆ, AD librum de Apparitionibus Spirituum, qua ostenditur esse locum aliquem Purgatorium, vbi quædam animæ expiantur ad tempus, antequam ad cælum admittantur & quidem ostenditur hoc.

Cap. I. Locis desumptis ex Scripturis Veteris & noui Testamenti.

Cap. II. Definitionibus variorum Conciliorum in Ecclesia celebratorum.

Cap. III. Summarum Romanorumque Pontificum suffragiis.

Cap. IV. Sanctorum Patrum Græcorum & Latinorum sententiis.

Cap. V. Rationibus naturalibus quas Gentiles confirmant.

Cap. VI. Confessione hostium Ecclesiæ Catholicæ.

Cap. VII. Apparitionibus & Assertionibus ipsorummet Spirituum.

His subiungitur horum Spirituum Categorica diductio, ex qua ipsorum status & conditio haud obscure intelligitur.

(:)(:)

IN-

INDEX CAPITVM LIBRORVM DE DI-
uinis, Veteris Testamenti, Apparitionibus & Locu-
tionibus, tum externis, tum internis.

CAPITULA PRIMI LIBRI, QUI EST
de Apparitione Dei Visibili.

CAP. 1. Quanam dicantur Apparitiones Diuinæ, de quibus præfens
Tractatus est.

Cap. 2. Diuinarum apparitionum genera esse quatuor, eaque pluri-
mum inter se differre.

Cap. 3. Dari Visibilem, siue Ocularem, Dei Apparitionem, qua sub
externa & spectabili forma se hominibus exhibuit.

Cap. 4. Deum sub nulla alia, quàm humana forma apparuisse, & vi-
sum esse idque iustas ob causas.

Cap. 5. Sub quo sexu Deus apparuerit olim, quando sub externa hu-
manaque forma est visus: & cur hunc præ illo elegerit.

Cap. 6. Quam ætatem Deus præ se tulerit, quando apparuit: & quæ
causæ fuerint simulatæ ætatis.

Cap. 7. Qualis fuerit forma, qua Deus exhibitus est; eximiane, an de-
formis.

Cap. 8. Quis fuerit decor atque maiestas formæ illius, qua Deus con-
spiciebatur, quando apparebat.

Cap. 9. Quomodo decor atque dignitas fuerit in corpore, sub quo
conspiciebatur Deus.

Cap. 10. Quis corporis, in quo Deus apparuit, fuerit externus habi-
tus, atque ornatus.

Cap. 11. Verumne, an phantasticum, aut imaginarium, fuerit corpus,
sub quo Deus apparuit.

Cap. 12. Fueritne verè viuum corpus, sub quo mortalibus exhibitus
est Deus.

Cap. 13. An corpus in quo Deus apparuit, fuerit organicum, & hu-
mano per omnia simile.

Cap. 14. An corpus hoc, sub quo Deus apparuit, fuerit ex nihilo cre-
atum, an potius, ex præiacente, vt loquuntur in scholis, formatum.

Cap. 15. An corpus hoc fuerit allatum ex cælo.

Cap. 16. An corpus hoc fuerit formatum ex corporibus mixtis, iis,
quæ sunt sub cælo.

Cap. 17. An corpus illud fuerit conflatum ex elementis, quæ sub sunt
cælo.

Cap. 18. An omnia & sola elementa seruiert corpore conflando,
sub quo Deus est visus.

Cap.

CAPITVM.

Cap. 19. Triplicium rerum causas Efficientes inuestigandas esse, in
Dei apparitionibus Visibilibus, & Ocularibus.

Cap. 20. Quisnam finxerit corpus, in quo Deus olim in Veteri Te-
stamento est visus.

Cap. 21. Quisnam formæ corporis, in quo Deus apparuit, fuerit au-
thor.

Cap. 22. Quomodo corpora atque formæ, quæ Deo in hisce Appa-
ritionibus seruiert, sint producta.

Cap. 23. An Deus, aut Filius Dei corpus assumpserit, in Visibilibus
his, quæ Deum exhibebant, apparitionibus.

Cap. 24. Deum, aut Dei filium nunquam corpus assumpserit: omnes-
que apparitiones per Angelos immediatè factas esse.

Cap. 25. Nulla, aut non magna esse argumenta, quibus aliqui persua-
dentur, Deum per se, in assumptis corporibus, apparuisse.

Cap. 26. Vnde, siue ex quibus indicijs constare possit apparitionem
esse Diuinam, & non Angelicam, quamuis Angelorum ministerio om-
nia peragantur.

Cap. 27. Quomodo Deus (aut Dei nomine Angelus) assumpserit
corpus, in quo dicitur apparuisse.

Cap. 28. Quæ causa efficiens officiorum, & operationum, quæ in as-
sumptis, à Deo Angelisque, corporibus videbantur perfici.

Cap. 29. Quomodo officia atque functiones Angelis authoribus
tribui debent, quæ ipsis, dei hic personam sustinentibus, ascribuntur.

Cap. 30. An dicta officia functionesque eodem modo possint tribui
Deo, quo Angelis.

Cap. 31. De causa finali diuinarum apparitionum Visibiliu, quod-
que ad illos nulla necessitate cogatur Deus.

Cap. 32. Malè dici idcirco Deum voluisse, sub spectabili forma, ap-
parere, vt Filius crederetur minor Patri.

Cap. 33. Malè dici idcirco Deum apparuisse, quod quas apud homi-
nes exercere operationes voluit, non nisi per assumptum corpus potu-
it exercere.

Cap. 34. Multos esse fines, quasi secundarios, ob quos videri potest
Deus apparuisse.

Cap. 35. Quis fuerit præcipuus finis visibilis Dei, sub humana forma
apparitionis.

Cap. 36. De multiplicibus personis, quibus Deus sub humana for-
ma apparuit.

Cap. 37. Quibus temporibus potissimum Deus sub humana forma,
voluerit apparere, quatuor ob causas.

Cap. 38. Quibus potissimum locis Deus sit visus sub humana forma.

INDEX

**CAPITA LIBRI SECVNDI, QVI EST DE
Vocali Dei Apparitione, siue Locutione.**

- C**ap. 1. Vocalis Dei Apparitio siue Locutio, in quo propriè consistat.
- Cap. 2. Docetur pluribus Scripturæ exemplis, Deum externa voce locutum fuisse aliquando hominibus.
- Cap. 3. Vocalem Dei Apparitionem, siue Locutionem octo præcipuè modis accidisse.
- Cap. 4. De Diuina Locutione facta per Nubem.
- Cap. 5. De Locutione dei facta per Rubum incombustum.
- Cap. 6. De Locutione dei per ignem.
- Cap. 7. De Locutione Dei per Sibilum.
- Cap. 8. De Locutione dei per Turbinem.
- Cap. 9. De Locutione Dei ex Propitiatorio.
- Cap. 10. De Locutione dei de cælo.
- cap. 11. De Locutione dei per Vrim & Thummim.
- cap. 12. De substantia & conditione vocis diuinæ, quæ deo loquente audiebatur.
- cap. 13. De quantitate diuinæ vocis, quæ audiebatur.
- cap. 14. Quo idiomate vsus sit deus, quando externa voce hominibus loquebatur.
- cap. 15. De proprio authore, & causa efficiente vocis, atque orationis dei, quæ audiebatur.
- cap. 16. Quem ob finem deus humana & externa voce, cum hominibus loqui sit dignatus.
- cap. 17. Quæ materia, quodue argumentum fuit Deo, quando externa voce loqui, audiriue voluit.
- cap. 18. De vi & efficacia orationis & Vocis diuinæ: & quæ eius causa.

**CAPITA LIBRI TERTII, QVI EST DE
Apparitione Dei Imaginaria.**

- C**ap. 1. In quo consistat propriè Imaginaria Dei Apparitio.
- cap. 2. Varias esse diuisiones Imaginariæ Apparitionis: præcipuè illam, qua diuiditur in eam, quæ in somno accidit, & quæ extra somnum in Vigilia.
- cap. 3. Varijs sacre Scripturæ exemplis astruitur Imaginaria dei Apparitio.
- cap. 4. Vnde cognoscatur Apparitionem dei esse Imaginariam.
- cap. 5. Deum non solum vigilantibus, verum etiam somno oppressis apparere, eosque de arcanis rebus instruere: idque varias & iustas occasiones accidere.

cap.

CAPITVM.

- cap. 6. De duplici genere Apparitionum Imaginariarum, quæ in somnis accidunt: claris, scilicet, & obscuris.
- cap. 7. An quibus obscuræ dei Apparitiones & Reuelationes fiunt, ipsorum quæ sub ænigmatibus latent, sententia semper explicetur.
- cap. 8. Assignatur causæ & rationes, propter quas deus sæpe obscure & sub ænigmatibus, sua hominibus in somno reuelet.
- cap. 9. Obscurarum Reuelationum, quæ in somnis fiunt, multos naturaliter intelligentiam habere posse.
- cap. 10. cur quibusdam præ cæteris obscurarum Reuelationum, quæ in somno accidunt, intelligentia concessa.
- cap. 11. An quibus facultas à Deo data est, obscura somnia interpretandi, omnia obscura somnia exponere potuerint.
- cap. 12. Difficilimum esse diuina à non diuinis somnijs distinguere.
- cap. 13. Quæ prodant somnia non esse diuina.
- ca. 14. Quæ prodant somnia esse diuina, siue à deo.
- cap. 15. Quæ, & an Angeli, causæ sint efficientes Apparitionum Imaginariarum, earum maximè, quæ in somno accidunt.
- cap. 16. Quænam per Angelos in hisce Imaginarijs Apparitionibus, quando deus videri, loqui, audiri dicitur, fiant: & quomodo eadem per eosdem efficiantur.
- cap. 17. An deus aliquando per Angelos malos, siue Dæmones diuina somnia immittat, an potius bonorum opera vtatur.
- ca. 18. An saltem per malos Angelos illas Apparitiones perficiat & exequatur, quibus supplicia in somnis intentantur & inferuntur hominibus.
- cap. 19. Quorum ordinum sint Angeli, qui dei personam in his, alijsque Apparitionibus sustinent, & munere funguntur.
- cap. 20. De terrore, trepidatione, animi item atque spiritus languore, qui pluribus, quamuis non omnibus, in Imaginarijs hisce, alijsque dei Apparitionibus solet accidere.
- cap. 21. Quæ causæ terroris huius atque languoris animi: & cur non eadem apud omnes locum habent.

**CAPITA LIBRI QVARTI, QVI EST DE
Apparitione Dei Intellectuali.**

- C**ap. 1. Exponitur propria ratio, & conditio Apparitionis dei Intellectualis.
- cap. 2. Dari aliquam Apparitionem siue Reuelationem dei Intellectualem confirmatur exemplis.
- cap. 3. Multiplicem esse dei Apparitionem Intellectualem.
- cap. 4. De Apparitione & Reuelatione dei Intellectuali, quæ in Ecclasi accidit hominibus.

() () 3

cap.

INDEX CAPITVM.

cap. 5. De Apparitione & Reuelatione dei intellectuali, quæ fit sine Ecstasi.

cap. 6. De varijs hominum generibus, sed præcipuè duobus, quibus deus secundùm intellectum, apparuit & locutus est.

cap. 7. De Apparitione & Reuelatione dei Intellectuali Sacerdotibus facta.

cap. 8. De Apparitione & Reuelatione Dei Intellectuali facta Prophetis.

cap. 9. De Apparitione & Reuelatione dei Intellectuali facta hominibus priuatis.

Cap. 10. Quomodo fiat Reuelatio & Locutio dei Intellectualis.

cap. 11. Quomodo mente & intelligètia contingit audire deum loquentem.

cap. 12. An deus semper per se loquatur in Reuelatione, atque Locutione hac Intellectuali siue Spirituali, an potius per alios, & quos?

ca. 13. An loquenti deo potuerunt atque debuerunt firmam fidem adhibere, & nullatenus de eius dictis dubitare, qui loquentem sibi audiebant.

cap. 14. Quæ ex diuinis dictis immutabilem continebant sententiã, & quæ mutabilem atque variabilem.

cap. 15. An qui deum loquentem sibi audierunt, non solum firmam dictis eius fidem adhibuerunt, verùm etiam certò cognouerunt deum esse, qui ipse loquebatur.

cap. 16. Ex quibus indicijs & argumentis colligatur deum esse, qui loquatur, quando diuinæ, vt creditur, accipiuntur Reuelationes.

cap. 17. An Prophetarum, & eorum, quibus diuinæ Reuelationes factæ sunt, dictis omnimoda fides adhibenda.

cap. 18. Vnde possit cognosci, Prophetas diuinofq; homines, proprio spiritu esse locutos, & non ex dei sententiã.

cap. 19. Vnde cognoscatur Prophetas diuinofque homines diuino Spiritu & non proprio esse locutos.

cap. 20. Quibus referentibus diuinas Reuelationes facilius & tutius fides adhibenda.

LIBRI

LIBRI
DE OMNIS GENERIS
SPIRITVVM APPA-
RITIONIBVS
CAPVT I.

Ostenditur quid nomine Spiritus intelligatur, & quot sint Spirituum genera, de quibus disputatio instituta est.

SPIRITVS Latinis, Græcis πνεῦμα, vtrifq; non idem significat: non apud prophanos solùm, verùm etiam sacros autores. Nam & *halitus* est, quo vnà cum cibo & potione vita animantium tenetur (a): & *ventus*, qui aërem turbat (b): & *animi elatio* (c). Sed & *substantiam quandam à materia separatam* significat (d): quo modo nobis de ipso sermo erit.

1.
a Ci. de nat. Deor.
b Ver. 6. Aeneid.
c Cesar lib. 3. belli ciuili.
d Psal. 103.
e Ioan. 4.

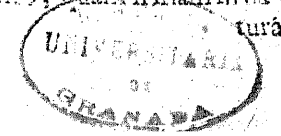
2. Esse talem aliquam substantiam, testis in primis Deus est, qui Spiritus est, & incorporeus (e). Nam si corpus esset, nec excelleret nobilitate; quia mens omni corpore nobilior est: nec motuum principium esset: corpus enim non mouetur, nisi ab alio ipsum sit motum: nec esset supra humanam cognitionem; quoniam nullum potest esse corpus, cui humana cogitatione non adiici aliquid, vel affingi queat.

3. Sed & præter Deum Spiritus esse, sacra Biblia; & diuini eorum interpretes disertè ostendunt fidelibus: & paganis naturæ rationes comonstant (f): quidquid interim fabulentur Sadducei (g): & nugentur Philosophi (h), qui præter corporale principium, nullam aliam rerum causam cognouerunt.

f Aristot. 3. Phys. c. 12. Metaphys. g Marr. 22. h Athor. 13. h Arist. 1. Physic. ca. 2.

4. Cùm enim non possint non in vniuerso hoc, Dei insigni opere, vniuersi esse rerum gradus; gradum verò triplicem efficiant corpus & spiritus: & vnius ordinis sit corpus spiritui coniunctum; alterius, corpus sine spiritu; reliqui spiritus citra corpus; huius tertij, quod reliquis duobus illustrius, perfectius, magisque expectandum erat, ecquid extabit, nisi aliquod sit viuientium genus, sola prædicitum intelligentia? Deum autem in rerum creatione, quod optimum erat, intermisisse, cui suaderi potest?

5. Nec perfectum hoc vniuersum esse potest, nisi suo factori Deo, ea qua fecit ipsum ratione, quantum datur, simile sit. At qui similitudinem hanc rectius assignare non possumus, quam si hanc in natura



tura separata statuamus; quæ propius quam vtralibet alia, ad ipsum accedit.

6. Substantiarum igitur non vnum est genus: sed aliud quidem proprius corporeum; aliud prorsus à materia separatum, & spirituale, aliud medium, & quasi ex vtroque compositum, spiritu scilicet & corpore, quale est animal.

7. Hinc iam duo oriuntur Spirituum genera; quorum alij nullam habent cum materia communionem: alij ita materiæ coniunguntur, vt naturali quadam inclinatione ad ipsam semper propendeant, vel siue ipsa esse nequeant.

8. Priores illi, non eiusdem ordinis sunt omnes. Deus pater est Spirituum (a) Angeli cum vniuersa clamant creatura: Quoniam ipse fecit nos, & non ipsi nos: (b) nos autem opera manuum ipsius. Et, Deus actus est purus: hoc in Angelos conuenire non potest. Licet enim ipsis nulla insit ex materia formaque concretio, sed formæ sint absque materia; ex potentia tamen & actu; ex essentia & esse; ex subiecto & accedente constituuntur (c).

9. Hinc bene D. Augustinus, (d) Simplex quidem est (inquit) spiritualis creatur a in cooperatione corporis: quia scilicet mole non diffunditur per spatium loci: in se tam non multiplex est. Neque quod Deo dicitur (e) de Angelis affirmari potest: vt sine qualitate sit boni: sine quantitate magni: sine situ dicantur presidere: sine habitu omnia continere: sine loco esse ubique; sine tempore sempiterni: sine vlla sui mutatione mutabilia facere nihil pati.

10. Et quidem Spiritus est Pater: Spiritus est Filius. Spiritus, qui ex Patre Filioque procedit, Sanctus Spiritus (f) qui quoniam communis est ambobus (g), id vocatur proprie, quod ambo communiter, vt Augustinus loquitur.

11. Angelicorum Spirituum quidam Dei gratia felices sunt, quidam propria malitia miseri. Hos Dæmones & Diabolos dicere solemus: illi commune nomen Angelorum retinent. Hi circumeunt quærentes, quos deuorent (h): illi administratores sunt Spiritus: (i) in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis.

12. In vtroque genere varij gradus sunt. (k) Inter felices enim quidam supremum occupant locum, vt Seraphin, & Cherubin, & Throni quidam infimum, vt Principatus, Archangelii, Angeli: quidam medium, vt Dominationes, Virtutes, Potestates. Et hi non minus, quam ipsi Ordines, inter se distant.

13. Sic & inter infelices ordo quidam est, quem ipse secum natura adfert. (l) Est & consensus voluntatum, (m) quo nocere cupiunt omnes

omnes; licet alioquin in inferno nullus sit ordo, sed sempiternus horror inhabitet (a).

14. Nam inter Dæmones quidam præstantioris sunt nature: quidam non ita præstantis. Et primus quidem (vt authorum quorundam (b) est opinio) omnibus natura, naturæque viribus præstat, etiam ijs, qui felicitatem, Dei gratia, suisque meritis, sunt consecuti. Alij item eius exemplum imitati, ex singulis ordinibus delapsi, eadem retinuerunt quæ in principio creationis suæ à Deo consecuta fuerunt, naturæ præfidia (c).

15. Sic nocendi libido omnibus inest vna: hæcque non ex amicitia, quam inter se habent, proficiscitur; sed ex nequitia, qua hominum salutem inuident, (d) & Dei iustitiæ repugnant, eiusque gloriam non ferunt (e). Quia verò inter superbos semper iurgia (f), fit vt, præterquam in hoc vno, ipsorum studia semper sint contraria.

16. Hi Spiritus omnis concretionis sunt expertes, dicunturque, & re vera sunt Spiritus. Verum alterum illud genus duplex est. Quoddam, vt loquitur Beatus Gregorius (g), carne tegitur, sed carne non moritur; vt hominum Spiritus. quoddam & carne tegitur, & carne moritur; vt iumentorum omniumque brutorum animalium. Homo itaque (subiungit) sicut in medio creatus est, vt esset inferior Angelo, superior iumento: ita aliquid habet commune cum summo; aliquid cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum Angelo mortalitatem verò carnis cum iumento.

17. Sed & hominum Spiritus à cælestibus illis etiam hoc differunt; quod eam habeant ad corpus affinitatem, vt perpetuò illud quasi appetant: & satis factum sibi nunquam putent, nisi cum ipso copuletur, & indiuiduam vitæ societatem ineant.

18. Interim verò liberi à corpore esse possunt, & per se subsistere: quin imò suas etiam operationes perfecte exercere: sed & summo infinitoque bono perfrui: ad quod tamen corpori immerfi sese extendere, non, nisi summis conatibus, atque Dei gratia, possunt.

19. Liberi autem à corporis mole hi Spiritus quandoque ad beatas sedes transuolant: quandoque ob demerita, vel Dei præsentia & conspectu priuantur (vt sunt puerorum Spiritus, qui antequam ex hac vita discedant, maculas originalis peccati sacro fonte non eluerunt): vel præter hoc etiã æternis cruciatibus addicuntur, (vt sunt reliquorum damnatorum): quandoque obsordes, quas contraxerunt, & nondum perfecte cum Dei gratia abluerunt, igne, vt vocat grauissimi auctores (h), purgatorio expiantur.

20. Quocirca quemadmodum cælestium Spirituum, post Deum quidam

a Iob 10.

b Greg. hom. 34. in Euan. de centum ouibus.

c Thom. 1. 2. q. 64. art. 1.

d 1. Pet. 5.

e Thom. 1. p. 1. q. 109. art. 2.

ad 2.

f Prou. 3.

g Greg. 4. dialog. c. 3.

h 1. Pet. 5.

i Hebr. 1.

k Dionis. de

Hierach. lib.

1. c. p. 6.

l Tho. 1. p. 9.

109. vt 1.

m Ibid.

h Aug. serm. 41. de Sancto Greg. lib. 4. dialog. c. 39.

DE SPIRITVVM

quidam Angeli sunt, quidam Dæmones: ita humanorum varia sunt genera. Aliqui felices sunt, & cum Christo regnant: alij sunt infelices, & graues pœnas perferunt: denique sunt quidam nec profus miseri, nec profus infelices, qui pro contractis peccatis ad tempus aliquod alicubi satisfaciunt. De omnium horum Spirituum (præterquam brutorum qui simul cum corpore intereunt). Apparitionibus nobis agendum erit: sed breuissimè.

CAPVT II.

De natu a, ratione, & speciebus Apparitionum in genere.

APPARITIONES hoc loco vocamus, Spirituum, de quibus diximus, manifestationes: in quibus, præter naturæ ordinem, ex diuina dispensatione, ipsi se certis modis hominum sensibus insinuant.

2. Quemadmodum verò sensuum non vna eademque est ratio: ita neque eodem modo se semper Spiritus offerunt. Quandoque in solam mentem illabuntur: quandoque formas quasdam in interioribus sensibus efficiunt, quibus innotescunt: quandoque etiam externis sensibus percipiuntur, & sic viuorum rebus interfunt.

3. Hinc est quòd Isidorus (a) *triplex Apparitionum genus constituat*: quarum vna corporalis, alia spiritalis seu imaginaria, tertia intellectualis dicatur. In prioribus duabus omnes omnino Spiritus alienas oportet mutuentur formas, quibus se sensibus offerunt: in tertia fieri potest, vt seipsis mentem occupent;

4. Tertia item diuiniore est, & rarius cõtingit. Eius quædam imago videtur illa, qua Beati modò perfruntur, felicitas: vt qui corporis mole soluti speculantur Deum, sicuti est (b), & non ex ænigmatibus quibusdam eius aliquantulam cognitionem aucupantur. At corporalis & ænigmatica, ex se diuinum habent nihil, quicquid in ipsis est, quod naturæ leges excedit, hoc totum à Spiritibus, qui percipiuntur, proficiscitur.

5. Quocirca in his nulla fit homini vis; quandoquidem naturali suo funguntur sensus officio. in illa verò quandoque; necesse est altius mens eleuetur, & quasi à corporeis nexibus absoluta aliò transferatur, gratiaque diuina adiuuante percipiat (c), ad quod propriis viribus pertingere nequit.

6. Corporalis illa Apparitio, visus & auditus præcipuè, aliquando etiam aliorum sensuum fit ministerio: semperque; contingit hominibus vigilantibus, & Spiritibus se sub corporeis formis exhibentibus, aut certè vehementer sensum imputantibus. Imaginaria verò

nunc

DE SPIRITVVM

nunc acerbis vigilantiis, nunc sopore pressis; spiritibus non tam se aliena specie insinuantibus, quàm sui ipsorum ideas in hominis imaginatione formantibus, & excellentiori quodam modo, quàm in illa corporali, nobiscum agentibus.

7. Sæpissimè tamen euenit, vt hæc duo genera confundantur: vt sci licet se sensu aliquo externo percipiendos offerant, & quasi hominem excitent Spiritus; atque statim deinde totam imaginationem, sensu relicto occupent. Cuius rei exempla in probatissimis historijs quàm plurima licet obseruare.

8. Quæ verò in somnis contingunt Apparitiones, non vnius generis sunt omnes. Quædam Oracula dicuntur; quædam Visiones; quædam Somnia. (a) Oraculum est, cum in somnis grauis quædam persona apparet, & quid euenturum, aut non euenturum; quid faciendū, aut omittendū, enuntiat. Visio, cum id, quod quis videt, eodem modo, quo apparuerat, euenit. Somnium est figuris tectum, & sine interpretatione intelligi non potest.

9. Et licet omnes has Spirituum, quibus humanis rebus interfunt, atque nobiscum agunt, communionem, Apparitiones dicere possimus: in illas tamen magis hoc nomen quadrare videtur, in quibus ipsi se sensibus externis, & maximè visui ingerunt: à quo etiam habet quòd Visiones dicantur. Tum deinde proximum sibi locum vendicant, quas Imaginarias vocamus, de quibus etiam potissimum nobis sermo habebitur.

10. Sed tamen non quandoque se in sensus nostras insinuant, & præsentem esse certis externisque argumentis declarant, apparuisse putandi sunt Spiritus. Neque enim apparuit Deus populo legem expectanti, cuius tamen præsentiam mons fumigans, voces, lampades, sonitus buccinæ testabantur (b). Neque apparuisse dicimus Spiritum sanctum Apostolis; quando in linguis igneis eius gratiam perceperunt (c).

11. Certa oportet sit definitaque forma sub qua appareant: eaque aut naturæ, conditionique Spirituum; aut officio, quod executuri apparent, conueniens. Talem in Deo, Angelis, hominumque; Spiritibus humanam credimus: in Dæmonibus autem (ni fallimur) quamcumque propemodum cuiuscunque viuentis, &c.

12. Nempe species humana naturæ Spirituum humanorum conuenit, eaque, sub diuersis formis, in Dei atque Angelorum, quæ apud nos exercuerunt, & exercent officia, quadrat egregiè. At hanc, & quamcumque aliam Dæmones possunt inducere, vt quorum versutia & notendi studium non humanas solùm artes, & bestiarum conatus ac-

cedit,

a Aug. li. de Spiritu & anima c. 25. & b. Primus de Imag. ca. 1. l. 1.

b Exod. 20.

c Actuum 2.

a Isid. lib. 7. cap. 8.

b 1. Cor. 13.

c Thom. 3. p. 2. 12. art. 4.

cedit, verum multis etiam: modis superat(a).

13. Quid quod nec sufficiat, vt Apparitio dicatur, si quomodocunq; se sub forma certa Spiritus insinuent? Neque enim qui obsessum viderit hominem, se Dæmonis visionem habuisse confitetur. Oportet insuper, vt res, quæ sensibus sese offert, Spiritus representet, & exhibeat: idem cum Spiritus nomen habere possit, atque nos ipsi idem obsequium & officium, quam ipsismet Spiritibus exhiberemus, possimus præstare.

14. Hinc est, quod in Apparitionis genere sit serpentis aspectus, quo se primis parentibus exhibuit Dæmon, eisque, vt legem Dei præuaricarentur, author fuit(b): non autem esse possit visio columbe super Christum, (c) & linguarum ignearum super Apostolos, quæ Spiritum sanctum testabantur. (d) Quoniam quod peccatum Moyses serpentis astutia in mundum inuectum asserit: hoc insidie Diaboli tribuit Sapiens: (e) At linguas igneas, aut columbam neque Spiritum sanctum dicimus; neque in illis diuinum honorem reuerentiam Spiritui sancto exhibuimus.

15. Ad Corpoream igitur Visionem oportet præter speciem concurrat corpus externum, aut certè vehementissima sensus, alia quadà ratione, immutatio. Oportet quodam modo corpori se Spiritus vniat, & non vt rector tantum assistat. Oportet ita vniat, vt & operatio corporis Spiritui, & nomen Spiritus ipsi corpori quodam modo possit attribui. (f) Imaginaria paucioribus est contenta. Paucissimis illa, quam intellectualem vocamus. De his Apparitionibus plura in libro de Diuinis Apparitionibus: vbi multa, quæ hic seruire possunt.

CAPVT III.

De Apparitionibus Dei, & præcipue ijs, quæ olim in veteri lege Patribus exhibitæ fuerunt; quarum rationes & causa expenduntur.

Diximus aliud esse Apparitiones Spirituum, aliud quascunque, quibus per certa argumenta præsentiam suam testantur, manifestationes. Quo circa illud primum hic constitutum sit; non semper Deum apparuisse, quâdo præsentem fuisse cognouimus.

2. Præsentis fuit, quando de rubo Moysen vocauit, & vt populum in libertatem assereret, in Aegyptum misit(g). quando de nube loquentem omnis populus audiuit (h). quando Abrahamum manus filij sanguine cruentare prohibuit (i). quando obedire hominis voci, cæliq; cursum impediuit(k). quando tot annis in nube populo dux in terram promissam

b Gen. 5.
c Matth. 3.
d Act. 2.

e Sapiens. 2.

f Thom. 1. p.
g 51. ars. 2.
ad 1.

g Exod. 3.
h Exod. 20.
i Genes. 22.
k Iesug. 10.

missam fuit(a). quando ante Heliam pallio vultum suum operientem pertransiit (b).

3. Neque enim vno, sed multis modis Deus hominibus præsens esse dicitur. Quandoque præsentia suæ testes sunt signa atque portenta, quæ mirabilia in rebus excitat: aliquando hæc desunt, quando tamen non minus ipse nobis, quàm nos nobis coniuncti sumus.

4. Est, inquit Theologi, in rebus omnibus per essentiam, præsentiam & potentiam(c). Iouis inquit quidam, (d) plena sunt omnia. In ipso mouemur, viuimus, & sumus(e) calum(inquit ipse) & terram ego impleo(f). & Tales Melesius, Phisicorum verustissimus, prudenter obseruauit non factis modò, sed & cogitationibus humanis, Dei oculos interesse.

5. Inest quidem rebus, sed tamen vt locum nullum occupet: quia vacat corpore. Nec loco villo definitur, quòd Angelis accidit. Nec loco continetur; quia continet loca omnia: ijsque tribuit, tum vt sint, tum vt res in se comprehensas contineant.

6. Sic est in rebus omnibus, vt non sit qualitas mundi: sed substantia, mundi creatrix, sine labore regens, sine onere continens mundum, & omnia ac singula, quæ in eo sunt: inest non parte tantum aliqua; quasi in dimidio mundi sit dimidiatus, & in altero dimidio altera sui parte: sed simul in cælo totus, simul in terra totus, atque ita in alijs totus, & in se ipso totus.

7. Præter hunc modum, quo omnibus adest, inest, & præest, alius est diuinior. Lõge enim est ab impiorum cogitationibus.(g). Prope est omnibus inuocantibus. eum in veritate (h), Pollicetur se nõ cum omnibus, sed cum quibusdã habitaturum (i): inter ipsos mansionem facturum(k). ambulaturum (l). & conaturum(m) Quia, scilicet, aliquorum defensionem & tutelam suscipit; aliquorum gratiam conatusq; promouet. Veruntamen quibus non adest per gratiam, adest per vindictam.

8. His modis Deus præsens est. Apparet verò, cum aut diuiniore ratione menti illabitur: aut (de quorum Apparitionum genere nobis sermo est) sub certa definitaque forma se spectandum exhibet. Priori modo vitus est paucis, posteriori pluribus.

9. Apparuit in humana specie teste D. Augustino(n), primo parenti Adam: quando, post præuaricationem diuini præcepti, venit exacturus rationem transgressionis(o). Apparuit Noe: ipsi secreta cordis sui exposuit: modum construendæ arcæ edocuit: & tandem in constructam inclusit(r). Apparuit in specie trium virorum Abrahamæ, in conualli Mambre sedenti(q). Apparuit in Sodomis Lot, ipsumque vna cum filiabus ab incendio liberauit(r). Apparuit Iacob redeunti ex Mesopotamia

a Psal. 94.
b 3. Reg. 19.

c Super. 1.
Sent.
d 1. Cor. in bue.
e Actuum 17.
f Ierem. 32.

g Prou. 15.
h Psal. 144.
i Luce. 36.
k Ioan. 14.
l Leuit. 26.
m Apocal. 3.

n Aug. 1. 2. de
Tri. it. c. 10.
o Genes. 3.

p Genes. 7.
q Genes. 18.
r Gen. 329.

a Genes. 2.

potamic, & insignes posteris ipsius fecit promissiones (a). Apparuit & Moysi, vt quidam existimant, quando in nubem ingressus, & populo à longè stante, atque montem fumantem conspiciente, secretorum Dei factus est conscius (b).

b Exod. 20.

10. Sed & visus est, licet alia quadam, & quæ alterius est loci, ratione, sanctis Prophetis. Isaïas vidit sedentem in throno altissimo (c).

c Isaïas 6.

Ezechiei super Cherubim (d). *Aspiciebã, inquit Daniel (e), donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit. Vestimentum eius candidum, quasi nix; & capilli eius, quasi lana munda. Thronus eius flamma ignis: rota eius ignis accensus.*

d Ezech. 10.

e Daniel. 7.

11. Et alia quidem atque alia forma se exhibuit Deus. Nempe hac ratione vel se cognoscendum præbuit: vel voluit nos animi sui cogitationes, & consilia animaduertere. Nam maiestatis sapientiæque inditia sunt thronus, in quo visus; cani capilli & vultus grauis: animi vero sensa & cogitationes licebat obseruare, quando Adam ob violatam legem (f), Cain ob cædem fratris (g) grauitè perfringebat: quando Abrahamo familiarissimè utebatur (h): quando cum Iacob luctabatur (i), &c.

f Genes. 3.

g Genes. 18.

h Genes. 18.

i Genes. 31.

12. Etenim quò rudis ætas affurgere per se non potuit, eò externis figuris erat adducenda. vt mente cognosceret, reuereretur, diuinis que honores conferret, quem oculis corporalibus presentem intuebatur: cuius nutu cuncta administrari, prouidentia gubernari virtute suos fines consequi obseruabat.

13. Voluit & singularem animi candorem, & quo humanum genus studio profeceretur, Deus hac ratione ostendere, & (vt ita dicam) quasi aliquid de iure suo atque maiestate remittere, & ad nostræ naturæ conditionem descendere: vt tanto magis sibi hominum corda deuinciret; quanto plura diuinæ liberalitatis erga se argumenta experirentur.

14. Voluit & attentiores reddere, atque vt in salutem suam diligentius incumberent, diuinis que præceptis satisfacerent, his externis apparitionibus efficere: quando scelerum suorum ultorem etiam oculis corporeis conspicerent, eum que suis actionibus presentem, & secretorum cordis inspectorem haberent oculatum.

15. Nec mouere debet, quòd, cum inuisibilis sit Deus, sæpe Patribus visibiliter apparuisse memoretur. *Sicut enim sonus, quo auditur sententiam silentio intelligentia constituta; non est hoc, quod ipsa: ita & species, qua visus est Deus, in natura inuisibili constitutus, non erat, quod ipse. Vt vult tamen ipse in eadem specie corporali videbarur, sicut illi sententiam in visis sonu videtur. Verba sunt B. Augustini li. 10. de Ciuitate Dei, cap. 13.*

CAP.

Expenditur modus, quo Deus olim in veteri lege exhibitus est.

CAPPARUIT igitur Deus: & non vno, sed variis modis, variisque hominum generibus apparuit, & iustissimis de causis apparuit. Verum, Sitne Deo tribuendum corpus, tanquam proprium in quo apparuit; deinde, si proprium non fuit, Sitne Angelorum ministerio effectum atque formatum, ipsique Angeli Dei personam sustinuerint, & Dei officio functi sint: denique, Quanam ratione in eff. cto corpore Deus fuisse putandus sit, est quaestio.

2. Fuerunt olim, qui Deo proprium tribuerunt corpus (a): partim a *A thropomorphitæ a-* propterea quòd mens eorum altius, quàm sensus exurgere non possent: partim quòd primus homo, corpore scilicet & anima constans, *puè Epiphani- nium.* ad imaginem & similitudinem Dei factus dicatur (b): partim etiam quòd passim humanis membris DEVM. Sacræ litteræ describant (c).

3. Verùm opinio hæc vel sola verbi Diuini auctoritate concidit. B. Pauli vox est (d). *Beatus solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem; quem nemo hominum vidit: sed nec videre potest.* Idem docet, *Regi seculorum inuisibili & immortali, soli Deo tribuendam gloriam & honorem (e).* Et vterque Ioannes testantur, *Deum visum nunquam*

(f). 4. Quòd si corpore quodam circumscriberetur Deus, figuramque referret humanam, esset finitus. At *excelsior est calo,* inquit Iob, (g); & *super stellarum verticem collocatur.* Et, *Magnus (clamat Propheta) et laudabilis est nimis, & magnitudinis eius non est finis (h).*

5. Præterea neque vbique poterit esse (i): neque cælum & terram implere (k): neque à concretionè aliqua se vindicare: sed & compositionem substantiæ & accidentium, aut certè multarum partium subire debet. Que quia in rebus his creatis imperfectionis argumenta sunt, non possunt in diuinam illam naturam conuenire.

6. Quocirca meritò reiicitur figmentum Tertulliani, qui Deum aliud quoddam, quam nostra hæc sunt, corpus finxit (l). Explosa quoque iustissimis de causis hæresis Vadianorum, qui ab errore Anthropomorphitæ dicti: quòd humanis Deum membris, non secus atque homines mortales, præditum esse, perniciosè & impiè docuerint (m).

7. Neque enim idcirco corpus est Deus, quia mens nostra corpori, tanquam

B

tanquam

a *A thropomorphitæ a-*
puè Epiphani-
nium.
b Genes. 1.
c Gen. 8. P sal.
32. Isaï. 25.
e.
d 1. Thom. 3.
e 1. Thom. 1.
f 1. Iob. 4.
Ioan. 1.
g Iob. 22.
h P sal. 142.
i P sal. 138.
k Iere. 23.
l Aug. de hæ-
res. c. 82.
m *Enic ph. l. 2.*
c. p. 14.

tanquam carceri, inclusa, aut Spirituum non concipit, aut corporeū fingit: quoniam si quales formas mens nostra conciperet, tales essent ipsarum rerum; nequaquam is esset huius vniuersitatis, quem conspicimus decor & pulchritudo. *Videmus nūc (inquit ille) per speculum in agnoscere; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc cognoscam, sicut & cognitus sum (a).*

a 1. Corinth.

15.

b Aug. li. 14.
de Trin. c. 18.

8. Imago & similitudo, ad quam formati sumus, non corporis, sed mentis est. Pulchrè Augustinus (b): *Imago Dei, quo nihil melius est, ubi querenda & inuenienda est, quo nostra natura nihil habet melius; id est, in mente. Eo enim ipso imago Dei mens est; quo eius capax est, eiusq; particeps esse potest.*

c Aug. li. 11.
de Trin. c. 11.

9. Præterea, mens ipsa Trinitatem quodā modo effingit. In ipsa, inquit Augustinus (c), est Trinitatis memoria, intelligentia, & amoris: *Atque hæc tria, non sunt tres vite, sed una vita: nec tres mentes, sed una mens, una essentia: Atque singula, non singulis solum, sed & singula omnibus aequalia sunt. Denique & à singulis singula, & à singulis omnia capiuntur, ut pulcherrimè idem Augustinus explicat.*

10. Nempe eam perfectionem, præ cæteris omnibus, in prima sui creatione, consecutus est homo: ut omnium omnino rerum, etiam Creatoris sui, quasdam imagines contineat. Ut non immeritò à Philosopho *Rerum similitudo* sit definitus; & in mundi meditullio propterea constitutus, quòd omnium, quæ in mundo sunt, sit particeps.

d Psal. 33.

e Psal. 109.

f Isaie 1.

g Exod. 3.

h Psal. 17.

i Psal. 10.

k Psal. 109.

11. Quòd verò certis definitisque membris Deus describatur: quòd nūc *vultus* eius super facientes mala (d): nunc *oculi* ad fideles terræ (e): nunc *es* locutum (f): nunc *manus* extensa (g): nunc caligo sub *pedibus* eius (h): nunc *palp. bræ* interrogent filios hominum (i): nunc *ex utero* ante Luciferum gignat (k) hisque similia ipsi tribuantur: non infirmitatis diuinæ sunt argumentum; sed nostræ imbecillitatis subsidium. Sic, nimirum ad maiestatem illam cognoscendam quoquo modo promouemur.

l Threnor. 3.

m Psalm. 21.

n Apocal. 13

12. Nisi fortè Deum velis dicere vrsū: quia clamat propheta (l): *Filius est mihi Dominus vrsus*. Nisi vermem: quia in persona Christi loquitur David (m): *Ego autem sum vermis, & nō homo*. Nisi agnum quasi occifum: quia ita se dilecto Iohanni exhibuit (n). Nisi sexcenta his similia velis affirmare, à quibus S. Scriptura non abhorret.

o Psal. 79.

p Ierem. 18.

13. Ergo *caput* cum Deo tribuitur, ipsam diuinitatis essentiam, cui tanquam capiti subiecta sunt omnia, intelligimus. Sic *os* Dei sermonem significat. *Palpebræ* occulta & incōprehensibilia iudicia. *Facies* cognitionem diuinitatis, quam expetebat, qui dicebat: *Ostende nobis faciem tuam (o)*. *Manus* nunc ipsius potestatem (p), nunc flagellum & grauem

grauem animaduersionem (a). Sic *aures* habere dicitur, quia audit omnia: *oculos*, quia nihil occultum ipsi, nec vlla coram eo inuisibilis creatura (b).

a Sophonie. 1.

b Hebr. 4.

14. Eadem analogia, qua membra, etiam actiones, quæ non nisi corporibus conuenire possunt, Deo tribuit Scriptura. Dicitur *abscondere* faciem (c): *sedere* super sedem sanctam suam; (d) *descendere* ad homines (e) *ambulare* inter bonos (f): &c. quibus nostræ magis infirmitati consulitur: quam Dei natura & conditio exprimitur. Vnde bene B. Ambrosius (g): *Non irascitur, inquit, Deus, quasi mutabilis: sed irasci dicitur, ut exprimat peccatorum nostrorum acerbitas, qua diuinam meruit offensam: tanquam eo usq; increuerit culpa: ut etiam Deus, qui natus aliter non mouetur aut ira, aut odio, aut passione vlla; promouatus videtur ad iracundiam.*

c Exod. 31.

d Psal. 46.

e Genes. 18.

f Deut. 23.

g Ambros. li.

de Noe & ar.

ca.

15. In his omnibus atq; similibus locum habere debet, quod Eucherius his verbis habet (h). *Vbi cūq; inquit, sacra Scriptura sparsim per diuinos libros in Deo matris anime: seu humana membra describit: id est, caput, capillos, oculos, palpebras, aures, & cætera membra: siue motus anime: id est, iram, furorē, obliuionem, penitentiam, recordationem, & alia his similia: non carnaliter iuxta historiam à rectè intelligentibus scienda sunt, sed spiritualiter omnia de Deo intelligenda & confitenda.*

h Brun. de

Imaginib.

16. Hinc pulchrè Chrysofomus (i) omnes Apparitiones veteribus factas diuinę permissionis, non ipsius substantiæ docet fuisse. *Quoniā (subiungit) si ipsam vidissent, nulla ex parte differentem vidissent: quippe quæ simplex & pura est, non composita, non descriptibilis; Non iacet, non stat, non ambulat. Hæc enim omnia corporis sunt. In eadem sententiam Augustinus (k), Omnes, inquit, Visiones Dei, quacūq; mortalium præbebantur aspectibus; & ex quibus fiebat sonus, quo mortalis attingeretur auditu; sic exhibebantur assumpta, sicut Deus specie qua volebat; ut non in ipsis ipso vilo sensu corporis sentiretur diuina natura, quæ inuisibilis ubique tota est, & nullo continetur loco.*

i Chrys. super

Ioan. hom. 14.

in illud, Deum

nemo vidit.

k Aug. 99. su-

per Exod. 1. 2.

17. Proprium igitur corpus Deus non habet, sed alienum; quando apparuit. Quæris, Vtrum per se alienum assumpserit, & negotio suo aptarit, an Angelorū hic ministerio vsus, per ipsos fecerit, quicquid per se fecisse voluit dici? Certè nobis illorum probatur sententia, qui omnes has Dei, de quibus egimus Apparitiones Angelorum ministerio exhibitas esse, & perfectas afferunt.

17. Huic sententiæ facit fidem sacra Scriptura; quæ in his eadem nūc Angelis, nunc Deo tribuit. Legitur Deus apparuisse Abraham in cōuale Mambre (l), hospitiōq; exceptus: & eodem exemplo hospitalitate suadet Apostolus, quasi Angelis sit prestitū beneficiū (m): Exhibuit se

l Genes. 18.

m Heb. 13.

quando Moyſi legem tradidit (a): & B. Stephanus Iudæos legem in diſpoſitione Angelorum accepſiſſe pronuntiat (b). Audiuiſus Dominum primùm loquentem Abrahamo (c): *Accipe filium tuum dilectum, quem diligis, & cæc. & paulo poſt obſeruamus Angelum dicentem: Ne extendas manum tuam ſuper puerum (a)*. Vbi, quia non prohibet Angelus, quod præcipit Dominus: non prohibitionem ſolum, verùm etiam præceptum ab Angelo profectum eſſe putamus.

19. Quocirca bene D. Auguſtinus (e) eadem in Angelos quadrare, & Deo conuenire oſtendit. *Quemadmodùm enim (inquit) Verbum Dei, quod eſt Chriſtus, in Prophetâ loquitur veritatem: ſic & in Angelo ipſe loquitur: quando veritatem Angelus annuntiat. Et rectè dicitur, Deus dixit: & Deus apparuit. Et item rectè. Angelus dixit: & Angelus apparuit: cum illud dicatur ex perſona inhabitantis Dei, hoc ex perſona ſeruiantis creatura.*

20. Sed & Scripturæ mos eſt, vt rerum imagines iſdem nominibus inſigniantur, quibus ipſemet res appellari ſolent. Cæleſtium poteſtatum imagines, quæ ex metallo formatae; & ſuper arcam teſtamenti collocatae erant, nomen *Cherubim* retinent (f). Rex Pharaos, qui ſpicarum atque bouum imaginem, futuræ ſterilitatis nuntias viderat dormiens; nihil ſe, niſi *ſpicas & boues* vidiffe teſtatus eſt (g). Et Pincerna Pharaonis in carcere, cum Ioseph, exiſtens, *vitem* ſe in ſomnis vidiffe dixit, in qua eſſent tres propagine; & tamen nec vitem, nec propagine, ſed rerum illarum imagines vidit (h). Et nos cum picturam videmus tabulam, eorùm ipſam nominibus compellamus, quorum formas & ſpecies refert.

21. Non tamen dicimus hæc Dei potentiam excedere: aut diuinam eius maieltatem minimè decere: aut nobis obeſſe potuiſſe. Nam quod per Angulos potuit; quod prohibuit, quin per ſe ipſe potuerit? Et quæ maieltas integra manſit, quando in vnitatem ſubſtantia humanas miſerias ſuſcepit, violata fuiſſet, ſi in aſſumpto corpore ſe hominibus exhibuiſſet? Tantum verò abeſt, vt hæc nobis diuina obſuiſſet dignatio, vt pluribus nos ſibi liberalitatis argumentis deuiniſſe.

22. Corpus ergo non fuit Dei, in quo eſt viſus: Sed nec ipſius, verùm Angelorum opera effectum. Quia verò (dicit aliquis) ratione in effecto corpore fuiſſe putandus eſt? Certè longè alia, quàm Angeli: longè alia, quàm humani Spiritus; qui ſe aliquando exhibuerunt. Fuerunt illi ita corpore, in quo apparuerunt, definiti, vt extra illud non eſſent: at Deum non ſolum non poſſumus corpore aliquo, ſed neque toto mundo definire.

23. Quid

23. Quid, quòd nec vlla actione a ſua huius, in quo apparuiſſe dicitur, corpori, Deus affuit, quàm quibuſcunque aliis naturalibus ſubſtantijs a deſſe ſolet? Quidquid in hoc negotio factum eſt, Angelorum perfectum eſt opera. Id ſolum habet Deus, quod apparere dicitur. Quòcirca ſicut Imperator in ſua ipſius imagine, quam pictor exhibet, efficit nihil; cum tota, quanta quanta eſt, opus ſit pictoris. Imperatorem exhibens; ita in ſuis apparitionibus, (quæ quædam ipſius imagines ſunt) Deus ſingulare per ſe fecit nihil.

24. Angelorum ergo, dicis, potius, quàm Dei Viſiones eſſe dicendas, quibus Deus ſub humana forma conſpicitur. Eſſent, ſi res ab effectoribus, non autem à formis, & ipſarum imaginibus nomina ſortirentur. At non res id dicuntur, à quo fiunt: ſed quod ſunt, quod iſe repræſentant. Imago Imperatoris non pictor, ſed Carolus V. dicitur. Quòd ſi idcirco Angelorum Apparitiones has dicere volumus; quia Angelorum eſſe dicamus, cum ſine ipſis vix vlla perficiatur. Vide ca. 23. de Locis Infeſtis.

25. Interim tamen, etſi in corpore, quo apparuiſſe dicitur Deus, per ſe efficiat nihil: in illo tamen, quod ſeſe exhibet, ſua præſentia teſtimonia quandoque obſeruantur talia, quæ non Angelorum; ſed Dei tantum opera, effici poſſunt. Talia ſunt intellectus illuſtrationes, affectus inflammationes, mirabiles animorum motus, miraculorum effectus, aliaque his ſimilia, quæ nulla, niſi diuina virtute perficiuntur. Quæ hoc atque præcedenti Capite de Dei in veteri Teſtamento Apparitionibus breuiter ſunt dicta, fuſius, per Capita triginta octo, explicantur in libro de Diuinis Apparitionibus Veteris Teſtamenti.

CAPVT V.

De varijs Apparitionibus Dei, quæ in noua lege, & tempore gratia fuerunt factæ.

Hactenus de ijs Apparitionibus, quæ quondam exhibitæ fuerunt. At, qui multifariam, multisque modis olim locutus Patribus; hic nouiſſimis diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio (a). *Apparuit enim gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria, ſobrie & iuſte, & pie viuamus in hoc ſeculo (b)*. Ita Apoſtolus.

2. Apparuerunt etiam diſpertitæ linguæ Apoſtoliſ, tanquam teſtes certiffimæ Spiritus ſancti præſentia (c). Et apertis cælis, Deo Patre teſtimonium Filio perhibente, viſus eſt idem Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum à Ioanne baptizatum (d).

B 3

3 Verùm

1.

a Hebr. 1.

b ad Tit. 2.

c Actuum 2.

d Matth. 3.

3. Verum has qualescunque manifestationes, quibus se vel Filius, vel Spiritus sanctus exhibuit; non eodem modo, quemadmodum illas superiores (de quibus diximus) ad Apparitiones Spirituum referri putamus: licet & Filius Dei Spiritus sit, & S. Spiritus, sit Spiritus.

4. Certè Christus non ea se ratione corpori coniunxit, qua Patriarchis olim se exhibuit in corpore Deus, Neque enim Deus in unitatem hypostasis vnquam assumpsit corpus; neque ita sibi vniuit, vt reuera, quod videretur, esset. Sed neque vitales erant, quæ in ipso obseruabatur operationes: neque indiuiduam societatem cum corpore inibat:

2 Ioan. 1. c. c. Quæ tamen, vt de Christo confitemur omnia, & S. Scriptura (a), &
b Nicenæ etc. grauisimorum Conciliorum autoritas (b), & sanctissimi Patres v-
c Pleriq; om. nanimi consensu docuerunt (c).

d Athanas. in 5. *Quemadmodum* (inquit Athanasius) (d), *caro & anima vnus est ho-*
Symbole. *mor: ita Deus & homo vnus est Christus. Vnus non conuersione diuinitatis*
in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino, non con-
fusionem substantiæ, sed unitate personæ.

6. Hinc est, quod nec ad Spirituum Apparitiones referamus illas Christi manifestationes; quibus se multis modis post resurrectionem in glorioso corpore, & Apostolis, & sanctis mulieribus spectandum quæ exhibuit. Quoniam qui prius, vt verus homo, apparuit in nostra carne mortalis: ille, post triumphatum diabolum, idem in eadem carne visus est immortalis. *Videte*, inquit, *manus meas & pedes,*
quoniam ego ipse sum (e).

e Luc. 24.

f 1. Cor. 15.

7. Illa vna, qua nouissimè post resurrectionem Paulo tanquam ab-
ortiuo se ostendit (f), in Apparitionum numero à quibusdam reponitur. Neque enim putant potuisse fieri, vt aut eodem tempore, vnum idemque numero Christi corpus in duobus locis extiterit: in cælo scilicet, (quod fides docet,) & vbi ab Apostolo videbatur: aut, quod Apostolus in terra existens acie oculorum cælos penetrarit, & ad dextram Dei Patris sedentem Filium conspexerit.

8. Nos quamuis horum sententiam temerè non damnemus; illorum tamen magis probamus, qui hanc Christi, a postolo factam, manifestationem eodem modo, quo alias perfectam esse arbitrantur: & idcirco quemadmodum nec alias, ita nec hanc ad Apparitiones, de quibus disputatio est referimus.

9. Omnino, vt Christum in propria persona, hoc est, in suo corpore atque anima sese a postolo exhibuisse dicamus, veritas resurrectionis, quam hac manifestatione idem Apostolus astruit, postulare videtur. Quem enim primum asserit *secundum scripturas* resurrexisse: & postea docet visum esse Cephe atque vndecim; præterea quingentis
simul

si mul fratribus; Iacobo item & Apostolis omnibus: eundem ipsum sibi nouissimè visum esse affirmat.

10. Hanc sententiam confirmat modus loquendi, quo hæc Christi Apostolo facta manifestatio describitur. Barnabas narrat Apostolis quomodo *in via Dominum viderit Paulus* (*) Ananias, *Saule frater*, inquit, *Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas*. Ipse demum Apostolus Apostolatuum suum ab isto verò veri Domini aspectu comprobans ait: *Nonne Dominum vidi?* Corinth. 9.

* Act. 9.
Ibidem.

11. Interim tamen modus Apparitionis, quo in veteri Testamento Deus vsus est, à Christo non omnino est alienus: quin sæpissimè, nihil fallimur, frequētatus. Sic apparuit Petro Romam relinquenti, & necem iam sibi paratam fugienti, si Athanasio, Egesippo, & Ambrosio credimus (a). Apparuit post grauisimas à dæmonibus inflictas pœnas Magno Antonio, & se certaminis, quod cū Diabolis susceperat, spectatorem extitisse, testatus est (b). Apparuit inter horrenda sacrificij nouæ legis mysteria Gregorio Magno (c). Apparuit in tribunali ciuii Hipponensi, & ab ipso graues pœnas, quod iusiurandum illi detulisset, quem peieraturum nouerat, exegit (d).

a Athan. Apolog. de fug. Amb. orat. de Basil. traden. Eges. lib. 3. de excid. Hier. b Athanas. in vita Anton. c Molan. de pistor. cap. 61. d Au. ser. 117. in sermon. Lo. uanij nuper impress. e. Actuum 23. f. Actuum 7.

12. Hoc modo putatur astitisse Apostolo Paulo, vt actuum habet historia (e): ei que animum ad omnia fortiter subeunda, quæcunque ab aduersarijs inferrentur, addidisse. Eodem modo, & Stephanus intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris eius (f).

13. Verum in effictio sic Angelorum opera corpore, præter nomē & formam representantem, nihil fuit, quod Christi esse dicere possimus. Cùm enim in ipso sint diuinitas, corpus & anima, diuinitas effictio corpore non potuit definiri: corpus peregrinum Angelorum est opera effectum: proprium manet ad dextram Dei Patris, anima ab hoc separari non potest. Quidquid igitur hic est, Angelorum opus est.

14. Hinc est quod Angeli, atque humani quidam spiritus multo rectius apparuisse dici possint, quam vlla diuinarum Personarum. Quoniam quod in has non conuenit, vt *πρωτόπαις* adit corporibus, in quibus exhibetur: hoc in Angelorum semper: in hominum verò Apparitionibus plerumque vsu venire potest.

15. Sed & aliis modis se Christus pijs hominibus spectandum exhibuit: & non in externa solum, assumptaque forma: nempe sui speciem in hominis imaginationem, (licet etiam Angelorū ministerio imprensens, & sic se cognoscendam præbens. In hoc genere illę videntur reponendę Apparitiones, quæ in Apostolorum Actis referuntur: vbi per noctem

a Actuum 18. noctem Dominus visus est & Paulo (i), & Ananiæ (b). Et hunc quidem misit, ut Paulo mysteria religionis Christianæ exponeret: illum verò hortatus est, nil in eueret aduersarios; au dacter verbum Domini prædicaret; esse multos, quos oporteret Christianis Sacramentis initiari.

b Actuum 9. **c** Ambros. li. de fide contra Arianos c. 9. Aug. de Trin. lib. 2. cap. 9. **d** Aug. contra Adamantium Manichei discip. cap. 9. **e** Daniel 7. **f** August. l. 2. de Trinit. ca. 17. & 18.

16. Vtrum verò Filius Dei vnquam, ante assumptam carnem, apparuerit, disputant plerique. Illud certum, grauius cæcutiuisse Arianos, (ut B (i) Ambrosius & Augustinus testantur) quando olim in substantia sua visum, & in varijs se figuris hominibus exhibuisse, idcirco docuerunt: ut Christianis imponerēt, & Filium mutationi subiectum, atque Patri non per omnia æqualem asruerent.

17. Placet autem, quod idem Augustinus his verbis sic habet (d). *Ipsè Filius, qui est verbum Dei, non solum nouissimis temporibus, cum in carne apparere dignatus est: sed etiam prius à constitutione mundi, cui voluit de Patre annunciari, siue loquendo, siue apparendo: vel per Angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam.* Hoc confirmat quod Pater dans regnum, Filius verò accipiens, apparuerunt Danieli (e) in specie corporali (f). *Aspiciebam, inquit, donec throni positi sunt, & venisti dierum sedebat.* Et paulo post. *Aspiciebam in visu noctis, & ecce cum cali nubibus, quasi Filius hominis (veniens) erat, & usque ad veterem dierum peruenit.*

18. Apparuit igitur olim Deus Pater: apparuit quoque subinde Filius: verum Spiritum sanctum vix vnquam apparuisse reperimus. Neque enim sibi vilo modo columbam, quæ super Christum descendit (g), neque linguas igneas, quæ super Apostolos sunt visæ (h), vniuit, aut his exhibitus est; ut apparuisse dici possit. Inditia hæc erant ipsius præsentia, &, quodam modo, quid in hominibus operaturus erat, demonstrabant. De hac re, vide cap. 26. de Diuinis veteris Testamenti apparitionibus lib. 1.

g Matth. 3. **h** Actuum 2. **i** Berna. serm. 1. in festo Pentecost. **k** De eod. festo serm. 2.

19. *Venit* (inquit B. Bernardus (i), *super Apostolos, in linguis igneis: ut verba ignea loquerentur, & legem igneam lingua ignea prædicarent.* Et alibi (k): *Spiritus super Apostolos in igne apparuit propter lumen pariter & ardorem. Quos enim repleuit, & Spiritu feruere, & in veritate cognoscere facit.*

l Chrysost. homil. 4. in Mat. 28. **m** Math. 28. **n** Math. 28. **o** Genes. 21. **p** Actuum 10. **q** Luc. 1.

20. Sic quod in specie columbæ super Christum visus sit descendere, ad mysterium, inquit Chrysostomus, (l) *pertinet omnium, qui postmodum fuerunt baptizandi: ut scirent ideo corpori in specie Spiritum sanctum descendisse super Christum: quia post in omnes baptizandos inuisibiliter sua dona esset effusus.*

21. Vtramque speciem pulchrè & breuiter, explicat S. Augustinus, his verbis

verbis (a): *Duobus, inquit, modis ostendit visibiliter Dominus Spiritum sanctum, scilicet per columbam, super Dominum baptizatum; & per ignem, super discipulos congregatos. Ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. Ergo, ne Spiritu sanctificati dolum habeant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est.* Hæc breuiter de Christi apparitionibus. Plura in libro de apparitionibus Diuinis noui Testamenti.

CAPVT VI.

De honorum Angelorum Apparitionibus, quas veras esse demonstratur; licet ipsa non omnibus conueniant.

DE Angelorum apparitionibus multiplex quæstio est. 1. Cum enim ipsorum Ordines varij sint (b): hoc primò queritur, Vtrum ex singulis Ordinibus, an tantum ex certis aliquibus sese hominibus exhibeant. Queritur, Quot se modis atque formis offerat. Quas qualisue operationes in assumptis corporib. exercent: & Quibus de causis, præter naturæ suæ ordinem, rebus humanis intersint.

2. Nam rebus nostris in assumptis corporibus quandoque interesse extra controuersia est. Id Scriptura clarissimis verbis docet. Testatur id expertentia. Ratio certissima confirmat. Denique probat omnium rectè philosophantium sensus atque consensus.

3. Scriptura apparitionum Angelorum non vno in loco, sed varijs mentionem facit. Et omni tempore, omni loco, omniumque generum hominibus ipsos apparuisse, tot suggerit exempla; quot possunt sufficere ad hanc rem etiam Barbaris persuadendam.

4. Apparuerunt statim ab orbe condito primis humani generis, post Deum, authoribus; quando Dei personam sustinuerunt, & varijs rationibus cum Patriarchis egerunt (c). Et lex Dei, non hominum tantum, sed & Angelorum ministerio ad Iudæos perlata est (d). Denique Actuum Historia (e), atque Euangelia (f) (quæ principium temporis gratiæ explicant) docent plurima per Angelos præstita esse, & perfecta.

5. Et nunc quidem ruri apparuerunt (g): nunc inter priuatos parietes domi (h): nunc in templo (i): nunc in hortis (k): nunc in fornace accensa (l): nunc in carceribus (m): nunc in sepulchris mortuorum (n): nunc in locis desertis, & ab omni hominum frequentia separatis (o).

6. Sed & omnium generum hominibus sese spectandos exhibuerunt. Gentibus inquam (p), Iudæis (q), & Christianam fidem profitentibus

a Aug. tracta. 6. in Ioan. **b** Thom. i. q. 108. **c** Genes. 18. 28. 32. & c. **d** Actuum 7. **e** Actuum 5. & 8. & c. **f** Luc. 1. 2. etc. **g** Genes. 32. **h** Indic. 6. **i** Luc. 1. **k** Luc. 22. **l** Daniel 3. **m** Actuum 12. **n** Math. 28. **o** Genes. 21. **p** Actuum 10. **q** Luc. 1.

A. 12.
 B. M. 18.
 C. 13.
 D. 1.
 E. 3.
 F. 18.
 G. 3.
 H. 3.
 I. 21.
 K. 10m.
 L. in Mich.

M. lib.
 N. 16.
 O. 1.
 P. 16.
 Q. ad
 R. in fili.

S. 23.
 T. 1.
 U. 1.

tibus (a): mulieribus (b), & viris (c): hominibus integræ & inculparæ vitæ (d), atque barbaris (e): ætate prouectis (f), & quorum adhuc tenerior est ætas (g): nobilibus & generis splendore claris (h), atque ignobilibus (i).

7. Confirmant hanc rem non ex sacris solum fontibus haustæ, verum etiam aliunde petite historiarum. Gelasio primo Pontifice, in Apulia, ad radices Gargani montis (quem locum incolunt Sipontini) Archangeli Michaëlis fuit illustris apparitio (k), eumque sæpius hominibus visum, veteri Sanctorum traditione comprobatur Romana Ecclesia. Cæcilia Angelorum visione fruens, rosarum liliorumque media hyeme vernantium odoramentis, quæ ipsi de Paradyso allata fuerant, Valerianum & Tiburtium conuertit (l). Mariam Magdalenam ab Angelis in cælum tolli, & iterum loco suo restitui, solitarii quidam vidit Presbyter (m). Prætextata nobilissima quondam femina, iubente viro Hymetio, qui patruus Eustochij virginis fuit, *habitu eius cultumque mutauit*, (verba sunt Hieronymi) (n) & neglectum crimem mundano more perxit, vincere cupiens & virginis propositum, & maris desiderium, & ecce tibi, eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce munitam pœnas, & hac verba si argentem: *Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput virginis Dei tuis sacrilegis atrectare manibus? Quæ iam nunc ardescit, ut sentias excruciatam, quid feceris, & finito mense quinto ad inferna duceris. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram misere pœnitentiam velox signauit introitus.*

8. Res hæc vires Angelorum non excedit: ut qui in corpora vim habent summam. Neque minuit dignitatem, sed illustrat maximè: quando hac ratione primùm illorum potestas; deinde studium bene de nobis merendi illucescit. Neque rebus humanis incommodat: quando grauissima causæ sunt (ut dicemus) cur hoc Angelorum ministerio Deus uti decreuerit.

9. Rebus igitur humanis Angelos interesse posse, atque identidem in aspectabili forma interstitisse, extra controuersiam est. Omnibus verò num hoc conueniat, ex missionibus, quas Scriptura ipsis tribuit (o), colligi posse videtur. Certè cum ad externa munia obeunda non mittantur omnes (p), sed quidam in vnica Dei contemplatione atque fruitione occupentur; alios apparere posse putamus, alios verò omnino mortalium conspectum fugere.

10. Et quidè inferioris Ordinis omnes, atque etiam medij, seu secundæ hierarchiæ, mitti, præter illos quos Dominationes vocamus, ratio nominum, quibus compellantur, insinuat: quæ, quod quædam in his in-

his inferioribus exercent, & mortalium causa occupentur, importat. Reliquos autem ab hoc officij genere immunes esse, tum eadem nominis ratio, tum grauissima B. Dionysij demonstrat autoritas (a).

11. Quamobrem ex superiorum quatuor Ordinum Angelis nulli corpora assument. Sed neq; ex inferioribus Ordinibus omnes. Licet enim nullos assumere putemus, quos non item mitti sit necesse; non tamen quicumque mittuntur, corpora assumere dicendi sunt: quoniã & rebus nostris adesse possunt, & pro officio suo illas administrare, licet se mortalium oculis non offerant.

12. Angelos Apparuisse legimus atque Archangelos (b): Principatus verò Virtutes atq; Potestates non item. Et Angelos quidem cõmuniora magis officia subiuisse (c), secretiora autem Dei consilia per Archangelos patefacta esse & perfecta, sacra perhibent eloquia (d).

13. Quod si (quo diuinius nullum opus habet Christianitas) Incarnationis mysterium Archangeli ministerio, qui se Virgini in humana specie exhibuit, Deus voluit reuelare (e): quid opus est afferere, ad inferiora minusque excellentia munia subeunda, superiorum Ordinum Spiritus in humanis corporibus apparere?

14. Nisi fortè, quia Seraphim missus dicitur ad Prophetæ labia purganda (f), idcirco etiam supremos quis mitti, & externa specie se spectandos exhibere arbitretur. Verùm doctissimus vir Dionysius (g) hunc etiam inferioris Ordinis Angelum fuisse confitetur; nomenque superiorum consequutum aut ab officio, quod ad incendendum Prophetæ labia accesserit; aut quod superioris Ordinis Angeli authoritati in hoc negotio functus sit.

15. Verùm quod quibusdam tribuimus, ut nostris rebus interfint, non ita de aliis negamus, quasi hoc vel viribus ipsorum repugnet, vel conditionem nequaquam deceat. Possunt profectò omnes apparere: ut tamen omnes appareat, diuinæ prouidentie ratio rebus infita permittit non videtur.

CAPVT VII.

Explicantur modi & rationes, quibus boni Angeli apparuerunt.

MODVS, quo apparent Angeli, varius est. Nam vel in assumpto corpore se exhibent, vel propria vi, qua pollent, maxima, sui species in sensibus efficiunt, & in ijs se nobis offerunt.

1. Fuerunt, qui primùm Apparitionis genus reicerent (h), nullamque putaret condigisse, per corpoream visionem, qua id, quod cernitur

2 Ibid.

b cap. pres. 4.
 5. 6. 7.
 c Ibid.
 d Luc. 1.
 Dan. 10.

e Greg. homil.
 34. in Exod.

f Isaiæ 6.
 g Dionys. cap.
 13. cæl. hier.
 arch.

1.

h S. Thom. 1.
 2. 2. 2.

extra videntem est. At vera fuisse corpora, in quibus quandoq; Spiritus caelestes, hominum se sensibus obtulerunt, docet B. Augustinus (a) illorum exemplo, qui Abrahæ in conualli Mambre (b); & item Lot in Sodomis (c) apparuerunt; & ab illis hospitio excepti, Dei consilia patefecerunt.

3. Sed & quæ sub imaginationem cadunt, ita illi, cui reuelatio contingit, exhibentur, vt ad aliorum notitiam peruenire non sit necesse. Iam verò Abrahæ ita se exhibuerunt Angeli, vt & tota familia ipsos intueretur; & qui Lot auctores fuerunt, vt Sodomorum consuetudinem relinqueret, impiorum conspectum non fugerunt.

4. Vtrum verò ex inferioribus elementis peregrina corpora assumant, eaque in quilibet corporales species vertant; an potius propria quædam sua transforment, & ad id quod agunt, accommodent, à se non vult queri D. Bernardus (d), maualtque ignorantiam suam fateri, quàm temerè in re difficili quippiam definire. Sed & id vires ingenij sui excedere putat beatus Augustinus (e); vt qui grauissimos auctores secutus (f), tam bonos, quàm malos Spiritus iustitia corpora, & quæ magis ad agendum, quàm patiendum sunt apta, dicat habere (g).

5. Verùm qui ab hac sententia, cum non minus insignibus auctoribus (h) discedunt, & idcirco omni corpore exiunt Angelos, quia neq; subsistendi, neque intelligendi, neque se ipsos mouendi gratia, villo indigent: non ipsorum tenuiora indensari, & sic ad hominum sensus accommodari; sed aliena siue peregrina ex elementis formari magnis rationibus monstrant.

6. Vera igitur, licet peregrina fuerunt corpora, in quibus Spiritus Angelici hominibus visi sunt. His autem non eo coniunguntur modo, quo se noster animus corpori vnit, tanquam ipsorum essent formæ (non enim corpora, sed Spiritus diximus esse (i) Angelos). Neque in vnitatem hypostasis, quo modo Christus humanam naturam, illa assumunt (non enim Angelos dicimus esse homines, quando in humana specie apparent). Sed neq; ita naturaliter illis adherent, vt vicem naturæ quasi subeant; quemadmodum Intelligentias cum celo coniungimus. Adde, quod neque vt motor tantum ei, quod mouetur adfunt (k): nisi omnia ab Angelis assumi velimus dicere, quæcunque ab ipsis mouentur corpora. Vniuntur vt motor, quem ipsum quod mouetur quodam modo repræsentat, & cognoscendum exhibet.

7. Assumpta verò corpora non prius, ea specie atque forma fuerunt, qua postquam assumpta sunt, exhibentur: sed simul & assumuntur & figurantur.

figurantur (a): atque ab eodem, à quo assumuntur, formas figuratque recipiunt.

8. Figurantur autem & efficiuntur, plerumque, non ex aqua & terra: quia non ita subito ex hominum sensibus se subducere possent, quemadmodum se nostris sensibus subtrahunt Angeli. Neque ex igne: quia circumquaq; cuncta depascerent: sed ex aère, quem sua virtute condensant, & ad quascunque formas volunt, componunt (b). Vide Cap. 16. & cætera, de Diuinis Vet. Testamenti Apparitionibus lib. 1.

9. Vbi verò semel assumpta fuerunt corpora, non perpetuis temporibus retinentur; sed statim, postquam munia sua expleuerunt, deponuntur; & in priorem formam, non iam Angelorum, aut Dei virtute, sed naturali prorsus redeunt; non secus, atque calefacta aqua infrigescit.

10. Põtest nihilominus fieri; vt perpetuis temporibus illa retineant. Possunt & ex aliis elementis assumere. Possunt quoque talia assumere; quibus ipsi non sua virtute formas dant, sed à quibus mutuuntur. Hic primus modus.

11. Alter modus, quo se non in assumptis corporibus exhibent, sed sensibus tantum insinuant, duplex est: quemadmodum & duplex sensuum, in quos vires suas exercere possunt, ratio est. Quandoque interioribus sensibus imaginationem intelligo: quandoque exterioribus percipiuntur.

12. Cùm enim in corpora potestatem habeant Angeli (c), & Apparitiones imaginarias ex horum motu frequentissimè oriri etiam Aristoteles doceat (d), cumque sensus non solum ab eo moueatur; quod extra ipsum est; verùm etiam à variis formis, quæ simul cum perturbatis Spiritibus atque humoribus in sensus illabuntur: sequitur Angelorum vires non excedere, vt & imaginationem hominis se insinuant, & item in humoribus sui formas imprimant, sicque sensus exteriores occupent (e).

13. In imaginationem nunc, dormientibus nobis, se insinuant: cuius exemplum ille præbet, qui Ioseph apparuit: ei que, vt Herodis furorẽ declinaret, auctor fuit: nunc vigilantibus: vt docetur illorum exemplo, qui phrenesi capti, res miras præsentẽs esse sibi certissimè pollicentur (f). At in exteriores sensus nunquam illabuntur, nisi omnino procul absit somnus. De hac re vide, quæ de Imaginaria Appar. Dei in Vet. Test. dicta.

14. Quandoquocunque verò, & quomodocunque in assumptis corporibus apparent, suamque, & non Dei personam sustinet: dignam semper se

a Aug. 1. 15.
de Ciuit. Dei.
cap. 23.
b Genes. 18.
c Genes. 19.

d Bern. 7. r.
5. in Eu. lica.
e Aug. lib. 3.
de Tri. in 1. 1.
f P. ilo. lib. de
Cypri. io 6. di.
r. d. orig. in 1.
lib. Peri. r. h.
L. Hæst. Hæst.
lium, et omnes
fere sunt com.
poris.
g Aug. lib. 2.
de Genes. ad
lit. 1. p. 7.
h Dionys. cal.
hie. c. 1. Chrys.
hom. 22. in Ge.
nes. Cyril lib.
4. cõ. in Ioan.
cap. 10.
i Cap. 3.

k Thom. 1. p.
q. 51. art. 2.
ad 2.

a Thom. 1. p.
q. 51. art. 2.
ad 3.

b Thom. 1. p.
q. 52. art. 2.
ad 3.

c Thom. 1. p.
q. 110. ar.
d Arist. li. de
som. c. 3.

e Thom. 1. p.
q. 111. art. 3.
c 4.

f A. 10. de cura
pro mortuis
agenda, c. 12.

per se suoque munere exequendo formam assumunt: humanam dico, & non aliam. Conuenit hæc ipsis: quia inter omnes præstantissima est. Conuenit & ipsorum officijs: quia in corporibus talia exercent, quæ aut per solos homines debet, aut per solos possunt, optatos fines consequi.

15. Eandem officiorum rationem esse putamus, cur non in specie muliebri, sed virili: non infantis aut pueri, sed maturioris ætate, ipsos semper apparuisse legamus.

16. Quando verò in viri figura se aspectabiles exhibent; non simili semper forma videntur. nunc hanc habent, nunc illam: prout officiorum diuersitas requirit. Huius argumentum est, quod alios obstupuisse legamus ad primum Angelorum intuitum (a): alios nihil commotos (b): alios non ferentes ipsorum conspectum in terram corruisse, licet etiam leonibus fuerint formidabiles (c).

a Luce 1.

b Ibid.

c Daniel. 10.

d Ezech. 9.

e Luce 24.

f 2. Mach. 11.

g Aug. de nat.

ti. Dom. serm.

14.

h Genes. 19.

i Grego. hom.

super Mar. 16.

k Damas. l. 2.

de fide ortho.

cap. 3.

17. Angelus, qui apparuit Ezechieli (d), videbatur vir indutus lineis, & atramentarium scriptoris habere in lumbis. qui mulieribus, post gloriosam Christi resurrectionem, in veste vulgenti (e). qui Machabæo, in veste candida, auream hastam vibrans (f). qui salutaturus intrauit Virginem (si Augustino credimus) (g), facie rutilanti, veste coruscante, ingressu mirabili, aspectu terribili.

18. Scilicet hoc ipso habitu muneris sui, atque officij nos commonefacere videntur. Sic Lot in habitu peregrini volunt mutare solū (b), sic festiuitatis nostræ gaudia annuntiant (verba sunt B. Gregorij) quando ipsi resurrexerunt die in candida stola apparent (i).

19. Quocirca, quod Damascenus habet (k) transformari Angelos quomodocumque dominator iusserit Deus, & sic hominibus apparere, atque diuina reuelare mysteria; non eum habet sensum: quod utriusque sexus formas assumant; omnesque ætatum gradus, in assumptis corporibus, effingant: sed vult significare vir doctus, non vnā eandemque esse, quæ in omni hoc negotio ipsis deseruire debeat.

CAPVT VIII.

Explicantur operationes bonorum Angelorum in assumptis corporibus, & insi per carundem apparitionum varia assignantur causa.

1.



VLTIPLICES sunt operationes Angelorum in assumptis corporibus. Quædam in ipsis: sed non per ipsa: quædam etiam per ipsa exercentur corpora. Illæ liberæ sunt, nec corporum indigent ministerio: hæc non item.

2. Prioris

2. Prioris generis summissio Dei sui ipsi, forma, re, unque naturalium omnium continua contemplatio: quoniam diuinorum consiliorum cognitio: & vt vno verbo dicam, illæ omnes, quæ voluntatis atque intellectus opera perficiuntur. Posterioris sunt, cum hominibus sermocinari, itineri socios se præbere, sumere cibum, legationes suas quadam lucis claritate cohonestare, aliisque huiusmodi, quibus se viuis exhibent.

3. Non enim quia nobiscum conuersantur Angeli, felices esse desinunt; & de suo, quod illis vel gratia, vel natura contulit, exercitio, quidquam remittunt. Neque propterea procul à diuino sunt conspectu, quia nostris rebus interfunt. Angeli, inquit Saluator (a) eorum semper vident faciem Patris, qui in celis est. a Matth. 18.

4. Ad liberæ operationes nihil prorsus cõfert corpus assumptum; sed nec quicquam impedit. Quamobrem non tunc ratiocinantur more nostro: non phantasmatum inspectione rerum cognoscunt naturas: non agentis intellectus operam requirunt: non cunctantius de rebus definiunt. quæ in nobis, ob corporis molem, fieri obseruamus omnia.

5. Sunt præterea hæc operationes verè viuientis naturæ: vitalesque dici debent, & quidem multo magis, quàm nostræ; quarum animus est principium & causa. At aliæ illæ, neque sunt, neque dici debent vitales (b): propterea, quod principium sui non in se, sed extra se habeant; non secus atque lapis, qui à proiciente impellitur.

b Thom. 1. p. 1. art. 3.

6. Est tamen inter has non vitales discrimen. Quædam si naturam ipsarum conditionemque in se spectes, non nisi animante principio efficiuntur: vt sunt videre, audire, &c. quædam ex se animans quidem principium habent; sed tamen ex parte, earum rationem subeunt, quæ sine anima possunt perfici. quales sunt cibum sumere, ambulare, & his similes. Hæc Angelis tribui quodam modo possunt, illæ nequaquam (c).

7. Quocirca Angeli in assumptis corporibus possunt dici sonos formare, locumque mutare: videre autem, audire, loqui, gustare, non item. Et motus reuera in ipsis est, quæ moueri videntur, corporibus: visio autem atque auditio, visque loquendi & audiendi nequaquam (d). Cum essem vobiscum, (inquit illorum quidam), (e), videbar quidem manducare & bibere, sed ego potui inuisibili & cibo v. sor.

c Ibid.

d Thom. 1. p. 1. art. 3.

e Tobie 12.

8. Neque tamen ob id putare debemus, oculos aliorumque sensuum organa, suum munus non habere in Angelis: quoniam non hæc, vt per

24
 ut per illa sentiant, consequuta sunt: sed partim propterea ut intelligeremus, illis non deesse vim cognoscendi, aliaque opera, quæ nos sensuum ministerio exequimur, perficendi (a); partim ne, si absque his membris apparerent, nescio quæ monstra Angelos esse suspicaremur.

9. Ex iam dictis sequitur, nec sitim, nec famem in assumptis corporibus Angelos pati; etiam si ab alimentis diutissime abstineant: nec fatiari atque inebriari, etiam si nimio vel potu vel cibo obruantur, sed nec fatigantur longitudine difficultateque itinerum, quæ conficiunt: nec difficilius est ipsis breue spatium longo: quam longissimum breuissimo tempore conficere: licet & reuera corpora moueantur, atque ipsi item in corporibus non secus atque motor cum mobili ferantur.

10. Sequitur & illud, non esse necesse fateamur, eandem prorsus illorum corporum constitutionem esse, quæ est nostrorum: scilicet ut interiorum viscerum eadem sit necessitas, ratio, compositio. Sufficit, ut quæ sensibus se offerunt membra, à nostris non discrepent. quoniam corpora hæc, non ut opera vitæ exercent, sed ut figi. et solum, Spirituum que præsentiam testentur, & diuinæ providentiæ consilia clarius manifestent, assumi diximus.

11. Causas restat inquiramus, ob quas Angeli in peregrinis se corporibus exhibent. Illæ & magnæ, & multæ sunt quia & varias Angelorum Apparitiones legimus: & naturæ ordinem excedit, quod nostris sensibus se offerunt.

12. Et primò quidem propter se his corporibus non indigent. Non feliciores sunt cum habent. Non deterioris conditionis, cum carent. Sed nec propterea consecuti sunt, quasi facilius hac ratione, vel Dei consilia hominibus innotescant; vel ipsius decreta finem suum commodius consequantur. Omnis ex hominibus, quòd appareat, quòd uic his vel illis formis appareant, ratio petitur.

13. Placet S. Thomæ (b) ut veteris legis Apparitiones quoddam inditium esse dicamus, assumendæ olim per Dei Filium naturæ humanæ: quasi his, tanquam obscuris signis, antiquitas illa fuerit instruenda: ut de Filio Dei crederet, quod Angelici Spiritus quodam modo effingerent & demonstrarent.

14. Sed & futuræ societatis, quæ nobis in illa vita communis esse debet cum Angelis, non leuia fuerunt argumenta: ne impossibile iudicaremus: quòd cum Angelis communem quando que in cælis vitam acturi essemus immortalitatem: quando & ipsi cum hominibus eandem

eandem quasi vitæ conditionem in hoc infelici rerum statu subire voluerunt.

15. Quid, quòd naturæ nostræ conditio id postulare videbatur, ut mens nostra corpori, tanquam carceri, inclusa, corporeis etiam in argumentis promoueretur; eo que duceretur & assurgeret externo Angelorum ministerio, quòd per se vix penetrare posset?

16. Accedit, quòd & religionem, & synceram pietatem hæc ratio apparenti non parum promoueat; diuinamque clementiam, & erga genus humanum liberalitatem egregiè commonestret; quando naturæ ordo quasi inturbatur, ut rebus nostris commodius consulatur.

17. Vide quæso, quot quantisque de causis, Spiritus illi, quædam quasi (ut ita dicam) corpora esse voluerunt. Visi sunt in corporibus, (ut ex multis pauca afferam) ut afflictos erigerent & consolarentur: (a) ut itineris se duces & comites præberent (b): ut vim elementorum, ne pijs obsessent, frangerent (c): ut impiorum conatus retardarent, & peccata ulciscerentur (d): ut Dei voluntatem hominibus reuelarent (e).

18. Et tamen hæc omnia per se potuit Deus. Potuit & occulto quodam Angelorum perficere ministerio. Potuit animos nostros ingredi, informare, & quocumque liberet impellere. Sed quòd potuit, noluit; ne fortè mens humana sibi tribueret, quòd Deo erat tribuendum: aut tardius negligentiusue aduigilaret, quando non externis quasi machinis impelleretur; sed interno solum spiritu ageretur.

CAPVT IX.

De Apparitionibus Daemonum, seu malorum Angelorum, quas varijs rationibus ostenditur differre à bonorum Angelorum Apparitionibus.

DAEMONVM Apparitiones multa habent cum Angelorum communia. In quibusdam verò ab illis discrepant. Quocirca longiore hic opus non est disputatione. Communia habent quòd in effectis & efformatis corporibus appareant: quòd vi sua illa figurent: quòd, quando placet, deponere possint: & id genus alia. Discrepant verò nunc formis, nunc functionibus, nunc finium diuersitate: denique quòd plerique omnes ex his, rebus humanis interesse soleant.

2. Apparuisse scyfos esse, ipsa Scriptura sacra testis est. Et olim quidam princeps per serpentes, in serpentis forma (f); Sauli verò (ut quòd dicitur) est opinto (in specie Samuelis Prophetæ sese exhibuerunt

a Dionys. de
 celest. hierar.
 cap. 15.

b Thom. 1. p.
 4. 51. art. 2. ad
 1. & Aug. lib.
 3. de Trinit.

a Genes. 21.
 b Tobia. 6.
 c Daniel. 3.
 d 4. Reg. 16.
 e Luc. 1.
 Actuum 8.
 etc.

f Genes. 3.

a 1. Reg. 28.
b Matth. 4.

2. runt (a). tempore verò gratiæ, ita Christum, tentatum à Diabolo, nostris oculis obiicit Matthæus (b), vt vix aliam quàm visibilem formam habuisse, conicere possimus.

c Luth. lib.
de abroganda
Missâ.
d Lutherus in
serm. quodâ.
e Basiliens. in
quodam E-
pist.

3. Atque, vt vetera relinquamus infinita, & quæ apud prophanos authores plurima inueniuntur: nostra sanè ætas eiusdem argumenti non pauca suppeditat exempla. Fatetur Lutherus (c), se disputatione victum à Diabolo, priuatam Missam aboleuisse. Fatetur alibi (d), se Diabolum bellè nouisse, & multum salis cum eo comedisse. Volunt Basilienses Ecclesiastæ (e), virum grandem Carolstadio concionante, in templo visum, (Diabolum dicunt,) ædes ipsius intrasse: ac in filio, vt patri, quòd per se post triduum auferendus esset, indicaret, imperasse. res verbis fidem fecit, sublato tertio die è viuus Carolstadio.

4. Apparuerunt autem in alienis formis & corporibus, quoniam cum sint spiritus, propria non habent, nec formas: similiq; potestate, eadem, qua Angeli, assumunt, figurant, ad officia quædam peragenda vtuntur, atque deponunt.

5. Adde, quemadmodum illi non infeliciores sunt conditionis, quando nobiscum conuersantur: ita hos perpetuò ipsis decreta supplicia non deferunt, quantumcunque ab inferno remoti esse videantur.

6. Et nunc quidem in externa se specie exhibent; nunc sensus alia quadam ratione occupant. nunc in vigilijs adoriuntur; nunc somno presis illudunt. Cum enim opera hæc gratiæ non sint, sed natura: illa verò vires suas, per peccatum, non amiserit: non minus Dæmonum, quàm Angelorum virtute hæc effici posse, fateamur necesse est.

f cap. 6.

7. Primùm differre à bonis Spiritibus in hoc Apparitionum genere Dæmones videntur: quòd illi non omnes in corporibus sese exhibent, quemadmodum supra demonstratum est (f): inter hos nullus esse credatur, qui hanc conditionem quandoque non subeat, vel affectet; vel quem status ratio, ne subeat, impediatur.

8. Quocirca non illi solùm se exhibere spectandos, putandi sunt; qui eorundem cum Angelis & Archangelis Ordinum fuerunt: verùm etiam, quos ob gratiora & naturæ & gratiæ dona, superioribus Ordinibus ascriptos fuisse credimus.

9. Nec mirum, si quam natura secum afferebat, & gratia erat confirmata, vitæ conditionem, non obseruent: sed se suaque natura aliquid (vt ita dicam) indignum tentent: quando iam olim, qua perpetuò frui potuerunt, felicitatem superbe reiecerunt, naturæ simul atq; gratiæ iura violantes.

10. Quo-

10. Quocirca non probatur illorum sententia, qui Dæmones ita partiuntur; vt superiorum Ordinum omnes velint in internum detruos, ibique, pro meritis, æternas perfoluere pœnas: inferiorum verò in aere versari; olim prioribus illis coniungendos: & hos solùm se sensibus nostris offerre, illos omnino conspectum nostrum fugere.

11. Non enim in aere illos tantùm errare putamus, qui inferiorum sunt Ordinum: nec credimus omnes inferni locis detineri, qui sunt superiorum. Arbitramur & horum aliquos aërem; & illorum quosdam infernum inhabitare: licet demerita poscere videantur: vt illi, quia plus potuerunt, sed noluerunt; minus iam possint, quàm velint: hi verò, quia minus potuerunt, plus iam & velint & possint.

12. Formis etiam differunt in suis Dæmones Apparitionibus ab Angelorum. Angelis vna est, eademque, humanam dico, & quidem virilem: Dæmonibus varia; nunc humana, nunc quadrupedum, nunc volatiliam, nunc reptiliam, nunc aliarum bestiarum.

13. Et inter brutorum rationeque carentium formas, quædam ipsis magis sunt familiares, quædam minus. Frequētius habitum canis induunt, & serpentis, & hirci, & capri, & araneæ: in quorundam verò specie aut nunquam, aut certè rarissimè innotuerunt.

14. Certè in columbæ figura, aut similitudine agni Diabolos visos nullus, quod sciam, testatur: non quia non possint illas formas, quemadmodum alias, induere: sed, vel quia non permittuntur; vel quia nō volunt. Siquidem vel diuina maiestas prohibet, ne quæ species sunt Dei, eas nequam Spiritus assumant: vel tantum ipforum est erga Creatorem suum odium, vt ne communem quidem, cum Deo, velint habere formam atque similitudinem.

15. Sed nec brutorum tantùm sunt contenti formis, ignotas quoque effingunt atque monstrosas, Centaurorum, Scyllarum biformium, Lernarum, Chimerarum, Gorgonum, Harpeyarum, Eumenidum, Tricipitis Cerberi, & mille aliorum portentorum.

16. Horum omniū exempla plurima sunt. Apparuit quidam in forma viri, purpura & diademate ornati, Martino (a): alius in mulieris, Hilarioni (b): alius in pueri, Macario (c): in nigri Mauri, puero cuida, quinque annorum (d): in horreni Draconis, cuida Theodoro: visusque est cauda pedes, manusq; miseri stringere (e). Quos terrores Antonio sub varijs formis maligni Spiritus incusserunt? Nam & bestiarum (verba sunt Athanasij) (f) & serpentum formas induentes, omnia, vbi vir

a Sulpit. in
vita Martini.
b Hieron. in
vita Hilari.
c Pallad. in
vit. Mac. Aeg.
d Greg. 4. dia-
log. c. 18.
e Greg. 4. dia-
log. cap. 37.
f Athanas. in
vita Anton.

aspidum, serpentum, scorpionum, nec non & pardorum atque ursum. Et hac singula secundum suam fremebant naturam. Rugiebat leo occidere volens: taurus mugitu & cornibus aminabatur: serpentes sibilo personabant: luporum impetus inhiabat: pardus discolor aethoris sui calliditates variis indicabat. Truces omnium vultus: voces horrida: dirus auditus. Sed & Cornelius Agrippa semper daemone secum in specie canis circumduxisse dicitur (a), quem tandem Araris fluuius, cum ille Lugduni animam egisset, excepit.

a Iouini in Elogijs.

17. Nempe quemadmodum Angelorum naturæ & officijs vna humana conuenit species; ita conditio Dæmonum, & studiorum ipsorum ratio postulare videtur, vt quascunque formas effingant, & in ijs humanis se aspectibus obiciant.

18. Porro corpora, per quæ se insinuant, ex aëre condensant atque efformant plerumque. Et hoc est illis commune cum bonis Spiritibus. Quandoque verò, quod in bonos quadrare non putamus, de mortuorum assumunt, & usdem, prout liberit, abutuntur.

19. Atque hinc ritus cœmeteria consecrandi; aliquam causam traxisse videtur: vt scilicet, per orationem, & Dei verbum, Nequam illis Spiritibus, omnis facultas in demortuorum corpora esset ablata: quâ habere possent maiorem, in illorū; qui ob demerita sacris locis prohibentur.

20. Quibus verò sic abutuntur, non illorum putarem corpora, qui in hac vita de Diabolo triumpharunt, qui quæ sancti Spiritus viua quædam templa fuerunt. quoniam hanc iniuriam illis inuri non permittit Deus, in cuius manibus corpora Sanctorum sunt (b): & ipsi met Dæmones hæc eadem detestari videntur, non secus, atque canis baculum, quo percussus est.

b Sapient. 3.

21. Non credibile est, quòd illorum corporibus abutantur, quos in corporibus Deus honorat, vt notat Hieronymus (c): quorum vmbre ipsis fuerunt graues & intolerabiles, vt habet Chrysostomus (d): quos ad sepulchra Prothasij rugire, audiente toto Mediolanensi populo, testatur B. Ambrosius (e): quorum vilissimo saepe torti sunt cinere, vt idem Hieronymus loquitur (f): & quos ad sepulchrum Cypriani expulso, grauisimum testis est Gregor. Nazian.: Pretiosa (inquit Chrysostomus) sunt corpora Martyrum, quoniam plagas pro Domino susceperunt, & quia stigmata propter Christum membris suis impressa ferunt. & sicut corona regalis undique decorata, fulgore variis emittit: ita & Sanctorum Martyrum corpora, sicut pretiosis lapidibus acceptis pro

c Hieron. cõt.

Figil.

d Chryf. in

vit. Bahyle.

e Ambr. serm.

91.

f Hierony.

cont. Vigil.

g Chryf. 7. ho

mil. de Nat.

7. Machab.

ra (g).

22. In

22. In illorum corpora putamus Dæmones aliquid posse, qui dum viuerent, ipsis fidele præstiterunt obsequium: & in quorum iam animas crudelem exercent carnificinam. quales sunt, non ij solum, qui Deum verum non agnouerunt; verum etiam illi, qui postquam agnouerunt, non quo decebat religionis cultu atque honore profecti sunt.

23. Verum boni Spiritus mortuorum corpora vix assumunt. Impiorum enim, vt mores; ita meritò detestatur corpora: bonorum verò in honore habent idcirco; quòd & Deus in ipsis habitaret (a): & ad summam immortalitatis gloriam quandoque sint assumenda (b): & digna censeantur quiete, quæ in obsequio Christi se fatigarunt (c). Atque hoc tertium sit discrimen.

a I. Cori 1. 6.

b Iob. 19.

c Apoc. 14.

CAPVT X.

De proprijs quibusdam operationibus, & finibus malorum Angelorum, in assumptis corporibus.

QUAE de operationibus bonorum Angelorum supra diximus (a): eadem in malos conueniunt pleraque omnia. Hoc ferè solo hi ab illis deferre videntur; quòd quædam operentur, quæ caelestes Spiritus minimè deceant: id est, in assumptis corporibus succubi sint ad viros, incubi verò ad scæminas.

I. d Supra ca. 8.

2. Fuerunt qui nullo modo credendum putarint, spirituales naturas coire cum hominibus (e). Alij, vel id opinari rem dementia plenam docuerunt (f). Quidam etiam, vt hæresim, damnarunt (g). Ad horum sententias libenter accedimus; si vel hæc officia ita à Dæmonibus separant, quomodo in viuentes conueniunt: vel natura sua tales esse pernegant, vt generationi vacare possint.

e Iohn. Cap. 1.

12. coll. c. 8.

f Chryf. hom.

3. in Genes.

g Philast.

Brix. c. 108.

aduersus hæres.

3. Alioquin congressus hos Dæmonum cum vtriusque sexus hominibus negare, ita temerarium est, vt necessarium sit simul conuellas, & sanctissimorum & grauisimorum hominum grauisimas sententias, & humanis sensibus bellum indicas, & te ignorare fatearis, quanta sit illorum Spirituum in hæc corpora vis atque potestas.

4. B. Augustinus (b) contrarium asserere, docet summæ esse impudentiæ: quando incubos mulieribus saepe improbos, & importunos extitisse, atque ipsarum etiam expetiuisse, & peregrinæ concubitum, suo tempore, innotuerit illorum confessione, qui aut hunc congressum experti fuissent; aut ab expertis possibilem esse credidissent. Et hodie nonnullæ gentes extant, quæ originem habere se gloriantur à

h Aug. li. 15.

de Ciuit. Dei.

cap. 23.

Dæmonibus qui coierunt cum fœminis virili forma, aut cum viris fœminea(a).

a Cœn. et. riu
in Aug. gl. vbi 5.
fu. vide Nau
cle. 2. p. gene
rat. 15.

Præterea Innocentius eius nominis octauus, grauisimè in illos statuit aduertendos, qui consuetudinem hanc cū Diabolis haberent. *Non sine ingenti molestia (inquit) ad nostrum peruenit auditum, complures utriusque sexus personas, propria salutis immemores, & à fide catholica deuiantes, Dæmonibus incubis & succubis abuti. Quapropter ne labes huius hæretica prauitatis in perniciem animarum sua venena diffundat, oportunis remedijs, prout nostro incumbit officio, prouidere volentes, statuimus, ut inquisitores, per nos deputati, debitum inquisitionis officium in huiusmodi personas exequantur (b).* Qua animaduersione quid opus erat, si aut non fuerunt, aut esse non potuerūt, qui cum Dæmonibus congrederentur?

b vide Alpho.
de iust. a hæ.
ret. p. vii. lib.
1. cap. 16.
c Thō. 1. p. q.
57. art. 1.

6. Norunt nequā Spiritus vires naturæ: & quidem perfectius multo, quàm qui multos annos in studio rerum naturalium posuerunt (c). Et ea est ipsorum in corpora potestas, vt ad quemcunque locum etiā breuissimo tempore illa transferre possint (d). Quando verò ad hæc duo firmissima præsidia (potestatem dico atque scientiam) malitia, quæ certè summa est in ipsis (e), accedit: quid quæso non futurū quis existimaret?

d Thō. 1. p. q.
110. art. 2.
e Thom. 1. p.
q. 63. art. 4.

7. Quanquam non negauerunt fieri posse, vt in fœdo hoc negotio quibusdam, & in primis mulieribus, illudatur; dum aut per somnia decipiuntur; aut vigilantes ex vehementi libidinis imaginatione, verè contigisse arbitratur, quæ sola imaginatione perfecta fuerunt.

f Thom. 1. p.
q. 51. art. 3.
ad 6.

8. Geniti verò ex his incubis, non Dæmonum dicendi sunt filij (f), sed eius, à quo illi semen subtraxerunt. Sed neq; deterioris sunt hi ab alijs hominibus conditionis; nisi quod aliquam affricet proli insolentiam, quod cum maiori libidinis ardore, quæ in hoc blasphemio congressu accidere solet, concipiatur.

9. Hoc igitur fœdæ libidinis exercitium proprium sibi habet in assumptis corporibus Dæmones. Ab hoc abhorrent illi, qui cum Deo felicem agunt vitam, beati Spiritus. Neque enim hac ratione hi, vel Dei gloriam, vel hominum salutem (quæ duo studiosè quærūt) promouerent: & illi non parum hoc studio in Deum sunt iniurijs, & grauisimè hominum animas illaqueant.

g Genes. 6.

10. Quocirca quod alicubi dicitur (g) *filios Dei ingressos ad filias hominum, illa q; genuisse gigantes*: non oportet de Angelis intelligas, quasi illi mulierum concubitum expetierint & peregerint. Filij Dei dicuntur, qui à Seth ortus sui initium habentes, in veri Dei cultu perseverauerunt

rauerunt: qui ad filias hominum ingressi dicuntur, quando cum filiabus Cain consuetudinem habuerunt (a).

11. Est & aliud discrimen in hoc Apparitionum genere, inter bonos & malos Spiritus; quod à finibus defumitur. Alios habent boni, alios mali. Illorum vnus præcipuus est, Dei gloria: alter huic deseruiens, mortalium salus. Horū similiter duplex est, Dei contemptus, & summum nocendi studium. Vtriq; quæ ad illos fines confequendos facere possunt, non prætermittunt.

a Ita Augu.
stinus, Chry-
sost. Germa-
dium, Theodo-
c.

12. Ad suos varijs medijs & rationibus in assumptis corporibus tendunt Diaboli. Nunc sibi diuinos vsurpant honores: nunc in Dei sese officia sceleratè ingerunt: nunc se simulant cogi ignotis signis, tanquam quibusdam sacramentis: nunc nescio quod seruitij genus perditis hominibus exhibent.

13. Diuinos honores ipsis impendunt illi maximè, quos Maleficos, Sagas, Strygas seu Lamias vocamus: quibus etiam alto in throno se spectabiles offerunt, bona plurima pollicentur, & patronos defensoresque promittunt; si abiuratis Christianæ religionis exercitijs, se suaq; studia ipsis consecrent, & quem Deo vero solent, in suum honorem conuertant.

14. In Dei officia se ingerunt, quando occultissimarum rerum sibi tribuunt cognitionem, easque prædicunt. Tales sunt, quæ vel à folijs Dei, vel ab humana tantum pendent voluntate atque arbitrio. Esto res illas certissimè cognoscant, & prædicant; quarum necessarias causas, semperque suos effectus producentes, intuentur: coniectura etiam probabili assequantur, quæ non ad suas causas semper sequuntur (b). at quarum causæ ex se dubiæ sunt & liberæ: neque ad suos effectus producendos coguntur; illi solum manifestæ sunt, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt (c).

b Thom. 2. 2.
q. 95.
c Roma. 5.

15. Sed & certis se verborum formis atque figuris cogi simulant: & coacti nunc in aqua, nunc igne, nunc in aere, nunc in terra eorum simulachra exhibent, qui occultum quippiam perpetrarunt. Quandoque etiam species eorum, qui olim sunt vita functi, Imperatorum atque Principum obiiciunt oculis. Verum simulata est hæc necessitas. Absit credamus paucis verbis, aut figuris cogi posse: qui sacris litteris edocti, scimus non esse potestatem, quæ cum dæmonum conferri possit.

16. *Delectantur (inquit Porphyrius) atque alliciuntur varijs generibus lapidum, herbarum, lignorum, animalium.* Sed bene respondet B. Augustinus (e), *non tanquam animalia cibis; sed tanquam signis: quæ*

d Job 41.
e Aug. li. 21.
de ciuit. ca. 6.

ipsis

ipsis tanquam diuini honoris (cuius sunt cupidissimi) argumenta exhibentur.

17. Sic certis constellationibus euocati, facilius comparent: non quodd aliàs inferior sit ipsorum virtus, ipsifque astra dominantur: sed occultum nocendi studium produnt; quo errorem afferre nostris mentibus cupiunt, vt diuinum quid in ipsis suspicaremur astris inesse (a).

18. Idem nocendi studium ipsos vrget, cur iis noctibus, quæ inter diem Veneris & Sabbati mediæ sunt, frequentius se exhibeant (b), & nefandos conuentus, cum perditis hominibus, exercent: licet Abraham Aben Esra (c) diuina id velit fieri dispensatione, Dæmonibusque illo tempore maiorem mortalibus nocendi factam esse potestatem asserat.

19. Quandocumque verò certorum hominum species exhibent, non putandum in ipsis, quæ spectantur, simulachris, eorum hominum animas latere, ipsasque motus qui obseruantur, exhibere: ipsæ vel non sunt præsto suis corporibus animæ; vel si quando Deo permittente ex inferno educuntur, corporibus nequaquam, vt veræ ipsorum formæ, vlla Dæmonum vi coniungi possunt (d).

20. Deniq; seruitij genus quidam Dæmonum, quos Martinellos, siue Martinetos vocant, præstant. hi singuli singulis illis ad custodiã deputantur, quos Sagas & Maleficos dicimus. Horum officium est, horrendos illos & sceleratos nocturnos conuentus indicere: & vbi speciem hirci induerint, eodem velocissimè homines per aerè transportare (e).

21. Omnia hæc in Dei cedunt grauissimum contemptum, & horrendis supplicijs vindicanda essent. Neque enim mortales possunt (nisi insigniter impij esse velint) aut diuinum honorem his Spiritibus tribuere: aut futurorum ab ipsis cognitionem expetere (f): aut certis definitisque signis in occultorum notitiam peruenire: vel vllam ipsorum operam, in quocumque tandem negotio, amicè implorare & experiri (g).

CAPVT XI.

De humanorum Spirituum Apparitionibus, quas ostenditur non esse fabularum loco habendas.



E humanorum Spirituum Apparitionibus multiplex & diffici is est disputatio. Præcipua illa est, qua quæritur, Vtrum rebus humanis quandoque interuent. Cum hac coniuncta sunt, quæ de Spirituum, qui apparent,

a Thō. I. p. q. 51. art. 5. ad 2.
b Vt habet Ioan. Bodin. l. 3. c. 1. de demon. Malefic. c Abraham in art. 4. sup. 10. præc.

d Abulens. fu. 1. Reg. c. 28. q. 24.

e Alphon. a Castro de iustit. lib. 1. c. 16. f D. Thom. I. p. q. 114. ar. 4. g D. Tho. 2. 2. q. 90. art. 2.

conditione, operationibus, rationeque cum iisdem agendi, definiunt: & quæ loca, tempora, causas, propter quas apparent, & his similia assignant.

2. Sunt, qui, nescio quas, obscenas fabulas effingunt, vt vniuersum Apparitionum genus suspectum reddant (a). Sunt, qui præter illas, quas à Christo & Angelis factas esse diximus, alias nullas admittunt (b). Sunt, qui ad superstitionem omnia reuocant, quæcumq; in hoc genere accidunt; & tanquam muliercularum somnia explorant (c).

3. Et aliquibus hæc asserere, pro sua autoritate satis est. Alij sunt, qui rem speciosam faciunt, nescio quibus, malè intellectis Scripturis. Quia enim mortui dicuntur dormire (d): negant nostris rebus adesse posse. & Puluis sumus (inquit Propheta) (e), homo sicut fenum dies eius, tanquam flos agri efflorabit, & non subsistet, & non cognoscat locum suum amplius. Sed & Omnes morimur (f), & velut aqua dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.

4. Accedit, quod B. Athanasius (g) animas corpore exutas, nihil amplius commune cum mortalibus habere, sed ad hominum confortio separatas manere, ex eo colligit; quod dicatur (h), homo spiritus vadens & non rediens. Sed & Abrahami oratio Christi est autoritate confirmata; qui non mortuos mittendos docet (i), sed Moysem & Prophetas audiendos. Neq; enim mortuis habenda fides; si Moyles & Prophetæ non audiantur.

5. B. Augustinus alicubi sic argumentatur (k): Sirebus viuentium inter essent animæ mortuorum: & ipsæ nos, quando eas videmus, alloquerentur in somnis, vt de alijs taceam, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, quæ terra mariq; secuta est, vt mecum viueret. Absit enim vt facta sit vita feliciore crudelis. Sed profecto, quod sacer Psalmus (l) personat, verum est: quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Si ergo dereliquerunt nos patres nostri, quomodo nostris rebus & cui is intersum? Si autem parentes non intersunt, qui sunt alij mortuorum, qui noverint quid agamus, quidne pariamur? Hæc Augustinus.

6. Quid, quodd fieri non posse videatur, vt vel corpora animæ rursus assumant: vel ea sint virtute; vt, quamadmodum Angeli, species sui, in sensibus nostris efficere queant? Adde quodd neque res hæc possit promouere gloriam Dei; neque vllum fructum vel mortalibus hominibus, vel immortalibus animabus afferre?

7. Verum enim verò, cum Apparitionibus his multa faciant fidem; Scriptura scilicet tam noui, quam veteris Testamenti: probatissimæ

a M. Lamb. in Cal. ind. Marlij 23 April. b Marbach l. de mirac. aduers. I sing. c Ioan. Rinius de veteri superstit. d 2. Pet. 3. 1. Cor. 15. 1. Thes. 4. e Psalm. 102. f 2. Reg. 14. g Athan. lib. 99. q. 11. h Psalm. 77.

i Luc. 16. k Aug. lib. de cura pro mort cap. 13. l Psalm. 26.

a 1. Reg. 28.
 b Eccl. 49.
 c Anasl. li. q.
 in Jirip. q. 37.
 d Cyril. de ad
 orat. spirit. 2.
 e Aug. de cu-
 ra pro mort.
 c. 10.
 f Alph. l. 1. de
 iusta hæ. pun.
 Abulens. in 1.
 Reg. 28. q. 28.
 g 2. Mach. 15.
 h Cartha. 3. c.
 47. Florët. &
 Triden. Inno.
 1. ad Eugeb.
 Gelaf. in Cõc.
 Rom. Cypria.
 li. 1. Epist. &
 Aug. li. 18. de
 Ciu. c. 16. etc.
 i Matth. 17.
 Luca 9.
 k Petrus An-
 tonius Bente-
 rus in Chron.
 Hispa. ca. 23.
 l 7. Synõ.
 act. 2.
 m Theod. lib.
 5. cap. 34.
 n Greg. Nyss.
 in vita ciu.
 o Procop. lib.
 de edif. iusti.
 p Ludol. Be-
 bebung. de ve-
 terum princi-
 pum G. rma.
 2. la. cap. 14.

historiæ: grauisimi & de re Christiana optimè meriti viri: quoti-
 diana item experientia: atque etiam ratio, & insignis utilitas: non
 possumus, nisi summè impudentes esse velimus; quin iisdem assen-
 tiamur.

8. Defunctus Propheta Samuel viuo apparuit Sauli (a); & ipsi finè
 vitæ suæ prædixit (b). Scimus Anastasiũ Episcopum Nicenum (c), &
 Cyrillum (d) asserere, totam hanc visionem Diaboli esse illusionem:
 sed non latet nos quoq;, quod grauisimus author B. Augustinus (e)
 vtrumque sensum admittat, vt & verè, & nõ verè excitatus Propheta
 credi possit.

9. Potuit profectò verus fuisse Samuelis spiritus; qui humana for-
 ma se exhibuit, & diuina potentia, qui Dæmonem pythoniãmq; la-
 teret, exhibitus (f): vt Sauli diuinæ iustitiæ, iam in ipso ob demerita
 complendæ, certissimus testis esset.

10. Verùm esto, hoc vel illudatur, vel reiciatur exemplum. Libri
 Machabæorum (g), quorum authoritas grauisima est (h), clarissimè
 docent Oniam sacerdotem, & Hieremiam Prophetam, longè post
 mortem, Iudæ Machabæo per visum se obtulisse, eidemq; ad debel-
 landos impios patriæ hostes, animum addidisse.

11. Euangelium est, quod de Moyse & Helia fertur. quorum ille
 iam olim mortem suam obiuerat; hic verò è terra subductus, aut po-
 tius raptus, excesserat. Vterque tamen Christo se præsentem in mote
 Thabor præbuit (i): vterque cum eo collocutus: vterque quibusdam,
 & non infimis, Apostolis sese exhibuit.

12. Quid, quòd & ipsi Apostolis defuncti apparuerint? ipsique
 rursus, postquam è vita discesserunt, viuorum rebus interesse volue-
 rint? Refertur (k) in ripa fluminis Ebrì, prope Cæsaraugustam, Ara-
 gonum urbem, B. Iacobo Virginem Mariam apparuisse: eumque, vt
 sacellum sibi, quod postea multis claruit miraculis, construeret, ad-
 monuisse. Petrus & Paulus apparuerunt Constantino, vt morbi incu-
 rabilis remedium præberent (l). Philippus & Ioannes Euangelista
 Theodosio (m). Idem Ioannes Gregorio Taumaturgo, eique vigi-
 lanti mysterium pietatis aperuit & declarauit (n). Extruxit templum
 Apostolis Iustinianus Imperator (o); & Apostoli beneficij memores
 ad Regis honorem hominibus apparuerunt. Hortatus Carolum
 Magnum B. Iacobus, Galiciam ex Saracenorum potestate in Chri-
 stianorum vsam vindicet: eique in hoc negotio insignem operam
 præstitit (o).

13. De B. Virginis Apparitionibus, quæ plurimæ referuntur, tan-
 to minus dubitare oportet, quanto grauioribus sunt authores, qui has
 probant.

probant. Narrat Gregorius Nissenus (a) Gregorio taumaturgo bea-
 tam Virginem apparuisse, ea specie; quam vix oculi illius ferre pos-
 sent. Refert Gregorius Magnus (b) Musam quandam fuisse, cui post-
 quam beata Virgo chorum insignium virginum exhibuisset, author
 fuit sanctioris vitæ. B. Damasceno eadem Virgo apparuit (c), & ma-
 num, quam Leo Isaurius impiè præscindi iusserat, rogata restituit.
 Fidem rei fecerunt grauisimus author Ioannes Hierosolymitanus
 Patriarcha, & in brachio relicta ex vulnere linio la. Cyrillus Alexan-
 drinus redit in gratiam cum B. Chrysofomo, admonitus ab eadem
 Virgine (d). Narfes ob belli gloriam, & deuictum Totilam insignis,
 nullum committit prælium, nisi Deiparæ Virginis manifestè appa-
 rentis monitis excitatus (e). Cyriacus Abbas, & presbyter Lauræ Ca-
 lamonis, vnà cum Dei Genitrice vidit vtrunque Ioannem, Bapti-
 stam & Euangelistam; & scripta Nestorij, non retinenda, sed exuren-
 da cognouit (f). Construit templum Virgini Matri Constantinus
 Magnus: & ipsa Architecto apparet, quæ ratione maximæ colum-
 næ erigi in eodem possint, ostendit (g). Puer quidam vitriarij Iu-
 dæi, à patre in ardentem fornacem iniicitur: quòd cum Christianis
 Eucharistiam, in æde B. Virginis sacra, sumpsisset: sed illæsus egres-
 sus, ab illa, cuius in templo imaginem viderat, Virgine; se contra
 vim ignis defensum fuisse testatus est (h). Apparuit Ioanni Patritio,
 simulque monuit, qua ratione opes suas optimè collocaret; sicut il-
 le iam pridem desiderabat. atque vt fides certior apparitioni consta-
 ret, eadem nocte, Liberio Pontifici astitit, & similia monita repeti-
 uit (i). Ruperto Tuitienradest in somnis: promittit & præstat, quod
 ille singulari studio implorauit, docile ingenium, & diuinorum in-
 telligentiam (k). Idem obtinuit Vdoni Magdenburgensi: licet il-
 le tanto muneri ingratus, & admonitus, peccandi finem noluerit
 facere, sed horrenda morte turpissimam vitam elegerit conclude-
 re (l).

14. Nec defunt aliorum Sanctorum Apparitiones. Docet Am-
 brosius Agnetem apparuisse Constantiæ Constantini Imperato-
 ris filiæ, atque item parentibus ad ipsius monumentum pernoctan-
 tibus (m). Testatur Orosius Geruasium & Prothasium visos Ambro-
 sio (n). Potamianam Virginem Originis discipulam Basilidi torto-
 ri, non apparuisse solum, sed & coronam capiti imposuisse, & futu-
 ram martyrij gloriam prædixisse, authores sunt Eusebius (o), & Ni-
 cephorus (p). Probus Rheatinæ urbis Episcopus, vidit Iuuenalem &
 Eleutheriam Martyres, vt habet Gregorius Magnus (q). Felicem
 Nolanum visum esse, vt mirabiliter ciuitatem deiciendo, author est

a Greg. in ch
 vit. 1.
 b Greg. 4. d
 alog. c. 14.
 c Ioan. Hier.
 in vita ciu.
 d Niceph. lib.
 14. cap. 28.
 e Niceph. lib.
 1. cap. 13.
 f Prat. Spirit.
 cap. 46.
 g Greg. Turo.
 de glo. mar.
 cap. 8.
 h Greg. Turo.
 vbi su. c. 8. &
 Glyca. 4. par.
 Annal.
 i Anton. p. 4.
 titulo 15.
 k Trith. lib.
 de Monast.
 Hirsaug.
 l Nauc. 2. p.
 8. 34.
 m Ambr. sev.
 90. de passio-
 ne Agnetis.
 n Orosius lib.
 7. cap. 36.
 o Eusebius li.
 5. hist. cap. 5.
 p Niceph. lib.
 5. cap. 7.
 q Greg. lib. 4.
 i. log. ca. 12.

2. *Aug. lib. de cur. pro mor. cap. 16.* Aug. finus (.) Theodorum Martyrem apparuisse, & Euzonium Episcopum admonuisse, ne populus esculentis, Deorum sacrificio pollutus vteretur, post Nectarium habet Nicephorus (b). Cosmas & Damianus periculose ægotantem, & (vt Procopius loquitur) morituræ speciem præbentem, & medicis desperatum, per somnum & visum apparentes, sanarunt Iustinianum (c). Nota est historia, quæ refert Attilam Hunnorum Regem, Italiam ingredi & vastare parentem; (cùm Leo Pontifex, calamitatem Reipub. Christianæ misertus, obuiam ipsi factus, oratione eundem exterruit) inter alia, id quoque confessum fuisse, non Pontificis se solum vultu, & oratione permotum; sed vidisse quoque duos senes, dimissa barba, ac venerando & horribili vultu supra caput astitisse, & districtis gladijs pacem extorsisse (d).

15. Longum est recensere, quæ habet Basilius de Mamante (e); Nazianzenus de fratre Cæsario, & variis Martyribus (f); Hieronymus de Paulo (g); Paulinus de Ambrosio (h); Euodius de Stephano Protomartyre (i); Prudentius de Fructuoso, & eius socijs (k); Lucianus de Gamalielle (l); Palladius de Collutho Martyre (m); Theodorus de S. Ioanne Baptista (n); Athanasius de Ammone (o).

16. Et ne quis propterea minoris ponderis putet esse Apparitiones, quia hæc quasi priuatae sunt, & non pluribus, sed vni exhibitæ: audiat is B. Augustinum (p). *Non solum (inquit) beneficiorum effectibus, verum etiam ipsius hominum aspectibus, Confessoræ apparuisse Felicem, cùm à Barbaris in cla. ppugnaretur, audiuimus; non incertis rumoribus, sed testibus certis* Quid, quod Elias & Moyses, non vni Apostolorum, sed Petro, Ioanni, & Iacobo, se spectandos exhibuerunt (q)? Samuelis verò spiritus non Pythonissæ solum, sed & Sauli visus est (r).

17. Verum opus non est exemplis in re certa pluribus. Habet hic locum, quo B. Hieronymus Vigilantium perstringit (s): *Tu, inquit, Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inuis? ut esse ad diem iudicij cogantur in custodia?* Et illud: *Cùm Diabolus & Dæmones ubique toto orbe vagentur, quare Martyres, post effusionem sanguinis tenebuntur inclusi?*

18. Quid si sancti homines, dum viuerent, quibusdam apparuerunt, à quibus tamen longissimè aberant; cur simili ratione, post mortem ad viuos redire non possunt? Atqui Vitus apparuit Constantino Magnifico (.) Melitius Antiochenus Theodosio Magno (u): quem nūquam antea visum, in Episcoporum Synodo vltro agnouit (v): Sed & Augustinus apparuit in Eulogio (y); Nicolaus Constantino iam dicto (z):

Ioan-

u *Ib. od. l. 5. c. 6. & 7. X. Ibid. y Aug. de cur. pro mor. c. 10. Z Metaph. in vita Nicolai*

Ioannes monachus cuidam mulieri religiosissima, impatienter eum videre cupienti (a), Paulus item Apostolus vidit virum Ananiam nomine sibi manus imponentem (b).

19. Est ergo sua authoritas Apparitionibus: siue dignitatem attendas Spirituum; qui apparuerunt: siue authoritatem & splendorem eorum, quibus se exhibuerunt: siue grauitatem testium, qui nobis tanquam posteris has per litteras tradiderunt. Vt mirum sit, posse inueniri homines, qui in tanta testium, & exemplorum lumine cæcutiant, & Spirituum Apparitiones nullo loco habendas censeant.

20. Nimis fortè multa de bonorum Spirituum Apparitionibus: cùm tamen de toto genere sit Disputatio. Sed hoc eò fecimus libentius, quòd & hæc assertio toti argumento fidem faciat; & qui Apparitionibus bellum indixerunt, in his ferè solis expugnandis, licet frustra, fatigantur.

21. Verum non hi tantum Spiritus viuorum rebus interfuisse putandi sunt, qui cum Deo perpetuam felicemque agunt vitam: sed cùm Spirituum humanorum genera tria præcipua sint, vt dictum est (c): præter beatos illos, etiam perpetuò damnatos atque eos, qui igne purgatorio expiantur, ad nos rediisse, atque adeò redire, libenter fatemur.

22. Damnatorum Spirituum duo genera possumus constituere. quidam sunt, qui præter pœnam damni, experiuntur etiam pœnam sensus: quidam (vt infantium non renatorum) solam damni sustinet. hos hominum colloquis sese miscere, compertum est nemini: posse, si is, qui omnia potest, ita iubeat, nemo dubitat. Verisimile tamen putamus, Deum id nunquam, vel rarissimè, iubere; & ipsos id nunquam expetere: vt qui nullum ex hac re ipsi fructum capere, nec aliis, nisi rarò admodum, afferre possunt.

23. Alios illos hominum obtutibus se exhibuisse plurima probant exempla, à grauisimis authoribus, monumentis tradita: quibus fidem in vniuersum abrogare, nihil aliud esset, quàm venerandam antiquitatem aperti mendacij insimulare. Elias quidam in deserto Aegypti vitam agens teste Cyrillo, vidit animam cuiusdam Anconitani Episcopi, diuino tribunali fisci, statim que post ad grauisima supplicia rapti (d). Visus Theodoricus Rex, Arianus, inter Ioannem Pontificem, & Symmachum Patricium vinctis deduci manibus, & detrudi in ollam Vulcani, vt loquitur beatus Gregorius (e). Visa monialis in Ecclesia sancti Laurentij Romæ ante altare per medium se-

cari (f). Et damnatorum Spiritus fuisse, quos certissimis testimonijs

E 3

visos

2. *Aug. lib. de cur. pro mor. cap. 10.*b *Actuum 9.*c *cap. 1.*d *Metaph. li.*5. *cap. 11.*e *Greg. dial.*4. *cap. 30.*f *Greg. 4. dia.*

log. c. 51.

vifos esse confirmat Alexander ab Alexandro, vix possumus dubita-

a Alex. lib. 5.

c. 23. li. 2.

cap. 9.

b Plinius lib.

8. Epistola.

c Plinius de

viris illust.

cap. 2.

d Plinius lib.

30. cap. 2.

e Philostrat.

in vita Apol.

lon.

f Xiphilius

in Antonino.

g Valerius li.

1. cap. 6.

h Greg. l. 4.

dialog. c. 40.

i Greg. lib. 4.

dialog. ca. 55.

k Greg. lib. 4.

dialog. ca. 55.

re(a).

24. Ad hanc classẽ (vel certè ad præstigiã Dæmonum) etiam illi Spiritus referri videntur, quorum apud prophanos authores fit mētio. Refert Plinius spectrum quoddam Athenis se exhibuisse, specie senis, macie & squallore confecti, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerentis (b). Vidit Iulius Proculus, apud Capream Paludem, Romulum, augustiore forma Deum factum, suosque admonentem, vt Deos colerent, & virtutem sequerentur (c). Homeri vmbra Cynocephalea herba euocauit Appion Grammaticus, & ab ea patriam, quibusue parentibus ortus esset, didicit (d). Achillis spiritus apparuit Apollonio (e). Seueri parētis Antonio Heliogabulo (f), Pollucis & Castoris in bello Latino apud lacum Iuturnæ.

25. Vifi sunt & illi, qui purgatorio igne expiantur. Paschasius Apostolica curiæ Diaconus, post mortem, in Angulanis termis, à Germano Capuano inuentus est luere pœnas, quas contraxit (b). Iustus quidam ob retentã pecunias, graue supplicium pertulit: qui tandem Commodò fratri apparens, se ab illo sanctis sacrificiis liberatum esse exposuit (i). Fuit & Presbyter, qui Centumcellis in balneis frequentissimè reperit, qui sibi operam gratuitam, si quando lauaret, præstabat. Pro quo, vbi, quemadmodum rogarat, Deo sacrificia obtulisset, spiritum fuisse cognouit; cui diuina miseratione hoc modo pro peccatis satisfacere & iuari contigit (k).

26. Probabile verò est, defunctorum Spiritus, cuiuscunque demum status, vel conditionis extiterint; sedes suas, quas pro meritorum suorum ratione, perpetuò, vel ad tempus assignatas habent; naturali instinctu appetituue nunquam deserere: propterea quòd secundum naturæ suæ statum causam, propter quam eiusmodi mutationem affectare magnopere debeant, nullam habeant. Siquidem motus omnis plerunque suscipitur propter indigentiam. At animæ beatæ nullius indigent: damnatæ pluribus egent, sed nullius subsidij participes fieri valent: iustæ pœnitentes indigent & iuari possunt; sed ijs rebus, quas expetendas ipsis & desiderandas natura dictare non potest (l).

l Aug. lib. de

cura pro mor.

cap. 16.

27. Verùm quia alij sunt fines rerum humanarum, alij diuinarum: anima qua secundum naturalem conditionem suas sedes non relinquunt; secundum secretam diuina sapientia dispositionem, & ordinem, aliquando inde egrediuntur, & se hominibus offerunt. Ita B. August.

28. Beatæ animæ quotiescunque libitum fuerit, è cælo ad nos descend-

cendere possunt. Si enim quod vellent non possent; aliquam ægritudinem animo conciperent, & beatæ non essent. Damnatæ id nequam possunt: neque enim si possent, ad horam in inferno hererent, etiam si suum semper secum ferant carnificem. Siquidem, quæ illorum est superbia, gaudent vagandi libertate, & locorum varietate: quemadmodum & ipsi Dæmones infernum horrent, & metuunt: nõ quia inibi grauius ipsorum supplicium; sed quia vni loco adhærescere refugiunt.

29. At dormiunt (dicitur) mortui. Sed per dormientes mira fieri, quotidiana docet experientia. Præterea, dormiebant Moyse, Onias, & Hieremias (mortui enim iam fuerant multis seculis); & tamen ille cum Christo visus est multa loqui (a); hi sua præsentia animos addunt Iudæi (b). Quòd si ipsorum dormire vocas, nunquam in hominum conspectum redire; corporum tollis resurrectionem: si otium & sensuum omnium quietem; in omnes prorsus animas, ne Deum dicam, es iniuriosus. Somnus hic, huius, quam circumferimus, sarcinæ est depositio, & ipsamet mors. cuius imaginem quidam somnum esse dicebat (c).

30. Sic omnes morimur, & veluti aqua dilabimur (d). & certè, si illæ non reuertuntur; nos quandoque sumus reuerfuri. Neque enim errabat, qui dicebat (e); Scio, quia redemptor meus viuit, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse. Certum est, omnes animas ad iudicium olim esse prodituras (f). Certum est, veterum Patrum spiritus, qui ante Christum natum & passum in limbo detinebantur, ibi iam amplius non detineri (g). Similitudine inconstantiam humanæ vitæ ostendit ille locus: quam non oportet, vt per omnia cum eo, ad quod probandum affertur, conueniat. Habet hic locum, quod in parabolis obseruandum notauit B. Chryostomus (h), vt, quid per parabolam intendatur, inspiciamus, non singulorum rationes curiosè scrutemur.

31. Eadem ratione & spiritus vadens, atque non rediens, homo dicitur (i), quia scilicet aëri leuissimo comparatur: quo quemadmodum nihil est inconstantius; ita neque hominum vita quicquam magis est incertum. Sed & vadens, & non rediens spiritus dicitur; quia, vbi semel egressus è corpore: non iterum per semetipsum, (sed tamen diuina virtute) reuerti potest. Vadens etiam est homo, & nõ rediens spiritus; quia per se quidem potest à Deo recedere: verùm per se ipsum à malo ad bonum redire non potest. Ex se habet, quòd peccare possit: vt autem bene agat, non nisi ex Deo.

Supra Thef. 3.

a Matth. 17.

b 2. Matth. 15.

c Ouidius 2.

amor. eleg. 9.

d Sup. Thef.

3.

e Job 19.

f Corinth. 5.

g Psalm. 67.

h Chryf. hom.

48. in Matth.

4.

i Supra Thef.

4.

a Ibidem.

32. Abrahami vox & oratio (a), tantum abest, vt hanc nostram assertionem euertat; vt vel maxime confirmet. Neque enim negat fieri posse. vt ad viuos redeat Lazarus, qui epulonis fratres admonet; sed iudicat non expedire: quando omni exceptione maiores testes sunt, quibus credere possunt, & propheta & Moyses.

*b Supra The-
st 5.
c Aug. lib. de
cura pro mort
cap. 11.*

33. B. quoque Augustinus non relicit Apparitiones Spirituum (b), sed pluribus exemplis confirmat (c). Petebatur à quodam debitum, quod defunctus pater persoluerat, anxio ipse apparuit in somnis, cautionemque, qua persolutum ostendebatur, indicauit. Carthaginis Rhetor Eulogius, cum in Ciceronis libris locum obscuriorem reperisset; & tota nocte, qua ratione eundem explicaret, sollicitus hæreret in somnis cernit Augustinum sibi præsentem (qui tamen longè trans mare aberat) & locum egregiè explicantem. Cum quidam municipij Tulliensis, vir pauper, cum aliquot dies quasi mortuus iaceret, mirabilia se vidisse, vbi sanitati restitutus est, certissimis argumentis confirmauit. hæc Aug. omnia (d).

*d Aug. de cu-
ra pro mort.*

34. Non negat D. Augustinus Apparitiones: sed modum, quo rebus nostris interfunt; nū videlicet *ἀποπροσώπων*, an *ἐρεπρωσώπων*, difficulter se assequi fatetur (e). *Res* (inquit) *hæc alior est, quam vt à me possit attingi: & abstrusior, quam vt à me valeat perscrutari: & ideo quid horum duorum sit, an verò fortassis vtrumque sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum; aliquando per Angelos suscipientes personam Martyrum; definire non audeo: mallet à scientibus ista perquirere.*

*e August. vbi
supra.*

35. Credit plerumque Angelicas esse hinc operationes: interim tamen aliquando mitti ad viuos, quosdā *ἀποπροσώπων* diuina (inquit) *testatur Scriptura. Nam Samuel Propheta defunctus, viuo apparuit Saul, quemadmodum liber Ecclesiasticus indicat (cap. 26.) qui continet in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit. Et (subiungit) si huic ex Hebræorum, quia in eo non est, Canone contradicatur; quid de Moyse dicturis sumus: qui certè in Deuteronomio (f) mortuus. & in Euangelio (g) cum Helia, qui mortuus non est, apparuisse legitur viuentibus? Refert huc visionem Felicis, quem hominum multorum confectibus apparuisse, certissimis argumentis confirmatum est.*

*f Deut. 34.
g Matth. 17.*

h sup Thest.

36. Itaque quo d. de matre dicit (h), nature leges concernit: quod de Spiritibus docet, opus est diuinae virtutis. *Alia* (inquit) *sunt quæ naturæ sunt, alia quæ miraculiter fiunt. Alij sunt ceruus hircanarum limite, alia ammantum signa virtutum: quamuis & natura Deus adfit, vt sit: &*

fit: & miraculis natura non desit, Et hoc Augustinus cap. 16. lib. de cura pro mortuis.

37. Duobus restat respondeamus capitibus; Possit ne fieri, vt ad viuos ipsimet per se *ἀποπροσώπων* defuncti redeant: atque vtrum ex re, vel nostra, vel ipsorum sit; vel Dei gloriam promoueat; quòd sedes suas relinquunt, & nostris rebus adsint. Et breuis quidem est responsio affirmans: ratio verò modusque paulo latius explicanda videntur.

CAPVT XII.

De forma, & modis, quibus humani Spiritus apparen. & eorundem operationibus.



VOBVS modis defunctorum Spirituum hominum rebus adesse possunt. Aut enim signis quibusdam præsentiam suam testantur tantum; aut etiam cognoscendos se exhibent. Præsentia indicia sunt, verba, quæ quandoque insigunt: tristis gemitus: sternutatio: manuum complosio: tumultus excitati, & his similia. Cognoscendos se exhibent, quando formas sui in sensibus nostris relinquunt.

2. Formarum non vna est ratio, sed multiplex: nempe quæ viuentibus respondeat. Itaque nunc virilis est, nunc fœminea: nunc ætate prouectioris, nunc minus prouecti. hoc & exempla commostrant, & ratio postulare videtur.

3. Nouit Samuelem adesse Saul; quando nondum visus à pythouissa describitur vir fenex, amictus pallio (a). Oniam & Hieremiam cognouit Iudas (b). Petrum & Paulum sibi apparuisse affirmat Constantinus, quando ipsorum imagines exhibitæ fuerūt à Syluestro (c), &c.

*a i. Reg. 28.
b 2. Mach. 15.
c 7. Synod.
act. 2.*

4. Et certè sic conuenit. Cum enim plerumque idcirco nostris rebus interfint Spiritus, vt cognoscantur: cognoti verò, vel suam, vel nostram agant causam; ea oportebat apparerent forma, qua à quibuscunq; alijs distinguerentur, & nos in ipsorum notitiam perueniremus.

5. Tristiore tamen vultum simulant illi, qui pœnas adhuc persoluiunt; hilariorem ij, qui à pœnis liberi, felicem agunt vitam. Et damnati identidem nigro, cæteri candenti colore, vel certè, qui viuis respondeat, conspiciuntur.

6. In his verò formis dupliciter se cognoscendos præbent. Aut enim in externa, & quæ plerumque extra sensum est, in assumpto cor-

42
pore agnoscuntur à vigilantibus: aut interiori sensu conspiciuntur etiam à dormientibus. Priori modo se exhibuerunt, Ioannes Euangelista Gregorio Taumaturgo: Iacobus Apostolus Carolo Magno: Felix Confessor ciuibus Nolanis: alijq; complures. Posteriori verò Petrus & Paulus Constantino: B. Virgo nunc Ioanni Damasceno, nunc Ioanni Patritio, &c. Cap. præcedenti de his.

7. Posterior hic modus difficultates habet pauciores: prior ille plures. In illo quæritur, Vtrum Spiritus humani imaginationem hominis suis viribus informare possint: in hoc disputatur, Vtrum ipsi per se Spiritus corpora effingant: an potius Angelorum, in hoc negotio, opera vtantur: Disputatur, Vtrum iam in Angelorum opera efformatis corporibus, ipsi nostri Spiritus sint *αυτοπορωσάτωες*, an *επιπορωσάτωες*: Disputatur, Vtrum reuera ipsorum *αυτοπορωσάτωες*, an *επιπορωσάτωες* possint corpora, in quibus se exhibent: Disputatur, Quales sint operationes, quas in peregrinis corporibus efficiunt.

8. Ad species in hominis imaginatione, (quoquo tandem modo) formandas, & scientia summa, & egregia requiritur potestas. Hæc cū non tanta sit in hominum Spiritibus, quanta in Angelis & Dæmonibus: opera vel malorum vel bonorum Spirituum nequaquam fieri posse putamus, vt defunctorum animæ hæc ratione sensus nostros occupent & informant.

9. Sic nec corpora, in quibus humanis rebus interfunt, effingunt: Neque enim vi sua possunt elementa condensare, & visibus suis aptare: neque sua, quæ aliquando deposuerunt, valent in pristinam formam restituere. Angelorum opera fit, quicquid in hoc negotio conspicitur.

10. An verò in iam Angelorum opera efformatis corporibus, ipsi Spiritus degunt? Fieri posse non negamus. Factum quandoque testatur B. Aug. exemplo Samuelis, & Moyfi (a). An plerumque fiat, is scit, qui ad introitus ducit & reducit (b), & (vt loquitur B. Augustinus) *ubi datur est diiudicatio Spirituum* (c).

11. Semper fieri, id prohibere videtur: quòd, eodem Augustino teste (d), eundem Spiritum quandoque, eodem tempore, in diuersis maximeque distantibus locis apparuisse, certa experientia probatū sit: in quibus tamen locis ipsi uincit reuera fuisse, non facile quis dixerit.

12. Licet verò nō semper sciat, an Spiritus *αυτοπορωσάτωες* adsint: de quibusdam tamen certo affirmari posse existimamus: quòd, nunquam ijs, quæ ipsos repræsentant corporibus, adsint, & per se viuorū rebu.

rebus interfunt. Tales sunt, qui non iam Spiritus tantum sunt; sed suis corporibus rursus coniuncti, cum Christo felicem agunt vitam in cælis.

13. Idem de ijs iudicium ferimus, qui modò quidem nondum beati, alicubi tamen singulari Dei prouidentia, in suis adhuc corporibus vitam agunt amoenam; futurisq; olim temporibus, in Euangelio Christi prædicando, aduersus impotentissimum Christianæ religionis hostem, Antichristum, fidelem nauaturi sunt operam.

14. In priori genere sunt Beatissima Dei Genitrix quam cum corpore & anima in cælum assumptam esse, libenter cum grauissimis authoribus (a) credimus atque illi, qui cum Christo resurgente ad propria corpora redierunt, & vnà tandem cum ipso ad cælum translati, insigne resurrectionis testimonium præbuerunt (b). Ad posterius verò pertinet Enoch, Elias, & vt quidam (c) censent, discipulus ille, què diligebat Dominus.

15. Hos *αυτοπορωσάτωες* rebus humanis non putamus interesse: propterea, quòd iam ea necessitate suis adsint corporibus, vt relinquere illa nequaquam possint. Quocirca aut necesse est, sua secum deferant corpora, & sic Nostris aspectibus se offerant, (quòd quis fieri credat) aut non per se adsint; sed Angelorum opera ipsorū nobis simulachra offerantur. De Moyse aliàs dictum.

16. Obseruasse hoc videtur beatus Augustinus (d), qui cū Samuelem *αυτοπορωσάτωες* adfuisse ostēdidisset, & deinde rem non quasi satis certam (quòd hoc exemplum reiici posset) Moyfis argumento confirmasset: ita Helia, qui focius Moyfis fuerat, mentionem facit; vt eius exemplo nihil probasse sit visus. Sic enim loquitur: *Quid de Moyse dicturi sumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus (e), & in Euangelio cum Helia (f) qui mortuus non est, legitur apparuisse uiuentibus.*

17. Horum igitur Apparitiones eandem conditionem & rationem subeunt, cum Apparitionibus Christi (g): eandem item, cum illis, in quibus viuī quandoque absentibus visi sunt (h): vbi, præter rerum imagines, nihil fuit, quòd ipsi sibi Spiritus vindicare potuerunt.

18. Si qui igitur *αυτοπορωσάτωες* Spiritus nostris rebus interfunt, oportet alij sint à iā dictis. Credimus verò frequētius eos corporibus, in quibus conspiciuntur, adesse, qui igne purgatorio expurgantur; quoniam locis non sunt definiti: eos rarius, qui aut perpetuum cruciantur; aut Dei præsentia & conspectu cum summa voluptate perfruantur.

a Vide Mari. Camisij lib. 5. cap. 5.

b Matth. 27. Anselmus ibi.

Sophro. de assumpt. B. Vir. c. Vide Mari. Camisij ibid. circa finem.

d Aug. ubi sup. cap. 15.

e Deut. 34. f Matth. 17.

g Sup. cap. 5. h Sup. cap. 11.

a Aug. de cura pro mort. c. p. 15. b. 1. Reg. 2. c. Aug. ubi supra. d. Aug. ubi supra. p. 13.

19. Quicumque verò apparent, non ob id feliciores sunt, aut deterioris conditionis. Nam & beati illi non faciunt suæ felicitatis iacturam: ubique enim Deum præsentem habent, quem intueantur. damnati verò, & purgatorii cruciatibus mancipati, suas secum ubiq; poenās circumferunt.

20. Quando verò non ipsi in efformatis sunt corporibus; sed quicquid est, Angelorum opera efficitur; non nobis illudunt: Nec malè dicimus nobis S. Petrum aut Paulum apparuisse; nisi & Deum ab hominibus visum esse negare velimus: & asserere, alienum esse à sacræ Scripturæ consuetudine, rerum similitudines ipsarum rerum nominibus compellere (a).

21. Quæris, Possitne fieri, vt quando ipsi per se Spiritus rebus nostris adsunt, in suis, quæ olim habuerunt, corporibus appareant? Fieri posse, demonstratur illorum exemplo, qui post Christi mortem Hierosolymam ingressi, multis se spectandos exhibuerunt: quos propria corpora assumpsisse, propterea credimus; quia nõ rursus illa, quæ assumpserant, deposuerunt; sed ad cælos secum transtulerunt.

22. Attamen nunquam factum esse, ratio demonstrat: quod non, vt tales sint, quales apparent, Spiritus redeat; sed vt se solum quibusdam signis exhibeant, ad ipsorum proprium, vel nostrum viuentium, commodum: hoc verò nõ minus effectis, quàm proprijs corporibus præstari potest.

23. Cum autem adsunt corporibus, non eodem modo ad ipsa se habent, quemadmodum cum olim communem agerent in suis vitam. Prioribus illis, vt formæ utebantur: his, vt motores tantum; & quibus præsentiam suam testentur. Hinc est, vt non naturalis ipsarum ad hæc sit affectio: non cum voluptate illis vtantur: non cum difficultate & lucta deponant: non assumpto nutriant alimento: non negato causa sint, vt dissoluantur. Sed & mutuam sibi olim præstabant operam. Et anima quidem corpori vitam, sensum & motum conferbat: corpus verò animæ functiones, in intelligendo, nõ parum promouebat: at nunc corpus animæ confert nihil; anima verò corpori motum tantum.

24. Quocirca nulli in assumptis corporibus sunt sensus: nullæ vitales operationes. Adde, quod neque in animabus ipsis, cum adsunt, sentiendi sunt facultates: nisi velis dicere, in semine esse germen, & fructum: quia vim habet illa producendi. Hoc non Theologi solum (b); verum etiam Ethnici Philosophi cognouerunt (c).

25. Cæterum nullus dubitat, quin animæ superiores illas facultates, intelle-

intellectum, scilicet, & voluntatem, retineant. Atque hinc est, quòd pro natura illarum virium, quas secum deferunt, & operari possint, & operentur.

26. Quia verò alius est status ipsarum, quando corporis mole sunt liberatæ; alius, quando corporibus vtuntur: alius quoque modus est intelligendi. In assumpto corpore nõ speculantur phantasmata, quòd necesse est nobis, dum viuimus (a). Sed neque per sensus, quibus tunc carent, phantasmata possunt colligere.

27. Intelligunt nihilominus. Et quidem beatorum Spiritus Deum vident, & cum Deo absolutam habent rerum omnium, prout status illius conditio postulat, cognitionem. Intelligunt & qui deterioris sunt conditionis: verum illas; quæ per species hic, per sensus, acq̄sitas, in intellectu vnà cum scientijs retinent & conseruant. Sed & de nouo quædam intelligere non negamus: verum id fit non corporis, in quo sunt subsidio; sed per species aut de nouo acq̄sitas, aut alia ratione subministratas.

28. Quærenti, Vtrum ea, quæ à nobis, ipsis per corpora præsentibus, peraguntur, cognoscant: Respondemus, quòd cum singulari fiat Dei dispensatione; vt rebus humanis intersint; conditionesque suas non ob id mutant: ipsas non suis viribus, sed Angelorum opera, non secus atque per interpretem cognoscere, quæcunque nos vel ipsis dicere, vel præstare arbitramur. Huc facere videtur, quod B. Gregorius (b) habet: *Mortui* (inquit) *vitam in carne viuentium, post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia vita spiritus longè est à vita carnis. Et sicut corporea, atque incorporea, diuersa sunt condicione: ita sunt distincta cognitione.* Facit & illud Augustini (c). *Nesciunt mortui, etiam Sancti, quid agant viuunt, & eorum filij.*

29. Sed & id libenter, cum S. Thoma, fatemur (d), quandoq; ipsos Spiritus latere, quòd nostris rebus intersint: quemadmodum & viuētes alijs in somno apparere docet B. August. suoque exemplo confirmat; & tamen nihil horum scire (e).

30. Hoc verò damnatis Spiritibus frequentius putamus accidere: rarius ijs, qui in purgatorio satisfaciunt: rarissimè aut potius nõquam beatis; quorum conditio postulare videtur, vt quæ circa ipsos, & ipsorum nomine peraguntur, cognoscant (f).

31. Sed non intelligendi solum vi valent Spiritus hominum, qui apparent. Insuper & actus virtutum exercent illi, qui felicem agunt vitam, qui que nondum pro peccatis satisfecerunt. At qui æternis supplicijs sunt addicti; nihil prorsus faciunt bene: peccant semper.

3 Sup. cap. 4.

b Thom. 1. p. q. 77. art. 8.

c. c.

c Arist. de somno & vigilia.

e. 1. 2. de anima.

ma tex. 21.

12. Metaphy.

sec. 17.

a Thom. 1. p. q. 54. art. 4.

b Greg. 12. moral. c. 13.

c Aug. de cura pro mort. c. 16.

d Thom. 1. p. q. 89. art. 8. ad 2.

e Aug. de cura pro mort. cap. 10.

f Thom. 1. p. q. 89. art. 8.

32. Verum tamen nec illi ob hoc merentur quidquam: nec hi pœnas suas hac ratione augent. *Ubiunque ceciderit lignum, ibi manet (a).*
Venit non, quam in nemo potest operari (b). Tempus sementis, est præsens vita, (inquit Hieronymus) (c). & D. Augustinus *hic omne vult meritum comparari, quo possit post hanc vitam quisque grauati vel reuelari (d).*

a Eccles. 11.
 b Ioan. 9.
 c Hieronymus.
 d Aug. in Enchir. c. 100.

e Matth. 26.
 f Philip. 1.

33. Quare errauit Lutherus, asserens Animas in Purgatorio perpetuò peccare; quamdiu requiem quærunt, & pœnas horrent: quòd quærant quæ sua sunt, non autem Dei voluntatem. Si semper peccant; quis aliquando finis purgationis? Non semper peccatum est, pœnas horre; & requiè quærere. An Christum peccasse dicemus, quando à se rogauit *transferri calicem (e)*? & Apostolum, quando *cupiuit dissolui, & esse cum Christo (f)*? quod est sua quærere.

34. Negauimus Animas mereri, vel demereri; dum in assumptis corporibus bene vel malè faciunt: at satisfacere pro peccatis quædam non negamus. Non enim illa vita satisfactionem, quemadmodum meritum excludit, licet alia huius vitæ, quàm illius, in satisfaciendo ratio.

35. Habèt igitur Animæ in peregrinis corporibus, superiores, quas diximus, facultates. Sed & habent potestatem se, suæque in quibus apparent corpora, mouendi. Si enim se mouere non possent, miserabiliores essent, etiam imperfectissimis, quibusque animantibus; quibus vt se moueant, concessum est. Inanis esset in ipsis naturalis appetitus; quo vtique ad locum se transferre desiderant. Et in vno loco existentes, citra externum adminiculum, inde auelli non possent. Denique cum corpus, quod informant, de loco in locum moueri possint; cur non poterunt & se solas aliò transferre? Præsertim quando mouendi facultatem per separationem non amittunt?

36. Quòd si & suum, & aliud seiunctum, per suum potuerunt magna facilitate, quocunque liberet, impellere; hanc verò vim, dum hinc discedunt, integram conseruant: quis non videt, ipsas etiam aliquod corpus, quod non informant, moueri posse?

37. Sed, licet mouendi facultas Animabus separatis non debeat adimi: non tamen par ipsis cum Angelis: sed neque par in vtroque statu tribuitur. Est multo minor, quàm Angelis: quia illi naturæ perfectæ sunt, non naturæ partes. Est multo etiam minor, quàm in hac vita habuerunt; quoniam vnio formæ cum propria materia multo est naturalior, multoque validior, quàm cum aliena. Sed nec est tanta in ipsis vis, cum sunt motores tantum: quanta est, cum & motores, & formæ sunt simul.

38. Sequi-

38. Sequitur hinc errare eos, qui Animas corpora vastiora suis ingredi posse arbitrantur, illaque quo libitum esset, impellere docent. Sequitur & illud ipsas vel non posse, vel certè expedite nò posse, mouere sua, quæ semel deseruerunt corpora; si diuina dispensatione ad ipsa redire contingeret.

39. Fatendum verò est, quòd quamuis & se, & alia moueant Animæ; non eodem tamen modo se mouent; quo corpora; sed quo spiritualia & corporis expertia. Sed neque eodem modo corpora sua mouent separatæ & seiunctæ. In corpore enim vt formæ adhuc existentes; nò totam corporis molem simul impellunt: sed dum vnã mouent partem, altera quiescit: & quiescens virtute ex Animabus accepta, mouet deinde aliam. Dum autem extra corpus agunt, non partem post partem mouet, sed totam simul molem impellunt: licet præstigijs quibusdam aut alia ratione, eiusmodi corpus organicè moueri, posset videri.

CAPVT XIII.

De causis Apparitionum humanorum Spirituum in genere, atque item illis, quæ singulis Spirituum generibus conueniunt.

AV SARVM genera quatuor sunt (a). Ea in Spirituum humanorum Apparitionibus inueniuntur omnia. Ipsarum materia plerumque est aer condensatus. Efficiens, Angelus nunc bonus, nunc malus. Forma, species quæ se sensibus offert. Finis, multiplex. De prioribus dictum est satis. De fine nunc præcipua est inquisitio.

2. Certè multis magnisque de rebus Apparitiones nos admonet: siue vniuersum ipsarum genus attendas: siue causas, ob quas Spiritus diuersi, ex diuersis sedibus ad homines reuertantur, còsideres. Nempe & nobis egregiè in fide, & vitæ integritate conducunt: & suam ipsi Spiritus quandoque causam agunt: & denique in vtroque, Dei gloria non parum promouetur.

3. Genus Apparitionum primùm omnium docet, Animam hominis non interire cum corpore, brutorum more: vt impiè docuerunt Saraceni (b), & Arabici quidam (c): sed corporis ergastulo exutam (quod diuinæ (d) habent literæ), aliam vitam viuere, longè ab hac diuersam.

4. Docet secundo, non impossibilem esse corporum resurrectionem, cuius quædam similitudines sunt hæ Spirituum Apparitiones. Esto, alia sit illorù corporum, alia assumptorum ratio: certè diffici-

lius

1.
 a Aristoteli. 3.
 Physic.

b Matth. 22.
 c Vide Aug.
 lib. de heres.
 cap. 83.
 d Matth. 25.
 e 10.
 Luc. 16.
 Sapient. 3.
 Apoc. 6.

lius non est Deo, proprium restituere Animæ, quàm accommodare alienum.

5. Sed & Deum viuis simul atque defunctis dominari, perspicuè hinc colligitur: quando & defunctorum animas in negotijs Dei occu pari; & Dei nutu atque voluntate gubernari; non secus atque viuentium res, perspicimus.

6. Quid, quòd ipsarum Animarum conditio & natura, non parum hac ratione innotescat? Intelligimus hinc ipsas ad Angelicas mentes, & prorsus spirituales creaturas proximè accedere. Intelligimus non ea lege corpori coniunctas esse; vt sine ipso nequeant subsistere. Intelligimus non ita in intelligendo phantasmatis indigere vt si ipsis destituantur, prorsus otio debeant dissolui.

7. Adde, quòd, si diligentius animum aduertamus, insignem quoque in hoc negotio, Dei potentiam perspiciamus: quando talem Spiritum creauit, qui & corpore non videatur egere, cum corporis nexibus absolutus, in peregrina se forma exhibet: & à corpore non videatur posse separari; quando corporis mole est circumdatus.

8. Denique societatis, quæ nobis cum ipsis cõmunis esse debet, nos admonere videntur: ne idcirco illam deponendâ putemus, quia grauem hanc, vt ita dicam, corporum sarcinem deposuerunt: sed tanto studiosius fouendam, & augendam sciremus; quâto ipsi præter status sui conditionem; plura nobis argumenta, eius & conseruandæ & augendæ præbent.

9. Et hi quidem fructus vniuersum Apparitionum genus sequuntur. Fines verò ob quos, vel beati Spiritus, vel perpetuò infelices, vel illi, qui in Purgatorio pœnas luunt, viuentium rebus interfunt, pro conditione status ipsorum, alij sunt, atque alij.

10. Sunt qui beatos Spiritus propterea ad viuos redire contendunt, quòd non statim ad cælos euolent; sed communem corporum gloriam exspectare debeant. Verùm licet Patribus Veteris Testamenti, etiam ab omni culpa & pœnæ reatu liberis, ad tempus exspectandum esset: vbi tamen nunc est absolutum pretium redemptionis humanæ; patefacti sunt cæli, & Sanctis liberrimus in ipsos est ingressus.

11. Profectò non ille clamasset; *Video calos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei* (a); nisi certò cognouisset, iam iam se ad beatas illas mansiones transferendum; & eum visurum, pro cuius nomine sanguinem profundeabat. *Scimus*, clamat alius (b), *quoniam si terrestris nostræ a domus huius habitationis dissoluatur, adificationem ex Deo habeamus*:

Beamus: domum nō mansellam, sed æternam in calis. Habemus, (inquit) vt obseruat Damascenus (a), non habebimus, quia scilicet, *proxima habetur illa domus, ex quo hac dissoluitur*. Sed idem ipse Paulus (b) *scripsit dissolui; & nō alicubi sub altari latere; sed esse cum Christo*. Iam Dominus ascendit in altum, & captiuam duxit captiuitatem (c), illam videlicet, cui nondum in cælum patebat introitus, quia nondum effusus erat sanguis agni.

12. Constat præsentem hanc vitam stadium esse; in quo summus ille Agonotheta (d), pro cælestis beatitudinis brauiò vult nos currere: esse arenam; in qua idem ille contra carnem, Demonem, & mundum, nos vult pugnare (e). Atqui post exantlatum diei laborem, absolutamque militiæ molestiam, stipendia statim exolui solent.

13. Quocirca bene Augustinus (f): *Sanctorum* (inquit) *Anima, exeuntes de corpore, ad Christum vadunt: exspectantes resurrectionem corporis sui; vt ad integram & perpetuam beatitudinem, cum ipso pariter, immutentur: sicut & peccatorum Anima, in inferno, sub timore, posita, exspectant resurrectionem sui corporis; vt cum ipso ad pœnam destruantur æternam*.

14. Scio fuisse quosdam, & quidem non vulgaris authoritatis homines, qui contrarium asserere videntur (g). Hi si dicere voluerunt, plenum illud, & consummatum præmium; quod ex vtriusque partis, animi scilicet & corporis, beatitudine conflatur, non ante extremum iudicij diem perceptum iri; libenter ad illorum sententiam accedimus: si verò ad animam, nullam prorsus felicitatem peruenire; nisi & in corpus sua redundet; contrarium cum definitione Ecclesiæ tuemur.

15. Quocirca quas Animabus, sub altari, Apostolus audiuit (h) factas promissiones; non de ipsarum, sed corporum gloria olim conferenda intelligendæ sunt. Et veteris Testamenti Patres, inquit Apostolus (i), *ne sine nobis consummarentur, non acceperunt re promissionem*: illam scilicet, quæ absolutum habet præmium corporis & animæ. Quamquam nec sine nobis, id est, noui Testamenti hominibus felicitatem sunt consecuti: quia nimirum eum captiuitate, quam triumphator Christus duxit captiuam, Ioannem Baptistam, Innocentes pueros, & alios fuisse non dubitamus.

16. Non ergo idcirco ad nos redeunt beati Spiritus; quia à cælo adhuc exclusi sunt. Cur igitur? An fortè, quia nostra opera indigent? At repleti sunt ab vbertate domus Dei (k). Non quærunt opes: quia gloria, & diuitiæ in domo eius (l). Non corporis comanoda: quia illud iam deperuerunt. Non rerum nostrarum statum & conditionem cog-

2 Damasc. in
eap.
b Philip. 1.

e Psal. 67.

d 1. Corin. 9.

e 2. Timot. 2.

f Aug. de do-
gmat. Eccles.
cap. 78.

g V. de hoc in
Bibliotheca
Sixti Senesit.

h Benedictus

11. in sua Ex-

tranag. Immo-

cent. 3. ca. 4.

postol. Cono.

Florent. sub

Eng. 4.

i Apocal. 6.

k Hebra. 11.

l Psal. 35.

2 A. 7.

b 2. Corin. 5.

- Greg. li. 2. Moral. c. 13. noscere: quia omnia vident, qui videntem omnia vident (a). Non orationes & scilicet bñdia, quibus iuuentur; quia nulla re egent.
- Nicoph. lib. 10. cap. 12. 17. Quicquid ab illis in hoc negotio fit, in nostrum cedit commodum & vilitatem. Nempe vel, Dei mandata ad nos perierunt (b): vel de statu suo nos faciunt certiores (c): vel, quæ nobis vitæ tenenda ratio, edocent (d): vel, ut iram Dei caueamus, hortantur (e): vel, mutua nobis, charitatis sunt authores (f): vel, sanitatem restitunt (g): vel, mala impendentia à ceruicibus nostris depellunt (h): vel, hinc decedentibus ad cælum, viæ se duces & comites exhibent (i): vel, alia veræ pietatis & charitatis dona exequentur.
- Sup. ca. 11. Platina in vita Leonis. Nicoph. lib. 14. cap. 28. Procopius in edif. Justinian. Glicias 4. p. Annal. Greg. 4. dialog. cap. 14. Ambr. ser. de Geruas. & Prothaf. Aug. de cura pro mort. cap. 10. Nicoph. consil. lib. 18. cap. 33. Centuriat. 6. c. 15. p. rt. 813. Si 5. 819. Actuum 5.
18. Et licet pleraque horum, Dei dispensatione, in hunc finem fiat, ut intelligamus ipsos etiam in honore habendos: cultus tamen iisdem præstandi, certiora signa sunt; quod grates quandoque poenas exigent ab ijs, qui in se fuerunt iniuri: quod, ut corpora sua in honore essent, admonuerint; quod singularibus priuilegijs sui studiosos profecti sint.
19. De sepultura ipsorum corporibus exhibenda, testantur Ambrosius (k) & Augustinus. Huius hæc sunt verba (l), *Feruntur*, inquit, *mortui nonnulli, vel in somnis, vel alio quocunque modo apparuisse viuentibus; atque ubi eorum corpora iacerent inhumata, nescientibus, locisq; monstratis admonuisse, ut sibi sepultura qua defuerat, praberetur. Hæc* (inquit) *si falsa esse responderim; contra quorundam scripta fidelium. & contra eorum sensus, qui talia sibi accidisse confirmant; impudenter venire videbimur.*
20. Vindictam eisdem sumpsisse vno exemplo ostendisse ex Nicophoro suffecerit (m). Cum Cæsar Mauritius imperaret, Christiani quidam parum Christianè in caupona compotabant: & tepidos se satis esse non putabant, nisi inter compotandum, conuictijs in B. Virginem iactis, impurè certarent. Hos statim grauissima ultio secuta est. Hospes verò in cuius ædibus blasphemæ conuenerant, non tam grauem quidem, sed tamen suam etiam sensit punitionem. Dormienti astat beata Virgo, perstringit verbis; & vitam quidem, rogata, donat, vimine autem genua eius circumcirca, velut exarans, circumscribit. Id ubi factum, disparet illa. Hic è somno excitatus, à reliquo corpore disrupta inuenit, & iustum Dei iudicium, non oris solum testimonio, sed corporis quoque habitu promulgauit.
21. Verum offendit hoc quosdam (n), quod Sancti defuncti crudeles se ostendant aduersus sacrilegos. Hi, inquit, *Spiritus præfaciunt, & declarant se esse Spiritus homicidij*. Cur ergo non accusant Petrum Apostolorum principem, propter Ananiam & Saphyram (o)? Eli-

am.

- am, propter quinquagenarios (a)? Heliæum Prophetam, propter necatos pueros (b)? Prodidit Beda S. Petrum, Laurentium Cantuariensem Episcopum à grege tenero, ac Christo recens iniuriato, fugam meditantem, nocte flagellis cecidisse (c). Narrat Tertullianus Christianum quendam nocte diuinitus flagellatum; quod more Idololatrarum fores coronauerit (d). Refert Eusebius, Natalium Confessorem ab Angelis cæsum; quod se factioni hæreticæ adiunxerit (e). Testatur Augustinus, ut rem sibi, suisque Hipponensibus notissimam, ciuem quendam Hipponensem, quia iusiurandum ei detulerat, quem peieraturum nouerat, ad Dei tribunal raptum, & grauissimè cæsum esse, & postridie plagarum vestigia in dorso eius apparuisse (f).
23. Et hæc causa est, cur ad expugnandas has Apparitiones, tot tormenta aduehant Aduersarij, quia, scilicet, vident, nõ posse se, non summa impudentiæ argui, si fidem Apparitionibus habeant; & Sanctorum cultum venerationemque euertant.
24. Nectamen idcirco quis putet nos asserere Sanctos honorandos: quia in corporibus viuorum rebus interfunt, suumque cultum vel verbis, vel alijs rationibus imperant. Dicimus venerandos, quia in cælis degunt cum Christo (g): quia filij sunt, & hæredes Dei (h): quia cohæredes Christi (i): quia in Angelorum consortium admitti (k): quia adepti repromissionem (l): quia hic præintegreque vixerunt (m): quia gloria & honor omni operanti bonum (n): quia honorificantur à Patre, ob ministerium Christo exhibitum (o): denique, quia nostram causam agunt in cælo semper.
25. Absit verò, ut cultus Sanctis exhibitus nos Idololatrias constituat. Deo supremum, quem possumus, religionis cultum tribuimus, ipsumque vitæ nostræ authorem, & salutis consummatorem libenter profitemur. At Sanctos, tanquam Dei amicos, nostrosque apud Deum patronos, & intercessores, longè inferiori honore prosequimur.
26. Sed & alia de causa has operationes oppugnant: ob quam nos ipsas vehementer probamus. Quia, scilicet, Sanctos cum Christo regnantes, nostras preces & vota percipere pluribus argumentis hinc ostenditur. *Quid à me petis Lucia*, dicebat S. Agatha, *quod ipsa poteris continuo prestare matri tue* (p)? Implorat beatæ Virginis opem Damascenus, sibi que cupit manum restitui: & ecce ipsa, quasi coram, vocem loquentis audisset, statim votis satisfacit (q). Petit docile ingenium; & diuinorum scientiam Rupertus Tuitiensis: & adest in

G 2

sommis

sonnis eadem Virgo, simulque promittit & præstat, quod petitur,

(a) & c.

17. Quocirca quod B. Augustinus habet (b): *Nesciunt mortui, etiam Sancti, quid agant viui, & eorum filij*, ipsorum vires naturales in cognoscendo arguit (c); alioquin diuinitus illustrati, quid non vident, qui omnipotentis Dei claritatem vident (d)? Sciunt Angeli pœnitentiam peccatorum; alioquin quomodo *gaudent super vno pœnitentiam agente* (e)? Gabriel cognouit orationem Danielis (f). Raphael preces Tobix (g): & his similes fore Sanctos, confirmat oratio Christi (h). Sed nec orasset multum pro populo Hieremias, si grauem suorû miseriam non perspexisset (i).

18. Et quidem quatuor modis B. Augustinus mortuos de nostris rebus certiores fieri existimat (k). *Possunt* (inquit) *audire ab ijs, qui hinc ad eos moriendo pergunt. Possunt & ab Angelis, qui rebus nostris sunt presso, percipere spiritu Dei reuelante cognoscere. Possunt denique ex viuis, ad quos quandoque mittuntur, intelligere.*

19. Si verò Spiritus boni nostras preces audiunt: quid quæso peccamus, quando ipsos, vt nostram causam apud Deum agant, imploramus? Dicit: Audire non possunt, quia mortui sunt: At viuere docet Scriptura (l): & audire posse, testatur Augustinus (m). Non possunt, pergis, quæ petimus conferre: At non vt dent, sed vt impetrèt à Deo, qui dare potest, rogantur. Cedit, ais, in iniuriâ clementissimi Dei, qui paratissimus est, vt per se omnia tribuat, nullis interueniētibus Sanctorum precibus: At non minus clemens olim Deus fuit, quando tamen ad Abrahami preces pepercit Abimelech (n): & sacrificijs Iob placari voluit, ne in illos pro meritis animaduerteteret, qui grauer in ipsum deliquerant (o).

20. Sequitur & hinc; ipsos Sanctos pro nobis intercedere, & causam nostram apud Deum agere. Quoniam, cum sciant vota nostra, atque desideria: ipsi verò flagrent incredibili charitate: dubitare non possumus, quin quod possunt, & pro charitate debent, velint. *Non est credendum* (inquit B. Augustinus) (p) *tunc Sanctos viscera misericordie excuturis, cum fuerint plenissima & perfectissima sanctitatis: vt quæ tunc si iam et ibant pro immitis, cum ipsi sine peccato non erant.* Hinc bene Origenes (q) docet, Sanctorum Animas cum pijs precari: hinc Augustinus, viuentibus opulari (r): Gregorius Nazianzenus nos pascere (s): Basiliius communes generis humani esse custodes: & optimos curarum socios (t): Prudentius salutem hominum seruare (u).

21. Sed plures constituimus mediatores. Quid tum? Constituit se Moyse mediator inter Deum & populum (x). Paulus inter De-

um &

um & Israelitas (z). *Unus est mediator Dei & hominum* (b): verum, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus: quales Sanctos asserere, citra sanam Creatoris iniuriam, nemo mortalium potest.

22. Magnum ergo pondus rebus Christianis afferunt beatorû Spirituum apparitiones. Nam & fidei dogmata egregiè illustrant: & mores Christianos non parum informant. At non idem finis est damnatorum Spirituum.

23. Qui Animas sceleratorum hominum in Dæmones conuerti asserunt: quod Tertullianum sensisse scribit B. Augustinus (c) & ita Dæmonum studia in effectis corporibus imitari: nõ attendunt Christum docere aliam Dæmonum, aliam Damnatorum conditionem esse; quando maledictos mittit in ignem æternum, paratum Diabolo & Angelis eius (d).

24. Qui putant ipsas nostra suffragia expetere; vt aut mitius cum iis agatur, aut à pœnis illis aliquando absoluantur, aut esse saltem definant: ignorant, impijs nullam esse spem relinquam (e), nec leuioris quidem supplicij. Ignorant ignem æternum illis esse paratum (f), ex quo nunquam sunt egressuræ. Ignorant eam esse ipsarum conditionem, vt definire esse nequaquam possint (g).

25. Qui volunt Apparitiones supplicij esse leuamen: quasi ex inferno egressæ, à grauitate pœnarum paululum respirent, & solatiū quoddam, ex hominum conuersatione, accipiant: nesciunt continuas esse impiorum pœnas (h): & omni prorsus solatio indignas, quæ quam habuerunt bene merendi occasionem, superbe & contumaciter reiecerunt.

26. Sunt, qui velint ipsarum studium & nocendi libidinem hunc nobiscum conuersandi modum expetere. Sed licet nocere cupiant omnes, & benefacere possint nihil: in ipsarum tamen nequaquam est potestate, vt corpora induant, & pro libidine, quæcunque volunt, exequantur.

27. In nostrum cedit commodum cum primis, & diuina fit dispensatione, quòd Spiritus illi appareant, nosque suarum pœnarum certiores reddant. Nempe, vt sciamus, non solum aliam esse vitam, quæ hanc sequitur; verum etiam in illa diuinæ iustitiæ haberi rationem singularem; & verissima esse, quæ de reprobatorum pœnis passim facta testantur eloquia (i).

28. Sed & diuinæ clementiæ erga hominum genus egregium licet hic obseruare argumentum: quando, quibuscunq; potest, rationibus, nostram salutem promouet. Sufficere poterat ad impios, à vitiorum

a Ibid.
b Aug. de cura pro mort. cap. 13.
c Thom. 1. p. q. 80. art. 8.
d Greg. 12. Moral. c. 13.
e Luc. 15.
f Dani. 1. 10.
g Job. 12.
h Matth. 22.
i 2. Mach. 12.
k Aug. de cura pro mort. c. 4. & 15.

l Matth. 22.
m Aug. vbi sup.

n Genes. 20.
o Job. 42.
p Aug. de ciuit. cap. 13. & sermo 13. de Sanctis.
q sig. lib. 3. contra C. 15.
r Aug. de cura pro mort. cap. 16.
s Greg. orat. in Cypris. Athan.
t Basil. lib. 32.
u Prudent. in carm. de Agnet. Rom.
x Exod. 32.

a Rom. 9.
b 1. Timoth. 2.

c August. ad quod nulli deus cap. 86.

d Matth. 25.

e Sap. 5.
f Matth. 25.

g Vide Sixti Senen. lib. 6. c. 47. bidio.

h Luc. 16.

i Matth. 8.
12. 24. 25.
Luc. 12.
M. rc. 9.
Iste c. 6. 14.
Job. 10. & 1.

cceno, ad meliorem vitam revocandos, et sanctissimorum hominum illustria exempla, et libri scripti, tot graues in utroque Testamento comminationes; Tot egregiae exhortationes. Praesumi poterat, non credituros mortuis, qui Moysen & Prophetas non audirent: sed tamen qua neglecta videretur ratio nostram salutem promouendi; non imagines tantum poenarum, sed ipsas quandoque poenas oculis obijcit, & illorum non sermone tantum; verum etiam habitu, & rebus ipsis exprimit, qui illas paterentur.

29. Accedit his, quod ostendant diuinæ sapientiæ non esse praescribendum modum: quasi addictos æternis suppliciis, vno solum loco oporteat poenas persolvere: quando & in aliis locis; visi Spiritus damnatorum, eo ipso vbique iram Dei vindicem adesse posse docuerunt, quod suas secum poenas circumferrent.

30. Tertium genus Animarum, quod ad perpetuam felicitatem aspirat, suam praecipue causam his Apparitionibus agere videtur. Praeterquam enim, quod aliis de rebus nos admonent, duobus in primis student iustitiæ (inquam) diuinæ satisfacere: & nostram opem atque suffragia implorare.

31. Quia enim suorum peccatorum poenitentiam, in vita hac perfectam non egerunt, ideo quod satisfactioni conuenienti defuit, in altero seculo oportet persoluantur: & quidem in assumptis quandoque corporibus: ut quod maior hac ratione ad ipsas Animas poena diriuatur, eò profectius satisfiat diuinæ iustitiæ (a).

32. Quid verò prohibet, ut in externa specie postulent, quod continuo studio votis ardentibus vrgent? Neque enim eo loco ipsas habet diuina clementia, ut de iure suo nihil putet esse remittendum, nullamque miseris impendendam indulgentiam. Ut filios castigat paterne: & per se clementissimus patitur, ut aliorum subinde opem atque subsidio subleuentur.

33. Adde, quod quemadmodum pleraque religionis Christianæ mysteria etiam externis Apparitionibus confirmantur: ita hoc eodē genere, Purgatorij testes esse voluerit Deus animas, quæ inde egressæ, ad viuos rediret? Mysteriū Trinitatis, si Augustino credimus (b), exhibuerunt tres Angeli visi Abrahamo (c): Incarnationis Christi similitudines quædam fuerunt Spiritus Patribus exhibiti (d). Alterius vitæ testes sunt defunctorum Animæ ad viuos reuerse (e), honoris & cultus Sæctis impendendi, eadē animæ (f). Possunt ergo fidē facere Purgatorio illæ ipsæ, quæ inde egressæ, in assumptis corporibus, rebus humanis intersunt.

34. Quapropter ex hoc loco duobus modis ignis Purgatorij auctoritas astruitur. Nam & Animæ se nostro auxilio iuuari testatur: & Deus in hunc finem ad viuos reuerti ipsas permittit, ut hanc rem, tanquā certissimi testes, confirmant.

35. Fortè

35. Fortè rilemunt, qui incertis reuelationibus, ut videtur, fidem faciunt Purgatorio. Verum quomodo incertæ vel esse, vel dici possunt: quæ tam multis & insignibus auctoritatibus confirmantur? Sed neque ex reuelationibus Purgatorium esse probamus: verum iustissime assertum ab omnibus Catholicis, ex iisdem ostendimus. Alioquin si ad hanc rem confirmandam parum exspaciari liceret; non deessent Scripturæ illustria testimonia: non grauisimorum Conciliorum auctoritas: non summorum Pontificum insignia suffragia: non sanctissimorum Patrum sensus atque consensus: Sed nec ratio ipsa: quam prophani auctores, tanquam ducē secuti, cognouerunt non statim quasunque Animas ad beatas sedes transuolare: sed quasdam prius, ita ipsarum meritis exigentibus dignis supplicijs expiari. Ut interim taceam Aduersarios: qui non parū hic incōstantes sunt, & trepidant. Vide de hac re Appendicē secundam ad calcem huius Libri.

36. Sed nosimus in hoc negotio esse molesti. Id dicimus, ex harum Animarū nobiscū conuersatione, non id solum nos discere, ut credamus Purgatorium esse; verum etiam cognoscere, non de statu suo illas esse incertas: quod à quibusdam asseritur (a). Sciunt, quod tanquā filij à Deo castigantur: eoque libentius poenas sustinent, quocertius constat, aliquando liberandas esse, & beatissimis illis mentibus coniungendas (b).

37. Didicimus etiam ab iisdem, quibus potissimum rationibus ipsis subueniatur: iis nimirum, quas & antiquitas probauit, & sacra Scripturæ insigniter commendant, oratione, inquam, elemosyna, ieiunio, & sacro Missæ sacrificio: quibus se adiuuari ipsæmet testatæ sunt, & adiutas experientia probauit. Vide de hac re Disput. nostram de Suffragijs quibus defuncti iuuantur.

38. Hinc bene S. Aug. (c); *Orationibus sanctæ Ecclesiæ, inquit, & Sacrificio salutari, & elemosynis, qua pro eorum Spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari; ut cum iis misericordius agatur à Domino, quæ eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus, id est Apostolis traditū, vniuersa obseruat Ecclesiæ. bene item B. Greg. (d). Anima, inquit, defunctorum, quæ quor modis soluantur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum elemosynis, aut ieiunijs amicorum.*

39. Verum non eadem omnium horum operum ratio est. Siquidē ieiunium rectius inter satisfactoria opera ponitur, quàm inter suffragiorum genera. Licet enim molestum sit, & carni infestum; non ita tamen ad alterum refertur, atque ad ipsum ieiunantem.

40. Sic neque reliquorum suffragiorum omnium vis est vna. Primas obtinet Sacrificij altaris: tu, quia in ipso vnigenitus Dei Filius offertur: tu quia per Ecclesiā, cuius deuotio est grauisima Deo, offertur:

tum

a Greg. 4. dia
log. cap. 55.

b Aug. li. 2. de
Trinit. c. 11.
c Genes. 18.
d Sup. cap. 4.
e Sup. hoc ca.
f Ibid.

a Luth. art. 5.
c. 38. à Leon.
damn.

b Vide c. 13.
Pelt. de Purg.
gatorio.

c Aug. serm.
34. de verbis
Apost.

d Gregor. c.
hab. c. Anima
13. q. 2.

ficut in Spiritus nihil possunt corpora caelestia (a); ita neque, vt ad nos reuertantur, promouent: neque, cur minus reuerti possint, impediunt.

6. Minus errant, qui quatuor anni temporibus, quæ ob ieiunium & sacrorum hominum ordinationes, iam à multis seculis sunt celebrata (b), facilius redire ad nos existimant. Si quidem beatorum Spiritus tum maximè nostra conuersatione delectantur, quando piis operibus diligentius vacamus: & qui ob delicta sua nondum sunt expurgati; nos ad ipsos iuuandos, magis tum expeditos, & promptos esse experiuntur.

7. Quietum verò semper quærere videntur animum. quò fit, vt diurnos tumultus fugiant; & noctibus, quando ab occupationibus mens est libera, frequentius adsint. quæ causa fuit, vt olim hominibus exhibitæ Apparitiones, pleræque nocte, vel somno pressis acciderint (c).

8. Certum verò est, & quidem grauissimorum hominum auctoritate (d), plurimisquæ exemplis, plerumque iustis vsuuenire; vt in morte sua Sanctorum visiones aspiciant: ac eorum apparentium societate, in supremo illo agone, corroborentur. Vt sinus Nursiæ presbyter, vir sanctus & castus, vidit Petrum & Paulum Apostolos (e): Probus Rheatinus Episcopus, Iuuenalem & Eleutherium (f): Gallia Romana, diuum Petrum (g): Musa puella B. Virginem (h): Trasilla Felicem Pontificem (i).

9. Sunt etiam (liceat hic parumper ad totum Spirituum genus excurrere) sunt, inquam, quæ morientes à malignis Spiritibus infestari, atque per externam formam molestari arbitrantur. Quod quemadmodum, sine ratione, vel auctoritate asserere, temerarium esset; ita statim damnare vel reiicere; cum multorum consensus contrarium habeat, non vacaret reprehensione. Malimus de hoc nihil asserere, quàm temere quiddam definire.

10. Id certum est, tam bonorum quàm malorum Spirituum occupationem non paruam esse apud morientes: Et bonos quidem, in primis verò illum, qui, vt beatus Hieronymus loquitur (k), ab originis natiuitatis vnicuique in custodiam delegatur, nostram salutem impensè quærere: malos verò eandem maioribus machinis & ardentiori studio oppugnare. Verùm non in hoc negotio assumptis corporibus indigent: nec necesse habent, vt nostris se sensibus ingerant.

11. Certum & illud est, quod horrendis exemplis probant B. Gregorius

H

gorius

48
tum denique, quia à temporibus Apostolorum ad nostrum hoc seculum tanquam præsentissimum remedium, illud frequentauit sancta & Apostolica Ecclesia: vt disertè docent Chryostomus (a), Damascenus (b), Isidorus (c), Rabanus (d).

41. Interim licet hoc Sacrificium multis de causis principem locum obtineat: potest tamen vsu venire, vt satius sit largas eleemosynas erogare, quàm sacrificium Missæ frequentare: vt interim taceam eleemosynas magnam habere in Scripturis commendationem; (e) multum valere ad expianda peccata (f); & Patres, qui de mortuorum suffragijs scripserunt, harum magnam rationem habuisse (g).

42. Habet igitur postremum locum oratio, si generatim hac de re loquamur: quamuis propter orantis pietatem, & sanctimoniam, plus aliquando apud Deum efficere valeat, quàm vel sacrificium, vel eleemosyna.

CAPVT XIII.

De temporibus, locis, atque personis, quibus humani Spiritus tam boni, quàm mali, plerumque se exhibent.

VA R de temporibus, locis, atque personis, quibus se Spiritus exhibent, dicenda sunt; ea pleraque omnia, quemadmodum & ipsorum Spirituum ad nos rediciones, ex diuina pendent dispensatione. Quocirca in hac re, non quid fieri necesse est, sed quid factum, fieriue conueniat, expendendum.

2. Atque vt de Tempore primùm dicamus; Olim in veteri lege, rariores fuerunt Apparitiones; & præter trium hominum, (b) nullarum fit in diuinis literis mentio. Sed nec res, nec hominum conditio illas postulare, vel tutò admittere posse videbatur.

3. Post extremum iudicij diem, nullæ prorsus erunt. quoniam nec vlli omnino erunt Spiritus; singulis ad sua corpora iam reuersis. Nec si essent, vllam haberent, cur se exhiberent, rationem.

4. Tempore gratiæ sunt frequentiores: quando etiam plura diuinæ erga humanum genus clementiæ extant argumenta. Et pulchrè B. Gregorius (s). *Quantum præsens seculum propinquat ad finem, tantum futurum seculum ipsa iam quasi propinquitate tangitur, & signis manifestioribus aperitur.*

5. Qui lunæ accretionem, vel decretionem; aliorum item syderum coniunctionem, & oppositionem expectant; & facilius tum rebus humanis Spiritus interesse autumant; grauitè errant: quoniam

sicu

a Chryf. hom. 69. ad pop. Antioch. b Damasc. ser. pro defunct. c I. fin. lib. Of. ficio. d Raba. sup. 12. cap. 2. Machab. e Dent. 15. Tob. 4. & in finis locis. f Daniel. 4. g Clemens Epist. 1. ad Iacob. Orig. li. 3. in Iob. Athan. lib. de varijs q. Chryso. alij, vbi sup.

h cap. 11.

i Greg. 4. dialog. cap. 41.



c Matth. 2.

e.

d Greg. li. 4. dialog. ca. 11.

e Greg. moral. cap. 11.

f Greg. lib. 4. cap. 12.

g Idem Greg. h Idem lib. 4. cap. 14.

i Idem Greg.

k Hieron. sup. Matth. 18.

a Thom. 1. p. q. 115. art. 5.

b Leo, ser. de i. iun. 10. m. 5.

c Matth. 2.

e.

d Greg. li. 4. dialog. ca. 11.

e Greg. moral. cap. 11.

f Greg. lib. 4. cap. 12.

g Idem Greg. h Idem lib. 4. cap. 14.

i Idem Greg.

k Hieron. sup. Matth. 18.

Greg. 4. dia.
10. cap. 12.
3.
b. Bed. in list.
4. gl. cap. 19.
19.
c. Sulpic in
vita Mart.

d. Bonavent.
4. diff. 26.

gorius (c), & venerabilis Beda (b), malignos Spiritus etiam in externis formis, impios adortos, quando ex hac vita sunt discedendum: ipsosque impios lamēabili voce questos se damnatos, & infernali dracōni in escam traditos. Sic probamus, quod B. Martinus (c) experientia didicit, & docuit; in iisdem etiam formis admodum graues & molestos in eodem agone extitisse bonis.

12. Hic erga morientes Spirituum conatus est. In ipso verò animæ à corpore egressu, assistere bonos & malos, nunc vnum, nunc plures, bene docet Bonauentura (d): & per bonorum quidem ministerium vultuistorum animas adduci in cælum, vel purgatorium; impiorum verò, per ministerium malorum, ad infernum. Verùm vt ad hæc exercitia præstanda corpora sibi aptent, nulla est ratio, quæ cogat.

13. Etenim assistent, cum de animabus iudicium (quod particulare dicimus) exercetur. Hoc verò non subit anima, dum in corpore adhuc est constituta. Quo usq; præsens hæc vita decurrit; eousq; si imper homo, Dei gratia, per veram poenitentiam, conuertere se potest ad Deum; aut à Deo, per solum liberum arbitrium, deficere. Subit statim, quando, atque eodem loco, vbi corpus egressa est.

14. Hinc & illud sequitur, nõ esse necesse, vt corporali specie Christus se, quando hoc iudicium exercet, exhibeat: vt plerique magis piè, quam verè existimant: quin verisimile censemus, quod cum circumscriptiue in vno tantum loco degat; non ipse per se huic semper iudicio præsideat; sed identidem Angelorum opera vtatur: & interim ipsius autoritate fieri dicatur: quia non sua, sed Christi auctoritate faciunt Angeli, quidquid hic faciunt. Sed ad propositum nostrum. Ad loca, quibus Spiritus apparent.

15. Ergo locorum eadem, quæ Temporum, ratio est: vt id certò possit affirmari; quòd certi queat statui nihil, omniaque à diuina penitentia dispensatione: quæ vt tempora, ita loca Spiritibus assignat & permittit.

16. Sanctorum interim Spiritus sapius iis conspecti sunt locis; vbi vel preces & patrocina ipsorum expetita, vel corpora sepulta (c). Nã & honorem sibi delatum, Deo esse gratum hac ratione demòstrant: & ibi se esse mente atque cognitione, externis signis probant, vbi corpora, in quibus Deo militarunt, conuiescunt.

17. Nondum beati Spiritus, beandi tamen quandoque, duobus potissimum locis cernuntur. Vno, quo se hominum suffragia consequi posse, vt citius ad cælos emigrent, confidunt; altero, vbi poenas peccatis

peccatis suis debitas contraxerunt, & ex diuina dispensatione eas persoluunt (a).

18. Damnatorum proprius locus est infernus, illum vel habent communem cum Angelis Apostatis, in centro terræ; vel si quando apparent, eo potissimum loco sustinent, vbi peccata, ob quæ infernum meruerunt, contraxerunt. Decet, vt ex eo ipso loco crescat supplicij grauitas; ex quo ab improbis olim maior sumpta est peccandi licentia.

19. Personæ, quibus Spiritus visi sunt, ad tria genera reuocari possunt; Iudæos, Gentes, & Christianos. & Christianis quidem frequentius apparuerunt, rarius Iudæis rarissimè Gentibus.

20. Qui inter Christianos non ita quemadmodum docet Catholica Ecclesia sentiunt, à bonis Spiritibus rarius molestantur. Hos frequentius conspiciunt, qui fidem, quam à maioribus, & tota antiquitate didicerunt, profitentur.

21. Et ad amicos ferè sapius, & notos: quam alios redeunt. Quia & plures & maiores habent rationes, cur ipsis bene velint: atque plura vicissim & ampliora ab ipsis, si indigeant, sperare possunt præstidia.

22. Sed & ijs molestos quandoque Spiritus esse, qui, cum communem adhuc vitam agerent, ipsis crudeles manus attulerunt, facile admittimus: tum ob vindictam grauissimi sceleris: tum, quòd plurima huius rei exempla passim inueniantur. Confessus est Pausanias Lacedæmoniorum Rex, ad finem vsque vitæ se graues persecutiones & illusiones perpeffum à Spiritu virginis cuiusdam; quam propriis manibus crudeliter confodit (b). Eandem rem egregijs exemplis, alij auctores confirmant (c).

23. Neque hoc querunt Spiritus, vt mulieribus, quam viris sapius, se exhibeat. quapropter verisimile est sapius ipse Dæmonis præstigijs impositum esse, quando de pluribus sibi factis reuelationibus gloriantur.

24. Rarius autem contingit, vt in numerosa multitudine apparent: sapius vt singulos per se, vel pauciores adorantur: tum quia tumultum fugiunt & turbas: tum quia non minus comòdè per paucos, quam per multos possunt, quòd cupiunt, perficere.

25. Quòd asserunt quidã, esse certa quædam hominum genera (illos scilicet, qui cassidem secum ex vtero deferunt, & qui diebus illis, quos quatuor anni Tèpora dicimus, in lucem sunt (d) editi), qui frequentius Spiritus videant; quos etiam alij præsentis, videre non possint; inter amicos reponimus tabulas. Etenim si Spiritus corpora induerut; quid

Greg. 4. dia.
10. cap. 12.

b. Plutarcho in
Pausa.

c. Verg. 4. de
uid.

Marsil. Ficin.
lib. 16. de im-

mort. anim. e.

Ioan. Bodin.
de dema. lib.

2. cap. 3.

d. Ios. Post.
de dem. lib.

lib. 3. c. p. 1.

prohibet cur ab omnibus conspiciantur? Si verò corporis prorsus expertes sunt; non illorum solum, verum omnium omnino sensus refugient.

26. Non tamen negamus à quibusdam aliquando Spiritus videri; à quibusdam minimè. Vidit Vrsinus Petrum & Paulum, cum animam ageret (a), & Tarilla Felicem (b): quos tamen præter ipsos, nullus conspiciebat. Sic puer quidam quinquennis, Diabolum vidit in forma Mauri; quem pater, ipsum in sinu fouens, minimè cōspiciebat (c). Vidit Beatus Martinus eundem in forma cruentæ bestiae: qui tamen astantium oculos fugiebat (d). Et Chryforius homo flagitiosus, non verbis solum, sed & corporis habitu, & vultus pallore deterrimos viros atque nigerrimos Spiritus, coram se assistere, & grauiâ supplicia intentare conspexit; quos nec filius eius Maximus, nec ex familia quisquam obseruauit (e). Verum id longè alia fit ratione, quàm illi arbitrantur.

27. Nihil in hoc negotio accidit, sine Angelorum siue bonorum, siue malorum opera & industria: qui vt in vniuersam materiam corpoream sunt potentissimi: ita in hominum sensus valent non parum. Quocirca vel ipsi sensus immutant, vt homines arbitrentur se cernere, quæ reuera extra sensus non sunt: vel aciem sensuum in functionibus impediunt, ne suo officio pro viribus satisfacere possint.

CAPVT XV.

An liceat quouis modo cum quibuscunque Spiritibus agere, & communicare.

I. COMMVNICATIO, quæ nobis cum Spiritibus communis esse potest, duplex est. Altera fit verbis; altera rebus. Vtraque, quemadmodum modos, ita difficultates, habet plures. Vtrobique quæritur, quanta, qualis sit nobis cum ipsis, absque Dei offensa, intercedere potest. Disputatio verò ad totum ipsorum genus sese extendit.

2. Miscere sermonem cum Spiritibus, ex se culpa vacat. Neque enim ex illorum genere est, quæ ideo mala sunt, quia prohibita: neque ex illorum, quæ ideo prohibita, quia mala. Hinc est, quòd & cum Deo, qui Pater est Spirituum; & cum Angelis, tam bonis, quàm malis; & cum humanis Spiritibus quibuscunque, mortales plerique, citra vllam suam culpam locuti fuerint.

3. Culpa, si quæ hic interuenit, vel ex modo cum ipsis agendi accidit; vel ob rem, de qua oratio instituta est. Alius est inodus agendi cum.

cum his, alius cum illis. Et quas res ab his citra peccati suspensionem quærere licet, atque intelligere: eas si ex aliis velis cognoscere, in Creatorem fieres iniurius, & contumeliosus.

4. Ratio & natura dicat, vt ad Deum directus sermo humilis sit, atque reuerens; & qui obsequentis animi præferat significationem. Cuius cum multorum aliorum, tum præcipuè Abrahami, Moyfis, & Dauidis hæ voces præbent argumenta: *Loquar ad Dominum, cum sim cinis & puluis (a). Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem (b). Ego peccati, ego malum feci (c).*

5. Sed & cum Angelis bonis ita loquendum, vt status ipsorum & conditio postulat. nempe, tanquam cum Dei amicis, atque legatis; per quos diuina nobis voluntas innotescit. Et quia contumelia legatorum in ipsos redundat, à quibus legatio est profecta: honor similiter exhibitus, in eosdem tendit; hinc est, vt absque crimine sint veteris Testamenti Patres, quando etiã ita cum Angelis sunt locuti; quomodo si cum Deo locuti fuissent, carerent reprehensione. quoniã in Angelis Deum loquentem audiebant.

6. Cum Dæmonibus nulla nobis potest amica intercedere confabulatio (d), siue sermo habendus sit cum ipsis, se in externa specie exhibentibus, siue per obsessos respondētibus. Nam & capitales nostræ salutis sunt hostes: & Dei imprimis quærunt contemptum. *Qua verò societas luci ad tenebras? aut qua conuersio Christi ad Belial? & quis consensu templo Dei cum idolis (e)?*

7. Modus sermonem miscendi cum humanis Spiritibus, vix alia ratione reprehensionem, quàm is meretur, qui nobis fuit cum ipsis, adhuc communem vitam agentibus; nisi quòd status conditio quoddam *ἄρτιον* postulare videatur.

8. Ob rem, de qua oratio instituta est, facilius error contingit. Et cum Deo quidem, atque cum bonis Angelis, ijs de rebus sermo habendus est, quibus illi occasionem præbent. Quòd si quid aliud quærendum, certè non sit oportet procul à proposito; vel in inquirendo non simus importuni; nisi de propensa Dei nobis constet voluntate.

9. Hinc est, quòd sancti homines, quibus olim, vel Deus, vel Angeli locuti; tantum aures præbuerint ad ea, quæ dicebatur (f). Quòd si quid aliud locuti sunt; id vel cum proposita erat re coniunctum: (g) vel grati animi declarabat significationem (h): vel virium suarum ad Dei mandata exequenda infirmitatem (i): vel studium proximorum necessitatibus subueniēti (k): aut eo fine adferebatur, vt de promissionibus sibi factis fierent certiores (l).

10. Ex defunctorum Spiritibus tria præcipuè cognosci posse videntur.

a Greg. 4. dia. log. cap. 11.

b Id. cap. 16.

c Greg. 4. dia. log. cap. 8.

d Sulpis in vita Mart.

e Greg. 4. dia. log. cap. 38.

a Genes. 18.

b Exod. 3.

c 2. Reg. 24.

d Thom. 22.

e 90. art. 2.

e 1. Corin. 6.

f Genes. 22.

g Genes. 18.

h Iudic. 6.

i Exod. 3.

k Genes. 18.

l Luc. 21.

61
tur. Primum, quis ipsorum status & conditio. Alterum, quos socios habeant pœnarum vel gaudiorum. Tertium, sitne ea alterius seculi, in quo degunt, ratio, quam sacris literis edoctus Christianus populus proficetur. Secundum illud, curiosum est. Tertium, ab imperfecta fide proficiscitur. Vtrumque reprehensibile. Primum reprehensione vacat.

11. Vacat, inquam, reprehensione. Nam & ipsi Spiritus plerumque vitę suę conditionē verbis, aut signis produnt: & suo muneri, ad quod perficiendum, ad viuos redeunt, non ita commode facerent satis, nisi, quibus locis deputati sint, constaret.

12. Sed & Ecclesia, quando de conditione Spirituum, qui se nostris obtutibus offerunt, dubitatur, eam consuetudinem probat, qua adiurationibus coguntur, vt se prodant, causas suę ad nos reditionis aperiant, viuus molesti esse desinant.

13. Communicatio, quę per verba cum Diaboli potest intercedere, vel amica est & deprecatoria; vel hostilis (vt ita dicam), & compellens. Amica suscipitur, vel vt aliquid ab iis adipiscamus: vel vt quippiam adipiscamur (a). Quę adipisci possunt, vel pręteritum tempus respiciunt, vel futurum, vel pręsens. Quę per ipsos in nostrum vsum perueniunt, vel fortunę sunt bona, vel corporis commoda, vel sciētia. Ob quoscunque tandem fines suscipiatur, duplici de causa reprehensionem meretur: tum quia à Diaboli illa petuntur: tum quia amicę petuntur.

14. Compellens vel est diuina, id est diuinis litteris permessa: vel humana malitia excogitata. Illam Christus reliquit Ecclesię (b): hęc qui vsurpant, ab Ecclesia se separant. Illa ad Diabolos, ex hominum corporibus, expellendos, vel ne corporibus, & rebus nostris damna afferant, arcendos: hęc ob eosdem fines, ob quos amica illa, suscipitur. Illa licita: hęc non illicita solùm; verùm etiam ferro & flamma persequenda.

15. Qualis, & quibus de rebus sermo cum Spiritibus institui possit, ex his ferē manifestum est. Nunc quanta ipsorum dictis fides, adhibenda sit, breuiter perstringamus. Etenim delectus in hac re habendus, vt Apostolicus ille Canon (c) obseruetur. *Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus, si ex deo sunt.* Neque enim omnibus eadem fides abhibenda, quia neque omnium idem erga nos studium.

16. Erga Deo quippiam asserenti, non accommodare fidem, prorsus impium est, vt qui nec vnquam fefellit, ne fallere vlla ratione potest. *Est enim Deus verax: omnis autem homo mendax (d).* Et non Deum quicquid homo, vt mentiatur (e).

Nec

18. Nec de veritate, quę ab Angelis asseritur, dubitare licet. Nil non ideo solùm fallere nequeat, quia beati sunt verum etiam propterea, quod quādoquę in assumptis corporibus conspiciuntur, Dei madata & voluntatem exequuntur: qui quemadmodum non per se, sic nec per vllam creaturam potest decipere.

19. Dæmones vera dicere posse, & plurima, nō pręsentia solùm; verùm etiam pręterita & futura certissimē cognoscere, nō diffitemur. In nullis tamen ipsis fidem habendam, nec ab iisdem veritatem inquirendam ostendit B. Chrystostomus (a) ex illo, quod se confitentibus silentium imposuerit Saluator (b).

20. Hoc verò de iis intelligendum censemus, quę non coacti; sed sponte asserunt Diaboli. Quando enim diuina virtute, & sacrorum hominum adiurationibus adiguntur, vt causas, propter quas mortalibus molesti sunt, fateantur; non dubitandum, quin identidem vera dicant, & fides ipsis haberi possit.

21. Humanī Spiritus, qui beati sunt, fallunt nunquam. Qui in igne purgatorio adhuc satisfaciunt, vt fallant, causam habent nullam. Quocirca meritò vtrisque fides accommodari potest. Sed & in Deū, bonosque Angelos redundaret, si quid falsum dicerent: cum disputatione diuina, & Angelorum opera fiat. quod in assumptis corporibus, nostris rebus interint, nobisque loquantur.

22. Dæmonis summa inest nocendi libido, & ob id studium mentendi. Sed & Dæmonū, quibus nulla fides adhibenda, opera; si quando ad viuos redeunt, non parum iuuantur. Quapropter etiā vera dicere possint, atque dicant quādoquę; non tamen, vt ipsis credatur, merentur.

23. Communicatio, quę in rebus consistit, vel obsequiorum est, vel actus coniugalis, quem quidam Spirituum cum hominibus exercent. Obsequiorum duplex ratio est. quędam nos Spiritibus: quędā ipsi Spiritus vicissim nobis exhibent. Et hęc vel ex imperio possunt proficisci, vel tantum ad alterius partis preces & vota. Imperare potest superior omnis: precari verò etiam inferior.

24. Hinc sequitur, plurimam esse oportere, & Dei & bonorum Angelorum apud nos auctoritatem: & summo studio, quę pro auctoritate imperant, perficienda esse. Quoniam Deus in nos, nostraque omnia potestatem habet omnem. Quę verò ab Angelis præcipiuntur, à diuino imperio profecta esse nequaquam possumus dubitare.

25. Dæmonum in nos nullum est imperium. Quare & nihil possunt præcipere. Quod si quoddam à mortalibus in ipsos ius, quādoque extorquent; id, quia præter ius omne constitutum est, vt seruetur, nullo iure effici potest. Precari possunt; sed ob superbiam recusant. Si aliquando

a Chryst. cons.
de Lazaro.
b Marci. II.

a Thom. 2. 2.
q. 90. art. ad
2.

b Luc. 10.

c 2. Ioan. 4.

d Rom. 9.
e Rom. 13.

aliquando ad preces se demittant: nullum omnino aut possunt, aut debent à nobis extorquere obsequium.

26. Sed nec bona consulentibus parendum est. quoniam si quæ cōsulunt, non ut ad nos inde vlla perueniat utilitas, intendunt. Quæcunque ab ipsis aut dicuntur, aut consuluntur, aut aguntur; ad nostram tandem perniciem spectant omnia. Nam licet bona, bene tamen age-re nequeunt quicquam.

2 Exod. 20.

32. Deut. 13.

27. 17. Levit.

24. & 21.

Num. 25.

27. Hinc est, quòd gravissimè inter ceteros delinquant (a), qui his Spiritibus se deuouent, & nefandis atq; horrendis sceleribus obstringunt. In quo genere sunt, qui Deo & religioni Christianæ nuntium, coram Dæmonibus remittunt: qui in Deum verbis sunt blasphemi, & rebus contumeliosi: qui cum religione & fide se ipsi obstringunt, ipsosque inuocant: qui diuinos honores tribuunt; qui prolem, quam sperant, ipsis promittunt; in lucem verò iam editam ipsidem consecrant; consecratam, antequam baptismatis sacramento initiatur, crudeliter necant: aliaque obsequia & consceleratos ritus exercent (b).

b Vide Ioan.

Bodin. lib. 4.

& 5. de de

monomaria

Magorum.

28. Sed & impiissimam, & crudelem operam ipsidem præstant, qui ex demortuorum, vel interfectorum infantium corporibus excoquunt pinguedinem; qua post in impijs rebus abutuntur: qui pecoribus & hominibus, mortis, aut nulla arte curabiliū morborum, sunt authores: qui segetes terræ destruunt, & infinitis alijs modis, mortalibus incommodant.

29. Humani Spiritus imperare pro sua autoritate possunt nihil. quoniam in nullo viuentes ipsis subiiciuntur. Quòd si imperio vsi leguntur, superioris id fecerunt autoritate: vel certè hoc loquedi formula facilius voluerunt, quod cupiuerunt, consequi.

30. Quando verò vel aliquid imperant, vel preces suas apud nos deponunt; nunc expedit ipsorum votis fiat satis: ut si iniquum petant nihil, sed tale quippiam, quod vel in Dei potest redundare gloriam; vel nostram salutem promouere; vel ipsis quoque modo subsidio esse. nunc verò non expedit: ut si his contraria eorum oratio contineat. Hoc accidere potest per impiorum Spiritus: illud in bonis solet vsu venire.

31. Sic definitum sit de obsequio nostro ipsis Spiritibus præstando. Ipsorum verò obsequio vsu, perrarò honestum, sæpiissimè perniciosum, & omni periculo plenum.

32. Quam enim operam iure possumus expectare ab humanis? Esto variis quandoque modis rebus nostris in assumptis corporibus subuenerint; verum non ideo illa, ut subuenerent, assumpta erant. Sed & iniquum

iniquum est, sibi pro libidine in Spiritus imperium assumere, aut vllum ab iis officij genus expetere.

33. Multo minus conuenit, Dei obsequium expectemus. Angelorū non reiicimus, si offerat: imperare, iudicamus arrogans. Quòd si presentes rogamus, ut in re licita nobis subueniant; non censemus iustā mereri reprehensionem.

34. Dæmonum promptissimum est studium ad quæcunque imperata. Sed & imperium præueniunt: & suum vltro obsequium promittunt. Non quòd subesse affectent: sed quòd rationes suæ libidini satisfaciendi, vnde cunque arripiant. Nempe hominum sibi cupiunt deuincire animos; ut postquam deuinxerint; quocunque libet, possint impellere.

35. Verum nulla nos honestatis ratio, nullum, quantum cunque magnum, emolumentum, nulla quantumuis vrgens necessitas potest cogere, ut vel quidquam ipsis amicè imperemus; vel in quocunque negotio, etiam honestissimo, ipsorum opera vtamur. Quòd si Sanctorū quidam ipsorum opera vsi leguntur; id diuina ipsos reuelatione fecisse docet B. Thomas (a).

a Thom. 2. 2.

36. Quocirca peccant grauius, qui ipsorum auxilio consilia Principum exquirunt: bella administrat: ædificia extruunt: literas aliò transferunt; ex locis disitis res nouas procurant: morbis quacunque arte incurabilibus medentur.

q. 90. art. 2.

37. Peccant grauius, qui Martinellos suos, quos diximus (b), habent, ipsique quando libitum est vtuntur: qui (c) ut habetur L. Multi de Malef. & Mathem. eorundem opera elementa turbant, aërem mutant, ventos tempestatesque fuscitant, grandines & lapides terrificos, qui frumentum & fruges deuaſtent, ex alto descendere faciunt.

b Supra c. 10

c L. Multi. de

Malef. &

Mathe.

38. Sed adhuc grauius illorum crimen, qui hominum neces & mortem per eosdem procurat; & in eos, qui nondum baptizati sunt, infantes, bis homicidæ existunt, extremamque, & æternam adferunt miseriam.

39. Præter hæc obsequia, quidam Spirituum præbent & expetunt coniugales complexus: illi scilicet, qui è cælo deiecti, nostram quærunt perniciem. Horum complices multis nominibus peccare, & naturæ leges sceleratè euertere, extra omnem controuersiam est.

CAPVT XVI.

Expenduntur rationes, quibus boni à malis Spiritibus dignoscuntur.



NVM restat persequamur; ut, scilicet, quantum consequi possumus, rationes, quibus cognoscatur, bonus ne sit an ma-

lus

lus Spiritus, qui apparet, breuiter perstringamus. Res hæc, quemadmodum suo fructu non caret, ita difficultatem habet non parua, siue virium nostrarum imbecillitatem; siue Spirituum, qui apparent, solertiam; siue ipsum genus Apparitionum attendas.

2. Vires ingenij nostri tanta non sunt, vt sibi in hoc negotio sufficere possint. Satan callidissimus est, & sicut in Angelum lucis se trās figurat (a); sic & humanam formam induere, & Sanctorum potest personam simulare, atque simplicibus & incautis imponere. Bene docet

a 2. Cor. 11.

b Aug. lib. 3.

cōtra Vincē.

de anima & e

ius origine c. 3

c. 2. Cor. 11.

B. Augustinus (b) opus Dæmonum esse, quod se in Heretico æquē, vt in lucis Angelos iransfigurent.

3. Sed & inter illa, quæ diuinitus, absque vllis nostris meritis, nobis conferuntur, Apostolus refert Spirituum discretionem (c), seu, vt B. Augustinus legit, *dyudicationem*: & pauci admodum reperti sunt, qui hac in re excelluerunt.

d Euseb. lib.

5. cap. 15.

e August. con-

tra Vincē.

vbi sup.

4. Refert Eusebius (d) Theodotum quendam, aliosque Montanistas, mirabiles visiones iactasse, seque ex ipsis accepisse, mundum breui collapsurum. Vincentius Donatista, teste B. Augustino (e), Hæreticum, pro Sancto habuit apparentem: eoque dictante, contra fidem orthodoxam; calumiam stringere non dubitauit. Mahomet potuit persuadere mūdo, se in cælum raptum, accepisse per Gabrielem Archangelum, quam in Alcorano tradidit, perniciosam doctrinā. nostris temporibus sæpissimè mortalibus esse illusum, atque idētidem illudi, quot probant exempla?

5. Est nihilominus modus aliquis, bonos à malis distinguendi. Et certissimus quidā est, qui ex diuina pēdet reuelatione, quo olim Antonius Magnus, & Martinus Turonensis, homines sanctissimi, excelluerunt. Proximus huic, qui ex ipsorum Spirituum operationibus, atque iis, quæ sensibus nostris percipiuntur, argumenta suppeditat.

6. Et quibus mali cognoscuntur, aliqua sunt, & satis firma argumenta: quæ bonos prodant, pauca & infirma.

f 2. Cor. 11.

g Sulpit. in vi-

ta Martini.

7. Qui enim bonos dixerint, qui humana tantum se forma, & quidem pulchra, atque amabili, exhibent; non attendunt, & malos se in lucis Angelos transformare (f), & non humanam tantum, verum etiam Sanctorum formam simulare posse (g).

h Thom. p. q.

109. ar. 1.

8. Qui ipsos ex mirabilibus distinguūt operibus; quasi maiores vel plures effectus producant boni, quam mali, ignorant nō minores vires esse malis (h), quam bonis.

9. Errant, qui putant illos esse bonos, qui bona consulunt, vel à nobis expetunt: quoniam aliud est bona consulere, & expetere: aliud bene. Consulunt & expetunt bona, boni & mali: at bene, boni tantum.

Certif-

Certissimis historiis constat etiam Diabolos suffragia viuorum expetuisse, quasi his, tanquam purgandæ animæ, iuuari potuissent (a). Qui ex operum prauitate & malitia putat deprehendi Spiritus, quasi boni sint, qui bona agunt; cum mali nihil possint facere bene; in hoc quidem bene sentiunt, quod malorum operationes peruersas esse definiant: verum tamen non tam ex operationibus Spiritus; quam ex Spiritibus operationes metiuntur. Sed & sæpè sint ne operationes peruerso, scire nō possumus; propterea, quod secundum speciem contingit esse bonas, quæ ex fine malæ sunt & detestandæ.

11. Qui ex loco certum sumunt argumentum; & bonos asserunt, qui in sacris locis conspiciuntur; non attendunt Diabolum quandoque inter Dei filios astitisse (b) in paradiso mortalibus grauissima dāna attulisse, (c): & Christum super pinnaculum templi constituisse (d): atque ad eō non tam refugere sacra loca, vt etiam cum difficultate vix ab Energomenis in iisdem possit expelli.

12. Non minor est difficultas malos cognoscendi. Qui namque illos definiuerint, malos, qui grauem de mortalibus sumunt vindictā aut certè iis molesti sunt; hi ignorāt etiam felices Spiritus grauissima de re probis sumplisse supplicia: & nō minus crudeles, quam nequam Spiritus quandoque extitisse (e).

13. Sic neque mali censendi sunt, qui lucem fugiunt, & noctibus tantum sese offerūt. Quoniam & Dæmonia quædam sunt meridianæ (f): & Satanas transfiguratur se in Angelum lucis (g): & boni item Spiritus non minus nocte, quam interdū cum hominibus conuersantur.

14. Nec mali sunt, qui improbis se hominibus, & sceleratis exhibent. Quoniam neque quicumque cum bonis conuersantur, boni sunt. Et si sanctus Spiritus quādoque per impios futura prædicit; quid potest prohibere, vt ad impios quoque bonos Spiritus accessisse credamus.

15. Incerta ergo argumenta sunt, formę pulchritudo & deformitas operum, quæ efficiunt magnitudo & multitudo; sanctitas exterius simulata; vindicta de reprobis sumpta: locorum item, personarum, atque temporum qualitas.

16. Quæ verò quandoque improbos produnt Spiritus, sunt forma, operatio, oratio, causa, quæ, vt viuorū rebus interfint, impulit, & quæ summopere fugiunt, Christianæ religionis quædam Symbola. Atq; hæc quandoque concurrunt omnia, & firmissimum præbēt argumentum: quandoque ipsorum quædam sufficientem faciunt fidem.

17. Si enim forma alia, ab humana se Spiritus exhibeant, meritō

a Vide Ioan. Bodin. de dæ. manomania. Magorum, ca. 6. lib. 3.

b Job. 1. c Genes. 3. d Mat. 4.

e Supra cap. 13. f Psalm. 90. g Ioan. 11.

a *Supra c. 12.*
b *Supra ca. 9.*

suspecti esse possunt: tum, quia bonos nō nisi humana vios esse ostendimus (a): tum, quia impij peregrina gaudent (b); & frequenter ad illam diuina autoritate coguntur.

18. Ex operationibus duplex potest sumi argumentum. Quoniam vel ex ipso operationum genere: vel earundem modo improbi deprehenduntur. In genere malitia, in modo animorum motus & perturbatio spectari debet.

c *Thomas I. 1. 59. art. 2.*

19. Genus operationum, si ex se detestandum sit, nullo modo in bonos potest cadere Spiritus; vt quorum ea conditio est, vt peccare possint nequaquam (c). Quocirca qui concubitus expetunt vel præbent: qui in Deum sunt blasphemii: qui sacris rebus sceleratè abutuntur, aliaque his similia perpetrant, inter impios censendi sunt.

d *Genes. 3.*
e *Daniel. 10.*

20. Modus agendi malorum plerumque primo suo congressu amicus est: post verò turbatum relinquit animum. Id magno suo & nostro malo didicit prima omnium mater Eua (d): At boni licet primum non nihil turbent; quandoque etiam horrores incutiant (e): tandem tamen mira voluptate, aut certè egregia quiete perfundunt (f).

f *Luce 1.*
g *Daniel. 10.*

21. Oratio dupliciter malos prodit: si vel iniqua sit, vel superbi, & arrogantis, aut certè turbati, & vehementis animi ostentatio. Iniqua est, si aut falsa contineat, aut mala persuadeat. Nihil horum potest in bonorum Spirituum oratione deprehendi (g). Relinquitur ergo, vt à nequam Spiritibus, si quæ talis affertur, proficiscatur.

h *Supra c. 15.*

22. Sed & ex causa, quæ, vt rebus humanis interfint, cogit, deprehenduntur. Quicumque enim ab hominibus sibi allatam vim simulat, quasi coacti ad nos redeant: dubium non est, quin inter malos Spiritus sint numerandi. Quocirca qui à Necromanticis ad viuos, quibuscunque tandem verbis vel signis, reuocantur, meritò suspecti omnibus esse debent.

23. Siquidem Angelos bonos his artibus reuocari nullus dixerit. At animas sic cogi, vt reuertantur, vix potest credi. Beatorum non possunt; partim quòd in illos Diabolus non habeat potestatem: partim quòd à felicitate, quam semel consecuti sunt, hac ratione deficerent. Purgandæ, felices quidem non sunt; sed tamen nec Dæmonum potestati subiectæ, cum ad ciuitatè pertineant Dei. In damnatas possunt multa, sed tamen non tantum, quantum volunt. Quemadmodum verò illas pro sua volutate non possunt punire; sed Dei requirunt sententiam: ita neq; ad viuos reuocare, nisi Deo permittente queunt.

i *Num. 32.*

24. Quocirca nihil fecit ars magica, nec pythoniæ studium; quando Samuel ad viuos rediit: Sed nec à Dæmone persuasus, passus est se induci,

induci, vt redire voluerit; verum quædam immodum Balaam consulenti Dæmonem, non Dæmon, sed Deus, responsa dedit (b), ita ad pythoniæ vocem, non Samuel apparuit, sed ipsa vocante, Deus voluit, vt rediret.

25. Symbola Christianæ religionis, quæ detestantur impij Spiritus, quæque ipsos persæpè produnt, præcipua sunt quatuor. Signum, videlicet, S. Crucis; diuini nominis inuocatio, Sanctorum Reliquiæ, & res Dei verbo consecratæ: in quarum numero sunt aqua lustralis, Agnus Dei, quem dicimus, panis, sal, &c.

26. Signo Crucis, inquit Athanasius (a), omnia magica compescuntur, veneficia inefficacia fiunt, vniuersa idola deseruntur. Et rursus: Solo signo Crucis homo utens, dolos à se Dæmonū propellit. Præsentè Christiano, qui frontem Cruce signatam gerebat, Diabolum testatum esse, se oracula Imperatori poscenti reddere non posse, docet Lactantius (b). Iulianum Imperatorem, quamuis deserta & prodita Christiana religione, solo signo Crucis Dæmones fugasse, cum in magno tremore esset, ne ab ipsis discerperetur, tradit Gregorius Nazian, (c) Hilarionem quadam nocte (verba sunt Hieronymi) cepit infantium audire vagitus, balatus pecorum, mugitus bouum, planctus quasi muliercularum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursus variarum portenta vocum, vt ante sonitu, quæ aspectu caderet. Intellexit hæc esse Dæmonum ludibria, & pro-noluit genibus Christi Crucem signabat in fronte: talisq; armatus casside, & lorica fidei circumdatus, iacens fortius præliabatur (d).

27. Longum est omnes persequi, qui Dæmones, & eorum ludibria horum armorum genere profligauerunt; quales sunt inter alios Gregorius Neocæsariensis (e), Antonius (f), Iosephus confessor (g), Marcellus Apameensis (h), Macarius, & Martinus (i), Iudæus etiam nondum renatus (k). Vt non immeritò B. Chrysofomus Crucem contra Dæmones trophæum appellarit (l): Sophronius verò Hierosolymorum Episcopus, vniuersorum ex aduerso occurrantium insultuum, potissimum profligatricem dixerit (m).

28. Quocirca impudenter asserunt Magdeburgenses (n), vsum signandi Cruce, nouum esse: & à simplicibus tantum asseri, magnam vim in eiusmodi signatione sitam. Impudentior verò est Brentius: quando negat Diabolum signo Crucis fugari: & docet fugam tantum simulare, ad superstitionem (o) (vt ipse impiè loquitur) & magiam confirmandam.

29. Quòd si simplices illi sunt, quos iam recensuimus, grauissimi auctores; quos tandem in hoc negotio testes produci volunt? Si verò Diaboli fraus fuit fugere Crucem; & hac signatione nulla ipsi adferretur

a *Athanas. de
vni. verbi*

b *Lact. lib. 4.
diu. Instit.
cap. 27.*

c *Greg. Naz.
Oratione 2.*

d *Iulianum.
Hieron. in*

e *vita Hilario.
Greg. Niss.
in vita eius.*

f *Athanas. in vi
ta eius, &*

g *Hier. in vita
Pauli.*

h *Greg. lib. 1.
heres. 30.*

i *Theod. lib.
5. cap. 21.*

k *Palladius in
vita ipsorum.*

l *Greg. 3. dia
log. cap. 7.*

m *Chrysof. in
psalm. nuper
editos.*

n *Sophron. in
homil. de ad
oranda cruce.*

o *Cæru. 4. c. 6.*


p *Alanus
dialog. lib. 4.
cap. 3.*

- 70
 a Sulpit. in vi
 ta B. Martini.
 b Theod. in
 Philoteo.
 c Pallad. in
 vit. ipsorum
 d Greg. patri-
 archa Alexan.
 in vita eius.
 e In vita eius
 per Clericos
 script.
 f In vita Feli-
 cis Natali.
 g Hieronym.
 in eius vita.
 h Sozomenus.
 lib. 7. c. 25.
 i Sophro. in
 pra. c. spir.
 49.
 k Ruff. li. 1. c.
 35. Socrat. li.
 3. c. 18. Sezō.
 lib. 3. cap. 18.
 Theod. lib. 3.
 c. 10. Metap.
 in vita Baby-
 lae.
 l Chrys. in vi-
 ta Babyle.
 m Chrys. hom.
 7. de Nativ.
 7. Machab.
 n Aug. de
 ciuit. lib. 22.
 cap. 3.
 o Athan. de
 humanit. ver-
 bi & corp tra-
 si eius presen-
 tiā.
 p Zeno. in
- vis, qui sit, vt grauissimi morbi sint Crucis signo depulsi? vt praesentis-
 sima pericula depulsa? vt res hominum opinione maiores effectae?
 30. Refert August. (a) tanquam rem sibi notissimam, scēminam
 quandam, quam medici pro deplorata habebant, solo signo Crucis
 diuinitus à cancro liberatam. Testatur Sulpitius B. Martinum (b):
 Theodoretus Aphraatem & Macedonium (c): Palladius Isidorum
 & Beniamin, atque vtrumque Macarium (d), hoc desperatos mor-
 bos ab hominibus repulisse. B. Chrysofostomus in via, quam horren-
 dus leo magna cum hominum strage frequentabat, Crucem poni ius-
 sit, & postridie ad eam leo mortuus est repertus (e). Ad crucem à Gre-
 gorio Turonensi (f). & item à Paulino (g) prolatam, ignis, qui prius
 in omnia scēuebat, statim se remisit. Hilarion, immanem aestuantis
 maris tempestatem, crucis signo compefcuit (h). Donatus Episcopus
 horrendum draconem interfecit (i). Iulianus Bostriensis Episcopus,
 calicem ter signans digito, venenum sine noxa bibit (k).
 31. Iam ante diximus (l) dæmones ad sepulchra Martyrum rugire;
 vilissimo puluere torqueri; ab hominibus compelli. Babylæ corpus
 Daphnem per Gallum Imperatorem translatum, dæmoni statim im-
 posuit fistulum; qui tamen miris modis solebat homines, redditis o-
 raculis ludificare. (m)
 32. Est enim ea Sanctorum potestas inquit Chrysofostomus (n) vt illos
 superstium ne umbras quidam & vestes ferre possint dæmones: vita aut
 sanctorum, & loculos quoque reformident & alibi: (o). Ut audaces latro-
 num duces; siue impij sepulchrorum effossores, si forte, dum prædas agunt,
 aut spolia capienda conquirunt; in arma vel ornamenta. Imperatoris in-
 curreant, quamlibet cupidi prædarum, tamen ita agnitis Regis insignibus
 deterrentur, vt fugiant: neque cominus accedere, vel attingere audeant:
 ita profecto & Dæmones, qui verè latronum & principes, & magistri sunt,
 vbi coronatorum Martyrum viderint corpora posita, longè illic à conspectu
 eorum pauidi fugiunt, & absiunt.
 33. Huc facit, quod B. Augustinus (p) recitat terram sanctam à locis
 sanctis Hierosolymorum in Africam allatam, in domo Hesperij cu-
 iusdam aduersus Dæmonum terrores collocatam fuisse, & reliquia-
 rum loco habitam: atque insuper suo aliorumque Episcoporum cō-
 sensu, vbi reposta erat, locum orationis constitutum, & paralyticum
 ibidem sanatum.
 34. Sed neque inuocationem nominis Christi ferunt maligni Spi-
 ritus. Veniat, inquit Athanasius (q), qui istorum dæmonum experimentū
 capere velit (videlicet solo signo Crucis dæmones fugat) & in ipsis
 præsidijs Dæmonum, & imposturis v. minorum, & in miraculis Magia,
 ut. ut

- utatur signo Crucis ab ipsis deriso, Nomenq; Christi inuocet, & vidabit, quomodo eius rei metu Dæmones fugiant, varicina conuiescant: Magia & venesicia iaceant. Cernit v. hedam Hilarion fermentibus rotis super se ruer-
 re (loquitur B. Hieronymus), cumq; inclamasset Iesum ante oculos eius
 repentino hiatus omnis pompa absorpta est (a).
 35. Quid, quod nō diuinū solum nō sustinent nomen; verum etiā
 res ad diuini nominis inuocationem consecratas horreant? Per aquā
 lultralem refert Ephiphanus (b) Dæmoniacum quendam liberatū.
 Oratio ex Clemente Romano (c) quæ in aquæ huius consecratione
 adhiberi solet, sic habet. Domine Sabaoth. Deus virtutum creator a-
 quarum & olei, misericors & benigne: qui dedisti aquam ad potum, &
 mundiciem: oleum ad exhilarandam faciem in exultatione latita: ipse
 quoque nunc sanctifica hanc aquam, & hoc oleum, in nomine eorum qui at-
 tulerunt: & da virtutem sanitatis effectricem, egredudinum expultricem,
 Dæmonum fugatricem, omnibusq; insidijs aduersariam: per Christum, qui
 est spes nostra, quo cum tibi gloria, honor, & cultus, cum sancto Spiritu, A-
 men.
 36. Quocirca quicquid vel de aquæ benedictæ asperfione, vel de
 incensionibus luminarium sacrificatorum, vel suffumentis herbarū
 consecratarum, vel aliis Ecclesiæ Catholica ritibus, garrunt Hære-
 tici, nihil nos moratur. Credimus & cum veneranda Antiquitate pro-
 fitemur, non vanum, non superstitiosum; sed pium esse istorum om-
 nium vsum, & Diabolis intollerabilem; cum inanis non possit esse Ec-
 clesiæ precatio, quæ ad has creaturas accedit.
 37. Hæc igitur sunt, quæ impios Spiritus frequentissimè produnt.
 At non statim boni cēfendi, si hæc, in iis qui apparent, desunt, aut eti-
 am contraria his conspiciantur: quoniam & sancti personam induere
 possunt Nequam Spiritus: & opus externa specie excellens atque piū
 præstare: & orationem effingere iustam atque humilem; & vltro se
 nostris sensibus offerre: & seclorum symbolorum vsum sustinere.
 38. Difficile tamen est, contraria omnia, in Nequam Spiritu repe-
 riri. Quoniam et si simulare possit reliqua, non tamen potest, aut pro-
 fecto diu non potest, quin superbum prodat animum. Ex omnibus igitur
 his aliquot argumentum sumi potest, vt bonum credamus Spi-
 ritum, qui apparet; ex singulorum defectu Nequam iudicamus.



Experiantur rationes, quibus boni inter se Spiritus distinguuntur.

 Sftendimus quomodo mali Spiritus à bonis distinguuntur: at quoniam tam bonorum, quam malorum ordines sunt varij; restat quibus inditijs & argumentis cognosci possit, in quo genere bonorum sint, vel malorum, qui ad nos redeunt, inquiramus.

2. Et quidem hos ab inuicem discernere posse, pulchrum est; verum tamen non ita, vt prius illud, necessarium. Neque enim multum potest nobis incommodare, si ignoremus: neque magnam vtilitatem afferre, si cognoscamus: si quidem mali omnes suspecti debet esse, cum bene nobis, aut non possint, aut non velint: boni verò nulla ratione sunt timendi: quia prodesse cupiunt omnes; obesse verò, aut non possunt, aut non volunt.

3. Interim tamen tanto res habet plus difficultatis, quanto minus vtilitatis; præsertim quando societas, & conuictus Spirituum efficit, vt quasi idem velint, possint, & agant bonorum hominum Spiritus, quod Angeli; & malorum sit idem quasi studium, quod Dæmonum. Certè B. Augustinus (a) mauult in hoc negotio ignorantiam fateri, & discipulum se præstare, quam temere aliquid definire, & præceptorem agere.

4. Sed tamen res talis non est; vt vel vanum sit, vel superstitiosum, in illa percipienda mentem occupare. Probandos enim vult Spiritus Scriptura. Ipsi se quando que produnt, & sunt, quibus datur discretio Spirituum: quemadmodum alijs gratia curationum, alijs operationes virtutum, alijs genera linguarum, alijs interpretatio sermonum.

5. Sed neque tanta est res, vt vires humani ingenij excedat. Non enim que difficilia intellectu sunt, illa statim impossibilia cefenda: verum in ijs percipiendis plus operæ & laboris ponendum. Et magnam adfert voluntatem, etiam pauca de rebus difficilibus intelligere.

6. Age igitur à bonis initium sumamus, & primùm discutiamus, quibus argumentis deprehendi possit, humanus ne sit Spiritus, qui apparet, an angelicus. Quod quæritur non id est, vtum ex Angelis aliquis semper adsit, quando sub humana forma Spiritus cernitur: nec quæritur, vnde deprehendi possit, an *ἀυροπαροσώτως* adsit Spiritus humanus. Quæritur, vnde possit cognosci, quod Spiritus, qui apparet (qualiscunque tandem sit) vel hominis, vel Angeli personam referat; ipsiusque vel humanus vel Angelicus dicatur.

7. Primum illud ad propositum negotium facit nihil. Plurimam enim

2 Aug. de ci-
ua pro mor. ca
16.

enim in omnibus omnino Apparitionibus Angelorū diximus esse operam quin verò nullam esse iudicamus, quæ ipsorum ministerio nõ initium sumat: nullam fortè, quæ carere possit toto, quo perdurat tempore.

8. Secundum ad propositum multum facit. Quia necesse est humani Spiritus sit apparitio, si in corpore, quod se sensibus offert, ipse sit *ἀυροπαροσώτως* Veruntamè hoc nõ necessarium. Potest Angelus, quæ admodum Dei, ita & hominum, tam purgandorum, quam beatorum Spiritus representare & exhibere.

9. Deprehendi verò hi Spiritus, & discerni non possunt ex corporum, in quibus apparent, forma. Quoniam vna humana vtrisque, Angelicis videlicet & humanis Spiritibus communis est.

10. Deprehendi nõ possunt ex formæ venustate, & splendore, quasi angelici habeant augustiorem; qualem B. Augustinus (a) tribuit Gabrieli: hominum verò Spiritus hac inferiorem. Quoniam & Angelis homines conferendos esse testatur veritas (b): & fulgebunt iusti veluti sol (c): & grauisimis historiis potest demonstrari, etiam humanorum Spirituum splendorem, vultusque maiestatem, intuentium oculos perstrinxisse.

11. Sed nec vindicta de quibusdam hominibus per bonos Spiritus sumpta, Angelos, apparuisse, sufficiens argumentum est. Quoniam sicuti per Angelos, ita & beatos hominum Spiritus, in reprobos grauisimè animaduersum esse, superius demonstratum est (d).

12. Duplicibus tamen argumentis innotescunt. Horum quædam necessaria sunt, & certam faciunt fidem, quædam probabilem opinionem. Certam fidem faciunt, diuinitus facta reuelatio; & ipsorū qui apparent Spirituum confessio: probabilem opinionem, nunc exterior forma, nunc oratio.

13. Diuinationem Spirituum diximus esse Dei donum. Cui igitur hoc collatum est, id est, qui Deo reuelante conditionem Spiritus agnoscit, non potest, nisi in Deum velit esse iniurius, dubium habere animum: sed necessarium credat, quod sibi diuinitus est reuelatum.

14. Sic non est quod quicquam dubitemus de ipsorum Spirituum confessione. Quicumque enim viuorum rebus interfunt, siue nostrā causā agant, siue rebus suis consulant. Deo sic permittente, ad nos redeunt, quo fit, vt quos se confitentur, eo loco ipsos habere absque vlla hæsitacione possimus.

15. Exterior forma tribus modis distinguit & prodit humanos; Si enim se barbatos exhibeant: si in sexu foemineo: si habitu corporis tristiori; non inter angelicos, sed humanos, Spiritus referendi sunt.

2 Aug. serm.
15. de Natiuitate
Christi.
b Matth. 22.
c Matth. 13.

Cap. 13.
Thom. 20.

Conuenit Angelis florens ætas, vt diximus (a); non mētuntur sexum scēmineum; quia viriles habent animos: nec tristior ipforum potest esse aspectus; quia gaudium & exultationem ex perpetua Dei visione obtinent.

16. In oratione Spirituum interdum ea est obseruare, quæ in Angelos possunt tantum conuenire: interdum, quæ in solos humanos Spiritus. Subsidiij postulatio non potest vlla ratione Angelis ascribi. Remota verò ab humana cognitione indicare, difficulter possunt Spiritus hominum. Igitur qui opem implorant, & nostra subsidia expetunt; humani sunt: qui futura prædicunt, & illa, ad quæ animarum separatarum cognitio pertingere non potest, angelici.

17. Atque hæc rationes, vel humanos vel Angelicos produnt Spiritus. Verum non eadem omnes humanos inter se distinguunt, quemadmodum neque Angelorum Apparitiones à diuinis. In vtrisque præter vnã reuelationem, atque ipforum propriam confessionem, vix inueniri potest quippiam, quod nos in ipsoꝝ notitiã inducere possit.

18. Qui enim ita distinxerint bonos hominum Spiritus; quasi beati sint, qui in assumptis corporibus faciunt miracula, & rebus nostris præter naturæ ordinem subueniunt, ignorant etiam per eos, qui adhuc purgantur, Deum olim mirabilia esse operatum; & non minora quam per beatos perfecisse.

19. Sic, qui diuinas Apparitiones ab angelicis distinguunt, vt Dei dicant esse illas, in quibus Spiritus, propria virtute, ea perficiunt, quæ à solo possunt proficisci Deo; ignorant etiã ab Angelis hæc in assumptis corporibus esse peracta: ignorant ab hominibus nequaquam percipi posse, vnde illa Spiritibus adfit virtus, qua res admiratione dignas perpetrant.

20. Interim tamen produnt quandoque humanorum Spirituum conditionem, ipsoꝝ, quas apud nos deponunt, preces. Qui enim nostram opem implorant; nondum in beatorum sunt numero constituti: beatis conuenit, vt beneficia conferant, non expectent.

12. Et Christum quandoque prodit, atque ab Angelis separat exterior forma, & habitus. At quem attendisse videntur illi, quibus se olim exhibuit; quando sine vlla cunctatione, diuinum ipsi honorem exhibuerunt. *Domini Iesu, (inquit B. Martinus) non se purpuratum aut diademate coronatum exhibet &c (b).*

CAP. XVIII.

Inuestigantur rationes, quæ malos inter se spiritus distinguunt, & produnt. Malos

Malos à malis Spiritibus, damnatorum, inquam, hominum, à Dæmonibus distinguere, res quibusdam est impossibilis, & humanas vires excedens; quibusdam admodum difficilis.

2. Qui, cum Tertulliano impiorum Animas, postquam corpora, in quibus inclusæ fuerunt, deposuerunt; in Dæmones verti asserunt, necessariò debent concedere, omnia defunctorum Spiritus posse, quæcunque possunt Dæmones: & ob id nihil esse reliquum, quo quis hos ab illis possit discernere.

3. Qui, cum Origene eandem volunt esse rationem & naturam humanorum Spirituum, & prorsus incorporearum mētium nisi quod illi ob demerita ad corpora damnentur, idem oportet cum prioribus confiteantur: nisi aliud esse dicas, in Dæmones transformari: aliud eandem cum ipsis naturam habere, conditionemque subire.

4. Sed neque eadem est Animarum & cælestium Spirituum conditio; quia studia vtrorumque sunt diuersa; Neque illæ in hos possunt conuerti; quia virtute nulla nisi diuina fieri potest, vt definire esse queant.

5. Quòd si studia damnatorum hominũ proximè ad conatus Diabolorum accedunt; non ob id necesse est, ipsoꝝ naturam hi induant. Quoniam à peruersa proficiscitur voluntate, & malè faciendi obstinato animo, vt maiora tentent; quàm vires ipsoꝝ patientur.

6. Non igitur his duabus rationibus sublata est omnis causa has Apparitiones distinguendi. Difficultas interim manet summa. Quoniã præterquam quòd damnatorum Spiritus rarissimè viuorum rebus *ἀυροπόροιστος* interfint: etiã quicquid in his malorum Apparitionibus fit, totum propemodum Diabolorum opera perficitur; & quæcunque alios Spiritus ab inuicem distinguunt, vix hic locum habet vllum.

7. Neque enim ipsoꝝ nobis fidem potest facere libera confessio, qua se hos, vel illos profitentur: quia mendaces sunt, & fallunt libenter. Nec oratio, qua futura prædicunt: quia de dictorum veritate possumus semper dubitare. Neque exterior hominis forma & species; quia vtrisque illa communis est. Neque operatio, quia tentant vtri que summa: licet non summa possint æquè.

8. Qui dixerint hominum esse Spiritus, quidam malis commissis dolent, quasi id Dæmonibus non conueniat; ignorant damnatos non de malis commissis, sed ob pœnarum acerbiteriam, quas grauissimas sustinent, dolore (a).

a Thom. Sup.
g. 98. art. 28.

9. Sic neque necesse est, vt Diabolos credamus, qui mortalibus molesti sunt, atque tumultus, siue nocturnos, siue diurnos excitat. Quoniam etsi hæc aut à Dæmonibus fiant, aut certè sine opera Dæmonū fieri nequeant; ab impiorum tamen etiam Spiritibus eadem identidem perpetrari, libenter concedimus.

10. Ex reuelatione igitur Dei pendere videtur, vt malos quis inter se distinguat. Sed & confessio illorum quandoque potest facere fidem: quando nimirum non libera est, sed vi diuinorum verborum atque Exorcismis extorta. Per hanc enim quemadmodum, quod nolunt, ex humanis coguntur cedere corporibus: ita & conditiones suas aperire compelluntur.

11. Prodit præterea quandoque forma Dæmones. Prodit humanos Spiritus aliquando, quæ de ipsis sumi cernuntur, supplicia. Quoniam enim humani vnam habent, ni fallimur, semper humanam, alij verò & illam, & quacunque aliam, fit, vt si quando non humana, sed peregrina, brutorum animantium forma se Spiritus mali exhibeât, Dæmonum loco, non humanarum Animarum sint habendi.

12. Sic ex genere suppliciorum agniti sunt Anconitanus quidam Episcopus, Theodoricus item Arianorum Episcopus, atque illi omnes, qui à Dæmonibus, hinc inde raptari, cruciari, & grauiam sustinere supplicia visi sunt, de quibus Capite vndecimo.

APPEN-

APPENDIX PRIMA
AD LIBRVM DE SPIRITVVM AP-
parationibus, in qua de eorundem Ima-
ginibus agitur.

Quoniam Spiritus non in peregrinis solum corporibus, verum etiam Imaginibus exhibentur: non putauimus à proposita Disputatione esse alienum, si de his quoque pauca subiungeremus: Et quid si imagines cum Apparitionibus commune habeant, in quodue discrepent, explicaremus, singulorumque rationes assignaremus. Sumpsit quidem illa ex Apparitionibus initium, attamen non quacunque in Imaginibus exhibetur, in apparentibus Spiritibus obseruata fuerunt: licet interim iustis de causis, illorum plurima probentur. Hic porro non totum Spirituum genus persecuti sumus: sed illud tantum, quod prorsus spiritale est, Dei scilicet & Angelorum. Humanorum enim aut si imagines certæ non sunt: aut potius ipsorum hominum, quam apparentium Spirituum dicendæ sunt. Sic de cultu, qui Dei Imaginibus exhibetur, pauca adiecimus. De illo verò, qui Angelorum, nihil: tum, quod hic non tantam difficultatem, quantam ille habere videatur: tum, quod ex Dei Imaginum cultu, de horum quibus facile indicare possit.

CAPVT I.

De sacris Dei Imaginibus, quibus Apparitiones occasionem dederunt: de quibus ipsarum multiplici vsu.

EX DEI

IX Dei Apparitionibus & manifestationibus, quædam Imagines, apud Christianos, in usu esse cœperunt. Quod enim scriptura fecit verbis; hoc artifex effinxit signis. Nec peccat putabatur incurrere penicillus, ubi sine crimine fuit calamus. Licita censebatur Imago, ubi probabatur litera.

2. Illæ verò numero tres sunt. Vna Dei Patris est; altera Spiritus sancti: tertia super benedictæ Trinitatis. Nam Filij personam, quæ representant, non ex similibus Apparitionibus profectæ sunt: sed habitus, quo ut homo inuentus est, per omnia nobis, præterquam in peccato (*) similis, ipsi occasione certissimam præbuit.

3. Pater vno eodemque modo figuratur, ut speciem senis, & dierum antiqui referat. Spiritus sanctus vna similiter columbæ forma exhibetur. Trinitatis alia atque alia imago reperitur.

4. Communior est illa, qua vnà cum Patre, & specie columbæ, pingitur Filius; eo, quo nobiscum in terris conuersatus est, modo. Altera qua tres viri ita figuratur; ut nullus alio aut forma, aut ætate videatur maior Tertia, qua vnus quasi homo cum triplici vultu, aut capite exhibetur. Quartæ cuiusdam mentionem facit Ioannes Gerson (b), qua ita in Virginis utero formata perhibetur, ut tota carnem humanam assumpsisse videatur.

5. Ex his duæ à grauissimis viris improbatæ sunt (c); Duæ verò piè usum habere possunt. Reijcitur quarta; quod grauis erroris occasio sit, & quasi tota Trinitas carnem assumpserit, videatur demonstrare. Reprobatur tertia, quod Trinitatem, nescio quale, nostrum oculis nostris obijciat. Vtraque parum habet decoris; parum, vel nihil Christianam pietatem promouet.

6. Secundæ illi occasionem dedit visio Abrahamo exhibita (d). De qua sic B. Augustinus (e): *Cum (inquit) tres viri visi sint: nec quisquam in ijs vel forma, vel ætate, vel potestate, ceteris maior dictus sit: cur non hic accipiamus visibiliter insinuatam, per creaturam visibilem: Trinitatis æqualitatem; atque in tribus personis vnã eademque substantiam.*

7. Primam verò, & Ecclesiæ autoritas; & Patrum consensus, atque ipsa approbat sacra Scriptura. Hæc siquidem Patrem proponit tanquam antiquum dierum (f); Spiritus sancti præsentiam in specie columbæ demonstrat. (g) Filium humanam naturam ex Virgine assumpsisse variis rationibus confirmat.

8. Commendat has Imagines, in primis veneranda Antiquitas: Habuit Nolenis Ecclesia, ante annos mille, & amplius, sanctæ Trinitatis Imagi-

2 Heb. 4.

b Gerson in serm. habitus Parisiis in Natiuitate Domini Tomo. 4. fol. 47.

c Lætomus de cultu Imagin. Ioan. Hessel in decalogo c. 66. Ant. p. 3. t. 8. c. 4. 11.

d Genes. 18. e Aug. lib. 2. de Trin. c. 11.

f Daniel. 7. g Paulinus Epistol. 12.

Imaginem, cum ascriptis à S. Paulino his versibus (a):

Pleno choruscat Trinitas mysterio.

Stat Christ. us agno: vox Patris celo tonat:

Et per columbam Spiritus sanctus fluit.

Sic columbas aureas & argenteas in forma Spiritus sancti super diuina lauacra & altaria appensas fuisse asserit, & iuste defendit, contra Seuerum Hæresiarum, Synodus Constantinopolitana (b). Et in columba Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus (c). Meminit eiusdem picturæ semel atque iterum S. Paulinus Epist. 12.

6. Quod si antiquissimus usus est Agni, digito Præcursoris demonstrari: atque ipsum Tharastius, in confessione fidei suæ (d), inter alia rectè decreta recipit: Si Constantinus, illo antiquior (e), in labio fontis; ubi baptizatus est, eandem Imaginem maximis sumptibus constituit; quid est quod vel de Patris, vel de Spiritus sancti, vel de totius Trinitatis Imaginibus dubitare possimus.

10. Si quod Scriptura fingit verbis; hoc artifex potest signis; quid prohibet, aut omnibus temporibus fuisse Dei Imagines, aut certè omnibus esse potuisse?

11. Esto quandoque prohibita, & populo Iudaico interdicta fuerint Dei Imagines (f); sed tamen, non ob id interdicta fuerunt; quia de genere earum essent rerum, quæ per se malæ sunt: sed quod periculū esset, ne ipsas pro Dijs coleret: neque incommutabile nomē lignis tribueret & lapidibus (g). Sed nec vnquam tam necessarius Imaginum usus fuit, quin ob certas causas interdici potuerit.

21. Reperiuntur verò homines, qui prorsus ipsas à medijs sublatas volunt. Et alij quidem propterea, quod Imagines sint; alij quod Spirituum sint Imagines, quos certa forma affingere, nihil sit aliud, quam grauisimo errori occasionem præbere. Priores vniuersis Imaginibus bellum indicunt: Posteriores has Dei, de quibus sermo est, tollūt.

13. Priores illos, iam veneranda Antiquitas (b); veteris nouiq; Testamenti exempla (c); grauissimorum Conciliorum autoritas (k) Patrum omnium sensus atque consensus (l); Mirabilia, quæ per Imagines olim Deus, nostrisq; temporibus exhibuit (m); condemnant. Posterioribus illud breuiter sit dictum, non minus rudiores posse in errorem induci sacrarum Scripturarum autoritate; quæ Deo membra tribuit: quàm simulachris & Imaginibus; quæ quod scripturæ auribus inferunt, oculis obijciunt.

14. Non quod est Deus, Imago Docet: sed quibus se figuris spectadū proponit, demonstrat. Nec Imago naturā; sed personā, quæ oculis se-

a Synod. cōff. Tomo 3. fol. 736.

b Amphiloch in vita Basilij

c Synod. 7. act. 3.

d Tesse Damasco in Syn. nostro.

e Exod. 20.

f Sapient. 14.

g Dam. lib. 4.

de fide ortho.

ca. 17. Cōcil.

Nice. 2. act.

h Num. 21. 10.

Iuc. 22. Gal. 3.

Exo. 52. c. 72

8. Constan. 6.

3. c. 7. c. c.

i Tertul. lib.

2. Cont. Marc.

Diony. de cæ.

lesti. Hic. ca.

15. Enseb. lib.

7. Hist. c. 14.

Basil. in era.

laam. Chryf. oration. in S. Melectium. Aug. lib. 1. de confefſu Euā. c. 10. &c. Gueg. lib. 6. Epiſt. 53. Damasc. lib. 4. fi. de orho. c. 16. &c. 16. &c. 2. Damasc. li. 4. Eccl. hiſt. cap. 26. Nice. 2. act. 5. &c. Simeon Me- taph. in vita D. Luc. & Theod. in col. lib. 1. Niceph. lib. 2. cap. 34. &c. b. Aſuum 17 c. Trident. 25. d. Aug. de Doct. Chriſt. lib. 3. c. 5. e. Greg. lib. 7. Epiſt. 53. f. Rom. 1. g. Greg. lib. 7. Epiſt. 109. Nicen. 2. Gre. Myſeratione in Theodo. marty.

h. Damasc. lib. 4. cap. 17. Auguſt. lib.

se & sensibus offert, effingit. Neque enim cū Imaginē hominis vide- mus, dicimus nos animā ratione præditam; sed hominē videre. In- uisibilis Dei natura per Imaginem exprimi nullo modo potest. Non debemus (inquit Apostolus) *ast mare auro, aut argento, aut lapidi sculp- turæ artis & cogitari uis diuinum esse simile (a)* Cui enim similem facie- mus Deum? aut quam Imaginem ponemus ei? dicitur Isaie 40.

15. Quocirca oportet hic locum habeat, quod grauissimè definit Synodus Tridentina (b). *Quod si aliquando (inquit) historias & narra- tiones sacra Scriptura, cum inducta plebi expedit, exprimi & figurari contigerit: doceatur populus, nō propterea diuinitatem figurari: quasi cor- poris oculis conspici, vel coloribus & figuris exprimi possit. Miserabilis (in- quit August.) anima nostra, seruius est, signa pro rebus accipere, & super creaturam corpoream, oculis in mentis ad laurandum aeternum lumen le- uare non posse (c).*

16. Nulla igitur iniuria fit Deo, quando eius Imago figuratur. Ni- hil incommodatur rudi populo: quia instruendus est, ut rudis esse de- finat. Addo cum Gregorio (d) quod abs re non facimus; si per uisibilia inuisibilia demonstramus: quia & Apostolus, ex iis quæ sensibus no- stris obuia sunt: docet mentem potuisse ad diuinitatem cognoscendā assurgere (e).

17. Quod si mysterium Trinitatis, uniuerso populo Christiano credendum, in Symbolo, proponitur: certè, quod manifestius illę pro- pheticæ uisiones, per quas Trinitatis Personas sacræ literæ insinuant; oculis rudium, per conuenientes picturas exhibentur, eò magis in eo diuino proposito satisfieri posse uidetur.

18. Neque enim populus per concionēs tantum instruendus est: sed etiam per Imagines iuuandus. Et perfectius hærent, quæ subiecta sunt oculis; quam quæ dimissa per aures. Et pulchre docet B. Gre- gorius (f), eos; qui literas ignorant, in parietibus uideo legere, dū picturas intuentur; quæ in codicibus legere non ualuerunt.

19. Valet igitur ante omnia hic Imaginum usus ad Dei, Trinitatis- que qualemcunque cognitionem populo Christiano insinuandam, & diuinam illam maiestatem, quātum per humanas vires licet; quo- modo cunque obumbrandam: Sed & docti, hoc Imaginum Dei atq; Trinitatis usu ea, quæ vel didicerunt, vel legerunt, in mentem reuo- cant, memoriamque confirmant: quemadmodum sacrorum Biblio- rum historiā facillimè discet, qui identidem insigniū uirorum gesta- in tabulis depicta intuebitur (g).

20. Quid, quod eadem Imagines, & beneficiorum, & humanitatis Dei nos commonefaciunt? quando nūc ipsum cum Adam atque Noe fami,

familiarissimè conuersantem (a), & generis propagationem, nume- rosamque prolem promittentem; nunc dona sua in Apostolos pro- fundentem pictura obijcit (b).

21. At nec instruunt solum; nec solum memoriam iuuant, benefi- ciaque collata ad mentem reuocant: uerum etiam morem nostrum erga Deum imperant, & quasi extorquent. Quia non in ipsa pictura hæret animus: sed pictura animum ad eum quem repræsentat, dedu- cit (c). Certè à fletu sibi non tēperabat Gregorius Nyſſenus (g); quā- do picturam Abrahæ, filium Isaac immolantis conspiciebat. Et B. Chrysostomus ex cera fusilem picturā, pietate plenam amauit plu- rimum (e).

CAPVT II.

De duplici cultu, qui Dei Imaginibus à Catholicis exhibetur.

Hic usus Imaginum Dei atque Trinitatis apud Catholicos. Quocirca manifestum est iustis de causis, illas & retinendas & magno loco habendas esse. Cultus uerò, qui iis Christia- no ritu exhibetur, nō ob iam dictas causas præstatur; sed idcirco, quia Imagines sunt, desertur.

2. Hic duplex esse potest. Nam aut idem cum illo est, quem ipsi Creatori exhibemus: aut longè illo inferior. Idem erit, si mens per Imaginem in Creatorem transferatur, longè alius, si in ipsa Imagine hæreat, eamque, ut sacram quandam rem, reuereatur.

3. Sanctæ siquidem, & sacræ sunt Imagines; non propter materiam, non propter colores, non per manus impositionem, non per canoni- cam aliquam consecrationem, sed hoc ipso, quod ad aliquid sanctum significandum sunt constitutæ: quemadmodum & sanctæ literæ sunt; qui Christi Euangelium continent.

4. Honor & cultus, qui Imagini, ut rei sanctæ, exhibetur, longissi- mè distat ab illo, qui Deo præstatur: longe ab illo, qui Sanctis cum Christo regnantibus: longè ab illo, qui uirtute præditis hominibus. In hos enim propriè potest honor conuenire. Uerum quemadmodū sacra sunt, & in honore habentur, quæ ad diuinum cultum sunt desti- nata; templa, uasa quibus in templis utimur, aliaque id genus; ita etiā: sacris Imaginibus suum honorem deferimus.

5. Hoc est quod his uerbis expressit Nicæna Synodus secunda (f). *f. Synod. Ni- Venerandis & sanctis Imaginibus salutationem & honorariam Adoratio cen. act. 7. nem omnes exhibeant; non (secundum fidem nostram) ueram latriam; qua solum diuina natura competit: sed quemadmodum typo uenerandæ & uir- ficantis Crucis, & sanctis Euangelis, & reliquis sacris oblationibus sessito- rum, & luminarium reuerent. r accedimus.*

22. Conc. Fau- stam c. 73. a Genes 7. b Aſuum 1. c Greg. lib. 7. Epiſt. 53. d Actio 4. in 7. Synod. e Chryſ. in o- ratione quod ueteris & no- ui test. unus sit legiflar.

6. Nam si cultus & honor, rei oportet respondeat dignitati: ex eoque summæ dignitati, summus honor debetur: mediocri mediocris conueniat: cum etiam sacris rebus maior in sit dignitas, minor verò ijs, quæ res sacras significant; certè honor aliquis in Imagines est conferendus.

7. Si natura duce fit, vt omnium, quæ sensibus obijciuntur, Imagines necessariò in animo formemus; easque vel amemus, cum videntur pulchræ & iucundæ; vel odio habeamus, cum sunt ingratae & foedæ; vel veneremur, cum sunt sacræ: certissimum verò sit, maximo honore dignam esse speciem illam, quæ Deum repræsentat: quod, quæso, peccatum est, eundem honorem tribuere pictis, & extra mentem positis Imaginibus, quem ijs, quas mente concipimus, natura defert?

8. Verùm cum ita Imagine vtimur, vt mediū quoddam sit, quo mens in Deum fertur; animusque non in ipsa quiescit, sed per ipsam in Deum affurgit, Deumque in Imagine intuetur; tunc necesse est, nisi in Deum prorsus impij, & blasphemij inueniri velimus, eundem Imagini, quem Deo tribuamus honorem propterea, quòd vnus idemque motus est, quo mens in Deum, atque ipsam fertur Imaginem.

9. Quòd si nulla vestis, tam verè corpori vnitur vestito, quàm Imago rei, quam repræsentat; eo saltem tempore, quo rem præsentem exhibet: vestique cum corpore verè eundem cultum, absque crimine, tribuimus; nullum peccatum est, Deum in Imagine, tanquam in veste, adorare.

*a August. de
verbis Dom.
serm. 58.*

10. B. Augustinus (a) humanam Christi naturam, quæ Filio vnita est, cultu latriæ adorari posse, docet exemplo purpuræ regis, quam simul cum Rege tutò adoramus: & non poterit idem honor Deo ipsiusque Imagini exhiberi: quando ipsa Deum repræsentat, animusque inter Deum, & ipsam non distinguit? sed Deum & cum Imagine, & in Imagine, & per Imaginem videt?

11. Certè non duo sunt hic, quæ adorantur; sed vnū colitur in alio, & tantum abest, vt in hoc negotio Idololatriæ crimen committatur, & diuinus honor ad creaturas transferatur; vt etiam multo minus Imagini, in hoc adorationis genere, quam in priori illo tributum esse videatur.

*b Ambros.
serm. 10. in
Psalm. 118.*

12. Omnem hic cultum Deo tribuimus: Imagini nihil. In hunc sensum loquitur Ambrosius (b): *Qui coronat, inquit, imaginem Imperatoris: illum vtiq; honorat, cuius imaginem coronauit: & qui statuam contempserit Imperatoris; Imperatori vtiq; eius statuam conspuerit, fecisse videtur.*

13. Docui

13. Docuit natura gentes virorum illustrium statuas ponere, atque in statuis ipsos celebrare. Tulit non minus acerbè Theodosius depositam fuisse, ab Antiochenis, Placillæ statuam: quàm si viuæ vxori contumeliam intulissent (a). B. Chryostomus Theodosium ob Imaginum subuersione & læsum & contumelia affectum conqueritur (b).

14. Quocirca, in his Dei, Trinitatisque Imaginibus, ante omnia illud obseruandum, quod rudem populum docendum decreuit Synodus Tridentina (c), Nouerit, scilicet, Deum non iisdem, quibus depingitur membris circumscribi. Tum deinde, sciendum non statim reprehendendos pictores, quòd quædam in picturis expriment, quibus ipsæ historiæ, vnde Imagines petuntur, nullam certam auctoritatem præbent.

15. Quæ enim à pictoribus adiunguntur, & Scripturarum sacrarum non nituntur auctoritate; illa, si aut necessariò addèda censentur, aut certè conuenienter, & probabiliter; & communi Ecclesiæ cõsensu permittuntur, omni meritò reprehensione vacare debent.

16. Sed nec omnium, quæ in his imaginibus inueniuntur, quærenda ratio est. Hic locum habere debet, quod in parabolis Euagelicis obseruandum docuit Chryostomus (d), vt nõ nimia cura agamur; sed vt cum quid per parabolam intendatur, didicerimus; inde vtilitate collecta, nihil vltius anxio conatu inuestigemus.

CAPVT III.

De Imaginibus tam bonorum quàm malorum Angelorum, quæ ex ipsorum Apparitionibus profecta videntur; deq; earum ratione & causis.

Apparitiones Angelorum, tam bonorum, quam malorum, non literis solum declaratæ sunt, verùm etiam Imaginibus expressæ. Quocirca, hoc loco, quid ipsæ Imagines cum Apparitionibus commune habeant, & quæ ipsarum sit ratio, breuiter est expendendum: præsertim quando tota hæc res nullo fundamento quibusdam niti videatur, sed ab hominum sola voluntate pendere.

2. In bonorum igitur Angelorum Imaginibus, & exterior forma, & corporis habitus, & cum ipsis coniuncta, aduertenda sunt.

3. Forma duplex est, quoniam aut integro perfectoque corpore depinguntur, aut solo, & quidem alato capite figurantur. Vtrobique verò speciem humanam referunt, fulgentique aspectu & liberali, atque adolescentis forma, animos intuentium ad se rapiunt.

4. Habitus corporis quandoque omnino nullus est: vt cum, sine vestibus, nudi exhibentur: quandoque ipsis dignus. Et hic nunc mi-

L 2

litaris

*a Trip. lib. 9.
cap. 32.
b Chryst. ad
pop. Antioch.
ho. 2. & 3. &
Trip. lib. 10.
cap. 15.
c Trident.
sess. 25.*

*d Chryst.
hom. 48. in
Matth.*

litaris est, & ad pugnandum accommodatus: nunc qui pacis sit argumentum; ut cum vestitu candido induti, zonis circa pectus & lumbos præcincti, lapidibus pretiosis ornati, duabus alis pennati, & nubibus circumdati, sed tamen discalceati, conspiciuntur.

5. Coniuncta cum his sunt, gladius versatilis, crux, flagella, cithara, aliaque cum dominicæ passionis, tum musica instrumenta: virga item regia, bilibris, thuribula, locus, & his similia.

6. Omnibus his occasionem dedit partim scriptura, quæ ipsos hoc ferè modo apparuisse demonstrat: partim totius Antiquitatis consensus: partim ratio, quæ vel ornatum in his quærit, vel mentem instituit, aut confirmat.

7. Perfectæ ipsorum formæ authoritatem identidem dant Sacræ literæ: quæ quotiescunque Spiritus illos oculis nostris obiciunt; sub humana & quidem perfecta, apparuisse multis argumentis insinuât. Sed & perfectam habuisse speciem videntur, quos in ipso templi sacrario asseruari voluit Deus (a): & quos ex lignis oliuarum fabrefactos atque auro tectos, in medio interioris templi constituit Salomon (b).

8. Imperfecta forma ex sola videtur ratione pendere. Docet enim non membra in Angelis esse quærenda; ne ipsos corpora suspicemur: sed duplici virtute excellere: vi, scilicet, intelligendi, cuius argumentum caput est; & promptitudine, quam celerrimè diuina mandata exequendi, quod quidam in alis obseruant.

9. Sed aliarum leuitas Dionysio (c) significat, quod terreni corporis sarcina liberi, toti, absque vlla admixtione vel pondere, ad cælestia ferantur, & in diuinarum rerum contemplatione iugiter occupentur.

10. Fulgentem aspectum obseruatum esse in ipsis Apparitionibus, trepidatio illorum, quibus se exhibuerunt, demonstrat (d). Sed & ratio eundem postulare videtur. siquidem in illorum olim societate assumendi, fulgebunt sicut splendor firmamenti (e): & B. Augustinus (f) non alio, quam fulgenti aspectu, Gabrielem ad Virginem salutandam ingressum esse, apertè fatetur.

11. Iuuenilis ætatis plurima argumenta præbet Scriptura, quia iuuenes vocat (g). Sed & officiorum ratio, & vitæ conditio hanc postulare videbantur. Vitæ quidem conditio; ne tempore putares senescere, & ætate consumi: officiorum verò ratio; ne si infantis aut senis per sonam referrent, ad munia sua exequendum, iudicarentur inepti.

12. Nuditas in hominibus verecundiam parit, in Angelis virtutis argumentum est: sanctitatis inquam, castitatis, immortalitatis, atque

inno-

innocentiæ: quibus etiam primi illi parentes vestiti, nec ipsa nuditate confundebantur; cum non esset in corpore cui verecundia deberetur nec quicquam putabant velandum: quia nihil sentiebant refrenandum (a).

13. In habitu militari Angelum proponit Historia Machabæorum. (b) *Apparuit* (inquit) *præcedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans*. Simili modo iam olim ante annos octingentos, & eo amplius, depictum fuisse possumus credere, qui Assyriorum centum octoginta quinque millia vna nocte trucidauit (c): quam ex cera filem picturam, pietate plenam, se vidisse testatur, & amasse B. Chrysofomus (d).

14. Vestitus candidus, & innocentiae, & gaudij signum est. Quocirca & Angeli hoc ipso vitæ suæ integritatem testantur: atque item gaudium, quod tum ipsi habuerunt, tum homines concipere oportebat, si quando in hoc habitu conspecti sunt. Apparuerunt in vestibus albis; & animos addunt Iudæis (e): lucrum interdicit mulieribus; & mortalium genus, in primis verò Apostolos, ob latissimam Christi ascensionem recreant (f).

15. Neque tamen ita candidum ipsis habitum tribuimus, ut quemcunque alium damnemus. Seuerum quendam Hæresiarcham arguit Ioannes Gabalon Episcopus, quod putauerit nõ decere Angelos purpureas, sed albas vestes. *Ignorat* (inquit) *sanctis Potestatibus non esse cura, quo vestitu utantur* (g).

16. Et candido quidem habitu, nõ quocunque; sed sacerdotali pinguntur. Quia, scilicet, sacerdotum quasi munus subeunt: quando & pro nobis preces fundunt: & nostram causam apud Deum agunt: & hominum salutem varijs rationibus & modis promouent.

17. Zona, qua præcincti hominibus apparent; expeditos & aptos ad ministeria exequenda declarat. Sed & continentiae atque castitatis est argumentum (h): quæ quia non corporis solum, verum etiam mentis inuenitur in Angelis: fit, ut & circa pectus & circa lumbos præcincti conspiciantur.

18. Lapidum, & pretiosarum gemmarum ornatus, partim ex ipsa Antiquitate; sed tamen ex ratione præcipuè videtur esse profectus. Constantinus enim Magnus (i) in Basilica Constantiniana, quæ Lateranensis modo dicitur, inter cæteras Imagines, quatuor Angelos ex argento, in quinque pedibus posuit, qui penabant singuli libras centum quinque, cum gemmis Alabandensis.

19. Et hæc quidem gemmæ non parum ad ornatum faciebant. Sed tamen variarum quoque virtutum splendorem testabantur: non se-

a Aug. de gene-
nes. ad literam
lib. 11. cap. 1.

b 2. Mac. c. 2.

c 4 Reg. 14.

d Chrys. in ora-
tione quodam
teris et noui
Test. vniuersi
legisset. vide
princip. act. 4.
sept. Synod.
e 2. Mach. 2.
f Marc. 16.

g Molanus de
picturis.

h Greg. li. 28.
Moral. cap. 8.

i T. de Damas-
so in Pontific.

a Exod. 25.

b 3. Reg. 1. 6.

c Dionys. c. 15.
de cal. Hier.

d Luc. 1.

Marc. 16.

Matt. 28. etc.

e Daniel. 12.

f Aug. ser. 14.

de Natiuitat.

Domini.

g Marc. 16.

etc.

cus, atque duodecim illæ, quatuor ordinibus distinctæ, & in Rationali, infixæ, Sacerdotem summum sui officij commune faciiebant (a).

20. Nempe (vt pauca de pluribus assignemus) Saphirus cærulei coloris ipsorum castitatis argumentum est. Chrystallus, qui vt habet Basilius (b), cum aere contendit, & ei similis in perspicuitate videtur, purissimæ substantiæ: Hyacinthus rubeus, cælestis conuersationis: Smaragdus viridissimus, virentis semper, & nunquam deficientis naturæ (c).

21. Alarum iam olim meminit Chrysofostomus (d): monetque Gabrielem volitantem à pictoribus delineari, nobisque representari: nõ quòd Deus illum pennatum condiderit; sed ob sublimes & excelsas cælestis naturæ vires; atque vt illum è supremo domicilio & cælesti collegio, ad terram nostrâ causâ deuenisse, gratis animis reputemus.

22. Nubibus plerumque circumdantur; vel quia in cælis eorum propria est, sedes: vt quòd Dei in nubibus aliquando personam sustinuerunt (e): vel quia sicut solis splendor ad humanum aspectum, per interpositas nubes transfertur; ita lux diuinæ veritatis, quam illi reuerenter suscipiunt, in mortales pro cuiusque captu, secunda deriuatione transfunditur (f).

22. Etenim non solum Angeli ab Angelis illuminantur, & informantur: etiam diuinæ prouidentię ratio postulat; vt homines, per ipsos, in multorum veniant cognitionem. Et Angelis quidem per partes offerunt, quod ipsi quasi vniuersim perspicunt: hominibus verò res diuinas in simulachris quibusdam à se effictis obijciunt, & non paruas vires intellectui ipsorum afferunt (g):

23. Discalceati figurantur. Nam sic Patriarchis olim apparuisse credi potest (h). Sed & Dei ministris familiare est hoc modo mitti, quemadmodum docent exempla Isaïæ, (i) Apostolorum (k). Accedit quòd Sanctos viros, quorum studium est in terris angelicam vitâ ducere, calceis abstinuisse legamus (l): Denique hoc significatur eos qui commune cum Angelis officium habent, solutos esse debere à prauis affectibus, vt facilius spirituale iter gradiantur.

24. Instrumenta quoque sanctis Spiritibus ars pictorū affinxit. Illa verò partim Dei vel iram, vel misericordiam, vel iustitiam ad mentem nobis reuocant: partim Angelorum testantur auctoritatem, officium, & vitæ conditionem, Passiois insignia, testes sunt diuinę misericordiæ: gladius versatilis, iræ, iustitiæ, libra, cum qua S. Michael pingitur. Ipsorum verò potestatem declarant virga regia, officium, tuba: conditionem: instrumenta musica.

25. Omnibus his auctoritatem Sacræ literæ dare videntur. Videbimus

Exod. 18.

b Basilius in opere hexa. hom. 2.

c Vide apud Brun. lib. de Imag. c. 12.

d Chrysof. hom. 3. de incomp. de natura.

e Exod. 16. Deut. 31.

Matth. 17. c.

24. Luc. 22.

Actuum 1.

f Greg. in 1ob

lib. 27. c. 6.

Dionys. c. 4.

rel. Hier.

g Thom. 1. p. 9

111. art. 1. in

Cor.

h Genes. 18.

i Isaïæ 20.

k Exod. 3.

l Matth. 10.

m Epiph. l. 2.

tom. 1. heres.

52. c. lib. 3.

tom. 2. h. a.

28.

bimus signum filij hominis in illo die, vtique Angelorum ministerio deferri (a): Postquam eiectus Paradiso fuit primus parens, constitutus est Cherub, qui gladio flammeo atque versatili aditum ad ipsum prohiberet (b). Appensus in statera dicitur Balthasar, & inuetus minus habere. (c) Virga vsus est Angelus, qui Gedeoni author fuit belli contra Madian suscipiendi (d) Tuba canit, qui à quatuor mundi partibus mortales ad studiorum suorum fructus percipiendos euocabit (e). strumenta musica insignem voluptatem, qua perpetuò perfruuntur, testari videntur.

26. Et thuribula illis tribuuntur: vt intelligamus nostras Deo preces offerre (f). Et in columnis altariū constituuntur: vt significemus tremendis Missæ sacrificiis præsentem assistere: quemadmodum egregiè declarant Ambrosius (g), Chrysofostomus (h), & Innocentius tertius (i).

27. Hæc de bonorum Spirituum Imaginibus. At Dæmones nulla certa forma, nullo certo habitu exprimentur. quia nec vllò certo habitu formam se offerunt. Effinguntur in forma variarum beluarū tam quadrupedum, quàm reptilium & volatiliū. Sed & in hominis forma, & non tantum viri, verum etiam mulieris: & nunc quidem venusta, nunc turpi, atque quæ ipsorū ingenio respondet, horribili, cum vnguibus, cornibus, & cauda, &c.

28. Ratio horum varia esse potest. Primum manifestum est, quòd se variis formis exhibuerint (k): eas igitur ars imitatur. Deinde Sacrę litteræ ita ipsos depingunt, vt quascunque formas, sine honoris proprii periculo, admittere posse videantur: & nunc quidem aspissis, nunc draconis, nunc Basilisci, nunc aquilæ, nunc vulturis nominibus compellant (l).

29. B. Iob vnum aliquem ipsorum his coloribus depingit *Sternutatio eius* (inquit) *splendor ignis, & oculi eius vt palpebra distuculi: de ore eius lampades procedunt, sicut tada ignis accensa: de naribus eius procedit fumus, sicut olla succensa atque fermentis. Halitus eius prunas ardere facit.* (m).

30. Sed & ingenium eius & potestas non parum ex quibuscunque deformibus formis perspicitur. Rapacitatem testantur vngulæ: cauda fraudem: crudelitatem trux vultus: cornua potestatem, quæ tanta est, vt non sit potestas super terram, quæ comparetur illi, qui factus est (n) vt nulum timeat.

a Matth. 24.

b Gen. 1. 5

c Daniel 1. 5.

d Iudicum 4.

e Matth. 15.

f Iob. 3. c. 12

g Ambrosius

Lucæ.

h Chrysof. h. 21. in Act.

3. contra

Arm. c. lib.

6. c. 7. de

Sacerdot.

i Innocent. li.

2. de sacro

altaris mi-

nist. l. cap.

24.

k Thest. 160.

l Brun. de

imag. c. 14.

m Iob. 41.

n Iob. ibid.

AD LIB. DE SPIRIT. APPARIT.
APPENDIX SECVNDA,
 AD LIBRVM DE APPARITIONIBVS
 Spirituum, in qua, quod Cap. 13. insinuat, de-
 monstratur Purgatorium.

QUOD Thesi in trigesimo quinto Cap. decimotertio
 Syluam quasi quandam locorum adiecimus, in
 prima huius de Apparitionibus Spirituum Disputati-
 onis editione: quibus fidem Purgatorio fecimus. Potuis-
 semus loca ipsa ad longum ascribere: verum quia pro-
 positum nobis non erat astruere Purgatorium: sed Ap-
 paritiones Spirituum explicare, satis fuit loca ipsa in-
 dicasse. Nunc quia rursus prodit Disputatio, loca &
 sententias ad longum adijcimus: tum quod intellexeri-
 mus has à quibusdam postulari: tum ut ostendamus
 ijs, qui Assertionem de Purgatorio passim asserunt es-
 se rem de lana caprina, & in certis tantum niti Ani-
 marum quarundam Apparitionibus. In Thesi verò
 sex quasi classes locorum distinximus. In prima sunt
 Sacra Scripturae testimonia: in secunda Conciliorum
 definitiones: in tertia summorum Pontificum suffra-
 gia: in quarta Patrum sententia: in quinta rationes na-
 turales, cum sententia Gentilium: in sexta confessio ad-
 uersariorum, qui Catholica & Apostolica doctrina
 se hostes profitentur. Has classes in sententijs afferendis
 seruabimus, & quia Apparitiones argumento huic
 occasionem dederunt, aliquas, septimo loco pro purga-
 torio adijcimus.

CAP

APPENDIX SECVNDA.
 CAPVT PRIMVM.

Prima classis argumentorum, pro assertionem Purgatorij, defunctorum
 ex sacris veteris & noui Testamenti Scripturis.

Secundo Machab. duodecimo.

MIR (inquit Scriptura) fortissimus Iudas, facta collatione, du-
 odecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam, of-
 ferre pro peccatis mortuorum sacrificium: bene ac religio-
 se de resurrectione cogitans. Nisi enim eos, qui ceciderant, resurre-
 cturos speraret, superfluum videretur, & vanum, pro mortuis orare.
 Et quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acce-
 perant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo, & salu-
 bris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. Ita
 2. Machab. 12.

Ex hoc loco complura obseruatione digna colliguntur. Primo, esse post
 hanc vitam quandam Purgatorium locum, ubi Anima defunctorum ex-
 piantur, distinctum ab inferna, ubi nulla redemptio; & à celo, ubi nulla mi-
 seria. Secundo, Non expiari semper in morte, & cum morte, omnes pecca-
 torum reliquias; sed quasdam quandoq; relinqui, in futuram vitam expiandas.
 Tertio, Quibus rebus inuentur defunctorum Anima; oratione, scilicet, &
 sacrificio: sub quibus alia his similia pietatis officia continentur. Quarto,
 Quibusnam defunctorum Spiritibus prosint viuorum suffragia: ijs nimi-
 rum, quos morali coniectura, cum pietate dormitionem accepisse constat.
 Quinto, Possesse hominem pie & sancte mori, & tamen habere debitum ali-
 quod soluendum. Sexto, Parentandi consuetudinem non esse rem nouam.
 Septimo, Non esse rem quatuor, aut alterius cuiusquam causa institutam.
 Octauo, Esse de fide, cogitationem, qua & corde credimus, & opere testa-
 tum facimus, Suffragia, qua pro defunctis fiunt, defunctorum Spiritibus pro-
 desse: esse salubrem & sanctam. Nonò, Aduersariorum doctrinam huic do-
 ctrinae insultantem, & cum insigni pietate, & cum animarum perniciem esse
 coniunctam, adeoq; haeretica.

Primo Corinth. tertio.

Deinde ex Apostolo hac veritas confirmatur 1. Corinth. 3. ubi sic lo-
 quitur: Vt Sapiens Architectus fundamentum posui: alius autem su-
 per ædificat. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter
 id quod positum est; quod est Christus Iesus. Si quis autem super æ-
 dificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos:
 ligna, fenum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies e-
 nim Domini declarabit: quia in igne reuelabitur. Et vniuscuiusque
 opus quale erit, igitur probabit. Si cuius opus manserit, quod super-
 ædifi-

M

ædifi-

ædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Multa hic sanctissimus Apostolus: sed pro nostro instituto sequentia. Primo, Esse post iudicium aliquem locum, ubi expiantur anime, quasi per fundamentum, ab apostolo positum, struxerunt lignum, fenum, stipulam: & expiantur, ut admittantur ad calum, sicut q̄ salua. Secundo, Quenam illa sint, à quibus expiatur in Purgatorio Anima: uidelicet lignum, fenum, stipula, id est uenialia, & parua peccata. Tertio, Quod genus supplicij sustineant. Anima in Purgatorio, uidelicet Ignis. Unde & Purgatorij ignis denominatio.

Ita hunc locum exponunt Origenes, in Hierem. Homilia 12. Theodoretus Cyri Episcopus, in 3. cap. 1. Corinth. Oecumenius, in 3. 1. Corinth. Cyrillus libr. 14. in Leuit. Cyprianus, libr. 4. Epist. 22. Ambrosius 1. Corinth. 3. Hieronymus, ibidem, Augustinus, in Psalm. 37. Gregorius, 4. Dialogorum cap. 35 & c.

De uobis his Scriptura locis euidentibus, & illustribus, accedunt alij, minus forte euidentes, & illustres; qui partim ex Veteri partim ex Nouo Testamento desumpti sunt.

Ex veteri sunt sequentes Tobia quarto.

3. Panem tuum, & uinum super sepulturam iusti constitue: & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

Frustra Panis & uinum super sepulturam iusti constituntur: si hoc defunctum non inuuant. Si uero inuuant, nec felix est, qui nullum egeat; nec desperata salutis, ut inuari non possit. Aliubi igitur (hoc Purgatorium uocamus) patitur, unde liberari potest. Secundo obserua uimentium pijs officijs, ut e.g. elemosina inuari defunctos, qui in Purgatorio sunt. Tertio obserua, Quibusdam defunctis Purgatorij locus destinatus sit. Iustis scilicet, id est, qui hinc in Dei gratia discedunt: Impijs in Purgatorio nullus locus est: impijs nihil profunt defunctorum suffragia.

1. Regum ultimo, & 2. Reg. primo.

4. Habitores Iabes Galaad, cum audissent mortuum Saul, tulerunt cadauer eius; & cadauera filiorum eius; ueneruntque Iabes Galaad: & combusserunt ea igni: & tulerunt ossa eorum, & sepeliuerunt in nemore Iabes; & ieiunauerunt septem diebus. Pro iisdem ieiunauit Dauid. 2. Regum 1.

Quorsum hoc ieiunium? Viderunt id prodesse defunctorum Spiritibus, ut Beda exponit, & bene. Si enim signum tristitia fuisset, non uero defunctos aliquid solari uoluissent per id obtinere, non certorum (septem) dierum ieiunium suscepissent: ieiunasset quoque pro filio infante Dauid post mortem:

mortem: quod non fecit, quia sciebat ipsi uiuorum suffragijs non opus, ut opus Saul, suisq̄ filijs. Obserua quoque Ieiunium esse inter opera, quibus defuncti inuuantur.

Psalm. 65.

Transiimus per ignem, & aquam; & eduxisti nos in refrigerium.

Non contemnimus alias huius loci expositiones: sed ualde placet sententia Origenis: & Ambrosij, qui per aquam Baptismum, per ignem Purgatorum intelligunt. Hic, inquit Ambrosius, per aquam et animum: ibi per ignem. Per aquam, ut abluantur peccata; per ignem, ut exurantur. Unde Orig. Homil. 25 in Num. Ambros. in Psalm. 36. & serm. 3. in Psalm. 118. Obserua rursus hic rationem nominis Ignis Purgatorij.

Isaie 4.

Purgabit Dominus fordes filiorum, & filiarum Sion: & sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij, & spiritu Combustionis.

Malachia 3.

Ipse fedebit, quasi ignis conflans, & purgabit filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum, ut erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.

In utroque hoc loco intelligit B. Augustinus Purgatorium, Quis eius sententiam damnauerit? Ex his, quae dicta sunt, inquit 20. de Ciuitate Dei cap. 25. uidetur euidentius apparere in illo iudicio, quasdam quorundam purgatorias poenas futuras.

Zacharia 9.

Tu autem in sanguine Testamenti tui, eduxisti uinctos tuos, de lacu, in quo non est aqua.

Loquitur Propheta de descensu Christi, secundum animam, ad inferos, quando corpus sepulchro concluderetur: docetq̄, eduxisse uinctos suos de lacu, in quo nulla aqua consolationis. Et qui illi uincti? An damnati? Illi educti non sunt. Ignis, & supplicium eis aeterna sunt. An Patres, qui in Limbo? At illi non proprie uincti, nec in lacu, ubi non aqua consolationis. Illi ergo uincti sunt, qui propter peccata Purgatorij ignis graues poenas sustinebant. Atq̄ hoc est, quod B. August. lib. 12. in Genes. cap. 33. docet Christum descendisse ad inferos, & eorum multos, qui in inferno, id est Purgatorio, cruciabantur inde liberasse.

Ex nouo Testamento sequentes. Matth. 12.

Omne (inquit Dominus), peccatum, & blasphemia, remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur: et quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit

xerit verbum in Spiritum sanctum, non remittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.

Quando Dominus dicit, (inquit Petrus Cluniacensis, Episc. contra Pe-
trobusianos) Qui dixerit Verbum contra Spiritum sanctum, non re-
mittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro: ostendit veniam quidem
peccatorum in hoc seculo, dignis semper concedi: remissionem tamen pec-
catorum, quam peccata exigunt, in seculo futuro aliquando differri. Et pul-
chre in eundem locum B. Gregorius, 4. Dialog. cap. 39. quod de uno ne-
gatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Idem
habet alijs verbis B. Aug. lib. 21. de Civit. Dei, cap. 24.

Ad Philippenses 2.

10. In nomine Iesu flectetur omne genu celestium, terrestrium & inferorum.

Apocalypsis 5.

11. Audiui omnem creaturam, quæ est in cælo, super terram, & infra
terram, dicentem sedenti in throno & Agno: Benedictio, & honor, &
gloria, & potestas in secula seculorum.

Qui illi infra terram? qui inferni? Certè non damnati. In inferno, in-
quit David, Psal. 8. quis confitebitur tibi. Idem Psal. 113. Non lauda-
bunt te, qui descendunt in infernum. An forte Spiritus patrum in lem-
bo? An libus iam exhaustus erat, quando hæc Apostoli dicebant: iam duxe-
rat Dominus captivam captivitatem. Ephes. 4. Illi igitur sunt, qui purga-
torio loco concluduntur; qui voluntatis genua Domino incurat; & ut filij
parentis disciplinam pie suscipiunt.

1. Corinth. 15.

12. Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resur-
gunt? ut quid baptizantur pro ijs?

B. Petrus hic idem est, quod affligi ieiunio, oratione, alijsq; poenitentia
operibus: quemadmodum eadem vox accipitur, Marci 10. & Luc. 12. Sus-
cipiebant igitur olim viuentes Christiani molestias atque opera difficilia in
gratiam defunctorum. Cur vero dicitur hæc ipsis prodesse? Sed quibus? Non
beatis: quia nulla re ipsi indigent. Non danatis: quia nihil ipsis pote est pro-
desse. Medijs igitur, qui & quodam modo sunt miseri; quia opera aliorum
indigent, & scire se puniuntur: & quodam modo felices; quia certa spe salu-
tatem habent, mox re ipsa obtenturi illa. Tales nullos novimus, nisi, qui in
Purgatorio degunt. Utitur autem Resurrectionis vocabulo, non ea solum de
causa, quo eorum obitum eat error, quibus impie erat persuasum eundem
corporum, & animarum esse in eritum; verum etiam maxime, ut intelliga-
mus, præter carnis resurrectionem, mortuilibus omnibus communitatem; quæ
dam esse aliam mysticam, puta animarum ex peccatis, vel eorum reliquijs,
satis iustus propriam. Quæ admodum etiam duplex mors: una animæ, altera
corpore.

corporis: ita duplex resurrectio, altera animæ ex peccato peccatiuere li-
quijs: de qua hæc sermo: altera corporum ex puluere.

Matth. 5. & Luc. 12.

Esto consentiens aduersario tuo citò, dū es cum eo in via: ne forte
tradat te aduersarius iudici, & iudex tortori; & mittaris in carcerem.
Amen dico tibi; nõ exies inde, donec reddas nouissimum quadrantè.

Via in qua sumus, præfens est vita: in hac oportet simus cõsentientes ad-
uersario, id est; Deo, siue Dei legi, aduersa & difficilia carni præcipietis. Nisi
enim cõsentiamus; futurũ est, ut aduersarius tradat nos iudici Christo; &
hic tortoribus, id est Angelis: & mittamur in carcerem, id est, locum infe-
rum, ubi multa mansiones alia pro damnatis, alia pro his, qui purgantur: Ex
hoc loco tum cõtinget primum exire, & à carceris molestijs liberari, quan-
do nouissimus quadrans fuerit persolutus, teste Domino. Ubi porro hæc so-
lutio fit in Gehenna? Vbi nulla redemptio. In Purgatorio? Ita omnino. ut
plerique Patres exponunt, & bene.

Luc. 23.

Memento mei dum veneris in regnum tuum.

Nõ dubito, quin à Spiritu sancto edoctus laico hæc verba dixerit. Quo-
modo vero petijt sui memoriam apud Dominũ esse post hanc vitam, si non
credidit post hanc vitam remitti peccata? & animas auxilio indigere at-
que iuuari posse? id est, Purgatorium esse? Certè B. Aug. li. 6. in Iulianum;
cap. 5. hinc probat aliqua peccata remitti post mortem.

Alij alia S. Scriptura loca præferunt. Nobis hæc sufficiunt

Vir prudens iudicet, si quæ bona sequens Ratiocinatio.

Doctrina quæ fundamentum habet in Sacris literis, noui atq; ve-
teris Testamenti, meritò tenetur, & defenditur.

Doctrina de Purgatorio omnino est talis, quæ admodum demonstrat
est: Ergo doctrina de Purgatorio meritò tenetur & defenditur.

CAPVT II.

Secunda Classis argumentorum pro Assertionem Purgatorij, quæ ex defini-
tionibus sumuntur Conciliorum partim Generalium, partim Pro-
vincialium siue Particularium,

Concilium Carthag. II. can. 29. celebratum in Africa, circa annum Domini 417.

D Lacuit ut Sacramenta Altaris, non nisi à ieiunis hominibus
celebrètur, excepto vno die Annuerfario, quo Cæna Do-
mini celebratur. Nam si aliquorũ pomeridiano tempore
defunctorũ, siue Episcoporũ, siue cæterorum cõmemoratio facienda
est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur.

Concilium Purgatorij hoc ipse est, quo modum quo animæ pur-
ganda inueniuntur, prescribit. Quantum vero ex Missæ sacrificio lacrimas a-
nimæ expectare possint, hæc obferunt hæc colligunt.

2. *Carthaginense IIII. Can. 29. 79. & 95. approbatum in Trullana Synodo.*
Pœnitentes, qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu itinere, vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri non possit, memoria eorum, & orationibus, & oblationibus commèdetur. Rursum idem: Quoblationes defunctorum, aut negant Ecclesijs, aut cù difficultate reddunt, tanquam egentium necatores, excommunicantur.
Et hoc Concilium, ut primum, suis, que probat & urget, suffragijs, Purgatorium probat.
3. *Concilium Vascense seu Vastonenſe primum in Gallia Can. II. celebratum sub Leone I. qui vixit circa annum Domini 450.*
Qui oblationes defunctorum retinent, & Ecclesijs tradere demorantur, vt infideles ab Ecclesiæ sunt abiiciendi. Quia vsq; ad exinanitionem fidei peruenire certum est, hanc pietatis diuinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum plenitudine: & pauperes consolatione alimonix, & necessaria sustentatione fraudantur. Hi ergo tales, quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei, habendi sunt. Vnde & quidam Patrum (Hieronymus) hoc scriptis suis inferuit congruenti sententia, qua ait: Amico quicquam rapere, furus est. Ecclesiam verò fraudare, sacrilegium est.
Gravitate peccati illorum, ostendit Concilium; qui qua animabus post hanc vitam cupiuerunt esse solati, fraudulenter impediunt. Et dum hoc ostendit, animabus docet post hanc vitam solatium à viuis afferri, quibus verò alijs, quam qua sunt in Purgatorio?
4. *Item Vascense secundum Can. 4. circa eadem tempora celebratum.*
In omnibus Missis, siue matutinis, siue quadragesimalibus, siue in alijs, quæ pro defunctorum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, Sanctus, Sanctus, eo ordine, quoad Missas publicas, dici debeat: Quia tam dulcis & desiderabilis vox, etiamsi diu noctuq; possit dici, fastidium non poterit generare.
Commemorationes; que pro defunctis in diuinis fiunt, hoc sine sunt, vt defunctis ad refrigerium profint. Defuncti hi non sunt, qui cù Christo in calo agunt; aut socij sunt Daemonum in inferno: sed qui purgatorijs poenis expiantur: alij esse non possunt.
5. *Concilium Valentium in Hispania sub Symmacho, Can. 4. circa annum 500.*
Si Antistes repentino obitu decesserit, & collimetanei Sacerdotes (vt fieri solet) de longinquo minimè adesse potuerint; vna die tantum cum sua nocte, exanimatum corpusculum Sacerdotis maneat: Nec sine fratrum & Religiosorum frequentia, vel pœllentium excubatio-

etiam in locis, cum omni diligentia in loco conditum non potest in beatum Locum: sed honorificè commendetur; donec iure obsequii inuocato vndeunque Pontifice, Sacerdotis corpus ab ipso solenniter vt decet, tumuletur.

Non pompa funebri tantum rationem habet Concilium; etiam Psalmos pestulat: vtrique illos, quibus defuncti anima Deo commendatur, & inuatur. Similibus & nos quotidie Purgatorium confirmamus.

Concilium Aurelatense secundum in Gallia can. 15. celebratum sub Vigilio circa annum Domini 552.

Oblationem defunctorum, qui in aliquo crimine, fuerunt intercepti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur proprijs manibus intulisse.

Nota, quod Purgatorium, quod defunctis animabus constitutum est, non omnibus seruiat, is scilicet, qui peccarunt peccatum ad mortem. Idem cum Maioribus nostris docemus hodie.

Concilium Bracharenſe primum in Hispania sub Honorio primo circa annum Domini 630. can. 34. & 39.

Qui sibi ipsis quolibet modo culpabili inferunt mortem, nulla pro iis fiat commemoratio, nec cum Psalmis sepeliantur.

Et infra: Si quid ex collatione fidelium, aut per festiuitates Martyrum, aut per commemorationem defunctorum offertur, apud vnum clericorum fideliter colligatur, & cōstituto tempore, aut semel, aut bis in anno, inter omnes clericos diuidatur.

Astruit Concilium consuetudinem pro defunctis & orandi, & celebrandi. Vtrumq; probat eandem maiores nobiscum de Purgatorio sententiam habuisse. Neque enim ullis defunctis prodest aut oratio, aut sacrificium, nisi in Purgatorio existentibus.

Concilium Bracharenſe secundum eodem ferè tempore Can. 10.

Cognouimus quosdam Presbyteros in huius præsumptionis audacia retineri, vt Missas mortuorum etiam post acceptum merum, vel oblationem, ausi sunt consecrare: Ideoque hac præfixæ euidentis sententiæ admonitione seruetur, vt si quis Presbyter, post hoc edictum nostrum, amplius in hac vesania fuerit deprehensus, hoc est nõ ieiunus, sed quocunq; cibo præsumpto oblationem consecrauerit in Altari, continuo officio priuatus, à proprio Episcopo deponatur.

Et ha Missa, ante nongentos annos celebrata, Purgatorio patrocinatur hoc ipso, quod pro defunctis sint celebrata.

Concilium

Concilium Anisiodorense in Gallia circa annum Domini 615. Can. 17.

Quicumque se propria voluntate in aquam iactauerit, aut collo ligatus se suspendarit, aut de arbore præcipitauerit, aut ferro percussit, aut qualibet oratione voluntariæ se morti tradiderit, istorum oblata non recipiantur.

Eadem huius Concilii sententia, qua superius, Arelatensis II. & Bracharensis I. eodem igitur modo hinc, ut ex illis Purgatorium asstruitur.

10. *Concilium Ffrematiense in Germania Can. 10. celebratum circa annum Domini 858.*

His qui suspenduntur in patibulis ne denegetur sepultura & oblationes pro iis fiant, & Missæ celebrentur, &c.

Ergo horum aliqui ad Purgatorium descendunt.

11. *Concilium Triburiense in Germania, Can. 15. 16. & 31. celebratum circa annum Domini 895.*

Vbicunque facultas rerum, aut temporum opportunitas suppetit, sepulturam morientium apud Ecclesiam, ubi est Episcopi sedes, ordinamus celebrari: Si autem hoc, propter itineris longinquitatem, aut adiacentem alicuius importunitatem, impossibile videatur, expectet eum terra sepulturæ suæ, quo Canonicorum aut Monachorum, siue sanctimonialium congregatio communiter degat, ut eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum, quam merito non obtinet, illorum intercessionibus percipiat.

Idem rursus: Interdictum sit omnibus Christianis, terram mortuis vendere, & debitam sepulturam denegare: nisi fortè proximi aut defuncti amici, propter nomen Dei, & redemptionem animæ viri, gratis donare velint.

Iterum: Si iuuentus fuerit quis furtum, aut rapinam exercere: & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare, & eleemosyna pro eo data, in memoriam nec clericorum, nec pauperum veniat, sed execrabilis sorte defcat.

Ex primo, id est, 15. Can. intelligis quantum præsidij Maiores posuerint in oratione viuorum pro defunctis facta. Ex secundo, id est, 16. etiam eleemosynam viuorum ipsis prodesse: In 3. id est, 31. esse quosdam, quibus viuentium suffragia, propter peccata, negantur. Ex omnibus, supponi locum purgandis quibusdam Animabus destinatum.

12. *Concilium Toletanum septimum in Hispania, can. 2. celebratum sub Martino I. circa annum Domini 650.*

Si quis Sacerdotum ad humida decedentis Episcopi membra ve-

nire

nire commonitus, distulerit, appellantis clericis, obeuntis Episcopi, tempore anni vnus, nec faciendi Missam, nec communicandi omnino habeat licentiam. Presbyteri autem & cæteri clerici, quibus maior honoris locus, apud eandem Ecclesiam fuerit, cuius Sacerdos obierit, si omni sollicitudine pro exequiis, aut iam mortui, aut iam morituri ad commonendum Episcopum tardi inueniantur, totius anni spatio, ad pœnitentiam, monasteriis, deputentur.

Qui ad exequias mortui vocantur: ut pro mortuo orent, eiuſq; animam Deo commendent, vocantur. Mortuis ergo profunt suffragia viuorum. Quibus verò dicitur tantum, qui sunt in Purgatorio.

Concilium Epamense, siue Epamense sub Gelasio I. circa annum Domini 496.

Si aliquis fuerit mortuus, qui iam sit confessus, & testimonium habeat bonum, & non poterit venire ad Sacerdotem, si præoccupauerit eum mors in domo, aut in via: faciant pro eo oblationem ad altare parentis eius, & dent redemptionem pro captiuis.

Captiuos, pro quibus dicitur danda redemptio, quidam mortuos intelligunt; Secundum hos certo asstruitur locus, in quo datur redemptio. qualis non est infernus, sed Purgatorium. Alij viuos intelligunt, quibus præstitum beneficium redemptionis, potest prodesse defunctis. & hi, hoc ipso, Purgatorium admittunt quo concedant mortuos posse iuari.

Concilium Gabilionense I. in Gallia, can. 39. celebratum anno Domini 813.

Vifum est præterea nobis, ut in omnibus Missarum solennibus pro Spiritibus defunctorum, loco competenti, in Ecclesia ad Dominum deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & quibuslibet necessitatibus Dominum deprecemur: ita nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium, preces Domino, in Missarum, solennibus fundantur.

Plus Concilium hoc tribuit sacrificio Missæ, quam modo Aduersarij, sic omnino locum Purgatorio relinquit: quod prorsus nullum volunt Aduersarij,

Concilium Toletanum III. præsentibus Episcopis totius Hispaniæ & Galitiæ: et Rege Reccardo, post triduam ieiunium celebratum circa annum Domini. 580.

Psalmis tantummodò, & Psalterium vocibus debent ad sepulturam deferri.

Profectò, non tantum in gratiam viuorum, qui hinc consolationem possunt accipere: verum etiam defunctorum, quibus viuentium hymni & preces profunt ad veniam, & redemptionem ex loco Purgatorij.

Concilium Lateranense, maximum omnium, quod fuit in Europa, in quo præter omnium Regum Legatos, fuerunt Patres 1285. celebratum anno Domini 1285. In eius Can. 66. sic.

1285. In eius Can. 66. sic.

N

Ad Apo

Ad Apostolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quòd quidem Clerici, pro exequijs mortuorum, & benedictione nubentium, & similibus pecuniam exigunt, & extorquent; & si fortè cupiditate eorum non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt, &c.

Ecce ut totus mundus illo tempore & exequias celebrat, & Purgatoriū agnoscit. An totus errauit?

17. Concilium Constantiense, anno Domini 1414. in Germania quidem celebratum, sed ab omnibus propemodum Christianis, id est, quatuor Patriarchis, 29. Cardinalibus, 47. Archiepiscopis, 160. Episcopis, Abbatibus & ceteris 564. presente pp. & Imp. confirmatum & approbatum.

Concilium hoc inter alios, quos condemnat Ioannis V Vichleffij articulos, eum etiam recenset, quo asserit, non esse fundatum in Euangelio, quod Christus Missam, in qua solenni ritu pro defunctorum salute oratur, ordinauerit.

Et hic vel totus mundus, id est, Ecclesia, errat, vel certum est esse Purgatorium: & defunctorum quorundam animas uiuentium suffragijs inuari.

18. Concilium Florentinum, anno 1438. celebratum ab Orientalibus & Occidentalibus. In cuius Decreto sequimur.

Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia Dei, pro uiuis & defunctis. *Et paulo ante:* Definimus penitentes, qui in Dei charitate decesserunt, antequam dignis penitentiae fructibus de commissis satisfaciunt, eorum animas poenis purgatorijs purgari, & cætera.

Concilium hoc & purgatorium astruit, & docet purgandos inuariis suffragijs uiuorum maxime uero sacrificio Missæ.

19. Concilium Tridentinum, sessione 6. can. 30. celebratum nostra ætate.

Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori penitenti, ita culpam remitti, & reatum æternæ poenæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus poenæ temporalis exoluendæ, vel in hoc seculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit. *Eadem uersum confirmat sess. 25. cap. 7.*

Et hoc Concilium Generale fuit, ut precedentia tria: & quamuis illis tempore, non tamen auctoritate posterius est. Eandem autem Purgatorij sententiam omnino urget.

Nunc lector indicet, utrum hoc caput malè hac uindicatione concludamus.

Super-

Superbi ingenij, & arrogantis spiritus omnis ille est, qui suum priuatum iudicium præfert omnibus, qui omnibus temporibus, in quibuscunque orbis Christiani partibus, rexerunt & administrarunt Christi Ecclesiam:

Sed quicumque Purgatorium negat, & mortuorum suffragia tollit, priuatum suum iudicium præfert omnibus, qui omnibus temporibus, in quibuscunque orbis Christiani partibus rexerunt, & administrarunt Ecclesiam Christi: ut ex hoc capite est clarum:

Ergo est ingenij superbi, & arrogantis spiritus: & profectò non Christi.

CAPVT III.

Tertia classis argumentorum pro assertione Purgatorij que peruntur ab auctoritate summorum Pontificum successorum S. Petri.

Clemens Epistola 1. ad F. Domini.

IN FIRMOS, (inquit B. Petrus), referente Clemente, oportet uisitare, sitientes potare, nudos uestire, mortuos sepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro iisque orare, & eleemosynas dare.

Non solum Purgatorium admittit Apostolus Petrus: uult quoque purgandos nostris orationibus et eleemosynis diligenter inuandos. Quam hodie aliter docent Non catholici?

Clemens lib. 6. constit. Apostol. cap. 30. Vixit anno Christi 90.

Rogemus fratres, ut benignus Deus, qui ipsius animam suscepit, dimittat ei omne delictum uoluntarium & inuoluntarium.

Vide ut post hanc mortem relinquuntur aliquando quadam delicta, que condonentur. Ubi uerò? An in calo? Nullum ibi delictum. An in inferno? Nulla ibi redemptio. In purgatorio ergo.

Symmachus, & habetur 16. q. 1. c. In canonibus. Vixit anno Christi 500.

Valde iniquum, & ingens sacrilegium est, quæcumque pro remedio peccatorum, vel pro salute animarum suarum, aut requiæ, uniusquisque uenerabili Ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit; ab his, à quibus maxime seruari conuenit Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à Principibus & primis Regionum, in aliud transferri & commutari.

Ergo olim Christiani quadam legabant Ecclesiam, pro requiæ suarum animarum, Nec quoniam graue peccatum eorum, qui legata retinebant. Utrum probat Purgatorium.

N 2

Gregorius

4. Si culpe post mortem insolubiles non sunt, multum solet animas, etiam post mortem sacra oblatio Hostiæ salutaris adiuuare; ita ut hanc nonnunquam ipsæ Animæ defunctorum expetere videantur.

Quod oblatio salutaris Hostiæ defunctos inuenit; quodq; ijdem eandem expetuerint, dicitur Caput septimum huius Appendicis. Inuit autem solos in Purgatorio existentes: quemadmodum & suis illi expetuerunt.

Gregorius II. epist. ad Bonifacium. Vixit anno 745

5. Sancta sic tenet Ecclesia: ut quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes. ut Presbyter eorum memoriam faciat.

Ecclesia sancta doctrina est, esse alicubi (in Purgatorio) mortuos, qui uiuentium suffragijs inuantur.

6. *Innocentius III. habetur de Celeb. Miss. c. cum Marthe. Vixit anno 1200.*

Defunctorum alij sunt valde boni, alij valde mali; alij mediocriter boni, alij mediocriter mali. Vnde suffragia quæ fiunt à fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum: pro valde malis, consolationes uiuorum: expiationes verò pro mediocriter bonis: & propitiationes pro mediocriter malis.

Nota propitiationes & expiationes seruire defunctis, quorum anima in igne purgatorio expiantur.

7. *Idem Innocentius III. & habetur de sepultura c. fraternitatem*

Fraternitatem tuam credimus non ignorare mortuorum sepulchra & cæmeteria apud illas Ecclesias & Monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum conuentus sunt constituti; & orationes atq; Missarum solemnità tam pro uiuis, quam pro defunctis frequentius celebrantur.

Etiā Heretici hoc non ignorant: sed tamen quia solemnità negant defunctis prodesse, heretici dicuntur bene, & verè sunt.

8. *Honorius III. habetur de Celeb. Miss. cap. Cùm creatura. Vixit anno Domini 1220.*

Mandamus quatenus nullum in vos torporem negligentia obrepere permittatis, quo minus pro Anniuersarijs defunctorum Missarum solemnità celebretis.

At si nullum Purgatorium, nulla post hanc uitam peccatorum expiatio, quorsum Anniuersaria defunctorum?

9. *Eugenius VIII. in decreto Vnionis Concil. Florentini, circa annum 1438.*

Definimus, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, de commissis satisfecerint, & ommissis

missis, eorum animas pœnis Purgatorij purgari: & ut pœnis huiusmodi releuentur, prodesse his uiuorum suffragia, Missarum, scilicet sacrificia, orationes, & elemosynas, & aliæ pœnitentiæ officia, quæ à fidelibus, pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta.

Multa Decretum hoc continet. Nam & disertis verbis Purgatorium astringit: & præterea docet, quibus illud constitutum sit: per quos item possint illi inuari, & quibus operibus inuentur: & consuetudinem in Ecclesia receptam esse, adeoq; ex Ecclesia esse institutione, ut pietatis officijs uiuis subueniant piè defunctis. Porro Decreto huic morti iam vicinus subscripsit Iosephus Patriarcha Constantinopolitani, hac verborum forma: Quoniam ad extremum vitæ meæ perueni, idcirco pro meo munere dilectis filijs benignitatem Dei his literis palam faciam. Nam quæ Domini nostri Iesu Christi Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentit ac celebrat, ea omnia quoque me sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco. Beatissimum autem Patrum Patrem veteris Romæ Papam, Domini nostri Iesu Christi Vicariū esse credo; & Animum esse Purgatorium non inficio.

Plura in hanc sententiam ex alijs Romanæ Ecclesiæ Pontificibus afferri possent. Sed cui hac non sufficiunt, non sufficiunt plura. Id certò dicimus ex Pontificibus Romanis nullum fuisse, qui Purgatorium negarit.

Hinc sic argumentamur.

Non possunt erroris argui, qui in rebus fidei illorum stant sententiæ & iudicio, quos Christus suæ Ecclesiæ præfecit, & quorum uoluit atque mandauit audiendam esse uocem, & tenendam sententiam.

Sed quicumque Purgatorium admittunt, illorum stant acquiescunt sententiæ, quos Christus suæ præfecit Ecclesiæ, & quorum uoluit audiendam uocem, & tenendam sententiam, ut probatum est: Ergo non possunt erroris argui, qui Purgatorium admittunt & credunt.

CAPVT III.

Quarta Classis argumentorum pro Assertionem Purgatorij, quæ Peruenit, tam Græco: tam, quam Latinorum sententiæ suggerunt.

B. Iacobus Hierosolymorum Antistes Apostolus Domini nostri Iesu Christi in Iurgis sua, cuius meminit Synodus Trullana cap. 32.



EMENTO Domine Deus noster, Spirituum uniuersæ carnis, quorum memoriam egimus, & quorum non egimus,

orthodoxorum, & rectè de fide sentientium, ab Abel iusto vsque ad hodiernum diem. Fac eos requiescere in regione viuentium, in regno tuo, in delicijs paradisi, &c.

Et esse Purgatorium docet Apostolus; & ab Abeliusto fuisse: & ijs esse à episcopis, qui de fide rectè sentiunt: & orationibus viuorum eos inuari: & consuetudinem Ecclesie fuisse, ut pro ipsis orarent.

Dionysius Areopagita à S. Paulo conuersus, & à Clemente S. Petri discipulo missus in Galliam: Vixit circa annum Domini 80. Et lib. de Ecclesi. Hierarchia cap. 7. sic habet.

Deinde accedens summus Sacerdos orationem sacratissimam super eo (defuncto) facit, & post orationem ipse summus sacerdos salutatur dormientem, & post eum presentes omnes. Precatur autem diuinam clementiam, ut cuncta dimittat, per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumque in luce statuatur, & regione viuorum, in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob: in loco ubi aufugit dolor, tristitia, & gemitus.

En, ut Apostolorum temporibus preces defunctorum causa sint fusa. Eodem cap. subiungit viuorum preces non omnibus mortuis prodesse, sed ijs tantum qui digni sunt. Idem hodie docent Catholici.

Origenes lib. 8. cap. 10. in Epistolam ad Roma. & Hom. 6. in Exodum. Vixit circa annum Domini 230. in Aegypto.

Verum hæc ipsa purgatio, quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quâsitue seculis de peccatoribus exigit cruciatus, solus scire potest ille, cui pater omne iudiciû tradidit. Idè: *hom. 9. in Exod.* Veniendû ergo est omnibus ad ignem; veniendû ad conflatôrium. Sedet Dominus, cõflat, & purgat filios Levi. Sed & illuc cõuenitur; si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parû tanquã plumbum igni resoluitur: ac purgatur; & totum remanet aurum purû. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exurit, ut amplius decoquatur, ut etsi parû aliquid auri sit, purgatum tamè refidat. Quod si aliquis totus plumbeus illuc venerit; fiet de illo, hoc est quod scriptum: Demergatur in profundum, tanquam plumbum in aqua validissima.

Non solum asserit his locis Origenes Purgatôrium esse; insinuat etiam fundamentum habere in Sacris literis, tam noui, quam veteris Testamenti, scilicet Malachia. 3. & 1. Corinth. 3. Vide eundem Orig. Homil. 12. in Hieremiam.

Athanasius Alexandrinus Episcopus, vixit circa annum 350. in Aegypto apud Thana, s. ferme de Thana.

Si quis diem obierit, licet in ecclesia sepelitus, inhumatus, ne omi-

feris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulchrum accendere. Accepta enim Deo sunt, plurimamque secum referunt retributionem. Oleum enim & cera holocaustum est: incruentæ autem hostiæ oblatio, propitiatio est: quod verò in pauperes collocatur beneficiû, omnis bonæ retributionis argumentum est.

Tribus pietatis generibus, quæ in defunctorum gratiam præstant viuentes, confirmat Athanasius; elemosynis, incruento sacrificio, & vsu lampadum atque cereorum.

Gregorius Nazianzenus Orat. 7. Vixit anno 380. in Grecia.

Deo animas nostras addicamus, nec non & eorû, qui ante nos sunt dissoluti, tanquã qui in via iam fuerint paratiori. Et infra: Nunc (inquit) ô vitæ & mortis Domine, suscipe Cæsareum peregrinationis, nostræ primitias, sine nouissimû primum, tuis concedimus rationibus, quibus omnia feruntur.

Frustra vir sanctus & doctissimus mortuos Deo commendaret: frustra alios ad idem hortaretur: si non putaret viuentium suffragia mortuis prodesse; ijs, qui nec prorsus sunt infelices, nec prorsus felices; quales sunt, qui certi sunt de salute, quamuis pœnas ad tempus sustineant purgatorias.

Basilus Magnus in Liturgia. Vixit anno 380. in Grecia.

Qui in ipso perfectissimo, & salutari festo supplices quidem expiationes, pro his, qui in inferis detinentur, suscipere dignatus es, exaudi nos te rogantes, quoniam nõ mortui laudabunt te, nec qui sunt in inferno confitebuntur tibi: sed nos qui viuimus, pro eorum animis supplicamus. Rursum: Memento Deus omnium dormiétium, in spe resurrectionis vitæ æternæ, refrigera eos ubi visitat lux vultus tui.

Expiationes, quæ admittuntur pro ijs qui in inferno sunt, illa sunt, quæ fiunt pro Spiritibus, qui in Purgatorio expiantur, idem sunt quibus optamus refrigerium.

Chrysostomus constant. Patriarcha, Hom. 32. in Matth. & hom. 3. in 1. ad Philip. Vixit anno 380. in Grecia.

Cur post mortem tuorum pauperes conuocas? Cur Presbyteros, ut velint pro eo orare, obsecras? Non ignoro te responsum, ut defunctus requiem adipiscatur, ut propitium iudicem inueniat. Rursum: Defleamus istos (mortuos) iuuenimus eos pro vicibus, procuremus illis aliquid auxilij, modici quidem, attamè iuuenimus eos. Quomodo? qua ratione? precantes adhortemur & alios, ut pro ipsis orèt, pauperibus indefinenter pro illis elemosynas demus, & cætera. Et alibi rursum: Non tamen ab Apostolis hæc sancita fuerunt, nempe ut in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio.

Potestine

Potestne aliquid clarius dici pro Purgatorio? Nota quoque Apostolica esse Traditionem pro defunctis remediandam Altaris sacrificium offerre, & orare.

7. *Ioan. Damascenus serm. de his, qui in fide dormierunt. Vixit anno 730. in Syria.*
Serpens ille, cuius studium est bona, Deo que accepta opera vitare, iugulare, hostiles dolos struere: quod & fraterna charitate percellitur, fide disrumpitur, compassione rotatur, ut est præuicator legum, nonnullis inspirat figmentum adulterinum, sacrisque constitutionibus aduersum, nempe bona opera, grataque Deo opera omnia, defunctis nihil prodesse.

8. *Noni ent Heretici, & Purgatorij hostes, quem Magistrum sequuntur, dum Purgatorium negant: non Christum sed serpentem antiquum.*

Theophilactus Bulgarus Archiepiscopus in cap. 12. Luca. Vixit anno 880. in Grecia.

Oblationes & distributiones, quæ fiunt pro defunctis, non parum conducunt etiam his, qui in grauibus peccatis mortui sunt. Non omnino igitur, posteaquam occidit, mittit in gehenam: sed potestatem habet mittendi. Ne igitur cesses per eleemosynas, & intercessionem propitium reddere Dominum, qui potestatem habet mittendi, non semper autem potestate hac utentem, sed & valentem remittere quiddam.

Et docet Purgatorium Theoph. lactus: & hortatur, ut in Purgatorio existentes inuenimus. Prius credimus, posterius prestemus: & quod cerde creditur ad iustitiam, opere inuabit ad salutem & nobis & defunctis.

9. *Epiphanius Salumine Cypri Episcopus, lib. 3. Heres. 78. Vixit anno 390. in Grecia.*

Quod (inquit) proferantur nomina vitæ defunctorum quid magis utile? Quid commodius, quam quod præsentis credunt, quod hi, qui decesserunt, viuunt: & non sunt nulli: sed sunt & viuunt apud Dominum? Et infra: Profunt autem & preces, quæ pro ipsis fiunt, etiam si totam culpam non abscondant: Deinde verò, rursus ad propositi argumenti sequentiam veniam, quod Ecclesia necessario hoc perficit, traditionibus à Patribus accepta, Quis autem poterit statutum matris dissoluere? aut legem patris?

Nota probare virum sanctum consuetudinem orandi pro defunctis, docere illam esse fructuosam ipsis: esse ex Traditione à Patribus acceptam malos esse & Dei, & Ecclesia filios, qui dissolunt eandem

Sequuntur Patres Latini, qui eandem cum Græcis fidem de Purgatorio, & mortuorum suffragiis tenent.

10. *Tertullianus Carthaginensis in Africa, quem Magistrum suum vocat Cyprianus.*

Vixit circa annum 200. hic in Exhortatione ad Castitatem

& libro de Mezogamia docet, ut sequitur.

Et iam apud Deum repete, pro cuius Spiritu postules, pro quo oblationes

lationes annuas reddas. Rursum: Ergo perseveret in ea, cum eo necesse est, quem cum repudiare non poterit, nec si quidem nuptura, si repudiare potuisset, & pro anima eius (defuncti mariti) oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione confortium: & offerat annuis diebus dormitionis eius.

Etiam Tertulliani tempore, ante annos mille trecentos, fiebant oblationes, pro defunctis, atque orationes. An verò tum nullum Purgatorium?

Cyprianus sanctissimus Christi Martyr lib. 1. Epist. 9. Vixit anno Christi 230. in Africa.

H.

Sacrificia (inquit) pro eis (Celerina, Laurentio, & Ignatio) semper, ut meministis, offerimus; quoties martyrum passiones, & dies anniuersarios cum adoratione celebramus. Rursum: Quod (inquit) Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur.

Tempore Cypriani, & consuetudo fuit orandi pro defunctis: & grauis poena defunctis orationis & sacrificij beneficium negare. Utrumque probat Purgatorium locum quibusdam defunctis esse destinatum.

Hieronymus in vita S. Paula. Vixit anno 380. in Syria.

Ex hinc non ululatus, non planctus, ut inter seculi homines fieri solet, sed Psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Et infra: Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone Psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter Ecclesiam, & iuxta specum Domini conderetur: Sed per omnem hebdomadam, cunctis, qui venerant suum funus, & proprias credentibus lachrymas. Rursum: Nec dum Spiritum exhalauerat, & iam fama volans tanti prænuncia luctus, totius urbis populum ad exequias congregabat. Sonabant Psalmi, & aurata tecta templorum, reboans in sublime quatiebat alleluia: hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes fecmineas & facta ferant.

12.

Receptam recenset & commemorat S. Hieronymus parentandi consuetudinem: que procul dubio, non tam in gratiarum fiebat actionem, quam in defunctorum commendationem, & commodum.

B. Ambrosium, in oratione fidei Gratia. & Valent. fratris item Satyri & Theodosij.

13.

Vixit anno 360. in Italia.

Beati ambo, si quid orationes meæ valebunt, Nulla dies vos silentio præteribit: nulla inhonoratos vos mea transibit oratio: nulla vox non donatos aliqua precum mearum contextione transcur-

ret,

ret, Omnibus vos oblationibus frequentabo. Rursum: Tibi nunc omnipotens Deus innoxiam commendo animam, (Satyri): tibi hostiam meam offero, cape propitius, ac fereniùs fraternum munus, Sacrificium Sacerdotis, hæc mei iam liba præmitto: Idem. Da requiem perfecto seruo tuo Theodosio, requiem, quam præparasti Sanctis tuis, illo conuertatur anima eius, vnde descendit.

Et orationibus & oblationibus prosequitur defunctos Imp. & fratrem S. Ambrosius. An de Purgatorio dubitavit? aut erravit?

14. *B. Augustinus. lib. 9. Conf. ff. cap. 12. & lib. 21. cap. 23. de Ciuit. Vixit anno Domini 380 in Africa.*

Cum corpus matris meæ Monicæ elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in ijs precibus, quas tibi fudimus, cum offeretur, pro ea sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet; nec in ijs precibus ego fleui: Idem. Temporaneas pœnas, alij in hac vita tantum, alij post mortem, alij & nunc & tunc, veruntamen ante iudicium illud seuerissimum nouissimumq; patiuntur.

Sacrificium offert pro anima defunctæ Matris Augustinus: & rursus docet in alio seculo quadam peccata expiari temporalibus pœnis, quales sunt non illa quas in Inferno, sed in Purgatorio contingit pati.

Posidonius in vita B. Augustini. Vixit anno 400. in Africa.

15. Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atque auditu, vt scriptum est, nobis adstantibus & videntibus, ac cum eo pariter orantibus obdormiuit in pace, cum patribus suis enutritus in bona senectute, & nobis coram positus. Pro eius commendata corporis depositione. Sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. Testamentum autem nullum fecit, quia vnde faceret, pauper Christi non habuit.

Sacrificium Missæ pro defuncto B. Augustino oblatum est. Vtique non in gratiarum tantum actionem; verum etiam defuncti commendationem.

Gregorius Magnus lib. 2. Dialog. cap. 23. Vixit anno Domini 600. in Italia.

16. Eas quippe, se communionem priuare dixerat, nisi mores suos, & verba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mœnore indicatum est: qui manu sua protinus oblationem dedit, dicens: Ite & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & vterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum pro iis oblatio fuisset immolata, & à Diacono iuxta morem clamatum est, vt non communicantes ab Ecclesia exirent, illæ exire vterius visæ non sunt.

De hoc:

De hoc vide qua inferius, capite septimo, ad exemplum quartum dicuntur.

Paulinus Episcopus Nolanus, Epistola ad Pammachium. Vixit anno Domini 420. in Italia.

Veni ad prædicationem operum tuorum, & ad pios actus. Sui enim cuique parti debita persoluiisti: Lachrymas fundens corpori, elemosynas verò animæ infundens. Et infra. Illa (vxor tua) tuis honoratur meritis: tuis iam pascitur panibus: tuis affluit opibus. Item Epistola ad Delphinum. Petimus vt paterna affectione compatiens huic nostro dolori meminisse digneris, illum quondam spiritualem tibi filium gratia Dei fuisse progenitum: & ideo tuæ specialiter: curæ hanc esse causam, ne pietatem tuam, quæ de nobis filijs gloriabatur, dilapidata hæreditariæ portionis substantia, confundamus: sed potius, vt orationibus tuis condonetur tibi, vt & illius animam, vel de minimo sanctitatis tuæ digito distillans refrigerij guta respergat.

Et hic quantum fidelium preces pro defunctis deprompta valeant perspicue docetur.

Dicitis An: horibus possemus alios addere. Sed malumus his, præcipuis & antiquioribus esse contenti: ne multitudo tedium pariat. Hoc solum dicimus, qua horum; illam esse omnium aliorum sententiam, & bene dici in Apologia Confessionis Augustana: Scimus bene, Maiores atque Patres loqui de Oratione, pro defunctis faciendâ: quam neq; Nos damnamus. Vide Scherer in qq. de Purgatorio.

Prudens Lector hinc sic rationabitur.

Non temerè, sed prudenter, & magna cum ratione iam creditur, quod crediderunt & docuerunt Ecclesiæ lumina, viri sanctissimi, & doctissimi, omnibus tēporibus, sed maximè quibus florebat quondam Ecclesia, in Africa, Syria, Italia, Gallia, Græcia, &c. id est, vniuerso propemodum orbe.

Sed Purgatorium crediderunt & docuerunt Ecclesiæ lumina, in flore maxime Ecclesia, per totum orbem: quemadmodum hoc capite probatum est.

Ergo non temerè iam, sed prudenter, magna que cum ratione creditur Purgatorium.

CAPVT V.

Continens causas, quas lumen naturale, & ingenia omnibus rationi, pro purgatorij assertionem, suppeditat.



Magna vis rationis naturalis; vt in rebus omnibus astruendis, ita in Assertionem Purgatorij. Neque enim ex sacris scripturis tan-

tam, aut Patrum sententias, esse egisq; summorum Pontificum, a quo a deo desinit imbuta Conciliorum sua fides constat: Purgatorij; verum etiam ipsa ratio, omnibus ingenua, ipsum suadet. quod ex sequentibus haud obscure colligitur.

Principiò, ratio naturalis vrget ijs assentiamur, quæ haud obscura in sacris literis fundamenta habent: Maiorum item sensu atque consensu sunt confirmata, hæc enim non temerè, sed prudenter, & cum iudicio creduntur. At verò Purgatorij Assertio & sua in sacris literis habet fundamenta: & Maiorum sensu atque consensu est confirmata, quemadmodum probatum est. Non igitur temerè illi contingit assentiri.

2. Deinde, Norunt omnes, nisi fortè rationi sunt destituti, & prorsus in Catholicæ religionis mysterijs peregrini, ad regnum cælorum non patere aditum nisi mundis. *Nihil inquinatum intrabit in illud*, inquit sanctissimus Ioannes, Apocalyps. 2. Norunt quoque non tam perfectas esse vitæ humanæ rationes & conditiones: quin aliquando à rectitudinis linea exorbitent: *In multis offendimus omnes*. dicitur Iacob. 3. Norunt tertio non omnium peccatorum eandem esse grauitatem, quædam esse venialia, quæ Apostolus, 1. Corinth. 3. comparat *lyno, feno, stipula*, quæ externam damnationem non afferunt: Quid si igitur cum his, ex hac vita contingat discedere? an polluti intrabunt in cælum? aut pro leuibus his culpis æternum adibunt supplicium? Neutrum bene dicitur. Relinquitur ergo esse Purgatorium, vbi leues hæc culpæ poterunt expiari.

3. Tertio: Manet quandoque post dimissam culpam pœnæ subeundæ, peccatorum commissorum quasi vindictæ. Sed harum non vna omnium conditio: aliæ alijs sunt maiores: prout peccata, quibus pœnæ respondent, inæqualia sunt. quædam enim maiora sunt, quædam minora.

Quid si igitur hinc contingat discedere aliquos, qui quamuis peccatorum veniam per Pœnitentiæ Sacramentum obtinuissent, dignos tam in pœnitentiæ fructus non fecissent, hisne statim aditum ad cælum patere dicemus? non minus, quam qui integram inculpatamque vita in egerunt? Quomodo igitur verum, quod dicitur, Apocalyps. 18. *Quantum glorificauit se, & in delictis suis, tantum date illi tormen- torum?*

4. Quarto: In quibus omnes Gentes consentiunt, à naturali lumine illa proficisci est necesse. Neque enim potest esse aliud principium, quod omnes omnino instituat, nisi lumen, & ratio naturalis, quæ in omnibus est. Iam verò omnes Gentes, atque populi in Assertione

Purga-

Purgatorij consentiunt; etiam illa, quæ diuinitus instituta non sunt, quod sic docemus. Quoniam pro Hebræis est liber Machabæorum, 2. cap. 12. Pro Mahumetanis Alcoranum, vbi disertè Purgatorium asseritur. Pro Ethnicis, Cicero in somnio Scipionis, in fine, Literæ Iudicæ, Plato item in Phædone atque Gorgia; vbi tria hominum genera fecit eorum, qui ad iudicium euocatur, post mortem. Vnum eorum, qui piè iusteque vixerunt: & hos dicit statim transmitti ad insulas beatorum, Alterum eorum, qui peccata curabilia perpetrarunt; & hos asserit ad tempus exerceri pœnis, donec scelus eluatur. Tertium eorum, qui peccata incurabilia commiserunt; & hos dicit in tartarum deiçi, in æternum puniendos; quorum supplicia quidem ipsis nihil profunt, sed tamen alijs profunt ad exemplum. Cum his consentit. Virgilius. Ille 6. Aenidos sic habet:

*Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusq; necesse est
Multa diu concreta malis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt, &c.*

Porrò quæ hoc capite diximus, hæc ratiocinative proponimus dijudicanda.

In quo omnes homines, rationis naturalis dictamen sequentes, consentiunt, id meritò, & nõ temerè creditur à Christianis; maximè, si verbo Dei, sacris Concilijs, sanctorumque Ecclesiæ, Patrum sententijs illud non repugnet.

Sed dum Christiani credunt Purgatorium, credunt id; in quo omnes homines, rationis naturalis dictamen sequentes, consentiunt, quodque conforme est (tantum abest quod repugnet) Verbo Dei, sacris Concilijs, Patrum Ecclesiæ sententijs.

Meritò igitur, & non temerè credunt Christiani Purgatorium:

CAPVT VI.

Quo Aduersariorum, & Hæreticorum sententiæ Purgatorium asseritur.

Martinus Lutherus,

Art. 37. ex iis, quos L. o. X. damnauit.



Go credo Purgatorium esse: & consulo, suadeoque credendum: sed neminem volo cogi.

Idem Lutherus in Disput. Typica.

Ego, qui credo fortiter, imò, aulim dicere, scio Purgatorium esse: facile persuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem. Nolo mihi suspensionem fieri, quod faueam Hæreticis aut Bohemis, Ego nihil de

Purgatorio noui, nisi animas ibi pati, nostris operibus & orationibus adiuuandas.

Lutheri solium Confessionem de Purgatorio asseribimus, aliorum sententias omittis, quod in Magistro discipulos quasi audiamus. Quamuis enim diuersa repugnantia, nostris temporibus sint secta: ex una tamen Lutheri schola omnes prodixisse vix potest vlli esse dubium.

Ditam autem Confessionem Lutheri adiecimus: non quod hanc solam ipsius esse credamus, sed quod de hac nullum sit dubium. Interim, ut homo varius fuit atque mutabilis, si a inconstans & varius, in hac sua confessione. Neque enim dubium, quin diserte, & palam quoque negarit Purgatorium; ut patet in libro, de abroganda Missa priuata: & in libro, ad VV aldenfes, de Eucharistia.

Porro quomodo ex allegata ipsius Confessione fides de Purgatorio vel confirmari possit in Catholico, vel concipi in Noncatholico breuiter hic docemus.

Pro Catholico, hoc est, quod ab hostibus sua fidei accipiat testimonium.

Pro Noncatholico sunt argumenta nouem, qua pro Purgatorij Assertionem hac breui sua Confessione insinuat Lutherus. Primum enim credit esse Purgatorium. Ego inquit credo Purgatorium esse. quid ni credat vnus, quod credit totus mundus. Secundo, non temere credit, sed Scripturis sacris persuasus, qua Purgatorij meminerunt. Tertio, non in fide sua mutat. Ego, inquit, fortiter credo. Quarto hac confessione vult se distingui ab Hereticis, & Bohemis. Quinto, certet Hereticos habendos qui Purgatorium negant, quoniam hoc demonstrat se non fauere Hereticis, quod Purgatorium credit, quasi Heretici sint, ut sunt, qui negant. Sexto, quod non solum credit, verum etiam scit esse Purgatoriu, hoc, suspicor, lumine ipsum urgente, cuius mentionem Capite precedenti fecimus. Septimo, consulit, & suadet credendum Purgatorium: Bene, quia non putat erraturos illos in eo, quod ipse, & scit esse, & credit esse, & fortiter credit esse, & c. Octaudo, conditionem loci atque incolarum eius explicat. Est, inquit, locus, ubi anima puniuntur. Nono, modos insinuat, quibus anima iuuantur: qui sunt, orationes, & bona opera. Quot & quam sunt hac magna argumenta pro Purgatorio?

Idem Lutherus, Homil. in festo Omnium Sanctorum, docet licere domi, inter priuatos parietes, pro animabus parentum defunctorum orare. Ibidem hanc orationis formam docet seruandam. O Deus, si estatim est defuncti anima, ut iuuari possit, Deus meus, miserere eius, et ipsam adiuua.

Dicitur forsitan non in hac Purgatorij Assertionem perstruxisse Lutherus: sententiam mutasse: Verum cum prius Purgatorium asseruerit, post negarit; cur ad posteriorem sententiam accedatur, priori relicta? praesertim

cum prior hac habeat pro se vniuersum mundum: illo suspecta esse possit, ob violatam Deo fidem, aliaque non lenia, qua plurimi in Luthero notarunt, crimina. Neque enim quisquam ignorat presentissimum esse in fide naufragium malam vitam.

Certè ad priorem accedendum esse intelliget, qui hanc Raciocinationem expendet.

Hominibus varijs & inconstantibus, si fides adhibenda est, tum potius est adhibenda, quando eorum oratio consentit cum aliorum oratione: quam quando ab aliorum oratione discordat.

Sed cum varius Lutherus Purgatorium asserit, oratio ipsius consentit cum aliorum oratione; cum negat ab aliorum discordat.

Ergo potius Luthero credendum, cum asserit Purgatorium, quam cum negat.

Præterea idem Lutherus, in Resol. Conclusio. 15. hoc se confirmat, contra Hereticos, in sua, quam de Purgatorio habet sententia, quod B. Augustinus, ante mille, centum annos, pro patre & matre ipse orauerit, & aliorum, pro iisdem, orationes postulauerit. Rursus, quod eiusdem Augustini mater, Monica, iam animam agens, rogauerit sui memoriam fieri apud altare Dei, id est, in Sacrificio Missæ.

Rursus, in Confess. Cæna Dominice, Anno 1528. Tom. 2. VV itenb. Ien. 3. docet non esse peccatum, semel atque iterum pro defunctis sic orare: Miserere, Deus, anima defuncti, si quidem ea ipse est conditio, ut iuuari possit. In declaratione: vero Articuli Scio, inquit, nos teneri ad iuuandam animas in Purgatorio, oratione, ieiunio, elemosyna, et alijs quibus possumus medijs pietatis.

CAPVT VII.

Varijs Spirituum, qui purgati sunt, & viuentium suffragijs fuerunt aduui, Apparitionibus, confirmatur fides Purgatorij.

De Spiritu Paschaffi, Apostolicæ sedis Diaconi, viso à Germano Capuano Episcopo in Thermis Angularibus. Ex 4 lib. Dialogorum, Cap. 39. B.

Gregorij Magni.

DOS r multum temporis (intellige à mortè Paschaffi) Germano Capuano Episcopo Medici pro corporis salute dictauerant, ut in Angularibus Thermis lauaretur. Ille ingressus Thermas, Paschaffium Diaconum, obsequentem in caloribus, inuenit. Viso illo vehementer extimuit; & quid illic tantus vir (Apostolicæ sedis Diaconus) ageret, inquisiuit. Cui ille, Pro nulla alia causa, inquit, in hoc pœnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurentij

Laurentij, contra Symonachum sensi. Sed quæse te, pro me Dominum deprecare, atque in hoc cognosces quod exauditus sis; si, huc rediens, me non inuenieris. Fecit vir Domini, Germanus, quod rogatus fuit: & post paucos dies rediens, iam dictum Paschasium, in eodem loco, minimè inuenit.

Nota 1. animas defunctorum non uno loco puniri: nec eo salum, qui Purgatorium vulgo dicitur. Quemadmodum Angeli in terra hominibus ministrant; & tamen vident faciem Patris, qui in calis est: ita extra Purgatorium locum esse possunt animæ; & tamen Purgatorias penas sustinere. Nota deinde, orationibus iuuari defunctorum animas. Nota tertio, easdem de salute sua esse certas. Nota quarto, alia esse hominum, alia Dei iudicia: sepe qui hominibus sancti videntur, apud Deum habent quod persoluant.

2. **DE SPIRITV, QVI APPARVIT CVIDAM, VE-**

nerabilis vita Presbytero Centumcellensi, & per hostiam sacram adiutus est. Ex eiusdem Magni Gregorij,

lib. 4. cap. 55.

Dialog.

Presbyter quidam, in diæcesi Centumcellensis vrbis, in loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quotiens corporis necessitas vrgebat, lauari cõfueuerat. Vbi, dum die quadam fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum virum, ad suum obsequium præparatum: qui sibi de pedibus calceamenta abstraheret; Vestimenta susciperet, & exeunti de caloribus sabana præberet; atque omne ministerium, cum magno famulatum, perageret. Cumque hoc sapius fieret; idem Presbyter, die quadam, ad Balnea iturus, intra semetipsum cogitans, dixit: Viro illi, qui mihi solet tam deuotissimè, ad lauandum, obsequi, ingratus apparere non debeo; sed aliquid me necesse est ei pro munere portare, Tunc duas secum oblationum coronas detulit. Qui mox, vt peruenit ad locum, hominem inuenit, atque ex more, eius obsequio, in omnibus, vsus est. Lauit itaque, & cum iam vestitus fuisset egredi, hoc quod secum detulerat obsequenti sibi viro pro benedictione obtulit; petès, vt benignè susciperet, quod ei gratia charitatis offerret. Cui ille mœrens, afflictusque respondit: Mihi ista, quare das Pater? Iste panis sanctus est; ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui; sed pro meis culpis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi prestare vis, omnipotenti Deo, pro me, offer hunc panem; vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc exauditam te esse cognosce, cum hac ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus

quibus verbis disparuit; & is, qui homo videbatur, euanescente innotuit, quia spiritus fuit. Idem verò presbyter hebdomada continua, se pro eo, in lachrymis affixit: salutarem hostiam quotidie obtulit; & reuersus post, ad balneum, eum iam minimè inuenit.

Tria, quæ ad propositum pertinent, hinc licet colligere, primum, graues admodum esse purgatoriarum penas, hoc ostendit diligentissimum obsequium spiritus, qui apparuit. Secundum, quosdam exire a purgatorum, eo loco puniri, & purgari; ubi peccarunt. Tertium, Sacrificium Missæ plurimum prodesse animabus Purgatorij.

DE SPIRITV IUSTI MONACHI, QVI

Fratri suo Copioso apparuit. Ex eiusdem Gregorij lib. 4.

cap. 55. Dialogorum.

Non silendum puto, inquit B. Gregorius, quod actum in meo Monasterio, ante triennium reminiscor. Quidam namque Monachus, Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus: qui mihi in eodem monasterio constituto, sedulo obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic igitur languore corporis præuentus, ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus, Copiosus nomine, seruebat; qui ipse quoque nunc, in hac vrbe, per eandem medicinæ artem, temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus, cum iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit cæleri: sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt, abscondos in medicamine. Quod, mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre, qui nobiscum cõmuniter vixerat, æquanimiter ferre non potui: quippe eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, vt cuncti fratres ita viuerent cõmuniter, quatenus eis singulis nulla propria habere liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cæpi, vel quid ad purgationem morientis facerem: vel quid ad exemplum viuentibus fratribus præuiderem. Precioso igitur eiusdem monasterij præposito, ad me, accersito, dixi: Vide, vt nullus ex fratribus, ad eum morientem se iungat, nec sermonem consolationis ex ore cuiuslibet eorum percipiat, sed cum in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat: Quia propter aureos, quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit; vt saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transfuerberet, atque à peccato, quod perpetravit purget. Cum verò mortuus fuerit; corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur: sed quolibet in sterquilino fossam facite, & in ea cor-

pus eius projicite; ibique super eum tres aureos, quos reliquit, iactate, omnes simul clamantes: pecunia tua tecum fit in perditione & sic eum terra operite. In quibus utrisque rebus, vnam morienti, alteram verò volui prodesse fratribus viventibus: ut & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret; & istos auaritię tanta damnatio terreret, atque à culpa prohiberet, quod ita factum est. Nam cum idem Iustus peruenisset ad mortem, atque anxie se quæreretur commendari fratribus: & nullus è fratribus se ei applicari, & loqui dignaretur, ei carnalis frater, cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa sua tristitia, è corpore, exiuit, qui ita sepultus, ut dixeram. Sed fratres eius omnes ex eadem eius sententia conturbati, cęperunt singuli extrema quęque, & vilia, & quę eis habere regulariter semper licuerat, ad mediũ proferre, vehementerque formidare, ne quid apud eos esset, unde reprehendi potuissent. Cum verò, post mortem eius, triginta iam dies essent reuoluti, cępit animus meus defuncto fratri compati; cuiusque cum dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium, quærere. Tunc euocato ad me eodem Pretioso, monasterij mei prępositi, tristis dixi: Diu est, quod frater ille, qui defunctus est, in igne cruciatur: debemus illi aliquid charitatis impendere, & in quantum possumus, ut eripiatur, adiuuare. Vade itaque, ab hodierna die, diebus triginta continuis offerre sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione eius hostia salutaris non offeratur. Qui protinus abscessit, & dictis paruit. Nobis autem alia curantibus, atque dies euolutos non numerantibus; idem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano Copioso, per visionem apparuit. Quem ille, cum vidisset, inquisiuit, dicens: Quid est frater: quomodo es? cui respondit: Nunc vsque malè fui, sed iam modo bene sum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens protinus indicauit fratribus in monasterio. Fratres verò sollicitè computauerunt dies: & ipse dies exiit, quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta. Cumque & Copiosus nesciret quid pro eo fratres agerent: & fratres ignorassent, quid de illo Copiosus vidisset, vno eodemque tempore, dum cognoscit ille quid isti egerant, atque isti cognoscunt, quid ille viderat; concordante simul visione, & sacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem hostiam euasit suppliciu.

Obserua, grauius peccare Religiosos, qui contra votum paupertatis, quod fecerunt, propria retinent. Deind, non semper penam omnem cum culpa tolli: sed saepe aliquam, dimitti culpę, referu. ut per solvendam. Tertio, igne ex.

igne expiari animas Purgatorij. Quarto, Eisdem inuari sacro Missę sacrificio. Quinto, non eam esse huius sacrificij vim, ut mox omnem penam tollat. Sexto alios diutius penas purgatorias sustinere & citius liberari: alium non ita diu, & liberari citius. Septimo, magnam esse vim Excommunicationis, eamque in mortuos quosque locum habere.

DE DV ABVS MONIALIBVS FOEMINIS, SACRA oblatione à purgatorij ignis penis, per S. Benedictum absolutis. Ex cap. 23. lib. 2. B. Gregorij Dialog.

Non longè à Monasterio eius (Benedicti), duę quędam sanctimoniales fęminę nobiliori genere exortę, in loco proprio conuersabantur, quibus quidam religiosus vir, ad exterioris vitę vsum præbebat obsequium. Sed sicut solet nonnullis nobilitas generis parare ignobilitatem mentis, ut minus se in hoc mundo despiciant, qui plus se cęteris aliquid fuisse meminerunt, necdum prædictę sanctimoniales fęminę perfectè lignam suam, sub habitus sui freno restrinxerant, & eundem religiosum virum, qui ad exteriora necessaria eis obsequium præbebat, incautis sermonibus ad iracundiam prouocabant. Qui dum diu ista toleraret, perrexit ad Dei hominem (Benedictum) quantasque pateretur verborũ contumelias enarrauit. Vir autem Dei hæc de illis audiens, protinus mandauit dicens: Corrigitur linguam vestram: quia si non emendaueritis, excommunico vos. Quam scilicet excommunicationis sententiã, non proferendo intulit, sed minando. Illę autem à pristinis moribus nihil mutatę, intra paucos dies defunctę sunt, atque in Ecclesia sepultę. Cumque in eadem Ecclesia Missarum solemnia celebrarentur; atque ex more Diaconis clamaret: Si quis non communicat, det locum: nutrix earum, quę pro ijs oblationem Domino offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi, & exire videbat. Quod dum sæpius cerneret, quia ad vocem diaconi clamantis exibant foras, atque intra Ecclesiam permanere non poterant, ad memoriam reduxit, quę vir Dei illis, adhuc viventibus, mandauit. Eas quippe communionem priuare dixerat, nisi mores suos & verba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit dicens: Ita & hanc oblationem pro ijs offerri Domino facite, & vltius excommunicatę non erunt. Quę dum oblatio pro ijs fuisset oblata, & à Diacono iuxta morem clamatum est, ut non communicantes de Ecclesia exirent, ille exire ab Ecclesia vltius visę nõ sunt. Hactenus B. Gregorius.

Ex hac historia non solum Purgatorium astringitur, verum etiam aperte colligitur, instam Ecclesie censuram, etiam post mortem, vim suam retinere. Inferitur & illud, gratias & venias pontificias ceteraq; eiusmodi ad Purgatorium quoque se extendere. Nam si Deus Opt. Max. ratam habet eam excommunicationem qua decernitur in demortuos, rursus si iuste in vivos lata mortuos ligat, cur Ecclesie condonationes, qua pro mortuorum salute fiunt, respiciat? His adde peccata Venialia etiam ad Purgatorium pertinere; & in eodem illa expiari: qualia videntur fuisse virginum harum, quarum fit mentio.

5. **DE SPIRITU VITALINAE CUIUSDAM**
religiosae Virginis, qua oratione S. Martini à purgatorijs poenis liberata, & multis apparuit. Ex cap. 5. lib. de Gloria Confessorum, B. Gregorij Turonensis.

Vitalina quaedam religiosa, apud Arthonam, Aruernensem vicum, quiescit. Ad eius tumulum B. Martinus veniens dedit salutationem. & illa, vt sibi dignaretur benedicere flagitavit. Postquam autem expleuerunt orationem, conuersus vir beatus, Dic, ait, sanctissima virgo, si iam Dei praesentiam meruisti. Quae ait: Restitit mihi vna causa, quae facilis in saeculo videbatur. Sexta enim feria, qua Redemptorem mundi, passum nouimus, aquis ablui caput. Recedens autem B. Confessor à tumulo Virginis, ait suis. Vae nobis, qui in hoc mundo versamur; si haec virgo, Christo sacrata, hinc offendiculum meruit, quod sexta feria abiuit caput. quid nos faciemus, quos quotidie fallax saeculum peccare persuadet. Post haec accedens ad tumulum virginis, ait, Gaude nunc Vitalina, soror beatissima. Post triduum enim Maieitati diuinæ praesentaberis: & discessit ab eo loco. Post haec multis per visum virgo ostensa est, & beneficia petita praebuit, & diem obitus sui, in quo cominemoratio eius celebraretur, edixit. Quod non aliter sentiendum est, nisi quia beati Antistitis obitu, Dominicae Maiestatatis praesentiam meruisset, vt haec deinceps ageret, &c.

Rursus obserua, etiam lenia, & qua dicimus, venialia peccata in Purgatorio expiari, & ob id contemnenda non esse. Praeterea, mortuos plus inuare suffragia hominum sanctorum & iustorum, qua peccatorum & iniustorum, quamuis haec etiam iument.

6. **DE SPIRITU ET ANIMA SORORIS S. MALACHIAE**
Episcopi, qua post mortem fratri suo, Malachia apparuit, & per eundem frequenti Eucharistia oblatione, à Purgatorio est liberata. Ex D. Bernardo in vita S. Malachiae Episcopi.

Mortua

Mortua est soror eius (Malachiae). Nec praetereundae visiones, quas vidit de ea. Huius siquidem Sanctus (Malachias) carnalem exhorruerat vitam: & tanto zelo, vt se deuouerit non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum, & cepit videre in Spiritu, quam in carne noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicentis, sororem eius stare foris, in atrio: & ecce, per triginta dies totos nihil gustasse. Qui euigilans, citò intellexit cuius escae inedia maceret, & diligenter discusso numero dierum, quem audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de caelo viuum non obtulisset. Tum ille, qui fororis non animam oderat, sed peccatum; beneficentiam quam intermiserat rursus adoritur. Neque id frustra. Non multum post, visa est illi peruenisse ad limen Ecclesiae: necdum tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulula. Cumque ille perseueraret, curans ne qua die solita stipe frustraretur: secundò vidit eam in veste subcandida, admissam quidem intra Ecclesiam; sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari caetui candidatorum, & in veste candida.

Orant Sancti pro defunctis, nec frustra; pro eisdemq; sacrificium Missae offerunt: atq; illud ipsis prodest ad salutem atq; refrigerium: verum non semel factum, sed saepius repetitum, prout peccata postulant defunctorum. Nota & illud, defunctorum animas illis libentius apparere, à quibus certiora possunt expectare suffragia, quemadmodum certiora à Malachia fratre expectant eius soror quam ab alijs.

DE SPIRITU FRATRIS CUIUSDAM, QUI
S. Bernardo apparuit, & orationibus, atq; sanctis oblationibus eius à purgatorijs poenis est liberatus. Ex lib. 1. cap. 10. S. Bernardi, per V. V. Iulianum Abbatem.

Frater quidam bonae intentionis, sed durioris erga ceteros fratres conuersationis; & minus, quam deberet, compatiens, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro Dei apparuit, vultu lugubri, & habitu miserabili; significans non ad votum sibi cuncta succedere. Interrogatus autem, quid sibi esset; quatuor dilaceratis se traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulsus est, & quasi praecipitanter expulsus à facie viri Dei. Qui grauius ingemiscens post tergum eius, clamauit. Praecipio tibi, in nomine Domini, vt qualiter tecum agatur, in proximo mihi iterum innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostiae salutaris, aliquos etiam fratrum, quorum ampliorem nouerat sanctitatem, eidem similiter subuenire monebat. Nec verò desistit, donec sicut praeeperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione, meruit consolari.

Oratio & oblatio sacrificij incruenti, ex sententia S. Bernardi, profunt, defunctis & plus hæc profunt à sanctis, & pijs hominibus præstata; quam alijs; ex eiusdem Bernardi sententia. Obserua etiã constantia esse oportere pro defunctis suffragia. Neq; enim mox ad vnum omnis peccati pœna tollitur.

8. **DE SPIRITV SIVE ANIMA MATRIS**

S. Elisabetha filia Regis Hungaria, quæ filia apparuit, eiuq; precibus quas petiverat, adiuta est. Ex Iacobo Montano, cap. 23. in vita S. Elisabetha Regis Hungarorum filia.

Extinctæ matris vmbra noctu dormienti Elisabethæ visa est obversari: lugubriq; vultu, & flexis poplitibus orare, sui quamprimum miseretur. Ob vitam enim negligentius actam, igne se pœnas soluere, moxq; hoc viso expergefactæ, ac post effusas ad Deum preces lachrymasq; denuo in soporem depressæ, iterum apparere: ac immortales gratias agere pro matura liberatione: dicereq; tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita functis, quam iis, qui adhuc superessent, subuenire auxilio possint.

Et hinc discis, quorum suffragia, præ reliquis, expetunt animæ purgandæ: charorum scilicet amicorum, & piorum hominum. Obserua & igne expiari defunctorum animas; Et inuari ardentibus maxime precibus.

9. **DE SPIRITU ET ANIMA CUIUSDAM MONIALIS,**

quæ ex purgatorij pœnis liberata est opera S. Tetta, virginis religiosæ & nobilis, sororis Regis Angliæ. Ex vita S. Lioba virginis, cap. 3. & 4. conscripta inssu Rabbani Mauri, à Rudolpho, eius discipulo.

Erat in illo Virginum monasterio (cui præerat Tetta) sanctimonialis, alijs præposita. Hæc dum nimis indiscretè disciplinam exercet in subditis, omnium, & maxime iuuenum, in se odia concitavit. Defuncta tandem & sepulturæ tradita: tumultusq; super sepulchrum eius congesto terræ aggere compositus est. Sed tamen non quieuit animus iuuenum odientium eam. Quod cum mater congregationis, Venerabilis Tetta, comperisset, temerariam iuencularum præsumptionem correptionis vigore compercens, perrexit ad tumulum, & mirum in modum conspexit terram, quæ desuper congesta erat, subfuisse, & vsque ad semipedis spatium infra summitatem sepulchri descendisse. Quo viso vehementer expauit. Intellexit enim ex defunctu terræ pœnam sepultæ & seueritatem iusti iudicij Dei perpenderit ex detrimento sepulchri. Conuocatis ergo omnibus in vnum fororibus, cepit eas increpare, propter crudelitatem illarum, & duritiã cordis

cordis, quod ob factam sibi iniuriam essent implacabiles, & cætera. Admonuit etiã eas de cætero pro defuncta forore obsecrare. Cumq; vnanimiter exhortationibus eius annuissent; indixit eis triduanum ieiunium; monens vnanimamq; psalmodijs, & vigilijs, & precibus sanctis, pro ea, studiosius insistere. Die autem tertio, expleto ieiunio, cum omni congregatione Virginum basilicam intrauit, & illis litanias facientibus, & nomen Saluatoris inuocantibus, ipsa cum lachrymis, ante altare pro anima defunctæ fororis rogatura prosternitur. Cumq; in oratione prostratisset, fossa sepulchri, quæ prius fere vacua videbatur, humo excrecente paulatim cepit repleri: ita, vt vno eodemq; momento, & ipsa ab oratione resurgeret, & terra sepulchrum complanaret. Qua de re manifestè ostenditur, quod cum monumentum, visibiliter ad priorem statum redijt, per orationes sanctæ Virginis, defunctæ animam virtus diuina inuisibiliter absoluit.

Bene concludit Rudolphus per orationes sanctæ virginis defunctam animam esse absolutam: sed tamen non frustra fuerunt aliarum virginum ieiunia, orationes, vigilia. Etiam viuentium ieiunia defunctis profunt, quamuis non omnium viuentium ieiunia; vt omnium orationis fidelium.

DE ANIMA SIMONIS CUIUSDAM VIRI NO-

bilis & religiosi, à Purgatorij pœnis liberata, per Lutgardem virginem. Res gesta habetur in vita Lutgardis scripta à Thoma Cantipratensi libro secundo.

Per idem ferè tempus Simon quidam, vir nobilis, Teuto natione, literis egregiè institutus, Cisterciensium Ordinem complexus, Abbas Foniacensis est factus. Et si autem ille ferueret desiderio, tamen acerbiori zelo in subditos inuehebatur, morteq; immatura decessit. Habuit is, cum viueret, Lutgardem, pro vitæ sanctimonia, charissimam: multumq; illi, sua morte, mærorem attulit. Sed vbi defunctum cognouit, mox ieiunio & afflictiones pro eo suscepit, rogans Dominum, vt animam eius liberaret. Cumq; multis precibus id à Diacono contendèret; respòdit ei Dominus: Bono animo esto, tui causa benigne faciam ei, pro quo oras. At illa vehementius instans, secundo audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit verò ad Dominum: Quidquid mihi vis impertiri solati, id illi anima in Purgatorio largiaris. Neque ego villo pacto cessabo à lachrymis: nec tuis consolationibus me vnquam patiar recreari, nisi illum videam liberatum.

Tum:

Tum verò non est passus Dominus eam diutius affligi, sed apparens illi, adduxit secum animam è pœnis liberatam: dixitq; ei: Aequo animo esto dilecta: Ecce hæc est anima, pro qua postulas. Illa mox humili prostrata in faciem pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autè exultabunda & laudans, Lutgardo gratias egit, & ad potiora transiens, cum magna gloria cœlos penetravit. Is idem Simon postea Lutgardo crebrò apparuit, & inter cætera dixit ei, vndecim annos se in Purgatorio pœnas fuisse luiturum, nisi ipsa suis precibus sibi opem tulisset.

Probitas & innocentia vita, magnam offert iustis apud Deum confidentiam, idem pius cæteris apud Deum possunt, & suis precibus plurimum profunt defunctis, Purgatoriasq; aliorum pœnas, suis operibus redimunt. Hac hinc discite.

DE SPIRITV ARNOLPHI PRESBYTERI, QUI
apparuit S. Remberto Archiepiscopo Bremensi, à quo etiam ad-
iutus fuit. Surius historiam refert Tom. 1. ex quo-
dam Manuscripto Codice.

Cum adhuc Rembertus esset in ministerio decessoris sui Anscharij, apparuit ei Arnolphus Presbyter, iam pridem defunctus: & percontanti, quo in statu res eius essent in illo seculo, dolenter respondit. Ego cum adhuc in corpore essem, salutem animæ meæ negligenter curabam; nec seruabam eam, quæ meam decuisset personam, morum grauitatem, otio sæpe vacans, & quandoque etiam tempore indicti ieiunij carnem comedens, aliâque similiter vetita in cibo & potu frequenter vsurpans: ob quas culpas hæcenus indignus fui admitti ad conspectum Dei. Sed si tua fraternitas pane & sale, & aqua contenta à cæteris alimentis interim abstinens, quadraginta dierum ieiunium pro me suscipere vellet, credo, per Dei misericordiam huius repulsæ, quam patior, pœna me absolutum iri. Cui cum ille se ita facturum, vt ipsi videbatur, esset pollicitus, expergefactus me, vt conueniendi Episcopum copia oblata fuit, visionem omnem illi exposuit, acceptoque ab eo consilio, per dies quadraginta non nisi pane solo, & aqua vsus est. Expleis autem huius abstinentiæ diebus, presbyter ille, pro cuius salute hæc agebantur, apparuit cuidam scemine, petijtque ab ea, vt gratias ageret seruo Dei Remberto, pro cibi, & potus parsimonia, eius causa tolerata; quam vsque ad eod sibi profuisse aiebat, vt prius negatum ipsi Dei conspectum, & cælestis aulae ingressum, propter eam permissum sibi gauderet.

Nonnulla peccata sunt, quæ contra præcepta Ecclesie committuntur, Id hinc discite. Illud præterea, contraria peccata contrarijs virtutibus curari.

rari: Ieiunium quoque vitiorum defunctis prodesse ad remissionem pœnae, alias persolueda; Imprimis verò animas quasdam in alia vita purgari antequam ad caelum admittantur.

DE POENIS, QUAS S. SEVERINUS COLONIENSIS
Episcopus in Purgatorio sustinuit. Ex Epist. 13. Petri
Damiani, ad Desiderium Abbatem.

Araldi, prudentis & religiosi viri, qui Bremenfi præminet monasterio, (inquit Damianus) didici relatione, quod scribo: quod etiam literis iudicium esse dicebat. Clericus, inquit, Coloniensis Ecclesiæ vadum fluminis transibat: & ecce B. Severinus eiusdem Ecclesiæ nuper Episcopus, equi eius habenas apprehendit, cumque retinens sistit. Cumque ille in stuporem versus, & grauitè admiratus, cur illic tam clarus, & tam celebris famè vir, moraretur, inquireret: Da mihi, ait, manum tuam: & quæ circa me sunt, non auditu discite, sed tactu. Cumque datam manum fluctibus Episcopus impressisset; tantus eam ardor absorbit, vt vndique carnes eius resolutæ diffuerent, & ossa nuda vix hærentibus articulis remanerent. Ad quem Clericus; Cum nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos; & fama tua consonis totius Ecclesiæ præconijs celebretur; cur te pestilens hæc vorago perstringit, tantoque (proh dolor) incêdio cruciaris? Ad quem S. Episcopus; Nihil, ait, aliud mansit in me remansit vltione plerendum, præter hoc tantum: quia dum in aula regia constitutus, imperialibus me concilijs vehementer implicui, canonicæ synaxis officia per distincta horarum spatia non persolui. Mane quippe, simul omnia coaceruans, tota die negotijs ingruentibus secunda libertatæ vocabam. Ob hanc itaque negligentiam horarum, ardoris huius ferro supplicium. Tu verò omnipotentis Dei clementiam humiliter implora; vi manum tuam in salutis pristinae restituat statum. Quod cum factum fuisset: Vade, inquit, fili, obsecra fratres nostros Ecclesiæ Clericos, & alios spirituales viros, vt pro me preces fundant, indigentibus subsidia conferant, sacrificiorum votis insistant. His enim peractis, ego mox de vinculo pœnæ huius indubitanter expediar, & expectantibus me beatorum ciuium choris lætus adiungor.

Marginale scholium ad hunc locum ita habet in exemplari quod Appendix Bibliotheca SS. Patrū inscribitur. Ecce hic palam cernis & Purgatorium esse, & oblata pro defunctis suffragia prodesse.

DE SPIRITIBVS MILITVM, IN VVORMATIENSIS
campo visurum, ex Chronico Ehrsagiensi, circa
annum Domini 1098.

Non longè à VVormatia multis diebus & noctibus maxima multitudo

titudo armorum equitum, & peditum apparuit; tanquam ad placiti colloquium, seu bellum processura: & nunc huc, nunc illuc, quasi per turmas discurrentes, circa nonam horam noctis, ad viciniū montem, ex quo prodire consueuerunt, reuertebantur. Tandem nocte quadam Monachus Limburgensis Cænobij, non procul à monte, de quo exire solebant distantis, assumptis secū quibusdam alijs, ad locū infestū accessit: muniensq; se signaculo S. Crucis, exeuntes de mōte, qui essent, per virtutē sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, vt dicerent, adiurauit. Qui vnus ex turma: Nos phantasma, inquit, fumus; nec militum viuentium turba; sed animæ hominum, quondam in hoc mundo Principi terrenorum militantium, nō ante multos annos, in hoc loco interfectorum. Arma, habitus & equi, quæ nobis, dum viuemus, instrumenta fuerunt peccati: etiam nunc post mortem in nobis sunt, quædam inditia tormenti. Omne, quod iam cernitis circa nos, totum ignitum est nobis, quamque vos ignem nostrum minimè videatis. Cumque Monachus, vtrum ab hominibus iuari possent, inquireret, respondit Spiritus. Ieiunijs & orationibus, & maximè oblatione corporis & sanguinis Christi adiuuari possumus & rogamus. His dictis omnis illa multitudo Spirituum, quasi vna voce clamabat trina vice: Orate pro nobis: Orate pro nobis: Orate pro nobis. Mox omnes in ignem resoluti videbantur: Sed & mons ipse, quasi arderet, ignem & maximum fragorem arborum & strepitum emittit.

Et hic tria Suffragiorum genera sunt, quibus piæ de functorum in Christo Spiritus inuuantur.

Porro & hac caput hac Ratiocinatione concludimus.

Qui præclaræ sanctitatis homines, viri & foeminae, & inter illos præcipuè, qui ex inferis, ad nos per miraculum redierunt, de futuræ vitæ statu nobis tradiderunt, nemo facillè falsa dixerit & commentitia.

Sed inter alia hi tradiderunt esse quendam locum, vbi animæ quædam expurgantur, antequam ad cælestia regna transeant. Ergo nemo hæc facillè dixerit falsa, & commentitia. Atque hæc ad

Thefin 33. Cap. 13.

PVRGAN.

PVRGANDORVM SPIRITVVM PER

Aristotelicas Categorias deductio Theologica, centum Thesisibus comprehensa, ex qua, vtcunque, conditio & status Animarum Purgatorij cognoscitur.

*S*ubstantia sunt Purgandi Spiritus; sed imperfecta: verum amen multis perfectis perfectiores: omnibus ijs scilicet, quæ materiam tanquam sui partem, requirunt. 1.

Imperfecta sunt, quia hominū partes: illæ, quas animas dicimus: Sola enim Anima purgantur, præter animas Spiritus nullus. 2.

Verum amen non omnes animæ purgantur. Quia non Gentiliū: non Hæreticorum; nec iam etiam iudæorum. 3.

Sed nec omnium Christianorum. Quia non in omnibus, quod expurgetur, reperitur. Quid purgabis in super niuem dealbavis? qui cum innocentia hinc discedunt? qui peccata, quæ commiserunt, dignis pœnitentiæ fructibus expiarunt? 4.

Quid quod quidam in Purgandorum numero non sint, quamuis graui peccati pondere grauentur? Hi sunt, qui cum solo originali, quod ab ortu contraxerūt, discedunt. 5.

Qui igitur purgantur? Christiani. Iusti, an iniusti? Iusti, & soli iusti. Omnes, an aliqui? Aliqui. Et qui illi? Quicumque cum venialibus, ex hac vita, discesserunt: quicumque, pro mortalibus, dignis pœnitentiæ fructibus, non satisfecerunt. 6.

Duo hæc sunt purgandorū Spirituum genera. Præter hæc non alia. Quicumque ad horum alterum pertinent, nisi expolantur, cælestibus ædificijs apti non sunt. 7.

Quantitas, quæ Molis dicitur, in his non queritur, quia materia, quæ huius fundamentum est, sunt expertes. Inuenitur tamen aliquando, apud ipsos, quamuis rarissime. Quando? Dum in assumptis, Angelorum opera, corporibus, rebus Viuentium intersunt, alias nunquam. 8.

Quantitas Virtutis, quæ vocatur, inuenitur. Quanta verò? Quanta ipsorum fuit, dum propria corpora circumferrent. Omnino tanta? hæc ex parte minor: illa maior. 9.

Discreta inuenitur: non quæ est ex diuisione continui; sed suppositorum constat multitudīne. Magnus numerus purgandorum Spirituum est, fuit, erit. Tantus, vt quidam multitudīni hominum æquent; quamuis malè. 10.

Inuenitur Durationis quantitas, quia longo, breuique, tempore purgantur: non instanti; quod indiuisibile quidam, quamuis improprie, tempus appellant. 11.

Et quanto queso purgantur? Nouit Deus, experiuntur Spiritus. Nos non æqualit omnes. non breuissimo omnes. non longissimo omnes. quosdam breui: quosdam longo. 12.

Errant; qui ad diem iudicij purgandorum Spirituum tempus prorogant. Errant, qui vnius anni spatium metiuntur breuissimum. Errant, qui longissimum spatium amorem decem. 13.

Purgantur, donec persoluant nouissimum quadrantem: quem alij citius; 14.

Q 2

quia

quia minus debent: alij tardius; quia plus debent, persolunt.

15. Qualitas, quoad prima eius genera omnia, ad Spiritus purgandos se non extendit. Species generum quorundam in ipsis plurimae; sed duorum maxime; naturalium Potentiarum, atque Habituum.
16. Potentiarum quaedam in ipsis sunt, tanquam in radice: quaedam formaliter. Prioris generis sunt, quae sine corporis opera defunctiones suas exercere nequeunt: posterioris, quae quavis corpore aliquando utantur, tamen corpore, absolute, non indigent.
17. Priores variae sunt; posteriores duae, aut, si maius, tres; intellectus, voluntas, et mouendi vis.
18. Ex his intellectus, & voluntas subiecta sunt habituum, qui in ipsis tanquam proprijs sedibus residet: & habituum plurimorum, diuersissimorum, virtute praestantissimorum: quamuis inaequalium.
19. Quorum verò intellectus Supernaturalium atque Naturalium: qui quamuis non eodem modo, ad eadem tamen ipsi seruiunt, dum corpora sua circumferunt, et à corporibus sunt expediti.
20. In supernaturlibus sunt Fides, Dona quadam Spiritus sancti, Prudentia, atque Character: plures haud puto.
21. Fides illa, quae inter virtutes Theologicas primatum obtinet, hac ipsos usque ad regni caelorum portas comitatur. Non ulterius? Non vlietius.
22. Dona, quibus iusti in rebus fidei perspicendis iuuantur, quam diu ipsi fides deseruit.
23. Prudentia illa, quae in infusarum virtutum numero habetur: & iustos in hac vita deserit nunquam.
24. Character, qui Sacramentorum alter effectus est; & semel anime infixus, inde euelli non potest.
25. In Naturalibus sunt habitus, quos intellectiuos vocant: si quidem ipsos, dum in corporibus agerent, habuerunt. Neque enim morte tolluntur, non cum vita praesenti existant.
26. Hi intellectus habitus, Voluntatis haud pauciores; si non plures. Nam & ipsa Supernaturalibus instructa est, & Naturalibus.
27. In Supernaturalibus eadem hic genera quae in intellectu in Naturalibus similiter.
28. Ex virtutibus Theologicis sunt Spes, & Charitas: quarum prior ad caelorum portas comitatur: posterior easdem ingreditur, nec herum suum deserit aliquando.
29. Ex Spiritus sancti donis sunt pleraque, quae ut Charitatis sunt individui comites, ita ipsidem cum Charitate sedibus merantur.
30. Ex virtutibus, quas Cardinales infusas dicimus, est Iustitia duplex, & societas eius plurima, quae si actus suos singulae exercere non possunt: hoc quod possunt, praestant, subiectum suum ornant egregie.
31. Dicitur omnes Supernaturales sunt. Ex Naturalibus, si ex hac vita discedentes Iustitia inuenit comitatur: alias nequaquam.

Quid

- Quid de Temperantia, atque Fortitudine? quibus illis infasus an acquisitus? v. 32. v. 33. Dubium inter doctos, nos formaliter convenire negamus. & has & illas.
- Hic quae diximus, Purgandorum spirituum, potentias secundae, praecipuus ornatus est. Hac virtutum instructi egregia suppellectile, etiam in sua miseria maxima.
- Relatio in ipsis multiplex, quoniam ad multos. Deum, Angelos, Demones, viuentes, poenarum socios, damnatos.
- Dei sum filij, & quamuis non omnes, quidam chariores multis adhuc viuentibus: quidam quibusdam calitibus, etiam Angelis: etiam Archangelis: etiam supremorum multorum ordinum spiritibus.
- Angolorum sunt conciuues: quamuis non respectu athen certissima; quae non potest confundere: quin imo fide quae efficit: ut de societate ipsorum sibi obtinenda dubitare non possint.
- Damonum sunt hostes: & ipsorum hostes Damones. hi tamen non ipsi; ipsi vero his molesti esse possunt: & sunt aliquando.
- Viuentium amici sunt: etiam peccatorum: etiam infidelium, de quorum salute spes est aliqua. Amicitiam autem & animo fouent, & rebus ipsis persape ostendunt.
- Sociorum in poenis socij sunt: & boni socij. Socij in certa spe salutis: in beneficiendi studio, & omnium, & singulorum. Personarum acceptio apud ipsos locum non habet.
- Damnatorum sunt inimici: non contra charitatis iura, sed zelo diuine Iustitia, quia quae patiuntur & merentur, illis fauent supplicia.
- Quae admodum variae sunt Relationes, ita Relationum fundamenta varia, multipliciaque. Filij Dei sunt, per gratiam, conciuues Angolorum, per merita, hostes Damonum, per ipsorum peccatum, viuentium amici per charitatem, Bonorum socij per praemiorum identitatem: inimici Damnatorum, per Iustitiae zelum.
- Actio his spiritibus omnino tribui debet. Agunt enim, imo non possunt non agere, non possunt non viuere.
- Quomodo vero agunt? Quid agunt? Quo fructu agunt? Non se, varia, paruo. Explico.
- Quomodo igitur? non sua substantia. Illa non nisi remotum actionum principium est, & potius illa agere dicitur, quam per illam ipsi agere. principia actionum ipsorum sunt praecipua, intellectus & voluntas. hi agunt.
- Quid verò? Intellectu Vera percipiunt, voluntate Recta volunt. In Veris, quae percipiunt, quaedam praeterita sunt, quaedam futura, quaedam praesentia.
- Ad praeterita refero: quaecumque in hac vita cognouerunt, quorum speciebus destituti non sunt.
- Ad futura, quae ex his possunt conijcere: siue certa fide, siue probabili coniectura siue demonstrationis necessitate.
- Ad praesentia, quae coram quasi conspiciunt; vi sunt poenarum socij, loci qualitas, tormentorum ratio, & similia.

Q3

Quid

49. *Quid de absentibus? Hac, quamuis quodammodo presentia sint, & tunc sint, quando ipsi sunt, non cognoscunt. Ergone ignorant, quae apud nos geruntur? quae ipsorum causa viuentes faciunt? ignorant.*
50. *Nulla modo scire possunt? Vno. Quo? per reuelationem. Quorum? Viuorum, qui hinc discedunt ad ipsos. Angelorum etiam, maxime propriorum, quos omnem ipsorum curam deposuisse verisimile non est.*
51. *Recta, quae volunt, quaedam spes actiones sunt: quaedam Charitatis officia: quaedam operationes Iustitiae.*
52. *Sperant beatitudinem, & summis desiderijs ad ipsam anhelant: Dei mixta misericordia: & suis, non quae iam sibi comparant, sed olim in corpore, comparauerunt, meritis.*
53. *Officia Charitatis exhibent. Deo maxime, & viuentibus. Pro his orant: illum amant: & ita, vt etiam quae ipsius voluntate, & imperio patiuntur supplicia, & ferant libenter, & maiora pati, si quidem ille ita iuberet, non reformidarent.*
54. *Ad Iustitiae operationes refero; quod sua iusta agnoscunt, volunt quae supplicia: quod damnatorum proberent tormenta: Deique regnum cupiant crescere, expulsi inde cunctis vitiorum sordibus.*
55. *Quidquid agunt ex proposito, virtutis opus est. Nulla ipsorum actio indifferens, nulla peccatum: ne veniale quidem. Possunt non bene agere, non possunt agere male.*
56. *Hac agunt, quae diximus, & ita agunt, vt diximus. Sed quo fructu? Multo inferiori iam, quam dum viuerent, poterant tunc agendo mereri sibi, alijs: iam nec sibi, nec alijs.*
57. *Actiones ipsorum, dum viuerent, potuerant esse impetratoria, meritoria, satisfactoria: iam non possunt esse meritoria: non satisfactoria: sed tamen impetratoria.*
58. *Et impetratoria possunt esse alijs, non sibi, vt verisimile. Ipsis nouissimus quadrans est persolendus, nisi aliunde iuuentur.*
59. *Passio, si quod natura ex se potest, attendas, in Spiritu cadere non potest: illa praesertim, quae corporum & virtute contrariarum qualitatem peragitur.*
60. *Patiuntur tamen hi Spiritus: sed non a Spiritibus. Patiuntur a corporibus: et a corporum patiuntur qualitatibus: & ab iisdem grauiora patiuntur tormenta: & in quibus possunt partibus patiuntur: patientissimi semper.*
61. *Patiuntur, quia hoc ipsorum meritis debetur. Quae male agendo debita contraxerunt, bene patiendo persolunt, iustissimè misericordissimè.*
62. *Patiuntur non a Spiritibus quibus enim? Angelis bonis? nihil minus. Angelis malis? indignum. Spiritibus hominum? non hoc ipsorum officium. Deo authore Spirituum? per se neminem ille punit.*
63. *A corporibus patiuntur, igne inquam, non quia Deo alia media desunt, quibus ipsorum peccata vindicaret: sed: quia ita vult; Quod vult, vult ratione recta, iustissimè, de causis.*
64. *A corporeis patiuntur qualitatibus, quia ignis in ipsos agit, veris, quamuis miris, modis.*

Patiuntur

- Patiuntur grauisissima tormenta, id ignis nomen, a quo pati dicuntur, insinuat. 65. ignis enim vis agendi grauisissima, inter omnia, quae agere apta nata sunt, corpora.*
- Sed si iusta poena; quomodo omnium grauisissima? an omnium debita grauisissima? Nec omnium est poena grauisissima. Leuem quidam, quidam leuiorem, quidam etiam leuissimam patiuntur.*
- In quibus possunt partibus patiuntur in intellectu, in voluntate, haec praecipua si non sola, partes sunt, quibus pati possunt. 67.*
- In poenis nulla ipsorum querimonia: nulla impatientia: nullum impatientia signum, patientia insignis laude, quamuis non merito, digna. 69.*
- Vbi, vero patiuntur? Non in caelo, non in inferno, non in Patrum aut puerorum limbo, non in terra, aere, aqua: sed suo nomini conuenientissimo loco. 69.*
- Caelum beatorum est sedes, illorum inquam, in quibus nihil coinquatum lae be peccati: nihil dubio persolueno grauatum: nihil quod non, vt aurum in igne probatum. 70.*
- Infernus damnatorum locus est, quibus nulla ad caelestia regna spes, quae his spiritibus est certissima, & perspectissima. 71.*
- Limbus Patrum aut puerorum, non poenarum, suppliciorumque, est schola, sed carcer: non beatorum olim Patrum & puerorum: nunc puerorum tantum. 72.*
- Terra data est filijs hominum, quemadmodum caelum cali Domino. Viuentium habitatio est: non vita defunctorum, qualescungue, sint illi. 73.*
- Aqua piscibus destinata: volucris calis aer. & si alios fines habent, vt Purgandorum Spirituum sint proprius locus, non habent. 74.*
- Purgatorium est Vbi, siue Locus Purgandorum Spirituum, locus infra terram, supra infernum, inferno proximus. 75.*
- An solus is vt plurimum hic, certe proprius hic. Alius quandoque seruit, terra inquam: tum frequentius, cum rebus viuentium Spiritus interesse sapius obseruantur. 79.*
- Quamuis verò quandoque extra Purgatorium locum sint Spiritus, non sunt tamen sine Purgatorio. Vbi cunque sunt, suas secum purgatorias poenas circumferunt, & purgantur. 77.*
- Ad hoc Vbi, siue purgatorium locum perueniunt, non soli, quomodo viam in ignota regione inuenirent? Ducem itineris habent fidelem. 79.*
- Et quidem Angelum ducem habent. Malum, an bonum? Bonum; & illum eundem, qui ipsis datus est, quando primum corporibus vniti fuerunt. 80.*
- Ducis hic officio fungitur non vectoris: non impulsoris, quia praecedentem sequuntur non inuiti, & coacti: sed sponte, & libentes. 81.*
- In itinere moram nullam faciunt, quid opus? Si tamen alicubi quosdam habere contingat, (contingit aliquando) quamuis non sint tamen in purgatorio loco, sunt tamen in purgatorio regione. 82.*
- Vt ad Vbi siue purgatorium locum perueniunt, ita inde discedunt: comitati, si non pluribus; certe suo semper proprio Angelo custodibus. 83.*

Quando

84. Quando purgantur? Non dum corpora adhuc inhabitant, quamuis iam sint ipsa relicta. Non post aliquot tempora, aut temporis etiam breuissimum spatium. Mox à morte, post latam à Iudice sententiam purgatorio incipit.
85. Omnibus propemodum temporibus purgatio hæc viguit. Omnibus inquam, quibus mortales hanc presentem, cum mortali vitæ, commutare ceperunt.
86. Viguit tēpora legi Naturæ: ad duo propemodū millia annorū. Ad 2000. anno rū, tempore lege Moysi. Ad duo propemodū millia annorū, tēpore legi Gratiæ.
87. An etiam quando Christus ad inferos descendit, & captiuam accepit Captiuitatem? Certè si purgandos animos ex pœnis eripuit omnes, Purgatorium reliquit, illudq; mox in redemptorum locum alios suscepit.
88. Vigebit autem non omni tēpore. Necq; enim post diem Iudicij. Quod si dies illa inueniat quadam in Spiritibus purganda: illa ignis, qui cōflagrationis dicitur, perfecte expiabit: & quidē aequali tempore: quāuis purganda futura sint in aequalia.
89. Situs in purgandis Spiritibus frustra queritur. quoniam ille corporum est, non Spirituum. Si, quis loci sit, ubi purgantur, queritur, iam superius diximus vicinū esse inferno. Sed quantum, qualisq; locus?
90. Vt magnus sit admodum, necesse non est. quoniam non corporibus purgandis destinatus est, sed Spiritibus: quorum multitudo, quā maxima, minimo loco & esse, & cum voluptate esse, & cum molestia esse potest.
91. Vt sit minimus vix est credibile: cum portio quadam sit inferni, qui paruus non est, & inferno, post diem Iudicij, restituenta.
92. Obscurus vix admodum locus est. Nec mirum, quia in visceribus terræ, quo solis lumen radijs suis penetrare nequit.
93. Num illustratur infernali igne, quo abundat? Non illustratur. Lumen ille ignis non præbet si quod præbet: non tantum, vt loco illustrando sufficiat.
94. Nulli in hoc loco Dæmones. nulli damnati. nulli damnatorum, vel purgandorum hominum corpora. nulla animalia. nulli vermes: serpentes. bufones. Ignis ibi & purganda anima: præterea nihil.
95. Boni Angeli aliquando inueniuntur, non vt purgentur: mundissimi sunt: sed pro Spirituum purgandorum solatio & officio.
96. Habitus eadem, quæ Situs est ratio corporum est. frustra in Spiritibus queritur. Si quis tamē Spiritibus suas vestes, conuenientemq; Habitum tribuere velit, cum sacris literis, inueniet non nudos, sed egregie vestitos.
97. Et vestitos vestem nuptialem. Nec mirum. Iam ingressuri ad nuptias filij Dei, à quibus profectō, si hæc desititū comparerent, cum ignominia repellerentur.
98. Forte hanc vestem, postquam bene purgati, induuntur? Non induuntur. Induuntur dum eandē sibi comparant, dum communem hanc nobiscū vitam agunt. purgati iam induuntur solā gloriæ, Et non igne purgatorio illa cūsumitur? Non cūsumitur, Perf. Elior accessione aliqua redditur. A neuis & maculis solium, quas contraxit expurgatur, suoq; nitore restituitur.
99. Charitas hæc vestis est, quæ non ita in hac vita comparari dicitur, quæ si proprijs hominū viribus, aut etiam meritis habeatur: sed quia non congeneratur, quæ tamē meritis non habetur, meritis conseruatur, illustrior redditur, incrementum sumit, difficilius perditur.

LIBER

LIBER PRIMVS,
DE DIVINA, SIVE DEI,
IN VETERI TESTAMENTO AP-
PARTITIONE ET LOCUTIONE
Oculari seu Visibili.

CAPVT I.

Explicatur, quid nomine Diuinarum Apparitionum intelligatur, & de quibusnam sit præfens Disputatio.



DIVINAS Apparitiones, hoc loco, non omnes illas intelligimus, quæ vel Deo efficiente, præcipiente, aut permittente fiunt; vel etiam quibus diuinum aliquid propositum est, quod ad mortales peruenit: sed in quibus Deus se rationali creaturæ, quodam singulari modo, exhibet.

Multæ multarum rerum, Deo efficiente fiunt, & ad hominum notitiam perueniunt Apparitiones. Plures fiunt eodē præcipiente: & non solū efficiente. Adhuc plures ipso permittente. Et in his, quæ, ipso aut efficiente, aut præcipiente, aut permittente fiunt, diuinum quid propositum potest esse, quod in hominum cedat commodum, vel detrimentum: has tamen pro Diuinis Apparitionibus non habemus.

Diuinæ ab *obiecto* nomen habent. In harum genere illas reponimus, quibus nō creaturas, sed se, ita mortalibus Deus exhibet, vt ipsis adesse, cum ipsis agere, loqui & conuersari, quodam singulari, & non vñtato, modo dici debeat.

Singularis hic, & non vñtatus *modus*, illos excludit; quibus alioquin aut omnibus rebus, aut rationali creaturæ, solet adesse. Adest omnibus, cōmuni illa ratione, per essentiam, præsentiam, & potentiā. Adest rationali creaturæ modo altiori, nunc per gratiā, nunc per pœnā. Veruntamen his aut non Apparere dicendus est; aut non apparere ea ratione, quā nos de Apparitionibus loquimur.

Noster *modus* postulat, vt præterquam nobis adsit per essentiam, præsentiam & potentiā: præterquam adsit per gratiā vel pœnam; etiam *forma*, aut *voce*, (quali quali tandem) præsentiam suam testetur; atque in *sensus nostros*, siue externos, siue internos incurrat, aut *intellectum* rationemque occupet, & quasi obsideat.

Quocirca liberius hinc de Dei, siue Diuinis Apparitionibus loquimur,

R mur,

mur, quàm cap. 3. Disputationis nostræ de Apparitionibus Spirituum. Multas hinc Dei Apparitiones admittimus, quas ibi exclusimus. Ibi illas tantum admittimus, in quibus sub humana, & ferè externa specie se Deus exhibuit: hic plures complectemur; quemadmodum sequenti Capite erit manifestum.

7. Deus verò, & in Noua, & in Veteri Lege apparuit. Res omnium confessione est certissima. Nobis non omnes hæ vtriusque Legis Apparitiones sunt discutiendæ. Propositæ sunt illæ, quæ in Veteri Lege, ante Christum incarnatum, olim acciderunt; quarum in plerisque veteris Testamenti Libris fit mentio. Alias illas, quæ Gratia tempore contigerunt, melior, alias, dabitur occasio discutiendi.

8. Et quas *Apparitiones* nunc dicimus, aliquando, in hac Disputatione, vocamus *Reuelationes*; aliquando etiam *Locutiones*; rerum parua admodum differentia. Nam, nunc Deo sub externa forma appareret, & simul loquitur, atque mortalibus secreta sua reuelat. & rursus; nunc suam tantum speciem exhibet, & loqui videtur nihil. aliquando etiam tantum loquitur, & nulla se forma exhibet: aliquando arcana sua reuelat, quando nec sub aliqua specie percipitur, nec loqui auditur.

CAPVT II.

Quadruplex distinguitur Apparitio Dei in Veteri Testamento. & simul ostenditur quid inter singulas sit discriminis.



VADRVPLICEM Dei apparitionem distinguere possumus. Primam dicemus *Visibilem* siue Ocularem, alteram *Vocalem* siue Auricularem, tertiam *Imaginariam*, quartam *Intellectualem*. Distinctionem hanc suggerit doctissimus Toftatus, Episcopus Abulensis, pluribus locis, sed præcipuè quæst. 2. super caput 9. tertij Regum Verba eius describimus. *Multis, inquit, sunt modi, quibus Deus hominibus Apparet. Unus est, quod veniat aliquis Angelus Dei, sumpta figura humana, & videtur atque loquitur. Sic apparuit Gedeoni, iudic. 6. sic e. i. in Manue, & uxori eius, iudic. 13. Secundo apparet in sola voce: ut cum ad vigilantem hominem vox aliqua mittitur, & nulla loquentis videtur effigies. Sic fuit Israelitis, quibus Deus locutus est, d. iud. 20 Deuteronom. 5. Sic quoque Moyses audiebat vocem loquentis Dei ad se, de Propitiatorio. Num. 7. Sic apparuit etiam Samueli; cum ter Deus ipsum vocavit, ipse verò se ab Helio vocari*

vocari estimavit. 1. Regum 3. Tertio modo apparet Deus hominibus per somnia. De hoc Num. 12. Si quis Propheta Domini est inter vos, aut visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad eum. Huc pertinet illa, de quibus dicitur, quod quibusdam a parvulo Deus per noctem: ut de Daniele, Dan. 7. de Abimelech Rege Gerare, Genes. 20. de Iacob eunte in Egyptum, Genes. 46. Quartus modus est per immutationem intellectus; ut quando Deus alicuius intellectum eleuat ad intelligendum super naturaliter, quod aliter non poterat intelligere. Hoc fit dupliciter. Aliquando cum ecstasi vel rapto, sicut fuit in B. Paulo 2. Corin. 13. al. quando sine ecstasi. Et sic fuit in Eliseo. 4. Regum 3. & multis alijs Prophetis. Hæc Toftatus.

Itaque *Visibilem* siue Ocularem dicemus, non illam, qua Deus personaliter est præsens, seque per se immediatè exhibet; sed qua persona quædam, Angelus inquam, qui Dei personam sustinet, se viventium oculis offert. *Vocalem*, qua nihil Dei videtur; sed ipsius tantum vox percipitur. *Imaginariam*, qua se nunc vigilantibus, nunc etiam somno oppressis, per simulachra, quæ in phantasia concipiuntur, insinuat. *Intellectualem*, qua menti atque intellectui obicitur.

Non inconueniens est hæc diuinæ apparitionis distinctio. Finis, qui in apparitione Deo propositus est, ipsam suggerit. Hic est, ut Deus innotescat & intelligatur. Pro diuersitate igitur modorum, quibus Deus cognoscitur apparitio est distinguenda. At *quatuor* modis Deus cognoscitur; visu, in apparitione visibili, auditu, in Vocali: imaginatione, in Imaginaria, intellectu, in Intellectuali.

Ex dictis prima, inter apparitiones, differentia petitur: illa scilicet, quam *vires & potentia*, quibus ipsæ perficiuntur, suppeditant. Nam prima est visus: altera auditus: tertia imaginationis: quarta intellectus. Singulæ suis potentijs respondent, quamuis non in suis singulæ potentijs subsistant: sed quædam ex his se ad alias insinuant.

Atque hæc secunda est differentia. Quædam enim ipsarum *una* tantum potentia perficiuntur: quædam *pluribus*, Visibilis & Vocalis non subsistunt in visu, vel auditu. ab his trãseunt ad imaginationem, & intellectum: quemadmodum pleraque, quæ sub exteriores cadunt sensus, mox hinc in suis speciebus, & imaginibus transeunt ad phantasiã, & intellectum. Sic Imaginaria se sola non perficitur: ad Intellectualẽ quoque ipsa, tanquam perfectiorem, tendit, in eaque suam sortitur perfectionem. At intellectualis potest se sola subsistere, & perfecta esse, absque sensuum exteriorum, aut etiam imaginationis, cooperatione.

6. Tertiam differentiam *eadem potentia*, quibus perficiuntur, suggerunt. Harum enim ratione contingit unam alia esse præstantiorem; pro dignitate, scilicet, potentiarum, à quibus fortiuntur nomina. Nam nec ipsarum omnium æqualis dignitas. eo vnaquæq; præstantior est, quod à materia abstractior. Quocirca cum hinc auditum visus; visum imaginatio; imaginationem excedat intellectus; præstantissima Apparitionū erit Intellectualis: post hanc Imaginaria: post Imaginariam visibilis; vltimum locum habebit Vocalis. Vide S. Thomam, 22. q. 174. art. 2.
7. Differunt quartò *subiectorum amplitudine*. Ad plurimos se extendit illa Intellectualis; omnes, scilicet, rationales, & intellectuales creaturas; apud quas omnes aliæ illæ locum habere nequeunt. Imaginaria non ad tot se extendit, cum creaturarum intellectualium quædam sint destitutæ vi imaginandi. Veruntamen hæc pluribus conuenit, quam aut Visibilis, aut Vocalis: quia imaginandi vi quidam valent, qui sensuum auditus & visus subsidio destituuntur, in quibus ob id nec Visibilis nec Vocalis Apparitio locum habent.
8. Differunt quintò *perfectione rerum*, quæ immediatè in his Apparitionibus percipiuntur. Multò præstantiores sunt illæ, quæ ab eleuationioribus potentiis suscipiuntur. Quid mirum? Ex suscipientium conditione æstimantur quæ ab illis suscipiuntur. quæ ab intellectu; res sunt prorsus spirituales, ab omni materia abstractæ: quæ à sensibus externis; corporeæ: quæ ab imaginatione; inter vtrasque quodam modo, mediæ. Plures differentias in reliqua Disputatione licebit obseruare. Hæ modo sufficiant.

DE APPARITIONE DEI Visibili sine Oculari.

CAPVT III.

Dari Dei Apparitionem Visibilem; qua sub externa forma apparuit, docetur multis & S. Scripturarum exemplis.

- I. **M**ULTA sunt, quæ de *Visibili*, externaque Dei inuisibilis Apparitione disputationem habet, & vtilem, & difficilem; sed præcipua ad *tria* prima Capita reuocantur. Primò queritur, *quæ in re* aliquæ inuisibilis Dei Visibiles Apparitiones, & quæ illæ. Deinde, quæ ipsarum *causa*. Denique, quæ *circumstantia*.

Primum Caput difficultatem, quamuis non magnam, aliquam tamen habet. Nam sub visibili, & spectabili forma inuisibilem Deum aliquando

aliquando apparuisse, nemo, mediocriter in sacris Scripturis versatus, negat: quando verò apparuerit, & visus sit, non ita facile à quocumque docetur.

Abulensis Episcopus, Tostatus, in 3. Regum, cap. 9. à nobis, præcedenti Cap. citatus, *secundò* Deum sic apparuisse asserit. primo Gedeoni, Iudicum 6. quem & fortissimum virum appellauit, & tristitia graui oppressum, spe libertatis recuperandæ recreauit. deinde Manne, & vxori ipsius, parentibus Sampsonis, Iudic. 13. eosque noua & insigni prole beandos significauit.

Nos, in illa, De Apparitionibus Spirituum Disputatione, alia *sex* exempla protulimus. Nam primo, sub spectabili specie, apparuit omnium parenti Adamo; quando, post præuaricationem diuini præcepti, venit exacturus rationem transgressionis, Genes. 3. Secundò apparuit Noe: ipsi secreta cordis sui exposuit: modum construendæ arcæ edocuit: & tandem in constructam inclusit, Genes. 7. Apparuit tertio, in specie trium virorum, Abrahæ, sedenti in conualle Mambre; cum eoque de extrema clade Sodomitis asserenda, alijsque grauibus rebus locutus: Genes. 18. Quartò apud Sodomitas apparuit Loth, eundemque, vna cum filiabus, ab incendio eripuit, Genes. 19. Apparuit quintò Iacob: redeunti de Mesopotamia: & insignes posteris fecit promissiones, Genes. 32. Apparuit denique Moyse; quando nebulam est ingressus; & populo à longe stante, atque montem fumantem conspiciente, ipse secretorum Dei factus est conscius. Exod. 20.

Præter has Dei Apparitiones, *aliam* eiusdem generis insinuat Caietanus, in 4. Cap. Genes. scribens. Putat enim in spectabili forma visum esse, quando obiurgaturus, ob patratum fratricidium, accessit Cain; dixitque futurum, vt *maledictus sit super terram, vagus item ac profugus*. Idem Caietanus teste Pererio, in 12. cap. Genes. Deum in corporea specie docet apparuisse Agar, ancillæ Abraham. Genes. 16. Sic eundem simili modo apparuisse Iosue (s. ca.) testatur Eusebius lib. 1. Historiar. cap. 4.

Forfitan & alijs quibusdam visus est Deus. In summa, Si quæ iam diximus, vera sunt, de *undecim* Dei visibilibus Apparitionibus, quibus diuersis hominibus apparuit, certi sumus. Et primam dicemus factam primis parentibus: alteram eorum filio, Cain: tertiam Noe: quartam Agar ancillæ: quintam Abrahamo: sextam Loth: septimam Iacobo: octauam Moyse: nonam Iosue: decimam Gedeoni: parentibus Sampsonis vndecimam. Sunt qui dictis addunt duodecimam factam Nabuchodonosor Regi, apud Daniele, cap. 3. verum quid

de illa sentiendū si explicabitur Capite 25. presentis Disputationis.

7. Sed in dictis omnibus Apparitionibus, sub *spectabili & visibili forma*; Deus sit visus Vtrum visum esse *certio* affirmari debeat, dubium forsitan esse potest; præsertim cum illarum quædā in aliarum Apparitionum numero reponendæ videantur. Quid in singulis rationi consentaneum existimemus, aperimus.

8. *Primam illam*, primis parentibus factam, in hoc Apparitionum genere reponendam esse credimus. Docet hoc lib. 2. de Trinit. ca. 10. B. Augustinus. verba eius hæc sunt. *In specie hominis videtur Deus locutus cum Adam; cum vocem Dei ambulantis dicitur audivisse in paradiso. Quomodo enim, inquit, possit ad literam intelligi Dei ambulatio & locutio, nisi in specie humana, non video.* In eadem sententia videtur fuisse Irenæus, lib. 3. aduersus Hæreses, cap. 37. quando docet Adamū post præuaricationem vocatum esse ad Deum; & idcirco se abscondisse, quod indignum se putauerit, qui veniret *in conspectum* & colloquium Dei. In eadem Pererius, in versum 8. tertij cap. Genes. dicit enim Deum Adamo *terribilem & formidabilem* se representasse: item aduentum suum præsignificasse voce, id est, vt ipse exponit, *ingenti terrificoq; sonitu & fragore.* Sed & textus hic nobis fauet. Nam & ambulasse Dominus auditus est; & sonitum atque fragorem in ambulando excitasse: & transgressores suæ legis sibi præsentari voluisse: & quæstionem cum ijs instituisse: & excusationes audiuisse; & post cognitionem causæ, iusta in ipsos pœna, dicta sententia, animaduertisse, &c.

9. Iisdem propemodum argumenta, vt *secundam* Apparitionem ad hanc classem pertinere dicamus, inducimur. Nam & Tostatus verisimile censet Deum, in forma *viri*, Cain apparuisse: & Caietanus, vt diximus, existimat eandem formam fuisse *sensibilem & æternam.* Suadet quoq; hoc ratio mutua; quæ inter Dominū & Cain intercessit: & in primis vox Cain, qua se conqueritur ei sciendū à *facie* Dei. Illud etiā, quod ibidē dicitur, Cain egressus à *facie* Domini, id est, vt inter alias expositiones habet Pererius, à loco & terra, vbi Deus sub *spectabili forma* humanæ naturæ, cum primis hominibus familiariter solet loqui.

10. Apparitionem *tertiam*, id est, Noe factam, Visibilem fuisse iam dicta Pererij auctoritate inducti credimus. Nam & Noe inter primos *illos homines* fuit, cum quibus Deus sub aspectabili forma humanæ naturæ, est conuersatus. Nec parum huc facit, quod cum Deo dicitur Noe *ambulasse*; ab eodem de arca construenda institutus; ab eodem in constructam arcam inclusus de foris.

11.

In hoc quoque apparitionum genere Caietanus, vt diximus, censet illam *agar* factam. Quamuis enim Angelus ipsi apparuisse, & visus esse dicatur, cap. 16. Angelum tamen Dei personam sustinuisse existimat Caietanus. Nec malè, quemadmodum verba Agar ostendunt. Sic enim loquitur, cap. 16. *Vidi posteriora videntis me. Propterea* (additur) *appellauit puteum illum: Puteum viuentis, & videntis me.* Esse enim *Viuentem & Videntem* simpliciter & absolute dictum (notat hoc Pererius) vnius Dei sunt propria. Ipse solus ex se viuunt, & vitam habet æternam, ipse est causa, cur viuunt, quæcunq; viuunt. Hinc illa in sacris Scripturis, *Viuo ego* Ezech. c. 18. & *Viuo Dominus*, 4. Reg. 2. & *Apud te est fons vita.* Psal. 35. & *Ego sum via, veritas & vita.* Ioani. 14. Similiter proprium Dei est *Videntem* esse; siue id absolute significet esse scientem; cum ipse sciat omnia, non solum quæ sunt, aut fuerunt, aut erunt: sed & quæcunq; fieri possunt, aut etiam nō possunt: siue illud, *videre Dei*, significet misericorditer respicere in periculis, in angustijs, in calamitatibus versantes. Hūc enim diuinæ misericordiæ respectum super afflictos & calamitosos homines, vt proprium Dei, multis locis refert & prædicat diuina Scriptura.

Quod *Abrahamo* apparuit sub *spectabili forma*, nominatiuus *Viri* significat. Idē, quod Abrahamus dicitur vidisse *viros*, ijs *pronus factus*, eos in *domū* recepisse; *conuiuio excepisset, cū ijs profectus: sermonē*, haud breuē, *miscuisse.* Nisi fortè non Dei, sed Angelorū quis hanc Apparitionē dicat; quod Apostolus, ad Hebræos cap. 13. hospitalitatem commendat ex eo, quod Angeli sint hospitio excepti, alludens ad hoc exemplum. At principium & finis capitis 18. Deum apparuisse aperte testatur. *Apparuit*, dicitur initio Capitis, *Abrahamo Dominus* (hebraicè Iehouah) *in conualle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui*, in ipso feruore diei. Finis verò eiusdē capitis sic habet: *Abijtq; Dominus* (hebraicè Iehouah) *postquam cessauit loqui ad Abraham.* Id confirmat oratio Abrahami. perinde enim cum Angelo loquitur, ac si loqueretur cum Deo: *Non hoc est tuum*, inquit, *qui iudicas omnem terram.* Hanc ob rationem Eusebius libr. 1. cap. 2. docet Deum esse, qui Abrahamo apparuit. De hac Apparitione vide pulchram disputationem apud Iustinum, Dialogo, contra Triphonem.

Easdem ob causas Apparitionem *Loth* factam, putamus inuisibilem esse numero. Nam & ille *viros* vidit: & ille viros *pronus adorauit: in domum suam recepit: cum iisdem sermonem miscuit: et ab iisdem per manus apprehesus extra Sodomam est eductus.* Quod verò Dei personā sustinuerint, primū insinuat id, quod ijde illi fuerint, teste Pererio, in c. 18. Ge. qui hospitio sunt excepti ab Abrahamo siquidē ab
Abraha-

12.

13.

Abrahamo egredi, mox deflexerunt ad Loth. Deinde, quod singulari numero, quomodo duo fuerint, illos alloquatur Loth; quo numero Abrahamum, in tribus Angelis vnum Deum agnouisse, docet S. Augustinus 16. de Ciuit. Dei, cap. 29. Tertio denique, quod eodem capite Dominus sit, qui dicitur deleturus ciuitatem; cum tamen Angeli dicant se non posse delere ciuitatem, nec quicquam facere; donec Loth, Segor ingressus, saluet se & filias. Meminit & huius Apparitionis Clemens lib. 5. Constitut. Apost. cap. 21.

14. Iacobo Visibilem Apparitionem factam esse sacre Scripturę verba haud obscurè demonstrant. In hunc enim modum illam describunt. cap. 32. *Ecce vir luctabatur cum eo, usque mane. Qui cum videret, quod eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit. Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait ergo, Quod nomen est tibi. Respondit, Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines proualebis? Interrogauit eum Iacob. Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur queris nomen meum, quod est mirabile. Et benedixit ei, in eodem loco; vocauitque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Dominum, facie ad faciem, & salua facta est anima mea, & c. Hanc inter Visibiles recenset Leo, Epist. 13. ad Pulcheriam.*

15. Visibiliter, atque adeo sub humana forma Deum Moysi apparuisse in monte Sina; quando primum legem accepit, quidam ex eo colligunt, quod plus aliquid tributum sit ipsi, quam populo, qui Dei voces audiebat. Itaque censent Moysen ad conspectum Dei admisissum fuisse, familiaresque cum ipso habuisse sermones. Hanc sententiam nos in illa de Apparitionibus Spirituum Disputatione secuti sumus. Sed hæc ex sacris literis colligi certò nequeunt. Quocirca alij, inter quos est Tostatus, hanc, cuius Exod. 20. mentio fit, Apparitionem, ad secundum genus Verbalium scilicet, referunt. Veruntamen Deus qui Moysi se non exhibuit videndum, cum primum, pro legis tabulis, montem ascendit: exhibuit, cum ascendit secundò, quemadmodum alias cap. 23. huius Disputat. ex sententia Tostati, contra Rabbi Cahadiagon, docebimus.

16. A Iosue Duce Deum corporeis oculis visum esse docet Eusebius, ut diximus Thef. 5. Colligit id inde, quòd non aliter Iosue, quam Moysi apparuerit in rubo; vbi Deum sub externa specie visum esse credit Iustinus in Triphone. Sed alię sunt in Iosue historia pro hac re argumenta nõ parua. Sic enim legimus. *Cum esset Iosue in agro vrbis Jericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatū tenentem gladium. perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersarius noster.*

Qui

Qui respondit: Nequaquam: sed sum Princeps exercitus Domini: & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, & adorās, ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum. Solus, inquit, calceamentum tuum. locus enim in quo stas, sanctus est. fecitque Iosue, ut sibi fuerat imperatum.

Apparitione Gedeoni (Iudic. 6.) factam inter Visibiles omnino reponendam censetur. Magnum pro hoc argumentum præstant, quę in illa dicuntur. Diuinam esse quidam difficulter admittunt: malentque Angelicam dici, quod Angeli in ipsa fiat mentio: sed qui prius Angelus Domini dicitur, (text. 14.) Dominus postea vocatur. Respondit (dicitur text. 14.) ad eum Dominus (Hebraicè Iehouah) & ait; *Vade in hac fortitudine tua.* Et rursus (text. 16.) *Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum.* Accedit, quod pro Domino eundem agnouerit Gedeon; siquidem sacrificium, quod non nisi Deo offertur, ipsi promittit. Sed nec ipse Angelus sacrificium recusat, quin imo ad sacrificium quod hortatur Gedeonè. Quid quod idè, ille hic apparuisse Gedeoni dici possit, qui ipsi postea in somno visus est, atque ut aram Baal euerteret, author fuit? At Dominus is fuit. sic enim eodem capite, text. 25. legitur. *Nocte illa dixit ad eum Dominus: Tolle iaurum patris tui, & cætera. & paulo post, fecit sicut præcepit illi Dominus.*

18. Difficilius in diuinarum apparitionum numero ponitur illa Manue, & vxori ipsius (Iudic. 13.) facta. Quidquid propemodum in illa dicitur, ad solius Angeli officium videtur pertinere. Nec facilè intelligatur, quàm ob causam inter diuinas referri debeat: nisi quis omnes angelorum, quibus diuina voluntas innotescit, diuinas Apparitiones voluerit dicere. Sed tamen grauissima Tostati autoritas contemni non debet facilè, præsertim in rebus, vbi citra salutis & fidei dispendium licet sentire, quod licere quis sibi cum ratione persuaserit. Fortè pro Tostato est, quod interrogatus Angelus de nomine, eodem modo responderit, quo in persona Dei alius respondit Patriarchæ Iacob: *Cur, inquit, queris nomen meum, quod est mirabile.* Fortè & illud; quod cum Angelus disparuisset, dixerit Manue vxori, *Morte moriemur, quia vidimus Dominum.* Fortè & responsio vxoris; *Si Dominus nos velle occidere de manibus nostris holocaustum non suscepisset.*

19. Facilius inter Diuinas admittitur (Iudicum 2.) populo Israelitico exhibita. Nam quod Dei personam sustineat Angelus ibidem, ipsius oratio probat Beneficia, quę commemorat, sapius à Deo dicitur collata. Pactum, cuius meminit, pactum fuit ipsius Dei, quod cum Israello iniit. Sed oratione audiamus. *Ascendit* (habet scriptura)

S

Ang-

Angelus Domini de Gaigala, ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto & introduxi in terram, pro qua iuravi Patribus vestris: & pollutus sum, et non facerem irritum pactum meum vobiscum, in sempiternum: ita duntaxat, ut non feriretis fœdus cum habitatoribus terra huius, & aras eorum subuerteretis. Et nolistis audire vocem meam, &c. Cui hæc melius, quã Deo, oratio conuenit? In numero igitur Diuinarũ, & quidem Visibilibus Apparitionum, hanc ponerem. Verũ quoniam nullius hîc autoritate fulcior, ad secundam classẽ Vocaliũ refero, quod credi possit hic Angelum, nõ sub visibili forma apparuisse, sed ex nube, aut cælo loqui auditum.

20. Atque his, vt putamus, Deus sub externa forma visus est. An verò his *semel* tantum? an etiam *sæpius*? Existimamus si non pluribus, aliquibus sæpius apparuisse. Nam primo parenti etiam ante diuini præcepti præuaricationem exhibitus est; tum, scilicet, quando eundem Deus *trahit*, & posuit in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum. Scio duobus modis illud *trahisse* posse exponi: vno vt Deus interiori monitu docuerit, quò esset eundem Adamo, quemadmodum in desertum à Spiritu ductus est Dominus noster: altero, vt quemadmodum Enoch, Abacuc, & Philippus abrepti sunt à spiritu Dei, & in remota loca delati, ita Adamus ex loco vbi creatus erat, in paradysum, spiritu Dei, sit translatus: hæc scio. Sed tamen, præter hos duos modos, tertius est, vt sub *forma visibili* Deus Adamum per manum apprehenderit, & velut Raphael Tobiam, ipsum in paradysum duxerit. Hunc modum libentius complectimur: quòd B. Augustinus illum magis probet, quemadmodum suorum Commentariorum in Genesim, Tom. 1. notat Pererius. Præterea Abrahamo sub spectabili forma sæpius apparuisse Deum docet Nicephorus, libr. 1. cap. 3. & Eusebius libr. 1. cap. 3. Et sub hoc eundem visum esse Moyfi in rubo credit Iustinus in Triphone. Visum quoque in diuersorio, Exod. 4. non sine magnis argumentis creditur. Neque enim illa Domini apparitio in somnis est facta: Res ipsa hoc testatur. Neque fuit Vocalis: quia nulla vox audita. Fuit igitur visibilis.

Atq; hoc confirmat, quod mox viso Domino terribili atq; occidendum parato, vxor Moyfis petram acutissimam arripuerit, filiumque circumciderit.

NOT. 1.

DE CAUSIS VISIBILIVM DEI APPARITIONUM, quænam inquirendæ, in hac Disputatione & quod initium instituendum à forma.

Primum caput presentis disputationis absolvimus. Ostendimus inuisibilem Deum sub visibili specie hominibus aliquando apparuisse. Sequitur, vt Apparitionis Causas inuestigemus: non illas solùm, quæ in re, quæ apparet existunt: verum etiam extra ipsam sunt constitutæ: Causas, inquam, formalem, materialem, efficientem & finalem: quarum hæc due posteriores sunt externa, priores due interna. A forma facimus initium.

CAPVT III.

An in Visibilibus Dei Apparitionibus, ipse olim in Veteri Lege sub humana, an aliqua alia forma sit visus.

FORMAM hoc loco vocamus, speciẽ, qua Deus in viuentium oculos incurrit; qua apparet & conspicitur. Qualis hæc in visibili corpore inuisibilis Dei fuerit, de triplici potest esse controuersia: forma, scilicet, quarundam rerum inanimatarum; animalium quorundam brutorum; & hominum, siue humana. Et fortè pro singulis est ratio. Pro humana multæ Scripturæ loca, quibus diuinas has Apparitiones probamus: quæ, pro humana, multa præbent & magna argumenta. Pro brutorum forma, etiam quædam Scripturæ videntur seruire; illæ, scilicet, quæ Deum nunc vrsum, nunc leonem vocant; nunc aliorum animalium nominibus indigitant. Pro rei inanimata, pictura, quæ apud Aegyptios circumlata fuit; qua Deum exprimunt sceptro, in cuius suprema parte oculus refidet. de quo Cyrillus lib. 9. contra Iulianum: & post Cyrillum Ioan. Molanus de picturis cap. 3.

Veruntamen sub nulla rei inanimata forma Deum unquam apparuit. Neque enim res inanimata Deo ita commodè seruire potuerunt, quemadmodum animata. Neque diuinam Maiestatem decebat, vt sub his se exhiberet. Erroris quoque causam faciliè mortales habuissent.

sent; si diuinum numen in rebus insensibilibus latere obseruassent.

3. Nec hinc quidquam aut debet, aut potest probare aegyptiorum figura. Non illa ex simili Dei apparitione profecta est; quemadmodum plerumque apud Christianos. signo quodam insinuarunt aegyptij, quæ vis Deo insit, quæue potestate diuinum numen sit præditum; intelligendi videlicet, quod in apice *oculus* demonstrat: & gubernandi: quod *sceptrum* indicat. In Deo siquidem sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ. Deus vniuersum mundum gubernat; Quamquæ & per sceptrum stans detur intelligi, quod diuina natura nullo modo possit labefactari: sed semper stet, omnia sustineat, omnia firmet.

4. Similiter *sub nullis brutorum animantium formis se Deus mortalium oculis subiecit*. Quas negamus in angelos cadere debere; Deo tribuimus? In poenâ peccati illæ Dæmonibus tribuuntur; Deum, qui peccatum detestatur, eiusq; vindex est, cõcedemus? Et quo, quæso, loco vnquam Deus, sub cuiuscunque etiam, animatis bruti forma conspectus est?

5. Brutorum animantiũ quandoq; ipsi nomina tribuuntur? Quid mirum? Tribuuntur & rerũ inanimatarum. vitis, scilicet, solis, petra, & similiũ: verum tribuuntur; non quia sub similibus se exhibuit hominibus; sed quia horũ animantium proprietates quasi exprimit & demonstrat. Leonis atq; vrsi feritatem, erga reprobos & discolos; agni mansuetudinem, erga eos, qui ad cor redeunt, erratorumq; veniam supplices precantur.

6. *Una humana forma est, qua Deus se spectandũ exhibuit*. Inspiciamus quotquot recensuimus superiori cap. apparitiones. quod dicimus haud obscuris argumētis demonstrant: aliæ quidem, quod *virorum* meminerunt; aliæ, quod *angelorum*; aliæ, quod *actionum*, quæ non nisi hominibus conuenire possunt.

7. Et humana forma à Deo non malè est assumpta. Nã & iustius hæc Deo conueniebat: & melius officijs, quæ in his apparitionibus proposita erant deseruiebat: & ad ingeniũ homini, quibus Deus apparebat, magis erat accommodata. Fuit quoq; hæc præclarus index grauissimi Christianæ Religionis Mysterij, quod in filij Dei incarnatione perficiendum erat.

8. Deus entium omnium est perfectissimum præstantissimumque. *Quis similis me?* inquit ipse apud Prophetam Isaiã, cap. 44. Ieremias verò de eodẽ: *Non, inquit, est similis tui Domine. Magnus es tu: & magnum nomẽ tuum in firmitudine: &c.* Conueniat igitur; vt, si qua se vellet, optima præstantissimaque forma mortalibus insinaret: ne aut non perfectissimus haberetur; aut perfectissimam formam videretur non posse assumere. At inter omnes, quæ sub aspectura cadunt nulla est, quæ humanã superet, de qua ob id Poeta.

*Pronaq; cum spectent animalia carere terram,
Os homini sublime dedit, calumq; tueri
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

9. Rursum nouum non est Deum passim, quibus potest argumentis, suũ erga homines, amorẽ demonstrare: vicissim quoq; hominum erga se amorem excitare. At similitudo, amoris maximè est conciliatrix. *Omne animal*, inquit ille (Eccl. 13.) *diligit sibi simile*. Par igitur erat, vt sub humana forma appareret: vt hinc quoque intelligerent homines, se diligi à Deo: & Deum vicissim à se diligendum esse.

10. Posuit quoq; hinc Deus attendisse; quod homines, in prima sui conditione, ad suam imaginem & similitudinem formarit. *Faciamus*, dixerat, *hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã*. Huius verò ipsos frequentẽ oportere habere memoriã, partim illud *faciamus*, pluraliter probatũ (quod rarissimũ est apud Deum) demonstrat; partim, quod toties, primo Moysis libro, homo ad imaginem & similitudinem Dei factus dicitur. Quid verò, si alia, quã humana, forma Deus se exhibuisset? nõne de similitudine & imagine, in se relicta, dubitare homines potuissent? Quamuis enim de externa ibi Deus locutus non sit, sed interna; quia tamen illa huius est quasi index; de interna dubitassent, quando externam, quamuis peregrinam, non similem; sed dissimilem obseruassent.

11. Functionibus etiam atq; officijs, quæ in his apparitionibus Deo erant proposita, humana aptissimè seruit. Quid ita? Quia hominibus apparebat Deus, vt cum ipsis conuersaretur; sua ipsis consilia explicaret; de diuinis rebus instrueret; afflictos cõsolaretur, deiectos erigeret, &c. quæ his officijs forma magis deseruit; quã illius creaturæ, quæ sola rationis est particeps? quæ sola consolationẽ admittit? sola in viam alios ab errore potest reuocare? futura intelligere? Et quæ præter humanam, est hinc alia?

12. Præterea hominibus etiã, quibus Deus se exhibet, prodest, quod humanã formã assumat. Primum hinc colligunt corpus suũ, formamq; exteriorẽ, non Dæmonum siue immundorum Spirituũ esse opus, quemadmodũ malè docuerunt impij Manachai; sed dei Opt. Max. quod constanter consentunt Catholici. Huius, inquam, Formæ humanæ admonentur assumptione: cum meritò credere possint & debeant Deum Dæmonum opera in arduis, magnis & diuinis negotijs qualia in his apparitionibus perficiuntur, vt nequaquam velle.

13. Deinde, agnoscunt dignitatẽ formæ, quã à Deo Opt. Max. in prima sui conditione, sunt cõsecuti. Neq; enim illam paruo loco habere possunt; quã assumere aliquando dignatur, & prudentissimus & potentissimus, rerum omnium, quæcunq; sunt, erunt, fuerunt, artifex; quibuscunq; aliis quarumcunq; rerũ relictis.

14. Hinc iam diuinæ bonitatis misericordiam erga se, clementiamque intelligunt, & gratiarum actionis identidem admonentur. Illam intelligunt; quando tanto se beneficio, diuinitus, obseruant cumulatote esse: huius admonentur; quia beneficiorum illa conditio, vt eorum memores continuo excitent ad grati animi significationem testandam.

15. Cognoscunt quoque ex hac humanæ formæ, à Deo assumptione quid de Ipso sentire debeant. Quemadmodum suspensa hedera symbolum est venalis vini: ita in assumptæ humanæ formæ membris datur intelligi, quibus Deus instructus sit. Oculi scientiæ ipsius, quodque omnia inspiciat, argumentum sunt. Os, quod cogitationes suas, atque consilia alijs possit communicare. Manus, quod ipsi vires non desint. Pedes, quod virtute polleat se mouendi, nec vni loco sit affixus, &c.

16. Denique, à Deo alienum non est, quod quæ sequentibus temporibus est perfecturus, præcedentibus sæculis, quibusdam quasi figuris, & vmbri insinuet. Hoc in nostris Sacramentis, illa, quæ in Veteri lege recepta erant, probant omnia. At magnum opus, arduum opus, diuinum opus, in fine sæculorum perfecturus erat. Daturus erat Filium; qui, quam nos circumferimus, assumpturus erat carnem: habitu & forma, vt homo inter homines erat conuersaturus. An non conueniebat, vt huius tanti Mysterij vmbra aliqua atque figura præiret? Quæ verò hic magis seruire potuit; quam vt Deus hominem simularet aliquando, quem olim reuera in vnitatem hypostasis esset assumpturus? Ad hanc rationem alludit aliquando S. Augustinus. Ipse, inquit, *Filium, qui est Verbum Dei, non solum nouissimis temporibus, cum in carne apparere dignatus est; sed etiam prius à constitutione mundi, cui voluit de Patre annunciant: sine loquendo, sine apparendo: vel per angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam.* Ita S. Augustinus ad Amantium, Manichæi discipulum, cap. 9. Apertius hanc rationem indicat Leo. Epist. 13. ad Pulcheriam Imperatricem. *Ille, inquit, forma magis huius hominis erant indices, cuius veritatem ex præcedentibus Partum stirpe sumendam, significationes mystice annuntiabant.*

CAPVT V.

Sub quo sexus Deus olim apparuerit, quando sub externa humanæ formæ est visus: & cur potius hunc, quam illum, elegerit.

1.



ARIA sunt discrimina in humana forma. Et hæc, in hæc Visibili Dei inuisibilis apparitione, discutienda sunt. Nec,

vt

vt spero, temerè aut otio è: quia pigrorum, que etiam meminerunt Sacræ literæ. Discrimina hæc vel ad sexum pertinent: vel ad ætatem: vel ad formæ dignitatem & splendorem: vel ad illa, quæ formam extrinsecus afficiunt. In sexu quæritur; vtum apparuerit in virili an fœmineo. In ætate, vtum in puerili, an adulta, an senio confecta. In formæ dignitate; an venusta, an obscura. In iis, quæ formam afficiunt; an sine vestibus, an vestitus; & quo, qualiue habitu. Hoc capite sexum discernemus.

Certum hic est, *Deum sub virili sexu aliquando visum esse.* Clara sunt pro hoc diuina Scripturarum oracula. Quando Abrahamo, sedenti in Conualle Mambre, apparuit, dicuntur tres viri fuisse; qui Deum exhibuerunt. Genes. 18. Hanc præcipuam inter omnes apparitiones, & Sanctissimæ indiuiduæque Trinitatis testatricem censebat Caietanus. Idem viri fuerunt, qui ab Abrahamo egressi, in personam Dei, hospitio recepti sunt à Loth, Genes. 19. Sic vir dicitur, qui luctabatur cum Jacob, in septima apparitione, Genes. 32. Et vir, qui apparuit parentibus Sampsonis, Iudicum 13. Et vir, qui contra Iosue stetit, Ios. 5. Et, si Toftato credimus, sub viri specie se Deus obtulit Cain; quando, post patratum fratricidium, ipsum reprehendit, Genes. 4.

In apparitionibus alijs, quamuis Viri nomen non exprimitur; sexus tamen virilis haud obscure insinuat, compellatione *Angeli.* In omnibus, quibus Deum apparuisse, superius, ca. 2. docuimus, *Angelorum* fit mentio; si tres dempseris: primam illam, qua se primis parentibus exhibuit, Genes. 3. alteram, qua apparuit Cain, Genes. 4. tertiam, in qua cum Noe egit, Genes. 6. Sed *Angelos*, quemadmodum non alia, quam virili, forma pingunt pictores: ita nec alia apparuisse cuiquam, quod sciam, venit in mentem. Iam verò Dei apparitiones, per *Angelos*, quemadmodum postea cap. 24. dicturi sumus, exhibitæ sunt & perfectæ: sub virili igitur specie, & forma exhibitæ. atque hoc extra controuersiam est.

Sed, vtum qui aliquando sub sexu virili certò deprehensus est, semper sub virili Deum apparuit? Hoc forsitan dubitationem habet. Quamuis enim in recensitis à nobis apparitionibus, sub viri specie, vel forma *Angelorum* apparuisse probatum sit; non tamen simpliciter absoluteque probatum est, sub virili semper apparuisse: propterea; quod præter illas, quas nos recensuimus, aliæ potuerunt fuisse Dei apparitiones, de quibus dubium est, Vtrum virili, an fœminea specie Deum exhibuerint.

Deinde.

Deinde, neque satis firma videntur esse præsidia, quibus Assertionem nostram astruximus. Docuimus *Vir* nomine in iis Dominum indigitari, atque Angelum vocari, quæ sexum prodant. At, inter recensitas à nobis Apparitiones, sunt, in quibus nec *vir* nomē inuenitur, nec *Angeli*: ut prima, secūda, & tertia: Dei nihilominus in his fit mētio: quid si hic non masculinum; sed fæmineum genus retulit Deus.

Accedit, quod nec satis firmum appareat, quod ab *Angelis* sumitur argumentum. Hi sub *fæminea* forma possunt pingi, quia sub eadem possunt sculpi. Quid si sculptas proferamus? Profert Benedictus Arrias, in li. de Sacris Fabricis: ubi explicans Propitiatorij; cū ad duo Cherubin venit, qui sedentem in Tabernaculo Dominum excipiebant, sic loquitur: *Erant autem maris & fæmine specie varij. cætera omnino sibi æquales, inuicemq; sibi similes, seseq; mutuo aspicientes.*

Quid, quod nec satis magnum argumentum suggerit nomen *Vir*. Neque enim *vir* semper sexum significat, pro homine, qui fæminam non excludit, accipitur in Sacris literis, non raro. quemadmodum Psalm. i. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum.* & Psalm. iii. *Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis.* & Eccles. 14. *Beatus vir, qui in sapientia morabitur.* Et ad Eph. 4. *donec occurramus omnes in virum perfectum.* Et Holofernes quoque fæminas intelligit, quando Iudith sic allocutus est Cap. ii. *Noli parere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui Viro, qui voluit seruire Nabuchodonosor.*

Denique, cum personarum acceptor Deus non sit, Actuum ca. 10. Cū æqualis sit ei cura de omnibus, Eccles. 41. Cum tam fæminam crearit, quam masculum, Gen. 2. nomine, qui *vir* specie se exhibuit; & hoc ipso virilem sexum commendauit; etiam, si non semper, aliquando saltem, sub *fæminea* debuit comparere; ne hic sexus à Deo contemptus videretur.

Sed tamen quemadmodum demonstrauius Deum aliquando sub virili forma apparuisse; ita, quādiu alijs rationibus non persuasimur, semper sub virili; & nūquam sub fæminea apparuisse dicemus. Nihil nos mouent, quæ in contrarium afferantur argumenta.

Non negamus potuisse alias Dei extitisse Apparitiones: sed vtrum quoque alia extiterint, præter illas, à nobis recensitas, dubitamus. Extiterit quoque alia: sed & omnibus vna producat, qua Deus sexum *fæmineum* simularit. Excogitentur etiam alia; quales quales esse possint: qua tandem conuenisse, ut sub fæminea forma Deus exhiberetur, dici debet?

Fatentur quoque, inter nostras, quas secundo Cap. recensuius, quasdam esse, in quibus neque *Vir*, neque *Angeli* nomen sexū prodit sed quia

sed quia illæ paucæ sunt; (tres tantum) ex alijs (quæ numero superant) de his iudicium ferendum est. ut taceatur in dictis tribus pro nobis esse grauisimorum virorum sententiā, qui in his sub *vir* specie Deum se exhibuisse affirmant: taceatur genus grammaticum hic nobis patrocinari; Masculini generis Deus est, absolute, sine articulo sumptus: & quidem apud omnes Gentes, Hebræos, Græcos, Latinos, Germanos, Gallos, Italos, Hispanos, & cætera. Masculum igitur, non fæminam referet Deus, mortalium conspectui oblatus.

Quod de *Angelis* argumentum produximus, cur satis firmum non sit, non dum videmus. Producit alter Cherub, pictus & fictus specie fæminæ ab Arria. sed, vtrum bene? Certè (Exo. 25.) vbi exacta forma Propitiatorij futuri designatur: (Ex. 37.) vbi iam perfectū idē describitur: alijs item locis Scripture, duorum Cherubin; qui extendant alas, & Propitiatorium tegant, seque mutuo respiciant, sit mentio: quod *maris & fæmine* specie differat, nequaquam. Tostatus verò disertis verbis vtrumque *virilem* formam retulisse fatetur. Sed de hoc nos plura in sequentibus.

Similiter suū robur putamus obtinere illud aliud, quod ex *Vir* nomine petiuimus. Esto, *Vir* nomē vtrumq; genus aliquando complectatur, & promiscuè hominem significet, qui & vir esse possit & mulier: at plerumq; sexus nomen esse nemo negauerit. Et quidē ijs locis, quæ nos produximus, sexū significare non dubitabit, qui meminisse voluerit sexum significare, quoties in rerū gestarū (quæ particularium sunt) historia ponitur. Quod verò apud Prophetas aliquando, aut hagiographos, ut vocamus, Scriptores, qui vniuersales plerumque continent propositiones, non sexum, sed hominem significet, mirum videri non debet, nec assertionem nostram infringit.

Ad illud de personarum Acceptione facillè responderet, qui nuper edito libello (nescio an ingenij ostentadi causa) docuit mulieres ad humanū genus nō pertinere. Nos homines esse dicimus & docemus: nec à viris, nisi accidente, differre. Sed tamen personarum acceptor Deus dicendus non est, quando viri, non fæminæ formam, in hac Visibili Apparitione assumit: quia fæminæ hic nullam iniuriam facit: quamuis viro faciat gratiam. Acceptio enim personarū, siue iniuria eius personæ, quæ relinquitur, accidit nunquam. An forsità etiam personarum acceptorem Christum Dominum dicemus, quando virilem nō fæmineam formam, in assumptione nostræ naturæ elegit?

15. Maneat igitur Deum sub virili, tantum specie esse visum. Verum cur hanc potius, quam illam assumpsit? Nunquid & *fœmineam* potuit assumere? Potuit quam maximè. Qui potuit neutram assumere; potuit ex utraque, quam vellet. Quidni igitur assumpsit? Quia ut hanc, non illam assumeret, rationes habere potuit. Quas illas? Sequentes; si conijcere licet.
16. Prima est, quod quicumque Deum concipiunt; sub *Viri*, non *fœminæ*, specie concipiunt. Quocirca si sub fœminea aliquando appareret, difficulter sibi mortales persuasissent Deum esse præsentem; difficulter etiam ijs, quæ ab ipso dicerentur, fidem adhibuissent; quæ tamen ut eius dictis adhiberent, maximè in his Visibilibus Apparitionibus, erat necessarium.
17. Altera est, quod perfectiora Deo tribuenda esse censeant omnes. Quocirca & ipse nisi grauissimæ contrarium persuadeant, rationes, perfectiora solet assumere. At quemadmodum *viri* multis modis fœminis; ita virilis, forma multis modis fœminea præstat. Hanc igitur relinquet: illam assumet; si quando ratio, ut alterutra illarum assumatur, postulat.
18. Tertia sit, quod virilis magis seruire videatur functionibus, quas Deus sub spectabili forma, apud mortales exercet. Exercet varias; quemadmodum allata à nobis, secundo capite, exempla demonstrant. Verum exercent quales, quales velit; exercuerit quales, quales velit; *fœminea* aut seruire non potuit; aut nõ ita commodè potuit seruire: seruiuit verò commodissimè virilis.
- Accedit his quarta, quod quemadmodum corpora sub quibus
19. Deus apparere dicitur, opera sunt Angelorum; ita & corporum formæ atque figuræ. Angeli igitur, quemadmodum se mortalibus quandoque in effectis corporibus exhibent; ita Deum Optimum Maximum. At se sub *fœminea specie* nunquam exhibuerunt; exhiberent Deum?
- Denique, quæ quinta sit ratio, Dei hæ primis temporibus exhibitæ Apparitiones, umbra quædam sunt & imago admirandæ illius Apparitionis, quam Filius in humana natura perfecit, teste B. Augustino cap. 9. ad Adamantium Manichei discipulum. conueniebat igitur, ut quam proximè illam accederet externa, qua olim visus est, forma atque ideo accederet *virili*: quia vir erat futurus, qui humanam naturam in vnitatem hypostasis diuinæ assumeret, secundum illud: *fœmina circumdabit virum.* Ierem. 31.

CAPVT VI.

Quam ætatem præ se tulerit olim Deus, quando mortalibus apparuit, & cum isdem est conuersatus: quæ causam ætatis simulata.

VARIAS hominum ætates distinguunt Scriptores. Varro quinque gradus facit. In primo, usque ad annum decimum quintum, *Puevos* dictos vult; quod sint pueri, id est, impubes. In secundo, ad annum trigésimum, *Adolescentes*, ab adolecendo nominatos. In tertio, usque ad annum quadragesimum, *Iuuenes* appellatos; eo, quod Rempub. in re militari iuuare possent. In quarto autem gradu, usque ad annum sexagesimum, *Seniores* nuncupatos; quod tunc corpus senescere incipiat. Inde usque ad finem vitæ vniuersiusque, quintum gradum factum, in quo qui essent, *Senes* esse appellatos: quod ea ætate corpus in senio laboraret. Quoniã igitur Deum humana forma apparuisse certum est: dubitare nõ possumus quin tali forma se exhibuerit, quæ alicuius *ætatis* esset index. Qualis hæc fuerit hoc capite inquirimus.

Omnium tamen graduum, quos Varro recenset, nobis ratio habenda non est. Ad tres præcipuos omnes reuocamus: aut certè de tribus nostra erit inquisitio: ascendente ætate, constante, descendente: siue de puerili, virili seu adulta, & senili. Quæcunque puerilis non est, nec senilis: virilis nobis adulta dicitur: quæ virilem nõ accedet, puerilis: quæ excedet, senilis.

Metiemur etiam ætatem non annorum numero. Quid enim? An fortè annorum, quibus Deus fuit ratio habenda? an quibus sub spectabili corpore humanaque fuit figura? Prius tempus (liceat ita nominare) ne cogitatione quidem possumus concipere. *Deus æternus Dominus* (inquit Isaias, cap. 40. Et Regius Propheta Dauid Psal. 89.) *A seculo, & usque in seculum tu es Deus. Numerus annorum eius inestimabilis est,* inquit Iob, cap. 36. Posterius, nunquam vel vnus anni fuit.

Metiemur ætatem ex forma externa, quæ ætatis solet esse index. Nam quorum cæsariem canescere, & faciem contrahi videmus, solemus *Senes* dicere; quamuis de annorum ætatis numero ipso nobis non constet: & *Puevos*, qui parvæ sunt staturæ, nihilque ostentant virile: & *Viros*, qui firmiora, & magis adulta circumferunt corpora, maioribusque viribus videntur pollere. His modis ætates discriminant, & sacri, & profani Scriptores. Ex his de ætate apparentis diuini Numinis iudicium feremus.

5. *Qua igitur forma atateque Deus visus? Ex tribus sumenda coniectura. Ex ipsis Dei Visibilibus Apparitionibus, olim factis. Ex Apparitionibus Dei Imaginarijs, de quibus postremo loco, huius Disputationis. Denique ex picturis, quibus Pictores Deum videntium oculis obijciunt.*

6. Apparitiones Visibiles (quæ propriè sunt huius loci) duobus nominibus ætatem insinuant, *Vir*, scilicet, & *Angeli*. Nam in alijs quidem Deus *Vir* vocatur, in alijs *Angelus*. *Vir* vocatur in illis, Abrahamo, Iacobo, duobus Patriarchis, atque Parentibus Sampsonis factis: Angelus in omnibus alijs; si duas vel tres exceperis.

7. Ethæc qualem ætatem insinuat? Non extremarum alteram; sed mediam *Virilem*, scilicet, siue *adultam*. Quamvis enim *Vir* nomen persæpe sexum indicet; non minus tamen frequenter ætatem, & quidem mediâ illam inter vtramque. Exemplo sint sequentia Scripturæ loca 15. Exo. *Dominus, quasi Vir, pugnator*. Iosue 17. *Qui fuit vir pugnator*. Iudicâ 6. ibid. *Dominus tecum, virorum fortissime*. & 1. Reg. 4. *Confortamini, & estote Viri*. 1. Cor. 13. *Quando factus sum vir, euacuavi quæ sunt paruuli*. Ephes. 4. *Donec occurramus omnes, in virum perfectum*. Idè expressiùs insinuat illud *viriliter agite*, toties in Sacris literis repetitû. vt Deut 13. Iosue 1. Paralip. 19. 22. 28. 2. Paralip. 32. Psalm. 26. & 30. 1. Mach. 2. 1. Corinth. 16.

8. Eandem ætatem insinuat nomen *Angelorum*. Nos hanc mediam semper, & extremarum alteram, nunquã præ se tulisse legimus; quãdo apparuerunt. Nunquam viri sunt specie senis. Nunquam specie pueri sub specie viri, aut iuuenis semper; quemadmodum docent qui viri sunt mulieribus, post Christi resurrectionem: qui flagellarunt Hierodotum, 2. Mach. 3. & qui se Tobias comitem, & ducem itineris præbuit. Tobie. 5.

9. Ex illis de vna Dei forma siue ætate coniectura non improbabili accipiuntur quæ sub specie *perfecti viri* apparuerit. Verùm quia in omnibus Dei Apparitionibus Visibilibus, nec *Angeli* fit mentio, nec *Vir*, vnde dubium est verum in omnibus alijs, vt his sub simili *perfecti viri* specie exhibitus sit, dubium est; præsertim, cum aliam quandã formam eidem tribuant, & Imaginaria Apparitio exhibita Danieli: & pictorum manus, qua passim, cum Trinitatis Mysterium, aut opus

10. Creationis mundi pingitur, exhibetur. Species hæc *senis* est: de qua sic Daniel, cap. 7. *Aspiciebam, donec celi positi sunt; & Antiquus dierum sedit. Vestimentum eius candidum, quasi nix: & capilli caputis eius, quasi lana munda. Thronus eius sicut flammæ ignis: rotæ autem eius ignis accensus. Flammæ ignis rapidissimæ egrediebatur à facie*

facie eius. millia millium ministrabant ei: & decies millies centena millia assidebant ei.

Cùm igitur alia quadam specie *senis* inquam Deus visus sit, in Imaginaria, quàm Propheta Daniel habuit, Apparitione: eadem Deum Patrem mortaliû oculis obijciant Pictores: quæritur, an eadem quoque, in assumpto corpore, sit visus, tum maximè: quando apparuisse dicitur, & *Angeli* vel *vir* qui ipsum representarunt, nulla fit mentio. Ad hoc duo dicimus.

Vnum est, certum hic asseri posse nihil. Cùm enim de hoc nihil nobis aut sacrarum Scripturarum testimonio constet: aut Ecclesiæ autoritate, Maiorumque traditione: hoc inter illa reponimus, quæ absque salutis dispendio & recipere possumus, & repudiare. Non necesse est credamus forma *senis* apparuisse aliquando Deum. Non necesse est credamus semper apparuisse specie *vir* integri & perfecti.

Alterum est. Probabile nihilominus videri, ea aliquãdo in assumpto corpore visum esse forma, qua describitur à Daniele Propheta. Primum quidem, quod passim ita à pictoribus pingatur. Deinde quòd, cum Deum *senis* specie describat Daniel, eam formam videatur insinuare, quàm Deum habere plerique omnes credebant. Denique, quòd cum constaret ab æterno ipsum fuisse, *Antiqui* dierum species ipsi magis, quam iuuenis conueniat.

Ex dictis concludimus probabiliter admodum dici, *duplici*, *senis* inquam, atque virili: aut certe vna virili *formâ* Deum olim in assumpto corpore, hominum oculis conspectum esse: sub *puerili* visum nunquam. Sed quæ dictarum formarum rationes? Hoc vbi breuiter exposuerimus, præfens Caput concludimus.

Antiquus ergo dierum, siue senex apparuit, quòd sit longævus, siue, vt Scriptura loquitur, *plenus dierum*, Iob. 42. præterea, quòd ante omnes dies omniaque tempora: quòd author sit conditorque omnis antiquitatis, dierum & temporum: quòdque eminentur atque excellenter in se contineat omnem temporis antiquitatem. Ita, teste Pererio, Dionysius, lib. de diuinis Nominibus cap. 10. Danielis sententiam exponit B. Hieronymus Deum sub specie *senis* induci existimat, vt hoc ipso demonstraretur grauitas, maturitas, tranquillitas animi in iudicando: quippe quæ frequentiùs in senibus, quàm iuuenibus insunt secundum illud, Iob, cap. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia*. Apud Deum est fortitudo & sapientia, ipse habet consilium & intelligentiam.

Florenti verò atque *iuuenili* atate apparuit: vt simul significaretur cum illa Dei antiquitate incorruptum vigorem, & nullatenus dimi-

nutam pulchritudinem esse coniunctam, Et hoc habet Pererius, quemadmodum prius, ad septimum Caput Danielis Prophetæ.

17. Quod autem in alijs Apparitionibus hanc, id est, *senis* formam simulauerit, in aliis illam, *iunens* inquam: opus ad quod patraturus aduenerat, videbatur postulare. Vbi *Viri* atque *Angeli* fit mentio, illa propemodum opera exerceat, quæ expeditos vegetosque requirunt: vbi solius Dei: & vt putamus specie atque imagine *senis* affuit: iudicem & magni alicuius operis molitorem agit, qui prudentiam maximè sapientiamque requirunt, quarum indicia sunt canis, prouecta que ætas: quemadmodum haud obscure indicat Beatus Hieronymus iam à nobis citatus.

18. *Puerilis* ætas ipsum non decebat: quoniam propter opera, & quidem excellentia in assumpto corpore apparebat Deus. At opera hæc à puerulis non expectabantur: & in pueris prudentiam non tam requirimus; quam admiramur.

CAPVT VII.

An splendida & illustris; an potius obscura, aut certe communis fuerit forma, qua se Deus exhibuit in externo corpore: & qua causa sit ma.

1. **D**EMONSTRATVM est sub humana specie Deum apparuisse: exhibitum sub sexu virili: ætate perfecta & matura. Omnia hæc ad *externam* formam pertinent. Est aliud discrimen in eadem forma, quod hoc, & frequenti capite est inuestigandum. Illud formæ magis intrinsecum est: & ipsi nunc venustatem quandam addit, nunc deformitatem. Nam in quorundam facie & forma, nescio quæ, gratia selucet, quæ intuentium oculos recreat, & animos ad se rapit: in quorundam quidquid propemodum apparet, vel offendit, vel displicet illi formosi dicuntur: hi deformes.

2. Et ferè in omni forma discrimen hoc inuenitur. Omnis ferè homo aut est deformis, aut formosus. Et quoniam ars imitatur naturam: fit, vt discrimen hoc quoque in pictis atque sculptis hominibus obseruetur: horum alij dicantur formosi, alij deformes. Nec desiderari debet in forma humana qua aut Deus conspicitur, aut Angeli: non solum, quia hi formæ, sub qua apparent, quidam quasi sunt artifices & architecti: verum etiam, quia plus aliquid, quam ars efficiunt, dum viuos quasi homines simulant.

Quaig-

Qua igitur forma Deus, in assumpto corpore, apparuit? de formi, an eximia? *Prorsus eximia*, prorsus pulchra: quæ plena esset grauitatis, & insignem spiraret maiestatem: siue Deum illa referret specie venerabilis senis; siue florentis adolescentis. Et merito.

3. An omni gratia & maiestate vultus destitutus fuit; qui rebus creatis omnibus suam dat venustatem & splendo rem? *Qui finxit aurem*, inquit Propheta Psal. 93. *non audiet? qui finxit oculum non considerat.* Addo ego. Qui mortalibus quibusdam illam vultus venustatem indidit; vt pluribus fuerint stupori: omnes in sui amorem rapuerint; ipse, si quando mortalibus se volet offerre spectandum, nullam propriæ venustatis curam habebit? Pro suo ornatu non erit sollicitus; qui *lilia & fenum agri, quæ hodie sunt, & cras in clibanum mittuntur, sic vestit; vt nec Salomon in omni gloria sit cooperatus, sicut unum ex ijs?* Matth. 6.

4. Homines splendoris vultus sui, externæque formæ domini non sunt. non sibi illam dant: aliunde accipiunt. Si quam vellent, possent eligere speciem; primam eligerent dignissimamque. At Deus, quando in assumpto corpore apparet, quam vult formam eligit: quam vult acceptat, sibi optat, nulloque labore assumit, retinet, conseruat. *Quidni igitur accipiet venustam? gratiosum? maiestatis & grauitatis plenam?*

5. Quemadmodum in alijs formarum generibus præstantiorem eligit Deus, dum apparet: animantis, v.g. præ in animi: hominis, præ ceterorum animantiũ: & inter homines formas viri, præ mulieris: senis aut constantis maturæque ætatis, pro infirmæ puerorum: ita credi debet, quod in hoc genere assumpserit illam, quæ plus habet dignitatis.

6. Non inferiori ab Angelis forma Deum apparuisse credunt omnes. At in maiestate & formæ dignitate. hos viuos esse extra controuersiam est. Hoc de eo, qui Virgini matri, in Filij Dei Incarnatione, apparuit, docet B. Augustinus de Natiuit. Domini Serm. 14. De alijs liber secundus Machabæorum, cap. 3. vbi sic legitur. *Alij etiam apparuerunt duo iuuenes (Angeli) virtute decori, optimi gloria, speciosiq; amictu.* Et S. Lucas cum dignitatem vultus S. Stephani describit, Actuum cap. 6. refert quod viderint *faciem eius, tanquam faciem Angeli.* Et vxor Manue, Iudicum 3. ex eo venit in suspitionem, quod qui sibi loquebatur, Angelus esset, quia *vultum angelicum*, id est, maiestatis & gratiæ plenum, haberet.

7. Quid, quod eximia forma Deum apparere debuisse credi possit apparuisse enim voluit, vt agnosceratur, suæque præsentia suis dictis autho-

authoritatem addere. At si communi vilitatēq; omnibus forma apparuit; si nulla singularis in vultu fuisset gratia; quomodo, statim, ut locutus esset, mortalibus fuisset agnitus? quid dictis ipsius authoritatem fecisset? quid ab hominibus fidem extorsisset?

8. Esto, ipsum etiam voce prodiderit: prodiderit maiestas, incessus; aut exterior cultus. Ipse præterea interiùs mentibus præsentium suam præsentiam singulari quadam illustratione suggesserit: at tamen, quoniam vultus maxime vnumquemque prodit, hoc etiam se prodidisse, præsentiamque suam testatum esse voluisse, credi debet.

9. Et omnino vultus indicio singulari Deum proditum esse est probabile. Primis maxime temporibus: quando & primi parentes, & ipsorum filias, Cain & Noe, & aliorum plerique, mox illum, qui cum ipsis ageret, eos peccati argueret, de futuris rebus instrueret, cognouerunt esse Deum. Obseruabant, scilicet, excellens quiddam, & illustre, in apparente, sibi que loquente persona; quod aliud, quam præsentem Deum testari, persuadere sibi non potuerunt.

10. Assensus, quem & hi, & alij, quibus Deus apparuit, loquenti præbuerunt, manifestius, quod dicimus, probat. Si enim in vultu nihil, quod non quibus homines haberent, obseruassent; haud dubium eiusdem secum conditionis existimassent: & ob id reprehensionem non admisissent, & futura prædicenti non credidissent: vel grauis etiam quid in importunum censorem statuissent.

11. Ex opinione quoque, quam omnes de Deo habent colligitur, insigni atque illustri forma ipsum innotescere oportuisse. Nihil de Deo nisi nihil eximium, concipiunt omnes. Quando igitur apparebat, etiam forma, qua apparebat, opinionem hanc confirmare debebat: ne quem opinione iam magnum atque excellentem concepissent, ex abiecta forma colligerent contemptibilem. Neque enim apud homines nouum est, contemnere corpore deformes; quamuis etiam insignibus dotibus atque virtutibus animus sit instructus.

12. Denique ipse pro nobis hæc militant Apparitiones: maxime illæ Abrahamo, Moyse & parētibus Sampsonis factæ. Quid mouit Abrahamum, Genes. 18. ut cum, sedens ad ostium tabernaculi sui, obseruaret, quibus eleemosynæ beneficium præstaret, mox ubi tres viros (Deum referebant) conspiceret, ipsis occurreret? pronus adoraret? Dominos vocaret? gratiam sibi fieri testaretur, si ad se diuenterent, & humanitatis ipsis officium posset impendere? quid, inquam, mouit, si non formæ dignitas? Et Moyse, quod (Exod. 33.) non nisi posteriora Dei videre potuit; an non insinuat maiestatem vultus di-

uini

uini tantam fuisse; quantam ferre nequiuissent oculi humani? Apparitionem verò Dei sibi factam vxor Manue, sic describit, Iudicij 13. *Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, & terribilis nimis.*

CAPVT VIII.

Quis fuerit decor, dignitas, atque maiestas forma illius, qua se Deus, olim, in Veteri lege spectandum exhibuit.

Sed decorem dignitatemque formæ internam, de qua nunc loquimur, & sub qua Deum viuentium oculis se obtulisse, si quando visibilis apparuit: diximus; duo facere videntur: membrorum, scilicet, pulchra compositio atque proportio, cum coloris venustate coniuncta: & præterea lumen quoddam atque splendor his infusus. Prioris beneficio formosi & grati fuerunt Absolon, Sara, Esther, Iudith, Abisag, filia Iob, Rebecca: posterioris, Moyses atque Christus: ille in veteri, hic in nouo Testamento. De Absolone dicitur, 2. Reg. 14. *Sicut Absolon, vir non fuit pulcher in Israel, & decorus nimis. a vestigio pedis usque ad verticem, non erat in eo vlla macula.* De Sara, Genes. 12. quod erat *pulchra nimis.* De Esther, Esth. 2. quod erat *formosa v. id est, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis.* De Iudith, Iud. 10. quod Dominus in illa *pulchritudinem amplauerit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret; & quod qui illam viderent obstupuerint; mirati nimis pulchritudinem eius.* De Abisag, 3. Reg. 1. quod erat *puella pulchra nimis.* De filiabus Iob, cap. ultimo, quod *non fuerint inuenta mulieres speciosæ, sicut filia Iob, in vniuersa terra.* De Rebecca, Genes. 14. quod *puella de ora nimis, virgoque pulcherrima.* De Moyse, 2. Corinth. 3. quod *non potuerint filij Israel in faciem eius intendere, propter gloriam vultus eius: & quod posuerit velamen super faciem suam, ne intenderent filij Israel in faciem eius.* De Christo, Matt. 17. quod *resplenduerit facies eius sicut sol; vestimenta autem eius facta sint alba, sicut nix.*

Duo verò iam dicta non ita necessaria sunt, ut si alterum desit, sua humanæ formæ pulchritudo defuisse dici debeat. Speciosissimus aliquis pulcherrimusque dici potest, cui vel alterum, prius illud suppetit, quemadmodum probant priora exempla. Quando tamen utraque concurrunt, maior est formæ gratia, dignitas, maiestas.

Quoniam igitur demonstratum est, præcedenti capite, plenam decoris dignitatisque fuisse formam, qua Deus olim in assumpto corpore viuis est, restat inquiramus, quidnam hunc decorem dignitatemque formæ attulerit, an primum illud, an secundum, an vtrum-

que.

4. Iudicium ex ipsis Apparitionibus, quas Sacrae literae referunt, petendum est. Quamuis enim formas quasdam eximias haud obscure liceat accipere, ex varijs reuelationibus, etiam ijs, quarum meminerunt Scripturae; vt fuerunt Danielis, Ioannis Euangelistae, & Prophetarum: quia tamen in dictis reuelationibus, Deus sub sensum externum non venit: quaedam etiam ipsarum Dei tantum conditionem insinuarunt, & formae magnam rationem non habuerunt: nostrae nobis tantum seruire possunt, in quibus diuina maiestas sub *visibilibus* formis in mortalium oculos incurrit.
5. Porro Apparitionum Visibilium quaedam *disertis verbis* maiestatem diuini vultus & formae exprimunt: quaedam eandem *haud obscure* insinuant: quaedam *vix indicant*; vt illae, in quibus quidem Deus apparuisse dicitur, sed tamen ita, vt non solum formae venustatem nequeas deprehendere, verum etiam nec certo assequi, humanae Deus forma apparuerit.
6. Quae formae dignitatem, & maiestatem *exprimunt*, duae sunt. Vna Samsonis matri exhibita est: de qua ita Liber Iudicum, cap. 15. *Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis*. Altera exhibita est Moyfi, de qua sic, Exod. 12. *Locus est apud me, (loquitur Deus) & stabis supra petram. Cumq; transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae: & protegam dextera mea, donec transeam: tollamq; manum meam, & videbis posteriora mea. faciem autem meam videre non poteris*. De qua Apparitione Testatus haec. *Primo* sensibilem illam fuisse, tum ratione corporis, quod luce radiabat; tum ratione lucis, quae corpus ornabat. *Deinde* lucem corporis, tantam fuisse, quatenus nullum vnquam corpus, ex aere conflatum, aut habuit, aut aliquando est habiturum. *Tertio*, huic luci praeterea additam fuisse venustatem, (ipse vocat *accidentalem perfectionem*) quae ita afficiebat mortalium oculos, vt afficere res nulla magis potuerit. *Quarto*, Lucem hanc non aequaliter in omni parte corporis, quod conspiciebatur, fuisse: sed intensissimam in anteriori, (facie): & tantam; vt saluo vita nullus mortalium illam potuerit inspicere (quae causa quoque fuit, vt Deus Moysem transiens, faciei ipsius manum opposuerit) minus intensam in posteriori (dorso) vt quam oculi mortalium salua vita possent ferre: vnde & posteriora Moyfi videnda praebuit Deus. Hec Testatus.
7. Quae formae maiestatem dignitatemque *insinuant*, sunt quatuor. Primum illa Abrahamo facta, Genes. 18. Deinde, illa exhibita Agar ancillae, Genes. 16. tertio, qua Deus visus est Loth, Genes 19. quarto, qua apparuit Gedeoni, Iudic. 8. Harum enim quaedam, id est, tres posterior:

posteriores, vultus formaeque maiestatem produunt, hoc ipso, quod *Angelorum*; quos singuli, & merito, concipiunt esse speciosissimos, meminerunt: in quarta eandem significat Abrahami, vt diximus, curfatio, festinatio, adoratio, humilis obsecratio, &c.

Quatuor reliquae formae dignitatem non explicant, non insinuant. Veruntamen in his suam dignitatem maiestatemque diuinae formae non defuisse, partim licet conijcere ex formis, sub quibus alias conspectus est Deus: partim ex ijs, quae praecedenti capite sunt dicta.

Quid ex omnibus? Hoc, scilicet, *duo praecleara ornamenta* fuisse humanae formae, qua Deus in assumpto corpore est visus, alterum cuiusdam fuit excellentis luminis, quo corpus vulgebat: alterum insignis membrorum proportio, cum suauis coloris venustate coniuncta. Prius fuit in corpore, quod Moyfi exhibitum fuit: posterius, quo visus alijs.

Posterius hoc, Deo conuenisse, probant, quae praecedenti capite sunt allatae, rationes: prius expedituisse, principio Christi, gloriosa, in mortali adhuc corpore, Apparitio demonstrat. Par erat, ne diuino numini illa forma maiestas, & splendor lucis in Veteri lege deesset: quae multum dignitatis atque venustatis filio Dei, olim erat allatura, in lege Noua: Deinde vrget maiestas vultus Moyfis, ob similem splendorem admirabilis; ne scilicet Dominus minus seruo suo videretur habuisse.

Praeterea exemplar quoddam illius perfectionis, in diuino, vt ita dicam, corpore erat dandum; quam in suis corporibus, Beati olim, post gloriosam resurrectionem, obseruabunt, quamque futuram, iam constantissima fide credunt. Neque enim possunt dubitare in viuo incorruptibilique corpore accidere posse; quod obseruant in non viuo, in corruptibili, quale fuit quod Deus assumpsit. At perfectio haec in fulgore, maximoque splendore consistit: *Fulgebunt iusti, sicut sol, in regno Patris eorum*, inquit Dominus, Matth. 13. Et Salomon, Sap. 3. *Fulgebunt iusti, & tanquam scintillae in arundinetis discurrent*. Et sanctissimus Daniel, cap. 12. *Qui docti fuerint, inquit, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stelle in perpetuos aeternitates*. Omnino autem Deum, & sui corporis ficti, & Filij atque Moyfis veri claritate mentis fidelium de gloria corporum beatorum futura confirmare voluisse credi potest, quando etiam, vt Cyrillus Hieros. Catech. 18. loquitur, *vermis parvulis lucidum dedit corpus, vt eo splenderet; vt ex apparentibus crederetur id, quod exspectatur*.

12.

Rurfus, cum Deus in his, de quibus nunc sermo est, Apparitionibus, se oculis viuientium obiecerit; nonne congruum erat, vt, si non semper, aliquando offerret in præstantissimo visuæ potentia obiecto? ille Deus; qui summum esset bonum, rerumque omnium perfectio? At inter ea, quæ in oculos incurrunt, præstantior nulla qualitas est lumine. Vide Cursum Conimbric. sup. 2. de Cælo, cap. 7. q. 5. ar. 2. ubi præstantia luminis, multis rationibus demonstratur.

CAPVT IX.

Quomodo decor formæ, dignitas fuerit in corpore, sub quo Deus apparuit & visus est mortalibus.

1.



MODVM inquirimus, quo decor maiestasque diuino corpori, in quo Deus est visus, affuit. & præcipua de splendore est quæstio. Quamuis enim præter hunc, duo alia possint ad examen vocari, membrorum scilicet proportio; præterea coloris venustas, quæ cum splendore decorem maiestatemque; diuinæ formæ attulerunt, vnus tamen splendor est, qui quoniam plures suggerit difficultates, hinc diligentius inspiciendus est, & discutiendus. De hoc enim quæritur, An in solo intuentium sensu fuerit, non autem in externo, & extra sensum, corpore. Deinde, Si in corpore aliquo, illone, quod Deum referebat, an alio aliquo externo vicino; quod splendorem ex se ad Dei corpus transuerberauit. Et si in priori illo, An priorem formam, cui accessit, quodam modo immutauerit, an non. Et si non immutauit; An solum splendor hic in facie diuini corporis sedem habuerit; an fuerit diffusus per tot corpus. Rurfus, Si per totum corpus diffusus, Vtrum in corporis tantum fuerit se persicere, an corpus totum penetrauerit. Præterea siue hoc, siue illud dicatur, An non solum lucidum reddiderit corpus; sed etiã fulgidum. Deinde, Tantane lux illa fuerit, vt mortalium oculis capi non potuerit. Item, fueritne naturalis, an supernaturalis. Denique, An eiusdem ratione cum aliorum corporum, quæ singulari lumine aliquando fuerant illustrata. Hæc de lumine & splendore corporis diuini discutienda. A primo principium facimus.

2.

Quæritur igitur, An in solo Moyſis diuinum numen, siue Dei posteriora aspicientis, & intuentis, sensu splendor hic fuerit? Respondemus non fuisse. Quemadmodum non Phantasticum, aut imaginariũ corpus fuit, sub quo Deus visus est, & apparuit; ita neque splendor aut lux imaginaria fuit & phantastica. Præterea, potestne vlla imaginaria tantam in sensus impressionem facere, quantam hæc fecisse asseritur?

Quæritur,

3.

Quæritur, An si extra sensum quoque hic splendor fuit; fuerit saltem non in diuino illo corpore, quo se Deus exhibebat; sed alio proximo, quod sui luminis radios in diuinum transfuderit? quemadmodum v. g. sol illud illuminare dicitur, in quod radios coniecit? Respondemus in diuino, non in externo corpore fuisse: tum quia sacræ Scripturæ verba insinuant: tum quia si externum radios suos in diuinum coniecisset, illique claritatem communicasset, multum illud, diuinum hoc suo splendore superasset: quod dici non debet.

4.

Quæritur, An splendor priori formæ accidens, ipsam aliquo modo immutauerit? Respondemus non immutasse: quemadmodum neque Christi formam, qui in ipsius transfiguratione accessit splendor: vt sequentibus verbis testatur Euthymius ca. 34. in Mattheum. *Transformatus est, inquit, Dominus, corpore quidem in propria figura manente, diuino vero splendore modicum quiddam in eo detegente, ac faciem illustrante, speciemque, alius ad maiorem Dei similitudinem immutante.*

5.

Quæritur, An facies tantum splenduerit illius corporis; non verò totum corpus? Respondemus & faciem splenduisse, & corpus totum. Id apud Toſtatũ, probat eiusdem corporis manus, quæ & ipsa summo splendore perfusa fuit, ideoque ne suo splendore visui Moyſis noceret, nube putat fuisse inuolutã. Probat eiusdem corporis posteriora, quæ etiam Moyſes videns, dicitur vidisse omne bonum, eodem Toſtato teste, quia, scilicet, tanta luce vidit micare, quantam hinc corruptibilis oculus, cum maxima sui voluptate potest inspicere. Forſitã hinc nobis seruit claritas, qua Filius Dei, mirabilis apparuit in monte Thabor. Illa in omnibus Christi membris fuit, Hieron. teste, Epist. 61. ad Pam. aduersus errores Ioannis Hieroso. verba eius hæc sunt. *Dominus noster in monte transfiguratus est in gloria: nõ vt manus ac pedes, ceteraque eius membra perderet; & subito in rotunditate vel solis, vel spheræ volueretur: sed eadem membra solis fulgore rutilantia Apostolorum oculos perfringerent. Et facies eius, inquit, fulgebat sicut sol. Vbi autem facies nominatur, existimo, quod & cetera membra conspecta sint.* Ita Hieronymus.

6.

Quæritur, An splendor in superficie corporis tantum fuerit, an verò totum corpus penetrauerit? Respondemus & in superficie fuisse; & totum corpus penetrasse: quemadmodum ignis in carbone incenso, non in eius tantum est superficie, sed totum carbonem peruadit. Quid mirum? Claritas corporum glorificatorum, quorum species quædam & imago hoc diuinum corpus fuit, tota corpora peruadit, quemadmodum in 4. Sent. docent Doctores Scholastici, vt vocamus. Sed in presenti argumento nobis Dei visi posteriora etiam seruiunt, ad quæ claritas, in anteriori parte existens, se diffudit.

7. Quæritur, An *fulserit* illud corpus celum, & non tantum fuit lucidum? Respondemus, & lucidum fuisse & frigidum. Hoc, ni fallimur, cornuta Moyſis facies probat, quæ fulgore diuini luminis tantum splendorem contraxit, vt & radios à ſe in intuétium oculos traiecerit: & neceſſe fuerit Iudæis veſtiam oculis opponere; ſi quando faciem eius vellent inſpicere. Et corporum glorificatorum hîc fauet conditio; de quorum fulgore primum vox Dei, Matth. 13. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol.* Deinde Salomon, Sap. 3. *Fulgebunt iuſti tanquam ſcintilla.* tertio B. Gregorius atque Laurentius Iuſtinianus. Gregorius ſic habet, lib. 18. in Iob. cap. 27. expones illa verba, cap. 28. *Non adaquabitur ei aurum vel vitrum. Quid, inquit, in auro vel vitro accipimus, niſi illam ſupernam patriam, illam beatorum ciuium ſocietatem? quorum corda ſibi inuicem & claritate fulgent & puritate tranſlucent?* Iuſtinianus lib. de diſciplina & perfectione monaſticæ conuerſationis ſic loquitur (cap. 23. *Nimis quæq; claritate fulgebit corpus glorioſum; ita, vt ſolis ſepies tranſcendat ſplendorem. Non autem lumine ſuo intuentium ſe reuerberabit aſpectum; ſed ineffabili quodam modo confortabit, clarificabitq;: eritq; tota eius ſubſtantia corporis viſibilis, adeo vt viſcerum cæterorumq; membrorum harmonia, Conditoris declaret magiſteriũ admirandum.* Ita Laurentius Iuſtinianus.
8. Quæritur, Tantane lux atque ſplendor illius corporis fuerit, vt *ſalua vita oculi* mortaliura ferre nequiuerint? Exiſtimat id Toſtatus. Nos ſalua tanti viri auctoritate illam ob obiecto viſiua potentiæ nõ excludimus: quamuis aut ægre, aut nullo modo viſu potuerit percipi humano. Eiuſdem illam, qua facies Domini claruit, cenſemus eſſe rationis, cum ea; quam in poſterioribus conſpexit Moyſes. De hoc plura quando de cauſa Efficienti harum Apparitionum. ca. 28. 29.
9. Quæritur, Fueritne lux *naturalis*, an *ſupernaturalis*? Reſpondemus naturalem dici poſſe: quamuis ſupernaturalem velit eſſe Toſtatus; quemadmodum & corpus ſupernaturale dicit; ſolaque diuina, non creata virtute productum, in quo illa reſedit. Et de hoc plura, cum de Efficienti harum Apparitionum cauſa.
10. Quæritur, An *eiuſdem fuerit rationis*, cum aliorum corporum, qui ſimili aliquando luce claruerunt? Reſpondemus probabiliter dici, non diuerſam fuiſſe à ſolis, aliorumque lucidorum, quorumcunque, corporum naturali luce. Diuerſam nihilominus fuiſſe ab illa, quæ beatorum corporibus, poſt communem omnium reſurrectionem communicabitur. Prius illud non admittit Toſtatus: poſterius non admittit S. Thomas in 4. diſt. 44. q. 2. ar. 4. Sed pro priori eſt: quod ex cauſis naturalibus videatur eſſe producta. Pro poſteriori,

rriori, quod lux beatorum corporum differat ſpecie à ſolis, ignis, aliorumque lucidorum corporum luce, quemadmodum bene probat Soarez, Diſp. 48. Tom. 2. in 3. partem S. Thomæ. Atque hoc inſinuat Sanctiſſimus Paulus, ad Philip. 3. cum corpus *humilitatis noſtra docet reformandum & configuratum iri corpori claritatis Dei*, non ſolis. Inſinuat ſummus Theologus S. Ioannes, Apocal. 21. cum cœleſtem beatitudinem hiſ verbis deſcribit, *Ciuitas illa, inquit, non eget ſole, neque luna; vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit illam, & lucerna eius eſt Agnus.* Et rurfus: *Vidi, inquit, ciuitatem ſanctam habentem claritatem Dei, non ſolis.* Quod ſi hanc beatorum lucem Scriptura interdum comparat cum luce ſolis, quemadmodum cum de Chriſto dicitur, *ſplenduit facies eius, ſicut ſol.* Matth. 17. & de Sanctis: *Fulgebunt iuſti, ſicut ſol.* non hoc vnitatem naturæ vtriuſque inſinuat: ſed, quemadmodum notant Patres, idcirco fit; quod in rerum ſenſibilium numero exemplum aliud non fit, quo intellectus noſter poſſit manum, quaſi, duci, ad admirabilem illam claritatem glorioſorum corporum concipiendam.

CAPVT X.

Quis corporis, in quo Deus apparuit, fuerit externus habitus, & ornatus.



RNATVS formæ quidam internus eſt, quidam externus. Ille corpori ineſt, hic eidem adiacet. Qui priorem, beneficio naturæ, habent, hoc poſteriori eundem ſæpius augêt. Qui priori carent, hoc, qualem qualem poſſunt, ſibi aſſiſcunt. De priori actum præcedentibus duobus Capitibus: de poſteriori præſenti.

Ornatus hic quoniam externus eſt, & aliunde accedit, ex ijs, quæ corpori adiacent petitur. Hæc verò vno nomine *Habitus* à philoſophis vocantur: vnde & ab ijs deſinitur, quod ſit *corporum, & eorum que circa corpus ſunt adiacentia.*

Soli vero humanæ formæ propriè debetur, quia ſolum hominem Deus produxit nudum, imbellem, tenerum, inermem, molliſſima carne, leui cute. Nihil vſquam in membris eius, quod pro veſtitu, vel armis ad pugnam & violentiam datum videri poſſit. Pro hiſ omnibus (quod tamen multo eſt præſtantius) donatus eſt *mente*, atque *manibus*, plurimarum artium miniſtris, quibus ſibi parare queat; quæcunque ad corpus ſuum tuendum & ornandum neceſſaria præſidia.

Duplex autem hic *Habitus* diſtinguitur: vnus *Indumenti* dicitur;

alter

alter *Ornamenti*. Ille per se adornatum nihil facit. naturæ tantum feruit, vel verecundiæ, vel vtilitati, vel necessitati. Hic necessitati non feruit aut vtilitati, aut verecundiæ; sed ad venustatem facit atque splendorem. Vtriusque nobis in his Visibilibus Apparitionibus habenda ratio.

5. * Præter iam datam, alia eius est diuisio, proposito nostro magis feruens: qua in habitum *vsitatum* distinguitur, & *peregrinum*. Illem sic vocamus, quod in vsu sit apud eos, cum quibus versamur. Hunc peregrinum, quod insolens quid, & minimè receptum, habeat, aut certè, quod non in vsu sit atque consuetudine apud mortales.

6. De hoc habitu & extrinseca, vt ita dicam, forma, præsens quæstio est: & quidem non simplex. Quærimus enim, vtrum sub externo quodam habitu obseruatus sit Deus, quando apparuit; an potius nudus, siue non vestitus? Rursus, si vestitus, An habitu peregrino, an vsitato & recepto? Et in genere hæc quærentur. Ad nullum certum certæ gentis habitum descendimus: ne vel nimium videamur curiosi; aut, in re ad explicandum difficili, frustra laborare.

7. Otiosa verò quæstio non est, qua ei habitum quærimus, & vestes; qui habitu vestibusque non indiget. Nec humana forma indiget: hac tamen exhibitus est mortalibus. Et Angeli vestibus non indigent: sed tamen quidam in Christi resurrectione prodeunt *in albis*; Marci 16. secundo verò Machabæorum libro, capite tertio, alius *arma fert aurea insidens equo; cui mox succedunt duo, virtute decori, optimi gloria speciosi armati*, & ca. 10. eiusdem li. alij eodem fere habitu producuntur, & alius cap. 11.

8. Quo modo igitur apparuit Deus? *Nudus an vestitus?* & si vestitus, habitu peregrino, an vsitato? Omni modo apparuisse videri potest, quamuis non in omni Apparitione. Apparuit primis parentibus nudis; an ipse vestitus? Apparuit cæteris omnibus indutis; an ipse nudus? Et si quibusdam (vt verisimile est) apparuit in habitu vsitato; quis dicet in eodem apparuisse omnibus? cum vsitata non sit, nec naturalis Apparitio? & in peregrino habitu, vt videtur, debuerit inuisibilis Deus videri? & habitu non vsitato agnosci non homo, sed Deus?

9. Hæc pro *omni habitu* feruiunt. Sed tamen rem ipsam non tangunt. Veritas, si alicunde, ex *tribus* petenda videtur: ex diuinis Scripturis: ex humanis picturis: ex ratione. Et quidem ex Scripturis argumentum sumptum est grauissimum: leuissimum ex picturis: ali-

quod,

quod, quod suggerit ratio. Sed in præsentia quid Scriptura? pictura? ratio?

10. *Scriptura*, in nulla recensitarum, a nobis Cap. secundo, Apparitionum habitus meminit. In omnibus solam internam formam insinuat, vel describit: in nulla externam. Quod si quibusdam aliis locis Deo habitus, externusque ornatus tribuitur, vt tribuitur aliquando: nobis hæc satis firmum argumentum pro habitu Dei non præbent: propterea, quod illa non de nostris, id est, visibilibus Apparitionibus agant: sed Imaginariis, aut aliis proposito nostro minimè feruentibus.

11. *Pictura* quidem cum habitu Deum offert: sed tamen certum nullum persuadet; etiam quando in nostris Apparitionibus Deum effingit. Artis opus est pictura: opus naturæ imitatur. Si verò natura Deum non exhibuit, id est, si se Deus sub certò habitu non ostendit; quid est, quod pictura imitatur? Sed & pictura, dum Deum sub habitu offert; aut consulit Dei pudori nostræque verecundiæ: aut ita offert, vt aliis, non Visibilibus Apparitionibus est visus. Taceo quod

pictoribus atque poetis

Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.

12. Omnis igitur coniectura ex *Ratione* petenda est. Sed hæc, vt diximus, vtrumque habitum suadet: aliquando etiam neutrum. Quid verò persuadet? *Tria*, quæ tribus Assertionibus concludimus: vtrum bene, penes melius sentientes esto iudicium.

13. Prima est: Sub peregrino vsitatoque habitu Deum nunquam esse visum. Quid enim? ille ipse apparuisset; quem aliquando in suis non erat laturus? erat vindicaturus? *Visitabo*, inquit ad Sophoniam, cap. 1. *super Principes, & super filios Regis, & super omnes, qui induiti sunt veste peregrina*. Præterea cum hoc sine apparuerit, vt agnosceretur, peregrinam habitum, qui ne prodamur efficit, assumpisset? voluissetque non agnosci, qui vt agnosceretur venisset?

14. Secunda sit. Sub vsitato, & iis, quibus apparuit, familiari habitu, *vt plurimum*, apparuisse, admodum est verisimile. Verisimile, quia quemadmodum cum hominibus conuersaturus, humanam nõ alias formas assumpsit: ita credi potest humanum, & familiarem iis, ad quos venit, assumpsisse habitum. Quantum fieri potest, ad mores ingeniumque hominum, Deus, quando ad homines diuertit, accommodat. Obseruauit, & notauit id Iustinus, quæst. 115. ad Orthodoxos: & probauit Filius Dei, dum nunc hortulanum, nunc peregrinum simulauit, post Romanam assiduum. Sed & similes sunt scripturam silentium pro hac opinione familiarique habitu ostendunt. Hæcque

enim verisimile est, si peregrino, inuitatoque, & qui admirationem excitasset, aut stuporem incussisset, apparuisset; quin huius aliquam mentionem fecissent.

15. Cæterum, ut plurimum, vfitato, aliisque familiari habitu diximus visum esse Deum. Neque enim eo omnibus se exhibuisse videtur. Aliquando sine omni habitu apparuisse est verisimile. Hoc tertiæ Assertionis loco fit dictum. Pro qua seruit hic, quæ præcedenti, ratio. Ad ingenium, diximus, moresque hominum Deus se accommodat. Accommodauit igitur, in prima, qua se sub spectabili forma, exhibuit, Apparitione. Iam verò, nudis se hominibus ibi, & omni externo habitu destitutus exhibuit: primis scilicet parentibus, antequam de vestibus illi quicquam scirent. Caruerit igitur & ipse, tum, habitu externo.

16. Ut quid etiam vestibus tum, externoque habitu opus. Quæ causæ homines ad vestes cogunt, in Deo illæ locum non habent. Illi vel necessitatis causa vestes assumunt; ad tegendum, scilicet, & tuendum corpus, aduersus cœli, & aeris iniurias: vel verecundiæ, & honestatis; ad velandam quarundam corporis partium obscenitatem: vel ad vitium, aliquod & deformitatem corporis occultandum: vel ad ornatum & pulchritudinem: vel ad discernendos varios dignitatis, & potestatis hominum gradus. Quæ quæso harum causarum locum habuit, quando cum nudis primis parentibus agebat?

17. Non decuit, forsitan dicet aliquis, hæc nuditas Deum, propter primorū parentum verecundiam: qui nec ipsi propriam nuditatem sustinuerūt. vnde & filia sic censuerūt, & sibi perizonata fecerunt, sicut Genes. 3. dicitur: At antequam peccarent, aut erubescerēt, Deus se Adamo exhibuit, quando eundem transtulit in paradysum. Nisi fortè dicatur nuditatem per se probro dari. Sed dici hoc non debet. Multis de causis vsu venit; vt nec probro sit, nec dedecori. Non est quando quis rationis non est compos; vt patet in pueris, & amentibus: quando nimius aliquem timor obruit; quomodo sine culpa sunt, qui, vt incendium euadant, nudi in publicum profiliunt: quando consuetudo nulla est vestibus vtendi; vt in Brasiliâ accidit, aliisque quibusdam regionibus, vbi omnes nudo sunt corpore. Sic mos lauandi in balneis nuditatis aufert pudorem. Addimus dictis, quod etiam post primorum parentum peccatum, potuerit Deus ipsorum verecundiæ in assumpto corpore prouidere: lumine, inquam, de quo præcedenti capite, quo radiare potuit, habuissetq; hic locum, quod Regius Propheta, alia quadam ratione dixit: Psal. 103. *Amictus lumine, sicut vestimento.* Certè hoc lumine fit; vt neque beati, post resurrectionem,

nem, quamuis nudi, erucefcant. Nuditas hæc magno erit, illis decori & gloriæ, teste Pererio, lib. 4. in Genes.

Eodem modo (nudum) exhibitum esse Deum Moyfi facillè persuademur: veruntamen, tunc, quando ille in spelunca latens, non nisi posteriora Dei, vt Scriptura loquitur, vidit. For ma enim humana apparuisse docet doctissimus Tostatus: vt verò habitu externo illa aut tegetetur, aut ornaretur, nullo modo erat necesse. Vestimētum ipsi sufficientissimum fuit lumen, quo coruscabat; quodq; oculos Moylis perstringebat. Rabbi tamen Salomon, teste Tostato, in 34. Exo. putat hic Deum indutum fuisse vestem quandam sacerdotalem, quæ bonitatis & clementiæ diuinæ esset index & testis: ab hac etiam vult Iudæos in hanc consuetudinem venisse; vt simili veste sacerdatem induant, quando communibus votis Deum deprecaturi conueniunt.

Quenam de altera Causarum, materiali scilicet, Corporis sub quo Deus apparuit sunt examinanda & definienda.

Formam, qua in assumpto corpore inuisibilis Deus, olim mortalibus exhibitus est, inspeximus, & curiosius perlustrauimus: nunc Materiam in qua illa sedem habuit, & ex qua corpus factum formatumque est, scrutabimur. Cum enim forma hæc in genere sit illarū, quæ mortales dicuntur; vtique in materia quodam residebit, Rursus cū corporea sit, alicuius erit corporis, quod ex materia aliqua oportet sit fabricatum.

Et initio materia in qua ipsa forma refedit, erit inquirenda; tum deinde ex qua ipsum fabricatum. Illam *subiectum* vocant docti: hæc commune materia uomen retinet. Ibi definiendum, Verūmne fuerit corpus, an phantasticum in quo Deus apparuit. Et si verum, An viuum animatumque. Rursus, Quæ illius corporis constitutio: hic, Vtrum ex nihilo à Deo effectum: Vtrum ex cælo allatum: Vtru factum ex corporibus mixtis; an simplicibus elementis, & quibus.

CAPVT VI.

Verūmne, an phantasticum & imaginariū fuerit corpus, sub quo Deus inuisibilis apparuit visibilis.

PHANTASTICVM aut imaginarium corpus reuera corpus non est: quemadmodum nec reuera homo est, homo imaginarius, & phantasticus Species tamen est corporis: qua, quia rem aliquam, tanquam corpus concipimus, corpus dicere solemus. Itaque corpus hoc in sola est imaginatione; & præter Esse, quod in imaginatione habet, aliud nullum habet. Hęc vna imaginarij, siue phantastici cor-

poris notio. Solet quoque *imaginarium* & *phantasticum* dici, quod extra imaginationem est, & in sensus externos incurrit, illisque percipi existimatur, siue hoc fiat speciebus corporis internis ad visum sensum defluentibus, & idolum quoddam, velut corpus, constituentibus: siue exterius sensibus nostris, per Spiritus aliquos, imponatur; vt existimant se percipere, quod reuera non percipiunt. Prius illud saepe in phreneticis accidit: posterius in ijs, quorum oculos Dæmon fascinat.

2. Huic phantastico corpori *verum* corpus opponimus, quod non in sola hæret imaginatione; nec in solis nudisque est externis sensibus: sed quod extra ipsos videntes est, quod suis veris constat dimensionibus, longitudine, latitudine, profunditate. & vt verè sensibus percipitur, ita verè extra sensus est; non minus, quam quicumque, qui se oculis nostris ingerit, homo.
3. Quæstio nunc nostra est, *Quale nam* corpus illud fuerit, in quo, sub humana forma Deus se exhibuit, & quidem in illis, de quibus est sermo, Apparitionibus Visibilibus. Nam quemadmodum alia quædam sunt Apparitiones Imaginariæ; ita mirum non est, si imaginarium fuerit corpus, sub quo, in ijs, visus est Deus.
4. Fuerunt, qui Christo phantasticum, & apparens corpus tribuerunt, Hæretici: vt Marcion, contra quem scripsit Tertullianus, lib. de Carne Christi: Lucanus, & Cerdon, quos Epiphanius, hæres. 41. damnat. Manichei etiam, vt constat ex Augustino, hæres. 46. & Prödianitæ, teste Philastrio, de Hæres. Denique Priscillianistæ, vt refert Leo Pontifex, Epist. 93. cap. 4. & 17. Forsitan & hi, non nisi imaginarium tribuissent Deo, quando sub corporea forma olim apparuit in veteri Testamento. Et iustius hoc Deo in veteri, quam Christo in nouo Testamento; propterea, quod multo maior Christo, quàm Deo olim fuerit necessitas, & corpus, & verum corpus, & diuiniore modo assumendi. Sed quoniam hæc sententia iam damnata est, pro Dei corpore phantastico nihil facit.
5. Interim ex hoc, quod verum corpus assumpsit Christus: verum quoque assumpsisse Deum in veteri lege non licet colligere. quia, vt diximus, longè alia, Christi nostro gratiæ tempore, ratio; quàm Dei olim. Nec quia hoc ex illo astruere non licet, phantasticum habuisse Deum asserendum est. Asserendum, adeoque asserimus *verum solidum*, corpus habuisse, quod suis constaret dimensionibus: Hoc inquam asserimus, & magnis iustissimisque de causis asserimus.
6. Primò, quia phantasticum corpus plerumque extra sensus aut
Externos

externos, aut internos nullum *Esse* habet: at sub corpore tali visus est Deus; quod extra sensus suum perfectum *Esse* haberet, non minus prope modum, quam quodcumque aliud.

Deinde phantasticum non ab omnibus semper conspicitur. Possunt aliqui esse præsentissimi, qui illud conspiciunt, quibus tamen hoc ne in cogitationem quidem venit. At cum se Deus in corpore exhibuit, omnium, qui præsentibus fuerunt, oculis expositus fuit. Non hi viderunt, illi non viderunt.

Maius argumentum est, quod ab operationibus officijque illius, sub quo Deus visus est, corporis, petitur. illæ tales fuerunt, quæ *vere*, non phantastico, corpori conuenirent: quales sunt, manibus apprehendere, atque ex vno in alium locum deducere; quemadmodum deduxit Adamum, Genes. 3. comedere atque bibere; quemadmodum commedit & bibit in domo Abraham, Genes. 18. virgam manibus gestare atque mouere; quemadmodum gestauit, & mouit, quando egit cum Gedeone, Iudic. 6. iuctari; quemadmodum iuctatus est cum Iacob Patriarcha, Genes. 32. loqui; quemadmodum cum omnibus, quibus se exhibuit, locutus est Deus.

Sed & si quando imaginarium corpus se offert, in sensus externos potest nihil: aut potest admodum parum. Quatum verò potuit corpus, sub quo aliquando conspiciebatur Deus? illud maximè, sub quo Deum vidit Moyses? Nec sensus illud ferre potuerunt: nec vita, si Tostato credimus, vllis ipsum intuentibus esse salua.

Diximus aliquoties, ex B. Augustini sententia, hac Visibili Apparitione, qua se olim exhibuit, voluisse Deum speciem dare eius, quæ nouissimis diebus, filius Dei mundo est reuelatus, corporis. Si igitur non verum corpus olim assumpsisset Deus; nonne erroris occasionem ijs præbisset, qui filio phantasticum corpus attribuerunt.

Denique, quid prohibet, cur minus verum assumpsisse dici debeat? Forsitan non potuit? *At omnipotens nomen eius*: Exod. 15. Forsitan potuit: sed necesse non fuit. Verum non necessitate rei, sed voluntate Dei has Apparitiones metimur. Forsitan non conueniebat? Et cur quæso? An quia verum corpus non Dei, sed Dæmonis esset opus? Manichæorum est hæc, iam multis sæculis damnata sententia.

Potuit igitur Deus verum corpus assumere. Nihil prohibet, cur minus assumeret. Conueniebat vt assumeret. Multa, quod assumeret, probant. Assumpsit igitur. Sed quale quæso? Hoc sequenti Capite definiendum est.

CAPVT XII.

An viuum corpus fuerit, sub quo Deus mortalibus olim exhibitus est.

1. **C**ORPORIS veri diuisiones a'ia' atque alia' sunt, apud alios atque alios. Præcipua, aut inter præcipuas est, quæ in viuum, & non viuum diuiditur. Viuum dicitur, quod sui motus in se habet principium. Non viuum, cui motus ab extrinseco affertur. Quale fuit, quod circumtulit olim Deus, quando inter mortales est visus?
2. Omnino quis viuum dixerit, qui rem alius secum non expendit. tum quod conuenire videatur, vt viuum haberet, qui & vita esset: & cui omnia (quod Deo tribuitur) viuere dicuntur: tum quod quæ res viua corpora produnt, (vt sunt locutio, commestio, ambulatio, sermocinatio, hisq; similia) in eo, quo Deus apparuit corpore, obseruata sint cumulatisimè.
3. Interim tamen viuum corpus non fuit, sub quo apparuit Deus. Quo enim vita vixit, si vixit? Aliqua enim vixerit, necesse est. qua vero? vegetatiua, an sensitua, an rationali? Si prima illa; nõ differbat à plantis, quis hoc dixerit? si secunda; eadem ipsius, quæ brutorum animantium conditio. Nec hoc quis concesserit, at si tertia; in genere humano fuerit: fuerit homo. siquidè Homo definitur corpore atq; anima constans animal. Hoc verò dicinè potest? Si potest: Non iam in fine sæculorum Deus homo factus est. fuerit homo ab orbe condito; quando etiam primis humani generis, post Deum, auctoribus & propagatoribus apparuit.
4. Nisi fortè viuum corpus dicatur; non, quia aliqua, qua nostra corpora viuunt, anima vixerit: sed quia quod in nostris animæ efficiunt, hoc suppleuerit Deus. Verum nec hoc rectè philosophantium chorus edmittit. Permittunt hi Deo officium causarum Efficientium; at formalium, à quibus vita est, non permittunt: sed nec permitti posse existimant; non minus, quam causarum materialium.
5. Præterea, si hoc constituatur; quidni viuum corpus dici posset Deus ipse? Quemadmodum enim; quod ex corpore & anima humana constat, vere homo dicitur: ita vere dicitur corpus viuum; quod compositum est ex viuo corpore, atque Deitate, Cui verò vel per somnium venit in mentem, vt Deum viuum corpus dicat?

Quæ viua sunt corpora, maximè si perfectius viuentium sunt; primùm

primùm concipiuntur: deinde paulatim formantur, firmantur, viris & robur acquirunt: diuersis constant membris. Vnde & hæterodenea dicuntur atque organica. Nihil horum in corporibus, sub quibus Deus apparuit, obseruatum est vnquam. Non concipiuntur: non formantur paulatim: non firmantur: non robur accipiunt & vires: non sunt hæterogeneæ atque organica: quamuis talia etiam videantur.

Rursus, quæ viua sunt, egerimè vitam deserunt, propter summam coniunctionem, quæ inter ipsa est, & spiritum quo viuunt. Relinquant quoque cum doloris sensu vehementi. Res quotidiana experientia certa est. At in his corporibus dolor nullus obseruatur. Vitam quoque, & spiritum deserunt facillimè.


Adde, quod quæ viua aliquando corpora sunt adeoque vixerunt, illa postquã deponuntur atque relinquuntur ab ijs, quorum beneficio viuunt, dicantur mortua. Neque enim aliud est mors, quam priuatio vitæ in eo, qui vixit. Quis vero vnquam de Dei mortuo corpore quidquam audiuit: Et tamen audiuisse debent merito omnes, propterea; quod corpus, quod aliquando assumpsit, deposuerit, reliquerit.

Nec quidquam mouere nos debet, quod viuum corpus dicatur decere diuinam Maiestatem. Quamuis enim Deus Opt. Max. vita sit; & in ipsum maximè conueniat, quod Dei filius dixit, *Ego sum vita*: quamuis ipsi omnia viuant: non tamen necesse est, vt quæ ipse sibi, in se, vel alijs vnit, aut sibi suisque vsibus accommodat, ipsius conditiones induant; id fiant, quod Deus est. An fortè cuncta hæc volumus in diuinam transire naturam? Dum res sibi assumit Deus, suas rebus relinquit conditiones, resque quod sunt, manent. Si viuentes assumit assumptæ viuunt: si assumit non viuentes, non ob id conditionem mutabunt, viuereque incipient.

Sic nec firmum satis argumentum, quod ex operationibus sumitur. Non vitales sunt allatæ operationes; locutio, commestio, ambulatio, sermocinatio, &c. specie vitalium decipiunt: quemadmodum affabrè depictus homo, hominem verum mentitur. Non sunt operationes illæ ab intrinseco principio corporis illius, in quo obseruantur: à Deo, vel Angelo, qui cum corpore essentialem vni-

nem non habet, in alieno corpore efficiuntur. Sed nec propriè merentur nomina commestionis, locutionis, ambulationis, sermocinationis: quemadmodum posterius dicitur.

An corpus, sub quo Deus apparuit, fuerit organicum, & humano per omnia simile.

1.  **Q**UAMVIS viuum corpus non fuerit, sub quo Deus apparuit, vt probatum est; veri tamen corporis imaginem speciemque retulit; hominis quæquam; quod conuicimus, cum de forma, sub qua Deus apparuit, ageremus. Nunc quousque imago hæc, atque similitudo se extendat, quærimus: vtrum, videlicet, ad omnia, quæ in humano corpore inueniuntur; an verò ad aliqua tantùm. Atque hoc est, quod superius, Notatione, ante cap. II. dicebamus, huc pertinere, vt explicetur, quæ corporis eius, in quo Deus exhibitus est, fuerit *constitutio*.
2. Quod proponimus, definiri commodè nequit, nisi (quod breuissimè pro instituti ratione facimus) prius, quæ humani corporis *constitutio* sit explicetur. Illa igitur duplicibus partibus cõstat; quosdam *Externas* possumus dicere, quasdam *Internas*. Externas, quæ visui sunt obuiæ: vt sunt manus, oculi, pedes, caput, &c. Internas, quæ sub his latent; vt sunt, in capite, cerebrum; in oculis, tunicellæ; in ventre infimo, intestina cum vasis seminariis; in medio, pammiculi tres, quibus inuoluuntur diaphragma, mediastinus, tunica cingès costas; in supremo, cor, pulmo, &c. Externæ illæ ofsibus pleræque constant, carnibus, venis, cartilagine atque humoribus. Sic Internæ suas habet partes. Quales quales verò sunt, suos certos in corpore habent situs & positiones: quemadmodum norunt Medici, & sensus docent.
3. Est & aliud quiddam in humani corporis partibus: quòd quædam certis facultatibus, (Philosophi potentias vocant) sunt instructæ; & aliæ quidem interioribus, vt memoria, phantasia & sensus communi: aliæ verò exterioribus; vt videndi, audiendi, tangendi, gustandi, olfaciendi. Verùm harum in præsentia ratio habenda non est, quemadmodum nec in corpore, de quo nostra Disputatio est, illæ inueniuntur: priores tantùm sunt discutiendæ. De quibus sic sentimus.
4. Principio, Non illa est *positio*, atque suis membrorum internorum, in hoc corpore; qui in humano viuo obseruatur; quemq; Deus Opt. Maximus illi indidit. In humano hîc omnino est necessarius, partim vt se vitamque suam homo conseruet: partim vt vitales operationes exercere valeat. In corpore quod Deus assumpsit, nec vita erat conseruanda; quia nulla erat: nec vitales exercendæ operationes; quia in eodem nullum erat principium, vnde illæ possent proficisci.
5. Deinde, nec ipsa, in hoc corpore, fuerunt *Internæ partes*, quæ membra, Nullum cerebrum: nullus venter, aut interior aut superior, aut medijs:

medius: nullæ in oculis tunicellæ: nulla intestina. Commune Philosophorum est axioma, Deum atque Naturam nihil facere frustra. At frustra, in hoc corpore, cerebrum; quod inter alia, somno feruit; quoniam somnum non capit Deus: frustra venter; cum nullus pro ipse cibus: frustra in oculis tunicellæ; quia hîc non feruiunt visioni: frustra intestina; quia nulla per ipsa egestio. Legendus Abulensis, q. 13. super caput 7. Exodi.

Tertio, Nec in membris, quæ sub sensum cadebant, *carnes*, fuerunt, aut *ossa*; quemadmodum nec in toto, quod cõspiciebatur, corpore; nec in vlla totius corporis parte. Hoc non solum ea ratione dictum volumus, qua carnes atque ossa viuientium tantum partes esse dicuntur, verum etiam, qua ratione illa conueniunt mortuis. Quapropter non viuam tantum carne, & viuus ofsibus; sed quoque mortua carne, mortuisque ofsibus corpus illud destinauimus: summa, *omni carne, omnibus ofsibus*. Et de viuus dubium est nullum; quia vita carebat corpus: De mortuis etiam nullum; quia hæc eorum tantum sunt, quæ aliquando vixerunt. Legendus Abulens. quæst. citata.

Addo, quod nec veros pedes, nec veras manus, veros oculos veraque crura habuerit corpus illud: atque, vt vno verbo omnia complectar, *nullum verum humani corporis membrum*. Assertionis huius eadem, quæ præcedentis ratio, quoniam nec viuam potuerunt dici illa membra, neque mortua. Hoc quoque ex sententia Tostati Abul. eadem quæstione.

Quocirca corpus, sub quo Deus apparuit; præterea corporis eius partes, eodem se modo ad verum viuumque hominis corpus haberunt; quo homo in imagine pictus, aut opera sculptoris, in quacunque materia effigiatus, ad verum viuumque, quem natura produxit. Quemadmodum ibi præter hominis externam imaginem nihil est; ita in corpore, sub quo Deus conspiciebatur, præter externam hominis formam, hominis erat nihil. Si quid est, quòd in hoc corpore humanum dici potest; sola est effigies, atq; similitudo, quæ in oculos incurrit.

Ad nihil igitur, dicit aliquis, corpus hoc Deo seruiabat? Respondemus, Ad nihil. Veruntamen, quod *Deo* non seruiabat; seruiabat *nobis*. Scilicet, vt præsentem intelligeremus: maiori in obseruantia haberemus: cognosceremus quibus rebus esset instructus: quo studio, quaque beneuolentia homines profeceretur, & cætera.

Verum de his, quando de Apparitionum diuinarum finibus.

An corpus, sub quo Deus se exhibuit, fuerit immediate creatum à Deo, an potius aliunde assumptum.

1. **S**UBIECTVM in quo, sub forma humana Deus apparuit inuenimus: ipsum nunc penitus inspiciendum est, atque vnde profectum inuestigandum: Vtrum, scilicet, ex nulla præiacente materia, an ex aliqua? & quam? Quorum corporum? compositorum siue mixtorum, an simplicium? & quorum? Hoc Capite primum constitutendum est, Vtrum ex *nulla præiacente materia* confectum sit.

2. Et de multis corporibus, sub quibus Deus visus est, difficultas nulla est. Certum est ipsa, *nō ex nihilo*, sed iam existente materia esse compacta: de vno verò difficultas non parua; illo videlicet, sub quo exhibitus est Moyfi, Exod. 33. cum ille, secundò legem accepturus, Sinai montem ascendit, & ex *posterorum Dei*, vt Scriptura loquitur, visione, facie cornuta descendit.

3. Apparitionem hanc quamuis alij atque alij, aliter atque aliter accidisse exponant, doctissimus tamen Tostatus in visibili corpore, & quod humanam formam referret, docet perfectam esse: ceterum corpus illud non ex aliqua iam existentium corporum materia fuisse conflatum, sed de nouo adeoque ex nihilo esse creatum.

4. Præcipua eius, qua nititur ratio est, quod *lux*, qua illud corpus clarebat, omnem creatam lucem excederet; etiam ipsius ignis; etiam ipsius solis. quocirca nec in vilo, iam à Deo, factorum corporum esse potuit; nec ex mixtione coniunctioneque quorumcunque corporum productorum, in alio aliquo effici. Omnino igitur oportuit, inquit Tostatus, *nouum a Deo corpus produci*, in quo illa reciperetur.

5. Et superasse quamcunque creatam lucem inde colligit; quod salua vita nemo ipsam posset intueri. *Non videbit me homo*, dixerat Deus, & *vinet*. At quamcunque creatam, etiam solis, salua vita, potest intueri homo; quamuis forsitan non saluo visus sensu: quin & saluo visus sensu. Ostendit id primum exemplo Aquilarum, qui, teste Isidoro, libro 12. Etymolog hoc probant pullos suos non esse degeneres sed generosos, si radios solares constante visu ferre possint. Deinde Gymnosophistarum, qui, vt ipse loquitur, *irreuerberatis oculis solem in rota in arenis calidissimis existentes, attentif-*
simè.

simè, quantum volunt speculantur. Et de his Isidorus, lib. 8. Etymolog. Ex lib. de proprietatibus rerum, lib. 15. cap. de Aethiopia.

6. Cum igitur *lux* illa alterius sit ordinis et naturæ, à quacunque alia; oportuit & subiectum ipsius alterius ordinis atq; naturæ esse à quocunque subiecto eorum, quæ in rerum natura sunt, & lucis sunt capacia Kurfus, cum quæcunque in his inferioribus (imò in rebus creatis omnibus) vim agendi efficiendiue habent, perfectiores se res producere nequeant; neque velum erit corpus, quod lumen illud potuit produxisse. Quocirca *lux* illa, cum corpore, quod illa clarebat, aliud, præter Deum, authorem habere non potuit: ideoque, & ipsam, & corpus oportuit de nouo, ex *nihilo*, esse productus. Ita Tostatus. 12. Nos tria dicimus

7. Primum est. Non *semper* à Deo immediatè producta, atque ex *nihilo* facta esse corpora, sub quibus se mortalibus in hominis specie exhibuit, cum iidemque est conuersatus. Pro huius Assertionis confirmatione nullis opus est argumentis. Res omnium rectè Philosophantium sententia est certa.

8. Alterum est, Erroris (multò minus hæreseos) damnari non debet sententia doctissimi Tostati. Quamuis enim aliter exponi possit Apparitio illa, Moyfi, cap. 33. Exod. facta: temerè tamen damnari, non debet quod Tostatus suggerit Deum sub humana forma, tanta luce claruisse; quàm homo ferre non posset: & cuius nullum productorum corporum: sed nouum, ex nihilo à Deo creatum, esset capax. Quod dicimus, confirmant quæ pro sua sententia Tostatus affert argumenta.

9. Veruntamen, (quod tertio loco dictum volumus) quemadmodum aliud nullum, in quo Deus aliquando apparuit, & visus est: ita neque illud, in quo posteriora Dei vidit Moyfes, à Deo immediatè creatum, siue de nouo productum esse existimemus. Eadem materia huius: quæ cæterorum omnium fuit. Clamant *omnes* ad *miracula* confugiendum non esse: vbi nulla vrget, vel cogit necessitas. At hoc ex nihilo productum corpus, non sine magno miraculo admittere possumus.

10. Si in hac Moyfi facta Apparitione miraculum admittimus, cur non item in aliis? Et si non tantum, quantum in hac: cur non aliquantum? Si verò in aliis nullum: cur hic tam egregium? tam excellens? tam diuinum? Quidquid in aliis Apparitionibus, quod ad corporis constitutionem pertinet, perfectum est, mediantibus naturalibus causis, perfectum est. Nihil virtute diuina: nihil supernaturali. & in illa igitur, qua Moyfi visus est Deus, nihil diuinum, nihil supernaturale agnoscemus.

11. Dubium non est, quin quod filius Dei, in fine seculorum, corpus assumptum est, & in quo cum mortalibus est conuersatus, multò præstantius sit illo, quòd sibi assciuit Deus, quando Moyse est exhibitus. At in hoc nullum creationis miraculum agnoscimus. Ex virgine sanguine, & non ex nihilo fabricatum esse, cum vniuersa confirmemur Ecclesia Catholica.
12. Sed alia forsitan ratio corporis Christi, quod ex Virgine Matre sumptum est; alia eorum corporum, sub quibus Deus aliàs visus est: alia illius, sub quo apparuit Moyse, Exod. 33. Age, igitur, hoc discutiamus. Videamus tantaue sit inter hæc diuersitatis; vt hoc, Moyse visum, in nostrorum corporum ordine, id est, inter illa, quæ prima molitione à Deo facta sunt reponi non debeat.
13. Negat reponi Tostatus, propter immensam *lucem*, qualitatem inquam; quæ quamcunque cuiuscunque naturalis corporis, naturalè qualitatem excederet. Vnum igitur hic Tostatus asserit: alterum infert & colligit. Asserit lumen, quo corpus illud fulgebat, quodcunque creatum lumen excessisse. Infert hinc, in aliquo prius creatorum corporum subsistere non potuisse: opus fuisse illi, nouo, & quidem ex nihilo producto corpore.
14. Primum omnium non satis firma videtur illa, quam Tostatus facit consecutio. An non supernaturalis aliquando forma & qualitas, in naturali subiecto potest subsistere? Nihil dico de anima humana; quæ quamuis immediatè à Deo creetur, & quasi supernaturalis sit ordinis, in naturali tamen subiecto suam naturalem habet sedem. Nihil dico de virtutibus Theologicis, alijsque diuinitus infusis habitibus, & donis; quæ & ipsa naturali anima contenta sunt: dotes corporum glorificatorum, atque in primis ipsorum claritas, quæ supernaturalis sunt ordinis, an noua prorsus corpora, in quibus sint, postulant? Non postulant. Eadem non specie tantum; eadè omnino numero erunt nostra, quæ iam circumferimus corpora, cum illis; quæ in communi omnium resurrectione induemus: quamuis nunc graua sint & obscura; tum agilia, & splendorem solis sua claritate superatura. Hæc fides docet. Sed de *consecutione* nihil.
15. Etiam quod *assumitur* non satis est certum, tum in se, tum ob rationem, qua tamen inductus videtur Tostatus.
16. In se non ita certum, quod assumitur. Quid enim, si quis dicat lumen solis, quod creatum est, maius fuisse, adeoque excessisse lucem, qua claruit corpus à Moyse visum? Quid si dicat eandem superasse lumen, & claritatem, qua perfundendi sunt, post resurrectionem, beati? de quorum corporibus Laurentius Iustinianus lib. de discipulis

plina & perfectione monasticæ conuersationis, cap. 23. habet, quod solis splendorem *septies* sint superatura?

Sed nec omnino assertionem probat ratio Tostati; qua inde colligit lucem hanc longè quamcunque creatam superare, quod viuentium oculi salua vita ipsam ferre nequeant. Nam, ne dicam non temere posse dici, illud, *Non videbit me homo, & uiuet*: hunc sensum habere; quod difficile sit hominem salua vita Deum sub ea claritate videre (quemadmodum in Scriptura quod difficile est, impossibile persæpe dicitur) ne hoc, inquam, dicam; multa sunt, quæ sua presentia mortem afferunt, nec tamen ordinem rerum naturalium egrediuntur. Indicauit Abegail marito suo Nabal, quid in ipsum statuisset Dauid, 1. Reg. 25. *emortuum est cor eius intrinsecus*, vt ibidem dicitur, & *factus est quasi lapis*. Quid ergo? an nuncium hoc, aut cogitatus, differt à quocunque alio, quo similia indicantur, vel concipiuntur, non tamen presentem mortem afferunt?

Lumine solis aut ignis non dicitur afferri mors: vt afferri suo lumine insinuat Deus, inquit: *Non videbit me homo, & uiuet*. Sed, quid si tam vicinum alicui sit corpus ingentis ignis, aut solis; quam Moyse fuit corpus illud radians diuinum? Certè solis lumine aut ignis posse afferri mortem, hinc coniectura accipitur; quòd quidam inspectione aliquorum rerum: alij earundem auditione ita obstupuerint, vt mox mortui conciderint.

CAPVT XV.

An corpus, sub quo Deus apparuit, fuerit allatum ex calo.

REATVM à Deo, immediatè, non fuit corpus: sub quo ipse prioribus temporibus visus est. Hoc præcedenti cap. est probatum. Vnde igitur est? An forsitan allatum *ex calo*? Hoc præsentem cap. inquirendum.

Fuerunt olim Hæretici, qui corpus, à Christo Domino assumptum, in quo opus redemptionis humanæ perfecit, diuinitus ipsum attulisse docuerunt, propterea: quod alicubi dicitur, 1. Corinth. 15. *Primus homo de terra terrenus; secundus homo de calo, celestis*. Ita censerunt Gnostici, apud Irenæum, lib. 1. cap. 5. Valentinus, teste B. Augustino, hæref. 11. & Tertulliano, lib. de Præscript. Hæreticorum. Vtrum hi quoque senserint Deum suum, in quo olim visus est, diuinitus attulisse, & in eo hominibus apparuisse; dubito.

Quidquid sit, in priori illo grauitè errarunt: & hoc nomine merito; tanquam hæretici damnati sunt. Non attulit Christus corpus suum de calo, incarnatus est de Spiritu sancto; *natus ex Maria vir-*

gine. Semen Abraha apprehendit. (Hebr. 2.) factus est ex semine Dauid, secundum carnem. (Rom. 1.) Verbum caro factum est. (Ioan. 1.) Quia pueri communicauerunt carni & sanguini: & Filius Dei participauit isdem.

4. *Cælestis* verò homo dicitur: aut quia cælestem vitam vixit, ab omni labe peccati immunem; vt exponit Beda, post Augustinum, in dictum locum: aut propter gloriam, quàm à principio habuit secundum animam, quæque corpori etiam tum debebatur, quamuis eidem, ante resurrectionem, non fuerit communicata: vt Chrysost. hom. 42. in 1. ad Corinth. aut ratione diuini & cælestis suppositi, vt habet Nazianzenus, Orat. 15. aut propter ineffabilem modum conceptionis supra totum naturæ ordinem, cælesti quodam virtute perfectæ, sicut Ambros. interpretatur, super 15. Corinth.
5. Veruntamen quamuis de Christo sine hæreseos crimine sentire non liceat, quod de cælo suum corpus attulerit: non tamen mox idem crimen incurrunt, qui de cælo allatum censent, in quo visus est Deus, olim Patriarchis, alijsque sanctis viris: An quoque sunt sine errore? Non sunt. quemadmodum sequentibus docemus.
6. Dupliciter intelligi potest cælitus ablatum esse corpus hoc, vt ita dicam, diuinum; de quo nostra est disputatio. Vno modo, vt ex aliquo orbium cælestium pars sit detracta, & huic Deus formam effigiemque hominis indiderit; posteaque; assumpserit, & in assumpta apparuerit. Altero modo, vt orbibus cælestibus nulla sit vis ablata, nec ipsi vlla sui parte sint minuti; sed supra ipsos corpus aut ante fuerint, aut tunc creatum; quod Deus deferens, sibi apud mortales, in hominis forma voluerit seruire. Vtrum vero dici potest, si in cælitus allato corpore apparuit? Neutrum profecto.
7. Nullam Deus cælestibus orbibus vim intulit vnquam. Nulla, ne minima quidem, ipsos parte priuauit. Tam reliquit omni tempore integerrima: quam integerrimè ab initio condidit: quam integerrimè ad finem sæculorum; quin imo in omnem æternitatem est conseruaturus. Hoc & Christiani fatentur constanter: & præter Christianos cognouerunt Magistri naturæ, Philosophi; imperimis princeps & Coriphæus omnium Magnus Aristoteles. Apud omnes receptissimum est Axioma; *Cæli sunt ingenerabiles atque incorruptiles.*
8. Deinde, Ex quo orbe pars aliqua pro hoc corpore formando desumpta esset? An ex infimo, quem Lunæ vocamus? an ex supremo?
- an ex

an ex mediorem aliquo? Vt ex infimo assumpta sit, dignitas assumpti vix patitur, qui profectò, si sibi in his inferioribus conueniens aptum que satis non potuit inuenire; ex superiori aliquo orbium atque digniore partem mutuatus est. Sed iam respondendum est, quo modo hanc per inferiores orbes potuit ad has inferiores partes transferre, sine maxima naturæ molestia? sine magno miraculo? corporum cælestium aut penetratione, aut ruptione?

Rursus, Postquam portionem hanc cælo detraxit (si detraxit) Deus aliunde corpus in detractæ partis locum substituit? aut hians aliquod foramen reliquit? Posterius perfectio cælorum non patitur: si, quod dicitur, verum est: *Terre est omne foramen.* Si verò suppleuit; vnde, quo suppleret accepit? Nisi forte mollia, & fluida dicamus esse cælestia corpora, quæ mox, parte ipsorum aliqua dempta confluant, defectumque compleant.

Propterea, Quomodo Deus sub corpore illo potuit ab hominibus videri? Cælestium corporum hæc natura est, vt sint transparentia, & visum nequeant terminare. Quo modo item potuit tangi? Primis illis secundisque tactibilibus qualitibus, siue quibus tactus non est, destituti sunt cæli. Et tamen visus est sub assumpto corpore, Deus tactus est, sub assumpto corpore, Deus.

Denique, Postquam corpus hoc Deus deposuit (Neque enim semper retinuit, quemadmodum nec semper, sub corporea forma conspicitur) postquam igitur hoc corpus deposuit: cælonè siue orbibus cælestibus portionem ablatam remisit; an inter illa, quæ sub cælo sunt corpora reliquit? Si remisit, redeunt priora, quæ iam assignauimus, monstra naturæ. Si reliquit, permiscuit æterna corruptibilibus; cælestia terrenis; infima summis. quò sine verò? aut in quem visum?

Non igitur ex *cælestibus orbibus* confectum corpus, quod Deus olim assumpsit. An fortè supra cælos aliquod fuit, quod inde ad nos delatum? Nec hoc cum rationi dici potest. Quemadmodum constans est omnium rectè philosophantium opinio, corpora cælestia omnis ortus interiorisque esse expertio; ita non minus constans, supra ipsa nullum esse corpus: ipsa esse fines atque terminos mundi à Deo conditi, corporumque omnium.

Forfitan dicitur, creatum à Deo, ibidem, aliquod corpus indeque ad mundum hunc inferiorem translatum. Potest quidem, ibidem corpus creari: at vel nostrum de quo est quæstio, vel aliud aliquod ibi creatum esse, quia dixerit? cum vt crearetur, nulla necessitas postularit?

Creari:

14. Crearit etiam ibidem Deus corpus: sed quomodo tandem illud ad nos peruenit? per tot medios, vastissimosque orbes? An hi creato illi cesserunt? an non hoc; sed corpus nostrum orbes penetrauit? Si cesserunt; errant quicumque cælestium corporum illam dicunt esse conditionē; vt constantissima sint: æterna sint: dissolui non valeant. Si non cesserunt; sed diuinum hoc orbes penetrauit; penetratio fit corporum; quam tantopere natura refugit, vt non, nisi diuina virtute (quis illam hinc admittet?) coacta, patiatur.

15. Quærimus etiam, Quanto tempore ad nos corpus illud peruenire debuit: vt peruenerit in instanti; natura non permittit: vt in breuissimo, vix credi potest, propterea, quod Mathematici non quidam inter nos: & decimam sphaeram, 75577155 constituant miliaria, quæ profecto, si confici debeant, longum tempus requirunt.

16. Et, quale illud corpus potuit fuisse? Eiusdemue cum nostris hinc sublunariibus rationis, & conditionis? At tum quid illo, tam longe petito, opus erat; cum nostra hæc sufficissent? An cælestium naturam habuit? At cælestia Deo hinc non potuisse seruire demonstrauimus. An & illa, & hæc virtute dignitateque superauit? at multo tum minus potuit Deo seruire.

17. Libet quoque hoc interrogare, Vbinam relictum corpus fit, postquam iam visibus Dei seruire desijt, atque depositum fuit? Non verisimile est Deum voluisse idem rursus supra cælos transferri, vt quoties indigeret, sciret vnde petere posset. Quod verò cum his inferioribus relinqueret, nec dignitas illius corporis permittit, nec Dei sapientia, qui in rerum natura nihil patitur esse frustra; quemadmodum profecto frustra tot sæculis illud corpus iam fuisset.

CAPVT XVI.

An corpus, quod Deus assumpsit, formatum fuerit ex corporibus mixtis, ijs qua sub celo sunt.

1. **S**ECUNDVM materiã habemus, ex qua Dei, id est, in quo Deus apparuit, corpus confectum est. Non factum est ex nihilo. Non factum ex cælo, vel aliquo, quod supra cælum potest fingi, corpore. Quæramus igitur in sublunariibus corporibus, quæ nam materiam vel præbuerint, vel præbere potuerint. Nisi ex his aliquod inueniamus, non restat vbi quæramus.

2. Duplicia verò sub cælo corpora sunt: simplicia atque mixta. Illa ex aliis corporibus non constantur: hæc ex simplicibus composita sunt: vnde & mixta dicuntur. Simplicia quatuor tantum inueniuntur, quæ communi *Elementorum* nomine indignantur, quod quasi principia

cipia sint, atque elementa aliorum. Mixta sunt duplicis generis. Quædam *perfecta* vocantur, quæ ex quatuor elementis constant: quædam *imperfecta*; in quibus non omnia elementa concurrunt, sed nunc pauciora, id est, duo; nunc plura, id est, tria. Sed vtrã materiam Dei corpori suppeditant? Non *mixta*. Id sequentibus & explicamus & docemus.

3. Non negamus, quin Deus, (quemadmodum & Angeli) mixta corpora valeat assumere: aut ex mixtis sibi aliquod effingere, in quo se viuientium oculis obiciat. Forsitan & Angeli; qui Dei sæpe hinc vices sustinent, talia aliquando assumpserunt, & suis visibus accommodarunt. Certè Dæmones, qui & ipsi in assumptis corporibus aliquando conspiciuntur, & posse hæc assumere, & assumpsisse non raro, credimus; & multis modis probat Disputatio de Locis Infestis.

4. Sed tamen quod his, maximè *perfectioribus* illis vtatur Deus, verisimile non est. tum quod simplicia illa in hoc negotio commodius seruiant: tum quod hæc visibus his nullo modo videantur commoda. Prius illud sequenti capite docebitur: posterius ex subiectis rationibus, quas breuiter perstringimus. (Neque enim in re clara opus est pluribus) manifestum erit.

5. Primum; quando visibiles hæ Apparitiones fiunt; subito formantur ipsa corpora absque aliorum aut corruptione, aut graui alteratione. Res omnium iudicio est certa. At mixta illa, si in formam effigiemque humanam transire debent, certè aut necesse est corrumpantur, aut graues subeant alterationes.

6. Deinde, credi non debet, quod mixta hæc Deus velit destruere; cum amet omnia, quæcunque creauit; nullaque necessitas sit, quæ vt his vtatur, cogat. Quidni igitur vtetur iis, ex quibus omnia mixta conflata sunt? Vt quemadmodum in quo apparet, hominem refert; ita eo vtatur; ex quo secundum aliquid sui homo est compactus? hoc verò mixtum corpus non est.

7. Præterea, si ex mixtis corporibus aliquod hinc vellet seruire; humanum maximè vellet; cum quotiescunque apparet, sub humano appareat, vt docuimus Cap. 4. huius Disputationis. At ex humano sibi conflatur nullum: nullum assumit humanum. Ex qua i quæso? vel quale? viui adhuc hominis an mortui? vt mortui, indignum: vt viui indecens.

8. Mortuorum corpora in honore habentur. & vt habeantur suadet ratio: cogunt leges; Ciuiles & Ecclesiasticæ (patet hoc capite 86. Disputationis de Locis Infestis. Sed & Sæcti, Dei homines, in honore illa esse habenda docuerunt suo exemplo. Et benè iustissimeque fieri

Deus multis modis demonstrat, omnibus propemodum temporibus. Illa igitur ipse resoluet? his visibus accommodabit?

Viurum corpora, si assumit, vel ita assumit, ut sua ipsis vita maneat, sed tamen illæ ipse agat, moueat, & quæ vult, in ipsis, & per ipsa, exhibeat atque perficiat. (quemadmodum Dæmones in obfesis hominibus) vel ut vita priuet, dum ipsædem vititur. Hoc secundum quid de Deo cogitauerit? primum vero fieri non posse illa demonstrant, quibus superius probatum est, non viuum esse corpus, quo se Deus exhibet pluribus in re certa non opus.

CAPVT XVII.

An corpus, sub quo Deus visus est, ex elementis conflatum fuerit.

EX Elementis constitui corpus, sub quo Deus, vel Angeli aliquando visus sunt, ex dictis quiuis facile concluderit. Cum enim non ex nihilo fiat, sed aliquo: atque hoc sit corpus, aut cælestis, aut supra cælum existens: aut mixtum, residens sub cælo; necessario erit simplex, sub cælo, id est, ex elementorum numero aliquod. Hæc enim sola sub cælo simplicia corpora dicuntur:

Atque hoc constantissimè docent Sacrosanctæ Theologiæ Doctores, & in rerum naturalium cognitione exercitissimi Magistri, in doctissimis suis, quæ in 8. distinctionem libri secundi; Petri Lombardi, scripserunt Commentarijs. Nec malè, cum enim hæc omnium rerum principia sint; quidni quoque materiam subministrabunt corpore, in quo visus est aliquando Deus? An fortè hic seruire non potuerunt? an potuerunt quidem, sed non debuerunt?

Potuisse inde manifestum est, quod quæcunque in corporibus & per corpora, in quibus Deus apparuit, perfecta sunt, eo quoque, quod ex elementis conflatur, possint confici: qualia sunt. humanam formam induere: colorem in se recipere: de loco in locum moueri: sonum, & ue vocem edere: cibum ad se recipere: eundem recusare: homines ad se rapere, virgas gestare, &c.

Si verò seruire potuerunt elementa, non tamen debuerunt hæc Deo; quæ huius causa? An quia Deum his uti non conueniebat? An quia ipsa elementa indigna, quæ hic Deo seruirent? An denique, quia opera, quæ à Deo in assumpto corpore perficiebantur, in elementa non conueniebant?

Dei Maiestati hæc corpora non officiant. Quemadmodum dignitati, & splendori solis nihil incommodat, siue radios in hæc, siue illa, aurea vel fordida, corpora coniiciat: ita diuinæ maiestati nihil, quod

quod se, sub his corporibus, mortaliū oculis offerat conspiciendum.

Nec indigna sunt his officijs elementa. quia per hæc nulla ipsis dignitas accedit: quemadmodum neque instrumento; quod ipso non pannosus aliquis, sed excellentis ingenij vtatur Magister.

Quod vero opera hic in elementa non conueniant; vel non rectè dicitur, vel ad rem facit nihil. Quæ enim passionem important; ut cuicumque alteri corpori, ita elementis possunt conuenire. Quæ actionem significant; illa vel non corpori, vel non propriè corpori; sed Deo, aut certè Angelo, Dei hic personam sustinenti, tribuuntur.

CAPVT XVIII.

An corpori, sub quo Deus apparuit, conflando seruiuerint omnia, & sola elementa.

QUATVOR sunt elementa, siue, sub cælestibus orbibus, simplicia corpora, ignis, aer, aqua, terra. Ita hæcenus ferè docuerunt, & docent Philosophi. Hæc materiam corpori, quod Deus assumpsit quando sub humana specie est visus, subministrasse, & conuenienter subministrasse, dictum est, & probatum præcedentibus Cap. Sed subministrarunt uè omnia & singula? Hoc nunc constituendum est: Examinemus prius extrema; tum media. Forsitan hæc satisfaciunt.

Terra igitur (hinc initium fumamus) non fuit ex qua diuina (ita uocemus) corpora confecta fuerunt. Tria hoc demonstrant. Primum, corpora hæc mox fiunt: subito formas, quas, qui apparent, desiderant, recipiunt: & qua ratione utrumque perficiatur, nullo sensu deprehenditur. At si terra ipsis seruiret; non ita subito conficerentur: non subito quasuis formas reciperent, & quomodo utraque fierent non oculorum tantum, verum etiam tactus iudicio posset constare

Deinde, affectiones qualitatesque terræ retinerent hæc corpora; aut profecto nõ nisi magna vi adhibita deponerent. At in hisce corporibus terræ qualitatatum affectionumque nullam deprehendimus. Non ita solida sunt firmaque, ut terra: non grauiæ & tanta, ut terra: non eos semper colores referunt, quos terra.

Denique, omnino quando hæc corpora relinquerentur terræ aliquid pugillus remaneret, in quem resoluta fuisset; quemadmodum post igne consumptū corpus, relinquuntur cineres. At corpora hæc mox ex intuentium oculis disparent: & sui, veluti inanes umbræ, relinquunt post se nihil.

5. In altero extremo *Ignis* est. Nec ex hoc corpora quæ diuinis visibus feruiunt, componuntur. Quamuis enim ille terra esset aptior, quid facilius, quam terra, quasuis formas recipiat; ne tamen assumatur vis agendi, quæ in igne maxima est, prohibet. Quomodo non omnia vicina corpora diuinum consumeret, si ex igne compactum esset atque conflatum? Et oculi intuentium quo modo ipsa ferre possent?
6. Nec est, quod raritatem ignis elementaris quis hic opponat: vim argumenti auget illa non parum. Quo enim solidior densiorque ignis, eò vis agendi ipsius maior, quemadmodum candens ferrum probat. Itaque si ignea essent hæc corpora, cum solida sint, & densa, quemadmodum, sub minori mole, plus ignis haberet; ita in vicina corpora atrocius grassarentur, & seurent.
7. Accedit, quod hæc viderentur sursum ferri, mox vt à Deo deponuntur; sursum siquidem proprius locus ignis est. At non sursum tendunt deposita. Mox ex oculis præsentium euanescent. Et, vt sursum tendere visa sint aliqua (vt illud, in quo parentibus Sampsonis visus est Dominus, quod *cum flamma ascendisse*, dicitur Iud. 13.) non tamen omnia. Vt interim taceam dici posse, nec illud sursum tendisse, sed in flamma; quæ supra se exurgebat, euauisse,
8. *Media* igitur elementa sunt, quæ Dei corpori formando feruiunt? Ita omnino existimamus. An vtraque? aer & aqua? *Aer*, aut solus, aut præcipue. Ita docent Scholastici Doctores in Magistrum, lib. 2. dist. 8. Bonauentura ibidem, quæst. 2. his adiungit B. Gregorium, atque Bedam. Gregorius sic loquitur: *Nunquam Abraham Angelos (Deum) videre potuisset, nisi corpus ex aere assumpsisset*: Bedæ hæc sunt verba: *Angeli ad nos venientes, corpus ex aere sumunt*.
9. Quod hi docent, id hac ratione confirmari probarique credimus, Corpus, quod vel Deus, vel Angeli assumunt, si quando mortalibus sese exhibent, sub visibili specie, oportet tale sit, quod facile componatur & formetur: colorum humanorum sit capax: & si deponatur atque dissoluatur, nihil sui, quod in oculos præsentium incurrat, post se relinquat. Sed tale maxime est hic aer: Aer igitur erit corpus, quod à Deo, vel Angelis assumitur, quando sub visibili specie mortalibus apparent.
10. De priori propositione dubium nullum est, quia subito corpora hæc fieri obseruamus: subito ex oculis euanescere: formas quoque, coloresque humanos ita subito concipere atque deponere; sicuti subito & formantur & dissoluantur. Nihil quoque sui, post se relinquunt, quando deponuntur. Quid ni igitur ex similibus corporibus conflantur?

Tam verò *aeri* conueniunt hæc omnia. facile condensatur, componitur atque compingitur: quemadmodum & facile rarefcit, colorum variorum est capax: probat hoc Iris. sed & compactus si dissoluatur, non comparet: vt ob id merito nihil sui relinquere dicendus sit. Colligitur igitur *aerem* Deo in visibilibus Apparitionibus feruire.

Vnum tamen dictis addendum, nomine *aeris* nos etiam vnumquoque vaporem, atque adeo nubes comprehendere: tum, quod in puro naturali que aere colores, qui in his assumptis corporibus obseruantur, non videantur esse recipi: enim, quod in iisdem tanta aliquando condensatio, alteratioque fiat, quantam purus aer, salua sua substantia, non admitteret.

Itaque & Bonauentura, cum sententiam illorum, qui elementarem aerem his corporibus feruire credunt, exposuisset, posterius hoc, quod asserimus, magis probat. Verba eius adscribimus. *Sunt*, inquit, *qui dicunt corpus assumptum ex elementari simplici aere formari, hoc modo. Natura elementaris, ex qua corpus format Angelus, est aeris elementum, quod de sui natura est rarefcibile, & condensabile, si adsit virtus, que hoc possit. Unde sicut nunc videmus aquam solidari in crystallum vel glaciem ex frigore: sic contingit aliqua virtute occulta, qua non latet Angelos, aerem condensari posse, secundum plus & minus, ad voluntatem Angeli operantis. Hoc autem corpus dum condensatur, potest suscipere figuram & effigiem: & ita corpori organico effici conforma. Potest nihilominus in vna parte condensari plus, in alia minus, in alia minime. & secundum hoc in se habere diuersos colores: & ita corpori humano effici, quasi in omnibus simile. Sed adhuc (addit Bonauentura) quia hoc difficile est intelligere, quo modo ex aere, sine alterius elementi commixtione, fiat corpus solidum, & diuersis coloribus coloratum; cum colores producere non sit artus, nisi mediante auxilio natura; ideo tercia via datur adhuc probabiliter: scilicet, quod corpus assumptum, ab Angelo, corpus pure elementare non est: non quia sit ex quatuor elementis: ne que quia sit ex puro, & simplici elemento formatum; sed quia principaliter formatur ex aere cum aliqua admixtione alterius, sicuti videmus in nube, que non est corpus plene mixtum; habet tamen in se naturas plurimum elementorum. Per hunc modum, & corpus ab Angelo assumptum, principaliter, ab aere intelligitur esse formatum, concurrente ad hoc natura alicuius vaporis (e rei, vel aquei; qui quidem tam faciat ad varietatem condensari: nisi; quam ad multi formitatem coloris. Hanc autem non oportet Angelo de longinquo mendicare; cum aer, pro magna sui parte, sit commixtus vaporibus. Hæc tenet Bonauentura.*

CAPVT XIX.

Decetur in consideratione causa Efficientis trium rationem esse habenda.

TRIA in Visibili Dei Apparitione, de qua agimus, inveniuntur, & sub videntium aspectum cadunt: corpus, forma, & operationes. *Corpus* est, quod circumfertur, in quo forma refidet, & per quod operationes, quæ sunt videntur exerceri. *Forma*, sub qua corpus in oculis mortalium incurrit. *Operationes*, quædam quasi sunt ipsius corporis functiones & officia.

Horum omnium causa efficiens inquirenda est; veruntamen ita, ut in singulis, vel aliquibus ipsorum, tria inuestigetur; quis nam ipsa effecerit: quis *assumpserit*: & quis *modum*, quo vel effecta sint, vel assumpta.

Filius in dictis omnibus locum habet: si deoq; inquirendum, quis corpus effinxerit, in quo Deus apparuit: quis effinxerit formam, sub qua apparuit: quis etiam effector & author operationum, quæ in formato corpore exercebantur,

Assumptio propriè locum habet in corpore; forma quoque tum; quando ipsa necessario cum corpore coniuncta est, alias nõ item. Ad operationes ipsa se non extendit. Eiusdem quoque modus inquirendus est, quo corpus indiuiduaque eius forma assumpta est. Itaq; hic inuestigandum; Quis corpus, quod sub sensum cadebat, vna cum forma assumpserit: rursus Quomodo vtraque assumpserit.

Modus in fictione & corporis, & formæ; atque item in operationibus perscrutandus; & in corporis, indiuiduaq; eius formæ assumptione. Explicandū, Quo modo effectum corpus: quo modo forma; quo modo operationes. Rursus, Quo modo assumptum corpus eiusque indiuidua forma.

Assumptionem verò à fictione, siue molitione corporis distinguimus, hęc, dum causam *Efficientem* inquirimus. quia alius potest esse efficiens causa corporis formandi, alius formatum productumque assumere, in eoque operationes suas functionesque exercere.

Quod dicimus clarum est in rebus arte elaboratis. Hæ sæpissimè alias causas habent efficientes, à quibus productæ sunt: alias, quæ res iam productas & factas assumunt, ijs vtuntur, per eas officia sua exequentur, munia exercent. Sartor; v. g. vestem conficit; & eius dicitur causa efficiens: verum illam assumit homo nudus; & se vel eadem

eadem ornat, vel contra acris iniurias, aut cæli inclementiam munit & defendit.

Clarum est idem in rebus naturalibus. Deus in prima ipsarum molitione, corpus finxit humanum, at illud non Deus, qui finxit, assumpsit; sed ab eodem Deo condita rationalis anima. Et nostrorum corporum vera sunt efficiensque causa nostri parentes: sed assumuntur ab animabus, quæ non à parentibus propagantur, sed diuinitus, à Deo, infunduntur.

Adhuc clarius in Incarnationis supernaturali mysterio perspicitur quod dicimus. Ibi alius est, qui humanum Christi corpus effinxit: alius, qui assumpsit. Effinxit non solus Filius: assumpsit tamen solus Filius. Quemadmodum posterius hoc fide Christiana instructi, profiteri cogimur; ita prioris contrarium, siue hæresis apertissima nota dicere non possumus. In Christi corpore formando tota Trinitas operam suam locauit; quia, vt habet commune Theologorum axioma, *Opera Dei ad extra sunt indiuisa*: sed tamen solus Christus corpus assumpsit: quia de illo solo verum est, quod dicitur: *Et homo factus est.*

In præsentī quoque negotio Apparitionum diuinarum locū habet distinctio hæc fictionis siue formationis, atque assumptionis. quoniam in his quidam tribuunt alteri efficientiam, vt ita dicam, corporis, sub quo Deus apparuit; alteri verò eiusdem assumptione: & ab vno negant potuisse fieri corpus: hoc putant ab eodem potuisse assumi: & quod assumi ab hoc negant, ab hoc fieri formatumque astruunt.

Veruntamen necesse non est, *semper* alium esse, qui corpus efficit; alium qui assumat. Nonne idem quandoque sartor & vestem conficit; & mox eandem assumit, seque induit? Et Christus Dominus, nonne vna cum Patre, & Sancto Spiritu sacratissimum suum corpus formauit; atque ipse deinde factum formatumque assumpsit?

Et in hoc diuinarum Apparitionum opere idem vsuuenire potest: vt idem ille, qui corpus confecit formauitque: formatum à se confectumq; induat. Et rursus, alius esse potest, qui conficiat; & alius, qui assumat, atque circumferat. Quomodo verò res se habeat, sequentibus explicandum est.

Eius prius admonendus Lector, de *duobus* tantum efficientibus vniuersam hanc disputationem institui; Deo; videlicet, & Angelis. Cum enim horum duorum tanquam efficientium causarum, eorum, quæ in diuinis hisce Apparitionibus inueniuntur, tantum in Sacris Scripturis fiat mentio; profectò omnia, vel Deum, vel Angelos habebunt authores & causas efficientes.

Quisnam finxerit corpus, in quo inuisibilis Deus olim mortalibus visibilis apparuit.

1. **N**ON ignoramus vniuersa, quæ in rerum natura sunt, vnum solumque Deum habere authorem. Credimus ipsum esse *omnipotentem factorem cæli & terræ, visibilem atque inuisibilem*. Cum sanctissimo Ioanne (cap. 1.) dicimus: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Placet confessio Esther (cap. 13.) *Tu, inquit, fecisti cælum & terram, & quidquid cæli ambitu continetur.*

2. Hæc, inquam, non ignoramus: hæc credimus, agnoscimus, profiteremur. Nec tamen frustra quærimus; *Quisnam corporis*, in quo Deus olim visus est, sit conditor. Quoniam licet, in prima orbis molitione, omnia per Deum sint condita, posterioribus tamen temporibus quædam, præter Deum, possunt alios habere authores; quemadmodum in omnibus naturalibus rebus, quas quotidie produci produceréue conspicimus, obseruamus.

3. Sed & in his ipsis rebus, quas quotidie, aut nouas videmus producere; aut de nouo produci, Deum nequaquam excludimus. *In ipso vivimus, & mouemur & sumus: Act. 17. Ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt omnia: Coloss. 1.* Ita cū agentibus omnibus agit; vt sine ipso possint nihil, ita iuuat; vt potiores in agendo partes obtineat. vt idcirco iustissimi in ipsa quoque naturæ opera eidem sacra scriptura tribuat. *Pelle & carnibus*, inquit non indoctus Iob, cap. 10. *vestisti me: ossibus & nervis sompe, isti me: & sicut lac me coagulasti.* Et Christus, Matth. 6. *Si fenum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, &c. & Dauid, Psalm. 146. Qui producit in montibus fenum, &c.*

4. Quamuis igitur omnia per se solum in principio fecerit Deus Opt. Max. quauis, posterioribus temporibus, cum omnibus agentibus concurrat; & quidem immediatè; non frustra tamen nostra instituitur quæstio: non frustra quæritur, *Quis corpus*, in quo Deus olim mortalibus est visus, finxerit; quia vtrum à solo Deo factum sit controuersia esse potest; an potius ab Angelorum aliquo, Deo nihilominus concurrente, adiuuante, cooperante.

5. Et de solo Corpore quæstio est; non de corporis forma, & specie. de hac posterius agendum: hinc solius corporis rationem habemus. Nec tamen de omni, sub quo visus est; sed illo solo, sub quo apparuit Moyfi, Exod. 33. cum secundo ille montem, legem à Deo accepturus, ascendisset. In cæteris, quibus Deus exhibitus est, corporibus,

bus, cum præter aerem vaporemque nihil agnoscamus, nõ tam corporis, quàm formæ author quærendus est: propterea, quod antequam assumerentur, illa iam extiterint.

6. Difficultas verò omnis, ex opinione doctissimi Tostati Abulensis oritur, quemadmodum cap. 14. indicauimus. Putat ille hoc corpus ab alio confectum esse; ab alio esse assumptum. Assumptum immediatè ab Angelo; Dei tamen personam sustinente: confectum à solo Deo, idque per creationem. Fundamentum assertionis suæ omne ponit in *lumine*, quo corpus splenduit: quod existimat in nullo creatorum à Deo olim corporum potuisse subsistere: atque idcirco opus fuisse alio, quod non nisi per creationem (quæ solius Dei est opus) esse potuit. Ita Tostatus.

7. Huic Tostati opinioni non assentimur. Primum negauimus qualitatem illam, (lucem intelligo, qua radiabat corpus visum Moyfi.) excessisse ordinem rerum naturalium. Putauimus etiam, quod, quauis ordinem naturalium rerum excessisset; potuerit nihilominus subsistere in subiecto naturali. Negauimus corpus, in quo lumen extitit, naturalia superasse. Naturale credimus fuisse corpus, quod conspiciebatur. Dei igitur operam in hoc creando non putauimus postulandam; suffecisse naturalem. Vide caput decimum quartum Disput. præsentis.

8. Addimus dictis, disputari posse, Vtrum (etiam si supernaturale illud corpus constituatur) Angelorum opera produci potuerit. Neque enim contemnendæ authoritatis sunt viri; qui Angelos quoque ad rerum creationem concurrere posse credunt: non quidem tanquam, *per se*, agentes causas; sed tanquam instrumenta diuinæ, & omnipotentis virtutis; cuius solius per se opus est creatio. Verum huc confugere necesse non est. Non existimamus ex nihilo productum corpus; sub quo Deum vidit Moyfes.

9. Quamuis verò hæc ita se habere credamus: non tamen necesse est mox negemus Deum esse; qui per se immediatè, absque vllius Angeli opera, corpus hoc finxerit: non ob id est necesse Angelum ipsius authorem constituamus. quoniam vt diuinitus olim facta corpora, iam Angelus agere potest; mouere item, & suis visibus accommodare; ita potest Deus Optimus Maximus. Quidni possit Deus, quod potest quæcunque creatura? Deus, inquam, omnis creaturæ author?

10. Quocirca, quamuis necesse non sit, dicere, corpus à Deo confectum formatumque esse: potest tamen credi à Deo esse confectum, & ad eam formam redactum, qua sub Deo in illo est visus Moyfi. Nihil

prohibet, cur minus dicamus, quædam per solum Deum fieri, quæ per creaturas à Deo factas perficiuntur. Verum, quod fieri potuit, an quoque perfectum? Respondemus negatiuè: A Deo non esse factum: factum esse ab Angelo.

II. Quid opus erat Dei opera, in rebus, quas natura, naturalesque causæ possunt perficere? Creauit semel Diuinum Numen res omnes: singulis suas certas virtutes, & perfectiones indidit & ingenerauit. Cur quæso? Scilicet, vt illas exercerent, illis vterentur: atque ita Creatoris omnipotentis virtus & maiestas, etiam in ipsis creaturis, eluceret & agnosceretur. Non igitur otiosæ debent illæ esse. Debeat, quod diuinum Numen postulat, talentum, vt ita dicam, quod acceperunt, expendere. Ita iam non solus Deus est, qui hominem producit: producit quoque hominem homo, & sol. Non Deus est, qui herbas se solo producit: *germinet, inquit, terra herbam viuentem, & facientem semen: & lignum pomiferum faciens fructum, iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram.* Genesis primo.

III. Quod igitur natura *per se*, suis viribus potest, hoc relinquit naturæ Deus. Quod per se non potest, hoc ipse sua omnipotente virtute supplet. Iam verò naturæ vires non excessit hoc corpus, sub quo Moyse Deus visus est. Tantam virtutem Angelis contulit, quanta ad hoc formandum opus erat. Angelis igitur hanc occupationem reliquerit: in se opus hoc non susceperit.

III. Veruntamen non ita reliquit, vt ipse manum subtraxerit. Iam superius diximus, *per ipsum, cum ipso, in ipso omnia viuere, moueri, esse operari.* Sed non solus ipse operatus est & operatur: operatur quoque Angelus. Angelus est, qui corpus fingit, effingit & format. Quod qua ratione dicatur, sequens cap. declarabit, in quo formæ huius corporis author quæritur.

CAPVT XXI.

Qui suam formam, in qua Deus apparuit, fuerit præcipuus author & artifex.



ULTIPLICES in corpore, sub quo Deus est visus, formas obseruauimus, superius, Capite 4. Et aliæ internæ sunt, aliæ externæ. Externas in habitu diximus consistere: Internas vel sexus esse indices, vel ætatis, vel dignitatis & maiestatis.

Differre

Differre singulos inter se dubium nullum est. An porro *authoribus* differant, nunc in disputationem venit. Definitio huius ex vno pendet, vt constituatur, Vtrum omnes *vnus sunt ordinis*, in diuersorum. Si vnus ordinis, sunt omnes; vnum omnes possunt habere authorem: Si diuersorum; diuersis forsitan opus erit authoribus.

Ordo verò hic, qua distingui posse formas has insinuamus, discrimine rerum naturalium & transnaturalium continetur. Quapropter ante omnia hic definiendum; Omnesuè sint in ordine rerum naturalium, quas ipsa natura potest per se producere: an quædam in genere rerum naturalium, quædam supernaturalium, ad quos producendas natura sufficiens non est.

Sed tamen neque si omnes sint in ordine rerum naturalium, idè naturalæ sui principium omnes, authoremq; habere dicendum est. Quoniam possunt quædam in naturalium ordine esse, quas externū agens, se solo, producere nequit, quamuis etiam omnibus viribus eò contentat. Calor, v.g. color, albedo, res quidem naturales sunt; sed tamen ab agentibus naturalibus, quantumuis præstantibus per se fieri produciæ nequeunt. hæ similesq; producuntur solo præsidio illorum corporum, quorum ingenita vi ipsæ ex potentia materiæ, vt in scholis loquimur, educantur.

Duplicis igitur generis formæ sunt, quæ ordinem rerum, naturalium excedunt; & ob id non eundem authorem possunt habere, cū ijs, quæ naturales dicuntur. Aliæ sunt prorsus supernales, quoad suū *Esse*, aliæ, quæ quamuis *Esse* naturale habeant, modo tamen non naturali producuntur, & ob id supernales dicuntur, quoad fieri. Cuius verò generis sunt formæ, sub quibus olim Deus exhibitus est? Cuius?

Tostatus Abulensis vnā existimat supernaturalem: fuisse: *lumen* scilicet, quod Moyse oculi ferre non potuerunt, Exod. 33. quocirca & huius authorem constituit non Angelum, sed Deum. Rationem eius superius posuimus & exposuimus.

Nos omnes naturales fuisse credimus, &, quemadmodum existimamus, non infirmis rationibus astruximus. Quamuis enim excellens admodum lumen illud fuerit; obiectum tamen visuæ potentiæ non excedebat; nec tantum à creato lumine discrepabat, vt in eodem, cum *creato*, ordine poni non debeat. Rursus quamuis

uis formæ quædam (v.g. colores, calores &c) in diuino hoc corpore sint obseruatæ, quas, *per se*, non possit vllus creatus Spiritus producere: quia tamen naturalium corporum subsidio illæ, per Angelos, productæ sunt, à naturalium qualitatibus numero excludendæ non sunt; non solum ratione sui *Esse* naturalis, quod habent; verum etiam ratione sui productionis, & fieri.

8. Quid ex his omnibus? quid? Vnum esse authorem omnium formarum, sub quibus Deus olim, in visibili forma, in mortalium oculos incurrit: formarum inquam; externarum, atque item internarum, siue illæ constitutionem corporis sequantur, vt sunt, quæ sexum produunt atque etatem: siue corpori, tanquam ornamenta quædam, accedant, vt sunt decore faciei atq; corporis maiestas.

9. Et quis hic author? vel Deus, vel Angelus. Quoniam, vt superius diximus, qui, in Diuinarum Apparitionum opere, efficientium causarum partes sustinent, Aut Deus est, qui apparere dicitur, aut Angelus, qui Dei hic ministrum agat, & personam sustinet; quemadmodum posterius est demonstrandum. Verum vter ex duobus? nõ Deus; sed Angelus.

10. Cur non Deus? An quia ipsas producere nequit? An nõ hoc; sed quia vt producat, non conuenit? Non, quia nequit. Qui senum agri sic vestit, vt in omni gloria sua similiter nõ sit vestitus sapientissimus? & ex Salomon; quid in formam posset dare corpori, sub quo mortalibus sese exhibuit?

11. Quam tamen formam per se dare potuit, vt per se daret, non conueniebat: ne, scilicet, frustra suis facultatibus atque virtutibus res instruxisse videretur: ne ordinem, decus vniuersi, quæ semel rebus ingenerauit, euerteret: ne suam dispositionem, qua ad finem fortiter pertingit, dissolueret.

12. Angelus autem commodissimè officium hoc atq; munus tributur: non idcirco tantum, quia alius nullus erat; qui subiret, verum etiam, quia Angeli, quæcunque in hoc negotio Apparitionis fieri neesse est, & norunt optime, & qua virtute instructi sunt, perficere nullo negotio possunt, & volunt.

13. Accedit, quod cum in hoc opere Apparitionum Deo seruiatur, omnino conueniat, ab ijs seruiatur, qui ab Apostolo (Hebr. 2.) *administratores* vocantur *spiritus*: quorum officium Deo assistere: Dei in omnibus voluntatem exequi; mandata perficere: imperata facere.

14. Pluribus opus non est, quæ superius diximus, omnino, quod hinc conclusum volumus demonstrant, Quomodo? Quia diximus corpus, sub quo Deus apparuit, Angelorum esse opus. At eadem actione,

qua

qua corpus fingitur; fingitur formatum, refertque speciem atque effigiem humanam. Quemadmodum igitur corporis author non Deus est, sed Angelus; ita formæ atque figuræ, quæ cum corpore producitur, imo quæ in corpore producitur, author Angelus est, nõ Deus.

CAPVT XXII.

Quomodo corpora, & forma, qua Dei visibilibus Apparitionibus seruiunt sint producta.

1. **M**ODVM, quo corpora, corporumque formæ, quæ Deum aliquando repræsentarunt, producantur, inquirimus: imo verò non corporum, sed formarum tantum inquirimus. Corpora siquidem non tam hic fiunt, aut producuntur; quas alias formas, figuræque induunt, & ab vilitatis sibi quodam modo degenerant; cum reuera ipsa, eadè permaneant, quæ fuerunt.

2. Modus hic vel ex *agentis* parte potest inquiri; illius scilicet, qui formam producit aut inducit: vel ex parte *subiectorum*, siue corporum, quæ formas recipiunt. Ibi vel *naturalis* potest distingui, vel *supernaturalis*. Naturalis dicitur, si naturalibus suis viribus agens formas inducat: supernaturalis, si potestate diuinitus sibi communicata iuuetur in eo, vbi naturalis non sufficit. Ex parte corporum distinctio hæc locum non habet; propterea, quod omnium formarum, sub quibus Deus apparuit; corpora sint natura sua capacia.

3. De priori modo hic quæstio non est. Nec opus. Res est certissima. Nihil agitur hic supernaturale. nulla hic supernaturalis agentis virtus est necessaria. Quidquid fit, agitur, producitur, educitur, inducitur, viribus naturalibus fit Spiritus illius, quem causam efficientem, in hoc Apparitionum genere, præcedentibus Capitibus, adstrinximus. Ille nouit, qua ratione conficere debeat, quæ conspiciuntur, & in oculos incurrun: ille eadem, vi sibi ingenerata, absque vlla molestia, potest perficere, atque adeo perficit, expeditissimè, celerissimè, perfectissimè.

4. De posteriori modo nostra quæstio est. Queritur enim, quomodo forma effigiesque, qua Deus conspicitur, in subiecta materia producat: An *educatur* è subiecto: an in subiecto *formetur*: an aliunde *adducatur*. Aliquo siquidem horum *trium* modorum necesse est adfit. Et quidem educitur, si quæ in subiecti potentia, tanquam in semine, latet, vi externi agentis (quod actiua passiuus adhibeat) in subiecto, actu, cum subiecti quodam alteratione esse incipiat. Formatur, quæ subiecto accedit, absque vlla intrinseca ipsius alteratione; quem-

A. 3

admodum

admodum forma Mercurij lapidi. Aliunde affertur, quæ neutro modo est in potentia subiecti. Hoc igitur est, quod quaeritur. Quid respondetur.

5. Respondetur Externam illam (de qua superius Cap. 10.) posse dici aliunde afferi, si tamen ad corpus, cui adiacebat, referatur. Internarum verò quaedam in subiecto formari: quaedam è subiecto, tanquam ex materia atque semine, in quo latent, educi.
6. Exteriam dicimus *aliunde* afferi. Quid mirum? Nomen hoc ipsum insinuat. prodit quoque res, quæ sub nomine latet. Siquidem forma hæc in genere *Habitus* ponitur: At habitus extra ipsos est, qui illo vtuntur: aliunde corpori affertur: vnde & *corporis, eorumque, quæ circa corpus sunt* definitur *adiacentia* à Philosophis.
7. Internas verò nunc *formari* in subiecto, nunc *educti* de subiecto intelligit, qui ipsarum conditionem attentius vellet expendere. Nam ipsarum quædam tantum sunt quantitatis termini & fines: atque à quantitate non, nisi ratione, distinctæ. hæc ad quartam qualitatis speciem pertinent. quædam sunt propriè qualitates, à quantitate, cui adueniunt, distinctæ. hæc ad tertiam pertinent qualitatum, illarum, quæ *patibiles* vocantur. Priores illæ formantur in subiecto: posteriores educuntur ex subiecto. Prioris generis sunt, quæ virilem sexum, ætatemque produunt, pulchra quoque membrorum proportio, atque compositio: posterioris, quæ harum formarum sunt quædam ornamenta, vt colorum venustas & claritas.
8. Priores non educuntur de potentia subiecti: quemadmodum de potentia vini, aut cuiuscunque liquoris educi non dicitur forma, quam ex vase, in quo continetur, accipit: nec de potentia ignis, quod sphaeralem, sub sphaera lunæ, formam habeat: aut aeris, quod similem habeat, sub orbe ignis. Quemadmodum corpora hæc formas accipiunt, pro corporum, quibus, continentur figura: ita formam virilem, senilem, venustam, accipiunt corpora, sub quibus *D E V S* apparet, pro Angeli, corpora formantis, voluntate.
9. Posteriores pleræque de potentia subiectorum educuntur. Neque enim Angelus, seipso, *immediatè*, quem vult, colorem inducit, aut quod vult, lumen. Actiua passiuus coniungit: & illis agentibus, his patientibus, pro ipsorum modo inducuntur: & inducuntur variorum atque variarum, prout agentium & patientium alia est, atque alia conditio,

Iraque

Iraque in prioribus illis *immediatum* agens est Angelus: in posterioribus non Angelus; sed, quod ab Angelo adhibetur, corpus. Et in illis corpus, quod assumitur, patitur tantum, & agit nihil: in his, si corporum vnum patitur, mutationemque sustinet, alterum certè agit atque operatur. Ibi corporibus vtitur Angelus, tanquam obiectis, in quæ agit: hic, tanquam instrumentis, quibus formas producit.

Omnis huius discriminis ratio, vt diximus, petitur ex ipsarum formarum differentia, Angelorumque potestate. Differentiam formarum exposuimus. Potestas Angelorum, quanta quanta est in corpora, ex solo locali motu est metienda. Corpora, quoad motum localem tantum ipsis subiecta sunt. quocirca & quo volunt, possunt impellere: & quomodo volunt componere. Quæcunque igitur formæ, solo motu locali interueniente afferi possunt; illarum per se immediati authores erunt Angeli: illasque non *de* potentia subiecti dicentur educere, sed *in* subiectum inducere; quales sunt, quæ termini sunt atque fines quantitatis. quæ verò sole locali motu produci nequeunt; sed ipsorum corporum requirunt synergiam atque cooperationem, illas, non *immediatè*, per se, inducent, sed de potentia subiecti educunt; quia, scilicet, actiua passiuus, quæ illas educunt, applicant: atque tales fere sunt qualitates patibiles.

Et in posterioribus his, quia opus naturæ interuenit; natura ipsa, quomodo eadem fiant, demonstrat: priores verò illæ fiunt aeris, siue illius, in quo sunt corporis, condensatione atque compositione: quod quemadmodum quamcunque, ita quam Angeli volunt, formam figuramque recipit, absque vlla ipsius cooperatione.

Hæc in genere dicta sufficiant. Particulariora ad scholas pertinent maximè, quæ de colore, atque lumine corporis, sub quo Deus mortalibus se exhibuit, dici possunt videndus etiam Tostatus Abulensis, q. 354. in 13. Genes. & q. 47. in 4. Matthæi atque item in cap. 17. Matthæi 14.

CAPVT XXIII.

An filius Dei corpus assumpserit personaliterque, apparuerit in visibilibus illis, quæ Deum referebant, Apparitionibus.



Ec paucorum, nec obscurorum, nec nouorum hominum opinio est, qui Deum ipsum corpus, sub quo visus dicitur, & appa-

& apparuisse, volunt *assumpsisse*: Ita sentit Nicephorus, lib. 1. cap. 1. & 2. Ita Eusebius, lib. 1. cap. 3. Ita Ambrosius, lib. de his, qui in-
 tiantur, cap. 4. in fine. Ita Leo Magnus, Epist. 13, ad Pulcheriam. Ita Or-
 genes, hom. 1. in 6. ca. Isaia. Ita Tertullianus, lib. contra Iudaeos, fol.
 168. ex editione Pamelij. Ita Clemens, lib. 5. cap. 21. Apost. Constit.
 Ita Patres Concilij Sirmienfis.

2. Et Sacris literis omnino conformis videtur hæc opinio, id licet
 colligere ex tribus. primò, quod disertis verbis dicatur *Deus* visus
 atque apparuisse, vt non solum probant Apparitiones factæ primis
 parentibus, Cain, atque Noe: verum etiam illa Moyfi facta; qua &
 petiuisse scribitur videre faciem Dei, & eundem vidisse facie ad fa-
 ciem. Deinde, quod quæ dicta sunt, ab illo, qui apparuit, & visus est;
 in *Angelum* conuenire nequaquam potuerint: quale inter alia est il-
 lud, Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus, non habebis Deos alienos.*
 Denique, quod etiam, vbi Angeli dicuntur apparuisse, Scriptura o-
 rationis forma, Deum apparuisse insinuet: cum, quæ Angelus lo-
 quitur, à se patrata esse; sint patrata à Deo, quemadmodum videre
 licet Iudicum 2. vbi Angelus ita loquitur, vt Deus aliter loqui,
 in simili causa, non potuerit. *Eduxi vos, (inquit) de Aegypto, & cæ-*
tera.

3. Propterea, res ipsa videtur postulare, vt Deus *per se*, dicatur cor-
 pus assumpsisse. Alioquin non tam Deus, quàm Angelus dicendus
 est apparuisse: scilicet, si & Angelus, non Deus, dicatur, vt probatum
 est, corpus formasse: & iam constituatur Angelum esse, non Deum,
 qui formatum corpus *assumpsit*. Quid enim in hisce Apparitioni-
 bus Deus habebit? quid ipsi relinquatur? quid erit ipsius? præsertim
 cum nec externam formam, eius imaginem dicere possimus. *Quam*
enim imaginem ponemus ei? Isaia 40.

4. Et si omnia Angelorum opera perfecta sunt in his Apparitio-
 nibus: Si Angeli & corpora formarunt: & corpora assumpserunt: &
 in corporibus perfecterunt omnia, quodq; sub hominum conspectu
 venerunt, cur toties *Dei* fit mentio? cur aliquando solius Dei? nulla
 Angelorum?

5. Nec contenti sunt hac Assertionem plerique dictorum Authorum.
 Personam quoque in Trinitatem designant, quæ corpus assumpse-
 rit: Verbum, scilicet, Dei, alteram illam, quæ, ab æterno, ex Patre ge-
 nita, nouissimè, ante annos 1598. carnem ex Virgine Matre assump-
 sit. Quasi priori illa corporis assumptione ideam quandam illius
 dare voluerit, qua mirabiliter apparuit in fine seculorum. Quid
 quod quidam docuerint & Patrem apparuisse in Melchisedec? qui-
 dam eti-

dam etiam in eodem apparuisse spiritum sanctum? Sed authores
 proprijs verbis loquentes audiamus.

Nicephorus igitur sic loquitur, lib. 1. cap. 2. sub finem *Atque equi-*
dam Christum in hominis specie ipsi Abraham frequentius, progenitiq; ex
eo, apparuisse creditur: quandoque per se ipsam, quandoque per admini-
stros suos & Angelos: oraculis eos admonens, & docens de rebus optimis.
Quod quidem cuius vel inde facile est existimare & credere. Angelum
enim Deum, vel Deum, appellare nos non est: sed ita simpliciter, nu-
do, scilicet, nomine Angelum: illum verè semper insignibus & excellenti-
bus extollit, & celebrat nominibus; Deumq; & Dominum aperte & clarè
vocat. Idem Nicephorus, cap. 3. sub finem sic habet. *Postquam tanta*
malignitas virorumq; omnium grauedo, perinde atque damnosa quadam
ebrietas, per omnes ferè est grassata, caliginemq; eorum animis offudit,
ipsum omnium optimum Dei Verbum, magnitudine bonitatis coactum,
nunc per nature legem; nunc per Angelorum aduentum & presentiam;
quandoq; etiam per semetipsum mysticis & arcanis Apparitionibus, pau-
cis quibusdam, qui antiquitus pietate & amore Dei clari extiterunt vi-
ris, alicubi se exhibuit, hominis forma assumpta.

Eusebius hæc habet lib. 1. cap. 2. *Ne suspicari quidem fas est Visio-*
nes illas Deum representantes (vt sunt illa facta Abrahamo & Iacobo)
qua sunt sacris literis prodita, Angelis, voluntati Dei seruientibus, eiusq;
sedulo obeuntibus ministeria, attribuendas esse. quandoquidem cum quis-
que ex istorum numero hominibus visus sit, non occultat sane Scriptura;
sed nominatim Angelum, non Deum, neque Dominum, hominibus locu-
tum esse assuevit; sicut in infinitis Scripturarum testimonijs est comproba-
tum perfacile. Circa finem verò eiusdem Cap. eandem sententiam,
eisdem propemodum verbis refert, quibus proximè Nicephorus,
cap. 3.

Ambrosium credere verè Deum apparuisse sub humana specie
 coniectura accipitur ex columba, sub qua credidit verè Spiritum
 sanctum apparuisse, lib. de his, qui Mysterijs in-
 tiantur, cap. 4. Sic enim loquitur sub finem. *Quare Spiritus, inquit, descendit sicut co-*
lumba? nisi vt tu videas columbam etiam illam; quam Nè istius emisit
ex arca, illius columba esse speciem; vt typum agnosceres sacramenti? Et
fortassis dices: Cum illa vera columba fuerit, qua emissa est, hinc quasi
columba descenderit super Christum; quomodo illic speciem fuisse dici-
mus; hic veritatem? cum secundum Græcos in specie columba super aquam
diuinitatis spiritum descendisse sit scriptum? Sed quid tam verum; quæ
diuinitas, qua manet semper? creatura autem non potest veritas esse; sed
species, qua facile soluitur & mutatur, Simul, quia eorum, qui baptizati

tur, non in specie esse debeat, sed vera simplicitas. Unde & Dominus ait. *Estote astuti, sicut serpentes; & simplices, sicut columba.* Merito ergo, sicut columba, descendit; ut admoneret nos simplicitatem columba habere debere. Speciem autem pro veritate accipiendam legimus & de Christo; Et specie inuentus est, ut homo. Et de Patre Deo; Neque speciem eius vidistis.

9. Leo, Epist. 13. ad Pulcheriam, cum damnat Eutythis hæresim, qui Christum negabat veram carnem assumpsisse, sic loquitur: *Potest ueritas omnipotentia Filij Dei, sic ad docendos iustificandosq; homines apparere, quomodo & Patriarchis & Prophetis, in carnis specie apparuit; cum autem lactamen inijt, aut sermonem conseruit: cumq; officia hospitalitatis non abnuuit, vel etiam appositum cibum sumpsit.*

10. Origenes, Homil. 1. in sextum cap. Isaia, vnum ex Seraphim, qui visus est Isaia, docet fuisse Christum. *Quis, inquit, est iste vnus de Seraphim? Dominus meus, Iesus Christus. iste iuxta dispensationem carnis missus est, habens in manu sua carbonem, & dicens: Ignem veni mittere in terram.*

11. Tertullianus, lib. aduersus Iudæos, textu 114. secundum distinctionem Pamelij, sic habet: *Qui ad Moysen loquebatur, ipse Filius Dei, qui & semper videbatur. Deum enim Patrem nemo vidit vnquam, & vixit; & ideo constat ipsum Dei filium Moysi esse locutum, & dixisse ad populum: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.*

12. Clemens, lib. 5. Apost. Const. 21. cap. sic loquitur: *Hunc Christum vidit Iacob, uti hominem: & dixit: Vidi Deum facie ad faciem: & saluata est anima mea. Hunc Abraham accepto hospitio iudicem, suumq; Dominum confessus est. Hunc Moyses in rubo vidit. Hunc vidit Iesus Nana, dux exercitus Domini armatum, simul pugnantem ad Eie-richo.*

13. Denique hoc omnino vigere videntur Patres Concilij Sirmien-sis, sub Iulio primo, à Constantino Imp. coacto, de quo Nicephorus, lib. 9. cap. 31. & Socrates, lib. 1. cap. 39. & Ezomenus, lib. 4. cap. 6. Sic enim loquuntur, can. 13. *Si quis dixerit, quod contra Iacob non est lactatus Filius Dei, anathema sit.*

14. Dictis addamus beatum Augustinum, qui lib. contra Adamantium, Manichæi discipulum, cap. 9. sequentia habet. *Ipse Filius, qui est verbum Dei, non solum nouissimis temporibus, cum in carne adpare-re dignatus est: sed etiam prius, à constitutione mundi, vni voluit de Patre annuncianit: sine loquendo, sine apparendo, vel per angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam.*

Horum

Horum omnium sententiam confirmat tertium Caput prophetae Danielis; vbi species quarti illius, qui in fornace, cum tribus aliis conspiciebatur, dicitur *similis filio Dei.* Quamuis enim credi possit, cum Dionisio Carthusiano, quartum illum vocari *filium Dei*, à Nabuchodonosor; non quod iudicauerit verè esse filium Dei: sed existimauerit fuisse aliquem illorum, quas stulta gentilitas credebat ex Deo, & homine generatos, & postea deificatos: aut dici *filium Dei*, propter vultus habitusque egregiam & excellentem dignitatem atque maiestatem: tamen *verè Dei filium fuisse*, crediderunt plerique, quemadmodum docet B Hieronymus. Et ipse quidem eos non nominat: pro ipso verò eisdem nominat Pererius noster, Tertullianus, Augustinum atque Hippolytum. Tertullianus, lib. 4. contra Marcionem, textu 117. hunc dicit illum, qui cum *cæli nubibus venturus est iudex viuorum atq; mortuorum.* Idem habet aduersus Praxeam, textu 101. B. Augustini sunt sequentia, in Concione ad Catechuminos, aduersus Paganos, Iudæos & Hæreticos, cap. 15. *O alienigena, inquit, unde tibi hoc? Quis tibi annuncianit Filium Dei? quæ lex, quis Propheta annuncianit tibi filium Dei? Nondum quidem mundo nascitur: & similitudo nascentis à te cognoscitur. Unde tibi hoc? Quis tibi istud nunciianit, nisi quia sic te Deus illuminauit: ut cum illic apud te captiui tenerentur inimici Iudæi; sic diceres testimonium Filio Dei.* Hippolitus ita habet: *Dic mihi Nabuchodonosor, quando, & vbi vidisti filium Dei, ut hunc Dei filium confiteris. Quis cor tuum pupugit; ut hoc verbum posses edere? Quibus oculis potuisti tantas has diuitias, veluti in speculo, prospicere? Cur tibi soli, & nulli præterea Satraparum tuorum innotuit? Sed quando scriptum est, Cor Regis in manu Domini: hæc profecto est manus Domini; ut cognoscens eum in camino, ipsum predicaret & glorificaret. Nec vacat id mysterio. Quod enim Iudæi filium Dei hominem factum, non erant agniture, nec recepturi; præmonstrat Scriptura, Gentes eum esse agniture, & recepturas; quem iam Rex Babylonis, in Fornace videns, agnouit, & filium Dei est confessus. Sed quia nondum Iesus ex Virgine natus erat, ideo quarti illius nomen Rex non ponit. Eadem est sententia, & oratio Ruperti, in lib. 6. de Victoria Verbi Dei, cap. 21. quo in loco ad hunc modum scribit. *Quis, inquit, dignè sufficit admirari, vbi nam viderit Rex ille Filium Dei; ut in medio ignis, eius similitudinem agnoscere posset? Dixit enim, Et species quarti similis Filio Dei. Sic loqui solent, qui quamlibet Speciem aliquando visam, alicui consideratam, mente recentam, memoriaq; signatam, alio tempore, sine alio loco, in persona aliqua recognoscunt. Ite, inquit, similis est ei, quem vidi. Sic enim in libro Tobia, intuens iuniorum Tobiam dixit: *Quam similis est iuuenis***

iste consobrinus meo? Videt at enim ille patrem: & in filio similem aduer-
tebat speciem. Iste autem Rex, ubi viderat Filium Dei; ut speciem eius
recognoscere posset in eo, qui cum Azaria, & cum socijs eius, in medio ignis,
deambulabat. Nunquam viderat Filium Dei. Sed nec unquam legendi,
vel audiendo didicerat, quis aut qualis esset Filius Dei. Nonne ergo men-
te non sua loquutus est? Nonne in magno excessu & stupore sic affectus est?
Quem stuporem indicavit Scriptura, cum dixit: Tunc Rex obstupuit; &
surrexit propeere. Sicut igitur dormiens viderat statuam profundissimorum
mysteriorum plenam: sic nunc obstupescens, nec intelligens, quod videbat,
aut dicebat, nominat Filium Dei, & seruos eius predicat. Sed utcumque sit,
nihilominus tamen speciosa fuit hac v. etoria, & insigne praeconium Filij
Dei; quod illum manifesta confessione prius confessus est inimicus, quam
amicus: persecutor, quam sectator: gentilis, quam Iudaeus. Quis, ex om-
nibus Prophetis, tam aperte nomen illud expressit, appellans Filium Dei?
Non enim tutum erat aeternam Filij ex Patre Deo generationem Iudaeis
carnalibus enunciare: unde oportebat Prophetas claudere, legare, & sig-
nare testimonia eius in Scriptura. Per hunc autem Regem, summum, ex
mundi Principibus, quem Iudaeus aut gentilis arguere non posset, cuius
opprimere os non auderet mundus; hoc nomen Filij Dei primitus enuncia-
tum, & euulgatum est. Illud quoque non praeterendum, visionem illius
quarri descendens in fornacem, ad illos tres iuvenes liberandos, figuram
fuisse eius, quod Filius Dei facturus erat in Ecclesia sua. Quando enim
non affuit Filius Dei agonizantibus seruis suis, propter ipsum; futurus erat,
ut euulgato Euangelio publicis editis, & proscriptionibus, fidem S. Tri-
nitatis impugnaret Rex magna Babylonis, Diabolus. Et ita factum est,
Paganis Romani imperij Regibus Diabolo famulantibus. Nonne cum puer
Martyribus Filius Dei, & in flammis, & in caeteris agonibus semper praesens
fuit? Num, quia Laurentius, igne assatus super craticulam, emisit spi-
ritum, ideo Filius Dei absens fuit? Imo praesentior illi fuit; & gloriosius in
eo triumphauit; quam si excussisset carbones, & ignitam craticulam, qua-
si ventum roris flantem, fecisset. Transiit per ignem; & flamma illi non
nocuit; & ardor ignis in eo non fuit: quia fides laesa non est: imo, sicut aurum
per ignem, probata est. Quae admodum igitur, per Filium Dei, custoditi
sunt illi tres iuvenes: sic, per inuisibilem praesentiam Filij Dei, illaesa perman-
set in Martyribus fides Christi; & Romanum imperium sonantem, & dul-
cium, quam Rex ille Babylonis, tandem cõsiteri meruit Christi. ñ Filium Dei.
Haecenus pulchre Rupertus.

Atque haec pro aliorum sententia. Quid nos? non quidem de toto
negotio; sed praesenti Assertionem? Hoc assertis concludimus septem.
Primum sit: Fidei Catholicae, atque orthodoxae non repugnare,
iureque.

ideoque sine Haereseos nota dici posse, Deum, per se, immediatè cor-
pus assumpsisse, in quo olim mortalibus fit visus. Neque enim quis-
quam, quod equidem sciam, hoc tanquam haereticum, damnauit:
Neque haereseos damnati sunt, qui ita senserunt: Neque res est, quae
nullo modo fieri possit. Ut interim taceam, posse fieri facillimè: gra-
ues esse authores, qui ita accidisse credat; & credant non leuibus, nec
paucis, argumentis persuasi.

Secundum sit: Si assumpsisse corpus Deus concedatur, non malè
dici & credi, Filium Dei assumpsisse. Nonne pro hoc Historiogra-
phorum, & Patrum sunt diserta grauitissimaque testimonia? Et si ho-
rum forsitan non admittitur sententia; nonne visio Nabuchodo-
nosor Regi exhibita; qua Filium Dei conspexisse dicitur in medio
trium adolescentum, iam neci destinatorum, magnum hinc argu-
mentum praebet.

Forsitan dicitur hinc parum vrgere visionem Nabuchodonosor
factam, quod dicere nequiverit quartum illum esse similem Filio
Dei, cum quae Filij Dei imago fuerit, ignorarit. At matrem Dei hic
agnoscit Hippolitus. Sed & institutione Danielis potuit edoctus
fuisse Rex de Filio Dei, eiusque incarnatione; occasione ingentis
statuae à se visae; in qua insignis & Christi, & regni ipsius fit mentio
hisce verbis: In diebus autem Regnorum illorum, suscitabit Deus caeli
Regnum, quod in aeternum non dissipabitur: & Regnum eius alteri popu-
lo non tradetur: comminuet, & consumet vniuersa regna haec: & ipsum
stabit in aeternum. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est la-
pis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & as, & argentum, &
aurum, & c.

Forsitan dicitur parum vrgere visionem; quod illa indignus sit
Rex talis; superbissimus, impijssimus, & qui ob scelera ad brutorum
animantium conditionem, iusto Dei iudicio, peruenit. Sed vtrum alij
omnes, quibus Diuinæ apparitiones factae, semper illis fuerunt dig-
ni? primi parentes? maximè post Diuinæ praeccepti praeruaricationem
Cain, post patratum homicidium? Israelitae, post Dei mandatum vio-
latum? Iud. 2. Et quibus visus est, in assumpta carne vera, verus Dei
Filius, merueruntne, ut incarnatum videant Verbum? etiam illi,
qui Cruce affixerunt? Non est Nabuchodonosori visio haec conce-
ssa, propter eius dignitatem, meritaque personae; sed ut in eo demon-
straretur futura Gentilium fidei in Christum magnitudo, cuius
gentilitatis Rex hic quendam quasi typum gerebat.

Forsitan & hoc contra visionem hanc, Filiumque Dei obijcitur;
quod quem prius Rex asserit similem Filio Dei; postmodum vocet

Angelum; quasi nomina *Filij*, nihil aliud notarit, quam *Angelum*. Sic enim loquitur: *Bene dictus Deus, qui misit Angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum*. Idem quoque insinuat ipse Daniel; quando docet *Domini Angelum* descendisse in fornacem; & excussisse flammam ignis de fornace. Sed neque hoc argumentum filium Dei excludit. Norunt docti etiam *Angelum* vocari Dei filium, in Scripturis. *Vocabitur*, dicitur Isaïæ 9. *nomen eius magni consilij Angelus*. In quem locum & Græci & Latini varias rationes congerunt, cur Angelus dicatur filius Dei, Videndus Iustinus, Apolog. 2. pro Christianis. Tertullianus, libro de Carne Christi. Eusebius, de Demonstrat. Euang. lib. 1. cap. 4. & lib. 5. cap. 28. & lib. 7. cap. 4. & lib. 9. cap. 8. Hilarius lib. 4. de Trinitate. Athanas. lib. de beatitudine Christi. Cyprianus, lib. 2. aduersus Iudæos, cap. 20. Basilii, lib. 2. contra Eunomium. Chrysothomus, homil. 80. in Ioan. Ambrosius, lib. 6. Comment. in Lucam. Augustinus lib. 2. de Trinitate ca. 13. Atque hæc pro secundo Asserto.

21. Tertium sit, Filium Dei, si aliquando corpus assumpsit, in veteri Testamento, non illud assumpsisse in *unitatem hypostasis diuinae*: quemadmodum in finæ sæculorum humanam naturam assumpsit. Hoc pluribus astruerit necesse non est. Soli humanitati est concessum, vt in unitatem diuinæ hypostasis assumeretur. Ita communis omnium habet sententia. Ita fides Catholica.

22. Quartum sit. Quando olim, in diuinis Visibusque Apparitionibus, Filius Dei corpus assumpsisse dicitur: nec *Pater*: nec *Spiritus sanctus* ab illa assumptione fuerunt exclusi: non ea tentum ratione: quod, vna cum Filio, tanquam principium actuum illam perfecerunt; verum etiam, quod, quemadmodum ad personam Filij, ita & Patris, & Spiritus sancti assumptio sit terminata: scilicet, vt assumptionis terminus fuerit indiuisus Deus, non vna, ab alia diuisa, Persona. Assertionis illam rationem esse suspicor: quod vnio hæc hypostatica non fuerit: qualis illa, in Christi fuit incarnatione: quodque vix aliud videatur esse, ab ipsa corporis molitione & officio Deum repræsentandi: quod cum vni tantum, præ alijs, personæ tribui debeat, non intelligo. Hinc est, quod Patres nunc vocent Filium Dei, qui apparuit: nunc Patrem; quemadmodum inter alias Clemenè, libro 7. Apost. Constit. cap. 34. vbi omnes Apparitiones Patri, Deo Abraham Isaac & Iacob tribuit. Et B. Augustinus, lib. 2. de Trinitate cap. 10. sic habet. *Hic autem, vbi scriptum est: Dixit Dominus Deus ad Adam; cur non ipsa Trinitas intelligatur, nihil dici potest*. plura, pro hac re, ibidem habet. Capite verò 18. sic loquitur: *Per subiectam creaturam exhibentur,*

hæc.

hæc omnia (Apparitiones insellige) *visibilia & sensibilia; ad significandum inuisibilem atque intelligibilem Deum, non solum Patrem, sed & Filium & Spiritum sanctum: ex quo omnia, & per quem omnia*. Sic cap. 14. docet se putare non distingui Trinitatem, cum in exitu filiorum Israel. *Deus* dicitur ipsos præcessisse in columba nubis. Denique, cap. vltimo, post magnam Disputationem ita concludit. *Per subiectam materiaus non solum filium, vci Spiritum sanctum, sed etiam Patrem, corporali specie, siue similitudine, mortalibus sensibus significatione sua dare potuisse credendum est.*

23. Quintum Assertum esto: Quod quamuis indiuisus Deus, corpus, in quo visus est assumpsit, optimè tamen *Filius* dicatur apparuisse. Ratio huius ex Incarnationis mysterio petitur. Hæc vni tantum personæ, filio scilicet, conuenit. Huius species atque index quidam fuit illa, olim in Veteri Testamento exhibita. Conueniebat igitur, vt qui hic appareret, & diceretur & haberetur tanquam Dei Filius; scilicet, vt in umbra rei veritas quodam modo ostenderetur & intelligeretur. Hanc rationem insinuant Rupertus & Hippolitus, superius à nobis citati.

24. Sextum Assertum est. Filius Dei, si corpus assumpsit aliquando, & apparuit, non eo modo apparuisse atque assumpsisse corpus, dicendus est, quo assumpsisse & apparuisse crediderunt & docuerunt *Ariani*. Illi, in substantia voluerunt esse visum, varijsque se figuris exhibuisse: vt, scilicet, Christianis hac ratione imponerent, filiumque mutationi obnoxium, & Patri non per omnia æqualem astruerent: quemadmodum, lib. 2. de Trinitate, cap. 9. explicat fufius B. Augustinus. Cōtrarium docet fides Catholica. & quia Catholica fides docet, nec res est præsentis loci, pluribus demonstranda est.

25. Denique septimum Assertum est. Filius Dei non eodem modo corpus assumpsit, si assumpsit aliquando, quemadmodum *Angeli* assumpsisse leguntur, & creduntur. Differentia hæc in duobus consistit. Primum in illo, quod Angeli ita illis corporibus potuerint concludi, conclusisque fuerint; vt extra corpora, quæ conspiciabantur, non fuerint. Alterum, quod plerumque; necesse fuerit ipsos vna cum corporibus, in quibus fuerunt moueri. Neutrum in Die Apparitionibus locum habet. Nunquam ita corpori fuit inclusus filius Dei; quin & extra, quod conspiciebatur, corpus, fuerit: totumque simul mundum sua præsentia completerit. Nunquam ita corpori fuit inclusus, vt ad motum corporis ipse quoque moueretur, quemadmodum in Scholis docent Theologi.

CAP.

Deum, aut filium Dei nunquam, per se corpus assumpsisse: omnesq; Apparitiones diuinas, per Angelos, esse factas.

1. **Q**UAE aliorum de persona, assumente corpus, sub quo Deus cōspiciebatur, in visibilibus Apparitionibus, fuerit opinio explicatum est. Dicitur etiam, quid probabiliter ex ipsorum sententia, dici possit. Vtrum horum ita adhæreamus opinioni, vt contrarium negemus posse dici: aut potius contrarium probemus, in sequentibus definiendum est.
2. Et ne longum faciamus; quod sentimus, veritatiq; consentaneum credimus, duabus præpositionibus includimus. Prima dicimus Deum *per se*, nunquam corpus assumpsisse, si quando, olim in Veteri Testamento, dicitur visus. Altera inferimus, Omnes Apparitiones visibiles, in eodem Testamento, Dei nomine factas, *Angelorum* ministerio & opera, qui corpora, & aptarunt, & assumpserunt, Deiq; personam sustinuerunt esse perfectas.
3. Vt prius illud asseramus, mouet nos, primo quidem sylua Doctorum Scholasticorum. Quamuis enim contraria sententia etiam pro se viros excellentis ingenij & doctrinæ habeat; & ob id temerè reijci non debeat: in rebus tamen, vbi suus hominum ingenio locus relinquitur, si nec diuinarum Scripturarum autoritate, nec rationum pondere in contrarium vrgemur; non temerè Scholasticorum Doctorum sententiæ subscribitur: præsertim, si non pauci sint, qui conspirent, atque consentiant: quemadmodum in præsentī negotio non sint pauci, qui vel in librum secundum Sententiarum Petri Lombardi, vel primam partem summæ Theologicæ S. Thomæ Commentaria reliquerunt.
4. Nec desunt pro sententia hac rationes. Primam suggerit doctissimus Dionysius Areopagita. Communis illius, & in scholis recepta est sententia; Deum hunc mundum & quæcunque in mundo fiunt, non *per se*, sed *causas secundas* administrare. Quidni igitur in hoc quoque opere earundem causarum ministerio vtetur?
5. Quid enim hic est (secunda hæc sit ratio), quid sit, aut præstatur; quod Dei operam *immediatè* ita requirat, vt ipsum *per se* corpus assumere sit necesse? Quidquid sit per assumptum corpus, causarum secundarum naturali virtute perfici potest: & potest commodè perfici: & potest perfici conuenientissimè. Itaque non Dei hic opera imploretur. sed alijs, vt corpus assumant & circumferant relinquatur.

Locutus

Locutus est Deus olim mortalium generi: veruntamen non *immediatè per seipsum*, sed per Prophetas. Vindictam sumpsit Deus, nunc de ingrato suo populo, nunc de infidelibus gentibus: veruntamen non *per seipsum*, sed per Spiritus, nunc bonos nunc malos. Mundum hanc inferiorem illuminat; veruntamen per solem, non *per seipsum*. Dat escam pullis coruorum; sed per ipsorum parentes, non *per se*. Summa, pertingit ad finem *fortiter*; sed tamen *suauiter*: cooperantibus videlicet causis secundis. Cur igitur in hoc opere *sehu* occupabitur? Cur non Angelis ministris relinquet, quod & præstare possunt, & vt præstent, ratio officij ipsorum postulat?

Atque hoc alterum est nostrorum Assertorum, *Angelos*, scilicet, hæc corpora assumere; atque Dei, in ipsis, personam sustinere, munere fungi. Omnino hoc ex priori Asserto concluditur. quoniam, quemadmodum capite 21 dicebamus, non nisi alterum, vel *Deum*, vel *Angelum*, in hoc Efficientium causarū genere agnoscimus. Quod Dei opera non fit; necesse est fiat Angeli.

Huius sententiæ sunt, quorum superius meminimus Doctores Scholastici. sed ex sanctissimis quoque Patribus non pauci, in primis Dionysius, Gregorius, Hieronymus, Augustinus. Verba ipsorum adscribimus. Dionysij hæc sunt, lib. 4. de Cælest. Hierachia. *Per Angelos*, inquit, *nobis donata sunt diuina Reuelationes: & gloriosos ante legem, & post legem Patres Angeli ad diuinum reducebant; quod agendum introducentes, & ad rectam veritatis viam ex errore, & vita immunda reducentes, & c. Si autem quis dixerit. & inde immediatè fuisse quibusdam Sanctorum Theophasias, distat & hoc sapienter ex sacratissimis eloquijs, quomodo hoc quidem quod est Dei occultatum nemo vidit, neque videbit. Theophania autem Sanctis facta sunt secundum docentes Deum, perq; quasdam sacras videntibus proportionabilium visionum manifestationes. & paulo post. Docet autem sapienter & hoc Theologia, per Angelos, eam ad nos peruenire; tanquam diuino legali ordine, illud legaliter ponente, hoc est prima, secunda in diuinum reduci. B. Gregorius, 28. Moralium, cap. 2. omnem Dei locutionem, quam non per se ipsam exercet, id est, quæ non fit sola vi internæ inspirationis, docet fieri per Angelos: quocirca & nostras Apparitiones complectitur quibus non per internas inspirationes nobis loquitur, sed in humana, quo se exhibet forma. Hieronymus sic loquitur in illud ad Gal. 3. Lex per Angelos: *Quod ait*, inquit, *Apostolus. Lex per Angelos, hoc vult intelligi, quod in omni veteri Testamento, vbi Angelus primum visus refertur, & postea, quasi Deus, loquens inducitur, Angelus quidem verè ex ministris pluribus quicumq; sit visus,**

C6

sed

sed in illo Mediator loquatur, qui dicit: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. B. Augustini, lib. 3. de Trinit. cap. 11. hæc sunt verba: Omnia quæ Patribus visa sunt, cum Deus illis, secundum dispensationem suam temporibus congruam præstaretur; per creaturam facta esse est manifestum. Denique finis capitis, & libri hic est: Sed iam satis, quantum existimo pro capite nostro disputatum; constitutumque & probabilitate rationis quantum homo, vel potius quantum ego potui: & firmitate auctoritatis, quantum de Scripturis divina eloquia potuerunt; quod a reliquis Patribus nostris, ante incarnationem Saluatoris, cum Deus apparere dicebatur, voces illæ, & species corporales per Angelos facta sint; siue ipsis loquentibus, vel aliquid agentibus ex persona Dei: siue assumentibus ex creatura, quod ipsi non essent, ubi Deus figuratè demonstraretur hominibus.

9. Hæc egregiè confirmant Sacræ literæ. Nam & in his Apparitionibus frequenter Angelorum meminerunt: & quæ nunc Deo tribuunt, nunc tribuunt Angelis. Legitur, Genes. 18. Deus apparuisse, in Mambre conualle, Abrahamo, hospitioque ab eodem acceptus: & hoc eodem exemplo hospitalitatem probet Apostolus, Hebræo. 13. quasi Angelus sit præstitum beneficium. Exhibuit se Moyse, quando secundò legem tradidit, Exo. 33. & S. Stephanus pronunciat Iudæos accepisse legem in dispositione Angelorum, Act. 7. Audiuimus Dominum primùm dicentem Abrahamo, Genes. 22. Accipe filium tuum dilectum, & c. & paulo post obseruamus Angelum prohibentem manus inferri puero. Ibidè. Filius Dei visus est Nabuchodonosori Regi quartus, ille, qui tres pueros in fornace conseruauit, Daniel. 3. & paulo post dicitur, Angelum Domini descendisse in fornacem, & excussisse flammam ignis. Denique vt B. Augustinus exponit lib. 3. de Trinit. cap. 11. idcirco D. Paulus abundantius vult nos obseruare ea, quæ audiuimus, quod nobis in lege noua locutus sit Deus: cū in veteri locutus sit Angelus.

10. Quocirca optimè idem Augustinus, cap. 9. libri contra Adamantium, Manichæi discipulum, eadem dicit quadrare in Angelos, & conuenire Deo. Quomodo enim, inquit, Verbum Dei, quod est Christus, in prophetis loquitur veritas: sic in Angelo ipse loquitur, quando veritatem Angelus annunciat. Et rectè dicitur: Deus dixit: & Deus apparuit: & item rectè, Angelus dixit, & Angelus apparuit; cum illud dicatur ex persona inhabitantis Dei; hoc ex persona seruentis creaturæ. Ita Augustinus.

11. Sed & Scripturæ mos est, vt rerum imagines ipsdem nominibus insigniantur, quibus ipsæmet res appellari solent. Cælestium potestatum.

statum imagines, quæ ex metallo formatae & super arcam Testamenti collatae erant, nomen Cherubim retinent: Exod. 25. Rex Pharaon, qui spicarum atque bouum imagines, futuræ fertilitatis nuncias viderat dormiens; nihil se, nisi boues & spicas vidisse testatus est: Genes. 41. Et eiusdem Pharaonis pincerna, cum Ioseph, in carcere existens, vitem in somnis se vidisse dixit, in qua essent tres propagines & tamen nec vitem, nec propagines, sed rerum illarum imagines viderat. Ibidem. Et nos cum pictam videmus tabulam, eorum ipsam nominibus compellamus, quorum formas & species refert.

12. Ex dictis inferimus Deum nulla alia actione huic, in quo apparuisse dicitur, corpori adfuisse, quam quibuscunque alijs naturalibus substantijs adesse solet. Quidquid enim in hoc negotio fit; Angelorum fit opera. hoc solum habet Deus, quod dicatur apparere. Angeli corpus formant: Angeli corpus assumunt: Angeli corpus mouent: Angeli in, & per corpus operantur. Quocirca quemadmodum in sua ipsius imagine, quam pictor exhibet, efficit nihil; cum tota, quantacunque sit, sit opus pictoris: ita in suis Apparitionibus, quædam ipsius sunt imagines, Deus singulare per se facit nihil.

13. Sed dicet aliquis, (Verba referimus B. Augustini, quæ habet 3. de Trinit. cap. 11.) Cur ergo scriptum est: Deus dixit ad Moysen, & non potius: Dixit Angelus ad Moysen? Quia (respondet idem Augustinus) cum verba Iudicis præco pronunciat; non scribitur, in gestis, Ille præco dixit, sed ille Index: sic etiam loquente Propheta sancto, etsi dicamus, Propheta dixit; nihil aliud, quam Dominum dixisse intelligi volumus. Et si dicamus, Dominus dixit; prophetam non subrahimus, sed quis per eum dixerit, adraonemus.

CAPVT XXV.

Respondetur argumentis, quibus doceri videbatur, Dei filium corpus assumpsisse olim, & sub humana forma & effigie apparuisse mortalibus.



14. ASSERTIONI nostræ, quam præcedenti capite astruximus, tria sunt contraria, ad quæ, hoc capite, respondendum est; vt dubitandi locus nullus relinquatur animo sollicito. Opinio & sententia insignium authorum, rationes non contentendæ, & sacrarum Scripturarum autoritas. Quid ad singula? Quod sequitur.

2. Authores *authoribus* opponimus: multis multos: doctis doctos: sapientibus sapientes: sanctis sanctos: claris claros. Quocirca, quamuis priores non damnemus erroris; ad horum tamen libet accedere sententiam: quod maioribus hi, quam illi, fundamentis niti videantur. Accedit, quod plerique ipsorum eo modo, in hoc negotio Deo omnia tribuant, quo Scriptura: Quid si igitur dicamus eosdem sensitisse Deum non aliter apparuisse, & corpus assumpsisse, quam apparuisse, & assumpsisse explicat Scriptura? At Scriptura disertissimis verbis, quæ nunc tribuit Deo, postea tribuit Angelo; quem admodum Capite præcedenti, pluribus exemplis demonstratum est.
3. Quod si quidam omnino hæc Deum non verè angelum volunt corpus assumpsisse: pauci admodum illi sunt: ut vix præter Nicephorum, atque Eusebium, vnus, quod sciam, aut alter. At horum in hoc negotio tantum persuadere debet authoritas, quantum rationes, quibus nituntur. *Rationes* igitur discutiamus, & tam ipsorum, & si quæ aliarum, pro ipsorum sententia militant.
4. Eusebius & Nicephorus vrgent illud, quod quibusdam in Veteri Testamento dicatur apparuisse, non *Angelus*; sed *Dominus*. at Angelum, inquit, Dominum dici, aut Deum consuetudo Scripturæ non est. Quid verò si ostendamus, in Scriptura, & Deum vocari Angelum: & Angelum vocari Deum? Certè prius illud superius ostensum est in Christo; quem (quamuis verus sit Deus) Angelum vocat Isaias, cap. II. *vocabitur*, inquit, *magni consilij Angelus*. Eadem Isaiæ autoritate Angelum nomen Deo convenire in Filium Dei, ostendit Dionysius, lib. de Cælest. Hierarchia, ca. 4. Taceo, quod disertis verbis *Angelus* dicatur, qui apparuit Gedeoni: ille item, qui visus parentibus Sampsonis: & tamen tam hic, quam ille ab ipsidem vocatus est *Dominus* non semel. An male?
5. Sic Angelum Deum dici posse Christi oratio confirmat. Cum enim ille, quodam tempore argueretur, quod se *Deum* diceret; sine crimine à se fieri ostendit ex eo, quod etiam mortales homines *Dij* appellentur. *Scriptum est*, inquit, *Dij estis, & filij excelsi omnes*. Si homines *Dij*, dici possunt, non poterunt, qui multis modis naturæ præstantia superant Angeli? Maius hæc argumentum præbet nostræ Apparitiones. Id sic docemus. Ille, qui legem, in duabus tabulis exaratam, Moyse tradidit, Angelus fuit: ex sententia Sanctissimi Pauli, ad Hebr. cap. 13. Sed idem ille sic loquitur, Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus*. Ecce tibi, quod qui Angelus est, dicatur Deus. Angelus, scilicet, naturæ conditione: Deus ministerio & officio; quia Dei personam

sonam representabat; non minus, quam qui in Scenam prodit exhibens personam Alexandri Magni, Alexander dicitur, quamuis verè filius sit pauperis rustici. Atque hoc est, quod B. Augustinus cap. 9. contra A damantium Manichæum, dicebat *Deum dici propter inhabitantem personam Dei: Angelum ex persona seruientis creaturam*.

6. Ex B. Ambrosio probatur Deus assumpsisse corpus olim, quod. (ut videtur insinuare) *diuinitas verè fuerit in colūba*, quæ super Christum est visa. Sed, primùm, nos de ijs apparitionibus loquimur, quibus olim Deus, in veteri Testamento, se mortalibus exhibuit. Deinde, negamus columbam, quæ super Christum visa est, hoc differre ab illa, quæ Noe emisit, quod hanc Spiritus S. assumpserit, illam non assumpserit: sed quod hæc verè Christi diuinitati testimonium dederit: illa non dederit. Alioquin, si quod res est, fatendum est: nec vera fuit columba, quæ super Christum descendit, sed columbæ imago & species; nec *speciem* & imaginem illam columbæ Spiritus sanctus assumpsit. Prius docet Augustinus, lib. 2. de Trinit. cap. 5. postterius idem Augustinus, 4. de Trinit. cap. vltimo. Vtrum que insinuat Euangelista Matthæus, cap. 3.

7. Sanctissimus Leo nullam rationem dat suæ sententiæ. Sententia verò eius, si non pro nobis est; non contra nos est. Et nos dicimus Christum, *in carnis specie*, olim apparuisse: & apparuisse Deum. Ipse, quem Disputationi huic titulum præfiximus, hoc probat. Sed questio est, Vtrum *per se* apparuerit; *per se* corpus assumpserit; an per Angelos. Euocatus fuit ab inferis Samuel; & miscuit sermonem cum Saul. Scriptura hoc docet, 1. Regum, 28 sed dubitant multi, nec sine ratione, Vtrum, *per se* apparuerit; *per se* sermonem miscuerit. Et Necromanticos nouimus; qui Alexandrum Magnum atque Iulium Cæsarem incantationibus ad superos reuocarunt, eosque spectandos exhibuerunt: & tamen dubium nullum est, quin quidquid apparuit, Dæmonis fuerint præstigiæ; Alexandri, & Iulij nudæ laruæ. Leo igitur Maximus docuit Christum olim apparuisse: at *per se* immediatè; & non per Angelos sanctos apparuisse, non docet.

8. Eodem modo ad Originem respondetur. Neque enim ipse dat assertionis suæ vllam causam. quanquam & dici posset dictionem *Est*, pro *significat* positam esse: ut Seraphim dicatur *esse*, id est, *significare* Christum, phrasi, in Sacris literis, vltata; quemadmodum sequentes orationes probant. *Vos estis lux mundi*, Matth. 5. *Ioannes est Elias*, Matth. 11. *Ego sum vitis, & vos palmites*. Ioan. 15. *Ioannes erat lucerna*

lucens, & ardens, Ioan 5. & (quo loco vritur B. Augustinus, 2. de Trinitate. cap. 7) *Peis a erat Christus*. 1. Corinth. 10.

Nec alio modo putatur locutus Tertullianus, quod Origines. Nō vult dici posse, *Patrem* apparuisse: posse dici apparuisse *Filium*. Verū de modo, quo, vel Pater, vel Filius potuerit apparuisse, non disputat; de quo hic nostra est disputatio. quemadmodum neque Patres Concilij Sirmiensis, de quibus *Thef. 13. Capite 23.* qui anathemate feriunt eos, qui Christum negant *luctatum* cum Iacob: neque Clemens Romanus; quando vult *Christum visum* esse Abrahamo, Isaac, Iacobo, &c.

Et hoc authoribus prioris sententiæ responsum sit: hoc dictum ad rationes, quibus nituntur, Sed quid ad illas alias, initio Capitis vigesimi tertij, allatas? quod *Deum* dicatur visus? quod quæ à viso dicta, in *Angelos* non conueniant? quod etiam cum Angeli apparuerunt, *Deū* corpus assumpsisse Scriptura infinuet? Hæc tria præsidia continet *Thef. 2. dicti Capitis.* Respondemus verò, optimè verissimè que dici hæc, quamuis etiam *Deus* non sit, qui corpus assumpserit. Scripturæ mos est, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus res ipsæ solent appellari. Probatum hoc *Thef. II. capitis præcedentis.* *Vfus* loquentium obtinuit, vt qui in Theatris Principum Regumq; personas agunt, Principum & Regum nomina fortiantur; atque, sicuti Principes, mandata dent; sicuti Principes honorè acceptēt. Et quemadmodum nos, cum in imaginem Imperatoris oculos cōijcimus. Imperatorem nos videre dicimus; ita si pictus Imperator loqui posset; & interrogaretur, quonam esset; Imperator ego sum, responderet; quamuis reuera non Imperator sit, sed Imperatoris nuda imago.

Vrgetur quoque, quod nisi Deus corpus assumpsisse dicatur, nihil, in his Apparitionibus, inueniatur, quod ipsi tribuere possimus; nec ipsam quidem externam imaginem & formam. Huic quoque Capite præcedenti responsum est. Nihil hic est, quod sibi proprium Deus vendicet: nec ipsam quidem externam imaginem. Hoc solum habet; quod *apparere* dicatur. Quemadmodum Alexander, in scenam productus, apparere dicitur, & loqui: cum tamen vox sit loquentis pueri qui Alexandri personam sustinet, facies atque motus omnisq; actio eiusdem pueri vestes viri alicuius nobilis, à quo eandem puer mutatus est.

Quæretur forsitan & illud, Cur, si per Angelos in hisce Apparitionibus perfecta sunt omnia; non, Dei nomine supresso, *solius* Angeli fiat mentio. Duas huius causas assignat doctissimus Tostatus, quæst. 7. in 19. *Genes.* Prior est; ne, si Dei nulla mentio fieret, putaretur ipse nihil agere;

nihil agere: venirentque mortales in opinionem, vt cum impijs dicant: *Cardines cali obambulat, & nostra non considerat.* Iob 22. Altera est, ne, si omnia Angeli dicerentur facere, ipsis diuinum numen mortales tribuerēt illi maxime, qui ad Idololatriam propenso sunt animo.

Sed magis forsitan premit quartus ille, qui in fornace Babilonica *similis* dicitur *Filio Dei*: de quo *Thef. 15. cap. 23.* propterea, quod & nomen prodat illum fuisse verbum Patris; & confirmat idem grauisimorum virorum, Tertulliani, Augustini, Hippoliti atque Roberti autoritas. Verū hīc quoque est, quod respondeatur. Primum dici potest, ex opinione Gentilium locutū esse Nabuchodonosorem, qui plures credebant Deos: quasi horum vnus filium aliquem notarit Rex. Potest quoque dici, per *filium Dei*, non alium, quàm Angelum significari. Hanc sententiam Hieronymus probat; confirmatque autoritate Septuaginta Interpretum, qui pro *filio Dei* verterunt *Angelum*. Nec malè, vt videtur. Nam & ibidem dicitur *Angelus* descendisse in fornacem, atque flammam ignis excussisse: ex Scriptura *Angelos* aliquando *filios Dei* vocat; quemadmodum Iob, cap. 1. vbi sic legitur, *Cum venissent filij Dei, vt assisterent coram Domino*: & rursus, cap. 38. *Vbi eras, cum me laudarent astra matutina; & iubelarent omnes filij Dei.* vbi quoque Septuaginta legunt, omnes *Angeli Dei*. Denique & hoc dici potest: quod per *filium Dei* eximius aliquis, & singularis homo intelligatur, qui magnam vultu habituque, præ se, grauitatem maiestatemque ferret: quomodo & *Montes Dei* vocantur qui fastigio nubes, quasi attingunt. *Psal. 67. & Cedri Dei*, qui excellentis sunt magnitudinis, *Psal. mo 79.*

De *Melchisedec*, cuius meminit *Thef. 5. cap. 23.* multæ & variæ fuerunt sententiæ: sed pleræque falsæ fuerunt non pauci, qui hominem esse, negarunt, & diuinam quandam mentem affirmarunt. suspicor propterea, quod ab apostolo, ad *Heb. 14.* dicatur *esse sine patre, sine matre, sine genealogia.* Rursus, quia *neque inueniuntur habuisse, neque finem dierum*, quidam affirmarunt fuisse personam aliquam ex Trinitate. Quam verò? Alij dixerunt Spiritum sanctum; propterea, quod cap. 7. dicatur *assimilatus filio Dei.* Huius sententiæ author fuit quidam Hierax, teste Eusebio, *heres. 67.* Alij filium Dei asseruerunt: ideoq; dictum ab apostolo; *Assimilatus filio Dei*: voluntq; ad idē persuadendū valere illud *sine patre, sine matre.* Sunt qui virtutem filio maiorem putauerunt, suspicor caelestem patrem, vt qui (vt *Melchisedec*) non trahit originem ab aliquo, sicut Filius à Patre. Meminit.

Meminit horum B. Augustinus Hæres. 51. Denique sunt, qui Angelū crediderunt, sub hominis simulata specie: quam sententiam tribuunt Origeni. Verum communē opinionem nos sequimur, & Melchisedech verum credimus fuisse hominē, cum B. August. Hæres. 34. Ephi- phanio, Hæres. 67. Hieronymo epist. 12. ad Euagrium. Quocirca nul- lum est argumentum quod à Melchisedech petitur.

CAPVT XXVI.

Unde constat Apparitionem esse, Dei siue diuinam; & non Angelicam; si- que in Apparitione sunt, per Angelos sunt omnia.

1. **D**IFFERRE Dei, Angelorumq; Apparitiones nemo dubitat. Verū, cum dictum iam sit, nihil quasi, in dictis Appariti- onibus, quas Diuinās, vocamus, inueniri, quod sibi soli, & quasi proprium, Deus vendicet; quæstio oritur, Unde constare debe- at Apparitionem aliquam Dei esse, & dici posse? & cur potius nō om- nes dicendæ sint Angelorum? cum ipsorum, & quasi solorum, in his Apparitionibus omnis sit occupatio. Huic respondendum est, ante- quam vlteriùs progrediamur. Vnde igitur, Dei cognoscuntur?

2. Qui putant distingui Dei, siue diuinās, & Angelicas, maiestate ip- sius Apparitionis; quasi Dei, siue Diuinæ illæ sint, in qua magna ma- iestas est Spiritus, sub corporea forma, conspiciuntur. illæ Angelorū in quibus minor est maiestas, vel nulla, vehementer errant. quia Dei esse possunt, adeoq; fuerunt, in quibus nulla vel parua maiestas obser- uata est: & Angelorum, in quibus magna & excellens. Dei fuit primis parentibus, post præuaricationem diuini præcepti, exhibita: rursus quæ Cain; quæ Agar; quæ a brahamo atque Loth accidit: at quæ hęc maiestas? Contra, Angelorum fuit, quæ Pastoribus, Christo nato, cō- cessa est; & quæ mulieribus, post Christi resurrectionem, quanta ve- rō in vtraq; maiestas? vt de posteriori nihil dicam, de priori sic S. Lu- cas: *Ecce, Angelus Dei stetit iuxta illos; & claritas Dei circumfulsit illos: & timuerunt timore magno. Et subito, cum Angelo, facta est multitudo mili- tia caelestis laudantium Deum, &c.*

3. Sic errant, qui Dei illas omnes, & solas esse censent, quæ accide- runt antequam Angelorum in Sacris literis facta mentio: Angelorū, quæ postquam Angeli innotuerunt, sunt peractæ. Errant, in quā, quia quamuis, fortè, prius illud sit verum; quod priores omnes, quæ ant- caput 16. Geneleos (quo primū Angelorum fit mentio) describun- tur Diuinæ dici possint: posterius tamen euertunt plurimæ; quas nos superius, capite 2. recensuimus, & in numero Diuinarum, cum gra- uissimis auctoribus, posuimus; quamuis etiam multis annis post per- fectæ

fectæ sint, quando iam Angeli mundo innotuerant, & eum homini- bus fuerant conuersati.

4. Nec illæ Dei dicendæ sunt, in quibus magnus timor, tremor atque trepidatio spectatoribus fuit allata: Angelorum, in quibus horum nihil. Dei fuerunt, quæ contigerunt Cain, Agar, a brahamo: de quo- rum tremore atque trepidatione legimus nihil. Et Angelorum, si non semper, saepe cum timore atque trepidatione fuisse coniunctas, insinuat oratio parentis Sampsonis, *Morte*, dicentis, *moriemur, quia vidimus Dominum*: qui aliquoties, ibidem, *Angelus*, dicitur. Iu- dicum cap 13.

5. Gregorius de Valentia, in 1. partem S. Thomæ a quinatis, q. 51. puncto 2. ex rebus ipsis putat colligi, quæ sit Diuina & quæ sit Ange- lica apparitio. Verba eius adscribimus. *Quando inquit, Angelus appareat in persona Dei: & quando in persona sua, licet viroq; tempore ab Angelo, immediatè, corpus assumatur; colligi potest ex ipsa re, quæ per talem Apparitionem geritur. Nam si ea, propriè competit non Angelo, sed Deo; in persona Dei tunc Angelus apparet: vt cum data est lex Moysi: & cum legitur, Genes. 3. apparuisse Deum deambulans, post meridiem; &c. Si autem ea res competit propriè Angelo; in persona sua tunc Ange- lus apparet, Vt cum Angelus apparuit Tobie, missus à Deo tanquam socius itineris, & etiam B. Virgini, vt nuncius mysterij Dominica Inc. r- nationis. Hæc Valentia. Nos de eodem paulo fusius per sequentes*

6. *Notas.* Priūm, igitur, illas Diuinās, & Dei apparitiones dicemus, qui- bus Sacræ literæ testimonium perhibent, quod Deus apparuerit. Et merito. Ea enim Sacrarum literarum est certitudo; vt falsi contine- ant nihil: magnoque & constanti animo omnibus earum pronun- ciatis adherere firmissimè possumus. Ea, inquit, B. Augustinus, 3. lib. de Trinit. cap 11. *exi at auctoritas diuinarum Scripturarum, vt mens nostra deitare non debeat.*

7. Secundo, Diuinās, siue Dei dicemus, in quibus, qui apparet, & corpus assumpsit Angelus, se Deum appellat. Ita meritō in Diui- narum, & Dei numero illam Moyfi factam reponimus, qua, qui apparebat, sic loquebatur: *Ego sum Dominus Deus tuus.* Vtrum harum, præter vnā illam, plures habemus, difficile est dictū.

8. Tertio, in Diuinarum classe erunt, in quibus, qui apparet, ea, quasi in propria persona, repetit, quæ Deum dixisse, fecisse, ex alijs Scripturæ locis, est manifestum: hoc argumento ducti credimus illam esse diuinā, quæ Iudicum, 2. cap. describitur, vbi Angelus ob- suum, quod cum Iudæorum populo pactum iniit (pactum Deus inierat)

intra) violatum Iudæos arguit. *Politicus sum*, inquit angelus (in per-
sona scilicet Dei) *ut non facerem iram patrum meorum: biscaur, sic dicitur*
taxa; ut non fierent f. d. u. cum habitatoribus terra: &c.

9. Quarto, inde Diuinas colligimus, si illi, quibus apparitiones factæ;
his, qui apparerent, honorem diuinum tribuerent. Cum enim plerū-
que singulariter Deo, hi chari fuerint, utique & diuinum numen sibi
præsens esse æstimare potuerunt, & in opinione sua confirmari; quan-
do præfenti, quæ Dei sunt, tribuebant; & horum nomine non repre-
hendebantur. Hoc signo deprehendimus Deum fuisse, qui Abraha-
mo apparuit, Genes. 18. Sic enim ipsi locutus est patriarcha: *Tu es, qui*
inducas omnem terram. hoc enim, cui, nisi soli Deo, conuenit?

10. Ex his ferè indiçis, illas, quarum in scripturis mentio fit depre-
hendimus Diuinas, siue ðei, esse apparitiones, non Angelorum. ad
quæ cum grauiorum sanctorumque authorum sententiâ accedit, ma-
gis confirmamur; cum ut a postolus Petrus loquitur (2. cap. 1.) *Spirito*
sancto inspirati, locuti sint sancti Dei homines. Et hæc pro distinctione
Apparitionum ðei, & Angelorum. Nunc reliqua prosequamur.

CAPVT XXVII.

*Quomodo Deus, aut in Dei persona Angelus, assumpserit formatum cor-
pus, in quo mortalibus apparuit.*



1. VAE ab aliquo assumuntur, vnum plerumque sunt cum
eo, quod illa assumit. Res in omni genere est clara. Ex carne
humana assumpta, & assumpto. Verbo vnus fit Christus:
Ex anima assumente corpus, vnus fit homo: ex homine assumente
albedinem, vnum album: ex lignis assumptis ad ædificium, vnum æ-
dificium. ex militibus assumptis ad militiam, vnus exercitus: ex lap-
dibus his ad priores assumptis, vnus lapidum acruus: ex fabro & se-
curo, vnus secans, denique ex Angelo & cælo, quod ille mouet, vnum
corpus cæleste motum quidam constitunt.

2. Vniones hæ, quæ ex rebus assumptis, & assumentibus conflantur,
non vnus rationis sunt omnes. Quædam enim vniri dicuntur *substā-*
tialiter; quædam *accidentaliter*. Distinctio est Fracisci Soarez, Tom. 1.
Paris 3. Comm. ad articulum 6. q. 3. D. Thomæ Aquinatis. Et sub-
stantialiter vniri dicuntur; quæ coniunguntur ad componendum al-
iquid in genere substantiæ. *accidentaliter*; ex quorum vnione, quod
resultat, non est aliquid per se vnum in genere substantiæ. Et plerūq;
ex dictis. Accidentales sunt aliquæ etiam substantiales, præsertim
prima & secunda.

3. Quoniam verò demonstratum est, in Dei apparitionibus, à Deo,
vel Angelo Dei personam sustinente, assumi corpus: etiam explicā-
dum.

dum est, *quod diuinum vnio* ex assumente Spiritu, & assumpto corpore
resultet: siue, *quomodo* corpus ab Angelo, siue Deo, assumi
debeat. Quod quidem sequentibus propositionibus, pro institui no-
stri ratione, fauimus breuissimè.

4. Prima sit: Deus, siue Angelus, qui Dei personam sustinet, non as-
sumpsit, nec vnuit sibi corpus *hypostaticè*. Dubium hic nullum.
Quoniam si olim Deus corpus assumpsit, & sibi hypostaticè vnuit,
concidit nostra fides, quæ nouissimis temporibus Verbum Patris
carnem assumpsisse, sibi que humanam naturam vnuisse disertis
verbis tradit. *Vbi venit plenitudo temporis*, inquit a postolus ad Gal.
4. *misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.* Nouissi-
mè, diebus istis, loquitur ad Hebr. 1. *locutus est nobis in filio.* Et Glossa,
super illud Gal. 3. ordinata per Angelos, *Magna Dei concilio factum*
est, ut post hominis casum, non illius Dei filius mitteretur. Accedit, quod
hypostatica vnio in vno tantum, stupendo que opere, filius, scilicet,
Dei incarnatione, locum habeat: quodque sine graui miraculo, quale
in his Apparitionibus non agnoscimus, non perficiatur. Vide pro
hoc argumento plura apud S. Augustinum, 2. de Trinit. cap. 11.

5. Secunda Propositio: Deus, siue Angelus in persona Dei, non ita
corpus assumpsit, sibi que vnuit, quomodo *anima assumit sibi, & v-*
niit corpus, quod vegetat. Vnio animæ & corporis substantialis est.
Anima & corpus, inquit Athanasius in Symbolo, *vnus homo est.* An
fortè corpus & persona, quæ corpus assumit, vnus est, vel Deus, vel
Angelus? Et quemadmodum corpus est pars hominis substantialis,
ita substantialis, aut Dei, aut Angeli pars est corpus, quod assumitur?
Deus Spiritus est (Ioan. 4.) quemadmodum & Angelus (Psalm. 103.)
at Spiritus carnem & ossa (id est, corpus) *non habet.* Lucæ, 24. Præte-
rea & viuum esset corpus, quod assumeretur. Sed & hoc non minus
à veritate alienum, quam priora illa. Adde quod hæc vnio ex par-
tibus fiat imperfectis, & ut in scholis loquimur, ex incompletis
substantijs. at perfectæ, numerisque omnibus absolutæ sunt substan-
tiæ, & Deus, siue Angelus, qui corpus assumit, & corpus, quod à Deo
vel Angelo assumitur.

6. Tertia. Deus siue Angelus, dum corpus assumpsit, sibi que vnuit, nõ
quod vnum per accidens sic constituerunt; quemadmodum *ex sub-*
iecto, & quod ipsi inheret accidente, vnum quid efficitur. Vtrum e-
nim, in hac vnione, accidens constituens? Deum, an corpus? Deus est
præstantissimum profectissimumque entium omnium, Ens, in quâ
entium: Corpus, quod assumitur, aut aer est in genere substantiæ, aut
vix ab aere differens substantia.

7. Quarta. Non quemadmodum vnum *quid ex pluribus componen-
tibus partibus* conficitur, (v. g. ex tecto, parietibus, & fundamento,
domus) ita vnum conficiunt corpus, quod assumitur; & Spiritus
assumens. Partes omnes imperfectionem quandam dicunt; & per-
fectione sua carent; quam diu extra totum sunt, quod componunt.
An verò imperfectus Deus, dum corpus non circumfert? Imperfe-
ctum hoc corpus, dum à Deo, vel Angelo, sub humana, & sibi pere-
grina, forma non circumfertur?

8. Quinta. Non, quemadmodum *multi milites vnum constant exer-
citiū* cum suo Duce, ita vnum quid conficiunt Deus, siue Angelus,
& assumptum corpus. Crescit dignitas exercitus accessione nouo-
rum militum: hic pluribus corporibus horror incuteretur intuen-
tibus Exercitus cum Duce facit vnum, quasi regimen & Rempub.
hic simile nihil potest dici. Non manet Dux, si suo destituatur exer-
citu: manet Deus, quamuis nullum corpus circumferat: quamuis
nullum etiam in tota vniuersitate esset, sub quo apparere posset,
corpus.

9. Sexta. Deus, siue Angelus, cum corpore, quod assumitur, non fit
vnum per accidens; quemadmodum vnus fit aceruus lapidum ex
pluribus lapidibus: In hoc toto, siue vno, nullus est ordo: in toto
siue vno; quod ex corpore nostro fit, atque Deo siue Angelo, in-
signis est ordo: vnum præest; alterum subest: vnum mouet; alte-
terum mouetur: vnum imperata dat; alterum data exequitur.

10. Septima. Non ita vnum quid fit, & componitur ex Deo siue An-
gelo, & assumpto corpore; quemadmodum *ex principali agente, at-
que instrumento*, vnum agens. Nam instrumentorum plerumque,
siue coniuncta illa sint, siue separata, ea est conditio; vt sine ipsis prin-
cipalia agentia, aut nullo modo; aut non ita commodè, officia sua
atque functiones perficiant: At siue Deus fit, siue Angelus, qui in cor-
pore apparet, corpore iuuatur nihil, in vlla omnino, quæ per hoc
formatum corpus; exercetur actione.

11. Octaua. Deus; siue Angelus, ita se habent cum corpore, quod as-
sumitur, atque ita vnum quid efficiunt; quemadmodum se habent,
vnumque aliquod efficiunt, *mouens & corpus mobile*. Etenim Deus,
siue Angelus est, qui mouet corpus; in quo motus suscipitur, &
quod mouetur: Quocirca, quemadmodum in obsessis hominibus
Dæmones sunt, tanquam motores corporum; in quibus latitant: ita
assumptis corporibus Deus, siue, Dei loco, Angelus.

12. Nona. Angelus, siue Deus, dum in assumpto corpore apparet, non
necesse est semper corpore definiatur. quin imo, si Deus immediate
per.

per se corpus assumit, corpore defini non potest. Si assumit An-
gelus, potest, si velit defini; quamuis, vt semper definiatur, neces-
se non sit. Et de Deo quidem res est certa. Infinitus est: circumscribi
non potest. *Magnus Dominus*, inquit Propheta. Psalmi. 144. & *lauda-
bilis nimis, magnitudinis eius non est finis*: & Baruc, cap. 3. *Magnus Domi-
nus, & non habet finem, excelsus & immensus*. & Athanasius, in Sim-
bolo: *Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus*. De
Angelis verò norunt verum esse docti, quod affirmamus: quoniam
nunc ita possunt esse in corpore, quod assumunt, vt extra illud non
sint: nunc verò, quamuis in assumpto latitent, illudque agant; etiam
extra ipsum sunt.

Decima. Angelus (sed non Deus per se) est plerumque in corpo-
re, quod assumit, & mouet, ad *modum mobilis per accidens*. Nam si
corpus moueatur sursum, deorsum: & ipse poterit moueri sursum,
deorsum: quemadmodum, vt Aristoteles loquitur, & Phys. motis
nobis, mouentur ea, quæ in nobis sunt. Veruntamen vt *semper ipse,
moto corpore, moueatur*, necesse non est, cum in gyrum, ipse im-
mobilis existens, illud agitare possit. Deo hoc conuenire non po-
test: quamuis etiam *per se, immediate*, & corpus assumat, & assump-
tum moueat. Omnino ipse immobilis est. Nullo modo ita corpo-
re concluditur, vt extra corpus non sit: Et hæcenus de modo Assump-
tionis.

CAPVT XXVIII.

*De causa effectrice officiorum atque operationum, quæ obseruaban-
tur in corporibus, à Deo, vel Angelis, Dei personam sustentantibus, assump-
tis.*



ARIAE fuerunt Dei operationes, in corpore, sub quo se
hominum generi visibilem exhibuit. Patet hoc ex Appa-
ritionibus à nobis superius cap. 3. recensitis. In omnibus le-
gitur vidisse, audisse, locutus. In alijs quoque alias atque
alias operationes est obseruare. Ad primos parentes venit ambu-
lans, Cain grauiori oratione perstrinxit. Agar suavitè reditum ad
suam dominam. Noe consilia cogitationum suarum exposuit, & ar-
cæ inclusit. Cum Abrahamo est conuiuatus. Loth apprehendit per
manum; & eduxit de ciuitate mox in cinerem redigenda; Luctatus
est cum Iacob. Moyse porrexit tabulas; & manum, ne splendor fa-
ciei mortem afferret eidem opposuit. Isaïæ corpus suum opposuit.
Gedeonis terigit sacrificium virga, quam manu tenebat. Apud Ma-
gæ, flamma oblatis sacrificij ascendit sursum, & euauit. Israelitis in

magna concione reprehendit. Hæ hisque similes sunt operationes, ut docet caput 3. Disputationis præsentis.

2. Omnes verò ad *duo* prima genera reuocari posse videntur. Quædam dici possunt *Vitales* (verum sint, postea definiendum): quædam *Non Vitales*. Vitales dicemus, quæ conuenire possunt viuentibus, & ijs qui motus sui, in se, principium habent. Non vitales, quæ etiam in non viuentia cadunt. Prioris generis sunt locutio, repræsentatio, & cætera. Posterioris motus sursum, pulsio, tractio, & cætera.
3. Quales quales sunt, propositum hîc est, ipsarum *effebriores* causas assignare. Et magno labore haud opus: quod *tria* tantum in hisce apparitionibus inueniantur, quæ ipsarum principium esse possint; & de *uno* tantum, quod illud sit, constitui debeat. Tria illa sunt, *Deus*, qui apparere dicitur; *Corpus*, in quo apparet; *Angelus*, qui apparitiones exhibet. Quid igitur constituendum.
4. Primum, *Corpus* operationum, quæ in ipso notantur, & conspiciuntur effectuum principium nullo modo dici debet. Philosophia nos hîc docet. Quodcunque corpus operationis alicuius, *quæ in ipso est*, principium est, seu principium habet intrinsecum, viuum est. Corpus hoc, quo sub, siue, in quo, *Deus* apparet, viuum non est. Non igitur principium efficiens operationis suæ, in se habet. Assumptio, probata est superius, cap. 12. Maiorem propositionem Aristoteles, s. Physicorum, cum communi ferè omnium sententia, ex eo confirmat: quod quamdiu se corpore mouere, obseruamus, viuere ipsa, & vita nondum destituta credamus.
5. Secundò dicimus, *Deum* principium, & efficientem causam harum operationum non esse. Non negamus *Deum* ad ipsas incipientes, conseruandas, perficiendas concurrere: superius hoc demonstratum est, docuimus omnino concurrere: concurrere immediatè, non minus; quam ipsa agentia naturalia, ad suas operationes: sed negamus *per se*, ipsas producere. Cur *Deum* operationum authorem constituemus, qui negamus *Deum* corpus fixasse? (cap. 20.) assumpsisse? (cap. 24.)
6. *Angeline*, igitur sunt harum operationum principia? causæ efficientes? Omnino sunt. Omnium sunt? Omnium sunt? Soli sunt? soli sunt. Quomodo? quia, quod aliud principium vel vnus, vel omnium esse, dicere oporteat, *nullum* super est. Sed & rectè hoc dicitur, quia nec quidquam in his apparitionum operibus est, quod

quod Angelorum vim potestatemque excedat: nec quicquam, quod ipsos nequaquam deceat.

Quæcunque in hisce operationibus obseruata sunt, interueniente metu locali corporis, quod assumptum fuit, peragi potuerunt, peracta ue sunt omnia. Sensuum hoc probat iudicium. At communè Theologorum axioma est *materiam corpoream, quoad motum localem, subiectam esse Spiritibus angelicis*. Vires igitur naturæ Angelorū non superant Operationes dictæ.

Fortassis nõ conueniebat ab Angelis proficisci. At si per Angelos perfectæ sunt, & non, nisi per Angelos fieri commodè potuerunt; quomodo, ut ab ipsis proficiscerentur, non conueniebat? præfertim, cum & per *bonos* Angelos, qui cum ratione & iudicio agunt omnia, sint perfectæ; & perfectæ Dei voluntate, ne dicam imperio; & perfectæ ab ipsis, Dei personam sustinentibus?

Administratores Spiritus sunt Angeli. an hominum tantum? Etiã sunt Dei, cui seruire summa voluptas est ipsis: & quidem in rebus omnibus: in Dei volutate hominibus denuncianda; in peccatis mortalium vindicandis in miseris afflictisque consolandis; in errantibus ad viam reducendis: in ad vitam extremumque iudicium reuocandis, &c. Quod igitur absurdum, si hîc Deo operas suas locent?

CAPVT XXIX.

Quomodo operationes, & officia Angelis authoribus, Dei tamen personam sustinentibus, facta, ipsis Angelis tribui debeant.

MULTA certis causis efficientibus, à quibus producantur, tribuuntur, quæ tamen de hisce causis nõ dicuntur. Vnius, vel solius, Dei exemplo res est clara. Deus quemadmodum est finis, ita principium, & efficiens causa operationum omnium, quæ apud nos sunt: sed tamen nec ipsum comedere quis dixerit, nec filios procreare: quamuis sine ipso nulla commestio, nulla filiorum procreatio. Multa quoque, imo plura sunt, quæ causis efficientibus tribuuntur, & de iisdem causis dicuntur: quemadmodum commestio, atque filiorum procreatio, & hominis est opus, & de homine dicitur. Quoniam igitur, præcedenti Cap. dictum est, omnium, quæ in assumpto corpore fiunt, Angelos esse causas efficientes; An quoque *omnia de Angelis* dicuntur, hîc definiendum est.

Et

2. Et de quinque, vel sex, actionum siue operationum generibus (ad quæ omnes reuocari posse videntur) est quæstio: scilicet visione, auditione, locutione, commestione, motu tam illo, qui patientis est, quam qui est agentis. De his quæritur, An de Angelo, qui Dei personam, in assumpto corpore sustinuit, dici possit, quod viderit, audierit, locutus sit, comederit, motus sit, mouerit. Et quidem duplex quæstio est: prior, Vtrum *absolutè* hæc de illo dici possint: posterior, Vtrum ita, *proprie*, quemadmodum v.g. de hominibus. Neque enim idem est *absolutè* aliquid de aliquo dici, *proprie*. Absoluta dictio diuiditur in propriam, & impropiam. Quocirca potest aliqua esse impropria, & nihilominus vera, ab obicitate prolata. Quid igitur constituendum? Id subiunctis Assertionibus docemus.

3. *Omnes actiones, quarum meminimus, rectè tribuunt Angelis, siue Dei personam illi sustineant; siue propriam, in assumpto corpore, agant.* Docemus sequentibus Scripturæ locis. De Angelis, quos hospitio suscepit Abraham, clarum est, quod *viderint*, quia, Genes. 18 dicuntur oculos direxisse contra Sodomam: quod iidem *audierint*, probant ipsorum responsa nunc Abrahamo, nunc Saræ, nunc Loth facta: quod *locuti* sint plures, pluribus locis manifestum; pro multis sint, qui Christi resurrectione, & natiuitatem annunciarunt. *Commedisse* legitur ille, qui dux Tobie fuit, cap. 7. Tobie. Idem *motus* est, quemadmodum hæc ipse oratio, cap. 5. demonstrat: *Qui viam, quæ ducit in regionem Medorum; & omnia uulnera eius frequenter ambulabit. Quod alia mouerint*, saxum ab ostio monumenti remotum probat, Matt. 28. Hæc Sacrarum Scripturarum oracula. An falsa?

4. Cæterum, Eueniuntne dictæ actiones ita Angelis, quemadmodum hominibus aliisque uiuentibus? Hoc secundum eorum, quæ definienda hoc capite. Sub alia orationis forma idem id quærent Theologi, Vtrum, videlicet, Angeli in assumptis corporibus *Vitalis* operationes exerceant. Cui quamuis paucis possit, & vno verbo propter modum, responderi; lucis tamen maioris causa, placet singulas supradictas actiones excutere, & inspicere.

5. *Visio* igitur, per assumptum corpus, exerceri nequit; nec, quod Angeli videant, *proprie* dici potest. Viuetis, organici; corporis opus est visio; adeoque in actione quadam passioneque consistit: & passio quidem perficitur receptione speciei in organo; actio operatione atque exercitio, quod vis videndi, specie informata elicit. Quid horum hic inuenitur? Corpus quidem est, quod circumfert Angelus; at non viuum est: non organicum est: nulla est anima instructum: nullam speciem suscipit: nullius in se actionis principium habet.

Quocirca

6. Quocirca necesse non est, vt Angelus, quæ cognoscere debet, illa oculis habeat obiecta. Ita facile cognoscit, quæ post ipsum sunt; quam quæ in oculos incurrunt. Sed nec necesse est oculos aperiat, & in rem præsentem, quam in assumpto corpore cognoscit, cõiciat. Ita perfectè rem clausis, vt apertis oculis cognoscit. Nihil iuuant oculi aperti, vt præsentia cognoscant: nihil impediunt clausi; cur minus eadem cognoscant. Tantum quoque os, atque nares ad visionem iuuant; quam oculi Ita Tostatus, in cap. 76. Exodi: & bene.

7. Nec auditus siue *auditio*, per assumptum corpus exercita est. In assumpto corpore *proprie* non fuit auditus. Huius eadem, quæ præcedentis Assertionis ratio. Vitalis etiam hæc operatio est. Vbiunque igitur principium vitæ defuit, quemadmodum defuit in assumpto, ab Angelis corpore, ipsa locum non habet. Sed nec sine miringa auditio fit: quis verò hanc in Angelico corpore, quod vix aliud est, quam concretus aer inquirat? quis inueniat?

8. Itaque quæ auditu percipere Angelus dicitur, non tam auditu percipere dicendus est, quam percipere *ad eum modum*, quo voces percipiunt, qui auditu instructi sunt. Alioquin vox ab homine (cui cum Angelo est sermo) ad aures Angeli perlata, tantum apud eundem valet, quantum surdo facta. Non ad miringam transit: non eandem diuerberat, aut sui speciem ad ipsam transmittit. Quemadmodum colorem videt nullum Angelus; ita sonum nullum audit. Nec læditur auditus vehemèntiori aut grauiori sono: nec recreatur leni aut suauiori. nec ad auditionem iuuat, si summa vocis intensio in aures ipsius inclames. Summa: non audit, quamuis non surdus, & hoc Tostatus, vbi supra: & bene.

9. Loquuntur in alienis corporibus Angeli, vt in suis homines? Omnino id dixerit, qui oculos in præsentium os cõiecit; linguam, dentes, labiorum contractionem compressionem, profectionem, dilatationem obseruauerit. Sed tamen *proprie* loqui dicendi non sunt. An loqui contingit sine ore? sine lingua? labijs? dentibus? maxillis? & quidem viuis vocis instrumentis? Mortui, quamuis hæc instrumenta habeant; non tamen loquuntur: quia viua non habent. At nec viuunt in Angelis. Ad similitudinem igitur loquentium se habent Angeli: Nec magis loqui dicendi sunt, quam statua, si quæ industrii artificis opera vocem similet.

10. Sed tamen hæc locutionis instrumenta, lingua, scilicet, dentes, labia, maxillæ, plus Angelos hinc iuuant; quam oculi, atque aures ad visionem, & auditionem. Nihil confert oculus visioni: nihil auris auditioni: Dentes verò, os, labia, maxillæ, quamuis voci non seruiant, seruiunt

Ee

seruiunt

feruiunt tamen sono: Et Angeli, qui hisce instrumentis non voces; veros possunt sonos edere; vereque sonos edunt, cum nobis loqui, & ad nos verbo facere videntur.

11. Quid de *Comestione*? Pro omnibus respondet vnus Raphael. *Cum* (inquit ille, Tob. 12. *(p. r voluntatem Dei esse vobiscum, videbat quidem vobis: sum manducare, & bibere: sed ego inuisibili cibo, & potu, & qui ab hominibus videri non potest, vter.* Si quidem comedere esset cibum mandere, traicere, eicere, possent dici verè comedere: at aliud præter hæc postulat: videlicet, vt per ingenitam corpori viuenti vim attrahatur; per eandem in substantiam aliti vel conuertatur, vel certè possit conuerti. quod in incorporatis Angelis locum non habet.

12. Ex quo illud facillè colligitur *Comestionem* Christi (illam, qua post resurrectionem cibum sumpsisse dicitur) multum distare ab Angelorum: imo distare tantum, quantum imago ab ipso corpore. Videbatur esse comestio, quàm in Angelis obseruabant Tobias, Abraham, Loth: non erat comestio. In Christo & videbatur, & vera erat comestio; non minus, quam nostra viuentium; hoc dempto: quod in Christo alimentum non conuerteretur in Christum, vt in nos illud experimur conuerti.

13. Sequitur & illud, *gustum* in Angelis nullum fuisse, si quando sunt, vili comedere, & bibere; qui tamen in nobis comedentibus & bibentibus suum vsum habet. Quocirca nec recreabantur minus acerbissimis cibis, quàm gratissimis: nec cruciabantur minus gratissimis, quam acerbissimis. Nec hi præ illis magis placebant: nec hi præ illis displicebant. Gustus in ipsis nullus fuit.

14. An saltem *verò mouerint*, quæ vili sunt mouere externa corpora? Omnino mouerunt. Et ita propriè, atque homines? Ita propriè, si non magis. Cur hoc, & non priora? quia priora fieri debuerunt per virtutem, ipsis rebus, quæ videre, audire, comedere, bibere dicuntur, insitam. At necesse non est, vt, si motus *propriè* alicui rei afferri debeat, id in resit, cui motum affert, sufficit assistat. Quid, quod, quæ assistunt, aliquando melius externa corpora moueant; quàm quæ in corporibus, quæ mouentur, insunt? Exemplo sunt ipsi, qui caelos mouent, angeli.

15. Et quid de *illis corporibus*, quæ assumpserunt? an hæc quoque vt externa, *propriè*, mouerunt? Etiam hæc *propriè* mouerunt. Veruntamen non ita, quemadmodum sua homines: etiam tum, quando in ipsis fuerunt corporibus toti: quoniam, quamuis in corporibus fuerint, extrinseca tamen motus corporum fuerunt principia: & virtus, qua corpora

corpora mouebant, extra corpora erat. Verum homines sua mouet per virtutem externam. vt proinde, cum hominem progredi videmus, dicere possimus; hoc corpus se mouet: cum videmus progredi, in assumpto corpore Angelum, si dicamus; hoc corpus se mouet, grauius erremus.

16. Rursus, si quando homines progrediuntur, aut se loco mouent, assignari potest pars, quæ ab anima primum mota, post aliam mouet, quemadmodum lib 8. Physicorum docet Aristoteles. Non ita assumptum, à se, corpus mouent Angeli, Omnes partes mouentur simul: Et ab Angelo, qui corpus assumit, immedia è mouentur: non vna est, quæ prius mota aliam mouet. Itaque in hominibus quædam partes sunt instrumenta motus, etiam eius, qui est ab anima: apud Angelos, si quædam sunt instrumenta motus in corporibus externis: nulla sunt instrumenta motus eius, qui in assumpto fit corpore.

17. *Mouentur quoque*, in assumptis corporibus, Angeli, siue suam personam agant, siue sustineant Dei. & verè mouentur. vetuntamen non per se; sed per accidens, pro corporum, scilicet, in quibus sunt conditione, quemadmodum motus nobis mouentur ea, quæ in nobis sunt, vt Philo-
sophus loquitur.

18. Interim licet ipsos moueri contingat motis corporibus, in quibus sunt; non tamen semper necesse est moueri, etiam motis corporibus. Quid si, intra spheram actiuitatis, vt in scholis loquimur, Angelorum, corpora moueantur? an fortè tum quoque necesse erit Angelos moueri? Non erit. Quemadmodum corpori possunt assistere, illudque ipsorum motores; ita in corporibus, possunt latere, & intra actiuitatis suæ spheram mouere, absque eo, quod ipsi, vel ad latum vnguem moueatur.

19. Ex quo manifestum est, non rarò assumpta hæc corpora moueri; & Angelos, qui in corporibus sunt, non moueri, quia, videlicet spheram actiuitatis ipsorum, corpora, quæ assumpserunt, excedit. Partes verò corporum sepius moueri, ipsis quiescentibus, multò magis est manifestum. Itaque quando ipsis per corpora loquentibus, mouetur lingua; quando comedentibus, os & dentes: quando videntibus, oculi & palpebræ; quando tangentibus, manus; &c. non necesse est vllum in ipsis esse motum.

20. Quandoque verò cum corporibus mouentur, non de extremo tranfluunt ad extremum, sine medio. Omnino oportet, vt quemadmodum corpora, ita ipsi cum corporibus, per medium, ab extremo ad extremum perueniant. Quia, quod nec à corporibus expediti hoc ipsis concepitur: præsertim, si extrema petere debeant, quæ actiuitatis spheram excedunt. Sed hæc actiuitatis relinquenda.

An dicta officia, operationes, atque functiones, quæ Angelis, in Dei persona exequantur, eodem modo tribui possint Deo, quo Angelis.

1. **D** V O B V S modis intelligi potest sex officia, atque functiones, de quibus præcedentibus capitibus Deo tribui. Vnus est, vt tribuantur ipsi, quamuis etiam per Angelos, & non immediatè, *per se*, ista executus sit. quo modo hæcenus de ijs locuti sumus. Alter, vt ipse *per se* immediatè illa sit executus; non verò opera & ministerio Angelorum. vtrobiq; quæritur, An quemadmodum de Angelis; ita de Deo dicantur; an, fortassis, aliter de Deo, aliter de Angelis.

2. In priori sensuræ difficultatem magnam non habet. Quando enim Angeli Dei sustinent personam, dubium non est, quin Deo tribuantur; quæ in ipsis obseruantur. Quapropter quemadmodum de Angelis dicimus, quod viderint, audierint, commederint, locuti sint, corpora mouerint, moti sint; ita eadem omnia de Deo rectè dicemus.

3. Atque hoc Sacrarum Scripturarum nobis seruit auctoritas. Nam Deum *vidisse*, probat oratio Agar, Genes. 16. quæ se conspexisse confitetur posteriora videntis se. *Audiuisset* clamorem Sodomorum ipsum et fatetur Abrahamæ, Genes. 18. *Loquitur* porrò omnibus prope modum, quibus visus dicitur, apparitionibus. Quod alia *mouerit*, testatur raptus Loth, ex manibus Sodomorum, Genes. 19. Quod *ipse motus*, ambulatio in paradiso Genes. 3. præterea transitus apud Moysen, Exod. 33. & cum flamma hostiæ, in cælum ascensus, Iudic. 6.

4. Nec mirum videri debet, quod Deo hæc tribuantur; cum de eodem dicantur, & benè, quæ multo minus eidem conuenire videntur: qualia sunt, quæ in passionum numero reponuntur. Pœnitere siquidem dicitur, Genes. 6. quod hominem creauerit: tristari, quod vindictam sumpturus de hostibus, Isaiæ primo: gaudere super peccatore pœnitentiam agente, Luc. 25. Admittunt & has propositiones Theologi (licet harum alia, quàm priorum ratio) Deus natus, Deus traditus, in crucem actus, passus; mortuus, sepultus, & cætera.

5. Et ratio confirmat atque docet, optimè de Deo dici, quæ superius; cap. 28. tribuimus Angelis, Dei personam sustinentibus. Si enim apparere Deus bene dicitur, & videri atque audiri; quomodo non videre? audire? loqui? commedere? ambulare? mouere? (mouerit) &c.

que enim aliud est apparitio Dei, de qua sermo est, quàm, vt sub humana forma oculis se videntium ingerat, & cum ipsis societatem quandam & communionem habeat.

Et loquendi receptissimus vsus idem probat. In proscenio, si, v. g. prodeat is, qui Alexandri Magni personam sustinet, oculi in ipsum conijciuntur omnium; & quæcunque in ipso obseruantur, Alexandro tribuuntur: vox, incessus, grauitas, dignitas, imperium; quamuis reuera non Alexander sit præsto, sed puer, Alexandri personam sustinens. Quocirca & hæc, quæ Angelis, Dei personam sustinentibus tribuuntur non immerito ipsi Deo ascribuntur; tum maximè, quando (quod hæc fit) is, qui alterius personam sustinet, nihil committit indignum persona illius, cuius vices supplet: & multo magis, quando pro ipsius imperio & voluntate agit omnia.

7. Faciunt quoque pro hac sententia *quadruplices* orationis formæ, in sacris literis vsitatae. Prima est, qua Deus sibi attribuit, quæ suis in hac vita mortali accidunt. Sic se esuriuisse dicit, se sitiuisse, fuisse captiuum, & in carcere; quando aliquis ex minimis suorum esuriuit, sitiuit, in carcere fuit, & captiuus. Altera, qua beneficium suis impensum, sibi reputat factum. *Quamdiu*, inquit Matth. 25. *uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*: Tertia, qua agere ipse dicitur, quæ agunt illi, quos suos, quasi vicarios, in Ecclesia, constituit; quo pertinet illud, quod dicitur: *Spiritus Patris est, qui loquitur in vobis*; Matth. 10. & illud: *An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus*? 2. Corinth. 13. Quarta, quod pati dicatur iniurias atque contumelias, quas patiuntur sui, vt indicant sequentes sententiæ: *Tangent pupillam oculi mei Zacha. 2. Non te reiecerunt, sed me, ne regnem super illos. 1. Reg. 8. Qui vos spernit, me spernit, Matt. 10. Vos semper Spiritui sancto estis iis. Act. 7.*

8. Atque hoc ita constitutum sit. Huic addimus, quod quemadmodum hæc non ita *proprie* dicuntur de Angelis, sicut de hominibus, atque viuentibus: sic nec ita *proprie* dicuntur de Deo. Quid nimirum? De Deo dicuntur non sui, sed Angelorum ratione, qui Dei, in his apparitionibus, personam sustinent. At de Angelis non omnia *proprie* dici, aliàs demonstratum est: Hæc igitur *proprie* de Deo dicuntur.

9. Verum, quod si Deus *per seipsum*, corpus assumpsisset, & Angelorum in his apparitionibus operam recusasset, an, *vel tum* maiori iure hæc ipsi conuenirent, quàm Angelis? Hoc secundo loco definiendum est; & breuissimè, quemadmodum reliqua.

322

DE APPARITIONE VISIBILI

10. Si quidem in vnitatem, hypostatis assumpsisset corpus, vtrique maiori iure conuenirent, non dicta solum officia & functiones, verum quæcunque de eodem assumpto corpore dicerentur: quemadmodum, in simili negotio, nos fides instruit; vt Dei attributa homini tribuamus; & hominis in Deum conferamus; non alia de causa, quam quia in vnitatem diuinæ hypostates naturam humanam assumpsit Deus.

11. At tantum mysterium non agnoscimus in Apparitionibus, quibus se Deus mortalibus, in assumpta carne, exhibuit: multo hoc illud inferius est. Quocirca hic non alio modo hæc Deo, quam Angelis tribuimus, vno *motu loco ali*, non quo alia monet, sed quo ipse moueri dicitur, dempto. Hic nullo modo in Deum, quemadmodum in Angelos, Dei personam sustinentes conuenit.

12. Angelos loco moueri diximus, ad motum corporum, quæ assumpserunt Deum, quamuis per se corpus assumpsisset, moto tamen corpore moueri non dicemus. Prorsus immutabilis est, verisimè dixit: *Ego sum Deus, & non mouor*. Ratio huius est quia non, quemadmodum Angeli, corpore definitur, sed quamuis in assumpto est corpore, non tamen illo solo est, etiam extra ipsum est, cum in ipso est, quia *ubiq;* est.

13. Quocirca eadem ratio motus localis, in hoc, à Deo assumpto, corpore esset, quæ fuit, & est in assumpto ex Virgine Matre Maria. Mouebatur corpus illud, sed non diuina, quæ corpus assumpserat, natura: vt quæ omnem locum complebat, extra nullum erat. Motum quoque hoc corpus fuisset, sed quæ assumpsisset, diuinitas, mota non fuisset. Hæc altioris sunt contemplationis.

DE FINIBVS APPARITIONUM Dei visibilium.

CAPVT XXXI.

Deo nullam necessitatem incubuisse, vt sub visibili forma appareret; quod tamen apparuit, ex sine, qui ipsi propositus fuit, pendere.

1. **D**OSTREMA, inter causas Apparitionum Dei Visibilium est *finis*. In hoc inuestigando frustra, forsitan, quidam laborem suscipi existimauerit, idcirco; quod à Dei pendeat voluntate, cuius iudicia multa abyssi, & vix inuestigabiles: nullo quoque vtatur consilio.

Veniua

Verum quamuis hoc in rebus *futuris* verum sit, intelligere, scilicet velle quid, quasue ob causas Deus velit; in præteritis tamen factorum operumue ipsius causas quandoque inuenire est facile: & indagare nec curiosum, nec temerarium: præsertim, cum in certis definitisquæ *attributis* proprietatibusq; Dei pedem figere possimus, atque ex his, de ipsius voluntate, & proposito iudicium facere.

Attributa hæc præcipue *quatuor* sunt: potentia, sapientia, bonitas, iustitia. Deo hæc inesse norunt omnes. ex his de fine atque proposito, quod in rebus omnibus spectat, iudicium accipi, non temerè, cognoscet; qui altius secum volet repetere, in operibus omnibus ipsum, nunc potentia, nunc sapientia, nunc bonitatis, nunc iustitiæ rationem habere.

Fines igitur licebit, in Dei Apparitionibus, scrutari. Sed tamen opus est labore; vt, vt videtur, non paruo: propterea, quod plurima sunt in Apparitionibus, quæ singula suos proprios q. fines habeant; & ratio postulet, vt horum omnium fines assignentur; si Apparitionum fines perfectè debeant esse explicati.

Et quæ illa plurima? Omnia ad *tria* prima quasi principia reuocantur, quibus alij atque alij fines assignandi. *Corpus* primū est, quod assumitur. *Forma* deinde, sub qua Deus apparuit. *Angelus*, per quem apparuit. Et quamuis in tertio hoc vnus finis assignandus; eius scilicet, cur Deus Angeli opera hæc voluerit vt; in duobus tamen præcedentibus sunt plures; quemadmodum & de corpore plura sunt definita; & plura de forma.

Corpus, diximus cap. II. non phantasticum fuit, sed vtrum; sub quo Deus apparuit: veruntamen non viuum; non organicum: non ex nihilo creatum: non ex cælo allatum: conflatum, non ex mixtis, sed simplicibus corporibus: non quibusuis; sed aere maximè. Horum omnium sui sunt fines; cum sint agentium opera atque effectus. De quot igitur finibus hic habendus sermo?

Et varia sunt obseruata in *firma*. scilicet, quod humana fuerit, sub qua Deus apparuit: fuerit virilis: fuerit proeæ ætatis, quæ vel perfectum referret virum, vel venerabilem senem: fuerit plena maiestatis & splendoris: eandem habitus ornam exterior, & cætera. Et hæc omnia magno cum consilio Deus Optimus Maximus fieri voluit. Si vero etiam huius causæ explicandæ, qui finis erit finium?

Propterea, & in *circumstantijs* Apparitionum Dei, de quibus posterius agendum erit, alij atque alij fines esse possunt, & sunt; quemadmodum alia & alia circumstantia. Nam in his sunt personæ: sunt

sunt tempora: sunt loca; & his similia, quorum etiam rationem Deum habuisse, tam est certum, quam quod apparuit.

9. In *sine* igitur apparitionum Dei inuestigando modus seruandus est. Non hæc omnia ad longum sunt discutienda. hærendum in *genere* solum causæ, cur sub visibili & spectabili forma, inuisibilis Deus, aliquando apparere voluerit, inquirendæ. Reliquorum omnium, quæ de forma, corpore atque a ngelo dicta sunt, & de circumstantiis dicenda, vel ex his generalibus causæ propriæ accipiendæ: vel venandæ ex ijs, quæ partim dicta & corpore, forma & angelo; partim dicentur de circumstantiis.

10. Ante omnia verò constituendum est, *finem solum* esse, vnde omnis, si qua Deo (vel a ngelo, in persona Dei) fuit in assumpto corpore apparendi, necessitas peti debet. Nulla ipsi aliunde potuit efferi. Hoc quamuis doctiores facile intelligant, opere pretium tamen fuerit hic docere. Si porro dicemus.

11. *Necessitas* omnis, aut *absoluta* est, aut ex *hypothesi*. Ita Aristoteles 5. Metaphysicorum. Absoluta vel naturam sequitur, vel naturæ partes: quæ sunt in rebus physicis, materia & forma. Ex hypothese, vel ex fine est, vel ex causâ efficiente; cum qua coniunxero legem superioris, & proprium decretum. Sola, si qua Deo fuit sub visibili forma apparendi, *ex fine*, vt diximus, peti debet.

12. Et de *absoluta* res est manifestissima. Nam neque materia constat neque forma Deus: vnde absoluta illa peti debet. Fortassis natura sua corpus postulat? forsitan corpus est Deus? At Corpus non est. Corpus Deus esse non potest. Potest esse: potest se exhibere sine corpore quocunque.

13. Explosa est ex Christianorum scholis & animis Anthropomorphitarum opinio, Deum corpus quoddam (nescio quale) asserentiū. Veritatis lumen, contrarium demonstrans, nobis illuxit diuinitus. Illius testes sunt hæc Sacrarum Scripturarum oracula: *Deus Spiritus est*; Ioan. 3. *Regi saculorum immortalis, & inuisibilis, soli Deo, honor & gloria*, 1. Timoth. 1. *Deus lucem habitat inaccessibilem*, 1. Timoth. 3. *Deum vidit unquam*. Ioan. 1.

14. Deus, inquit B. Ambrosius, lib. 1. super Lucam, non corporali bus oculis quæritur; nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, nec auditu affatu, nec sentitur incessu: & cum absens est, videtur, & cum præsens est, non videtur, Pluribus Patribus pro hac sententia opus non est, quæ vnus est, omnium est confessio.

15. Idem plerique Ethnici cognouerunt. *Si Deus est animus*, inquit Cato, *nobis vt carmina dicunt. Dem.*, inquit Pythagoras, vt est apud Lactan-

Lactantium, lib. de Ira Dei, *est incorporabilis mens, quæ per omnem rerum naturam diffusa, & inuenta, vitalem sensum cunctis amantibus tribuit.* De Aristotelis sententia omnibus constat. Forsitan & hæc causa est, cur Socrates apud Zenophontem dixerit *formam Dei non oportere inquiri.*

16. Si corpore constat Deus, vnumue illud est, certum definitumque, an plura? Vt plura vnus idemque omnino Dens, aut certè variū habeat, nullo modo conuenit. At si aliquod habet, oportet profus variū habeat, seu plura; cum alia atque alia forma olim cōspectus sit à pluribus.

17. Præterea, finitumne illud corpus est an infinitum? Infinitum esse nequit, quia corpus omne figura terminisque circumscribitur. At finitum vt habeat infinitus Deus, non conuenit; Deus inquam, qui *excellior est cælis*, Iob. 22. *cuius magnitudinis non est finis*. Psalm. 142.

18. Rursus, Vbi illud corpus constituemus, si quod habet? Vbique esse nequit, quemadmodum vbique est Deus, Psalm. 138. Cælum & terram implere non potest, quemadmodum implet Deus, Ierem. 23. A concretionem compositioneque liberum esse non potest; quemadmodum liberimus est Deus, Ioan. 3. pluribus non opus. Atque hoc de absoluta necessitate.

19. Nec ex *hypothese* quoque, illa; quæ ex causâ efficiente sumitur, necessarium fuit Deum corpus assumere: quoniam vel sine vi atque violentia hæc necessitas rebus non affertur: vt certè ab extrinseco affertur: quemadmodum ex proijciente habet lapis, quod sursum feratur necessario: aqua, quod calefiat ab igne. Quis vero vim Deo afferat? quis præualebit Omnipotenti?

20. Fortè ad assumendum corpus *lege* cogetur voluntateque superioris? At *maior em se non habet*, inquit a postolus ad I Hebr. 6. *Dei est leges dare, & mandata; non accipere.*


21. Fortè vrgetur proprio *decreto*? Verùm vnde de eo potest constare mortalibus? Et qui omnia, libera facit voluntate; profecò libera quoque voluntate, se eo dimittit, vt in assumpto corpore, cum mortalibus agat, & conuersetur.

22. Quid ex dictis omnibus? Hoc, quod superius indicauimus, Necessitatem, si quæ Deo fuit corpus assumendi, *ex fine* esse petendam, Veruntamen quemadmodum nullus finis apparitionis Dei assignari potest, qui effectum, etiam sine apparitione assumptoque corpore, habere non potuerit; non ex fine *simpliciter* necessarium fuisse

se dicemus, quod Deus apparuerit, sed *ad bene esse*, quod vocant quemadmodum in sequentibus manifestum erit.

CAPVT XXXII.

Male dici, idcirco apparuisse Deum, sub spectabili forma, ut filius crederetur esse minor Patre.

I.  **U**OD in rebus omnibus propemodum accidit, ut *veros* fines habeant; *apparentes* ipsis tribuantur: *falsi* affingantur: id in Dei Visibilibus Apparitionibus etiam locum habuit. Nam præter *veros* iustosque, & *apparentes* fines, quos damnare temerarium est, eisdem *falsi* adiuncti sunt.

2. Inter falsos vnus est, ab Arianis excogitatus, cuius B. Ambrosius meminit, lib. de fide, contra Arianos, cap. 8. & B. Augustinus, lib. 2. cap. 9. de Trinitate; qui filium sub visibili specie alia atque alia, olim apparuisse dixerant, ut hoc ipso daretur omnibus intelligi, filium non per omnia Patri esse æqualem: sed multò Patre inferiorem. Omnes enim Apparitiones Veteribus factas à Filio, non Patre factas esse contendunt. Patrem esse inuisibilem, immutabilem: Filium, (quia sub alia atque alia forma apparuit,) esse visibilem, mutabilem. Ideoque non de substantia Patris, sed Patre inferiorem. Verba Ambrosij adscribimus: *Aut, inquit, cum sit Deus Pater omnipotens, inuisibilis, inconvertibilis, immutabilis, perfectus, semper idem, æternus. Filius verò visibilis, quia saepe Patribus visus, & conuertibilis atque mutabilis, quia in varijs figuris quibusdam se monstrauit. Quis de Patris, inquit, esset substantia, nunquam fieri possit, ut ante carnis assumptionem visibilis, aut mutabilis cerneretur; quia potius in æqualitate, quæ Pater est, permanisset, ex cuius substantia erat: quia quod de Patre est, nec videri, nec mutari, nec conuerti posse credendum est.* Hæc Ambrosius. Quæ quidem omnia ad *quinque* Asserta reuocari possunt. Primum est: Filium Dei olim inuisibili specie apparuisse. Secundum, apparuisse secundum substantiam: adeoque esse visibilem. Tertium non apparuisse vnquam Patrem, ut qui prorsus sit inuisibilis. Quartum filium, alia atque alia forma apparuisse. Quintum, ob hæc filium non per omnia Patri æqualem, nec de Patris esse substantia.

3. Sed falsa assertunt Ariani: & ex falsis falsa concludunt. Offendimus breuissimè. Principio, non satis certum est, filium Dei, olim, visibili specie, apparuisse: & ut hoc concedatur, non necesse est, ita dicatur apparuisse, quo modo volunt Ariani: quasi ipse, *per se*, corpus assumpserit, in quo visus est. quoniam; quamuis fieri hoc po-

tuerit,

tuerit, factum tamen non esse, & à pluribus creditur, & cum maiori fundamèto creditur; quemadmodum superius, ca. 24. demonstratū est.

4. Verum, ut hoc sit, certum est filium Dei, non secundum *substantiam suam*, aut visibilem esse, aut apparuisse. Non minus inuisibilis Filius, quam Pater. Non minus secundum substantiam suam apparuit Pater, quam Filius. An ideo secundum substantiam suam visibilis esse dicendus est Filius, quia visibilis apparuit. Quidni igitur, & secundum substantiam suam visibiles dicimus esse Angelos, qui & ipsi visi sunt Maioribus? Argumentū hoc Ambros. est loco citato. *Quid, quod ex ipsis quoque Visibilibus Apparitionibus doceri possit inuisibilem esse substantiam Filij. Et hoc docet atque probat Ambrosius ex illa, in qua dictum Moyfi (Exod. 33.) Non poteris videre faciem meam.* Quemadmodum rerum species in speculo exceptæ, non res ipsæ sunt; ita forma externa & visibilis, qua Christus conspiciebatur, non erat ipsa substantia Christi. Et hoc Ambrosius.

5. Nihil Christi diuinitati incommodauit assumptum olim corpus, quemadmodum, cum hominem, in fine sæculorum, induere dignatus est; non labem æternitati intulit: quemadmodum cum, teste Apollolo, *se exinanivit serui formam accipiens*, non ita exinaniuit, ut aliud quam fuerit, fieret. Sicuti solis, cum nube tegitur, claritas comprimitur, non cæcatur; & lumen illud, quod toto orbe diffusum claro splendore cuncta perfundit, paruo admodum obstaculo nubis includitur, nõ aufertur; & homo ille, quæ Dominus Iesus Saluator noster induit, Deū tamen in illo non intercepit, sed abscondit: sic sua Christo mansit integra inuisibilisque diuinitas, quamuis sub visibili forma conspiceretur. Hoc quoque B. Ambrosius.

6. Dicebatur quoque ab Arianis Patrem non apparuisse. Quid si dicatur apparuisse apud Danielelem? Sic enim ille loquitur, cap. 7. *Aspicebam donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum, quasi nix: & capilli capitis eius, quasi lana munda. Thronus eius flamma ignis, rota eius ignis accendens.* Imaginaria forsitàn hæc dicitur visio fuisse, & in somno accidisse. Sit ita. At quo modo probabitur omnes Apparitiones Dei, visibiles in veteri Testamento ad Filium pertinere, non ad Patrem? Beatissimus Augustinus pleraque omnes, quæ olim factæ sunt, percurrit: & ostendit ipsas non minus Patri conuenire, & Spiritui sancto, quam Filio. Nos ne longiores simus, Lectorem remittimus ad 2. & 3. librum eiusdem de Trinitate.

7. Nec quidquam nos mouet, quod *Inuisibilis dicatur Pater*: & ob id apparere dici non possit. Inuisibilis nobis est Filius; & apparuit. Inuisibilis Spiritus sanctus; & apparuit. Inuisibiles sunt Spiritus Angelici; & apparuerunt sub visibilibus formis frequentissimè, & in nouo & in veteri Vestamento. Inuisibiles animæ mortalium; & tamen postquam corpora deposuerunt, apparent aliquando. Manet Pater inuisibilis; & tamen potest apparere. quoniam, vt B. Ambrosius loquitur, *quando apparet, non apparet, prout est; sed prout homo Deus capere potest.* Figura seu species Dei fuit, quod videbatur; & Dei quidam quasi habitus, non Deus.
8. Dicitur, quartò, Filium alia atque alia adparuisse. Sed si Apparitiones non tantum filij fuerunt, verum etiam Patris: alia quoque atque alia forma apparuit Pater. An idcirco & Patrem dicent mutabilem Ariani; quemadmodum, ex diuersis formis, mutabilem colligunt filium? & vnus idemque Angelus, sub quot, & quam varijs formis potest apparere? an idcirco alia atque alia ipsius substantia; aut saltem mutabilis dicendus est?
9. Non filij necessitati; non filij conditioni; non filij naturæ tribuit B. Ambrosius, quod alijs atque alijs formis apparuit, sed potentia diuinitatis eius. Addit & varietate Apparitionum significare voluisse illam, quam peracturus erat in fine sæculorum; quando humanam naturam indutus, cum hominibus esset conuersaturus. Verba eius hæc sunt: *Abrahe in forma humani corporis apparuit; quo postremis temporibus in homine venturus esse demonstraretur. Iacob etiam alibi in Angelo, alibi a quo videatur in homine; qui id eo se in Angelo monstrauit: vt nimirum se magni consilij indicaret: in homine vero, cum quo colluctatus fuisse dicitur; vt imaginem futuræ colluctationis, quam cum Israel habiturus erat, cum secundum hominem aduenisset, indicaret.* Moyse in rubo, in forma ignis apparuit, vt lumen credentibus, incredulis iudicium demonstraret. Populum Israel in columna nubis per diem; & per noctem in columna ignis, quasi dux itineris precedebat; & baptismi gratiam per nubem, & Spiritus sancti donum, per ignem ostenderet.
10. Quæ cum ita sint; cum nulla sint rationum pondera, quæ, ex Apparitionibus filij Dei, afferunt Ariani, vt alterius substantiæ probent filium esse à patre; nemo non intelligit, ipsos & malè concludere filium patre esse minorem: & malè asserere, idcirco sub visibili, variaque specie apparuisse, vt mortales ad dogma hoc credendum induceret. Non minor est Patre filius: non alterius substantiæ à Patre

tre est filius. Non debuit igitur; non potuit igitur apparuisse, vt hoc sua Apparitione persuaderet.

CAPVT XXXIII.

Malè dici idcirco apparuisse Deum, sub spectabili forma, quod quas apud mortales operationes exercere voluit, non, nisi per assumptum corpus, potuit exercere.

APPARVISSE in assumpto corpore Deum (siue Angelum, in persona Dei) hominibus, & inter homines conuersatum esse propter officia quædam, dubium non est: debuisse propter hæc apparere, & non, nisi per assumptum corpus, illa præstare, & exequi potuisse nec credi debet, nec dici potest, salua fide Catholica.

Prius illud ipsæ probant Apparitiones. In singulis quædam singularia officia atque functiones est obseruare. Idem confirmat ratio. Quæcunque enim res aliquid assumunt, hoc fine assumunt, vt assumpto vel fruantur, vel vtantur. Et Deus igitur, si corpus assumit, (vt in Apparitionibus assumit) vel eo fruatur, vel vtetur. Frui dici non debet, cum ipse sibi sit summa felicitas. Si vtitur ad operationem referet, in qua rerum omnium vsus perficitur.

Posterius commune, in scholis receptissimum, axioma docet: qua, quæcunque Deus, per causas secundas præstat, seipso præstare posse asseritur. Neque enim vilius indiget, sibi sufficientissimus est. Poterit igitur seipso perficere, quæcunque per assumptum corpus, quouis modo, aut olim peregit, aut aliquando est peracturus.

Quod dicimus, clarius demonstrant ipsi, qui Deo (vel Angelis in persona Dei) propositi fuerunt fines. Hi quemadmodum bene perfecti sunt in assumpto corpore ita perfici haud minus bene potuissent absque vilo vilius corporis externi subsidio. Id sic docemus.

Ad duo prima genera reuocari videntur fines omnes. In omnibus Apparitionibus propositus Deo fuit, aut mentem mortalium, quibus apparuit illuminare; aut excitare affectum. Mens vel de præteritis informabatur, vel de præsentibus, vel de futuris. Affectus vel à molo reuocabatur, vel ad bonum inducebatur. Ad nullum horum perficiendum corpore indiget Deus.

Potest mens institui, quamuis, qui instituit, in oculos non incurrat. Et quidem multis modis potest. Nunc ab ipso Deo: vt instituta est illius, qui dicebat: *Audite me, quid in ore loquatur Dominus: nunc*

etiam per Angelos siue bonos siue malos: quemadmodum in somnis edocti plures, quorum Scriptura meminit: nunc etiam per homines, qui quamuis præsentes non videantur, possunt tamen audiri, & audiuntur quotidie.

7. Mentem sequitur affectus, amplectitur quod ille probat; respuit quod damnat. Et solius mentis iudicio contentus est: quibus rationibus ipsa instruat non curat, an auditu in rerum veniat cognitionem, an visu, aut diuini quadam illuminatione per Deum, vel Angelos facta.

8. Accedit ad hæc, quod non aliud Deo propositum sit in hoc apparitionum visibilium genere, quam aliis tribus, de quibus capite 2. nisi quod hîc clarioribus argumentis se exhibent, familiariusq; cum mortalibus conuerfetur. At in illis nullo indiget corpore assumpto: nullum quoque assumit, quæcunque facit, vel solis externis vocibus absoluuntur, vel perficiuntur imaginationis atque intellectus functionibus: quemadmodum reliqua huius Disputationis pars docebit.

CAPVT XXXIV.

Multos esse apparentes, & quasi secundarios fines, propter quos credi potest, sub visibili humanaq; forma apparere voluisse Deum olim in veteri Testamento.

1. **Q**UAMVIS dici absolute non debeat, hoc omnino sine Deo, in assumpto corpore, apparuisse, vt sui notitiam, in hominum animis, aut ingeneraret, aut confirmaret: ad vtrumque tamen plurimum eius Visibiles Apparitiones profuisse nemo potest dubitare: vt ob id, non sine ratione, hoc inter eos fines referamus, qui quamuis rerum proprii non sint, & veri; *apparentes* tamen videantur, & proximè ad veros illos accedere.

2. Prius illud manifestum est. Multa huius sunt magna, & clara argumenta: non postremum, quod primus homo, humani generis parens suppeditat. Quanta illum Deus, etiam nõdum visus, scientia instruxit? & quidem non rerum tantum à Deo creatarum, verum etiam ipsius rerum creatarum authoris & conditoris?

3. Sic res omnes Deum ipsum nos docent. Omnes clamant, *quoniam ipse (Deus) fecit nos, & nõ ipsi nos. Inuisibilia Dei*, inquit Apostolus, Rõ. 1. *per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Calienarrant gloriã Dei,* Psalm.

Psalm. 18. *Amagnitudine speciei*, dicitur Sap. 13. *& creatura posse Creatorem cognoscibiliter videri & doceri.* Et Dionysius Aeropagita, cap. 7. de Diuinis nominibus docet Deus cognosci *ex creaturarum omnium ordinatissima dispositione.* Similiter his Iustinus, Responfione ad quæst. 6. Gentium. Verba eius adiungimus: *Unde*, inquit, *cognosci potest; Sitne Deus omnino? Ex eorum*, respondet, *que sunt concretione, constitutione, & stabilitate.* Similiter Tertullianus, lib. 1. contra Martion. *Creator*, inquit, *ex hoc Deus, & indubitatus Deus; quia omnia ipfius.* Similiter Athanasius, oratione contra Idola, ad Macarium. *Ipsa*, inquit, *rerum natura exclamat, ostenditq; suum Creatorem.* & paulo ante. *Quemadmodum*, inquit, *cytharam pulcherrimè constructam conspiciens, aut etiam eius antum candiens, nihil aliud, quam ipsum cythara conditorem, atque cythara dum mente reputat, etiamsi de facie ipsi ignotum: eodem modo nobis is, qui res uniuersas procreauit, easque moderatur, & conseruat, se se declarat: etiamsi animis nostris ingenijque comprehendine queat.* Similiter Ambrosius, in 1. ad Rom. *Opus*, inquit, *fecit Deus, quod sua visibilitate demonstrat suum opificem.* vt ob id optime dixerit Eusebius, lib. 7. de præparatione Euang. cap. 2. ita ex creaturis cognosci Deum; sicut cognosci potest *domum non sine artifice adificari; nec paruum fieri absq; texente.*

Itaque mirum non est & Gentes, ex rerum naturalium confideratione in dei ipsarum Creatoris venisse notitiã. Docet id Apostolus Paulus, ad Rom. 1. sed confirmat Epicurus, apud Ciceronem, lib. 1. de Natura Deorum, vbi asserit. Gentes omnes *perceptionem quandam habere, quod Deus sit, naturaliter hominum animis, sine lege, sine more, sine instituto, sine doctrina insertam.* Et Plato, in Sympolio, *ex pulchritudine rerum creatarum confirmat pulchritudinem. quandam admirandam diuinam naturam, de repente, conspici.*

Quæ cum ita sint, necesse non fuit, vt Deus vel primo homini, vel posteris eius, *hoc sine*, in assumpto corpore se exhiberet, vt sui notitiam ipsis ingeneraret. hanc partim Deo reuelante, partim natura docente potuerunt habere. Confirmat quod dicimus, quod de nullo eorum, quibus Deus apparuit, legamus; quod vel diuinum numen ignorauerit, vel de eodem dubitauerit, quin verò omnes, in diuinis rebus videantur fuisse instructissimi: quemadmodum partim sermo cum Deo habitus, partim religionis & pietatis insignia exercitia, magnis & multis argumentis demonstrant.

Nihilò

6. Nihilominus, quam de Deo mortales notitiam habuerunt, illa Dei in assumptis corporibus, Apparitionibus, & probata est, & corroborata: & quidem multis rationibus.
7. Primum, minus de illo potuerunt dubitare, quem non ex rebus creatis tantum cognoscerent: non auditu tantum, esse, à suis progenitoribus accepissent: non fidei tantum lumine crederent; verum etiam, cuius formam, effigiemque oculis intuerentur, verba & sermones auribus perciperent: cum quo sua consilia communicarent, & tantum non manibus pedibusque apprehenderent.
8. Deinde, tantopere commendatam sacris litteris, clarius potuerunt cognoscere *humanitatem* & benevolentiam. Cognouerunt illam ex se ipsis: ex donis, tam naturalibus, quam supernaturalibus, sibi communicatis: ex omnibus, quas sibi seruire, haud obscuris argumentis deprehendebant, rebus creatis: sed quanta hæc diuini numinis fuit humanitas, quod ad conditionem suarum creaturarum, quodam modo descendit? cum ipsis egerit? egerit modo, non sibi, sed miseris mortalibus conuenientissimo?
9. Potuerunt quoque Dei singularem *providentiam* clarius perspicere, quando etiam minimas res ipsi curæ fuisse, ex non paucis Apparitionibus collegerunt. & magnas cum minimis ita administrare suauiter, ut in suos fines singulos dirigat fortiter.
10. Potuerunt clarius deprehendere *injustitiam*: quando de reprobis vident coram, sumere grauem vindictam; ut in Sodomis obseruarunt, vicinisque populis: quando iustos & bonos beneficiis persequi; ut notarunt in Abrahamo: quando innocentium curam tutelamque suscipere: ut suscepit Loth, filiarumque ipsius: quando alios ad officium suum urgere; ut vrsit Agar ancillam Abrahamæ.
11. Potuerunt de Dei plenius instrui confirmarique *miserordia*: quando non stimulo scientiæ, quo peccatores grauissimè urget, contentus, se ipsis, sub spectabili forma, exhibet: grauitatem pœnæ illis ob oculos ponit: ad pœnitentiã urget, & se paratissimum, qui quoscunque in gratiam recipiat, ostendit: quemadmodum hæc egregiè præstitit, dum & primis parentibus, & ipsorum filijs, post peccatum exhibitus est.
12. Denique, etiam opinio, quæ de Dei *potentia* atque scientia habuerunt, hac ratione est confirmata. Vtraque egregiè relucet in Diuinis Apparitionibus: cum quedam ipsorum, quæ in illis accidunt, nec mens perfectè possit comprehendere, nec viribus suis naturalibus videntur posse perfici: quæ ob id hic opificis postulant & probant scientiam simul & potentiam.

CAP.

Quis principus finis fuerit, propter quem, sub visibili forma, in assumpto corpore, Deus olim apparere voluerit mortalibus.



Nos principus finis Deo, cum, sub spectabili visibiliq; forma, hominibus apparere dignatus est, propositus videtur: sed qui de magnis rebus & olim eos, quibus apparuit, & nos, qui Apparitiones ipsis factas recolimus, admonere merito potest.

Finis hic est, ut modo, *hominum generi conuenientissimo*, cum mortalibus ageret, & conuersaretur. Breuissimè hoc dictum. sed verissimè quoque dictum constabit: si probatum sit; & Deum id voluisse, & præterea ad hoc spectabilem visibilemque formam, qua se exhiberet, fuisse necessariam.

De priori illo minus dubitabit, qui quot, & quanta diuini numinis erga genus humanum, extant humanitatis argumenta, sed imprimis quid ipsi in prima hominis conditione propositum fuerit, altius secum repetere voluerit. vtrinque intelliget præterire Deum voluisse nihil, quod quouis modo homini ad finem, ad quem conditus est, possit proficere.

Finis est æterna beatitudo, quo quidem Dei gratia, sed tamen suis quoque meritis, homo debuit peruenire: finis profecto, qui, præter homines angelicosque mentes, nulli conferendus fuit: finis, quem nec mens concipere, nec lingua satis commendare potest: finis, ad quem homini voluit seruire, quæcunque ab ipso essent creata: quæcunque cæli ambitu continentur. Qui verò hominem ad egregium finem creauit, Deus Opt. Max. potuitne aliquid intermittere, quod eidem ad hunc obtinendum erat profuturum?

Quanta autem præter hanc, nos blandi, voluntatem, eiusdem Dei, erga mortales, extant clementiæ, bonitatisque argumenta? in nobis? extra nos? omnibus locis? omnibus temporibus? Et cuius tot extant argumenta; ille in hoc vno nobis voluisset deesse? & modo nobis conuenientissimo? ipsique facilimo? id est non nobiscum agere.

Fortè *conuenientissimus* hominum generi non est modus; ut sub spectabili forma se Deus exhibeat. Est maximè conueniens. Quamuis enim mentem cum spiritibus cælestibus communem habeat, & idcirco rerum sensibilibus opera, in cognoscendis naturis minimè indigere videatur: non eadem tamen illarum mentium est conditio, & humanæ, quam diu in corpore est. In hoc inclusa tum com-

Gg

modissimè

modissimi perfectissimeque operationes suas exequitur, cum per res sensibiles, & quæ in externos sensus impressionem faciunt, res ipsas intelligit.

7. Cognouerunt id plerique philosophorum gentium. quam ob causam quoque *intelligentem* dixerunt *oportere speculari phantasmata*; & rursus; *Nihil esse in intellectu, quod non fuerit in sensu*. Alij præterea (quamuis malè) tantam existimarunt mentis corporisque conjunctionem esse, vt nisi illa huius auxilio iuuetur, præstare possit nihil.

8. Sed *meritissime* quoque hoc fieri ratio persuadet. Ita, scilicet, (quod in rebus naturalibus omnibus, adeoque artibus, hominumque officijs fit) imperfectiora perfectioribus deseruiunt: corpus menti: corporales operationes mentalibus.

9. Cæterum, in eo, quod hoc Apparitionis genere se Deus humano ingenio accommodat, singularem in primis suam demonstrat, erga genus humanum *bonitatem & clementiam*. Neque enim satis ipsi fuit, si voluntatem suam mortalibus ipse explicaret, quibus posset, & ipsis sufficeret, modis; nisi & *conuertissima*, qualem hanc esse docuimus, ratione explicaret.

10. Auget verò Dei clementiam hoc, quod præterquam ad intellectum mentemque instruendam plurimum valeat hic modus: etiam ad animos mortalium ad quiduis agendum perficiendumque potuit virgere, & excitare vehementius: quando eo minus Deum sibi præsentem esse, à vitijs auocantem, & ad virtutum studia excitantem debuerunt dubitare, quo pluribus, & certioribus argumentis de ipsius præsentia constabat.

11. Hinc est, vt tanta animorum nunc promptitudo, nunc mutatio in ijs obseruata sit, quibus Deus, sub spectabili forma, appareret: quorum plerique, si interius tantum loquentem, vel etiam corda ipsorum pulsantem habuissent, aut de Dei præsentia potuissent fortè dubitare: aut ad voluntatem Dei perficiendam fuisse tardiores.

12. Porro, quemadmodum homines, ex hoc diuinæ Apparitionis genere, Dei erga clementiam clarius cognoscunt; ita haud difficulter intelligunt, quantum tantum se amantem, debeant *redamare*. Dignissimum est amantem te ames, gratus sis beneficia in te conferenti & quidem conferenti in immeritum: tanta quoque, & talia, quanta & qualia esse possunt, quem diuinum numen, hoc modo, in creaturam suam confert.

13. Intelligunt & *commendatissima* esse oportere, quæcunque à Deo, sub

sub hac visibili forma proponuntur; propterea, quod credi debeat, eò magis illa Deo esse cordi, hominibusque commendata esse cupere, quod pluribus rationibus virgeri videntur. Non enim sua consilia tantum hic menti iugerit; sed per externam quoque vocem, in sensibili corpore eadem ad mentem transmittit; & vt firmiter menti imprimatur, quasi adlaborat.

DE CIRCUMSTANTIIS DI- uinarum Apparitionum visibilium.

CAPVT XXXVI.

Quibus, qualibusque, personis Deus, sub humana spectabiliq; forma, apparuerit olim, in Veteri Testamento.

CAUSA Apparitionum Dei Visibilium, sub spectabili forma, explicatae sunt: restat discutiantur quædam ipsarum *Circumstantia*. inter alias hæ: *persona, tempora, loca*, quibus apparuit. Res quoniam singularem difficultatem non habet, breuissime non tam explicanda est, quam attingenda.

In *personis* igitur notaueris, *nullum*, prope modum, *hominum genus* fuisse, cui non Deus, sub spectabili forma, exhibitus sit (quamuis certis quibusdam frequentius) Quod dicimus constabit si hominum genera & distinxerimus ratione sexus, ætatis, professionis, probitatis atque conditionis; & singula percurrerimus.

Discretionem *sexus*, in suis Apparitionibus Visibilibus, nullam obseruauit Deus, quemadmodum viris; ita apparuit fœminis. Viri fuerunt Adam, Cain, Noe, Abraham, Loth, Iacob, Moyses, & cætera. Fœminæ Eua omnium mater, Sara vxor Abraham, eiusdem ancilla Agar, & c. Quid mirum? utroque sexus Dei est curæ: utriusque sua Apparitione potuit prodesse, Sed tamen *frequentius* viris, quam fœminis apparuit; si, nullas alias, præter illas, quarum vetus Testamentum meminit, Apparitiones, admittamus.

Ætatis, si non magnam, aliquam saltem rationem habuisse videtur Deus. Maturis, & rationis consilio vtentibus visus est. Et cur, quæso, pueris? cur ratione adhuc destitutis? Apparuit, vt cum hominibus ageret: sua ipsis consilia communicaret: de diuinis rebus instrueret. Nihil hæc pueri. Nihil rationis vsu destituti plurimum alij.

Professio, quæ homines distinguit, fidei est: quam alia hi habet, aliam alij nostris temporibus. Et olim, cū Deus apparere dignatus est, omnium fuit fides. quidam veram habebant; & vt debeant, diuinum numen venerabantur; alij pro vero Deo colebāt Idola. Quales quales sint,

ad Deum pertinent utriusque, Deo de utrisque cura. An quoque utriusque apparuit? Fidelibus apparuisse extra controuersiam est. de Infidelibus dubium aliquod. Sed tamen & his visum dici potest, quamquam quod viderent, ignoraret. Merito: quia illis vtiliter, his cum suo fructu paruo, vel nullo.

6. *Probitas* quoque homines distinguit. quosdam probos dicimus; quosdam improbos: non apud mortales, sed Deum. De prioribus intelligitur, quod à Deo dictum refertur, *Deliria mea esse cum filiis hominum*, Prouerb. 8. De posterioribus illud, Sapient. 14. *Odio est Deo impio, & impietas eius*. Verum utrum ut has iustitia distinguit & iniustitia; ita Deus quoque; ut probis aliquando sub spectabili forma apparuerit: sub eadem nunquam visus sit improbis? Non distinguit. In improborum numero, quibus Deus apparuit, fuerunt primi parentes, post diuini præcepti præuaricationem. Fuit Cain fratris homicida. ut de alijs nihil dicam.

7. *Conditio* hominum duplex est. quidam priuati dicuntur, proprijs scilicet, rebus studentes: quidam publici; quibus cura administrandæ Reipub. incubuit. Utrique, cum hominum genere, omni tempore perdurarunt. Et utrorumque rationem habet Deus, quamuis maiorem publicorum. Utrisque quoque apparuit Deus, Intelliget, & credet hoc, qui Apparitiones à nobis, Cap. 2. relatas, voluerit percurrere.

8. Cæterum, quamuis, ut diximus, vix vllam personarum rationem Deus, in Apparitionibus suis Visibilibus, habuerit: quibusdam tamen *frequentius* est visus: cum quibusdam familiarius egit. Frequentius apparuit viris, quam mulieribus: fidelibus, quam infidelibus: probis, quam improbis: publicis, quam priuatis. Confirmat hoc exemplo, capite secundo allata. Cur verò? An ex illis potuit vberiorum suarum Apparitionum fructum expectare? an præ his magis digni.

CAPVT XXXVII.

Quibus temporibus Deus, sub humana spectabiliq; forma, potissimum apparere voluerit.

1. **N**ON omnis temporis hæc habenda est ratio, sed illius tantum, quod legem nouam, quod Saluator mundo intulit, antecessit. Titulus huic Disputationi præfixus hoc demōstrat. De ijs Dei Apparitionibus nobis est fermo, que in lege veteri acciderunt; tempore, videlicet, ab orbe condito ad Christum vsque Dominum.

Tempo-

2. Temporis huius variæ sunt differentie. prima, sui diuisione dididitur in diurnum & nocturnum; alia, in sacrum & profanum. tertia, in varias ferias. quarta, in vernum, hyemale, æstiuale & autumnale. quinta, secundum partis eius, in principium medium & finem.

3. Priorum quatuor differentiarum hæc ratio habenda non est. tum quod parum inter sit scire, qua feria, prima an sexta; sacro item an profano, hyeme an æstate, &c. apparuerit Deus: tum quia certò hæc constitui potest nihil: tum denique, quia nec Deus ratione certam hic vllam obseruauit. Verum, quia quintæ rationem magnam habuisse videtur, illa illiusque causæ inuestigandæ.

4. In quinta igitur differentia trium temporum habenda est ratio. primum eius, quod initium eius fuit: deinde eius, quod ipsum conclusit: tertio, intermedio. Initium non indiuisibili momento absoluius, quo esset incepit tempus: nec finem illo, quo desinit. aliquot annorum secula intelligimus, quemadmodum & intermedio. Initium dicimus totum ab Adamo vsque ad Moysem. Medium à Moyse vsque ad transmigrationem Babilonicam. Finem à transmigatione Babilonica ad Christum, per annos, mille & plures. De his tribus quæstio: Vtrum *his omnibus*, sub spectabili forma, se exhibuerit, an aliquibus: & *quibus? quibus? de causis*.

5. *Primo* apparuisse prorsus clarum est. Apparuit mox à mundo condito primis parentibus. apparuit ipsorum filio Cain. apparuit Noe. apparuit Abrahamo eiusdemque vxori. apparuit eiusdem nepoti, nepotisque filiabus.

6. Sic *Secundo*, id est, intermedio apparuisse dubium non est. Testes huius sunt, primum Moyse, cui aliquoties se exhibuit. Deinde Gedeon. postremum patentes Sampsonis. Omito turbam flentium, cuius mentio fit Iudic. 2.

7. *Tertio* apparuisse potuit Deus, quod apparuerit, dici nequit. Vnde enim constat? quæ probet Scriptura, nulla produci potest: Apud Scriptores profanos summum silentium. Sed nec ratio, quod apparuisse debuerit, persuadet. Quod si alicubi Dei Apparitionum fit mentio (quemadmodum Danielis cap. 7. apparuisse dicitur) non ad hoc sed aliud aliquod Apparitionum genus illæ reducendæ sunt.

8. Et ut posteriori tempore nunquam ita *medio*, non ita frequenter visus est Deus, ut primo apparuit. Apparitiones ipsæ huius testes sūt. Confirmat actiones hominum, quibus Deus apparuit. hi priori tempore non ita, ad Dei præsentiam, conseruati fuerunt, ut posteriori

G g

Gedeon

Gedeon, parentes Sampsonis, atque Israelitæ. quasi illi ad Dei Apparitiones allucuerit; his ipsæ insolitæ fuerint, rariùsque euenerint.

9. Verum, cur posteriori tēpore *nunquam* deus, sub spectabili forma, exhibitus? cur frequentius priori? An priori fuerunt homines, qui *vita sua sanctitate* meruerunt, vt diuino (sic loqui liceat conspēctū fruerentur? posteriori non fuerunt? At posteriori quoque homines sanctissimos Deo charissimos fuisse negari non debet. Vbiq; Deus habet, qui ipsum colant, religioseque obseruent: Omnibus tēporibus habet. Cum nulli putarentur aliquando Deicolæ, respōsum est Prophetæ Eliæ, 3. Reg. 19. *Derelinquam mihi, in Israel, septem millia virorum, quorum gens non sunt incuruata ante Baal.* Sed nec sanctitas tantum probitasque vitæ hominibus causæ fuit; vt sub humana forma Deum conspicerent: quoniam & illi conspexerunt, quorum mores corrupti, vita peruersa; quiq; perpetratis grauib; criminibus Deum offēdissent non leuiter.

10. An priori tēpote fuerunt, quibus *neceffe* fuit, vt Deus sua consilia, sub humana specie explicaret; quos ad virtutum studium sic excitaret, sic à malo auocaret? At primum, nulla vnquam fuit necessitas huius spectabilis Dei apparitionis. Quidquid sub humana forma, inter mortales præstitit, & executus est Deus, id potuit præstare eadem deposita; quemadmodum & frequentissimè præstitit. Deinde, quanta apud priores potuit necessitas fecisse, tanta & apud posteriores.

11. An priori tēpore *rudiores* fuerūt mortales; vt ob id Deus in assumpto corpore cū ipsis debuuit agere, & ita de diuinis rebus informare? posteriori magis fuerūt excitati; qui sensibilib; rerum opera, in Dei voluntate cognoscenda non indigerent? At posteriori quoq; rudes fuisse nemo ignorat, priori autem ob ruditatem apparuisse, si de aliquibus concedatur; profectò de omnibus, imo pluribus dici, non sine summa ipsorum iniuria, potest.

12. Ratio igitur quare priori, non posteriori, tempore, illis, præ his, hominib; in assumpto corpore, Deus exhibere se voluerit, præcipua est *diuina voluntas*. Quemadmodum Dei filius carnem assumpsit, nō mox à mundo condito; non Moyſis ætate; sed nouissimis temporib; quia ita voluit; prioribus temporibus non voluit; ita sub spectabili forma, in peregrino corpore, voluit conspici, non posterioribus, quibus non placuit; sed prioribus, quibus sic placuit.

13. Voluntas tamen Dei *ratione* destituta non fuit. Omnia magno iudicio agit. Quemadmodum etiam temporis habuit rationem, in incarnationis mysterio; ita habuit & in Apparitionis negotio. Et hęc, vt ibi, consilio maturo vsus est.

Consili

14. Consilij rationes ipse nouit perfectissimè. Nos, quia ipsius consilij non sumus, certum quid asserere non sumus, quod diuinando & coniectura non assequimur, hoc est, verisimile videri posterioribus, aut nunquam, aut rarissimè apparuisse; partim, quia tum secula potuerunt magis esse corrupta; partim, quæ prioribus temporibus Apparitiones factæ primis hominibus, atque Patriarchis: non minus ijs, qui sequentibus seculis vixerunt, seruire potuerunt, quam seruiert prioribus: partim etiam, quia posterioribus temporibus tot præsidia mortalibus, ad omnem honestatem, & pietatem præsto fuerunt, vt his Apparitionibus opus non fuerit.

CAPVT XXXVIII.

Quibus potissimum locis Deus olim, sub humana forma, se in assumpto corpore, exhibuerit?

1. **Q**Uod de personis diximus, capite trigesimo sexto, idem de locis hęc dicendum putamus; horum quoq; vel *nullam, vel parvam* rationem Deum, in suis Apparitionibus habuisse. Quocirca quemadmodum omnibus propemodum personis apparuit; ita apparuit *omnibus* propemodum locis. Nullum videtur exclusisse: à nullo abhorruisse.

2. Apparuit, in *paradiso*, primis parentibus, loco, si vllus alius sub cælo, diuino numini aptissimo, & commodatissimo. Veruntamen commoditatis huius rationem non habuit Deus. idem cum primis parentibus extra paradifum constitutis egisset, quod perfecit in paradiso: nec minus feliciter, quam in paradiso.

3. Apparuit in *monte*, Moyſi: & hęc, loco aptissimo, quiq; diuinæ Maieſtati suo situ aliquod dabat testimonium. Sed tamen, vt ibi se exhiberet, ibi mandata daret necesse non fuit. Qui legem suam in credentiū cordibus scribere solet, quid opus habuit altissimo monte? Mons nihilominus, vt diximus, auctoritatem legislatoris augebat: faciebatque, vt quæ inde mandata darentur. Iudæorum populus promptiori studio susciperet, maiori reuerentia conseruaret, diligentius obseruaret.

4. Apparuit in *agris*, & locis, ab hominum frequentia, separatis; & pluribus quidem, frequentiusque. Fortè, quia his melius potuit sua communicare consilia: fortè hęc attentiores habere auditores, sibi que obsequentes: forte etiam, quod multitudinem putauit declinandam, cum Apparitiones eius plerunque ad paucos pertinerent.

Non

5. Non tamen semper defertis locis visus est Deus, etiam inter *privatos parietes* apparere dignatus est, in domo, inquam abrahæ, à quo hospitio exceptus & amicè habitus est. quia & hîc melius potuit sua consilia cum Patriarcha, quàm alibi, communicare.

6. Et in *ciuitatibus* apparuit Deus. Discedens siquidem ab abrahâ, ut habet 19. cap. Genes. venit Sodomam vespere, ibique & hospitio & conuiuio exceptus à Loth, eidem ciuitatis miserandum prædixit excidium. Veruntamen hîc, quamuis in populosa ciuitate, cum solo tamen Loth negotium habuit, cuius solius etiam causa venerat-

7. Et ubique propemodum, si vnâ, aut alteram Apparitionem accipias, vel *vnâ aliquem*, vel certè paucissimos, cū quibus, in assumpta hominâ forma, ageret, elegit. Multitudinem numerosam semper ferè declinauit; quemadmodum & quando Prophetas de rebus diuinis instruxit, eosdem à multitudine separauit. An forsitan diuinæ huius Apparitionis non erant capaces omnes? an non ad omnes, quæ agebantur pertinebant? an quæ tractabantur, non à se immediatè alios voluit accipere; sed his, cum quibus ipsi sermo? his, inquam, tanquam diuinæ Maiestatis internuncijs quasi & ministris.

FINIS PRIMI LIBRI, QUI EST DE APPARITIONE DEI OCULARI SIVE VISIBILI.

LIBER SECVNDVS,
DE DIVINA, SIVE DEI,
IN VETERI TESTAMENTO AP-
PARITIONE ET LOCUTIONE VO-
CALI SIVE AURICULARI.

CAPVT PRIMVM.

Explicatur, in quo propria ratio Vocalis Apparitionis Dei consistat, huc qua Dei locutio, de qua est Disputatio.



DE VISIBILI DEI APPARITIONE, sub externa & spectabili forma, in assumpto corpore, actum est præcedenti huius Tractatus libro: sequitur nunc, ut de altera, quæ *Vocalem* diximus, agamus: sed breuius, quam de priori; quod quæ de illa dicta, multa hîc seruire debeant.

Vocalem autem dicimus, qua Dei vox sensu percipitur, siue Deus auditur loqui; non à quibuscunque; sed hominibus tantum: nec quocunque sensu; sed externo tantum auditus: nec quocunque modo; sed certo & singulari, quemadmodum mox declarabitur. quapropter & rectius forsitan *Dei Locutio*, quam Apparitio dicitur.

Deus igitur aliquando *secum* locutus est: ab omni æternitate quidem, quando loquendo produxit Verbum, filium: in tempore vero, quando nunc dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: nunc, *Non est bonum, hominem esse solum*: nunc, *Non permanebit Spiritus meus in homine*. Genes. 6. nunc, *Delebo hominem, quem creavi, à facie terra*. Ibidem. Sed tamen locutiones hæ Dei, huius loci non sunt. quia nec hîc locutus est Deus hominibus; nec vlla eius vox sub sensum externum venit. Tertio, quod hîc propriè Deum locutum non velit Testatus, cum *locutio*, inquit, *fiat ad alium, & maxime ad ignorantem*.

Locutus quoque aliquando est Spiritibus angelicis: & iam eisdem in cælo, & potest loqui & loquitur. Ita docent Theologi; in primis S. Thomas 1. part. quæst. 107. art. 1. 2. 3. &c. & confirmat ratio. Quot enim, per Angelos, Dei ad mortales mandata facta? Et hæc, quomodo scire potuerunt Spiritus, nisi loquentem Deum, & mandata dantem audiaissent? Sed nec huius loci sunt hæ Dei, ad Angelos, Locutiones.

5. Locutus etiam dicitur Deus ratione, destitutis creaturis. locutus rebus destitutis sensu. *Dixit enim, inquit Moyses, Genes. 1. Fiat lux, & facta est. dixit, Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis, & ita factum est.* Benedixit, & rebus à se creatis; *Crescite, inquit, & multiplicamini, & replete aquas maris.* Nec hæc Locutio ad nostram classem pertinet, quia nec Vocalis illa fuit; nec ad homines est facta, Nostra sub *externum sensum* cadit. Nostra ad *homines* tantum pertinet.

6. Sed nec omnis ad homines facta locutio hęc locum habet. Poteft Deus, interius, ad cor hominis loqui. Neque enim aures corpus tantum habet: habet quoque suas aures mens. & illa audit, & audit corpus. Secundum hoc quidam, *Audiam, inquit, Quid loquatur in me Dominus, Psal. 84. & rursus: Domine, audivi auditionem tuam & timui.* Habac. 3. *Veritas incommutabilis, inquit, B. August. lib. 16. de Civit. Dei, cap. 6. aliquando per se ipsam loquitur ineffabiliter, rationalis creatura mentibus.* Locutio hæc, quia externa non est, non ad secundum genus Apparitionis Vocalis pertinet.

7. Est in super externa quædam Dei locutio, quæ non in secundo apparitionum siue nostrarum Locutionum est ordine. Quid enim, si non tantum loqui audiatur Deus; verum etiam simul sub forma conspicitur humana? Quemadmodum Deus exhibitus est primis parentibus. Cain, Noe, Abrahamo? Apparitiones quidem atq; Locutiones Dei hęc agnoscimus: veruntamen *Visibiles*, non *Vocales*, quæ minus quid illis prioribus habent.

8. *Vocales* dicimus, quibus ita Deus loquens, sensu externo percipitur; vt interim, sub humana forma, in oculos mortalium non incurrat: Quod si accidit, vt accidit aliquando, fiet; vt quamvis ratione Dei auditi, *Vocales* fortè dici possint; non tamen in *Vocalium*, sed *Visibilium* numero habendæ sint; & digniori honorari nomine: quemadmodum excellentiori modo Deus apparet, dum non auditur tantum, sed coram etiam, oculis corporeis conspicitur.

9. Quamvis, porro, in hac Dei Locutione, siue Vocali Apparitione, Deus ipse, sub humana forma non conspicitur, sed tantum audiatur & idcirco potius *audiri*, quàm *apparere* dicendus sit: quia tamen plerumque aliquid etiam hic in oculos incurrit, quo præsens esse cognoscitur; ab hoc, Dei hæc manifestatio, præter Locutionis nomen, habet quod Apparitio dicatur. Neq; enim propriè dixeris *apparere*, quod nõ, aliquo saltem modo, sub oculorum sensum cadit.

Et hoc nom. Sacra Scriptura ipsi tribuit frequenter. De hac enim Locutione, siue Vocali Apparitione intelligitur, quod, Exod. 30. &

Leuit.

Leuit. 16. dixit Deus se *appariturum* super tabernaculum, in quo manna fuit repositum. quod, Exod. 3. dicitur *apparuisse* in flamma, Exod. 16. & Num. 14. atq; 16. *apparuisse* in nube Deut. 31. *apparuisse* in columna nubis. &c.

Duplex igitur huius apparitionis nomen est: quemadmodum duplex, quo Deus percipitur obiectum: alterum auditus alterum visus. Auditus est vox, quæ auditur; visus, corp^s, ex quo vox audiri videtur Ratione illius dicitur *Locutio*, ratione huius *Apparitio*. Quoniã verò vocis atq; locutionis præcipua habetur ratio, præcipua quoq; nostra consideratio erit de Dei Locutione: Eiusque modi; cõditi, author, fines, atque materia erunt explicanda. Sed principio doceamus Deum *humana externaq;* aliquando *voce* locutum esse.

CAPVT II.

Varijs Scriptura exemplis docetur Dei vocalis Apparitio: siue Deum externa voce locutum esse, & auditum. nec tamen visum.

DEV M Opt. Max. locutum esse antemundi conditionem dubium non est. Diferta Sacrarum Scripturarum verba afferunt, & in rerum sensibilium creatione atque distinctione; & in hominis formatione esse locutum. Ibi dixit, *fiat lux: fiat, firmamentum: Congregentur aqua; germinet terra: fiant luminaria. producant aqua reptile: Crescite & multiplicamini: &c.* hęc *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram* &c. Sed Locutionem hanc presentis loci non esse ex dictis clarum est. Non hominibus hic locutus est Deus. Si secum est locutus, voce humana non indiguit: quemadmodum neque si a angelis, quibus Deum, quamvis male, quidam volunt locutum.

Primis parentibus *locutum* esse, etiam sacris Sripturæ verbis est manifestum. An verò ita vt sub humana simul conspiceretur semper forma? Conspectum aliquando esse diximus superius, cap. 2. de Visibili Dei Apparitione. Aliquando solum auditum esse, & non conspectum, ille locus videtur insinuare, vbi, Genes. 3. describitur deambulasse in paradiso, ad auram, post meridiem; & vocasse a. I. se a. I. adam dicens: *Adam ubi es?* (quamvis vocem illam, tum ab. A. damo velis esse auditam. Tostatus, quando iam Deum præsentem conspexit. quod si concedamus, ad primum Apparitionum genus hæc reuocabitur)

Abrahamo nonies locutus est Deus, vt historia Moysis docet. primum, quando relicta patria iussit ipsum proficisci in terram Chanaan, Genes. 12. secundo, quado eandem terram semini eius promisit,

H h 2

Post

postquam mandato Domini paruit, ibidem Gen. 12. tertio, quando, postquam Ioth cēsit terram Sodomorum, illa promissio secundo repetita est, Genes. 13. quarto cū promisit posteritatem, quæ sua multitudine esset æquatura stellas cæli, Genes. 15. quinto, præceptum dedit circuncisionis, Genes. 17. sexto, cum tres Angelos humana, specie hospitio excepit, Genes. 18. septimo, cum iussus est filium cum ancilla eijcere, quod vxor vrgebat, Gene. 21. Octauo, cum Isaac filium iussus immolare, Gene. 22. Nono, cum eundem immolare prohibetur. Ibidem. Omnibus his locis locutus Deus a brahamo. Sed non humana, & externa voce omnibus. quocirca nec omnes hæ locutiones huius loci. An saltem aliqua vel plures? Si aliqua, vna nona, hic locum habet.

Nec ita locutum esse Deum; vt sub humana forma etiam sit visus, diximus lib. 1. superius, cap. 2. An aliquando locutus etiã & nõ visus. Certò hoc constare non potest. si alicubi; tum est locutus, cum post egressum suum ex arca oblationemq; holo causti hæc Dei verba vir sanctus accepit: *Nequaquam vltra maledicam terra propter hominem. sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* &c. Genes. 8. Nec huic obstat, quod vbi noster textus habet, *Ait ad eum Dominus,* hebraicè sit *dixit ad cor suum,* græcè, *dixit recogitans,* Chaldaicè, *dixit per verbum suum:* nõ, inquam, hoc obstat, Nõ enim negat Deum humana voce esse locutum, sed insinuat magnò iudicio esse locutum, ratumq; eius fuisse decretum.

5: Externa voce Deum locutum Moyfi antequam aegyptiacum ingrederetur iter, tertio; docet tertium & quartum caput Exodi. & si non locutiones hæc omnes, certè prima est huius loci, qua in flama ignis dicitur apparuisse de medio rubi, Exod. 3. & Moyfi consilium suum, de populo ex ægypto educendo, aperuisse. Est quoque huius loci alia: quando primum in montem Sinai ascendit, legem accepturus; de qua Exod. 20. Præterea plures aliæ, quæ Exod. 16. & 10. Num. 17. t. 10. & 16. t. 19. & 20. t. 6. alijsque locis referuntur, quibus Deus eundem Moyfi in nube apparuisse, & locutus dicitur.

6: Cum Moyse Deum loquentem audiuerunt Aaron frater, & Maria, soror: Num. 12. Et primum quidem obiter dicentem audierunt omnes; egredierentur castra, atque comparerent, in Tabernaculo fæderis. deinde prolixius eundem audiuerunt Aaron & Maria, commendantem fratrem Moysem, & ipsos, ob murmur redarguentem. Ad commendationem Moyfi faciebas, quod dicebat: *Si quis fuerit inter vos Prophetæ Domini, in visione apparebit ei: vel per somnium loquar ad eum. Aaron talis seruus meus Moyse: qui in omni domo mea fidelissimus est:*

ore enim ad os loquar ei; & palam, & non per anigmata, & figuræ Dominum videt. Ad reprehensionem ipsorum, quod sequitur: *Quare non timuistis de trahere seruo meo Moyse, &c.*

7: Similiter cum Moyse loquentem audiuerunt aliquando Deum Israelitæ: & eodem, quo Moyse modo audiuerunt. *Loquente Domino: Moyse dicitur, Exod. 10. audiebat voces cunctus populus, & lampades, & sonitum buccina, & montem fumigantem; & perterriti dixerunt; Loquere tu nobis, & audimus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.* Et hanc locutionem in 2. Apparitionum genere reponit Tostatus.

8: Iudicum secundo, dicitur Angelus (Dei personam sustinens,) ascendisse de Galgalis: recensuisse beneficia Israelitico populo collata: arguisse summæ ingratitude: pœnam peccati disertis verbis denunciaffe. Omnia, vt videtur, humana externaque voce peracta sunt; quem admodum & Scriptura insinuat, & probat totius populi gemitus. Apparitio hæc atque Dei Locutio, si non ad primum Apparitionum genus pertinet, certè ab hoc secundo excludi vix potest.

9: Iudicum vigesimo, legitur, quod, cum Israelitæ infeliter contra Beniamitas fratres pugnant, Dominum his verbis consuluerint; *exire vltra debemus ad pugnam, contra filios Beniamin, fratres nostros; an quiescere?* Quibus Dominus: *Ascendite; cras enim mittam eos in manus vestras:* Et hæc locutio, forsitan huius loci est. Sed de ea quid certius, inferius, quando de Vrim & Thummim agemus.

10: Locutus quoque est Dominus Samueli, & quamuis visus non sit, omnino tamen credi potest aures eius voce externa percussisse; si non quando primo, secundo, & tertio vocatus; certè quando intellexit à Domino se vocatum: & vocatus audiuit, quod Deus facturus esset rem in Israel, *quam quicumque audiret, amba eius aures innirent.* Vide cap. 3. libri primi Regum.

11: Et Dauid, locutus est Deus: sæpius consultus: aliquando etiam non consultus. Et si non semper, sæpe, vt credi potest; voce externa, quæ ad corporis aures perueniret. Res pluribus sacræ Scripturæ locis doceri potest. Vide cap. 3. primi Reg. &c.

12: Locutus quoque videtur Eliæ, hoc modo: quem admodum Tertius Regum docet, cap. 19. sic enim legimus. *Sermo Domini factus est ad eum (Eliam latitantem in spelunca.) Quid hic agis Eliæ? & rursus: Vade & reuertere in viam tuam, & plura, quæ ibidem sequuntur, de quibus postea nos pluribus.*

13. Et Iobo locutus est Dominus de turbine, magnumque cum ipso sermonem miscuit, cap. 38. libri Iob. atque, ut historia insinuat, locutus est voce externa. Veri simile quoque eodem modo locutum amico Iob, Eliphaz, quando eundem cum socijs, (capite ultimo,) iubet placare iratum se sumptis, & in sacrificium oblati septem tauris totidemque arietibus. *Summe*, inquit, *vobis septem taurorum, & septem arietes: & ite ad seruum meum Iob, & offerite holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis, &c.*

14. Sæpius Deum hoc modo locutum esse: locutum quoque pluribus hominibus vix dubitamus. Verum siue sæpius locutus sit, siue non: siue pluribus: siue paucioribus: dubium non est, præter Intellectualem, quæ interius in mente peragitur, locutionem: præter locutionem, qua simul sub forma humana videtur Deus: dare externam aliquam: qua quamvis externa forma non videatur, *externa tamen voce loqui verè auditur*, quod hoc capite ostendere nobis fuit propositum.

CAPVT III.

Quæ & quot sint præcipua genera & modi, quibus Deus olim per externam vocem, quamvis sub humana forma se non exhiberet, locutus sit.

1. **M**ODOS, quibus Deus loqui dicitur, decem recenset B. Gregorius, lib. 28. Moral. cap. 2. & sequentibus vsque ad septimum. sed qui omnes, ad duos primos, reuocantur. *Duobus*, inquit, *modis Locutio diuina distinguitur. An per se metipsum loquitur Dominus; aut per creaturam angelicam eius ad nos verba formantur. Cum per se metipsum loquitur, unum modum obseruat. Sola enim nobis vis interna inspirationis aperitur. Cum per Angelum; habet varios. (nouem). Nunc voluntatem suam indicat solis verbis. quæ admodum petenti Domino: Pater clarifica filium tuum; respondit protinus; Et clarificauit & clarificabo. Aliquando solis rebus demonstrat: cum nihil verbo dicitur; sed ea, quæ futura sunt, assumpta ex elementis imagine nunciantur, sicut Ezechiel. 1. ipsi, per se esse Electi; incarnationis mysterium aperitur: Aliquando simul rebus & verbis: cum quibusdam motibus insinuat hoc, quod sermonibus narrat. Ita Adamus Domini increpantis verba audimit, in medio paradisi, quando uenit deambulans, ad auram, post meridiem. Aliquando imaginibus cordis oculis ostentis, per Angelos loquitur; sicut paulo, Actuum 16. in visione noctis, vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogauit. Aliquando imaginibus & ante corporeos oculos, ad tempus,*

ex

ex aere assumptis, per Angelos loquitur: sicut Abrahamo, per Angelos ab humana forma apparentes, locutus est Genes. 18. Aliquando caelestibus substantijs loquitur: sicut, baptizato Domino, vox de nube sonuit, dicens: *Hic est filius meus dilectus*, Matt. 17. Aliquando loquitur, terrenis substantijs, sic verba in ore asina formauit, cum Balaam corripuit. Num. 22. Aliquando simul & terrenis, & caelestibus: sicut ad Moysen in monte, cum inssionis sua verba edidit, ignemque rubumque sociauit. Exod. 3. atque aliud inferius, aliud superius inxist. Denique & per Angelos nonnunquam humanis cordibus virtutem suæ inspirationis infudit. Unde & Zacharias ait, cap. 2. *Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Dum ad se quidem, sed in se tamen loqui Angelum dicit, liquido ostendit, quod is, qui ad ipsum verba faceret, per corpoream speciem extra non esset.* Hæc paulo fusius Gregorius: & doctè. veruntamen huius loci non sunt omnes hi modi. Externa tantum locutio, & quæ verbis fit, ad secundum genus Diuinarum Apparitionum pertinet.

B. Augustinus, 16. de Ciuit. Dei, cap. 6. tres modos recenset. *Veritas*, inquit, *incommutabilis, aut per se ipsam loquitur ineffabiliter rationalis creatura mentibus: aut per mutabilem creaturam loquitur, siue spiritualibus imaginibus spiritui nostro, siue corporalibus vocibus nostri corporis sensui.* Sed nec ista distinctio nobis seruit; quamvis optima sit. Vnum solum dictorum membrorum, quo *corporalibus vocibus* sensui nostro loqui dicitur, ad hoc Apparitionum genus, & hanc Dei locutionem, de qua nobis est sermo, pertinet.

Alphonsus Tostatus item, quæst. 1. in cap; 20. Iosue, varios modos diuinæ Locutionis distinguit. sed quæstione 18. in 3. Regum, cap. 13. quinque ponit præcipuos. *Prima* sit inquit: *in effigie assumpta. altera, sine effigie assumpta: ita, ut tantum vox audiat. tertia, per immutationem phantasiae, in somno, quomodo Deus communiter solet loqui Prophetis, veteris Testamenti. quarta* sit, *per immutationem intellectus, sine aliqua exteriori apparitione, siue voce, siue somno; sed tamè per ecstasi.* Quinta, *per immutationem intellectus, sine ecstasi.* Vide hic Tostatium. Sed nec hæ omnes huius loci sunt.

4. Externa Dei locutio, quæ verbis, ad mortales fit, hic nobis tantum distinguenda est: eius tantum genera, siue modi discutiendi. Melius verò, ni fallimur; distingui illa non potest; quam per eos modos, quos alios, atque alios, Deum obseruasse legimus; quando arcana cordis sui, externa voce, mortalibus patefecit. Nunc enim per *nubem* locutus est Deus: nunc per *ardentem rubum*: nunc per *ignem*: nunc in *turbine*: nunc in *sibilo*: nunc de *Propitiatorio*: nunc de *calo*: nunc per *urim & thammim*. Omnium exempla suppeditant Sacre literæ.

Per

8. Per *nubem* saepius locutus est Deus Moyfi. Exodi 16. sic legimus. *Ecce gloria Dei apparuit in nube: & locutus est Dominus ad Moysen dicens: Audisti murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos, & c.* Numerorum 16. hoc modo: *Cumq; oriretur seditio & tumultus increfceret, Moyses & Araon fugerunt in tabernaculum foederis; quod postquam ingressi sunt, operuit nubes: & apparuit gloria Domini: dixitq; Dominus ad Moysen; Recedite & c.* Deut 31. ita apparuit Dominus, in columna nubis: dixitq; ad Moysen. *Ecce tu dormites cum Patribus, & c.*

6. Eidem Moyfi locutus est Deus per *ardentem rubum*. Historia rei gestae ab eodem Moyse, his verbis, describitur, Exod. 2. *Moyses venit ad montem Dei Oreb. Apparuitq; ei Dominus, in flamma ignis, de medio rubi, & ait. ei: Moyses, Moyses? Qui respondit, Adsum. Et ille: Ne appropies, inquit, huc: Solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est. Et ait: Ego sum Deus patris tui: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, & c.* An alijs apparuerit locutusque sit Deus, per *rubum*, incertum. Esdræ 4. cap. 14. per eundem legitur locutus Esdræ: sed liber hic cononicam auctoritatem non habet.

7. De medio ignis locutus est Deus Israelitis, in monte Oreb. *Locutus est, (dicitur, Deut. 4.) Dominus ad vos, de medio ignis. vocem verborum eius audistis: & formam penitus non vidistis. & paulo post. Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est Dominus in Oreb, de medio ignis. & cap. 5. facis ad faciem locutus est nobis, in monte, de medio ignis.* Eandem locutionem repetit Dominus, Deut. 9. tex. 10. & 10. text. 4. sed pluribus persequitur Moyses cap. 19. & 20. Exodi.

8. De *turbine* Iob audiuit loquentem Dominum. Sic enim legimus, Iob cap. 38. *Respondens autem Dominus Iob, de turbine, dixit: Quis est iste, inuoluens sententias sermonibus imperitis? vidi ibidem longissimū sermonem Domini. An idem Dominus de turbine locutus sit amicis Iob, cap. ultimo, non quidem dicitur; sed tamen locutum esse nō sine ratione praesumitur.*

9. In *sibilo* locutus est Eliæ, 3. Regum 19. Non enim, vt Dominus praedixerat, *in spiritu, non in commotione, non in igne: sed in sibilo auræ tenuis.* quocirca cum hunc obseruaret Propheta, operuit vultum suum pallio: & primum quidem Dominum audiuit interrogatē, quid ibi, in spelunca, ageret, tum mandata dantem de vnguendis Hazael, Iehu, & atque Elisæo: primum illum, in Regem Syriae; alterum, in Regem Israel; tertium in Prophetam Domini.

10. De *propitiatorio* se responsa daturum promisit Deus. *Inde, inquit, Exod.*

Exod. 25. *precipiam, & loquar ad te, supra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam Testamenti cuncta, qua mandabo, per te, filijs Israel: Deditse potest docere Moyses. Nam Numer. 7. sic legimus. Cumq; ingrederetur Moyses tabernaculum foederis; vt consubret Dominum, audiebat vocem loquentis ad se, de Propitiatorio, quod erat super arcam Testamenti, inter duas Cherubim, vnde & loquebatur ei.*

Sic Deum aliquando auditum esse de *calo* dubium non est. Pro hoc est ipsius vox facta super Christum, Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus: & illa, Ioan. 12. Clarificauit & clarificabo.* Et, vt in nostris, Veteris Testamenti Locutionibus maneamus, illa ad Samuelem puerum facta, 1. Regum 3. illa, qua Abraham prohibitus est manum extendere in filium, Gene. 22. & illa forsitan, quam audierunt Israelitæ Iudic. 2. capite.

Per *Vrim & Thummim* creditur Dauid quaesiuisse, & accepisse diuinum responsum, 1. Regum 23. *Si tradent me, quærebat Dauid, Viri Ceile in manus eius: & descendet Saul, sicut audiuit seruo tuus? Domine Deus Israel, indica seruo tuo. Et respondit Dominus: Descendet, tradent. & ca. 30. Persequar latrunculos hos, & comprehendā eos, an non? Dixitq; Dominus: Persequere; absq; dubio enim comprehendes eos, & excuties eis pradam.*

CAPVT IIII.

De Dei, in veteri Testamento Locutione, per nubem facta.

IN omnibus propemodum iam recensitis modis, quibus Deus & locutus dicitur, & auditus, aliquid est commune; aliquid proprium. Commune est, quod sensibilis quædam vox percipiatur: quod Deus se quasi occultet: quod de diuinis rebus homines erudiantur, & c. Proprium quod hinc *nubes* fuerit, ex qua vox prodierit; ibi *rudus ardens*, alibi *ignis*, *clibi turbo*, vel quid simile vtraque, quia ad Dei Apparitionem Vocalem, siue Locutionem eius externam pertinent, examinanda sunt, principium instituiamus à proprijs: & quidem à *Nube*.

Duplicis *Nubis*, inter alias, in sacris literis fit mentio. Ex vtra Deus locutus sit, forte dubium est. Vna potest dici *dirigens*; altera *protegens*. Illa dux populo Israelitico fuit, in deserto: hæc eundem ab æstu solis defendit. Vtriusque mentio fit, Num. 14. *Habitatores terræ huius (loquitur Moyses Domino) audierunt quod tu Domine in populo tuo sis: & Nubes tua protegat eos: & in columna Nubis praecedis*

eis. Prior est, in qua loquutus Dominus; non posterior. Vide Tostat. quæstio. 10. in 33. Exodi.

3. Nubis huius varia, in Scripturis, nomina. Aliquando simpliciter *nubes* dicitur, vt Exod. 40. *operuit nubes tabernaculum testimonij*. Aliquando *nubes Domini*. Exod. 48. *Nubes Domini incubabat per diem tabernaculo*. Aliquando *Caligo*. Exod. 20. *Accessit Moyses in caliginem*. Aliquando *tenebra*. Deut. 4. *Accessistis ad montis radices, in quo tenebra & caligo*. Aliquando *columna ignis* sic Num. 14. *In columna ignis dicitur per noctem præcessisse Deus*. Aliquando *ignis*. Exod. 40. *Ignis in nocte videntibus cunctis populis apparebat*. Aliquando *gloria Domini*, vt 2. Paral. 5. *compleuerat gloria Domini, domum Domini*. Aliquando *maiestas Domini*, vt 2. Paral. 7. *Maiestas domini impleuit domum Domini*.

4. Et quæ nominum *ratio*? Res non distinguunt diuersas. Eadem res & *nubes* fuit, & *ignis*, & *columna ignis*, & *caligo*, & *tenebræ*, & *gloria*, atque *maiestas Domini*. Potest id aliunde clarum esse, sed maximè, 2. paral. 5. vbi eandem omnino rem iisdem nominibus compellat. *Impletur, dicitur ibi, Domus Dei nube, ne possent sacerdotes stare, & ministrare, propter caliginem. Compleuerat enim gloria Domini domum Domini*.

5. Sed tamen rei vnus diuersas condiciones diuersa hæc nomina infinuunt. *Nubes* dicitur, quia speciem nubis referebat. *Columna nubis*, à forma, quam habebat. *Nubes Dei*, quod Dei quoddam singulare effectus opus, & instrumentum. *Caligo*, ab obscuritate, quæ eidem inerat. Eandem ob causam *tenebræ*. *Ignis*, quod luceret nocte, & quoddam effectus in castra lumen diffunderet. *Ignis columna*, ob formam, quam plerumq; & interdium, & nocte referebat. *Domini gloria atq; maiestas*, quod Deum gloriosum, & omnibus dominantem, præsentem testaretur.

6. Nubis vero *speciem* referebat, non sensui tantum interiori, quem imaginationem dicimus, sed exteriori quoque. Neque enim ab vno tantum, cui Deus locuturus, conspiciebatur: sed à copiosa sæpius multitidine, ad quam nullus diuinus erat sermo. Præterea, sua præsentia sæpe templi, aut tabernaculi aditu alios prohibebat. Moueri quoque nunc huc, nunc illuc videbatur, quæ profectò, si imaginatione tantum Nubes constitisset, obseruata minime fuisset.

7. Quamuis autem extra hominis sensum fuerit: vtrum tamen vera, an *apparens* *nubes* fuerit, quæri potest, & ambigi. Certè vera *nubes* iis locis, vbi hæc nostra conspecta est, non conuenit: vera sedes suas, non prope terram habet, in inferioribus locis, sed superioribus, Do-

cent

cent hoc, rerum Magistri, Philosophi: sensus demonstrat: confirmat ratio. Sed tamen veram fuisse quemadmodum nullus negat, ita non temerè asseritur: quamuis extra locum suum, Dei voluntate, atque Angelorum ministerio, fuerit.

8. Quomodo igitur *ignis*? An non sibi contraria *nubes & ignis*? Verus *ignis* *nubes* illa non fuit. speciem ignis tantum præfererebat. Illuminabat, & fulgebat, vt ignis: non ardebat, nec calefaciebat, vt ignis. Hoc Scriptura intinuat, quando, quam nunc ignem nominat, nunc vocat *speciem ignis*; imò quasi speciem ignis, vt obseruauit Exod. 13. quæst. 14. Tostat. Et si verus ignis, quomodo non tabernaculum cõsumpsit? cum nunc eidem incubaret? nunc ingrediens totum occuparet? nunc circundans inuolueret?

9. Illuminabat verò nocte tantum. Vnde 2. Esdræ 9. dicitur, *Columna Nubis nõ recessit ab ijs per diem, & columna ignis per noctem*. Interdium quid eius lumine opus, cum sufficientissimum præberet magnus Sol? Et castra illuminabat: quanto lumine? quanto tot hominum millibus, tot tribubus distinctis residentibus opus erat. Quamquam & præter hoc, quod castra nocte illuminaret; etiam ducis officio aliquando functa sit. sic enim iam citato loco legitur. *Columna ignis non recessit ab ijs, per noctem, vt ostenderet ijs iter, per quod ingrederentur*. Et Exod. 13. *Dominus autem præcedebat eos, ostendendo viam, per diem, in columna nubis, & per noctem, in columna ignis, vt dux esset itineris vtrouque tempore*.

10. Quod *tenebræ atq; caligo* dicitur, idem est, ac si *nubes tenebrosa* dicitur, ac *caliginosa*; quemadmodum quoque dicitur, Exod. 14. *Obscura* siquidem interdium erat, ob sui densitatem. hinc & densissima dicitur Exod. 19. non, vt quædam aliæ *nubes*, *transparens*. Neq; enim commodè se ducem itineris præbuisset, tam numeroso præsertim populo, quantum genus Isacidum constituebat, si *transparens* fuisset & rarior; intuitumque ipsam visum non terminasset. Non assentimur illis, qui densitatem hanc volunt seruijsse ad solis ardorem à castris arcendum. *Nubes*, cuius mentionem Thefi 2. fecimus hinc seruiuit: hæc tanto exercitui, maximè cum tabernaculo plerumq; incubaret, non suffecisset.

11. Paradoxum porro videri non debet, quod eadem & *ignis* dicatur, & *caligo atque tenebræ*. quia neque verus ignis fuit, vt diximus, neque eodem tempore ignis incretur, & nomen habet, atque caliginis & tenebrarum. Interdium nomen tenebrarum atque caliginis, quemadmodum & simpliciter *Nubis* habebat; nocte ignis. quia quæ nocte, quasi ignis, lucebat, interdium, veluti crassior *nubes*, erat obscura.

112

An ma-

12. An *manus* in ipsa lumen nocte, quam interdiu? Certè interdiu non omni lumine carebat. Videbatur enim, & Nubes agnoscebatur. Et quod interdiu aliquantum fuit; potuit accedentibus noctis tenebris illustrius apparere, & maius videri, quamuis luminis gradibus non cresceret. Maius enim (solis v.g.) lumen obfuscat minus, planetarum scilicet, (quæ tamen sole recedente maius lumen accipere videntur, quamuis non accipiant) Et hîc ita potuit accidisse. Veruntamè, quid prohibet, si noua quadam lumine accessione nubem nocte dicamus creuisse?
13. *Columna* nomen, vt diximus, formam nubis indicat: & duplici nomine ab hac alijs nubibus distinguit. Cæteræ figuram certam non habeant: nunc hanc habent, nunc aliam: prout nouæ materiæ adiectione, aut detractioe crescunt vel decrescunt; aut ventorum impulsu concutiuntur. Deinde fluere videtur, aut iacere. Nostra *columna* sua figura refert. Nostra non fluit, aut iacet: stat per modum columnæ erecta. Tostatus q. 13. in 13. Exod.
14. Figuram tamen *semper eandem* non videtur seruasse. videtur aliquando defluxisse aut fluxisse. Quo modo? quia, quæ per modum columnæ, aut populum præcedebat, aut super tabernaculum erecta consistebat, aliquando tabernaculi ostium occupabat: aliquando tabernaculum ingrediebatur & implebat; aliquando ita tabernaculum exterius inuoluebat; vt tantum nubes, non tabernaculum conspiceretur fluxisse tunc ipsam aliquantulum credi potest; aut certè non omnino eandem, quam prius, figuram formamque retinuisse. Vide Tostatum, q. 10. in Exod. 33.
15. Forsitan ob hanc causam *Nubes Dei* dicitur: quasi non naturæ sit nubes, sed auctoris naturæ, Dei: siue non naturalis, sed diuina. Vt vt hoc sit, si non propter hanc *Dei* dicitur, ob quatuor alias (quas miracula Tostatus vocat, q. 13. in 40 Exod.) merito id nomen obtinet. ob locationem, per mansionem, immutabilitatem, motum: quæ singularia habuit præ alijs.
16. *Locus* aliarum est media aeris regio: nostræ non media; sed infima; in qua illæ viribus proprijs consistere nequeunt. Hærebat enim plerumque tabernaculo; quasi humi fixum erat. Quid quod ipsam quandoque terram lambebat? quando vel ostium tabernaculi occupabat, vel tabernaculum ingrediebatur?
17. Aliæ rarissimè consistunt: huc atque illuc nunc vi ventorum impelluntur, nunc solis radijs attrahuntur, nunc à vicinis protruduntur: *Hærebat* nostra tabernaculo pluribus quandoque diebus, mensibus pluribus. quandoque, & quamdiu populo, vno in loco, consisten-

consistendum erat, fixa & immobilis persistebat.

Et perpetua quasi aliarum est *vicissitudo*. generantur, corrumpuntur; crescunt decrescunt: condensantur, rarantur. Quæ Deo loquenti, & populo proficiscenti, in deserto, seruiebat, constans erat. vna semper, eademque videbatur. non vna alij succedat. Et, quod mirum; tot annis, quibus populus ille errabat, constans erat. *Nunquam de fuit columna nubis per diem*, dicitur Exod. 13. *nunquam columna ignis per noctem*. & Nehemiæ 9. *Tu autem*, inquit Leuitæ, *Domine in misericordijs tuis non demisisti eos* (patres nostros) *in deserto: columna nubis non recessit ab ijs; per diem, vt duceret eos in viam; & columna ignis, pernoctem, vt ostenderet ijs, per quod ingrederentur*.

Motus eius maxime præter naturam fuit. Vnus propemodum est aliarum omnium, lateraris. Vel enim ab oriente in occidentem, vel contra: vel ab austro ad Aquilonem, vel contra, mouentur. Omnis ipsarum alius motus ad hos quasi accedit. Nostra nubes nihil simile habuit. Nunc progrediebatur: nunc ascendebat: nunc descendebat. Aliæ se ventis spirantibus accommodant, aut vim solis sequuntur: hæc contrarium ventis sæpe cursum tenuit, & à sole identidem recessit. Aliæ velocissimè aliquando impelluntur; nostra gradienti populo se semper accommodabat, tardiusque incedebat.

Atque ob has causas nostra, *Dei Nubes* dici potest, quod non aliarum condiciones subiret. Sed & *Dei* dici potest etiã propterea, quod non viribus naturæ esset producta, ad aliarum modum; sed virtute quadam, vires corporalium atque naturalium rerum superante, Angelorum, inquam, qui eandem quoque, vt produxerant, ita ne concideret, conseruabant.

Dei etiam hoc nomine dici potest, quod Deum præsentem esse demonstraret. Quocirca & Moyses, quandoque Dominum consulurus erat, ad nubem confugiebat, & coram nube, quasunque habebat, Deo necessitates proponebat, Dei responsa expectabat & accipiebat.

Denique *Dei* dicitur, quod gloriæ & maiestatis Dei imaginem & euidens esset argumentum. Quamuis enim alijs rationibus gloriam & maiestatem suam Deus potuerit declarare; in supero tamen corpore, quod cælo est vicinius, magis declarabat: quemadmodum idè ipse, quamuis vbique sit; in cælo tamen sedem habere, residere, & dominari dicitur. vt mirum non sit, toties in sacris Scripturis *Nubes* diuinæ maiestati testimonium dare. *ponit ipse arcum suum in nubibus*, Genes. 9. misericordiæ suæ, atque fœderis; quod humanum genus de terra delecturus non sit, testimonium. dicitur *ascendere super nubes*

bem leuem, Isaia 19. *In nube demonstravit gloriam suam* tribus Apostolis Dominus, Matth. 17. *Nubes suscepit eum ab oculis discipulorum*, cū cælos conscēdit, Acto. 1. *Super nubem sedere dicitur*, Apocalyp. 14. *nubes & caligo in circuitu eius*, Psalm. 96. *Cum nubibus veniet ad iudicandum vivos & mortuos*, Matth. 24.

23. Atq; hoc postremū suspicor esse causam, cur Nubes hæc, & gloria Dei, & maiestatis Dei nomē obtinuerit, in sacris literis; vt gloria atq; maiestas Dei dicatur apparuisse, descēdisse, visa esse; quando *Nubes hæc* apparuit, descēdit, visa est. Neque enim parum ad Dei facit gloriam & maiestatem, quod ipsi quoq; *nubes* deferuiāt, & vt id præstēt, sua quasi propria munia atque officia relinquunt. Nisi fortē *gloriam Dei eiusque maiestatem* dicere velimus ipsum Deum gloriosum atque magnificentum, cuius præsentia testis esset *nubes*.
24. Hæc quæ diximus, ipsa nomina de Nube nostra suggerunt. Ex his alia haud difficulter licet colligere. Primum est, *quatuor Nubis huius officia & functiones* fuisse. primum est ducem esse itineris; & viam, qua progrediendū est, ostendere. secundum, de nocte, in castris præbere lumen. tertium, instrumentum esse, per quod Deus loqui sua hominibus consilia patefacere, & vota vicissim hominum voluerit intelligere. quartum denique maiestatis Dei atq; gloria ipsius esse testimonium.
25. His quatuor adderem quintum; quod hac eadem Nube demonstrat *placuisse* sibi, quod suo nomini extructum fuerat Tabernaculum. Neque enim rarum est Deum diuinitus, & quibusdam q. prodigiis demonstrare, quas res probet, quibusue recreetur. Levitici 9. probat sacerdotum consecrationem igne diuinitus demisso, Tertio Regum 8. templum à Salomone extructum, nebula, quæ templum ita impleuit, vt eius aditu prohiberentur Sacerdotes teste Tostato, 3. Reg. 8. q. 7. Itaque & hic constructum Tabernaculum probare potuit hac prodigiōsa q. *Nube*.
26. Deinde ex dictis *quantitas* eiusdem Nubis colligitur. Parua esse non potuit, quæ & tabernaculum aliquando inuoluit; & tam numeroso populo, in tot tribus distincto, obiecta fuit, quamque intuen-do sciuerunt vniuersi, quod iter ingrediendum fuit. Et *altior* quoq; debuit esse, quam latior. Id quidem *columna* nomen insinuat, sed ratio probat. Nam debuit ab omnibus conspici, ad quod altitudo faciebat, debuit in biuio hanc, non illam viam demonstrare. quod si latior fuisset, præstare non potuisset. Tostatus legendus in 17. Matth. 9. 74.
27. Colligitur tertio, *quibus locis* sedes suas habuerit. A Tabernaculo

vix fuit diuisa. Illi vel insistebat, & q. incubabat, vel cooperiebat; vel ingrediebatur, vel ostiū occupabat, siue illud esset in medio castrorum; vt fuit maius illud, quod Deus præceperat: siue extra castra; vt erat illud, cuius mentio fit, Exod. 33. Sed tamen, quando castra mouenda; vniuersum exercitum præcedebat: atque tunc vexillo tribui Iudæ infedisse verisimile est, vt infedisse censet Tostatus, quæstione. 11. in 40. Caput Exod. Forte eidem infedit, antequam Tabernaculū fuit extructum.

Veruntamen non vbicumque Nubes, reperiēbatur, ex illa responsum dabat, & loquebatur Deus. Alia aliis locis officia habebat. Si sublimius in aere castra præcedebat, ducem præbebat se itineris. Si Tabernaculo insidere aut vexillo tribus Iudæ conspiciēbatur, Dei demonstrabat præsentiam, & erga populum suum, promptum studiū. Si Tabernaculum completeret, testimonium erat Tabernaculū Deo placere. Tum ex ea loquebatur Deus, quando vel ostium Tabernaculi obsidebat, vel Tabernaculum ingrediebatur.

Hæc de Nube, ex qua Deus locutus. Quo modo verò locutus: qualingua, quam ob causam ex obscura Nube, & quis vocis verus propriusque author fuerit, aliaque his similia, alium locum postulant. Nunc alteram Locutionem per *Rubum incombustum* factam excutiamus.

CAPVT V.

De Dei in veteri Testamento Locutione, facta Moyse, per Rubum incombustum, quamuis ardentem.

QUÆM AD MODVM Nubes, in qua Deus dicitur apparuisse atque locutus, varia in Sacris literis habet nomina: ita quoque *Rubus*, in quo apparuit, & locutus est Moyse, Exod. 3. Nunc simpliciter *Rubus* dicitur, vt Actuum 7. *Deus apparuit illi (Moyse) in rubo*. nunc *ignis flamma*, ibidem: *Apparuit illi in deserto montis Sinai, in igne flammæ rubi*. nunc *flamma ignis*, Exod. 3. *Apparuit Dominus Moyse in flamma ignis*. nunc *visio magna*, Exod. 3. *vadam & videbo visionem hanc magnam*.

Et hæc nomina non diuersarum rerum sunt, sed vnius; a liter atq; aliter se habentis, aut, ad summum, duarum certo modo se afficientium. Quidquid ibi conspiciēbatur, vnde diuina vox prodiret, *rubus* erat, & *ignis*. quocirca & rubus incombustus aliquando dicitur, & rubus ardens.

Neque enim aliud hic *flamma ignis* est: aliud *ignis flamma*; aliud *ignis*. Præter rubum quidquid erat, ignis erat: qui *flamma* dicitur; quod ad

quod ad modum flammæ ardentis se haberet: & ignis flamma, quod sine igne flamma consistere non possit, imo ipse sit ignis.

4. *Uisionem magnam*, eundem Rubum vocat Moyses, nullo respectu habito ad Deum, quoniam cum hoc nomine compellat, nondum constabat Deum in Rubo appariturum aut locuturum. *Magnam* vocat, quod res esset admodum insolita, Rubum in medio ignis positum esse, ardere etiam; & non conflagrare, non consumi.
5. Alioquin comparatione Dei meritissimè *magna* dici posset, quod qui in ea esset, & ex ea loqueretur, magnus esset. *Magnus enim Dominus noster*, inquit Dauid, Psalm. 43. *Et quis sicut Dominus Deus noster?* Psalm. 112. *Tanquam momentum statera; sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, qua descendit in terram:* Sap. 11. *Et Isaia 40 Ecce gentes, quasi strilla stule, & quasi momentum statera reputata sum: ecce insula, quasi puluis exiguus: & libanus non ad accedendum, & animalia eius non sufficiunt ad holocaustum. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo: & quasi nihilum & mane replete sunt et.*
6. *Magna* & significatione dici potest, scilicet, quia magnas res significabat. Quas vero? Primum quidem conditionem populi Israelitici, pro quo in libertatem asserendo Moyses vocabatur. Quemadmodum enim Rubus quamuis paruus in igne constitutus non consumebatur: ita, paruus Iudeorum populus, quamuis igne tribulationis quasi excoqueretur ab Agyptiis, consumendus non erat. Deinde illæsam integramque virginitatem sanctissimæ Dei genetricis, cuius ille egregium fuit argumentum: vt non immeritò Ecclesia dicat, *Rubum quem viderat Moyses incombustum, conseruatam agnouimus, tuam laudabilem virginitatem.*
7. Verum, vt diximus, horum rationem non habuit Moyses. Mirum ipsi videbatur, & magnum, Rubum ardere, flammamque emittere; nec tamen comburi id est consumi.
8. Sed quid si ideo non combustus, quia humiditate sua igni ardenti restitit: nulla tum res insolita; nulla noua. dici hoc non potest, quia humidum quidquid erat, poterat sua virtute exficcare ignis. Non enim paruo tempore Rubus in igne hæsit. Primum enim postquam Moyses interiora deserti ingressus esset, ardentem conspexit. miratus de hinc, vnde in deserto ignis. creuit admiratio, quod quem aliquantulum conspiceret ardentem, non consumeretur. Constituit hinc apud se rem explorare. Accedentem prohibet vox, de Rubo prodiens, nisi discalciatum. voci paret, Rubo que discalciatis appropiat: adstat curiosius intuetur: nondum destitit ignis: quin imò omnis (longa satis) cum Deo sermocinatio, ardente semper Rubo, perfecta est.

fecta est Tempus hæc requirunt.

Forfitan verus ignis non fuit, qui Rubum occupabat: quemadmodum nec ille, qui nocte se ducem itineris Israelitis, in deserto, præbuit, & castra illustrauit. Multum hic ab illo differebat. Verissimus hic fuit, quocirca & nunquam alio, quam ignis, nomine, in factis literis, appellatur; cum ille *quasi ignis* quandoque dicatur. Et si verus non fuit; nullum hinc miraculum; quod tamen agnoscit Moyses, & cum Moyse vniuersa agnoscit Ecclesia; tum in Rubo, tum in sanctissima Dei genitrice, cuius integram virginitatem hic Rubus significabat.

At si verus ignis, vnde allatus? An ex inferioribus terræ locis erupit? Non erupit. Ex quibus enim? Ex inferno? Non illum Deus alijs, quam cruciandis damnatis vult seruire. Ex visceribus fortè terræ, quæ quibusdam in locis ignem fouet & continet? At si hoc, & antea aliquando ibidem ignis fuisset obseruatus, & postea, sed nec idè ignis Rubum ibidem permisisset illæsum.

Ex cæli forfitan dimissus eo loco, vbi ignis esse dicitur, proximo illo orbibus cælestibus. Sed ignis ille, propter sui raritatem, non conspicitur: & vt Tostatus existimat, ex supero loco ad inferum, vbi Rubus crescebat, transferrî non potuit, ob frigidam aeris intermediæ regionem, quæ eundem extinxisset.

Productus est igitur eo loci, vbi conspectus, A quo verò? A Deo, inquit Tostatus. Immediatè, an opera Angelorum mediante? Immediatè à Deo; respondet idem Tostatus. Non damnamus docti viri sententiam. Sed tamen, quid prohibet opera Angelorum dici productum? potuerunt illi, vt in scholis loquimur, *actina passiuus* coniungere, illumque hac ratione produxisse, quemadmodum igne multo maiora produxerunt. Certè Angelorum opera Deus, in omnibus propemodum similibus rebus, vti solet: Cur hinc vti noluerit, non video.

Magna igitur visio, magna res; quod verus Ignis verum lignum, Rubum, non consumeret. Et cur non consumpsit? Quia Deus, ne consumeret, prohibuit. An quoque hoc per Angelos? Potuit, sed tamen per se prohibuit: eodem, suspicor, modo, quo ingentem illam flammam (quæ etiam Babilonicam fornacem 49. cubitis superauit) ne Danieli cum socijs, vel minimum nocumentum afferret, impediuit.

Prohibuisse vero & hic, & ibi dicitur: non vim igni inferendo: non ignem à corpore auertendo; sed cum igne ad actionem ignis non concurrento. Concursum suum, dum agentibus his inferioribus

Deus cogat, & subrahit, omnem iis agendi vim quasi adimit: propterea, quod, nisi ipse coagat, ille agere nullo modo possit. *In ipso vinimus, moue mur & sumus*. & tritum apud Philosophos est axioma: *In virtute prima: iuse agere secundum*. & illud. *Acaulis equinocis* (qualis est Deus) *ff. Elus omnes pendere in esse, in fieri, in conseruari*.

15. Caterum vt Ignis ille Rubum non comburebat, & confumebat: ita neque calefaciebat, neque calefaciendi vim habebat. Calefactio igni seruit ad combustionem. Instrumentum quoddam quasi est; quo res alias à se, in se conuertit. Et si calefecisset, quo modo calorem diuturnitate teporis in Rubo non auxisset? quomodo nõ consumpisset? dissoluisset? Ideoque non hic tum *magnano visionem* Moyses agnouisset.

16. Lucebat nihilominus hic Ignis: ardebat, flammam emittebat, materiam illi suggerente & præbente, alio ex quo alebatur corpore: non Rubo; quem inuoluebat. Atque hoc corpus sicut fomentum præbuit; ita & combustionem, & vim ignis, quam Rubus non pertulit, suscepit, detrimentum que accepit, & fenfit.

17. Corpus hoc aerem proximum fuisse docet Tostatus. An solus hic? Dubito. verisimile non solum fuisse, si vt superius diximus, ignis huius author non solus fuit Deus, sed, Dei minister, Angelus, cuius vires tantæ non videntur; vt per se, immediatè, aerem in ignem conuertat.

18. Nulla igitur Rubo vis per ignem allata, nulla per ignem Rubo qualitas illata. Rubum solum inuoluebat ignis: omnibus eius lateribus solum se applicabat. partes quasi lambebat: ideoque Rubus ardens dicitur, denominatione prorsus, vt in scholis loquimur, *extrinseca*; eo videlicet modo, quo homo dicitur calceatus, vestitus, ocreatus, armatus.

19. Sed quid Deo loqui cupienti *opus Rubo*? Cur non potius voluit prodire vocem ex terra? cur non ex celo: cur non ex arboribus, quibus, haud dubium, mons Oreb, vbi Rubus, abundauit? Cur & Rubum voluit ardentem esse & igneum? Communem quam hæc Locutio, cum aliis causam habet, postea dabimus: hic propriam inquirimus. Quæ igitur dictorum causa?

20. Causa præcipua Dei voluntas est, qui quoniam Moysi apparuit, & locutus est, *quia voluit*; ita in Rubo tantum, & quidem in Rubo ardente apparuit, & locutus est, *quia voluit*. Quod si voluntatis suæ causas habuit, vt habuisse certum est, de iis nos (nisi aliunde edocti fuerimus) definire certi quid quamuis non possimus coniectare tamen possumus, quemadmodum & conijcimus.

De terra

De terra igitur noluit suam vocem audiri Deus: quia, forsitan, non ipsi conueniebat. Quæ rebus omnibus terrenis erat superior, profectò superioribus potius, quam inferioribus vti debuit; si quando creaturas sibi voluit seruire. Communis omnium est opinio, Deo præstantiora tribuenda: Deum præstantioribus vti. *Calum cali Domino*, etiam impij dicunt, *terram dedit filijs hominum*.

Debit igitur, inquit aliquis; *de celo*, voluisse vocem prodire. Non hoc necesse erat. Licet enim potuerit. licet etiam aliquando inde auditus: homini tamen Pastori, & curam pecoris, in desertis locis agenti, qualis Moyses erat, conueniebat, & expediebat, eo loci, vbi ipse agebat; & ex eo loco audire, qui gregi suo pabulum præbebat; quique oculis ipsius obsequaretur. Familiare admodum Deo est hominum se ingenio moribusque accommodare.

Hæc ratio pro *arboribus* quoque à Deo repudiatis feruit. Quamuis & dici possit, nihil Deum commune habere voluisse cum *Dæmonibus*; quos per arborem locutos esse, in India, refert Alexander ad Aristotelem præceptorem suum Epistola, translata è græco in latinum, per Cornelium Nepotem.

Sed nec *arbores* significationi seruiabant: seruiabat autem Rubus. Maiestas quandam est arborum, respectu Rubi. Arboris nomen non meretur Rubus. Et populus, quem Rubus significabat, & sanctissima Virgo Mater, nullo propemodum loco habebantur. De populo docet id grauissima, quam seruiabat, seruitus de Virgine Matre propria confessio, *Ancillam Domini* se secundò profitentis.

Idem populus, eadem Virgo Mater postulant Rubum incom-bustum. Hoc enim datur intelligi & populum illum non consumi tribulatione, & Virgine Matrem peperisse sine virili semine, salua virginitate. Et populo etiam hoc nomine conuenit Rubus ardens & non combustus, teste Beda super Exod. 3. quod quidem multo tempore affuerit illis flamma & feruor Spiritus sancti, & tamen semper Deo resisterit, vt eorum peccata igne Spiritus sancti consumi non potuerint, nec ipsorum durities ipsa lege tanquam flamma, aut Christi doctrina, emoliri.

Locique quoque ratio, in hac Dei Apparitione & locutione, prætereundã nõ est: quia & eius ratione, Deus habuisse videtur. In deserto liquidè describitur apparuisse in monte Oreb: quæ & S. vocat Moyses

Kk 2

& Dei

& Dei, & quem, nisi discalciato non licuit tangere. *Solue*, dicebat Dominus Moyfi, cap. 3. Exod. *calciamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas, terra sancta est.* In loco hoc *quatuor* rerum causæ explicandæ. Primum, Cur solitudinem, & desertum locum Dominus idoneum Locutioni existimauerit, & elegerit, præ culto, & hominum frequentia celebri. 2. Cur mentem, præ valle? 3. Cur sanctum, præ profano. Deniq; Cur *Dei* iste appelletur locus.

27.

Solitudo diuinis oraculis feruit. Neque enim ita facilè in solitudine, vt ciuitatibus, & hominum frequentia, mens distrahitur. Hinc alicubi Deus Opt. Ofæ 2. *Ecce ego lactabo eam: ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Et à Spiritu ductus est Dominus in desertum; cū maximè diuinis meditationibus operam esset daturus; & de Baptista dicitur:

Antra deserti teneris sub annis.

Ciuum turmas fugiens petisti,

Ne leui saltem maculare vitam

Famine posses.

Sic in *solitudinibus errabant*, quos tantopere commēdat Apostolus Paulus, ad Heb. 11. Et qui olim, familiarius agere, cum Deo cupiebāt, tum in veteri, tum in nouo Testamento, *eremi* fuerūt studiosi cultores. Forsitan & hic locum habet, quod Arioli & Magi responderunt Nabuchodonosor, Dan. 2. *Dijs non esse cum hominibus conuersationem.*

Mons Deo excelso maximè conuenire omnes iudicant. vnde & Deo, in *monte*, templum ædificauit Salomon. Et qui falsis Dijs olim delubra construxerunt, *montes*, præ reliquis locis, delegerunt, quemadmodum veteris Testamenti historia pluribus locis confirmat. Hinc de Deo loquens, propheta, *Leuani*, inquit Psalm. 120. *oculos meos in montem vnde venit auxilium mihi.* & Psalm. 3. *Exaudiuit me, de monte sancto suo.*

28.

Mons hic *Dei* dicitur. Cur vero? An quia valde altus? quemadmodum Psalm. 35. *iustitia tua sicut montes Dei.* An quia excellens? sicuti *cedros Dei*, & *viros Dei* Scriptura vocat excellētes. An quia Deus ibi visus? quemadmodum locum, vbi Deū vidit Iacob, vocauit Phœnuel; Genes. 32. An quia mira quædam Deus ibi est operatus? Omnia hæc hic locum habere possunt: postremū maximè: quod haud pauca sint & parua, quæ in eodē Dominus perpetravit. Apparuit hic Moyfi in Rubo, in hoc, Moyse eleuatis manibus orante Iosue debellauit Amalecitas. Exod. 17. in huius quadam spelunca stans Elias vidit, & audiuit Deum in sibi loauræ tenuis. 3. Reg. 19. Huius petra percussa sitiendi populo præbuit flumen aquarum. Psalm. 105.

29.

Et quia Deo iā tunc in magnis rebus perficiendis seruebat, *sanctus* dicitur

dicitur; quemadmodum *sancta* dicuntur, quæcunque Deo, Sanctorum Sancto, seruiunt; homines, tempora, loca, vasa; quamuis harum quædam, præter hoc, etiam ob consecrationem *sancta* dicuntur, & sunt; qua locus hic sanctus non fuit.

Atque hæc causâ fuit, cur iubeatur Moyfes *soluere calceamenta de pedibus*, antequam ad montem accedat. Sancta pollutis, seu immun-dis pedibus calcanda non sunt. Deo neique, & sanctis locis sua debetur reuerentia. Irreuerentia, diuinitus non semel vindicata est. Id etiam nunc agnoscunt Saraceni; qui fana sua ingredienti calceamenta deponunt. Id olim cognouerūt Philistini, quando idcirco religioni sibi duxerunt, si limen templi Dagon, calcarent, quod in eo ipsorum Deus Dagō mutilatus iacisset 1. Reg. 5. Et Sacerdotes, inquit Rabbi Moyfes Gerundensis, in templo calceati non sunt.

Oreb hic mons dictus, Horeb & Choreb. Et B. Hieronymus eundem hunc cēset cū monte Sinai. Vnde & legem Domini datam legimus, nunc in monte Oreb. Sed magis probatur esse distinctos; hunc ab illo, quamuis radicibus cohæreant: (quæ forsitan causa fuit vt sæpius confundantur) & Oreb multo inferiorem esse altitudine monte Sinai.

CAPVT VI.

De Dei in veteri Testamento Locutione externa, per ignem facta.

LOCVTIO Dei per ignem facta admodum celebris est in Sacris Literis. Sæpissimè eius fit mentio. magno verborum apparatu describitur: tanquam res admodum prodigiosa repetitur identidem. Patet hoc pluribus locis, sed præcipuè Deut. 4. & 5. Exod. 19. & 20. Et illis quidem Deut. refertur locutus: *Locutus est*, inquit Moyfes, *ad vos Deus, de medio ignis*: Exod. vero 19. & 20. qua maiestate locutus sit describitur. Nam (vt ibidem indicatur) primum mandata accepit à Deo Moyfes populo deferenda. hæc erant: *se per iriduum ad Deum audiendum comparere: vestes lauet: ab vxoribus abstineat: montem, in quo locuturus est Deus, non accedat, nisi perire velit.* Deinde cum iam dies tertia inclareretur, dicitur deus magno apparatu descendisse. *Caperunt enim*, inquit Moyfes, *audiri tonitrua, micare fulgura; & nubes densissima operire montem: clangorq; buccine vehementius perstrepere.* adducitur dehinc populus ad radicem montis vocem Domini auditorus: & populus quidem ibiq; persistit; Moyfes verò verticem montis conscendit. *Mox mons cepit fumare; & fumus ex eo ascendere, quasi ex fornace: & sonitus buccine prælatum crescere, prolixiusq; tendere, eratq; omnis mons terribilis.* Locutus

Kk 3

tum

tū Dominus verba legis. *Cuius autē populus*, inquit Moyses, *videbas v. ces, & lampades, & sonitum buccina, motemq; fumantem. & perterriti, ac pavore conuulsi dixerunt Moyli; Loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus, ne moriamur.* Hęc locutio.

In qua quædam historicam postulant considerationem: quædam Physicā: quædam moralem: quædam allegoricam. In *historica* expendendum, quando acciderit Locutio, quando item Moyses mandata illa populo tradenda acceperit: quod illud triduum, quo se populus debuit temporare: quis mons: an totum ignis occuparit: quantum distabat, in monte, à populo Moyses: quod periculum vitæ imminabat accedenti ad montem: an alius sonitus buccinæ à voce rei: iuxta sanctificatio, quæ præscribitur. In *Physica*, quomodo deus dicatur descendisse: qualia illa tonitrua: figura: lampades, quæ videbantur & audiebantur: qualis nubes: qualis buccina, buccinæque sonus: qualis fumus & ignis. In *moralis*, cur vniuerso populo loqui, & apparere Deus voluerit: cur mox ab egressu Aegypti: cur in monte: cur cum tanto apparatu: cur in igne, & quidem tanto: cur noluerit populum montem accedere, sed Moysen tantum: cur accedentem certo mortis genere voluerit occumbere: cur nec pecori montem tangenti parcere: cur triduum preparari ad Deum audiendum: cur lauari vestes; non accedere vxores. In *Allegorica*, quarum rerum pleraque ex dictis sint signa: quarum item verum nos admoneant. Hęc expendenda omnia.

Sed omnibus præmittenda duo. Primum est, Cur hanc Locutionē Dei ab igne denominemus, nō à nube, nō à fulgore, non à fumo, nō à buccina, quorū tamen omnium, in eadē, haud obscura fit mentio. Respondemus nos hinc niti autoritate Scripturę, quæ eodem nomine ipsam plerunque indigitat. Nec malè. Quamuis enim & aliorū celebris hęc fiat mentio, vox tamen ad *populum* facta ex igne, montem occupante, proficisci visa est. Ad populum, inquam facta: quia quamuis eandem etiam Moyses, ex igne, audiverit, cum Deo tamen, etiam in nube, in montis vertice sermonem miscuit, quemadmodum in 19. Exod. testatur Tostatus, & insinuat Scriptura.

Alterum est, Triplicem posse distingui Locutionem Dei per ignē. Prima dici potest illa, quæ in ardenti rubo Moyli facta est. Altera, quæ in columna ignis, quæ & columna nubis dicitur (quæuis in eadem, vt columna ignis dicitur, Deus locutus nō legatur.) Tertia est, qua vniuerso populo, hic, in monte Sinai locutus est. Magnam esse inter has differentiam, si non alia, profecto docent tempora, loca, personæ, quibus acciderit. Porro quam huius est loci, vnica illa est, quæ

ad

ad vniuersum facta est populum. Cuius rationes sequentibus explicemus. Ab historicis incipimus.

Accidit igitur hęc Locutio *tertio mense egressionis filiorum Israel de terra Aegypti*: vt habet initium cap. 19. Exod. id est, mense Maio, Hebræi Siuam vocant, qui tertius fuit à Martio. Hebræis Nisan; cuius decimo quinto die, vt habetur Numer. 33. t. 3. dicuntur profecti ex Aegypto:

Quæ verò die? Tertium insinuat Scriptura. *Sint parati*, loquebatur Deus Moyli, postquam ad Sinai montem peruenerunt, *in diem tertium*. Verum quo tertio? mensisné tertij? Ita quidem B. August. epist. 119. cap. 18. & quæst. 70. in Exod. At tertius hic non est quinquagesimus, vt fuit is, quo lex data fuit; sed 47. Deinde, si tertio lex data; oportebat multo plura esse facta, quam patitur tempus vnus diei. Nam, in primis dicuntur filij Israel tertio mense peruenisse in desertum Sinai: ex quo apparet aliquam partem diei illius primæ consumptam esse in itinere. Non enim credibile est eos peruenisse summo manè, cum non consueuerint noctu iter facere. Deinde, vbi peruenierunt, fixerunt tabernacula sua; in quo plurimum temporis consumebatur: præsertim in tanta multitudine hominum, quæ mille millibus constabat. Præterea, post fixa tabernacula ascendit Moyses in montem Sinai, qui altissimus erat: & cum Deo locutus descendit: conuocauitque omnes maiores natu: concionem ad illos habuit, & per ipsos ad omnem populum. Rursus secundo in montem conscendit, iterumque descendit, & cum populo locutus, iussit lauarent vestimenta sua. Lotis porro, vestimentis, inquit Scriptura, *dixit is Moyses: Estote parati in diem tertium*. Quis hinc credat vna eademque die tabernacula erecta; Moysen bis ascendisse; bis descendisse, bis populo concionatum?

Placet Caietanus, qui *sexta* die tertij mensis, vult legem esse datam. Vnde verba ista: *Estote parati, in diem tertium*, docet esse dicta quarta die mensis: placet inquam, quoniam si quindecim diebus Martij; quibus populus, post decimum quintum diem, quo egressus est, & in itinere fuit, addantur viginti nouem Aprilis (tot enim diebus constabat mensis lunaris, inter duos, qui singuli triginta dies habebant, quot Martio damus; & Maio) redundabunt dies quatuor & quadraginta; quibus si sex addas; quinquagenarius resultat numerus. Vide de hoc plura apud Bellar. Tom. 1. cap. 13. De cultu Sancto- rum, fol. 2260.

Ex his patet, quodnam illud fuerit *triduum*. Non fuit vltimum mensis Aprilis, non fuit Maij principium; dies, videlicet primus, & secun-

secundus. Fuit Maij dies tertius, quartus & quintus. Vt idcirco credi debeat tertio die Moyfen dixisse populo, curaret, esset *paratus in die tertium*: paratus vero iam venerit die sexto, ad legem Domini audiendam.

9. Mandata igitur quæ Moyfi data, vt illa populo, Dei nomine, traderet, partim initio mensis Maij data sunt; primo videlicet, & secundo die, partim triduo illo, quo aliquoties accessit montem. Nam & antequam montem ascenderat, populoque, vt se ad Deum audiendū componeret, suaderet, à Domino vocatus est, Dei que voluntatem de monte non concendendo intellexit: & ipso triduo, aliquoties, super eadem re est admonitus.

10. Et in *monte Sinai* hæc mandata Moyfi data, & per Moyfen Iudæorum populo: populo verò immediatè præcepta decalogi. *Monte* inquam *Arabia*, quemadmodum loquitur Apostolus ad Galat. cap. 4. monte vastissimo, & qui, Bellonio teste, lib. 2. cap. 64. Observationū celsitudine superat montem Oetam in Græcia, & Idam in Creta, & ex quo vtrumque litus finus Arabici, aliter *mare rubrum* nūcupati, licet cōspicere: de quo Theatrum Terræ sanctæ, quod septem milia graduum in altitudine contineat, demptis locis, in quibus rectis passibus ascenditur, & non per gradus.

11. *Totum hunc montem ab igne* occupatum fuisse cum verba Dominus faceret ex eo videtur coniectura accipi; quod cap. 19. tex. 8. dicitur, *Totus autem mons fumabat*: & rursus ibidem, *Omnis mons erat terribilis*. At occupatum *totum* fuisse necesse non est dicamus. Quemadmodum videre dicimur templum aliquod, aut montem *totum*, quādo vnā eius faciem totam videmus; ita credi potest dictum esse *totum montem* ab igne occupatum fuisse, quando quidquid castris Iudæorum fuit oppositum, & in populi oculos incurrit, ignis occupauit. Iam verò castra non vniuersum montem obsederunt: *è regione montis fixit tentoria* *Israël*: dicitur cap. 19. tex. 2.

12. In hoc monte alia fuit *statio* Moyfi; alia populo: si non quoties montem ascendit Moyfes (sæpius enim ascendit) certè quando legè Deus populo promulgauit. Tum ad radicem montis consistit populus: at Moyfes iugum siue verticem montis occupauit; aut non procul inde à Domino absuit.

13. Et *omni populo* necesse fuit montem non contingere. Contingere graui pæna prohibebatur. Vox Dei erat: *Caute, ne ascendatis in montem, nec tangatis fines eius* *Omnis, qui tetigerit montem, morietur*. Quo vindice? Deone, an hominibus? hominibus suspicor. Id genus mortis quo accedens ad montem afficiendus, dicitur, insinuat: *Mamus*, inquit,

inquit Dominus, *non tangent eum: lapidibus obruetur, aut iaculis cōfodietur*. Vtrumque ministerio hominum affertur.

De *sonitu buccina*, qui ex monte audiebatur, hoc potest esse dubium. Vtrum alius fuerit à Dei *voce* Decalogum promulgantis, an idem cum voce Dei. Saluo alijs suo iudicio, duplicem existimamus fuisse sonitum buccinæ: alterum, qui promulgationem legis præcessit, de quo text. 19. cap. 19. alterum, qui ipsam legem protulit, de quo text. 18. cap. 20. Priorem alium credimus fuisse à *voce*; quoniam ipsam legem præcessit: posteriorem eundem cum *voce*. Quid enim? An simul Dei vox, atque sonitus buccinæ certabant? simul aures populi feriebant? Quomodo non sonitus buccinæ loquentis Dei vocem impediuit? Sed & populi deprecatio, rogantis, *ne Dominus, sed Moyfes ipsis loqueretur*, hoc insinuat. Videbatur enim vox Dei legem promulgantis, sensim increfcere, & sua prolixitate fieri terribilior, viresque maiores assumere: quocirca, cum tandem sibi intollerabilem futuram timerent, Moyfis vocem sunt precati, Dei deprecati.

De *sanctificatione*, quam Moyfes, ex Dei mandato, præcepit dubium est, quid ipsa postulet. Fortè dici potest continentiam coniugalem ad triduum: vt illud, *Abstineant ab vxoribus*, sit explicatio huius: *sanctifica populum*. Tostatus intelligit ocium ab operibus profanis. Non hoc displicet, quia & sic sabbatum sanctificari passim, in veteri lege, docuit Dominus. Sed tamen non omnia profana atque seruilia officia hic Dominus exclusit: quoniam vestium præcepit lotionem. Nisi illam, propterea à profanis operibus, excipiamus, quod sancto negotio seruiabat: aut dicamus præcessisse dies, quibus populus sanctificandus; quod insinuat textus 14. cap. 19. *Cumq; lauassent vestimenta sua, ait ad illos: Estote parati in diei tertium*. Hæc *Historica*. inquiramus *Physica*.

Hic primum quæritur, Quomodo Deus dicatur *descendisse*. An fortè cælum, quod *sedes eius* dicitur *Isaia* 66 reliquit? Nō relinquit. *Cælum & terrā ego*, inquit, *impleo*. *Ierem* 23. *Descendisse* dicitur, quia effectum aliquè in his inferioribus exercuit, ad quem singulariori quodā ratione concurrere fuit necesse. quanquā non ipse, per se, sed ministerio Angelorum, quemadmodū postea doccimus, propriè descendisse dicendus sit.

Deinde qualia illa *Tonitrua*? Non vera fuisse, forsitan ex tempore & loco, quis conijciat, quod tonitrua non inferis; sed superis locis: nō in Maio; sed posterioribus temporibus excitentur. Idem de *Nube* iudicium. Sed quid prohibet vel *Nubem* ex supero loco dimissam;

vel actiua passiuus, Angelorum, opera, applicata fuisse, & inferis locis alieno que tempore productam, *tonitrua* excitasse? Vtrunq; probabile.

18. An idem de *fulgoribus*? placet magis specie tentis hæc fuisse: *vera fulgura* non fuisse, quemadmodum & species *ignis* fuit; non verus ignis: species *lampadarum*; non veræ lampades: species *fumi*; non verus fumus. Et ex *igne* quidem de alijs iudicium fumitur. de fumo: de lampadibus: de fulgure. *Ignem* porro non *verum* fuisse inde coniectura accipitur, quod nec vllum detrimentum monti per ipsum allatum sit, quamuis fuerit maximus, visusq; *calos attingere*, vt dicitur Deut. 4. text. 11. nec obsuerit Moyse, qui summitatem ardentis montis occupabat: nec populum à se caloris vehementia, quod necesse fuisset, arcuerit. Quid quod nec Dei præcepto opus fuisset, ne quis motem accederet? accedens autem mortem subiret? Ipse calor per se populum arcere potuisset. Taceo quod maximum fomentum eundem habere oportuerit: quod difficulter quis assignauerit.

19. Nisi fortè eandem huius *ignis* dicas fuisse conditionem, quæ fuit ardentis in Rubo: vt, scilicet vim eius hoc ipso Deus impediuerit; quod cum eo, ad agendum non concurret. At in illo Rubi miraculum & visionè magnam agnoscit Moyse; & cum Moyse vniuersus Christianissimus: hic miraculum cognoscimus. sed nec miraculo opus.

20. Quid de *sonitu buccinæ*? Verus sonitus fuit, quia aures diuerberabat: auribus percipiebatur, & suo fragore timorem audientibus incutiebat. At *buccina*, specie tantum buccina fuit, non verè. Sonus tamè buccinæ dicitur, quod similis ei esset, què buccinæ vere reddere solent. Fabula est Iudæorū, inter alias, vna: quod sonitum hunc cornū arietis factum comminiscuntur. Sed *ad Moralia*.

21. *Moralia* hinc vocamus, quæ à Dei voluntate pendent; & certos fines habent, ob quos Deus illa voluerit fieri. Hi varij in re (vt hic est) varia sunt, singulos percurramus. Primum igitur quæstio est: Cur vniuerso populo apparere, & loqui voluerit Deus. *Descendet enim*, dicitur, text. 11. ca. 19. *Dominus cor à omni plebe*. Vniuerso populo loqui, & apparere voluit Deus, quia quæ dicturus erat, ad vniuersum populum pertinebant; non ad Moysen tantum; non ad Principes tantum; non ad Sacerdotes tantum aut Seniores. Omnibus mortalibus necesse est vnum Deum colere: nomen Dei non profanare; sanctificare sabbatum; honorare parentes: pauximo non incommodare in corpore, vxore, fortunis, &c.

22. Et *mox* ab egressu Aegypti; die, scilicet, quinquagesima vbi, locus atque

atq; oportunitas data est, (quemadmodū in deserto Sinai data est, vbi populus tētoria fecerat) locutus est Dominus, quia, videlicet, Rēpub. iam instituire voluit. quā in Aegypto, sub infidelibus Regibus habere non potuit. At Rēpub. si quidem subsistere & conseruari debeat, legibus oportet cōstet, & religionis cultu. legibus igitur & hæc Rēpub. ornari debuit; & quidem diuinis: cum verum Deum sui authorè agnosceret. Hinc est, quod hoc loco non tantū leges promulgantem Dominū populus audiuerit; verum etiam easdē digito Dei, in tabulis duabus scriptas, per Moysen, acceperit.

23. *Montem*, ex qua legē ferret, elegit Deus: eandem ob causam, propter quam Moyse in Oreb monte apparuit. Accedit, quod leges editores ex loco editiori leges permulgare soleāt; quemadmodum & suā ex monte Christus. Ex altiori etiam loco ad milites orationem habent Ducēs belli, vt Lipsius notauit alicubi. Scilicet locus auctoritatem legislatori addit, vt debet; scilicet sic facilius ad aures subditorum feruntur mandata, quæ dantur.

24. *Apparatus* Dei persone conuenit: sed in primis, quando legem erat daturus: quā maximè cupiebat esse cōmendatā & cōmendatā populo, qui legē faciliè erat violaturus. Hinc quoq; præter apparatus qui partim legē datā præcedebat, partim obseruabatur cū daretur, vt erant tonitrua, fulgura, fumus, ignis, sonitus buccinæ, &c.) verbis etiā suis, sibi auctoritatē addidit, & populo timorē inculsit. *Ego*, inquit, *sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes: visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum, qui me oderunt, &c.*

25. Huc quoq; *ignis* facit; & quidem tantus, qui cælum videbatur attingere, quo *maior em ferre. nō potuisset populus*, quemadmodū dicitur, text. 16. Deut. 18. Huc facit *vox maxima*, quæ audiebatur, vt vocatur Deut. 5. & 22. & quæ ex ipso iudicabatur prodire *caelo*, Deut. 4. text. 35. Huc, quod *simile nunquam auditum sit, aut factum*, vt Deut. 4. text. 32. dicitur. Timor, scilicet, populo erat incutiendus. Quocirca & postquam populus perterritus dixisset vltro: *Non audiam vocem Domini Dei mei, nec ignē hunc maximū videbo, ne moriar*: respondit Dominus Moyse, Deut. 18. text. 16. *Bene omnia locuti sunt, & alibi, Deut. 9. text. 28. Bene omnia locuti sunt, quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea, & omni tempore: vt bene sit ijs, & filijs eorum in sempiternum.*

26. Quod *accessu montis prohibitus populus, admissus Moyse*: ad Moysen fecit auctoritatem, quam oportebat ipsi dari, & cōfirmari diuinitus, illi, qui, in terris, Dei sustineret personam: & Dux atque Imperator populi, cum potestate erat futurus. Quo etiā facit 40. dierū Moysis,

cum Deo, in monte, conuersatio: rursus quod coram populo, ipsi de nube loqueretur Deus: quod pauca per se populo, plurima traderet per Moysen, quemadmodum & legis tabulas.

27. Prohibitio accessus montis *leuis* non erat, indicat id grauissima pœna mortis, quia sua Deo reuerentia, & esse debet, & esse integra. Habet hinc locum illud, *procul hinc procul este profani*. Sancta non profanorum pedibus calcanda. Temeritas Ozæ in sustentanda arca grauius est vindicata, 2. Reg. 6. quemadmodum & Balthasar, profanantis suppellectilem sacram, Danielis 5.

28. Et ad *pecus* atque *inmentum* hæc prohibitio pertinebat, etiam ipsi mors subeunda, si montem terigisset. An quoque, ut populus, tangendo peccasset. Non peccasset. Pœnam tamen peccati sustinisset, quia sæpe in rebus fortunæ peccatæ hominum vindicat Deus, & non in corpore, aut anima tantum peccantium. Debit quoque intelligere populus seruum esse Dei præceptum; cuius præuaricatione etiam in brutis animantibus non dissimularet.

29. *Preparatio iridui*, antequam ad Deum audiendum admitteretur populus, Dei docebat maiestatem. Nec Reges, nec Principes, mox omnibus ad se aditum permittit. Excitabat deinde desiderium cognoscendi, quæ Deus erat promulgaturus, atque ut audiendi desiderium excitabat; ita efficiebat, ut audita firmiter animo imprimere: maxime cum & pauca essent, quæ dicerentur: & tanto cum apparatu dicerentur.

30. *Locutio vestium* quoque præcipiebatur populo Dominum loquentem audituro. Eandem, suspicor, ob causam, ob quam vestimenta voluit mutare Iacob suos, qui cum ipso ascensuri in Bethel, Gene. 35. Admonendus erat populus Dominum munditiam mentis postulare. Verum hi lauare iubentur, illi mutare: quia his, vel illis, forsitan, nullæ erant, cum quibus mutarent: aut si aliquibus erant; non erant omnibus, in tanta multitudine; ut paucis in familia Iacob esse potuerunt. Fortè & hic Deus voluit ipsos beneficii admonere, quod in vestibus poterant agnoscere; quæ tanto itinere consumptæ non fuerunt; nec erant consumendæ: secundum illud Deut. 29. *Adduxit vos Dominus quadraginta annis per desertum. non sunt attrita vestimenta vestra; nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.*

31. *Cominentia coniugalis thori iriduana* non præcipitur, quasi matrimonium ex genere sit malorum. Sanctum fuit olim, sanctum est modo, & sacramentum. Sed tamen mentem hæbetat, dissoluit, & ut Apostolus loquitur 1. Corint. 7. *diuidit*. Cupiebat verò sibi mentem maxime præberi Deus, in re tam seria, quam hinc erat propositurus.

Huius

Huius autem, quomodo melius potuit admoneri Iudæorum populus, quam dum à proprijs vxoribus iubetur abstinere? Hactenus

Moralia.

Allegorica nimis multa hæc Dei Apparitio atq; locutio suggerit. Nobis præcipua suffecerit insinuasse. Itaque *altus mons*, ex quo Deus populo disito legem dedit, significat legiflatores atque perfectos Ecclesiæ, debere à populo multum distare vita moribusque: existimare se esse ciuitatem super montem constitutam: versari in omnium oculis: omnibus probitatis & honestatis exempla præbere oportere; *Discretio Moysis* à populo declarat non æqualem omnium in Ecclesia esse conditionem. alios Dei ministros esse: qui Dei mandata ad populum transferant: & vota populi Deo præsentent: alios longè esse inferioris ordinis, quibus priorum opera sit necessaria; & quos ab ipsis madata oporteat accipere. Illo, *quod montis accessus quibusdam sit prohibitus*; datur intelligi Deo summam reuerentiam deberi. *Mandatum*, qua se exhibuit; quod timendus, & in honore habendus. *Abstinentia ab vxoribus* causa, fortè, fuit legis Ecclesiasticæ, quæ abstinentiam actus coniugalis vrget tum temporis, quando Dei acceditur mensa, in qua corpus sanguisq; dominicus proponitur. Sic *locutio vestimentorum* munditiam cordis significat; quam ad illam mensam afferre est necesse. Quod etiam *inmentum*, quæ montem tangerent, essent interficienda, arguet grauitatem peccati: monetque solitudinis pro Dei mandatis exequendis gerendæ. Sed hæc forsitan non ita pro nostro instituto. Esto ergo finis.

CAPVT VII.

De Dei in veteri Testamento Locutione per sibilum aut a leuis, qualis facta est ad Eliam Tesbitem.

LOCUTIO Dei per *sibilum tenuis auræ* ad Eliam Tesbitem facta est; & 3. Reg. 19. ca. describitur, & ut eodem propemodum loco accidit; ubi aliquoties Dominus locutus est Moysi per *nubem* (ubi & Iudæorum populo per *ignem*) ita & plurima cum illis habet communia. Nos quæ huic sunt propria discutimus. Quod ut commodius præstemus, maioriq; cum luce Lectoris, rem gestam vniuersam, ex sacra historia ascribimus. *Cum venisset Elias* (fugiens persecutionem Iezabel) *in Bersabee Iudæa, & sederat subter vnam iuniperum; petiit anima sua, ut moreretur; & ait: Sufficit mihi Dominus: tolle animam meam. Nunc enim melior sum, quam Patres mei. Proiecitq; se, & obdormiuit in umbra iuniperi. Et ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit ei: Surge & comede. R. spexi; & ecce ad caput suum sub iuniperi*

panis & vas aqua. Comedit ergo & bibit. & rursus obdormiit. Reuer-
susq; est Angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitq; illi: Surge & com-
mede, grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit, & bi-
bit: & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadra-
ginta noctibus, usq; ad montem Dei Oreb. Cumq; venisset illuc, mansit in
spelunca. & ecce sermo Domini ad eum: dixitq; illi: Quid hic agis Elias? At
ille respondit: zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: qua dereli-
querunt pactum Domini, filij Israel. Altaria tua destruxerunt: Prophetas
tuos occiderunt gladio: & relictus sum ego solus: & querunt animam meam,
ut auferant eam. Et ait ei: Egrede, & sta in monte, coram Domino. &
ecce Dominus transiit, & spiritus grandis & fortis, subuertens montes, &
conterens petras ante Dominum. Non in spiritu Domini: & post spiritum
commotio: Non in commotione: Dominus: & post commotionem ignis: Nō
in igne Dominus: & post ignem sibilus aura tenuis. Quod cum audisset E-
lias operuit vultum suum pallio: & egressus stetit in ostio spelunca. Et ecce
vox ad eum dicens, Quid hic agis Elias? Et ille ait: zelo zelatus sum, pro
Domino Deo exercituum. Quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel.
altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio: & dereli-
ctus sum ego solus, & querunt animam meam, ut auferant eam. Et ait Do-
minus ad eum: Uade, & reuerte in viam tuam, per desertum in Damas-
cum: cumq; peruenis illuc, unges Hazael Regem super Syriam: & Iehu
filium Nansi unges Regem super Israel. Eliseum autem filium Saphat, qui
est de Abelmeula unges Prophetam pro te. Et erit quicumq; fugerit gladi-
um Hazael: occidit eum Iehu: & quicumq; fugerunt gladium Iehu, inter-
ficiet eum Eliseus. Et derelinquam m: h: in Israel, septem milia virorum,
quorum genua non sunt incuruata ante Baal, &c.

2. Quadruplex hic sermo ad Eliam factus describitur. duplex in de-
serto sub iunipero: duplex item in spelunca montis Oreb. In priori-
bus duobus excitatur a somno: iubeturque surgere. & comedere:
significatur quoque, ut se ad iter accingat. In posterioribus rogatus
quid agat in spelunca; respondit se zelo Domini agi; deploratq; suo-
rum temporum miseriam. Iussus deinde, ut Dominum præstolatur:
3. præstolatur; mandata accipit de Hazael, Iehu, Eliseo.

Priores illæ locutiones præsentis loci non sunt ob duplicem cau-
sam. Vna est, quod Angelus in vtraque locutus perhibetur, qui in
his Dei videtur nuncium egisse. altera est, quod in somnis vtraq; ac-
ciderit; quales, quamuis etiam a Deo fiant, non ad hoc Apparitionis
genus pertinent, sed aliud, quo in somnis apparere Deus, & cū mor-
talibus agere perhibetur. de quo in sequentibus. Vtrunque causam
4. haud obscure innotat Scriptura.

Posteriores vtræque videntur esse loci præsentis; quia & sensibilem
vocem

vocem vigilans audiuit Elias; & Dei illa fuisse, tum author libri Reg.
innotat, tum oratio respondens Eliæ. Author Libri docet sermone
Dominum (non Angeli) factum ad Eliam; rursus Dominum locutum ad Eliam;
Dominum ab eo expectandum. Oratio Eliæ; qua de nullo, nisi de Do-
mino potest intelligi, Altaria tua, destruxerunt: Prophetas tuos oc-
ciderunt. Altaria folius Dei sunt: Prophetæ folius Dei sunt.

5. Veruntamen vtraque posteriorum non huc pertinet: sed altera
tantum: postrema, scilicet, inter quatuor. Tertia illa potius Angeli
dicenda est, quam Dei: quamuis in eadem cum Angelo ita loquatur
Propheta, quemadmodum in postrema cum Deo. Angeli, inquam,
potius dicenda est, qui Prophetam instruxit: & quasi, ad Deum audi-
endum & conspiciendum preparauit, veluti olim Moyses populum
Israeliticum; quando ad montem Sinai erat accessurus, & Deum de
cælo loquentem audieturus.

6. Iussit enim ut speluncam, in qua latebat egredere: Dominumq;
venturum & transiturum præstolaretur: aduentum autem ipsius præ-
cessurum triplicia signa: in quarto Dominum proditurum. Signorum
primum futurum ventum fortem & grandem, qui montes videatur
posse subuertere, & contere petras: alterum commotionem, id est,
terræ motum, aut montis aut loci vicini, vbi Elias degebat: tertium
ignem ipsum præteruolantem: In horum signorum nullo Dominum
aut appariturum aut locuturum Hoc est quod dicit; Non in spiritu
7. Dominum: non in commotione Dominus: non in igne Dominus: intellige aut
apparebit, aut loquetur: post hæc signa venturus Dominus, in sibilu aura
tenuis. An hæc à Deo dicta esse credi potest: An potest nō credi dicta
esse ab Angelo?

8. Et quamuis etiam postrema Locutio, quæ Deo ascribimus per An-
gelum perfecta sit (quemadmodum Angelorum opera perfecti omnes po-
stea docebimus) nō tamē Angelo, ut priores tres tribui debet. Quia
in prioribus illis tribus Angelus propria personam sustinuit, & Dei
tātū minister fuit: in hac postrema sustinuit personam Dei, quæ ad-
mōdū & in omnibus alijs, in quibus Deus cū mortalibus egisset dicitur.

Postrema igitur Locutio Deo tribuitur. priores Angelos. quia ta-
men, quemadmodum Angeli Deo, ita Angelorum Locutiones hæc, Dei
siue diuinæ seruiunt; & Angelis suis illis Eliam ad diuinam illam cō-
pararunt: non tantū, quæ ad Dei, per se, pertinet discutienda sunt, ve-
rū etiam, quæ illam præcesserūt, & ad eandem quædam quasi præ-
ambula fuerunt; quæque cum illa coniuncta sunt. Præcesserunt tria
signa externa; in quarto locutus est Deus. Coniuncta fuerunt situs, &
habitus Eliæ: dicitur enim & stitisse in ostio speluncæ; & capus capil-
leo inmoluisse.

9. *Sibilus* igitur *aura leuis* quartum est signum, in quo Dominus se prodidit, non forma externa, sed voce. In *sibilo* auditus; non visus: sicut non visus, sed auditus à Moysè, in *rubs*; à populo Israelitico in *igne*. Sonus autem hic est ex leuiter concusso aere excitatus. An alius aliquis ab ipsa Dei voce? an vox ipse *sibilus auræ leuis*? ita formatus, ut illa ipsa verba, quæ Deus locutus creditur, exhibuerit? Potuit posterius hoc accidisse: prius factum esse, est verisimilius; propterea; quod in *sibilo* Dominus locutus dicatur: ut ob id *sibilus auræ leuis*, quasi vector vocis diuinæ fuerit: quemadmodum vocis nostræ aer, in quo à loquente profecta vox ad aures, quasi transportatur auditorum.
10. Quocirca duo soni hic eodem tempore percipiebantur: *sibilus auræ leuis*, & cum *sibilo* vox Dei loquentis. sed non uterque æquè intensè: intensius ipsa vox loquentis Dei. Cum enim *sibilus* præsentis Domini argumentum tantum esset, ut & auditu perciperetur, omnino necessarium non esset: vox autem Domini audiri & intelligi planè debuerit; si *sibilus* ipsam grauitate vel claritate superasset, audiri forsitan vox potuisset, intelligi non potuisset.
11. An verò in ipsa *aura leui* vox formata sit, difficile dictu. Forsitan à vicino densiori corpore formata; cum *aura* autem leui, quæ *sibilum* quendam reddebat, ad Eliæ aures delata. Profectò, si in *aura* leui formata est, maius hic, vel Dei, vel Angeli opus agnoscamus oportet, quam si alio in corpore pulso atque pellente.
12. *Sibilum* triplex signum præcessit. *quæto tempore*? Nouit, qui utriusque author est. Nouit, qui omnia notauit, & curiosè obseruauit, Elias. Verisimile est proxime sibi successisse. Historia Reg. id insinuat. Omnia vero magna sunt: non ob id solùm, quia insolita illo loco, & tempore; aut quia præter causas naturales, diuiniorum quendam auctorem haberunt, Spiritum, scilicet, cælestem: verùm etiam, quia rei magnæ indicia fuerunt; aduentus omnipotentis Dei, Dominus, inquebat Angelus Eliæ, transit.
13. Quocirca quamuis illo loco, & tempore insolita fuerunt, ut diximus: ratione tamen Dei, cuius aduentus prænuncia erant, insolita non fuerunt. Nouum non est portentis atque prodigiis Deum testari suum aduentum. Sic suum aduentum testatus est filiis Israel, in monte Oreb; quando legem ipse daturus descendit. Sic aduentum filij sui, antequàm in hunc mundum prodiret verus homo. Sic aduentum Spiritus sancti, ipso Pentecostes die; quando & linguæ igneæ, & vehemens ventus perculit Ierosolomitæ.
14. Et hanc, suspicor præcipuam causam signorum fuisse, quorum hic

hic historia meminit: quibus utrum indigerit vnus, cui illa exhibebatur, Elias, definire non audeo. hoc credo homini tristi, & abiecto, & qui quasi de diuino cultu conseruado, & restituendo desperabat, profuisse: quam etiam ob causam illa esse edita; nõ obscure insinuat, Regum historia.

At utrumque autem, scilicet & Dei maiestatem demonstrandam, & Eliam erigendum atque confirmandum, tanta signorum faciebatur diuersitas. Vnum potuisset sufficere: sed ut vir sanctus intelligeret, non de diuino cultu restituendo esse desperatum, in Dei quoque manu esse hominem corda, & posse Deum omnia, voluit omnia elementa ipsi seruire, omnia conditoris aduentum testari: igne suo transiit; aerem excitato vento; terram insolito motu.

In vno tamen signorum Dominus se prodere voluit: in vno vocem suam audiri suam, videlicet, *sibilo leuis auræ*: an ut amico amicum se exhiberet? an ut à consueto sibi apparenti modo non discederet: ut principio terrorem incutiat, & hominum animos quasi excitet, postea quietos relinquat, & attentos habeat? Addit huius aliam causam Angelomus. *In spiritu*, inquit, *commotionis & ignis non esse Dominus dicitur: in sibilo autem leuis auræ esse non negatur, quia nimirum, cum mens contemplationis sublimitate suspenditur; quidquid perfecte conspicere proualeat, Deus non est. Qui vero subtile aliquid conspicit, hoc est, quod de incomprehensibili substantia eternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem circumscriptæ veritatis contemplatione subita subtiliter degustamus.*

Procopius Gazeus, aliud his quatuor signis intelligit. Prioribus tribus docet Deum significare, quod facile sibi sit fulmina demittere; & terram concutere, eamque impijs repente sepulchrum ostendere; & spirituum vi omnia perdere: quarto autem declarare quod longanimitas ipsi placeat.

Idem aliud mysterium in his iisdem signis obseruat: *Quod Deus veteris legis nõ sit ignis*, inquit, *docetur Elias, & per ipsum nos omnes. Sed neque auræ tenuis. per tenuem vero auram dicitur adesse. Cum enim in caliginosa nube, & igne filijs Israel apparuerit: inueniens Eliam sublimiorum capacem, eum in nostram incorporei subduxit à terra motu, à spiritu & igne tenuem auram.*

Et in monte audiri voluit, loco deserto. Delectatur, scilicet, Deus locis desertis; nõ se propter, sed eos, cum quibus acturus est. his potest ad cor ipsis loqui: quia his à rebus terrenis quasi, & tumultibus separati, se totos diuinæ disciplinæ, & institutioni tradere possunt. vbi tumultibus omnia plena: Dei vox difficulter percipitur, difficilius expenditur.

20. Ex desertis verò locis, præ cæteris, *Oreb* electus est. eo excitatus ab Angelo contulit se Elias: non dubito, diuino ipsum impellent numine. Conueniebat Zelatori legis illo in môte agere: vbi lex dat & promulgata. Poterat quoq; hoc loco admoneri Deo prodigiorũ quæ in eodem reuelata Moyfi, Exo. 3. reuelata populo Dei, Exo. 20. Potuit facilius sic Angelo afferenti Deum sibi appariturum credere. Potuit intelligere, qua reuerentia eo loci agendum ipsi, quem præ cæteris sibi Deus delegerat ad magnas res perficiendas.

21. Et omnino hoc intellexisse videtur Elias. Optime siquidem se habuit erga sibi loquentem Deum, dum *caput pallio* inuoluit. Moyfes nebula prohibitus est, Exod. cap. 33. ne transeuntem Dominum cerneret: hic pro nebula vsus pallio, quo caput inuoluit. *quia*, vt inquit Angelomus, in 19. 3. Regum, *quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis, quæta ignorantia homo tegatur, agnoscit. Vultu namq; palliũ superducere est: ne altior a mēs querere audeat, hæc consideratione propria infirmitatis velare; vt nequaquam intelligentia oculos ultra se præcipitanter aperiat; sed ad hoc, quod apprehendere non valet, reuerenter claudat.*

CAPVT VIII.

De Locutione Dei per turbinem, qualis perhibetur facta esse s. Iob.

1. **V**RB O nunc ventum validissimum, & verticosum, obuia quæque deturbantem, & prosternentem significat; nunc genus instrumenti lusorij, quod à pueris scutica in gymnasium circumagitur. Priori significatione à Vergilo *Aeneid.* 1.

Venti velut agmine facti.

Quo data portarunt, & terras Turbine perflant. Posteriori à *Tibullo*, lib. 1. Eleg. 5.

Namq; agor ut per plana vitæ, sola verberet Turbo.

Quem celer assuetæ verſat ab arte puer.

Posterior hæc significatio ab illa priore descendit; quemadmodum & alia, qua, per metaphoram, nomine Turbinis, tumultum significamus.

2. In *Turbine* etiam Deus locutus legitur, *Iob.* 38. & locutus non pauca, An in genere instrumenti lusorij? an in tumultu? an in vento ualida que vehementi? De instrumento lusorio non suspicor ulli cogitationem obrepere. de valido vento atque tumultu non idem sentiunt omnes.

Quidam.

Quidam *tumultum* siue *contentiosam disputationem* Elihu hinc intelligunt. Vehementiori enim spiritu ille Iob, virum sanctum, aggressus est; & acerrimè, pro diuina providentia, decertauit (quamuis in aliquibus hallucinaretur atque erraret; quam obrem etiam à Domino est reprehensus) Itaque quod de *Turbine* Dominus Iob dicitur locutus, idem esset; quali, turbinem verborum, eiusque tumultuantem Disputationem Dominus discutiedam suscepit, & de eodem, cum Iob examen instituerit. Ita Turbinem exponit Albertus Magnus, teste Dionysio Carthusiano.

4. Qui hanc sententiam sequuntur non necesse habent hanc Dei Locutionem ad Iob factam, ad hoc genus diuinæ Locutionis, & Apparitionis referre, quia quod voce externa hæc sit facta, hinc non colligitur. Neque enim quotiescunque locutus Deus dicitur: humana, & externa, voce est locutus, quamuis etiam sub externa forma non sit vsus. quemadmodum superius dictum est.

5. Alij per *Turbine* validissimum vêtum intelligunt: atque in hoc, & cum hoc, Deū volunt viro sancto esse locutum. Veruntamen non eodem modo omnes sentiunt locutionem esse peractam. Quidam volunt ventum validissimum obseruatum à Iob: post ventum verò ipsum diuinitus esse instructum, nõ voce aliqua externa, quæ ad corporis aures peruenerit, sed afflatu quodam interno: qualis vel in somno potuit viro sancto accidisse, vel in vigilia. Quidam, cum, in ipso, validissimo vento vocem externam asserunt auditam.

6. Qui priorem illam sententiam sequuntur, non hoc loco Locutionem hanc debent constituere: qui posteriorem, alio, quam hoc loco, non possunt. Vtra verior sententia, difficile dictu. Neutra displicet S. Thomæ, teste Dionysio: probat posteriorem. Existimat per miraculum, vocem formatam in aere, cum quadam aeris turbatione, sicuti, inquit, legitur factum in monte Sinai; vel, sicuti ad Christum vox facta est, quando nonnulli dixerunt, tonitruum factum esse. Ioan. 12. Ita de Turbine Authores. Nos sequentibus sententiam nostram explicamus.

7. Existimamus igitur per *Turbine*, non tumultum, sed ventum intelligi: tum quod pro hac sententia sint non ignobiles Authores; tum quod hic credamus locum habere debere B. Augustini Regulam, quam 3. de Doctr. Christiana præscribit: quod *verba Scripturæ proprie intelligenda sint, & non per irorum; nisi, ubi uel euidentis necessitas, vel Ecclesiæ auctoritas aliud doceat.* Quid enim hic prohibet, cur minus in genuina propriaque significatione Turbo accipiatur.

8. Veruntamen non nudus, simplexq; ventus fuisse videtur hic *Turbo*, qualem

qualem solemus vocare concitatum aerem, qui audiatur quidem, non verò videatur. Existimamus sub aspectum venisse, ideoque non tam aerem, quam densiorem nubeculam fuisse. Confirmat hoc Septuaginta Interpretum versio, qui ubi nos *Turbinem* habemus, ipsi transferunt *procellas & nubes*. Et S. Augustinus ibidem legit *per turbinem nubes* Dominum locutum Iobo.

9. Nubecula igitur fuit, ex qua Deus audiebatur: veruntamen non quiescens, ut plerunque illa, ex qua loquebatur Moyse. hæc continuo motu agebatur, & in gyrum rapiebatur: ad eum (suspensor) modum, quo humus arida vortice torquetur, siue rotatur, & ab imo in summum erigitur. Non ineptè hoc dicitur, si & LXX. Interpretum lectio recipiatur, & teneatur vulgata, Ecclesiæ calculo, approbata. ut ob id in Græcor. Catena in Iob, Turbo bene definiatur. *Nubis conuersio & contorsio.*

10. Turbo hic, siue Nubes, altiori populo loco substituisse videtur, & non terræ prorsus affixus. Non affirmat hoc quidem Scriptura, sed tamen ratio suggerit: & probant aliæ nubes, ex quibus Deus aliquando locutus legitur. Omnino verò ita sensisse videtur Chrysostomus cuius hæc in Græcor. Catena, citatur oratio. *Calum, inquit, symbolum & nata est Nubes. Quando igitur calum ipsum vult Iobi vertici imminere, ferme solium suum prope Iobum admovent, quo mentem eius erigat: nec vocem ferri superne ambigat, quemadmodum etiam in arca Propitiatorio.*

11. Et non videbatur solum Turbo siue Nubes; verumetiam audiebatur sonus ipsius quædam, atque strepitus, quem edebat: quem idcirco nonnulli editum existimant, ut qui circumstitebant S. Iobum perterrerentur, atque hi vna cum sancto, ad audiendū excitarentur. Accedit ad hæc, quod nouam non sit Deo præsentiam suā etiam hac ratione testari.

12. Sonus hic, siue strepitus, ab ipsa Dei voce & oratione, quæ ad Iob. habebatur, differebat. Omnino hoc certum. Quia vox & oratio Dei distincta erat & articulata: sonus confusus & indistinctus, non secus atque ille, qui festo Pentecostes Ierosolymis aliquando fuit auditus, quando diuinitus Apostoli repleti sunt spiritu sancto. Act. 2.

13. Oratio autem Dei, non post Turbinē percipiebatur, sed cum Turbine: imo in ipso Turbine, quemadmodum & Dei ad Moysem loquentis oratio ex nube, non post nubem. Id phrasidis Scripturæ insinuat. Neque enim Dominus locutus dicitur post Turbinem sed de Turbine: eodam modo, quo locutus de cælo, de nube, de rubo, de propitiatorio, &c.

Itaq

Itaque duo hic soni concurrebant. Alter erat ipsius Turbinis: alter Dei loquentis in Turbine. Ille solum se prodebat, Dei quæ præsentiam: hic & se, & Dei præsentiam, & præterea res, quas Deus Iobū voluit percipere. res quidem præcipuè, atque ex Dei intentione: se Deum quæ loquentem per accidens quasi, & minus præcipuè.

Non æqualis verò fuit vtriusque soni quantitas. Multum ille, qui dei loquentis fuit, superauit alterum, qui fuit Turbinis. Et meritò, quia hic illi ferniebat. Et ille auditoris animū quasi excitabat ad attentionem, hic excitatum diuinis mysterijs imbuebat.

Quocirca non dubitamus, quin vocalis atque externa fuerit hic dei cum Iobo loquentis oratio: non imaginaria, aut intellectualis. Et hoc phrasidis Scripturæ præsens significat, & similes aliæ quibus aliàs deus locutus dicitur, de cælo, de nube, de propitiatorio, & cetera. Profecto non de Turbine locutus Dominus diceretur, nisi vox Domini de Turbine prodire audita esset. quid enim ad vocem, quæ mente aut imaginatione concipitur, Turbo? Sed externa fuit Iobi ad Dominum: externa sociorum ad Iobum, & Iobi ad socios: quidni, & Domini externa ad Iobum? *Enube ac Turbine*, inquit Iulianus, in Catena Græcor. citatus, *se Dominus Iobo ostendit, sicut olim Israheli in vocum sonitu, Moyse in columna nubis.*

Hinc non malè colligitur hanc Domini orationem de Turbine factam non à Iobo tantum, verumetiam à socijs præsentibus perceptam esse: quemadmodum & Turbine volunt omnes perterritos, & ad audiendum excitatos fuisse. Et fortè ita fieri conueniebat, si constituiamus Deum quasi se Iudicem hic constituisse, atque ultimam sententiam, post longam contrariam quæ disputationem protulisse, litem quæ composuisse.

Hinc quoque colligitur, cur orationem suam tam diu distulerit Deus. Methodius aliam huius dilationis causam insinuat. *Aduerte, inquit, haud à primo Deum loqui hominibus, verum ubi rebus pluribus præcursus fuerit animus, atque exercitatione corroboratus, atque in locum editum, quantum humana natura fert conditio, peruenit: tunc demum hominibus loquitur Deus, atque is, qui superarunt ad sensum, suos retigit sermones.* Hæc de oratione Dei per Turbinem.

Dictis si duo adiecerimus, Capiti finem imponemus. priori quæritur, an in Turbine solum auditus Dominus, non etiam visus: posteriori, cur Turbinem elegerit præ simplici aut quiescente nube, præ igne, præ sibilo, præ propitiatorio & tabernaculo, præ Vrim & Thummim, quibus ferè apud Iudeos est vsus, quando externam ad ipsos orationem habuit.

M. m 3

Prius

20. 278

DE APPARITIONE VOCALI

Prius non sine causa quæri videtur, propterea, quod non tantum legatur Iob audiuisse Dominum, verum etiam vidisse. Ita enim ipsemet Capite 44. ad Dominum loquitur. Auditum auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te. quod si ita est, non in hoc secundo Diuinarum Apparitionum genere hæc erit, sed omnino ad primum est reuocanda.

21.

Verum, qui Iobum externa specie Dominum in Turbine vidisse dicat, non inuenio quenquam; qui negent plures. Chryostomus de hac visione sic loquitur: *Non quia oculus videt, sed quia clarus audiverit.* Olymp. vero hæc habet, *Tanto de te inquit Iob nunc ampliora cognovi, quanto maior est oculorum quam aurium notitia.* Uterque in Græcorum Catena profertur. Clarius hæc exponit Dionysius Carth. docetque Iobum audiuisse Dominum in auditu auris, quando *ante flagellationem cognovit Deum ex aliorum relatione, ideoque imperfectè vidisse autem Deum, id est, clarius cognovisse post flagellationem, quia ex malis allatis, ex increpatione, ex allocutione, ex instructione Dei, plurimùm profecit.* Visio igitur de qua Sanctus vir loquitur intellectus est, non sensus exterioris.

22.

Ad alterum vero brevis, veraque responsio ex diuina voluntate est petenda. Quemadmodum enim ex Dei voluntate pendet, quod loquitur mortalibus: ita ex eadem pendet, quod nunc per Turbinem loquatur, nunc per quiescentem nubem, nunc per ignem, nunc per sibilum, &c.

23.

Diuersitas tamen hæc instrumentorum, per quæ Deus loquitur, potestatis ipsius atque maiestatis haud leue sit argumentum. Intelligunt hac ratione mortales vniuersam Deo creaturam, superam atque inferam seruire: in manu eius positum esse, ut qua velit, & quando velit, & quomodo velit, utatur quauis.

24.

Veruntamen licet hoc ita sit, ratio nihilominus assignari potest, cur non *quodvis* instrumentum, quod apud alios usus est, hæc assumpserit. Non assumpsit Propitiatorium: non Vrim atque Thummim. quid mirum? Ignota hæc erant Iobo. Nullus horum in terra. Huc usus, Iudæis, in quorum numero non censetur Iob, hæc tantum concessa. In templo atque tabernaculo, quod Iob non conspexit, hæc reperiebantur.

25.

In simplici nube igitur, igne, atque sibilo autem leuis locum habet, quod diximus à diuina voluntate pendere, quod quibusdam per ignem locutus sit, quibusdam per nubem, quibusdam per sibilum leuis auræ; Iobo autem per *Turbem*. Quod si illorum etiam nos alias atque alias causas assignauimus, diuinando potius, quid Deo pro-

positum

situm esse potuit, quam quid propositum fuit, coniecimus.

26.

Similiter & præsentis *Turbis* causam coniectare possumus ex turbine verborum, quibus grauius Iobum perstrinxerat Elihu; ut, scilicet turbata orationi ipsius Turbo, in quo Deus loquebatur, responderet. Familiarissimum siquidem Deo est, ut ingenijs actionibusque hominum se, actionesque suas accomodet: cum *sancti sit sanctus*; cum *peruerso peruersis*, ut Psalmista loquitur, Psal. 17 & cum peregrinis se similet peregrinum, Lucæ 24. & in horto conspiciatur, sub specie hortulami. Ioan. 20.

27.

Qui Turbinem discriminant & distinguunt in procellam atque nubem. Nubem voluit assumptam à Deo, ne Iob minus aliquid videretur habuisse, præ Moyse & Aarone: procellam autem, ut horror incuteretur & Iob, & præsentibus amicis, compararenturque eorum animi ad vocem Dei percipiendam. Methodius vtriusque rationem mysticam assignat. *Quoniam*, inquit, *turbo tempestatis est auctor, ne Iobi fides in tempestate malorum, vllum naufragium fecit, sed multo magis eduxit; idcirco qui ei oracula dedit, ad superioris ærumna procellam significandam, procellam item dum loquitur assumat. Atque ut Iob res à tempestate ad serenam tranquillitatem ostenderet demigrasse: non solum per procellam, sed nubes etiam loquitur.*

CAPVT IX.

De Locutione Dei, in veteri Testamento, facta ex Propitiatorio.



NA eademque Dei Locutio intelligitur, siue ex *Propitiatorio*, siue ex *Oraculo* locutus dicatur Deus, siue ex *Operculo* atque *Opertorio*, siue ex *Tabernaculo*. Quia vel prorsus eadem res hæc sunt; vel figura locutionis vna pro alia sumitur. *Tabernaculum* quidem si proprie sumatur, totum significat ædificium, quod Deus ad sui nominis cultum præcipue extrui curauerat. veruntamen quoniam in hoc Propitiatorium, siue Arca erat, ex quo loquebatur Deus, ex *Tabernaculo* locutus dicitur. Eandemque ob causam, alia quoque, quæ Propitiatorio, siue Arca tribuuntur, tribuuntur etiam Tabernaculo. Hinc & Tabernaculum fæderis dicitur, & Tabernaculum Testimonij; quia, scilicet, Arcam continebat, quæ Arca fæderis, & Arca Testimonij dicitur.

Arca verò, siue potius eius pars superior. *Propitiatorium*, dicebatur & *Operculum*, & *Opertorium* atque *Oraculum*; tribus, apud Latinos,

nos.

nos, distinctis nominibus, sed quorum priora duo originem, atque causam ex vna habuerunt radice hebraica, Caphar; quod & *propitiari* & *tegere* significat. Nec malè. quia duplex, duplici nomine, eius munus significatur, propitiari atque tegere. Nam & Arcæ superiorem partem tegebat; & ex eodem Deus propitiabatur. Vtrumque LXX. Interpretes eleganter expresserunt, vertentes *ἰλασπιον ἐπίθεμα*.

3. *Oraculum* dicebatur idem propitiatorium, à tertio officio, quod sustinebat. hoc erat, quod Deus inde Oracula fundebat, & vel hominibus diuinam voluntatem sciscitantibus respondebat, vel vltro, suam mentem de agendis omittendisque non interrogatus, patefaciebat. Huius ratione ex eo locutus Deus dici debet. Vnde & Oraculum dictum, quod Oris hic Deus mentem declarat: vel, teste Cicerone in Topicis, *quod insit his Dei oratio*.

4. Quoniam verò Propitiatorium cum Operculo conuerti diximus, proprie ipsum non tota est Arca, sed coperculum, quod Arcam, quæ manna continebat, cum Moyse tabulis, atque virga Aaron tegebat, & quidem *idem* illud, quod arcam tegebat, vt volunt Aben Esra, Rabbi Salomon, & Abulensis, q. 17. atque Ribera, lib. 2. de Templo cap. 6. vel quod magis placet S. Thomæ, Lyræ & nobis, *aliud* ab ipso.

5. Coperculum hoc Duo Cherubim constituebant, de auro non suffili, sed malleolis ductuli: se mutuo aspicientes; & alas sibi mutuo tanquam manus præbentes, ita videlicet; vt dextra vnus tangeret sinistram alterius: & huius dextram illius sinistram. Quocirca sedem quandam quasi Deo præbuerunt, quemadmodum arcæ superior pars, scabellum quasi, vbi sedentis pedes conuiescerent. Hinc Regius Propheta, Psalm. 79. *Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim.* & Psalm. 98. *Dominus regnauit, irascantur populi, qui sedes super Cherubim, moneatur terra.* & Iaias ca. 37. *Domine exercituum, Deus Israel, qui sedes super Cherubim.* Hinc quoque currum Deo præbere dicuntur. Ezech. 49. & Psalm. 17.

6. De forma horum Cherubim varia est sententia. Iosephus lib. 3. Antiq. cap. 6. putat retulisse *animantia volucra*, noua specie, nunquã alicui mortalium visa; quæ Moyse in Dei solio viderit figurata. Oleaster in Exodum dubitat, vtrum *humana forma* fuerint. Verùm humana extitisse docet Concilium Nicænum 2. Act. 2. Et ratio è custodibus Paradisi petitur, atque ex cap. 25. tex. 20. Exodi. vbi enim nos legimus *versis vultibus*, hebraicè dicitur, *vir aspicere fratrem suum*, id est vnus Cherub alterum.

7. Sexu erant ambo masculi, vt ex eodem versu colligitur, contra Ariam Montanum, qui *virumq;* hinc sexum agnoscit, Et *iuneni* erat ætate,

ætate, quo pulchritudo maior significaretur, vt docet R. Kimchi. *Nudos* fuisse respuit loci rerumq; grauitas. Neque capite tantum, vel corpore medio, sed *integro* aureas illas statuas constituisse, colligitur ex 2. Paral. 3. vbi sic legitur. *Ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum versa ad exteriorem domum.*

8. Ex hoc Propitiatorio Deus se locuturum promittit, Moyse, Exod. 25. *Inde* inquit, textu 22. *præcipium*, & *loquar ad te supra Propitiatorium de medio duorum Cherubim.* Locutum esse constat Numerorum 7. vbi sic habetur, text. 89. *Cumque ingrederetur Moyses Tabernaculum federis, vt consuleret Dominum, audiebat vocem loquentis ad se de Propitiatorio; quod erat super arcam testimonij, inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.* Sed Locutionis huius circumstantias coniunctaque discutiamus.

9. Primum igitur quærimus, *Quomodo* loquebatur? voxne visa est prodire ex Cherubim ore? & vnus aut vtriusque? an ex alis se mutuo complexibus? aut pedibus, vel aliqua alia corporis parte? an forte totum Propitiatorij corpus vocem reddebat? Nihil horum. Vt ex toto corpore prodiret, aut pedibus, non conueniebat, quemadmodum neque, vt alæ ipsam redderent. Os, quamuis voci commodius seruire potuit, seruire tamen non debuit, quod non Deus, sed Cherub locutus dictus fuisset.

10. Supra Cherubim vox formabatur, & reddebatur. *Loquar ad te*, dicit Dominus, Exod. 25. *supra Propitiatorium.* Pulchrè profectò. quoniam Deus loqui dicebatur, quem non referebat Propitiatorium, sed ferebat. Propitiatorium Dei sedes fuit. iam verò non sedes est, quæ interrogantibus respondet: sed qui sede altior est; qui supra sedem sedet.

11. *Cur præ Seraphim* elegit Deus Cherubim, tanquam solium, & sedem, vnde Oracula daturus? Ratio certa huius dari non potest. cum magno tamen consilio hoc factum esse coniectura est, quod *nunquam* su per Seraphim, *semper* super Cherubim sedere dicatur. forsitan ex nomine, qualis qualis, ratio accipitur. *Cherub*, inquit B. Hieronymus in 10. Ezech. *multitudinem scientia significat.* vt igitur significetur deum sapientissimum esse, & omnem scientiam, etiam altissimorum spirituum longè superare, & sua sapientia res humanas disponere, merito dicitur *sedere super Cherubim.*

12. Et cur *supra Cherubim sedens voluit loqui*? An alius ipsi, vnde loqueretur, locus defuit? Suspicio ita voluisse, vt intelligeretur is esse, qui toties in Prophetis dictus est *Dominus exercituum*, id est, qui regnat in cælo; & omnibus cælestibus præest, etiam summis, vt sunt Cheru-

bim. Ita Ribera lib. 2. de Templo, cap. 6. quamvis & hoc admoneri potuerunt diuina responsa petentes, nihil temere à Deo dici: dici omnia magno cum consilio, ab eo, qui sedet super Cherubim, & præest scientiæ flagrantibus, Spiritibus.

13. Et super Cherubim se complectentia, & quauis mutuo sibi manus præbentia voluit sedere; inde apparere, loqui, propitiari. An forsitan hoc sine ratione? Et hoc magno cum consilio. Charitatis hoc symbolum aliquod est; quemadmodum & illud, quod mutuo sibi facies præbent. Et profecto charitatis tantus amator est Deus, vt in ijs, qui in charitate manent, maneat ipse: & quicumque in charitate manent, in Deo maneam; quemadmodum Apost. loquitur 1. Ioan. 4.

14. Quod super Cherubim, quæ genus masculinum referant, sedeat, loquatur; forsitan Maiestas Dei postulat, cui præstantiora semper debentur. forsitan & fidem constantiamque dictorum eius arguit. Neque enim est Deus noster, vt homo, (mulier maxime) varium & mutabile. Ego, inquit, sum Deus & non mutor. Malach. 3. forsitan & masculinam animam vult eos, qui sibi appropinquant, oracula postulari afferre.

15. Iuuenilis ætas ipsis cum omnibus cælestibus Spiritibus est communis. Nullus eorum senis specie pingitur, sculpirur, apparet. Merito. Quia annorum numero non senescunt integræ semper ipsorum vires. Quod si huius etiam in Propitiatorio ratio habenda, putarem illam, non tam Deo loquenti ex Propitiatorio; quam in Propitiatorio sedenti feruire. Delectatur Deus iuuenum pietate; & in his, quasi sedere, & quiescere dicitur. Singulariter, & præ cæteris, quidam dilectus dicitur, quia præ cæteris iuuenilem ætatem Deo consecrassè creditur.

16. Eandem ob causam dici posset sedere super alas: quod prompto, scilicet, hominum studio recreetur; detestetur tardos & ignauos. quamvis & alis, quibus infidet, admoneri possunt, qui ex Propitiatorio loquentem audiuit Deum, alias sibi assumendas, & magno cum studio Dei mandata perficienda. Placuit ille, qui dicebat: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Psal. 118. & alibi. *Paratum cor meum Deo, paratum cor meum.* Psal. 107.

17. Sic iustas ob causas voluit loqui ex Propitiatorio; non simpliciter, sed quod *Arca immiteretur*: quia & Arca ipsa, & res, quæ in Arca conseruabantur, de rebus magnis mortales, qui Deum loquentem audiebant, admonere potuerunt, & debuerunt: quemadmodum admonerunt & Propitiatorium ipsum; & quæ cum Propitiatorio fuerunt coniuncta.

18. Arca quidem duobus modis. Primo sua, qua constabat materia,
auro

auro inquam purissimo: cuius vsum hic quidam damnarent, & cum proditore Iuda clamarent; *Vt quid perditis hæc*, si non Deus ipse aurum pro construenda arca imperasset. Deinde egregia sua, perfectaque; & quam etiam Deus præscripserat forma. Prius monet splendendum, non & sordidum oportere esse Dei cultum, ipsique rebus præstantioribus deseruiendum: posterius, curandum, vt quam ordinatissime decentissimeque in eo peragantur omnia.

Res in Arca contenta admonent, quarum rerum, vt ita dicam, Deus sit religiosus custos, quasque mortalibus velit esse commendatissimas. *Manna hæc sunt*, Exod. 16. *Tabula Moysis*, Deut. 32. *Virga Aaron*, Num. 17. Hæc Arca continebat omnia. Vt ad Hebræos 9. dicitur. *Manna postulat memoriam beneficiorum Dei. Tabulæ Moysis custodiam legis. Virga Aaron Magistratus obseruantiam. Qui Deum consulturus Propitiatorium accedit, meminisse debet ipsum infidere Arca, quæ suo, quem includit thesauro, vrget gratitudinem, diuinæ legis custodiam, & obseruantiam atque obedientiam Magistratus.* Et hæc de ipso Propitiatorio, vnde vox Dei audiebatur.

Quæstio verò est, Vtrum ex nudo Propitiatorio vox prodierit, & tantum audita sit, an etiam, præter vocem, corpus quoddam Propitiatorium ambiuerit, vel occuparit, quod vocem reddiderit: & quale illud fuerit. Curiosius forsitan hoc quæritur, sed tamen non male: cum certum sit vel auditam tantum de nudo Propitiatorio vocem; vel, præter vocem, visum corpus, quod vocem ediderit. Si visum aliquod; certè humanam formam non habuit. Semper visum esse aliquod, dubito an doceri possit. Aliquando visam esse nubem, quæ Propitiatorium teget, credi debet. Sic enim legitur, *Leuit. 18. In nube apparebo super Oraculum.* Qui in Arca iacuisse corpus, quod vocem inde reddiderit, docent: nescio an dicti sui rationem dare valeant.

An omnibus locis Propitiatorium Oracula reddèbat? Nō reddebat. Non omnibus locis, ex ipso, loquebatur Deus. Nec mirum: quia nec omnibus locis oraculo petebatur: nec si petita, omnibus locis fuisset data. *Quibus igitur, & quibus non?* Non profanis: sed sacris. an omnibus incertum. Explico obscurius dicta.

Duplicia Propitiatorij loca distinguere possumus. quia duplicia habuit Arca: à qua Propitiatorium non fuit distinctum: *profana, & sacra.* Profana voco, quæ Arca conseruandæ destinata non fuerunt sacra, quæ vel Deus eidem destinauit, vel sancti Dei homines, diuini Spiritus impetu, honoris causa eidem construxerunt.

23. Et profana duplicia distinguemus. Apertè, videlicet profana, & in-
primis ipsa vasta solitudo in qua Arca, cum propitiatorio Leuitarú
humeris portabatur: deinde templú Dagon, in quod, quando à Phi-
listæis capta est, magna cum Dei Iudaicique populi ignominia est
tráslata. Sic *sacra* duplicia possunt distingui. Nam & Tabernaculum,
& Templum Salomonis ipsam recepit.

24. Tabernaculum porrò non idem Arcæ fuit. Alterum à Moy-
se, iussu Dei, exstructum est; alterum à Diuide. Quæ diximus, ex sa-
cra historia sunt clara. Moyses iussus est extruere Tabernaculum,
postquam populo legem dedit Deus: illo pro templo in deserto vsi
sunt Israelitæ: tandem verò iam pacata terra ipsum constituerunt in
Silo (Iosue 18.) vrbe Ephratica; cui hoc donum videbatur deberi, tñ
propter eius pulchritudinem: tñ propter Iosue, qui de tribu Ephra-
im erat, & Dux populi, auctoritatem. In Silo mansit vsque ad sacer-
dotis Heli vltimum annum; quo grauissimo bello Philistinorum
ingruente, misit populus in Silo, pro Arca, in castra deferenda. Cap-
ta tunc Arca, victis & captis Iudæis (1. Reg. 4.) atque in Azotum ad-
ducta, 1. Reg. 5, mansit ibidem mensibus septem, 1. Reg. 7. Hinc mis-
sa in vrbe Bethsames, 1. Reg. 6, postea in Cariathiarim, 1. Reg. 7. Hinc
in domum Obed Edam Gethæi, 1. Paral. 13. ibique tribus mensibus
hæsit. Cui postquam vidit David Deum benedixisse propter Ar-
cam; adiecit animum; vt ad domum suam, in Hierusalem, illam ad-
duceret, *Edificauit igitur*, (ita dicitur 1. Paralip. 15.) *locum Arcæ re-
tenditq; illi Tabernaculum*, quod aliud erat ab illo Moysis. Atque de
hoc intelligitur, quod 3. Reg. 1. dicitur a doniam, cum timeret Salo-
monem fugisse in Tabernaculum, & apprehendisse cornu altaris.
Porrò edificato templo, à Salomone, vna cum Arca, Tabernaculum
illud Moysis transfudit Salomon in domum Domini, 3. Reg. 8. Atq;
ita alter locus sacer Propitiatorio & Arcæ seruiens, est templum.
Hæc pro sacris, & profanis Locis Arcæ atque Propitiatorij.

25. Igitur profanis locis, ex Propitiatorio, à Deo responsum non ac-
cipiebatur. Accipiebatur sacris. An omnibus? In Tabernaculo illo à
Moysè exstructo, quandiu in solitudine errabant Iudæi, accipieba-
tur. An quoque in illo, exstructo à Dauide templo quoque Salomo-
nis? Non ita certum hoc: Quod semper acceptum sit, vix creditur.
Neque enim eandem rationem omnibus locis, & temporibus Deus
tenuit.

26. Ex quibus, ex Propitiatorio respondebatur à Deo? Moysi, & vt
plurimú, Sacerdotibus. An quoq; Prophetis? Nò similiter. Omnibus
sere locis Prophetas Spiritus Domini arripiebat. Non ad Templum

aut Tabernaculum illi alligati. Atque hanc differentiam Deus fere
inter Prophetas atque Sacerdotes obseruauit. Sunt & aliæ inter ipsos
differentiæ, si quando Deus vtrisque loquebatur. Sacerdotibus re-
spondebat solum interrogantibus, & diuinum oraculum consulen-
tibus. Prophetis verò nunc consulentibus, nunc vltro, antequam ipsi
Deum cõsulturi, oraculum accederet loquebatur. Rursus Sacerdo-
tes Ephod induebantur: hoc carebant Prophetæ. Præterea, oratione
ad Deum conuersi, responsum expectabant Sacerdotes: Prophetæ,
si aliquando orationem præmitterent, certè non semper: Deus sæpi-
simè ipsos præueniebat.

CAPVT X.

De Dei Locutione, in veteri Testamento, qua ex Cælo ad homines facta dicitur.

DE Locutio de Cælo, vna celebris est, quæ facta est ad Iudæ-
orum populum, quando primum legem suam Deus pro-
mulgauit. hæc de cælo facta dicitur, quia ex altissimo mon-
te Sinai ad populum qui ad montis radices hærebat, per-
tinet. De hac in hunc modum, Exod. 20. Dominus: *Vos vidistis, quod
de cælo locutus sum vobis.* Et Deut. 4. Moyses: *Deus, inquit, fecit te au-
dire vocem suam de cælo; vt doceret te: & in terra ostendit tibi ignem su-
um maximum.* De hac nobis in præsentí Disputatio non est, quoni-
am ab illa, per Ignem, de qua cap. 6. non differt.

Præter hanc aliæ sunt, quæ de Cælo dicuntur factæ: in quibus neq;
ignis, neque certa nubes, vt in alijs, obseruantur: sed vox vel tantum
describitur de Cælo facta, vel cælitus facta intelligitur. Huius gene-
ris in nouo Testamento plures accidisse dubium non est. Ter siqui-
dem super Christum facta vox legitur: semel super Saulum Thar-
sensem, cum irarum plenus, spirans tendere Damascum. In veteri
etiam, quæ huius sunt loci, obseruatas esse, ex historiarum narratio-
ne satis intelligitur. De his præsens est inquisitio; sed admodum bre-
uis; quod duo tantum vel tria sint, quæ difficultatem aliquam ha-
beant: hæc scilicet: Principio, Quid intelligatur nomine Cæli, Vn-
de vox Dei audita dicitur: Secundò, quomodo ex illo vox prodire
dici debeat. Tertio, quam ex Cæli regione vox prodierit.

Cæli nomine in Scripturis tria significare alicubi in 12. Corinth. 2.
indicat S. Thomas. Nobis alia triplex eius significatio seruit, quoniã
vel ipsa corpora cælestia intelligimus: vel locum, qui supra hæc cor-
pora est, vbi Deum cum sanctis regnare dicimus: vel aerem, qui in-
tra spheram Lunæ sedem suam habet, totumque spacium inter ig-
nem

nem atque terram, complet. Corpora illa cœlestia, & quæ cum corporibus superiorem locum obtinent, cœlum dici, vnus est omnium sensus: vnus consensus. Eodem nomine compellari aerem, pluribus Sacræ Scripturæ locis clarum est. Nam Matth. 6. vult nos Dominus respicere volatilia *cœli*, id est, aeris: eadem volucres *cœli*, quod in cœlo, id est, aere, sub cœlo degant, idem Dominus compellat: & Matth. 24. Dominus dicitur venire in nubibus *cœli*. & Luc. 9. Ignis dicitur descendere de *cœlo*, quemadmodum & Iob. 1. cap.

4. Cœlum vnde vox Dei venire dicitur, non *corpora cœlestia* significat. Cum enim varia illa sint, ex omnibusne prodire vox Dei dici debet? an ex ipsorum aliquo? Cur hoc potius, quàm illud dici debeat, nulla ratio: cur neutrum magna. quia neque vocem formare apta sunt illa corpora: neque si formare possent, ad nostras aures illa perueniret, propter maximam illorum ab his inferioribus distantiam.

5. Multo minus ex eo, qui *cœlis superior est*, loco vox dici potest descendere. Hoc confirmant iam dictæ rationes. Sed nec cœlos propter sui densitatem vox illa posset penetrare: & si posset, tardissimè ad mortalium aures perueniret. Vt taceam non improbabilem eorum esse opinionem; qui præter corpora ipsa cœlestia, nullum alium, vbi Sancti, cum Deo, regnant, locum agnoscunt.

6. Cœlum igitur, vbi vox formatur, atque vnde proficiscitur, *aer est*; qui cœlum dicitur, vt notauit in 2. Corinth. 12. Damascenus, li. 2. Ortod. cap. 7. quod plurima cum cœlo communia habeat. præter superum scilicet locum, etiam claritatem, atque subtilitatem. Nam & visus ipsum, vt cœlos, penetrat: & lumen solis in se, quemadmodum cœli, recipit.

7. Qui ex cœlo vocem fortasse prodijisse inde colligunt, quod ipsi aliquando legantur fuisse aperti: & ex ipsis vox, vna cum columba, profecta, vt Matth. 3. errat. Quemadmodum nec vox prodijt è cœlo: ita nec *columba*. Sed nec verè fuerunt ipsi cœli aperti. De voce iam id demonstratum est. De *columba* res multò manifestior est. Vbi quæso colùba generata, si ex cœlo prodijt? ex quo corpore generata? in quod corpus rursus conuerfa? vbi ipsius reliquiæ?

8. In cœlis non datur generatio atque corruptio. Non igitur propriè in cœlo generata. Non potuit ex ipso corpore cœlesti produci; quia incorruptibile illud: & in nullius creatæ rei transit materiam. Sed neque si generata in cœlo (quomodocunque tandem, non disputo) ex cœlo ipsa ad nos potuit peruenire: transire scilicet vastissimam corpora cœlestia, atque ignem, qui sub iisdem sedem suam habere dicitur.

Adde,

Adde, quod nec verè *aperti* fuerint cœli. Diuidi non possunt. Ingenerabiles sunt, atque incurruptibiles. Diuisio atq; disruptio in ipsis locum non habent. Aperti ergo dicuntur; qui in cœlis, id est, aere superiore, nubes quædam sese apperuit, ex cuius hiatu & vox viva est prodire, & cum vocè columba descendere.

9. Quo modo verò vox ex aere formari atque prodire dicitur? Itane, vt solus Deus, aut, Dei personam gerès, Angelus, ipsam formet, nulla concurrente creatura corporea, præter illam, quæ vocem excipiat? an potius re corporea Deus hic vitur? Et, si hoc, vtrum illa sit ipsa, met aer, aut præter aerem, nubes aliqua solidior? vt eodem modo hic vox formari dicatur, quomodo ca. 4. diximus, eandem formari in nube.

10. Non ita Deus, aut Angelus vocem quæ auditur, format; quemadmodum nos, quando sermones cum alijs miscemus. Nulla Deus, aut Angelus, ad hoc instrumeta idonea habet. Deus Spiritus est: Spiritus est Angelus; quæ vocem formant, res sunt corporeæ, & corporeis instrumentis, lingua, gutture, pulmone, faucibus, &c. instructæ, quæ in Spiritus conuenire non possunt.

11. An fortè, quamuis his instrumentis non sit instructus Deus, aut Angelus, nec corpus habeat, quando tamen vocem edit in aere, *corpora, corporea q; hac instrumenta* assumit? Assumere potest, si volet: assumit quandoque, quando ita placet: vt tamen assumat, nulla necessitas vrget: quin verò cum de cœlo loquitur, aut nunquam assumit: aut assumit rarissimè. Quid enim opus? Tam perfectè potest has voces formare sine corpore assumpto, quam cum corpore assumpto. Et cum hic velit audiri Deus, nò videri; vt corpus assumat, & per hoc loquatur, credi non debet.

12. Quamuis autem nec Deus assumat corpus, dum loquitur, nec Angelus: locutio tamen sine *corpore* non fit. forte nec potest fieri. Ea vocum & sonorum omnium, quæ auditu percipiuntur est ratio, vt ex corporum collisione ipsa prouenire sit necesse. Vnde quoque Philosophi, præter *medium* corpus, quod sonum excipit; etiam *percutiēs* atque *percussum*, quæ sonum q. producant, requirunt.

13. Et de *medio* corpore, in hac locutione, quod formatam vocem excipiat, difficultas hic nulla est. Illud est ipse aer. In aere vox excipitur: per aerem vox ad audientium aures defertur: in aere, quandiu perseverat, subsistit. De *percutiente* atque *percusso* quaritur; vtrum purus aer hic vtriusque vices subeat: an solus aer per se sufficiens nò sit; sed necesse sit, vel nubem aliquam ipsi succurrere, vel certè ita ipsum condensari, vt si nubem densitate non excedat, saltem adæquet.

Nubem

15. Nubem sæpe succurrere, aut sine nube vocem non fieri, probabile sumitur argumentum ex eo; quo Moyſi ſæpiſimè per nubem locutus ſit Deus. Hoc confirmat, quod vox ſuper Chriſtum facta in tranſfiguratione per nubem ſit facta. Ita enim ſcribit Euangelista Matth. 17. *Adhuc eo (Petro) loquente, nubes lucida adumbrans eos: & ecce vox de nube dicens, Hic eſt filius meus dilectus.* Pro eodem videtur facere murmur populi, quando (Ioan. 12.) ſuper Chriſtum facta eſt vox Patris, teſtificantis, quod & clarificasset filium, & eſſet clarificaturus. Omnino enim, vt Euangelista teſtatur, putauit tonitruum eſſe factum. obſeruauit igitur in cælo nubem aliquam, ſine qua non eſt tonitruum: atque inde credidit vocem profectam. Magis ad rem facit, quod B. Petrus, illam ipſam nubem, quæ Dominum in tranſfiguratione excepiſſe dicitur (Matth. 17.) & ex qua vox prodieſſe cælum appellet. Sic enim loquitur, cap. 1. Epist. ſuæ 2. Canonice: *Accipiens, inquit, Chriſtus à Deo Patre honorem, & gloriam, voce de lapſa ad eum huiusmodi à magnifica gloria. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacuit; ipſum audite. Et hanc vocem nos audiuiſimus de cælo allatã, cum eſſemus cum ipſo in monte ſancto.*

16. An verò ſemper nubes ſuccurrit? Admodum veriſimile hoc, niſi dicamus aerem aliquando ad eam deſiratem cogi, vt voci formandæ poſſit ſufficere: aut certè eo impetu hucq; illucq; impelli, retorqueri, vt quod facilius fieret per condensatam nubem, id, quamuis, difficilius per impulſum & concitatam aerem. Hoc fieri aliquando, inde coniectura eſt, quod quædam voces de cælo, non autem de nube dicantur factæ.

17. Cæterum, quando nubes ſuccurrit, duorum corporum (vt eſt veriſimile) ſuſtinet officium percutientis & percufſi: ad quæ tertium, aer, tanquam medium accedit, vocemque excipit. Quando verò nubes nulla ſuccurrit, aer & percutientis, & percufſi, & medijs ſubit conditionem; ſed tamen ratione diuerſa, forſitan & diuerſarum aeris partium ratione.

18. Præterea, quando vel aerem, vel nubem, percutientis corporis conditionem ſubire dicimus, non volumus eam per nos aeri tributam poteſtatem, vt per ſe illud præſtare poſſit. Niſi ipſe percufſus atque impulſus ſit, percutientis rationem non ſuſtinebit percufſus iam atque impulſus, vt fluctus fluctum; ita proximum aerem diuerberat, impellit, & ſonum efficit.

19. Ex dictis, quid ad certum illorum, quæ definienda diximus, reſpondendum ſit, colligitur. Ex ea cæli vel aeris regione, vbi nubes, in qua vox formatur, reſidet vox & oratio Dei proficiſcitur: non loco ali-

quo

quo ipſa ſuperiore: non loco aliquo ipſa inferiore: quid mirum? Nubes ipſius principiũ, ſine nube non ſit. Vbi igitur nubes, inde vox prodit.

Et quia quæ à nobis plurimũ diſtant, ad aures noſtras aut non, aut ægè admodum perueniunt: hinc & illud ſequitur, proximas hominibus oportere eſſe nubes, vnde voces hæ proficiſcuntur. Niſi fortè intenſiſimas ſemper voces in nubibus formari dicamus, quales fuiſſe Dei, quando legè populo Iſraelitico dedit, ipſemet populus inſinuat, dum ſic Moyſi loquitur. *Non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Sed his vocibus non ſemper opus.

CAPVT XI.

De Dei, in veteri Teſtamento Locutione externa, per Urim & Thummim facta.

UM locutum eſſe, & reſponſa dediffe per Urim & Thummim, communis eſt omnium propemodum ſententia. Dediffe quoque ita reſponſa, vt interim ſe ſub externa forma videndum non præbuerit, nemo etiam dubitat. quomodo verò per illa reſponderit, & rogatus ſit, inuentu eſt difficile, inquit B. Auguſtinus, q. 117. in Exodum: vtrum, ſcilicet, ſono vocali, quem Angelorum aliquis excitari; an interiore arcanoque affatu Sacerdotem erudierit Deus; ille deinde eruditus principem, vel qui interrogaffent, certiores de omnibus fecerit.

Difficile quoque modum interrogandi intelligere. Alij atq; alij, alium atque alium referunt. Quidam codicillos, in quibus, quæ interroganda eſſent, ſcriberentur, ipſis Urim & Thummim applicari docuerunt. Alij rem verbis & precibus volunt eſſe perfectam.

Sic difficile dicere, Quidnam per Urim & Thummim intelligatur: quidam etiam putat impoſſibile. Certè Rabbinus Comius ſummam iſtorum ignorationem etiam apud ipſos Hebræos eſſe fatetur. & Caietanus, *Quid, inquit, intelligatur nominibus Urim & Thummim, nullus, quantum nouimus, hætenus expli. auit.* Nos quid de tribus hiſce capitibus ſentiamus, breuiter exponimus. Ab ultimo principium facimus.

Et quidem de ſignificatione nominum non eſt difficultas. Conſtat Urim illuminationem ſignificare, Thummim perfectionem: difficultas eſt de re ipſa per nomen ſignificata, quidnam illud ipſum ſit, quod Illuminatis dicitur atque Perfectio, vnde reſponſio à Deo exſpectabatur, & accipiebatur ab hominibus.

Et quoque aliquid certum de re ipſa, videlicet, Urim atq; Thummim

Oo

mim

Urim aliquid esse *Rationalis* si *Urim* Sacerdotis. *Rationale* verò pars quædam est vestis est summo Sacerdoti propria, ex auro, hiacintho purpura, cocco bis tincto; quæ Ephod, epomis, super humerale dicitur; à Iolepho autem interdum *diplois*, interdum *diplois hieratica*. Huius pars quædam, quadrata, Sacerdotis pectus tegebat, ornata preciosissimis lapidibus duodecim; ordine quadruplici: ita, ut in quolibet eorum trias fuerit. Hæc *Rationale* vocat Hieronymus: Hebræi, *Chofen*: Iosephus, *Essen*: LXX. *Logion*: alij *Oraculum*: quidam etiam *Iudicium*. Huius aliquid esse *Urim* inde manifestum est; quod ubi nos legimus, Exod. 28. text. 30. *pones in Rationali iudicium, doctrinam & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron*, Hebræi legant; *Pones Urim* (id est, lumina siue illuminationes) & *Thummim* (id est, perfectiones).

6. Sed quidnam in ipso Rationali sit, incertum. Quidam existimant quendam lapidem esse, à duodecim ipsis distinctum, cuius color, intrante Sacerdote summo, adita interiora Tabernaculi, pro rerum, vel aduersarum, vel prosperarum, varietate immutaretur. Quidam sanctissimum Dei nomen tetragrammaton, lapidi inscriptum autumant. Alij, inter quos philo, has ipsas voces *Urim* & *Thummim*, quæ interpres noster veritatem & Veritatem. Alij ipsam et gemmas.

7. Postrema hæc sententia probatur nobis. Si enim aliud, quam gemmæ ipsæ, forent; cur eorum materia, forma, qualitas, quantitas, locus non describitur? cum hæc, tantarum rerum, describi omnino debuerint; quando regularum etiam minimarum, & quæ longè *Urim* & *Thummim* sunt inferiores, exacta descriptio habeatur.

8. Meritò verò hæc gemmæ *Urim* & *Thummim* dicuntur: *Urim* quidem, quia lucebant, splendoremque à se maximum, cum essent nobilissimæ, diffundebant. *Thummim* verò, quia integritate perfectionemque maxima, cum è toto genere essent quam lectissimæ, pollebant.

9. Bene quoque illo Interpres vocat *Doctrinam*, & *Veritatem*. quia per eos lapides adeo lucentes & perfectos, lucis perfectionisque omnis author & regabatur; & respondebat; respondensque tam Sacerdotes, quam Principes, & populū, *doctrina* & *veritate*, quasi luce spiritali complebat & perficiebat: dum obscuras res doceret, & de agendis, atque omittendis instrueret; simul & modum, & viam aliquid aggrediendi & perficiendi aperiret. Quamvis & dici possit *doctrinam* exponi, & *manifestationem* dici, quod futura manifestet:

Urim

Veritatem, ut intelligeretur Deum neminem fallere velle; sed quid quid eius sacerdos prædiceret, valde esse perfectum, id est, verum; neque quidquam habere falsi admixtum, sicut responsa, quæ dabant Oracula gentilium.

Et *Iudicium* quoque optimè dicuntur: quod Dei de re aliqua iudicium, per illa, demonstraretur: vel ipse propitiaretur: aut contra, quod hominum iudicium voluntas, desiderium, & causa, ipsi Deo hæc proponeretur. Hæc enim omnia facit Sacerdos: dum Rationali in pectore ornatus, diuina oracula percipit, accipit, hominibus enunciat; vel, eodem ornatu, eorū vota, quæstiones & preces diuinæ maiestati offert. Et hoc de primo cap.

Modum interrogandi alij alium atque alium referunt, ut diximus. Non placet, quod *codicilli*, qui interrogata continerent, ipsis *Urim* & *Thummim* applicentur: Non quod hac ratione veritas à Deo vero haberi nequeat. Potest haberi. habita est simili modo in nouo Testamento. (Leo pp. quandam Epistolam contra hereticos scripsit, & illam D. Petri tumulo superposuit; petens, ut, si quid peccatum, illud Apostolica manus corrigeret: & factum est) sed quod ut hac ratione fiat, non sit opus. Propter absentes sunt literæ. Deus est presentissimus. Et quando subito consulendus fuit Deus; ut fuit aliquando; prius tempus scribendis codicillis consumi debuit?

Consultus igitur fuit Deus à Sacerdotibus, assumpto gemmato Pectorali, *precibus* & *verbis*. Hæc Scripturæ verba haud obscure indicat. Ex multis locum vnum profecimus. 1. Reg. 33. sic dicitur. *Cum David rescisset, quia prapararet illi clam malum Saul; dixit ad Abiathar Sacerdotem; Applicat Ephod. & ait: Si tradent me viri Ceila in manus eius? & si descendet Saul, sicut audivit seruus tuus? Domine Deus Israel, indica seruo tuo. Et ait Dominus: Descendet. Dixitque mox David: Si tradent me viri Ceila, & viros, qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent. Quis hinc codicillos suspicabitur, aut chartam? quis non viuam orationem intelligit, aut preces.*

Ex modo interrogandi facile quis collegerit *modum respondendi*. Et *viua voce*, qui responsum aliquando esse putauerit, dubito verum erroris arguendus sit: præsertim si præcedentis exempli rem gestam exactius secum expendet: ubi mox interrogantibus interrogatus responsa dat Dominus. Et quidem si hoc concedatur, nõ male hanc per *Urim*, & *Thummim* Locutionem ad hoc genus diuinæ Apparitionis retulerimus: ut tacitam excellentis doctrina homines hæc sententiam secutos esse.

14. Sed tamen, si aliquando, *uina voce*, Deus respondit, certè nõ semper respondiſſe videtur. Veriſimile eſt ſæpius interiore, arcanoque aſſatu Sacerdotem erudiſſe: ille verò inſtructus à Deo, Principè, aut alios, qui interrogaffent certiores, de omnibus alios feciſſe. Sic enim in Prophetia Somnijſque diuinis fieri ſolet, vt rerum quæ nunciantur, ſimulachra quædam in hominum mentibus, & phantafia inſigantur; hiſque notis, & mutis quaſi vocibus, cum homine diuinum Numen loquatur.

15. Cæterum, vt hic motus placet: & prior non diſplicet: ita non placet ille, quem aſſignat Iosephus. Hic, lib. 3. Antiq. cap. 11. à *gemmis docet emiſſe miram quendam fulgorem*, quoties belli alicuius gerendi author, & adiutor Deus eſſe voluiſſet: adeo vt, ad Sacerdotis aſpectum, vniuerſa ſtatim multitudini conſtiterit, Deum aſſaturum. Sed, num de bello Deus tantum conſulebatur? Num de ſolis quæſtionibus, ad quas *Etiã*, & *Non* ſufficiunt? Imo verò aliquando de modo, res quaſdam agendi, interrogatio erat. Et aliquando etiam de eo interrogatio non erat; ipſum tamen reſponſio continebat. Exemplũ huius habetur, 2. Reg. cap. 5. Dauidi ibi Dominum conſulenti: an contra Philiſtæos aſcenſurus eſſet, reſponſum: *Non aſcendās; ſed gya poſt tergum eorum: & venies ad eos, ex aduerſo pyrorum: & cum audieris ſonitum gradientis in cacumine pyrorum; tunc inibis prelium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat caſtra Philiſtim. Qui hinc lapides tam multa, tam varia, tam noua, tam inopinata, tam peregrina indicare poterant? Quæſitum ab eodem; Quam urbem aſcenderet? reſponſumque fuit *Hebronem*. Quis fulgor hanc demonſtrabat? Hæc de Dei locutione per *Urim & Thummim*. ſed admodũ pauca. quia vtrum huius loci ſit, non omnino certum. Plura qui volet, legat, Riberam de Templo, & ijs, quæ ad ipſum pertinent, lib. 3. cap. 12.*

CAPVT XII.

De conditione & ſubſtantia vocis diuine, qua Deo loquente à mortaliſus audiebatur.

1. **R**OPRIA ſingularum Locutionum Diuinarum, vtcunque diſcuſimus: reſtat inquiramus omnibus communia. Hæc ad tria cauſarum genera videntur reuocari: ad formam, efficientem cauſam, atque finem. Ad formam referimus vocem, quæ Locutionis eſt quaſi formalis terminus. Circa cauſam efficientem quæritur author vocis. In fine, cur latere Deus

voluerit,

voluerit, & audiri tantum ſuam vocem; non verò ſub externa ſpecie ſe conſpici.

De *Voce* plura vocantur in quæſtionem; quorum quædam ad *ſubſtantiam* eius pertinent: quædam ad eius *quantitatem*: quædam ad *qualitatem*: quædam ad *materiam*. Circa ſubſtantia quæritur. An vera fuerit vox, quæ Deo loquente, percipiebatur. Circa quæritatem, An fuerit intenſa, an potius remiſſa. Circa qualitatem, Quo idioma te ſit vſus Deus loquens. Circa materiam, Quamnam potiffimum re tractauerit. Primum hoc cap. definimus.

3. *Veram* fuiſſe *Vocem*, quæ Deo loquente ſit percepta, dici non debet. Multa requirit vox, quæ in Dei locutionibus defuerunt. Requirit linguam, labia gurgulionem, pulmonem, arterias, &c. Omnia hæc hinc defuerunt. Vox ſolum auribus percepta eſt: corpus, quod hiſ instrumentis eſſet inſtructum, & viam vocem potuiſſet formare nullum viſu perceptum; nullum fuit, ſi quod ſub nube, vel igne, vnde vox prodire viſa eſt, latuit; nec illud vocem potuit edere: quemadmodum veram vocem nec Deus, nec Angeli ediderunt, quando ſub humana forma rebus viuentium interſuerunt, & cum illis ſermonẽ miſcuerunt.

4. Quemadmodum, verò vox vera non fuit, quæ percipiebatur: ita neque *vera Locutio*. Viuentium hæc eſt: & non omnium, ſed ratione præditorum. Duo ſiquidem ſunt, quibus animalia bruta mortales excedũt, mens atque oratio. Vbi oratio eſt atque Locutio homo oportet ſit, cuius ſolius eſt orationem habere & loqui.

5. Nihilominus quæ vera vox non fuit; *verus fuit ſonus*; & non minus, quam quicumque alius. propterea; quod quæ ad verum ſonum requiruntur, in ipſa inueniantur, & non minus aures, quam verus ſonus perculerit.

6. Vox tamen *dicitur*, analogia quadam ad vocem, quam viuentes homines formant. Analogia hæc, non in vocis principio conſiſtit, quaſi idem veræ vocis principium ſit, & illius, qua Deus locutus legitur: (diximus aliud hinc eſſe, aliud ibi:) ſed partim in conſonantia ſoni, partim in ſoni effectu. Vox Dei voci hominum reſpondebat. Vox Dei in eorum, qui Deum audiebant, animis idem efficiebat: quod verè hominum voces apud mortales, qui ſermones ſuos inter ſe conſerunt.

7. Eadem analogia *locutus* dicitur Deus. Quamuis enim diuerſum Locutionis principium in ipſo fuerit, diuerſum in hominibus tantũ tamen ſuo, quem formabat, ſono, efficiebat, quantum mortales, apud mortales, proprie loquedo. Et quia ipſius vox differetia ſoni à mor-

8. **S.** tatum non differbat; ipse quoque, quemadmodum mortales, locutus dicitur. Nec male.

Nouum siquidem non est vt res non proprijs tantum nominibus compellantur. Sæpissimè dicuntur, quod fuerunt, non quod sunt: quemadmodum in Cana Galileæ *vinum aqua*. Sæpissimè etiam nominibus rerum, cum quibus similitudinem quãdam habent: quemadmodum *boues*, quos Pharaos se vidisse dicebat, non boues erant, sed imagines bouum: sic Imperatorem se videre dicit, qui imaginem Imperatoris videt. Eodem quoque & *vox*, & *locutio* Deo tribuitur.

9. Simili analogia & bruta animantia locuta leguntur: quia scilicet humanam locutionem, similitudine quadam, aliquando effinxerunt: vt asina Baal. Veruntamen, quæ improprie dicuntur *locuta*, proprie *voces*, vt homines, formarunt: propterea, quod quæ ad vocem requiruntur; in plerisque ipsorum inueniantur; quæ ad Locutionem minimè.

10. Huic *tres loquentium gradus* non male distinxit alicubi Tostatus, in 8. Matth. quæst. 114. *Unus est* eorum, qui nec loqui proprie possunt nec organa locutionis habent. *Alter* eorum, qui loqui quidem non possunt, omnia tamen, aut certè plurima locutionis habent organa. *Tertius* eorum, qui loqui possunt, & locutionis habent organa. Tertius hic hominum est, secundus brutorum animalium, primum Deus atque Angeli habuerunt.

11. Ex eodem nos aliud colligimus: scilicet ex duplici causa contingere, vt quis loqui nequeat, primum ex eo, quod facultate loquendi destitutus sit: deinde, quod organis careat, quibus formet vocem & cogitationes suas, per vocem, alijs prodat. Et quamuis vtrumque Deo defuerit & Angelis, qui Dei personam sustinuerunt, pro vtoque tamen aliud habere potuerunt, quod ad vocem formandam, & loquendum sufficeret.

12. Pro facultate loquendi fuit vis intelligendi atque mouendi. Pro organis locutionis, corpora, in quibus vocem formabant. Vi intelligendi scire potuerunt, quæ corpora aptanda: & ad voces formandas idoneè componenda. Vi mouendi potuerunt, vt conueniebat, impellere, vt, quas vellent, voces atque sonos redderent. In corporibus verò, quibus hæc illis opus, nulla resistentia. ad quodcunque opus, quod motu peragitur, spiritali creaturæ feruiunt.

13. Rursus, quemadmodum in perfecta locutione aliud est, quod loquitur, ipse, scilicet, homo: aliud, quod loquitur, potentia, scilicet, loquendi, aliud instrumentum, per quod locutio fit: aliud medium,

in

in quo vox recipitur, & per quod ad audientium aures defertur. ita, quodam modo, hæc in Dei locutione inueniuntur. Deus, siue Angelus est, qui loquitur: Potentiæ loquendi vices sustinent vis intelligendi & mouendi: Organorum loco sunt corpora, per quæ locutio fit: medium partim hæc corpora, partim his vicina.

CAPVT XIII.

De quantitate vocis externa, qua olim Deus loqui auditus est in veteri Testamento.

QUANTITAS orationis, & vocis Dei, duplex potest distingui. Alia potest dici *temporis*: alia *intensionis*, ibi habetur ratio durationis vocis, & orationis diuinæ; longæne an breuis fuerit: hic, vtrum intensæ siue alta, an remissæ & depressæ. Priorem quilibet obseruauit, qui, quæ Deus, varijs personis, locutus sit, volet attendere: posteriorem, quia aliquam difficultatem habet, propositum est hoc cap. discutere.

Iudicium autem huius, vel ex sacris Scripturis petendum; vel ex ratione. Et ratio quidem in omni oratione, atque voce Domini locum habet. Scripturarum vero alicubi summum est silentium: quãuis aliquando *quanta* Dei oratio fuerit insinuent. Ex *ratione* igitur de *omni*: ex *Scripturis*, de *aliqua* potest constare.

Et nunc quidem intensæ orationis meminit Scriptura, nunc modestioris. Intensæ, Exod. 19. quando dicitur clangor buccinæ *vehementius perstrepuisse*: & *populus terribili Domini voce* perterritus precatus, ne Deus, sed Moyses ipsi loqueretur; quod Dei vocem, non nisi cum præsentis vitæ periculo posset audire. Modestioris, Num. 12. quando ob id propius ad se audiendum voluit Deus accedere Aarõnem, & Mariam sororem; ne à Moyse præsentem, quæ ipsis diceret, audirentur.

Ex *ratione* autem iudicium sumitur *quatuor* modis. quia ferè quatuor sunt, quæ, vt elatiori, atque intensiori voce quis loquatur, efficiunt. Vnum est, si longius distet ab auditore, qui orationem habet. Alterum, si idem motum quandam, maximè timorem, auditoris animo velit esse incussum. Tertium est, vehementia doloris, quem loquens patitur. Quartum, summum, quod quis oratione obtinere nititur, consequendi desiderium.

In primo illo, intensæ vox idcirco necessaria est; quod qui loquitur, mentis suæ cogitata alijs cupiat innotescere: cum verò hoc

hoc fieri nequeat, nisi nuncia mentis, vox ad aures perueniat; necesse est, talis sit vox atque oratio; quæ ad audientium aures peringat. At si remotior sit auditor, & remissa vox, fieri id nequit. Aut igitur necesse est auditorem loquenti magis coniungi, quod semper fieri nõ potest, aut certè intensiõne vocis maiores vires orationem accipere, vt vltèrius progredi valeat.

6. Ad motum concitandum, atque timorem inprimis incutiendum eandem. Valere Rhetorum tradunt præcepta: quæ magnitudinem vocis maximè, vbi animi concitandi sunt, requirunt. Hinc iisdem in Exordijs leuiori voce sunt contenti: quod suauius Orator se hinc in animos insinuet: in alijs orationis partibus non item.

7. Vehementiam doloris intensiorem vocem atque clamorem extorquere obseruamus quotidie. Nec extorquet frustra: quoniam doloris magnitudinem haud parum minuit.

8. Intendit quoque vocem consequendi, quod petitur, desiderium. Quemadmodum enim mentis index vox est; ita intensioris mentis. intensior vox & oratio. Hinc non semel Regius Propheta, ad Dominum, cum tribularetur clamabat; quia vt à tribulatione liberaretur, summo flagrabat desiderio. Hæ ferè causæ intensioris elatiorisq; orationis. An hæ in Dei Locutione locum habeat?

9. Postrema locum non habuit. Neque enim quidquam oratione sua ab hominibus petijt Deus Opt. Max. Nulla re mortalium indiget. sibi est sufficientissimus. Nostrum est, ab ipso petere: ipsius, nostris votis atque desiderio satisfacere.

10. Neque doloris vehementia clamorem aliquando, quando mortalibus locutus est, extorsit. Quid quod nullus in ipsum dolor cadat. Quod si quandoque doluisse dicitur; aliquando suspirasse, indicare voluit, Displicere sibi hominum peruersos mores, ingratam vitam ad malum omne studium propensum.

11. Timorem aliquando Auditoribus suis humana voce voluit incutere. Ipsi oratio testis est. Postquam enim Israelitas voce sua quondam intellexit attonitas; *Quis*, inquit Deut. 28. *des illos semper talem habere mentem, vt me timeant?* Quocirca & grauius intonuit, Exod. 19. vbi timor incutiendus. *Sonitus enim buccina*, vt ibidem dicitur, *paulatim crescebat in maius, & preteritus tendebatur.*

12. Sic Auditorum ab ipso distantia grauiorem orationem postulatit quandoque: & quidem illo ipso tempore, quo sua oratione Auditoribus, voluit incussum terrorem. Quoniam ipse ex altissimo monte loquebatur; & multitudo, ad quam sermo derigebatur, ad pedem montis hærebat; magnumque per spaciũ erat diffusa: & tamè vocem Domini audire omnes omnino oportebat. Ex

Ex dictis concludimus duabus de causis, *grandiori voce*, Deo o-
pus fuisse. quando, scilicet, vel vehemens motus Auditorum ani-
mis fuit afferendus: vel longius à loco, vnde vox oriebatur, ipsi di-
starent. Et quamuis in his casibus leuiori idem præstare potuisset;
quia tamen, quantum fieri potest, suas cupit saluas esse leges naturæ;
quod natura postulat, grandiori voce est vsus.

Concludimus & illud, *rarissimè* Deum intensiori voce vsum esse; quando mortalibus est locutus. Meritò. Rarissimè ipsi propos-
itum fuit timorem suis Auditoribus incutere. rarissimè longius ab
ijs, quibus locutus est distitit. Quod dicimus credet; qui singulas
quarum Capite secundo, meminimus Locutiones volet discute-
re.

Nec est, quod quis longè à nobis distantes *nubes*, & longius disti-
tum cælum, vnde Deus locutus scitur, obijciat. quoniam vel *nubes*
veræ non fuerunt, ex quibus vox formata: vel non suis, vbi natura-
liter degere solent, locis constituerunt. Sic *cælum*, ex quo vox audita
dicitur, non vastissima illa fuerunt corpora cælestia; sed aer superior,
non multum ab ijs, quibus Deus loquebatur, distans, quemadmodum
superius demonstratum est.

Pro eadem remissiore voce facit, quod, vt plurimum, quando
humana voce Deus locutus dicitur, vni tantum legatur locutus, aut
certè paucissimis. Cum verò hi & audire & intelligere, etiam remissa
voce loquentè, optimè potuerint, quorsum erat necessaria grandior
atque intensior vox & oratio?

CAPVT XIII.

*De qualitate diuina vocis, siue quo idiomate vsus Deus, quando cum
mortalibus externa voce locutus est.*

HXISTIMANT quidam Apostolos olim, quando primum
Christi Euangelium Hierosolymis, tum deinde apud dif-
persas, per totum orbem, gentes docuerunt, vno tantum
idiomate esse vsos: locutos vna lingua; quam quicumque
audirent, quamuis alia ipsi, tanquàm sibi propria, vterentur, intelligen-
rent. Hoc modo volunt intelligi, quod dicitur *varijs linguis* locutos
Apostolos. Quemadmodum hi vna aliqua lingua Apostolos locu-
tos afferunt: ita difficulter assignant, *quamam* sint locuti. Similiter
qui Deo, olim, etiam vnam linguam, atque idiomatica fuisse vo-
lunt, difficulter dicere possunt, quod, illud idioma fuerit, quæ lin-
gua.

Displicet hæc opinio alijs, & meritò. Quoniam hæc ratio non

tam Apostolis donam linguarum concessum fuisset; quam hominibus infidelibus beneficium, ut peregrinum idioma, tanquam proprium, intelligerent. Sed & qui Apostolorum temporibus loquebantur linguis, ab his intelligebantur; ab illis non intelligebantur, quemadmodum D. Paulus alicubi insinuat 1. Corinth. 14. nō igitur beneficium Auditorum fuit, ut peregrinum idioma intelligerent; sed priuilegium Apostolorum, ut quavis lingua loquerentur.

3. De Deo idem dicendum existimamus. ut non vna aliqua lingua vsus sit quando mortalibus est locutus. Quoniam vel loquentem omnes non intellexissent: vel Auditorum beneficium fuisset, quod peregrina loquentem non minus intellexissent, quam si propria linguis fuisset locutus.

4. Ut loquentem non omnes intellexerint, dici non debet. Cur loquebatur, si noluit intelligi? quid opus peregrino idiomate, quod ut intelligeretur, opus fuit singulari Dei beneficio? præsertim, cum tā facile ipsi fuit, apud Hebræos hebraico, apud Aegyptios Aegyptiaco. &c. uti, quam apud omnes aut hebraico, aut Aegyptiaco? &c.

5. Omnino credendum est Deum, qui hominibus aliquando externa voce loqui dignitas est, ea lingua loqui voluisse, quæ ipsorum, quibus loqueretur esset propria; qualiscunque etiam illa esset. Nisi forsitan Deum, vel Angelum, qui Dei hic personam sustinuit; idioma ipsorum quibus cum agebat, ignorasse, impie vel imperite quis dicat.

6. Ex dictis, quamuis nondum certo concludere possimus, quo idiomate Deus sit vsus: certiores tamen sumus, quam si vnam ipsi linguam, apud omnes, fuisse dicamus. Certiores, inquam sumus, propterea, quod vbi constiterit, qua lingua locuti fuerint illi, cum quibus sermonem miscuit Deus, mox definire possimus, qua locutus sit Deus Opt. Max.

7. Cogitatio igitur omnis eō conuertēda, ut, qua lingua locuti sunt ad quos diuinus sermo factus est, inquiramus. Et quidem si eorum tantam vocem habeamus, quibus 1788. propemodum primis, à mundo condito, annis locutus est; hebraica omnes locutos esse dubium non est.

8. Nam *vna hebraica* tantum in vsu fuisset, & præter hebraicam, nullam, ob orbē condito ad constructionem turris babilonicæ, id est per annos, circiter, 1788, docēt B. Augustinus, lib. de Ciuit. Dei 16. ca. 17. & lib. 18. cap. 39. Hieronymus in 3. Saphonizæ, quorum verba citat Pererius, lib. 16. in Genes. Augustinum atque Hieronymum antecessit Origenes, qui homil. 11. in Num. idem asserit. In eodem opinione

nione esse Hebræos præter R. Iuda (qui in Tra. Sanedrini Syriacum sermonem tribuit Adæ) refert Genebrardus, ad annum mundi 1788. Omitto recentiores.

9. Tostatus in 11. cap. Genes. q. 1. & 2. pro huius sententiæ confirmatione affert nomina, quæ Adamus imposuit rebus, secundam eam linguam, quæ tunc erat. Neque enim nomina, quæ rebus imposuit, in alia, quam hebraica lingua inueniuntur id significare, ad quod significandum imposita fuerunt ab Adamo: nomina inquam a dam, Eua, Cain, Abel, &c. Quod si eadem nomina idem, aut simile quid, in alijs quibusdam linguis significant, id accidit propterea, quod illæ, p. quam similes sunt Hebraicæ, ut sunt Arabica, Syriaca, Galdai- ca.

10. Caietanus cum Tostato consentit: sed alias duas, pro hac re coniecturas habet. Vnam ex Dei nomine *Tetragrammaton* accepit; hoc ante diluuium fuisse dubium nullum est; quemadmodum nec dubium, vnam linguam fuisse ante diluuium, & turrem Babilonicam. At nomen hoc hebraicū esse norunt omnes: vna igitur hebraica lingua fuit apud omnes; ante exstructum turrem Babilonicam. Alteram accepit ex nomine *Babel*, quo compellata ciuitas, quæ diuersis linguis occasionem dedit. Nam & illud Hebraicum est; & confusionem, quod ibi linguarum confusio facta sit, significat.

11. Nec est, quod hebraica ab *Heber* sit dicta, qui post 1758. annos à mundo condito, genuit Phaleg. Hebraica dicta est ab Heber, non quod per illam in mundum sit introducta; sed quod, quæ prioribus omnibus temporibus, in mundo fuerit, in ipso sit conseruata; & per ipsum in posteros certos sit transmissa.

12. Hoc inter alios, his verbis testatur beatus Augustinus, superius à nobis citatus: *Quoniam, inquit, in familia Heber, communis antea omnium lingua remansit; dimissis per alias linguas, ceteris gentibus, ideo deinde hebraea est nuncupata. Tum enim opus erat eam distingui ab alijs, nomine proprio: sicuti alia quoque lingua vocata sunt nominibus proprijs. Quando autem erat una omnium; nihil aliud, quam humana lingua, vel humana locutio, vocabatur; quod ea solum vniuersum hominum genus loquebatur.*

13. Quocirca non placet sententia Theodreti; qui primam omnium linguarum docet fuisse Syriacam: hebraicam autem primum omnium Moyse esse traditam; ante Moysen non fuisse. Non placet Eupolemi; qui, teste Eusebio, li. 9. de Preparatione Evangelica, c. 4. p. 2. Moysen

Moyſen primum Iudæis docet tradiſſe literas : & eas à Iudæis ad Phœnicibus perueniſſe : à Phœnicibus accepſiſſe Græcos : Et lingua hebraica, & literæ hebraicæ Moyſen præceſſerunt.

14. Multo minus placet Philoſtratus, in Catalog. Hæreſeon, cap. 106 qui ante Turris Babel edificationem diuerſas hominum linguas fuiſſe & docet, & omnino credendum aſſerit. Quin potius contrarium credendum; propterea, quod diſertis verbis, *vnus labij*, dicatur fuiſſe omnis tēra, antequam de Babilonica turre conſtruenda homines cogitarent. Scimus cap. 10. dici *ſiſios Iaphet, & Sem*, qui ante Babel fuerunt, *diuiſi in diuerſas linguas*; ſed id per anticipationem, figuram ſacris literis uſitatam, dictū eſſe, optimè interpretatur Pererius, l. 16.

15. Quid verò ex dictis? Hoc ſcilicet, per annos 1788. Deum alia, quam *h. braica lingua*, mortalibus locutum non fuiſſe. Quid ita? quia hominibus nota lingua locutus eſt. nota, præter hebraicam, nulla fuit alia. Hac igitur fuit locutus. Verum eadem in uſus ſequentibus temporibus? Omnino uſus videtur apud eos, quibus locutum eſſe, ſuperius doctum eſt, Capite ſecundo huius libri.

16. Quamuis enim in conſtructione turris Babilonicæ confuſio linguarum facta ſit; & cum ante eſſet vna hebraica, præter hanc, in mundum, hominum peccatis ita exigentibus, inuectæ ſunt 71. (quemadmodum ex 72. ſtirpibus, quæ ex Iophe 15. ex Cham 30. ex Sem 27. descenderunt, colligunt Epiphanius, in initio Panarij, & Auguſtinus, lib. 16. de Ciuit. cap. 3. & Proſper, lib. 2. de Vocatione gentium) hebraica tamen integra, & incorrupta permanſit in Heber, vt diximus; (quod is neque conſilij, neque operis eorum, quibus turris in cælum erigere placebat, interfuiſſet;) & per hunc ad eius poſteros tranſiuit; non quidem omnes, ſed eos; qui vera religione Deum colerent & Chriſti, futuri Meſſiæ eſſent progenitores. *Diuiſis linguis*, inquit Toſtatus, in cap. 11. Geneſeos, *prima illa lingua manſit in ſola ſtirpe Heber, vnde & vocata eſt Hebraica. Nec in omnes poſteros Heber tranſiſſa eſt; ſed in eos ſolum; qui erant in linea recta, per quam descendit Chriſtus. Manſit igitur in ſolo Phaleg; & in huius tantum filio Reu; & ſic deinceps uſque ad Abraham, & Iſaac, & Iacob. Hic autem cum duodecim filiis habuerit; omnes ea lingua uſi ſunt; omneſque eorum poſteri; id eſt, duodecim tribus Iſrael; non autem ſola tribus Iuda; licet ex ea tantum originem, & genus duxerit Meſſias. Ita Toſtatus.*

17. Nec eſt, quod dicatur interdiſſe linguâ hanc hebraicam, aut quo tempore ſeruierunt in Aegypto; aut peregrinati ſunt in deſerto. quod ſciam, vt habet Elias, præſatione in Methurgeniâ e Talmad. in tana
diuturna

diuturna peregrinatione & exilio, *tria* cōſtantiffimè Iudæi retinuerunt; linguam hebraicam, ſuæ gentis habitum, & nomina.

Ex dictis concluditur apud omnes, quibus Deum locutum eſſe diximus, alia ipſum lingua uſum non fuiſſe, quam *hebraica*. quoniam quibuſcunque locutus legitur, poſteriori fuerunt ipſius Heber; & Chriſti, vel maiores, vel de tribuum populi Iſraeliciti aliqua.

Vnum forſitan Job (cum amicis) quis hic exceperit, quod ille ad Chriſti rectam lineam pertinere non videatur: ſed tamen quemadmodum inde certum argumentum ſumi non poteſt, quod alio, quâ hebraico, idiomate uſus fuerit: ita quod hebraico uſus ſit, inde coniectura eſt; quod à B. Hieronymo, & R. Solomo dicatur eſſe ex poſteris Nahor, qui auus fuit Abrahami: quod à Philone dicatur gener Iacob, ex Dina vxore; & quartus putetur fuiſſe ab Eſau, quemadmodum refert Genebrardus circa annum mundi, 2239.

CAPVT XV.

De proprio authore & efficiente cauſa vocis, ſine orationis diuina æterna.

DE *quatuor*, forſitan, aliquis ambigat, quis ſit author orationis atque vocis diuinæ, de qua præſens noſtra diſputatio eſt: de filio Dei, de Patre cæleſti, de ipſo Deo ſimpliciter, de Angelicis mentibus beatis. ſed tamen *vnus* ex his, nobis in omni conſtituendus eſt author. Res, quoniam ex ijs, quæ Cap. 20. 21. lib. 1. dicta ſunt, clara eſt, longiorem ſermonem non poſtulat.

Qui *Filium Dei*, olim, ſub ſpectabili forma, apparuiſſe antiquis Patribus uolunt, eundem, haud dubiam, uolent, *per ſe*, locutum eſſe; propterea, quod quæ rationes ipſos mouerunt, cur illud aſtruxerunt, eadem mouere potuerunt, vt hoc fateantur. Pro *Patre* verò duo ſunt argumenta. Alterum eſt, quod pleraque eorum, quæ in veteri Teſtamento, per Deum, fata leguntur, illi tribuantur; alterum, quod in Euangelio vox eius aliquoties de cælo audita prohibeatur. Pro Deo absolute illud eſt, quod ad omnes perſonas pertineat vox illa, Exod. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus*. Sed *Angelus* fauet illud, quod vox quam Moyſes Deo tribuit, ab Angelo, illam perfectam eſſe doceat Sanctiſſimus Apoſtolus, ad Hebræos primo capite. Quid ueritas? ſequentibus docemus.

Filius Dei, per ſe, immediate, locutus non eſt, in veteri Teſtamento: nec olim immediate, per ſe ipſum, eſt uſus. Poſterius hoc demon-

stratum est, cap. 24. lib. 1. Ex hoc prius illud confirmatum volumus. *Multifariam*, inquit Apostolus ad Hebræos 1. *multisq; modis, olim Deus locutus est Patribus in Prophetis* (Adde Angelis) *nonissime diebus istis, locutus est in Filio.*

4. Nec Pater est, qui immediatè, in veteri Testamento locutus est. Cur enim Pater, & non Filius? Cur non & Spiritus Sanctus? *Indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra*, vt Theologi loquuntur: Locutio externa est opus ad extra: Indiuisum est ergo opus: Non igitur potius Patri, quam filio, quam Spiritui sancto tribuendum.

5. Sed quemadmodum ratio nulla est; cur vel soli Patri; vel soli filio, vel etiam soli Spiritu sancto tribuenda locutio externa: ita neq; cur *Deo vni, vniq; .* Quamuis enim opus sit *ad extra*: & ob id toti Trinitati tribuendum potius, quam vni alicubi personarum; non tamen necessarium est tribuatur Trinitati indiuiduæ: quia alium auctorem habere potest, & habet.

6. Ab eodem igitur vox atque oratio, quæ audiuntur, formantur, à quo nubes, ignis, nebula, quæ videtur, & vnde vox, atque oratio profecta: ab eodem, quo ipsa fuerunt corpora, sub quibus se Deus, sub spectabili forma olim exhibuit: ab ipsis *mentibus Angelicis*, Dei administratorijs Spiritibus.

6. Magnum huius rei argumentū Theſi 2. huius cap. insinuauimus; quod quæ Deum locutum esse dixit Moyses, illa ab Angelo profecta esse referat Apostolus. Moyses hæc sunt verba: *Locutus est Deus, cunctos sermones hos: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Aegypto.* Apostolus hæc Angelis tribuit sequentibus verbis: *Si enim, inquit, qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus: & omnis prauaricatio & inobediencia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus; si tantam neglexerimus salutem, quam initium accepit enarrari per Dominum?* &c. Ad Hebræos 2. Sed clarius id sanctissimus Stephanus, Actu. 7. *Accepistis*, inquit, *legem in dispositione Angelorum, & non custodiistis*, &c.

7. Et si singulas diuinas Locutiones discutiamus, in plerisque etiam Angelorum expressam mentionem fieri repetimus: vt vel hoc ipso intelligatur eorum hic præcipuam occupationem fuisse. Argumentum hoc vrget B. Augustinus, 3. de Trinitate cap. vltimo. *Et si nos laetaret*, addit, *quomodo ea ministris Angelis fecerit; per Angelos tamen esse facta, non ex nostro sensu dicimus; ne cuiquam videamur plus sapere, quam oportet sapere; sed sapere ad temperantiam; sicut Deus partitum est nobis mensuram fidei; sed credimus, propter quod & loquimur. Extat enim auctoritas diuinarum Scripturarum, vnde mens nostra diuina non debet nec*

vel. Et solidamento diuina obsequij. per suspensionem suarum abrupta precipitari, vbi nec sensus corporis regit, nec perspicacitate veritatis elinet. Ita Augustinus.

8. Quocirca & hic diuina prouidentia leges suas seruat, quas in rebus omnibus ipsam seruare docet Dionysius Areopagita, vt res singulas, non per se solam, sed per secundas, & proprias causas administraret: vbi vique suis adhibeat sibi seruientes Angelos, qui ob hoc etiam nomen *Administratoriorum* Spirituum obtinuerunt.

9. Quod diximus, vniuersè verum esse credimus, in diuinis Locutionibus omnibus: quibuscunque etiam temporibus illæ acciderunt. *Omnes Angelorum opera perfectas credimus.* Cur enim hanc, præ illa? cur hoc potius, quam illo tempore? hoc potius, quam illo loco? Nulla ratio hanc, præ illa, excepit.

10. Quocirca & illæ noui Testamenti, quibus vox *Patri* tribuitur. Matth. 3. & 17. testimonium danti filio, Angelorum opera sunt perfectæ. Nec in illis plus Pater fecit, quam aut Filius, aut Spiritus sanctus. Patri nihilominus tribuuntur: quia Patris, non filij; non Spiritus sancti personam sustinuit Angelus. Atque secundum hoc loqui dicendum est, Cyprianum, lib. de Baptismo, quando sic ait: *Hucusq; Domine sancte Pater, non audiuimus te ita loquentem; vt personaliter tibi assignetur locutio, quam proferres. hanc vocem à tua paternitate delatam nemo est qui ambigat: non est, qui sibi hoc verbum audeat arrogare.*

11. Sed causam quæris; Cur si Angelus semper locutus est, non dictū sit ab Angelo: *Hæc dicit Dominus: Ego sum Dominus Deus tuus: Non habebis Deos alienos.* Cur ipse Angelus, *Ego*, inquit, *sum Dominus Deus tuus?* Prophetam quis vnquam audiuit dicentem: *Ego sum Dominus Deus tuus?* qui tamen & ipsi Dei fuerunt ministri, non minus, quam Angeli? Respondetur mirum non esse, Angelos hoc orationis forma vfos fuisse. In Commedijs, atque Tragedijs, vbi res geste Principum virorum exhibentur, similes formæ probantur B. Augustinus, lib. 3. de Trinit. cap. vltimo, eodem fere modo respondet. Aitaliquis, inquit, Cur ergo scriptum est, *Dixit Dominus ad Moysen*, & non potius, *Dixit Angelus ad Moysen?* Quia, inquit, *cum verba Indicis præcipue pronunciat: non scribitur in gestis: Ille præco dixit; sed ille iudex: sic etiam loquente Prophetâ sancto; & si dicamus Prophetâ dixit, nihil aliud, quam Dominum dixisse intelligi volumus.* Ita Augustinus. qui etiam contra Adamantium cap. docet optimè dici *Deus dixit*, & *Angelus dixit*: cum illud dicatur *ex persona inhabitantis Dei*, hoc *ex persona seruientis creaturæ.*

Nec

13. Nec eodem est hic ratio Prophetarum, atque Angelorum. Non Dei personam sustinuerunt Prophetæ, vt Angeli. Dei tantum nunciij fuerunt. quæ à Deo ipsis, vt hominibus referrent, reuelata atq; mandata fuerunt, hæc ipsi bona fide reuelarunt. Quocirca conueniebat, vt alia ipsi, alia Angeli forma orationis vterentur: ipsi dicerent: *Et c. dicit Dominus*: non dicerent, *Ego sum Dominus*: quod optimè dicere potuerunt Angeli, qui Dei, apud homines personam sustinuerunt.

14. Potuissent nihilominus, & Angeli eadem, orationis forma, cum Prophetis, vti; sed vti noluit Deus. Ita voluit loqui, vt *Ipsum Deum* loqui Auditores existimare possent, idq; multis grauiusq; de causis scilicet, ita dictis maior accedat autoritas: Sic intelligebatur Deum vitam otiosam non agere: non deposuisse hominum curam. Sic significabatur res esse magni momenti, quæ reuelabantur. Sic maiora diuinæ clementiæ atque bonitatis argumenta mortalibus exhibebantur.

15. Hæc longius paululum prosequitur doctissimus Tostatus, q. 77. in 17. Matth. quæ quoniam non huic solum locutioni, sed etiam alijs Dei Apparitionibus feruiunt, placet his, ipsius propemodum, verbis ascribere. *Non fuit conueniens, inquit, vt Angeli, qui apparebant, & loquebantur, tanquam Dei ministri, dicerent, se à Deo missos, & nomine Dei agere. Primo, quia, si populus Iudæorum nihil videret unquam Deum suum agentem, neque loquentem, & per Angelos omnia fierent; conciperent de illo non bene, quod nihil ageret. Secundo, vt tota gratiarum actio populi redderetur sibi. Nam si omnia, quæ Deus per Angelos efficiebat circa Israelitas, scirent Israelitæ facta per Angelos; etiam ex mandato Dei putare possent se plurimum & nimis, teneri Angelis; & non tantum Deo, quantum alioqui debent, qui voluit se solum potentem haberi, secundum illud: Deut. 32. *Videte, quod ego sim solus: & non sit alius, præter me, & illud Psal. 7. Tu es Deus, qui facis mirabilia magna solus. Tertiò, vt non esset occasio errandi circa Angelos. Si enim, quæ per Deum dicuntur hic facta, dicta, dicerentur fecisse dixisse Angelis; nesciret Hebræi distinguere inter Dei, atque Angelorum potestatem: ideò, vel colerent Angelos, vel certe Deum paulo maiorem Angelis existimarent. Quarto fuit hoc, vt Deus alliceret sibi populum; vt eum colere desiderarent: sicut famuli gaudent nimis, quando Dominus eis loqui dignatur. Si verò cognoscerent Deum per Angelos ipsis loqui & non per se, putarent se contemni, idè, in Dei cultu facti fuissent remissiores. Quintò fuit, vt Iudæi crederet se valde esse inchyros, habendo Deum talem, qui ita loquatur. Unde non malè dixit Adonise, Deut. 4. *Non est tam grandis natio sub celo, quæ habet Deo i ap-***

propin-

propinquantibus sibi, si ut adest Dominus Deus vester cunctis obseruationibus vestris. Hæc Tostatus.

CAPVT XVI.

De fine, qui Deo propositus esse potuit, quando mortalibus externa vox est locutus, & se videndum non exhibuit.

1. **R**IPLICIVM rerum fines, in *Vocalibus his Apparitionibus* siue *diuinis Locutionibus* inquiri possunt. Primo illarum, per quas vox, & oratio Dei, ad mortales peruenit. Deinde externæ vocis atque orationis: cur videlicet externa voce, apud homines, locutus sit Deus. Tertiò, cur quando humana voce vsus est Deus, sub humana forma oculis auditorum se non exhibuerit.

2. Res illæ primæ, aliæ atque aliæ fuerunt. Nunc nubes, nunc rubus, nunc ignis, nunc sibilus, nunc turbo, nunc propitiatorium, nunc Vrim atque Thummim. Alij quoque atque alij fines Deo, in his, propositi fuerunt. Cum iudicio enim, & ratione agit omnia Dei sapientia sed quoniam de his, & horum finibus, quod coniectura consequi posuimus. superius explicauimus; duorum posteriorum, hoc cap. tantum fines inquirendi sunt.

3. *Vox igitur externa* vsus est Deus, non quia alia ratione mentis suæ arcana reuelare nequiuit. Multi Deo sunt modi, quibus illa reuelare potest & solet. docent hoc, quæ superius cap. 3. ex BB. Gregorio, atque Augustino sunt allata. Vsus est externa voce, tum vt diuinæ erga genus humanum clementiæ maiora extarent argumenta; tum etiam, vt homines facilius quo liberet impelleret, arctiusq; sibi coniungeret.

4. Clementiam & bonitatē testabatur, quod cordis sui consilia patefaceret: & aptefaceret ratione humano ingenio accommodatissima. Quarta enim res est diuinorum secretorum esse conscium? & quidē tantum esse conscium, à quibus felicitas ad quam conditus est homo, pendet? & fieri conscium per ipsum, qui fallere non potest, Deum Opt. Max. & eo modo conscium fieri, qui naturæ mortalium est conuenientissimus?

5. Nihil horum in Dei Locutione hac externa desiderabatur. Quæ in corde fouebat, in apertum loquendo promebat: quoniam, vt Aristoteles inquit, *quæ sunt in voce, verum, quæ sunt in mente, sunt signa.* Ad salutem mortalium pertinebant omnia: quoniam vt dicitur *1. faiz 48. Ego sum Deus, do ens re vitia.* Ipse erat, qui loquebatur: *Ego, (loquebatur,) sum Dominus Deus cum.* Et ad ingenium hominum se ac-

commodabat: quia doctrinam suam in mentem, per illum sensum inferebat, quem disciplinæ maximè seruire docent Theologi.

6.

Potuit quoque hac externa Locutione facilius animos hominum, quo lubebat, impellere, quam si intellectum primo aggressu occupasset, aut etiam per imaginationem aditum sibi ad eundem parasset, spreto sensuum subsidio: quoniam vehementius mouent, quæ primum sensibus externis obiecta sunt, dehinc ad imaginationem transeunt, & postea mentem inuadunt; non solum idcirco, quod plures hinc homines potentia, & vires occupentur; verum etiam, quod quæ in sensibus externis fiunt impressiores admodum sint efficaces; præsertim si ab insolitis fiant obiectis, aut etiam nouo insolitoque modo afferantur: quæ vtraque in diuinis Locutionibus locum habent.

7.

Sed cur ita loqui voluit Deus, vt tamen loquens sub externa aliqua certa que forma nolet conspici? Hoc certum est, cuius finis dandus, Sed quam hoc studiosè Deus curauerit docemus ante omnia verbis Tostati, q. 77. in 17. Matthæi. *Quod Deus occultari voluerit, patet. Quia Deus, inquit, in duobus locis soiebat regulariter loqui, aut in Tabernaculo aut extra. Si intra, habebat duo operimenta: primum, quod erat supra Propitiatorium, inter alas Cherubim, Num. 7. inde eum communiter loquebatur, & tamen ala Cherubim velabant expansa ex opposito, ita vt extremitas ala vnus Cherub contingeret extremitatem ala alterius, Exod. 25. & 27. & ita manebat inter alas quatuor ipsorum, vacuitas quadam occulto, in qua posset latere corpus. Secundum operimentum erat nubes, quia super Propitiatorium erat nubes, qua amplius velabat illud, vt si aliquid maneret non opertum, quod videri posset inter contactum alarum Cherubim, illud operiretur nube. sic dicitur Leuit. 16. In nube apparebo, super Oraculum, quo regitur arca. Tertium etiam operimentum addebatnr ex parte sacerdotis. Nam quando sacerdos magnus, semel in anno, introibat in Sancta Sanctorum, Leuit. 16. & ad Hebr. 9. tenebatur implere thuribulum prunis, & imponere thimiama, vt vapor grossus inde exhalans obfuscaret oculos sacerdotis; ne videre posset, quid erat in Propitiatorio, quia alias moreretur. Unde Leuit. dicitur 16. sumpto thuribulo intravit ultra velum, hauriens in manu compositum thimiama in incensum; vt positus super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat Oraculum, quod est super Testimonium, vt non moriatur. Cum autem Deus ex ira Tabernaculum loquebatur; faciebat hæc in nube: vt quando loquebatur Moysi, Exod. 33. In datione autem legis erat maior occultatio, quia loquebatur Deus de medio caliginis & fumi, qua vocatur nubes densissima Exod. 19. Hæc Tostatus.*

Nunc

Nunc causam, cur loquens externa voce Deus, externa formæ & effigie videri noluerit, assignemus. De hac sic Moyses, Deut. 4. *Non vidistis, inquit, aliquam similitudinem, in die, qua locutus est vobis Dominus, in Horeb, de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem; aut imaginem masculi vel feminae similitudinem omnium inmentorum, quæ sunt super terram; vel auium sub cælo volantium; atque reptilium, quæ mouentur in terra; siue piscium, quæ sub terra morantur in aquis: ne forte eleuatis oculis ad cælum, videas solem & lunam, & omnia æstra cæli, & errore deceptus, adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus, in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cælo sunt.*

Sed generalis non videtur hic finis esse. Hoc propositum videtur fuisse Deo in illa Locutione, qua cum populo egit, in monte Horeb. Id ipsa verba indicant. Quid de alijs? An idem quoque propositum in alijs? Afferere id difficile de omnibus; si de quibusdã concedi potest.

Quid enim? de omnibus, quibus Deus locutus tantum est, periculum fuit, quod imaginem similitudinemque Dei, si quam vidissent, effinxissent, illique diuinum honorem detulissent? Quis hoc suspicabitur de Moysè; cuius tantæ in Sacris Scripturis commendationes? Quis de Abrahamo, quæ patrem credentium vocat Apostolus? Rom. 4. De Dauid: qui vir fuit secundum cor Dei? Act. 13. De Adamo: in quo tanti thesauri scientiæ, atque sapientiæ fuerunt recõditi? Omitto reliquos.

Sed & plurimis, quibus Deus se voce tantum aliquando prodidit, etiam sub humana forma apparuit. Exemplorum loco sunt Adam, Abraham, Moyses. An forte, quãdo his sub humana forma apparuit, occasionem Idololatriæ præbuit? Credi id non debet. Et omnino necesse fuit, vt sub nulla se forma exhiberet: si à vero veri Dei cultu ad superstitionem Idololatriam hæc potuit mortales auocare.

Quæ igitur Locutionis huius occultæ, siue externa loquentis forma, ratio? quis finis? Suspicor illam, quæ ad omnes mortales pertinet, ex diuina prouidentia petendam esse. Propositum, scilicet, Deo fuit: vt in ratione agendi cum hominibus, primò se familiariorem exhiberet: postmodum succedentibus temporibus, de familiaritate prima aliquid remitteret; postremo homines nõ per se, sed per homines regeret & gubernaret.

Quod dicimus, in quadruplici Apparitionis genere, de quibus capite 2. li. 1. siue in quadruplici conuersandi modo, quem cum hominibus Deus obseruauit, licet colligere. Familiarissimus ille est, quo sub externa specie, se exhibuit, & cum hominibus sub humana forma egit. Ab hoc aliquid distat, quo tantum adhibuit, & nõ videri

batur. Vtroque inferior est, quo nec videbatur, nec audiebatur; sed per somnum se insinabat, aut per phantasmam. Postremum locum habet, quo intellectum hominis tantum occupabat. Hi in apparitionibus, & modo conuersandi gradus.

14. Ut hos Deus seruaret, omnino videbatur rationi consentaneum. Neque enim vnus semper erat obseruandus. quod ingenium hominum plures, imò omnes hos postularet. Neque videbatur initium à postremo sumendum, atque ita ad primum ascendendum. quod suavis Dei dispositio, atque ingenium humanum potius primum postularet. Cum verò ab extremo ad extremum mutatio, nò nisi per medium fiat; conueniebat, vt Deus, qui primum se sub humanæ forma exhibuisset, antequam ad illam conuersandi, atque cum hominibus agendi rationem perueniret, qua se in intellectum tantum insinuat aut imaginationem: secundam, qua auditur exterius, & non videtur, obseruaret.

15. Et quod conuenienter fieri iam dictum est; id factum esse, vt plurimum, deprehendet, qui Dei apparitiones percurrere, atque examinare omnes velit. Deprehendet primis illis hominibus Deum sapius, sub externa humanaque forma se exhibuisse. postea, cum posterioribus sermones miscuisse, & formam externam occultasse: tertio, nec visum esse sub aspectabili specie, nec vocem eius perceptam: sed in somnis prætereaque perfecisse. quarto mentem illustrasse.

16. Veruntamen hanc legem non ita religiose Deum obseruasse existimandum est, vt nunquam prætermiserit: & hic nulla detur exceptio. Quid vt plurimum factum est, referimus. Alioquin & quando sub externa specie videbatur, sæpe etiam audiebatur, sæpe in somnis apparebat, sæpe intellectum illustrabat. Rursus, posterioribus quoque temporibus aliquando est visus, aliquando auditus. sed, vt diximus, quid vt plurimum accidat referimus.

17. Exercitatis iam hominum ingenijs: partim sua, quam primum exhibuit præsentia: partim oraculis, quæ viua voce dedit: partim illustratione intellectus per se Angelosque ministros facta, se quasi subtrahit: & homines per homines, tanquam per suos vicarios rexit: & sibi quasi reliquit, quemadmodum & iam regit & sibi quasi relinquit.

CAPVT XVI.

Quæ materia potissima diuina Locutionis præsertim in veteri Testamento.

1. NON dubito mirum videri quibusdam, quod Dicinæ vocis atque orationis materiam inquiramus, cum disertis verbis Sacra-

cræ.

cræ literæ illam contineant, & proponant: sed tamè, si quid est, quod vtiliter, in hoc de diuinis Locutionibus tractatu, quæritur, profectò est dictorum Dei series & materia.

Quantum studiù in hac cognoscenda, & scrutanda ponerent mortales, si sacris literis illa non contineretur? si nostra diligentia aliunde esset accipienda? Et quam summa diligentia inquirendam esse merito censent omnes: de hac intelligenda repetenda, & ad memoriã identidem reuocanda, frustra suscipitur cogitatio.

Dei sunt verba, quæ quærentur: nò hominum: non Angelorum. Dei sunt cogitationes & consilia: non hominum, non Angelorum. An à Deo profecta nullo loco possunt haberi? aut possunt non summa diligentia atque studio expendi.

Præsertim, cum singulariori quadam ratione, à Deo profecta sint, viua scilicet, Dei voce: præter naturalium rerum ordinem: tantum non, siue miraculo? voce nunc dilapsa de nube aut cælo; nunc prodeunte ex Propitiatorio aut rubo; nunc insinuante se cum turbine, aut sibilo auræ leuis?

Sed & inde colligitur maximam horum Dei verborum rationem esse habendam, quod ad ipsa primum audienda non imparatos auditores voluit accedere, sed paratos maximè: huncque in finem quosdam iussit calceos de pedibus deponere: quosdam vestimenta lauare, & ab vxorum congressu abstinere.

Indigna res homine Christiano est, in Philosophorum placitis & sententia inuestiganda tempus & ætatem consumere; & existimare oleum operamque perditum iri, si quo Deus mortalium generi locutus est, quæ commendarit, & commendata esse voluerit, expendat.

Quæ Deus dixit; & pro hominum salute dixit; homo, si salutis suæ sit amans, contemnere nequaquam potest. Quocirca cum hæc & à Deo dicta esse; & hominum salutis causa dicta esse, dubitare non licet; magno loco esse debent: vtiliter de illis quæritur.

Quæ igitur materia verborum Dei? quæ orationis leges? Varia profectò, quia variæ Dei Locutiones. Veruntamen ad vnum caput reuocari potest vniuersa. Quod illud? *utilitas atque emolumentum generis humani*. Quoniam in omni Locutione Dei verum est, quod ipse apud Prophetam Isaiam, cap. 48. testatur: *Ego sum Dominus Deus vnus, docens te vtiliter: gubernas te in vniuersa hac, qua ambulas.*

Caput hoc vnum in membra quædam partitur a postolus ad Timotheum 3. dum Scripture, quæ verborum Dei est custos, explicat commoditates. *Omnis, inquit, Scriptura diuinitus inspirata, est utilis ad docendum.*

293

endum

cedendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia; ut perfectus sit homo. Deo ad omne opus bonum instructus.

10. Quatuor igitur, quemadmodum in Scriptura, quæ Dei vox mortua dici potest; ita in oratione, quæ eiusdem est viva vox, proposita fuerunt: docere doctrinam fidei: refellere errores fidei contrarios: tradere quæ ad bonos mores faciunt: corrigere in bonis moribus errantes. Ita sententiam sanctissimi Pauli explicat S. Thomas.
11. Et quatuor hæc Deo proposita fuisse, facile deprehendit, qui quas diuersis temporibus atque locis, ad diuersos orationes habuerit, secum repetiuerit. Sed in vna illa terribili atque stupenda, quâ in monte Sinai habuit, ad populum Iudæorum, oratione, complexus est omnia. Nam & vnum Deum docuit esse credendum, quod ad primum membrum pertinet: & nullos alienos esse habendos; quod pertinet ad secundum: & quomodo Deus sit colendus proximisque diligendus; quod facit ad bonos mores: & denique, quam ab omni iniuria proximo inferenda cauere oporteat; quod malos tollit mores.
12. Vt hæc quatuor Deo fuerunt proposita; ita proposita docuisse, nemo dubitat. sed pulchrè insinuat Apostolus. Voluit enim mortales ad omne bonum opus esse instructos, *ut perfectus, inquit, sit homo Deo ad omne bonum opus instructus.* At quomodo instructi esse poterunt, si in rebus fidei vel morum erraret? si in vtrisque non optime exercitati?
13. Verum, hæccine quatuor tantum Deo proposita fuerunt? fuerunt præcipue. Sed tamen alia, quæ ad hos fines obtinendos, & promouendos plurimum conducunt, non prætermisit: qualia sunt, afflictorum consolationes, ignorantium instructiones, virtutis præmia & commendationes, pœnarum minæ intentatæ, benefactorum laudes, reprehensiones erantium, atque his similia: quæ obuia sunt Dei orationes percurrentibus. Atque hæc de materia locutionis diuinæ.

CAPVT XVIII.

De vi atque efficacia Diuinæ Orationis: & qua illius causa.

1. **M**im & efficaciam orationis illam, hoc loco, vocamus, quæ præterquam, quod audientium, aures diuerberat, etiam ipsorum animos penetrat; & vel intellectum ad assentiendum dictis trahit; vel cor, ad agendum omittendumue proposita, vehementius impellit.
2. In duobus igitur vis hæc consistit: in mentis intelligentia, & cordis

dis affectu. Quoniam enim oratio animi nostri nuncius est ad animum, cui loquimur; fit, ut pro ratione potètiarum animi, (quæ due sunt) vis hæc orationis sese extendat; & nunc illumet intellectum, qui animi quasi oculus est; nunc afficiat voluntatem; quam cor animi possumus dicere.

Et in intellectu vnum effecisse sat habet: in voluntate plura probanda sunt. quia vna & simplex est ratio veri, quæ intellectui est proposita: multiplex boni, quod in voluntate quæritur. Hoc, quoniam ad scholas pertinet hic pluribus non prosequendum.

Porrò verum non simpliciter hæc Orationis vis affert intellectui; sicut omnium oratio, dum veritatem proponit, veritatem intellectui affert: sed ita affert, ut simul lumen quoddam eidem intellectui addet, & ad intelligendum atque assentiendum virtutem aliquam largiatur.

Sic nec simpliciter cor afficit hæc efficacia orationis; quemadmodum omnis oratio, pro rerum propositarum conditione, alios atque alios motus efficit: afficit modo quodam singulari: ita, scilicet, ut animum quoque inflectat, ad se rapiat, & eidem vim quasi faciat.

Quatuor verò, modis vtrunque, sed inprimis motus, auditoribus afferri potest, videlicet, vel ipsius orationis gratia: vel non tam orationis gratia, quam opinione, quam apud auditores habet is, qui loquitur: vel rebus quibusdam, quæ cum oratione à loquente assumuntur, & aptæ sunt ad monendum, & instruendum: vel denique opera eius, à quo oratio proficitur; qui animum, quasi illabitur, atque instruit & mouet interius, dum exterius verbis atque oratione aures occupat.

Primi illius modi plurima exempla proferunt, qui de arte Rhetorica atque eloquentiæ viribus scripserunt. Inter alios excelluisse creduntur apud Græcos Demosthenes, & apud Latinos Tullius Cicero. Illo loquente, teste Sabellico, lib. 1. de Senect. cap. 6. tota Græcia bella & pacem suscipiebat, suscepta deponebat; fœdera cum Regibus iungebat, iuncta dissoluebat, per huius orationem maxima seditio, in principe urbe, & mundi capite, propter interfectum Cæsarem excitata, est composita.

Secundi exempla plura sunt. hoc enim modo etiam eorum oratio placet, quæ alioquin per se gratiæ & venustatis habet nihil. Cæcus est amor: efficitque ut probos amici omnia, quamuis etiam quædam non tam laudem, quam vituperationem mereantur.

9. Pro *tertio* seruit M. Antonius, qui hac ratione Romanum populum de libertate sibi, per mortem Iulij Cæsaris allata gratulantem, in contrarium sensum conuertit. Quando enim L. Pisonis opera intellexit Cæsaris corpus ad forum delatum; atque ad spectaculum accurre vniuersum populum, pro concione primum cæpit res gestas Cæsaris commemorare: tum deinde ad commiserationem conuersus, Cæsaris prætextam sanguine perfusam, vulnera quoque inflicta ostendere; rebus & verbis lachrymas adiungens; atque summam indignitatem asserere, quod tanus vir, tam indignè, à suis esset peremptus. Quid deinde? Mox ad eum ad commiserandum populus commotus est, vt partæ libertatis oblitus, impetu factò, ad percussorum domos incendendas accurrerit.

10. Pro *quarto* potest seruire oratio Christi Domini: de quo sic Euangelista Matth. 9. cap. 7. *Erat doctus, sicut potestatem habens, & non sicut Scriba & Pharisæus*: & Lucas cap. 4. *In potestate erat sermo eius*. Idem confirmat, qui ad eundem capiendum aliquando fuerunt missi, & oratione victi, cum à suis interrogarentur, cur vincitum (Dominum) non adducerent, responderunt: *Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo*. Ioan. 7. Idem indicat apostolus Petrus: cuius hæc est oratio, Matth. 19. *Domine, quo ibimus*, Verba vitæ æternæ habes.

11. Nunc quæstio nostra est, *Utrum Dei, quæ audiebatur in veteri Testamento, oratio vim aliquam aliam habuerit præter communem, quæ in omni oratione inuenitur*, qua auditor instruitur & mouetur: an hanc habuerit solam. Rursus si, præter hanc, aliam habuit, an illam vel orationis ipsius attulerit *gratia*, an *opinio*, auditorum; an *res* cum oratione coniuncta; an *ipse Deus*, intus in hominum animis loquens. Nos quod probabile iudicamus, sequentibus Pronunciatis aperimus.

12. Primum sit. Non de *omni oratione Dei* dici debet, quod singularè quandam vim atque efficacitatem in hominum animis habuerit. Quædam enim ad quosdam subito facta est, in qua nihil eorum, per quæ vis hæc hominibus affertur potuit adesse. quales, si non alia, certè illa fuit, qua secundo, & tertio, à Domino vocatus est Samuel, quando ipse se ab Heli credidit esse vocatum, 1. Reg. cap. 3.

13. Secundum est. Nequaquam credi debet *omni in veteri Testamento loquentis orationem* caruisse illa singulari vi atque efficacitate quæ valet ad hominum animos informandos, atque mouendos. Quid si pro huius cõfirmatione adducatur illud ad Hebræos 4. *Unus est Dei sermo & efficax: & penetrabilior omni gladio ancipiti: & perstringens usque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum; & discretor cogitationum, & inrensorum cordum*? Sed hoc

opus

opus non est: exemplorum vis magna est in promptu, tam eorum, qui solum externa voce loquentem, audierunt Deum, eandem tamen non viderunt: quam eorum etiam, qui viderunt simul & audierunt.

Dubium vero nullum, quin *opinio*, quam de loquente Deo Auditores habuerunt, multum hic effecerit, magnamque impressionem in animos fecerit. Atque hoc sit Assertorum tertium. Nam quia constabat, quod errare aut fallere non posset qui loquebatur Deus; ideo mox dictis fidem adhibebant. Et quia certi, quod esset bonus, & non nisi salutaria vrgeret, idcirco non tergiuerfabantur, sed ad imperata perficienda erant promptissimi. Egregie hic seruiunt eorum exempla, qui Deum obseruabant & reuerbantur, in primis autem Abrahami, tam arduum, de immolatione filij, mandatum, cum tanta animi alacritate, exequentis.

Res quoque coniuncta cum oratione vires sæpe orationi addiderunt. Hoc quartum sit Assertorum. Oratio Dei in monte ad populum ex igne facta confirmat, quod dicimus. Quantam illa trepidationem atque timorem incussit? Nec mirum. quoniam vt Exo. 20. dicitur; *Conuersus populus videbat voces & lampades, & sonitum bucina, montemq; fumantem*. Nec hæc Dei tantum Locutio hic seruit. Omnis propemodum his rebus fuit terribilis & efficax: alia propter nubem obscuram, alia propter subum incombustum, alia propter turbinem aut sibilum, &c.

Verisimile etiam (hoc loco quinti Asserti sit) *singularem quandam gratiam* in Dei oratione sæpe fuisse, quæ plurimum in hominum animis perfecit. Mirum hoc videri non debet. Etenim qui finem vult, media pro fine, quæ commodiora intelligit, assumit. Quis verò dubitabit talè orationem assumptam esse à Deo loquente, quæ & ad docendum & commouendum esset accommodatio? cum vt doceret & moueret omnis ab eo oratio susciperetur, & quæ ad vtrunque plurimum posset, ipse non ignoraret; talem etiam fingere posset?

Hanc orationis gratiam in alijs nunc affert *pondus sententiarum*: nunc *dictionis & verborum elegantia*; nunc *grauitas actionis*, nunc *venustas pronunciationis*. In Dei vero oratione habuerunt hæc locum omnino? an ex his aliqua? & quæ? Certè *omni locum non habuerunt*. Atque hoc sit sextum Assertorum. Neque enim vlli in mentem venit, vt *dictionis grauitati* hanc vim atque efficacitatem tribuat, propterea quod visus sub studio illa nitatur, & per visum animos occupet præcipuè. at visus officium nullum habuit in hac Dei locutione apud auditores, omnis orationis vis per auditum se insinuauit.

Rr

Nec

18. Nec puto hanc semper tribui posse aut debere *elegantia dictionis & verborum*. quin imo id Dei oratione conuenire credidero facile, quod de sua confitetur apostolus I. Corint. 4. quando *sermo meus*, inquit, *& predicatio non in humana sapientia persuasibilibus verbis*. & quod de vniuersa Scriptura dicit ad B. Paulinum, epist. 103. Hieronymus: dum ipsum monet, *ne offendatur Scriptura simplicitate, & quasi utilitate. multa enim de industria sic scripta esse, ut rustica concio, sic facilis instrueretur*. Hoc fit loco septimi Asserti & probatione non indiget, cum ipsa se prodat oratio.

19. Octauum Assertum esto: quod nec vim hanc semper attulerit *sententiarum pondus*. Breuissima quandoque fuit Dei oratio, in qua sententias nullas deprehendas, quae nihilominus auditorem plurimum conuenit. Propterea, plerunque illa a priuatorum hominum communi vsitatoque sermone, vel nihil, vel parum distabat; in priuato vero vsitatoque sermone quis semper sententias requirat?

20. Gratia igitur haec orationis praecipue & maxime constituta fuit *ne venustate pronunciationis*, hac fecit, quod efficit. Et hoc quidem necesse est constituamus, quando caetera defuerunt, nec tamen suo diuinae orationi defuit gratia, vis, & efficacia. Sed idem inde etiam est clarum, quod tanta sit venustae pronunciationis vis, ut plurimum semper hoc apud auditores potuerint; quicumque in hac excelluerunt. Hoc nonum fit Assertorum.

21. Vnum restat dictis addamus, Vtrum etiam cum sua oratione animis hominum Deus *quasi illapsus sit*, & partim intellectum illuminarit, partim affectum inflammarit; atque ita dictis suis vim efficacitatemque addiderit, quemadmodum Christum addidisse docuimus superius? Nec in hoc admittendo sumus difficiles: vel ob hoc solum; quod cur hic difficiles esse debeamus, nulla nos ratio cogat. Sit hoc vltimum Assertorum.

22. Interim tamen non eandem omnino orationis Dei in veteri Testamento hic putamus rationem esse, & Christi olim mortalibus loquentis. Christus oratione sua tanquam instrumento diuinitatis utebatur Deus in veteri lege, quamuis oratione uteretur, non voluit tamen orationem instrumentum esse diuinitatis. Ipse erat qui in hominum mentibus operabatur: oratio ob ipso facta res intellectui proponebat, quem deinde sequebatur affectus.

FINIS LIBRI SECUNDI DE DEI IN VETERI
Testamento Apparitione & Locutione Auri-
culari siue Vocali.

LIBER

LIBER TERTIUS,
DE DIVINA, SIVE DEI,
IN VETERI TESTAMENTO AP-
PARITIONE ET LOCUTIONE
Imaginaria.

CAPVT PRIMVM.

In quo propria ratio & conditio Apparitionis Imaginariae explicatur.

1. **I**MAGINARIA Apparitio, Reuelatio, & Locutio, ab imaginatiua potentia nomen habet, quemadmodum Intellectualis ab intellectu. Sicuti enim hic Deus, & Dei vox percipitur intellectu, ita ibi potentia imaginatiua.

2. Imaginatiuae vero potentia non alia est a phantasia, ut inter Philosophos sentiunt doctiores. estque media inter illas, quas *Cognoscitivus* dicimus; prorsus scilicet corporales, & prorsus spirituales: siue inter sensus exteriores, atque intellectum.

3. Et sensibus exterioribus *superior* est: non quod illi in corpore sedes suas habeant, haec a corpore sit abstracta: hoc proprium sibi intellectus vindicat: sed quod in operatione sua, non ita ab obiecto, quemadmodum sensus dependeat. siquidem illud, quamuis praesens etiam non sit, valet percipere, quod nequeunt sensus.

4. *Inferior* autem est intellectu. Quoniam quamuis, ut intellectus, absens obiectum percipiat, differt tamen subiecto. In corpore namque sedem habet suam, corporeaque eius est operatio. hoc intellectui non conuenit. Nec corpori infixus est; nec ut operationes suas exerat, corpore omnino indiget.

5. Quia vero intellectu inferior est, hinc & eidem quasi famulatur, & quodam modo seruit, supeditat eidem materiam atque obiectum in quod vires atque operationes exercet, ipsa scilicet *phantasmata*, quae ut Aristoteles loquitur, *necesse est intelligentem speculari*. Et quia est superior sensibus; hinc eorundem, quasi mysterio utitur, quemadmodum ipse ministerio intellectus: & ut ipsa intellectui, ita ipsi materiam subministrant sensus.

6. Alia quoque ratione suum obiectum percipit potentia haec, quam aut intellectus, aut sensus exterior. Percipit sensus per species, quas vocant *fenestras*: intellectus per species *intelligibiles*: Imaginaria vis per medias illas, quae potentiae respondent: ideoque intelligibilibus sunt inferioribus, sensibus superioribus.

R. 2

Per

7. Per hanc igitur potentiam etiam se *Deus* hominibus quandoque offert; & non tantum per intellectum, aut externos sensus, siue visum, siue auditum. Et ut per intellectum perceptas *Intellectualis* Apparitionis est author; per visum *Spectabilis*: per auditum *Vocalis*: ita per imaginationem, *Imaginaria*.
8. Veruntamen non *sola* imaginaria potentia occupatur in hac Dei Apparitione, atque Locutione: nec idcirco vocatur *Imaginaria* Apparitio, atque Locutio; quod omnis occupatio sit imaginationis. Occupatur quoque hic per sepe intellectus. quoniam ipsa hic operam suam intellectui præstat. Nomen igitur habet à *prima*, & *præcipua* impressione, quam Deus homini affert, cum se, suaque vult hominibus innotescere. Prima hæc in imaginationem fit: non in sensum exterio-rem; non in intellectum.
9. Quocirca sicut in *Spectabili* Dei Apparitione, atque *Vocali*, non sensu tantum exteriori, visu, vel auditu Deus percipitur: sed his sensibus perceptus, per imaginationem, ad mentem atque intellectum, ut ita dicam, transit: & tamen Apparitio, vel à visu *Spectabilis* dicitur, vel ab auditu *Vocalis*; quod in hos sensus *prima*, & *præcipua* fiat impressio: ita quamvis per imaginationem hic Deus ad intellectum transeat, Imaginatio tamen nomen obtinet; quia imaginationem primum, & præcipuè hic Deus occupat.
10. Eadem ratione & suum nomen obtinet *Intellectualis*; quod in ea, Deus se in mentem primum omnium insinuat; antequam vel imaginationem occupet, vel sui speciem atque similitudinem, in externis sensibus exhibeat. quanquam in hac fere *solus* intellectus occupetur: in alijs non solæ semper potentia sensitivæ aut exteriores, aut interiores.
11. Deus porro, dum vel se, vel sua, in *Imaginaria* hac Apparitione offert; modo pro fus potentia conuenienti offert. Et hoc omnino necesse est, si suo officio potentia fungi debeat: & se suaque Deus velit hac ratione innotescere. Neque enim quidquam ultra suas vires potest hæc potentia: & si Deus se, suaque velit innotescere, omnino, ut ad conditionem potentia se accommodet, est necesse.
12. Non eidem se Deus offert *per se*. Spiritus enim est, cui in Imaginatione nullus est locus, potentia scilicet, ut corpori affixa, ita corporum rerum tantum capace. Non se offert per aliquam *sui Speciem*: quoniam quæ Deum exhibeat, nulla datur. Sed & si daretur, quia spiritualis esset, ad Imaginationem non pertineret. Non se offert *per Angelos*, eandem ob causam.
13. Offert se sub speciebus intentionalibus, ut vocamus, & simulachris

resur

rerum corporalium, quarum tantum capax est Imago: quemadmodum visui se sub forma spectabili, qualem ille potest capere: auditui sub voce, qua loquens auditur. Et illæ, quamvis infra spiritualium rerum (in quarum numero est Deus) sint conditionem: spirituales tamen res prodere possint; quemadmodum & ipsa corporalis externaque vox spirituales, spiritualis mentis cogitationes.

CAPVT II.

De varijs diuisionibus Apparitionis Imaginaria, quarum præcipua ea, qua diuiditur in illam, qua in Vigilia, & qua in somno accidit.

VEM AD MODVM sunt varia, quæ in Apparitione Dei *Imaginaria* concurrunt: ita variæ eius possunt assignari *diuisiones*. Ante omnia hic ipse *Deus* est, qui sese insinuat, sunt *res*, quæ à Deo suggeruntur, & proponuntur. sunt *species*, & *simulachra*, per quæ res proponuntur. est *modus*, sine forma, quæ in rerum propositione obseruatur, sunt *homines*, quibus Deus Apparet. sunt *rationes operandi* ipsius Imaginationis. Ex his omnibus aliæ atque aliæ huius Imaginariæ Apparitionis possunt desumi distinctiones siue diuisiones.

Ratione *Dei* distingui potest; prout sub alia atque alia specie Deus hic percipitur, percipitur nunc sub hominis specie: nunc sub Angeli: nunc sub Dei; qualis qualis tandem illa esse potest. Huius distinctionis meminit S. Thomas, in 22. q. 174. art. 3. docetque postremam hanc, qua sub sua specie apparet, præstare illi secundæ: & hanc præstare illi, qua sub specie humana videtur.

Res, quæ suggeruntur, duplicis possunt esse generis: quædam esse in numero rerum supernaturalium: quædam naturalium. Rursus tam hæ, quam illæ, vel ad praxim referuntur, vel ad theoriam pertinent. Et hæ possunt has Apparitiones distinguere. Et huius meminit S. Thomas. Exempla plurima suppeditant Libri sacri.

Pro ratione *specierum* atque simulachrorum, quibus Deus, resque diuinæ proponuntur, etiam duplex potest distingui Imaginaria Apparitio. & alia quidem dici, in qua nouæ rerum infunduntur. *species*; alia, in qua priorum, quæ iam habentur, nouus est vsus.

Sic duplex *modus* in hac Apparitione à Deo obseruatus est; quemadmodum in supra dicto loco insinuat idem S. Thomas. Nam quandoque tantum audiri visa sunt verba quæ Deus suggerit: quandoque videri res quædam, quæ futurorum quorundam euentuum sint signa, & argumenta. Illius generis fuit Apparitio Iacob, in somnis fa-

Rr 3

sta dum iubetur tendere in Aegyptum, Genes. 46. huius septem species, exhibitæ Pharaoni, futuræ annonæ indicia, Genes. 41.

6. Et varij possunt esse *homines*, quibus hæ Apparitiones fiunt: sed ipsorum sunt duo genera prima. Quidam fideles sunt; quidam infideles. Inter fideles fuerunt plures: inter infideles pauciores. In horum numero Pharaon, atque Nabuchodonosor: quorum hic ex ingente arbore, quam conspexit præcindi; ille ex duplicibus speciebus futurorum temporum conditionem, reuelante Deo, cognouerunt.

7. *Rationes operandi* Imaginationis duæ sunt. Nam & externis sensibus sopitis ipsa operationes suas potest habere: & potest suas, cum aliorum coniungere. Prius contingit in hominibus dormientibus; posterius in vigilantibus. Hinc alia Imaginariæ Apparitionis distinctio, ut alia dicatur contingere in vigilia, alia in somno.

8. Distinctio postrema hæc receptior est. & fortè illam insinuat Deus in veteri Testamento, quando sic loquitur ad Aaronem & Mariam: Num. 12. *Si quis inquit, fuerit inter vos Propheta Domini: in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum.* Certè D. Thomas, ar. 3. q. 174. hanc hic haud obscurè significat: quamuis Toftatus, in 12. Num. q. 32. per *visionem*, illam Apparitionem intelligat, qua sub externa specie Deus percipitur, quam *visibilem*, siue *Ocularem* dicimus.

9. Sed forsitan hic quis de altero huius Apparitionis membro dubitat: propterea, quod cum Apparitionum diuinarum genera distinguit Toftatus, videatur docere *Imaginariam* illam tantum in somno accidere; Nam & huius tantum meminit: & exempla, quæ pro eadem profert, ab ijs sunt petita, quibus diuinæ Reuelationes tantum in somno acciderunt. sic enim loquitur. 3. Reg. cap. 9. q. 2. *Tertio apparet Deus hominibus per somnia. Sic patet Num. 12. Sic patet de Daniele, Daniel. 7. de Abimelech Rege Geraræ, Gen. 20. de Iacob in Aegyptum eunte, Gen. 46. de Ioseph viro Marie, Matth. 2.*

10. Verum hæc nihil Lectoris animum morari debent. Dubium non est, quis quemadmodum duplex est ratio operandi ipsius Imaginationis; (vna in somnis, alia in vigilia) ita ad vtramque se accommodet Deus: possit proinde apparere, atque de rebus diuinis instruere, nunc somno oppressos; nunc vigilantes.

11. Hinc & D. Thomas hanc Apparitionem distinguit, q. 174. ar. 3. 22. in corpore. docetque maiores vires esse oportere spiritus diuini, in illa, quæ in vigilia accidit, quam alia, quæ accidit in somno: propterea quod difficilius sit occupatum circa sensibilia (ut in vigilia accidit) transire se ad meditationem rerum supernaturalium, quam ab occupatione sensibilibus liberum.

Sed

Sed, nec Toftatus ignorauit Visiones in *vigilia* accidere. Quoniã 12. in cap. 18. secundi Paralip. quæstione 35. visionem vtramque, quæ Michæ accidit (priorem, qua vidit vniuersum Israel dispersum in montibus, posteriorem, qua vidit Dominum sedentem in folio suo) vtramque inquam, visionem in classem refert Imaginariarum Apparitionum: & tamen in vigilia easdem accepit, nõ in somno. Vide Toftatum loco iam citato.

13. Quocirca dum solius illius, quæ in somno fit, meminit; non illam, quæ accidit in vigilia excludit; sed vel exemplo docere voluit certissimam Imaginariam Apparitionem, qualis est quæ in somno accidit: vel ex illo genere aliquam assignare, quod in Scripturis plura sui potest suppeditare argumenta; ut suppeditat illius, quæ fit in somno.

14. Atque hæc de varijs huius Apparitionis *distinctionibus obiter*. Vna, eaque postrema, nobis est persequenda: tum quia quæ ad alias pertinent, ex supra dictis facillè colliguntur: tum etiam, quia illa ipsa quæ de postrema dicentur, alijs possunt seruire.

CAPVT III.

Varijs exemplis Imaginaria Dei Apparitio & Reuelatio probatur.

OSTATVS Abulensis, quemadmodum diximus, capite 2. libri primi, pro hac re profert exempla Danielis, cap. 7. Daniel. Regis Geraræ, Genes. 20. & Iacob, tendentis in Aegyptum, Genes. 46. Daniel per somnium vidit quatuor ventos, inter se pugnantes, in mari magno: quatuor item bestias egredientes de mari: quibus vicissitudo Monarchiarum orbis significabatur. Abimelech per somnium cognouit Saram; quam expetebat, esse vxorem Abraham, mandatumque accepit, ut viro restitueret, ni mori vellet. Iacob monetur, tendat in Aegyptum: futurum, ut in gentem magnam ibidem euadat.

2. His addo Isaac, cui Deus nocte apparuit (Gen. 26.) significauitque benedicendum ipsum: & semen suum multiplicandum, propter Abraham seruum suum. In *Bersabee*, dicitur ibidem, apparuit ei Dominus, in ipsa nocte, dicens: *Ego sum Deus Abraham, patris tui: nõ timere: quia ego tecum sum. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, propter seruum meum Abraham.*

3. Addo Balaam, qui de nocte à Domino admonitus: ut si vocatus à Balac, Rege Moabiturum; iter ad eum suscipiat, non aliud, quam à Deo

Deo intelligeret dicat. Res his verbis describitur, Nu. 22. *Veni Domine ad Balaam, nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge & vade cum illis: ita duntaxat, ut quod tibi praecepero, facias.* Sed & alias eisdem Balaam, simili modo apparuit locutusque est Dominus.

4. Addo Gedeonem: ad quem sic, nocte, locutus est Dominus. *Tolle taurum patris tui, et alterum taurum annorum septem: destruasque aram Baal, qua est patris tui, & nemus, quod circa aram est succide: & aedificabis altare Domino Deo tuo, in summitate petrae huius, super qua ante sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, qua de nemore succideris.* Haec Iudic. 6. Idem Gedeon initurus bellum contra Madian, Deo de nocte percipiente, descendit in aduersariorum castra, magnamque stragem edidit: quemadmodum docet 7. caput Iudicum.

5. Addo cum quibusdam Samuelem, qui quae, nocte, accepit à Deo, retulit Saul, futurum, scilicet, ut priuaretur regno, quod prophetae mandato non paruisset: & Amalacitarum Regi pepercisset. Historiam ad longum describit primus liber Regum, cap. 15. Sunt tamen qui hanc Apparitionem in secundo genere constituent.

6. Addo Salomonem, cui etiam per visum Dominus apparuit, vortique compotem fecit. Sic de ipso legitur. 3. Reg. 3. *Apparuit Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula, quod vis, ut dem tibi. Et ait Salomon. Tu fecisti cum seruo tuo David, patre meo, misericordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo, in veritate, & iustitia, & recto corde tecum, &c. Dabis ergo seruo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum, &c. Placuit sermo coram Domino, & dixit Salomoni: Quia postulasti verbum hoc: & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, nec animas inimicorum tuorum: ecce feci tibi secundum sermones tuos.*

7. Addo Mardocheum, cui, ut habetur, Esther, cap. II. *per somnium apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terra motus, & conturbatio super terram: & praeterea duo magni Dracones, parati, contra se in praelium. ad quorum clamorem cuncta concitata sunt nationes, ut pugnarent contra gentem iustorum.* Quid visio portenderit eodem libro, sed praecedenti capite, explicat idem Mardocheus.

8. Et haec quidem in somno factae Apparitiones. Extra somnum quoque plurimas acciderit dubium non est. Et fortassis quae Prophetis acciderunt, pleraeque in Imaginariarum numero reponuntur. quamuis de omnibus iudicium ferre, sit difficile, quemadmodum sequenti capite docebitur.

9. Et quid prohibet in Vigilia factas esse, quae in somno accidere poterunt?

tuerunt? Si ea Imaginationis esset conditio, ut officio suo tunc fungi possit tantum, quando à suis functionibus externi sensus cessant; nulla inter imaginarias esset reponenda, quae non sopitis sensibus accidisset. at multo alia ipsius est conditio. potest suo fungi & cum à suis vocant functionibus sensus externi; & cum suis functionibus infunt.

Nec ex Dei apparentis, & sua reuelantis parte quidquam est, quod impediatur, cur minus in vigilia, ut somno, appareat. Quemadmodum diuinam maiestatem non dedecet, quod somno oppressos accedat; ita quod sua communicet vigilantibus. sicut nec dedecere existimat quod etiam sensibus externis, visui atque auditui, sese offerat, & non tantum intellectu, quamuis spiritibus tantum, percipi velit.

CAPVT IV.

Unde cognoscatur Apparitionem aliquam, siue Locutionem Dei, pertinere ad classem Imaginariam Apparitionum.

DOSSE esse Imaginarias Dei Apparitiones demonstratum est. Demonstratum quoque est esse. & quidem demonstratum est ex Dei verbo: sequitur, ostendamus vndenam constare possit, quae ex Dei Apparitionibus Imaginariae sint. Neque enim minus interest nostra hoc, quam illa cognoscere.

Quaestio vero non est de omnibus omnino Apparitionibus, & Locutionibus, quae quibuscumque aut olim factae sunt, aut iam fiunt; aut aliquando fieri possunt: sed de ijs tantum, quas iam constat esse diuinas. Prius illud definire immensi est operis: posterius, quamuis magni, non tamen tam immensi.

Et quaestio est de vtrisque Imaginarijs; tamen ijs, quae accidunt in somno. quam quae in vigilia. Petitur ratio, & regula, ex qua constare potest Imaginarias esse, & illas, quae accidunt in somno, & illas, quae in vigilia.

Ex rebus, quae sub reuelationem cadunt, res definire non potest; quati illae Imaginariae sint, quae res sensibiles, & quae sub exterioribus sensibus, secundum se, non fuerunt, cogitationi hominum offerunt: illae non Imaginariae, quae de rebus sunt prorsus à materia abstractis; aut prorsus materiae immerfis. Regula haec fallit. Nam etiam de rebus prorsus à materia separatis Imaginaria potest esse Apparitio, & reuelatio Imaginaria: & de rebus cum materia coniunctissimis Intellectualis, si non alia.

Neque hoc deprehendi potest ex Imaginationis atque phantasiae occupatione. Quoniam quamuis in Imaginaria Apparitione, vis ima-

ginatiua, (quam phantasmam vocamus) occupetur: non tamen occupatur in illa sola. Etiam tum aliquando occupatur, quando per externum sensum Deus se offert. Etiam tum aliquando, quando Apparitio est Intellectualis.

6. Fortè quis dixerit illam esse Imaginariam: cuius *in sensu externo* nullum est, vel præcessit indicium, & argumentum. Aliquando hoc in Imaginaria accidit. Veruntamen certum hoc fatis argumentum non est, quoniam in Intellectuali Apparitione quoque accidit frequenter, vt nulla exteriorum sensuum præcesserit ipsam occupatio.
7. Signum autem primum, certumque, quod Imaginariam prædat, creditur esse, si in *somno* alicui reuelatio, & apparitio fiat. Certè talis Visibilis, siue Ocularis esse non potest, aut Vocalis: quod vtraque sensuum exteriorum ministerium requirat: qui dum somnus nos occupat, officijs suis destituuntur. Nec erit Intellectualis, quod intellectus quoque excitatos sensus requirat, si suo munere bene fungi debeat.
8. Alterum signum, vnde Imaginaria cognoscetur, *ex nocte* petitur. Quibus enim de nocte Apparitio, in Scripturis, facta perhibetur, Imaginariam illos habuisse non temerè creditur. Notauit hoc Tostatus super 12. Num. Imaginariam hanc esse præsumitur, quod quæ *de nocte* accidit, verisimile sit somno oppressis accidere. Verum quoniã non semper necesse est *nocte* omnes summum capere, minus certum est hoc, quam præcedens indicium, quocirca contingere potest, vt ab hac regula quasdam liceat excipere, quemadmodum excipimus illã, quæ Samueli, puero adhuc, facta legitur, 1. Reg. cap. 3.
9. Quæ *inter diu*, & Vigilantibus fiunt, difficilius est discernere: non quidem à Vocalibus & Visibilibus; sed ab Intellectualibus. Quandounque enim Deus, vel se oculis mortalium offert, sub specie aspectabili: quandoque vox eius in auribus mortalium insonat: non est, quod de Imaginaria Apparitione suspicemur. Omnis illa, aut Visibilis atque Ocularis est, aut Vocalis, quemadmodum ex supra dictis est manifestum.
10. Et hoc quidem à Visibili, & Vocali separatur Imaginaria, quæ in *Vigilia* contingit: sed difficulter admodum distinxeris eandem ab Intellectuali, quæ & ipsa in *Vigilia* accidit. Neque enim, vt diximus, *rerum* quæ reuelantur, diuersitas hinc quidquam facit: neque *occupatio* imaginationis: cum in vtraque tam Imaginaria, quàm Intellectuali, eadem res *possint* offerri; & in vtraque Imaginatio suam possit habere, quale quale exercitium.

Sed tamen non malè diximus, Imaginariam deprehendi ex Imaginatio-

ginationis operatione. Si quidem ab hac nomen habet; quod, scilicet, Deus, vel res diuinæ, per imaginationem hinc percipiuntur. Quocirca quamuis etiam cum imaginationis operatione possit suas quandoque habere intellectus, potest nihilominus ipsa ab illa separari: potest ipsa esse præcipua; intellectus quasi accessoria.

Quemadmodum ergo Ocularis, siue Visibilis Apparitio est, vbi Deus videtur, & in oculos incurrit: & Vocalis, siue Auricularis, vbi vox Dei auribus percipitur: & Intellectualis, vbi intellectus præcipua est cum Deo occupatio: ita Imaginaria, vbi præcipua à Deo in Imaginationem, siue phantasmam, fit impressio.

Itaque errant, qui ex phantasmatis, quæ in Imaginatiua potentia sedes suas habent; Imaginariam colligunt & definiunt: quasi Imaginaria sit omnis, vbi cunq; phantasmata interueniunt. In Intellectuali phantasmata interueniunt, quæ tamen plurimum ab Imaginaria distat. aliud est phantasmata interuenire; aliud phantasmam, & Imaginationem operari.

Neque enim existimandum est Intellectualem apparitionem omnino phantasmata excludere. *Illustratio diuini radij* (inquit S. Thomas in 22. q. 174. ar. 4. ad 4.) *in hac vita presenti non fit sine velaminibus phantasmatis qualicunq; quia naturale est homini, secundum statum presentis vite, vt non intelligat sine phantasmate.*

Interim dubium non est, dari posse aliquam Intellectualem, ad quam nihil faciant phantasmata: nihil etiam cooperatio phantasmæ. Notauit hoc Cardinalis Caietanus in dictum D. Thomæ locum, & talis eorū est, qui in ecstasi rapti, ex se quasi constituuntur: & in rerū diuinarum contemplatione sunt toti.

Potest quoque contingere, vt aliqua intellectualis sit sine ecstasi, quemadmodum posterius significabimus. Sicuti potest intellectus in diuinarum rerum contemplatione versari, absq; vlla ad phantasmata conuersione, cū extra se, quasi raptus est homo: ita potest, si ita Deus velit quasi sibi relinquatur, & extra se non rapitur. Sed de hoc alias.

CAPVT V.

Non inconuenienter, sed magnis de causis fieri, quod Deus etiam somno oppressis appareat, & sua ipsis reuelat.

DUPLICEM distinximus Apparitionem Imaginariam: & altera quidem in somno accidit, altera in vigilia. Vtraque quauis difficultates aliquas habeat, posterior tamè pauciores, & nõ ita magnas: prior plures, maiorisq; momenti. quocirca & de hac paulo plura in sequentibus. Et principio quidè discutiendum est

conueniarné atq; decorum sit, ut in somno Deus arcana sua hominibus reuelet, iisdemque appareat dormientibus.

2. Sunt, qui admodum censent indecorum; ideoque nullam censent hominibus, in somno à Deo reuelationem fieri Xenophonti Colophonio, & quibusdam Epicureis hæc sententia tribuitur. *Dei maieste indignam*, dicebant, *obire lectos dormientium, concorsare grabatos, & sterentibus inijcere somnia; quæ illi expergiscetes vel non recorderentur, vel non intellyant, vel etiam contemnunt: vel, si curanda sibi pueri, stulti, & impleti superstitione, die noctuq; animi pendeant, aut inani impendunt: in malorum metu perterrui, aut fallaci futurorum expectatione bonorum elati.*

3. Alia non ita leuiter de omnibus somnijs senserunt: sed tamen, si quæ grauiora & diuina videntur, non illa à Deo voluerunt immitti; sed Dæmonibus, ut Plato, in Conuiuio. Negabat enim Deum humanis rebus immiscere se, nec proximè cum hominibus societatem aliquam & consuetudinem habere: sed comercia, atque colloquia inter Deum hominesque, siue vigilantes, siue dormientes, per Dæmones agitari & confici. Eadem cum Platone fuit mens Empedoclis, de qua, & contra quam, B. Augustinus, lib. 8. de Ciuit. ca. 20. 21. plura doctè, & acutè disputat.

4. Nos nullo modo aut dubitamus, aut dubitare debemus *diuina somnia dari*. In sacris literis non *diuina* solum referuntur, verum etiam diuinis rebus plenissima. Nota sunt, quæ acciderunt Abrahamæ, Abimelech, Iacob, Laban, Ioseph, Pharaoni, Salomoni, Nabuchodonosor, Danieli, &c. Pulchrè Sanctissimus Iob cap. 33. *Quando homines, inquit, dormiunt in lecto, tunc aperit (Deus) aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina.* Quin & solebat Deus olim Spiritum Propheticum nonnullis, in somno, largiri. Hinc Num. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in visione, aut per somnium loqua: ad ipsum.*

5. Cognouerunt quoque Gentiles hanc rem Deo indignâ non esse. Nam Hippocrates, lib. de Infomnijs. *duo* statuit somniorum, quæ non vana, sed vera sunt, genera. Alterum nominat *diuinum*, alterum *naturale*. Diuina dicit à Deo immitti, & semper memorabiles aliquos casus, insignesque euentus portendere. Naturalia prouenire ex causis fere intra hominis dormientis corpus latentibus: & his corporis aut bonas, aut malas affectiones indicari. Stoici quoque quædam à Deo esse fatebantur. Tres enim somniorum causas constituunt. Primam *Deum*; qui cum sit rerum omnium scientissimus, & prouidentissimus, hominibusque beneuolus & beneficus, quo sint

cautiores

cautiores, immittit ipsis somnia, quæ sint futurorum indicia, & eorum, quæ ipsis agenda cauendaque, documenta. Alteram causam *naturam* ponunt, quo cuncta sunt, veluti aterna quadam ferie nexuque colligata. Tertiam faciunt *naturam animi nostri*, quæ diuina est. Animus enim hominis exterioribus sensibus per quietem sopitis, & ab omni actione vocantibus, & negotijs curisque solutus ac liber, vegetior fit, & habilior ad intelligendum. Ita Stoici.

Quidquid sit de Stoicorum aut Hippocratis sententia, nobis certum constitutumque esse debet somnia quædam diuinitus immitti. Quod ne videatur diuinæ Maiestati minus conuenire; expedit *causas* proponere, atque explicare; cur qui vigilantibus sua consilia ponderare potest & potuit Deus, sapissimè illa somno oppressis communice: quod reliqua huius Capituli parte præstamus.

Causas has quatuor enumerat Pererius noster, quæstione quarta, lib. 1. in Daniele: illas ipsis Pererij verbis ascribimus. Primam tangit Hippocrates, principio lib. de infomnijs. Docet ibi animam hominis in *vigilia* varijs distringi occupationibus: grauibus detineri negotijs, curisque distrahi: per sensus item exteriores auocari ad ea, quæ extra ipsum sunt, & per varia eorum sensuum spectacula diuagari: multiplicique rerum humanarum strepitu interpellari, & à sui rerumque cælestium contemplatione auocari: incertis præterea, fluctuare deliberationibus, varijsque studijs, & affectibus æstuarè; qui non sinunt eum, quod verum & rectum est, id aut liquido cernere, aut incorruptè iudicare. Contra verò, in *quiete & somno*, ab eiusmodi omnibus interpellationibus & impedimentis vacuus & liber animus sibi totus præsens & præsto est, sibi que attendit: in se suas omnes vires atque facultates collectas atque coniunctas habet: expeditus & acer ad intelligendum; atque omnium, quæ illi extrinsecus obiecta sunt, amplissimè atque facillimè capax.

Alteram eiusdem rei causam hanc ponere licet. Quæ *vigilantes* accepimus, ea solemus subtiliter ratiocinando discutere, & examinare: reuocare ad calculos, atque humanæ rationis trutina diligenter expendere: ad rationis enim normam exigimus omnia: cui si congruant, quæ nobis oblata sunt, à nobis approbantur si discrepent; adiudicantur & rejiciuntur. In *somno* autem res sibi obiectas animus hominis citra examen accipit; paratior promptiorque ad visis diuinitus datis credendum atque obsequendum. Constat autem inter omnes, qui de rebus diuinis scripserunt, ad eas res non tantum intellectu, sed etiam affectu, & quodam animi quasi sensu, gustuque percipiendas, fatius esse agi & regi hominem extrinsecus; quam ipsum agere se: &

auditorum esse potius, quam arbitrum & æstimatorem: denique simpliciter credere potius, quam causas credendi disquirere & expendere.

Tertia causa desumpta est ex Aristotelis libello, qui inscribitur de Diuinatione, quæ sit in somnijs. Ait ille, quemcunq; motum, quo animus dormientis extrinsecus pulsatur & cictur, quamuis leuè & exiguum, magnam tamen habere vim commouendi animum, vehementerque in ipsum inprimi, atque altè in eo inhaerere: id fieri propter noctis silentium, & sensuum exteriorum vacationem & quietem, atque omnium quæ animi intensionem remittere solent, vacuitatem: tunc enim sensibus somno sopitis, languenteque corpore, quæ extra sunt, nequaquam sentiuntur. Quapropter oportunissimè Deū eo tempore docere hominem, sine vlla eius perturbatione: sine aliorum hominum obseruatione: denique sine vllius rei interpellatione. præsertim autem, quia quo magis animus noster à sensuum consofatione, & corporis contagione abstrahitur, tanto videtur effici vegetior & acrior ad res diuinas intelligendas.

10. Quartam causam esse arbitror, vt ea re ostendatur, quanto sit Deus, potentior & efficacior, ad hominem docendum & erudiendum, quam sit alius quiuus homo. quippe homo hominem docere, nisi vigilantem, audientem, & attendentem, non potest: Deus autem altissimè dormientem atque somniantem. Quo satis declarat se in omnes animi vires atque facultates summum imperium, & efficacitatè habere.

11. Quintam causam equidem posuerim, inquit idem Pererius, ne, videlicet, quisquam existimaret mortem auferre homini omnem scientiam, aut non esse aliam viam rationemque comparandi scientias, quam per sensum, discursumque rationis, & ex antecedente aliarum rerum cognitione, quæ in somno scientia atque cognitio accipitur, contrarium persuadet.

CAPVT VI.

De duplicibus Apparitionibus diuinis Imaginarijs, quæ in somno accidunt claris & obscuris, quarum obiecta & subiecta explicantur, dum ostenditur quarum sit rerum, quibusue hominibus accidant. &c.

I.



UPERIUS totum Imaginariarum Apparitionū genus distinximus; & quidem multifariam: quemadmodum docet secundum Caput, quod de his Apparitionibus dedimus: nunc postremæ diuisionis alterum membrū dissoluimus, quod illarum est, quæ in somno accidunt.

Hoc

Hoc varium est. Quædam enim, hominibus contigerunt cum magna corporis & animi commotione & horrore; vt Abrahamæ, & Nabuchodonosor: quædam sine vlla commotione. Rursus, in quibusdam datum est somnium, & non somnij intellectus: in quibusdam cum somnijs intelligentia quoque eius diuinitus suggereretur. Præterea in quibusdam visus Deus loqui cum homine; vt in illa Iacob & Salomoni facta: in quibusdam angelus, vt in illa facta Iosephi; Matth. 1. Item in somno quædam immittit Deus non rogatus, vt pluribus Scripturæ exemplis est clarum: quædam rogatus, quemadmodum quæ Nabuchodonosor acceperat, cognouit Daniel post præces ad Deum factas. Ad hæc quædam respondent antecedentibus hominum cogitationibus in vigilia: quædam videntur ex improuiso accidere.

Est & alia varietas in his Apparitionibus, siue in somnijs. Alia enim somnia clara sunt, & aperta; euidenter res ipsas significantia: alia involuta & obscura; per varias similitudines tectè aliquid insinuantia. De his plura nobis in sequentibus dicenda sunt.

Et principio dari hoc duplex Apparitionum, & Somniorum genus, nemo, in Sacris literis mediocriter versatus, ignorat. Nam & claras referunt plurimas; & plurimas obscuras. Quatuor verò sunt, quæ hinc non inutilem habent quæstionem. Primum est, Quanam sint clara, & quæ obscura. Alterum, An vtræque promiscuè omnibus hominibus factæ: an claræ certis, & certis obscuræ. Tertium, An quemadmodum claræ intelligebantur ab ijs, quibus fiebant; ita quoque intelligerentur obscuræ. Quartum, Quæ causæ, quod Deus quibusdam inuolucris quædam inuoluerit, nec ita, vt ab omnibus mox intelligerentur, proposuerit. Priora duo hoc capite: reliqua sequentibus abfoluemus.

Ad solutionem primi facere videtur diuisio harum Apparitionum siue Reuelationum, quæ ex forma sumitur. Diximus superius, capite 2. ex forma duplicem posse sumi: & in altera quidem audiri, quasi, quædam verba apparentis siue loquentis Dei: in altera nihil quasi audiri; sed res quædam quasi oculis interioribus obijci. Quando igitur Deum audire contingit; clara, vt plurimum, est, quæ sit Apparitio & Reuelatio: quando res tantum videri; vt plurimum, obscura.

Quod dicimus, omnia propemodum probant exempla Reuelationum, quæ Scriptura in hoc genere suggerit. Visus est audire sibi loquentem Deum Isaac, Genes. 26. similiter Balaam, Num. 22. & Gedeon Iudicum 6. & Iacob, Genes. 46.

Præte-

Præterea Rex Geraræ Abimelech, Genes. 30. omnesque, quæ his factæ sunt, fuerunt *clarissimæ* Reuelationes. Sic nulla ad Pharaonem facta *vox*: sed spicæ tantum exhibitæ & vaccæ: nulla vox ad Nabuchodonosor; arbor tantum propouita; visa tantum ingens stacuas: nulla vox facta ad Danielem; animalia tantum oculis obiecta; & pro *obscuris* habentur omnes ipsas factæ Reuelationes, & *obscuræ* sunt.

7. Et conueniebat priores illas *claras* esse. Cum enim, ut plurimum, Deus locutus sit, ut vel à malo auocaret aliquem: quemadmodum locutus est Balaam: vel ad bonum prouocaret; ut loquentem ipsum audiuit Gedeon: vel ob bene merita commendaret, atque promissionibus factis consolaretur; quod propositum fuit in sermone facto ad Isaac, Genes. 16. profectò, si bene hæc, atque cum audientium fructu fieri debuerunt, oportuit orationem *claram* esse atque *apertam*.

8. Verum hæc non semper proposita fuerunt, quando res nudis tantum internis oculis obijciebat. Plerumque hæc, quæ futuris temporibus essent euentura, insinuabat: quæ quemadmodum necesse non erat, vel statim intelligere, vel non vos intelligere, quibus per somnium reuelationes fiebant; potuerunt ipsa quibusdam inuolucris tegi, & ab hominum intelligentia abscondi: donec illa Deus, per alios, vel ipsidem, vel etiam sequentibus temporibus vellet innotescere.

9. Atque ita quidem ad primum illud, utcumque sit responsum. In secundo, *circa personas*, quæstio est: *Quibusnam hominibus occultæ fiant Reuelationes, & quibus apertæ.* Sunt qui claras *sanctis*, probisque hominibus tantum factas velint: *impijs*, autem, & infidelibus obscuras. Nam præterquam, inquit, quod pro his Sacrararum literarum præclara sint exempla, etiam ratio, ut ita esse credatur, omnino persuadere videtur. Amicorum est, ut amicos nihil velint latere; suam ipsi velint esse apertam conscientiam. *Vos*, inquit Dominus, *dixi amico*; quia quæcumque audiui à Patre, nota feci vobis. At amici Dei sunt viri probi, atque sancti: inimici improbi & infideles. illis igitur volet nihil esse occultum; his nihil apertum.

10. Sed exempla pro hac assertione proferamus. *Claræ* igitur, factæ *sanctis hominibus*, sunt sequentes: Illa, facta Abraham, quæ cognouit posteros suos seruitutem seruituros in Aegypto, Genes. 15. Illa, qua Isaac intellexit multiplicandum semen suum, propter patrem suum Abraham, Genes. 26. Illa, qua Gedeoni significatum, destrueret aras Baal; & contra, extrueret altare Deo Israelis, iudic. 6. Illa, qua edo-

ctus

ctus Samuel, priuandum esse regno Saul. i. Regum 15. *Claræ* omnes hæc fuerunt. quocirca & earundem sententiam mox perceperunt, quibus eadem factæ, Abraham, Isaac, Gedeon, Samuel.

Obscuras & ænigmaticas habuerunt *Reges impij*: vnus Aegypti Pharaos; alter Babilonis, Nabuchodonosor. De illo sic loquitur Moyses, Genes. 41. *Vidit Pharaos somnium. Putabat se stare super fluminem; de quo ascendebant septem boves, pulchra & crassa nimis: & pascebantur in locis palustribus, alia quoque septem emergebant de flumine, fædæ confectæ, macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus; denotaruntque eas, quorum mira species & habitudo corporum erat, &c.* De Nabuchodonosor ita Daniel, cap. 2. *Tu Rex videbas. & ecce quæst statua vna grandis. Statua illa magna & sublimis statua, stabat contra te, & intuentus eius erat terribilis, Huius statua caput ex auro optimo erat: pectus autem & brachia ex argento: porro venter & femora ex ære: tibia autem ferrea: pedum quadam pars erat ferrea, quadam autem fictilis, &c.* Obscuras fuisse has, vtriusque Regis confessione est certum, quocirca & studiosè interpretes earum quæsiuerunt, & inuenerunt: ille Iosephum; hic Danielem.

Verum quamuis *claræ plures* sanctis sint exhibitæ: & *obscuræ plures* impijs: ratio etiam insinuet *conuenienter* hoc fieri; non *solis* tamen sanctis illæ, nec hæc *solis* impijs sunt factæ. Et sanctis hominibus obscuræ acciderunt: & impijs *claræ*. nec sine *magno diuina providentia consilio*.

Pro *impijs*, quibus sine inuolucris quibusdam Deus apparuit, suamque voluntatem reuelauit, est Abimelech, Rex Geraræ, qui Abraham vxorem tulerat. De eo sic Moyses, cap. 20. Genes. *Venit Deus ad Abimelech, per somnium, nocte & ait illi: En morieris, propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum.* Et idem, cum se excusaret Rex. Dominus rursus: *Ego scio, quod simplici corde feceris: & ideo custodiui te, ne peccares in me. Nunc ergo redde viro vxorem. & orabit pro te, quia Prophetæ est, & viues. Si autem nolueris reddere, scito, quod morieris tu, & omnia quæ tua sunt.* Quid hac oratione clarius? Adiungimus huic Idolorum cultorem Balaam; qui non minus clarè intellexit, quæcumque per somnium à Deo accepit; quando ad Balaac, Moabitarum Regem, accersitus est, ut malediceret Israel. Vide cap. Num. 22. Duobus addimus tertium Laban; qui cum fugientem persequeretur Iacob, *Vidit in somnis, ut Moyses loquitur; dicentem sibi Dominum; Certe, ne quidquam asperè loquaris contra Iacob.* Et hoc clarum. Consule cap. 31. Genes.

Pro *sanctis*, quibus per obscura ænigmata facta reuelatio est, Zacharias,

Tt

charias,

charias, Propheta iustissimus: De se ille sic loquitur, cap. 1. *Vidi per noctem: & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum rufi, viri & albi, &c.* Obscuram Prophetæ fuisse visionem, sequens eiusdem probat oratio. *Quid enim, inquit, Dominus mihi huiusmodi?* Sic pleraque quæ sanctissimo Danieli sunt reuelata; quam fuerunt, inuoluta? De quatuor ventis? de quatuor animalibus? aliisque rebus, quibus ipsius historia abundat. Vide cap. 7. Daniel. Addo his Iosephum, cui duplex reuelatio facta: Vtraque obscura; & quæ, non nisi rerum euentu, post aliquot annos, vlli mortalium innotuit. prior est de manipulis, posterior de sole, luna atque stellis. Vide cap. 37. Genes.

13. Et hæc quoque *conuenientissimè* facta esse intelliget, qui, quæ initio huius Capituli diximus, secum repetet. Nam causæ ob quas Deus quædam voluit esse obscura & inuoluta, etiam apud *probos & iustos* habent, quandoque, locum: Et, rursus, habent locum, aliquando, apud *impios & infideles* illæ, ob quos quæ diceret & reuelaret, mox vellet esse intellecta, atque in opus venire. Potuit etiam *impios* Deus à malo auocare: vrgerè ad bonum. Potuit etiam *iustos* de futuris rebus instruere, &c.

CAPVT VII.

An illi, quibus obscura Reuelationes sunt, ipsorum, quæ sub ænigmatibus latent, aliquando sententiam percipiant: & quibusnam, præ cæteris, hoc conceditur, quoniam tempore.

1. **N**ON semper Dei mentem intelligi, si quando per ænigmata de occultis rebus mortales instruit, dubium est nullum. Mirum potius videri posset; quod quæ inuolucris tegeter, nota esse velit: & non potius eorum, cum quibus sic ageret, suspensos esse animos, cogitationes fluctuantes.

2. Sed tamen, quia etiam quæ sub ænigmatibus proponuntur, possunt ex ænigmatibus esse clara & aperta: & quæ reuelantur, idcirco reuelantur, vt percipiantur, & mortalibus proficiant, vel ad diuinarum rerum scientiam comparandam, vel ad vitam bene beatæque transigendam; non immerito quis iudicauerit *omnia* esse oportere aperta & clara his, quibus reuelationes fiunt: nulla obscura atque ignota.

3. Quid hic constituendum sit, definiendum præsentis capite. Rem comple-

complectimur *quinque Assertis. Primum sit. Dubium non est, quin una cum ænigmatibus res quoque, quarum ænigmata, quædam qualitates imagines sunt, sæpe percipiant, quibus diuina sunt Reuelationes. Confirmat hoc exemplo Prophetarum sanctus Thomas art. 4. q. 174. 22. qui, quas ænigmaticas Reuelationes habuerunt, populo, vt iussi fuerunt, proposuerunt & exposuerunt. Multus est in hoc genere Ezechiel.*

Dubium item non est, quin plurimarum sententia aliquos latuit. Hoc secundum Assertum. Vidit Pharaon (Genes. 14.) septem boues pulchras, & crassas nimis, quæ pascebantur in locis palustribus. Vidit alias septem fœdas, & macie confectas, quæ priores deuorant. Rursus similem visionem habuit de septem spicis plenis; & alijs septem tenuibus, quæ priores consumpserunt. Hæc, inquam, vidit: sed somniorum sententiam non intellexit.

Certum hominum genus vix videtur posse assignare, quibus una cum ænigmatibus eorundem mox sententia semper est reuelata. Hoc Assertorū tertium. Nam si qui essent; probi vtique essent, & quibus propter egregias virtutes familiaritatemque quam cum Deo haberent, tanquam amicis, Deus nihil vellet esse occultum. At inter sanctissimos fuit Daniel; à Deo atque Gabriele Archangelo commendatus; qui tamen non cum ænigmatibus ænigmatum sententiam mox intellexit. Argumentum huius, quod post ænigmaticam reuelationem à Deo factam, ad orationem conuersus, petierit & obtinuerit aliquando eiusdem intelligentiam. Vide caput decimum, & cætera.

Sed tamen, quod quarto loco dictum volumus, *præ cæteris sancti, & pii homines fuerunt, quibus una cum obscuris reuelationibus eorundem quoque intelligentia est tributa.* Id quidem conueniens fuisse probant leges amicitiae, quæ inter amicos omnia volunt esse apertas: re ipsa vero perfectum esse, plurimæ, quæ sanctis Prophetis factæ sunt, Reuelationes.

Et quandoque, mox, cum ipsis ænigmatibus, sententiam ænigmatum reuelata est, vt est Nathan Prophetæ, explicanti Dauidi, post adulterium, grauitatem peccati, per exemplum inhumani & auari diuitis: quandoque aliquanto post; vt Zachariæ, qui obscuræ Reuelationis intelligentiam prius petijt, postmodum accepit: quâdoque longius intelligentiam distulit Deus, voluitque eandem ipso euentu, rerumque vsu agnosci; sicut accidit in somnijs duobus Iosephi, promotionem eius ad summam dignitatem atque potentiam præsignificantibus. Genes. 37.

8. Ex dictis colligitur quintum Assertum: quo definitur, quibus *ante nunquam, aut certè rarissime obscura atque enigmatica Reuelationes, una cum ipsarum intelligentia facta sint.* Quibus igitur? *Infidelibus, scilicet, & impijs hominibus;* quos quamuis Deus suo alloquio dignaretur, alloqui tamen sententiam ab alijs vellet expectare; magnis, iustisque de causis, quemadmodum sequenti Capite erit explicandum.
9. Addo dictis illud, quod eorundem quidam aliquando cognouerint Reuelationes sibi diuinitus factas: sed tamen, quæ qualiesue illæ fuerint ignorarunt; tantum abest, vt sententiam Reuelationum perciperint. Exemplo est Nabuchodonosor. Non ignorabat hic, quod reuelationem, atque terrenis somnium habuisset. *Vidi, inquit, somnium; sed tamen, quod illud fuisset, nesciebat, Mente confusus, inquit, ignoro, quid viderim.* quo nomine etiam sapientes, qui somnium edicerent, conuocauit.

CAPVT VIII.

Assignantur varia causa, propter quas Deus saepe obscurè, & sub quibusdam quasi enigmatibus sua secreta hominibus, in somno reuelat.

1. **D**AEMONES, gentium Dij, quia certam futurorum euentuum scientiam non habebant, ad significandum futura, dabant illi quidem non raro somnia, sed tamen obscura & ambigua, quæquæ ad diuersos & contrarios euentus facile detorqueri, & applicari possent: vt ad quodcunque cecidisset, somnium quadrare videretur. Quod si somnia euentis minime responderent, id non falsitati somniorum sed interpretum inscitæ adscriberetur.

2. At Deus nos, non, vt Dij gentium, futurorum euentuum est ignarus. futura non minus, quam præsentia, quam præterita cognoscit. Nuda & aperta sunt oculis eius omnia: ad quamcunque temporis differentiam illa pertineant. Quo fit, vt non, quam ob causam Dæmones, sed lógè alias, ipse somnia obscura, & perplexa immittat: & quæ alioquin distinctè & explicatè posset reuelare, aliarum rerum imaginibus inuoluat & occultet.

3. Quæ igitur causa Deum hic mouere possunt? Suspicio alias hinc propositas fuisse apud *infideles;* alias apud *fideles,* & viros sanctos; quædam etiam *utrisque* communes fuisse.

4. Apud *infideles* tres fuisse videntur præcipuæ. Prima ab *indignitate* ipsorum sumitur. Quamuis enim tam probi, quam improbi, diuinas Reuelationes non mereantur: si tamen ipsos his Deus Opt. Max. digna-

dignaretur; quemadmodum præ improbis probos eligeret: ita si aliter ipsorum; certè probis, non improbis, earundem intelligentiam communicaret. Hoc leges amicorum postulant, quemadmodum præcedenti cap. diximus.

Altera à *fine,* qui Deo propositus fuit, petitur. Voluit, scilicet, somniorum, quæ obtulisset, intelligentiam ignorare; vt interpretationem ipsorum, cum apud suos sapientes inuenire non possent, à veri Dei cultoribus, cogerentur petere: atque hac ratione verum Deum agnoscerent; & relictis Idolis, ipsius cultui se totos traderent & manciparent. Hoc assecutus fuisse videtur Deus in Nabuchodonosor Rege, vt notauit Theodoretus. Docet enim, quod cum Rex somnij interpretationem apud nullum suorum sapientum inueniret, inuenisset autem apud Daniëlem veri Dei cultorem; ad veri Dei fuerit pro-uocatus, & adductus cognitionem, admirationem, venerationem. Quid quod plurimi non ignobiles Scriptores hanc rem ad veram æternamque felicitàtem ipsi Regi profuisse credant? Profecit sic ex Hebræis sentit Iosephus, lib. 10. Antiq. Ex Græcis, Dorotheus in Synopsi, Epiphanius in vita Danielis: Ex Latinis, Hieronymus Epist. 7. ad Lætan. Angust. Epist. 122. ad Victorinum.

Tertiam causam alius *finis,* etiam Deo propositus, suggerit. Voluit, videlicet, in honore haberi eos, qui sui essent veri adoratores, ipsumque, qua possent, religione reuerentiaque prosequerentur. Hoc in somniorum obscuriorum reuelatione probauit. Ad quantos enim honores prouecti sunt, qui quæ Deus obscurius reuelasset, somnia sunt interpretati. Exposuit obscurum somnium Pharaoni Ioseph, homo alioquin obscurus, & obscuro carcere, quasi infamis. Quid Pharaon? *Tu eris,* loquitur Iosepho, *super domum meam: & ad oris tui imperium cunctus populus obediet. Vno tantum Regis solio te præcedam. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius, Vestitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit. Fecitque eum ascendere super currum suum secum, clamante preconem, vt omnes coram eo genua flecterent, & propositum esse scirent vniversa terra Aegypti. Dixit quoque Rex Aegypti ad Ioseph: Ego sum Pharaon. absque tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem in terra Aegypti, &c. Exposuit aliud Nabuchodonosori Daniel, exul à patria. Quid Nabuchodonosor? *Cecidit,* dicitur Daniel. 2. *in faciem suam, & Daniëlem adorauit: & hostias & incensum præcepit, vt sacrificaret ei. & paulo post. Tunc Rex Daniëlem in sublime extulit: & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum Magistratum super cunctos sapientes Babylonis, &c.**

7. Similiter, vt *probis & fidelibus* quædam obscurius, in somno reuelaret, tres causæ Deo propositæ esse potuerunt. Primam affert rerum *magnitudo & maiestas*; reliquas duas *bonum ipsorum*, quibus reuelatio fiebat.
8. Et *maiestas atque magnitudo* rerum idcirco obscuritatem postulabat; ne si promiscue omnia clare proponerentur, eodem omnia loco haberentur. dum verò quædam inuoluuntur, & sub ænigmatibus proponuntur, cogitationem mortalibus, quibus reuelationes fiunt, suggerunt, arcana esse illa, quorum ad omnes notitiam peruenire nõ oporteat. Hoc argumētum ipsa confirmat natura, quæ præciosa quæque recondit; aurum in visceribus terræ, margaritas in profundo maris, &c.
9. Et quemadmodum sanctis hominibus propter probitatem, vitæque innocentiam Deus apparere dignatus est: ita conueniebat, vt ita appareret, ne ex beneficio Apparitionis magnos spiritus fumerent: potius de se, in *humilitate* sentirent. Ad hoc porro obscura Apparitio duobus modis faciebat. primo quòd hinc intelligerent se profecta diuinarum rerum contemplatione modum dignos esse. deinde, quòd cognoscerent diuino ad huc auxilio, & gratia sibi esse opus, ad Apparitionum intelligentiam, sine qua parum Apparitiones sunt, capiendam.
10. Poterat etiam hæc res *studium orationis*, in probis, excitare; vt, scilicet, quam ex se non haberent, Reuelationum peterent intelligentiam. Quod quemadmodum plerique fecerunt; ita facere debuisse, inde collegerunt, quod non de leuibus, sed grauibus rebus homines, hac ratione, instruere solet Deus Opt. Max; quas, ob id, omnino necesse est intelligere.
11. Causæ hæ, quæ pro *bonis*, militant, etiam improbis communes esse possunt. Nam & materiæ grauitas etiam apud ipsos obscuritatem postulabat: & ipsis humilitas debuit esse commendata: & studium ad Deum confugiendi ipsis in his omnibus est necessarium. Sed tamen illas probis tribuimus, quia apud ipsos præcipuum, & quali proprium locum habent. Cæterum, quæ vtrisque ex equo sunt communes, nec pauca sunt, nec parua. Nos ex multis *tres* subiungimus.
12. Prima sit, *necessitas* res reuelatas intelligendi, obseruandi, retinendi. Hæc obscurum potius ænigmaticumque sermonem, atque visionem; quam claram postulabat: Quamuis enim omnis, diuinitus facta reuelatio summo opere mortalibus commendata esse debeat: eiusque memoria non facile deponi: & intelligentia summo studio peruestigari: humani, tamē ingenij ea est infirmitas, vt nõ facile quasi percipiat;

cipiat; perceptas etiã difficiliter memoria retineat, nisi hic externis quibuldam quasi imaginibus & similitudinibus iuuetur: quæ cum rerum sint quædam simulachra, efficiunt, vt facilius intelligantur: & cum sint noua, & quædam quæ insolita monstra, maiorem admirationem excitent, fortius mentem feriant: ideoque & altiores in ipsa radices agunt, & difficiliter excidunt, atque in obliuionem veniunt. vt ob id idem, in his Apparitionibus, ænigmatum atque simulachrorum, sub quibus res reuelantur, officium sit & munus; quod parabolarum, sub quibus Christus, diuinorum mysteriorum arcana olim proposuit.

Altera causa est, quod sub vno aliquando ænigmate *plurima* contineantur; quæ alioquin longissima oratione, (quæ Deum minime decere videtur) essent persequenda. Vna Nabuchodonosor exhibitæ est statua: sed quot, & quanta in vna statua mysteria? Ortus atque occasus; statusque & conditio regnorum, atque Monarcharum omnium, vsque ad mundi consumptionem, in ipsa demonstrantur: & vno intuitu capiuntur.

Tertia causa est, quod sub his ænigmatibus præbeatur hominibus *honestissima occupatio*. Neque enim hic satis habent, nuda, quam Deus suggerit expositione: sed multa suo ingenio, in ænigmatibus, putant relinquere: quæ facilius abundantiusque percipiunt, postquam diuinitus de præcipuo officio, quod ænigma Deus voluit sustinere, sunt instituti.

CAPVT IX.

Quorum sit, Reuelationum diuinarum, quæ in somnis accidunt, intelligentiam habere: eandemque, alijs reuelare. ostenditurque, solius esse Dei, & Gentiles eâ caruisse.

DEum & naturam nihil frustra facere, vt tritissimum est, in scholis axiomata, ita verissimum. Et quemadmodum hoc in alijs rebus omnibus, sic in Reuelationibus, quibus nobiscum per somnum agit, extra omnem est controuersiam. Volet igitur & intelligentiam nos habere Reuelationum, quæ in somnis accidunt, ne & ipsæ sint factæ frustra. Neque enim nudis somniis nos fatigasse ipsi sufficit: propositum est, vt vel de occultis rebus instruamur, vel quid agendum omittendumne, in vita intelligamus.

Hæc cum ita sint, dubium non est, quin sicut hoc Dei est studium, ita partium nostrarum sit, si modo Dei voluntati satisfactum volumus, ad hoc incumbere, vt diuinarum Reuelationum, quæ obscuriores sunt, & in somnis accidunt, intelligentiam assequamur. A quo verò petenda? Hoc præsentis capite discutiendum est.

Chaldæi

3. Chaldæi, vt secundo Danielis capite videre est, putârunt se somniorum intelligentiam habere, & edicere posse; atque ob id à se ipsorum interpretationem petendam. Coacti enim à Rege Nabuchodonosor, vt simul & somnium, quod Regi acciderat, & somnij interpretationem indicarent: ad illud se vires habere negabant, in hoc admittebant. *Dis*, inquit Regi, *somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus*. Daniel vero ab eodem Nabuchodonosor interrogatus, docet neutrum esse in hominis potestate. sed in primis illud, quod de se præsumebant Chaldæi. *Mysterium*, inquit, *quod Rex interrogat: sapientes, Magi, & arioli & aruspices nequeunt indicare Regi. Sed est Deus in celo reuelans mysteria*. Moxque Regi Daniel & somnium & somnij interpretationem exposuit; quemadmodum docet secundum cap. Danielis.
4. Hic iam quæstio oritur, non simplex: sed multiplex. *Prima*. Fuerintne apud Gentiles aut infideles, olim, vel nunc quoque, veri somniorum interpretes, à quibus vera ipsorum intelligentia peti, & expectari potuit. *Alterâ*, An solius sit Dei, somniorum intelligentia, ideoque à solo Deo petenda. *Tertiâ*, An hominibus quibusdam Dei beneficio communicetur. Duas hoc capite absoluemus; tertiam sequenti.
5. Omnis vero nostra quæstio est de *Diuinis* somnijs, quæ à Deo immittuntur: Non de ijs, quæ immuntur à Diabolis, quæ Diabolos, aut Diabolorum ministros possent interpretes habere. Non de ijs, quæ à certis sunt causis naturalibus, siue illæ extra hominem sint, siue in homine, (quæ naturalia dici possunt, quemadmodum priora Diabolica.) de quibus pleraque conijciunt Medici, naturæ Magistri. Non de humanis, quorum optimus est interpres, & idoneus coniecter, qui fuerit rerum humanarum peritissimus: ingeniorum item, studiorum, morum, & propensionum, quæ in varijs hominibus magnam habeat varietatem, exquisitam, & multis experiencijs habuerit confirmatam notitiam. De *diuinis* inquam, non *his*, est quæstio, atque ijs maximè, quibus Deus *futura*, quæ pro diuinæ suæ providentiæ dispositione statuere decreuit, mortalibus insinuat.
6. Et quæstio est non de somnijs, sed somniorum *inselligentia*. Quoniam aliud est somniorum intelligentiam habere, atque interpretationem eorundem dare posse: aliud somnia ipsa cognoscere. Hoc aliquibus conuenire potest, quibus prius illud negatur, quemadmodum me latine loquentem aliquis potest audire, orationemque repetere, & tamen ignorare, quis orationis sit sensus, quidne oratione velim. Et forte de Spiritibus creatis dici potest, quod somnia diu-

nicus

nitus hominibus immissa percipiant: at quod eorundem percipiant etiam intelligentiam, non item.

Ad primam igitur quæstionem hoc dictum sit. *Apud Gentiles nullum omnino fuisse, qui diuinorum somniorum interpretationem vel habere potuerit, vel eadem alijs reuelare*. Hoc probare videntur omnes Aegypti coniectores: omnesque sapientes suo silentio: de quibus Moyfes (Genes. 41.) quod, cum ipsis Pharao somnium exposuisset, nullus fuerit qui somnij interpretationem dederit. Idem testimonium ipsis dat Pharao apud Iosephum. *Narravi*, inquit, *coniectorijs somnium, & nemo est, qui ediscerat*. Collegit idem Nabuchodonosor Rex ex eo, quod ne somnia quidem, quæ habuisset, Chaldæi (qui aloquin de somniorum interpretatione gloriabantur) possent referre. Nec male colligit. Nam si non potuerunt scire somnium Regis præteritum, & quod iam erat peractum, nec poterat non fuisse: qua ratione scire potuissent res futuras, quæ illo somnio præsignificabantur? cum futura nec actu sint, nec fuerint vnquâ? & ex se sint incerta, causasque habeant inde terminatas?

Atque hoc quidem bene, & verè colligebat Rex Nabuchodonosor: veruntamen non ex re omnino vera. Possunt siquidem somnia etiam diuinitus immissa quidam nosse; & quidem nosse viribus suis naturalibus: & nihilominus somniorum sententiam ignorare. Somnia enim cum corporales quædam sint affectiones, & in corporali subiecto inhæreant, ex se naturalem Spirituum Angelicorum cognitionem non refugiant.

Quod igitur interpretationem somniorum nullus Gentilium habeat, ex modo, quo somnia, res, quæ sub ipsis latent significant, pendet. Neque enim naturaliter res significant, sed ex Dei voluntate atque beneplacito. Quocirca ipse solus somniorum habet intelligentiam, qui quid per somnia mortalibus velit innotescere, solus nouit, & solus secreta cordis sui nouit.

Somniorum igitur sententiam & interpretationem ignorant homines: quia Dei ignorant cogitationes & consilia, quorum somnia, quæ diuinitus immittuntur, sunt signa. *Quis enim cognouit sensum Domini?* Rom. II. *Nemo nouit, quæ sunt Dei, nisi Spiritus Dei*. I. Corinth. 2. Quid mirum? Cognoscent homines cõsilia voluntatemque Dei; qui nec hominum sibi æqualium, cum quibus ipsis quotidie communicatio, cognoscunt consilia, cogitationes, voluntatem?

Tria sunt rerum genera, quæ omnis creatæ naturæ, intelligentiam excedunt. Hæc sanctissimus Propheta Daniel, cap. 2. complexus videtur, cum sic loquitur: *plena erat profunditas, & absque serua, et in*

U p

tenebris

tenebris constituta. Horum vnum est, rerum supernaturalium; cuiusmodi sunt mysteria nostræ fidei, Trinitatis, Incarnationis, atque Eucharistiæ, quæ dicuntur hîc *profunda.* Alterum eorum, quæ vocantur arcana cordium, vt sunt propriè voluntatis & intellectus operationes: nominantur autem hoc loco *abscondita.* Tertium est eorum, quæ in scholis appellantur futura contingètia: quæ nec actu sunt, nec vnquam fuerunt, nec in suis causis determinatè continentur: ob id quæ certam cognitionem parere non possunt. Hæc vocantur *in tenebris constituta.*

12. Nec in his rebus præ infidelibus & gentilibus quidquam habent *fideles.* Quemadmodum illæ profus latent infideles, ita fideles: qualescunque illi sint, siue olim sub veteri lege, siue iam sub lege noua. Itaque & ipsi *cordium secreta* ignorant, & in primis Dei Opr. Max. atque ob id somniorum intelligentiam, quæ Dei quædã cogitatio est, nec norunt, nec eorum alijs possunt dare interpretationem.

13. Eandem ob causam nec ipsi *Dæmones*, quamuis ingenio sagacissimi, horum somniorum sententiam assequuntur. Nihil ipsis præ mortalibus hic est communicatum, vt Dei consilia homines, ita Dæmones latent: quemadmodum & eosdem nostra quoque latent. *Solus Dei est nostra; solus Dei est sua propria consilia, cogitationesque nosse.*

14. Quid quod credi etiam possit, plerunque Dæmones latere *ipsamet somnia*, quæ diuinitus immittuntur? Quamuis eum naturæ viribus hæc deprehendere valeant, ne tamen deprehendant & intelligant, diuinitus videntur prohiberi aliquando, quemadmodum prohiberi possunt, ne naturalia quoque intelligant. Nouum non est à multorum cognitione arceri Diabolos; quæ, nisi arcerentur, per se facillimo negotio perciperent, sicut lib. 2. in ca. 2. Danielis docet Pererius, & B. Hieronimus super primum Matthi.

15. Hinc iam ad alteram quæstionem, in promptu est responsio. *Solus Dei manus est interpretatio, illorum, scilicet somniorum, quæ diuinitus immittuntur.* Ratio manifesta est. Somnia enim hæc nihil sunt aliud, quam Dei quædam vox & oratio: vox verò & oratio mentis & cogitationum cordis index. At cogitationes atque cor Dei non intelligit, nisi solus Deus: solus igitur Deus somnia mortalibus immissa intelligit.

16. Hoc cognouit innocens Ioseph, Gene. 40. qui Eunuchus somniorum suorum interpretationem quærentibus dixit: *Nunquid non Dei est interpretatio?* Idem cognouit S. Daniel. Solicitum enim & anxium Regem, quod nemo somnij sui, quo territus fuerat, interpretatio-
e,

sententiamque dari posset, sic est affatus: *Mysterium, quod Rex interrogat, Magi, arioli, aruspices, & sapientes nequeunt indicare Regi: sed est Deus, in caelis, reuelans omnia.* Quocirca bene idem Propheta pro somnij intelligentia ad Deum cõuertitur; & vna cum socijs, Anania, Misaele, atque Azaria, petijt & obtinuit, vt ipse loquitur, *miseriam Dei pro isto Sacramento.* Idem bene, postquam mysterij reuelationem accepit, benedixit Deum cæli, publiceque professus est Deum esse, *qui dat sapientiam sapientibus & scientiam intelligentibus disciplinam.* Idem bene dixit, *Deum reuelare profunda & abscondita, & nosse in tenebris constituta.* Idem bene pro intelligentia somnij, sibi communicata Deo gratias agit, dicens: *Tibi Deus Patrum meorum confiteor, te ego laudo, quia sapientiam & fortitudinẽ dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi, quæ rogauimus te: quia sermonem Regis aperuisti nobis.*

Errarunt ergo in hoc Chaldæi turpiter, quod interpretationẽ somnij Regis pollicebantur, si somnium suum Rex posset referre. Etiã si somnium exposuisset Rex: necdum tamen somnij intelligentiam habuissent, aut interpretationem dedissent; vt nec aliud exponere potuerunt, quod idem Rex ipsis exposuit, de quo cap. 4. apud Danielẽ. Quemadmodum somnium ipsis occultum; ita somnij intelligentia, quamuis intelligentia præ somnio magis.

Atque vt in hoc errarunt, ita bene dixerunt, penes se non esse, *somnium ipsum cognoscere, aut reuelare.* Verè somnium scire non potuerunt. Siquidem, vt aliquid naturaliter homini cognitum sit, nõ fatis est, ipsum esse rem corporalem, vel materialẽ: aut non excedere vim & potestatem humanẽ intelligentiæ: sed præterea necessarium est, vt si fuerit singulare, & extra eum, à quo intelligẽdum est, eiusmodi sit, vt moueat sensus exteriores, per quas omnis cognitio humana intrat, & penetrat vsque ad mentem; aut per se, vt sunt obiecta sensuum exteriorum) aut per aliud, quod sit cum re sensibili aliqua ex parte necessario coniunctum, sitque certum eius signum: (qua ratione intelligentiam, quæ mouet cælum, cognoscimus per motum cælestem; & animam, per operationes corporis externas, & sensibus manifestas). Somnia verò, si præterita sint, vel futura, nec per se possunt mouere sensus; quia non existunt actu: nec per aliud, quod certum sit eorum indicium: non enim talia exstant eorum signa. Præsentia somnia aliorum hominum, cum sint interiores affectiones phantasiæ, sensus nostros latent, non minus, quam phantasmata, & visa brutorum: potest tamen, qualia sint ea somnia, conijci, aut ex verbis dormientium, si quid loquantur; aut ex aliquo gestu, vel motu corporis, quem dormientes edant.

CAPVT X.

Deum quibusdam hominibus conferre beneficium cognoscendi somniorum sententiam; eandemq; alijs communicandi: idq; graues ob causas facere.

1. **D**Ei priuilegium est somniorum diuinorum, quæ in uolucris quibusdam teguntur, & per se non intelliguntur, intelligentia. Doctum est hoc Capite præcedenti. Sed tamen quemadmodum quædam alia, quæ Deo sunt propria; Dei benignitate mortalibus communicantur; ita somniorum intelligentia atq; expositio; qui idcirco somnia interpretari valent.
2. Hoc beneficio atque facultate, inter alios, in veteri Testamento, duos scimus claruisse; Iosephum atque Danielelem. Ille Pharaoni somnium, quod habuit, exposuit; hic Nabuchodonosori. Viderat Pharaon boues septem pulchras primum, deinde alios septem macie cõfectas, quæ priores deuorarent: similis visio de spicis eidem obiecta. sed quod viderat, non intelligebat. somnium sic exponit Ioseph. *Somnium, inquit, Regis unum est. quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septem boues pulchrae, & septem spica plena, septem hubertatis anni sunt, eandemq; vim somny comprehendunt. Septem quoque boues tenues, atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spica tenues, & vento urente percussæ, septem anni ventura sunt famis. qui hoc ordine complebuntur. Ecce, septem anni veniunt fertilitatis magna, in uniuersa terra Egypti: quos sequentur septem anni alij, tanta sterilitatis; ut obliuioni tradatur cuncta retro abundantia. consumptura est enim fames omnem terram: & hubertatis magnitudinem, perditura est inopia magnitudo. Quod autem vidisti secundo, ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est; eo, quod fiat sermo Dei, & velocius impleatur. Nabuchodonosor viderat ingentem statuam, Daniel, 2. cuius caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia ex argento: porro venter & fœmora ex ære: tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars ferrea, quædam autem fictilis. Nec hic Rex somnium intelligebat. Exponit Daniel in hunc modum. *Tu Rex Regum es. & Deus cœli regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia in quibus habitant filij hominum, & bestie agri. Volucres quoque cœli dedit in manus tuas: & subditiõne tua uniuersa constituit. Tu es ergo caput aureum. Et post te conũrgat Regnum aliud, minus te. Et Regnum tersium aliud, æreum, quod imperabit uniuersa terra. Et Regnum quartum erit, velut ferreum, quomodo ferrum comminuit & domat omnia; sic comminuet &**

conteret omnia hac. Perro quis vidisti pedum & digitorum partem testeam figuli, & partem ferream; Regnum diuisum erit, quod tamen deplantatio ferri orietur. secundum quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte Regum erit solidum, ex parte contritum. Quod autem vidisti ferrum mistum testæ ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adharebunt sibi; sicut ferrum misceri non potest testæ. Ita Daniel, 2.

Necessitas huius beneficij non parua est. Cum enim Deus sua mysteria, quæ obscuris ænigmatibus proponit, hominibus velit innotescere: & ipsa in suis ænigmatibus non percipiuntur, nec per Deum reuelentur, omnino conueniebat quosdam esse, qui illorum intelligentiam haberent, à quibus cæteri illa, tanquam à diuinorum eloquiorum interpretibus, peterent & acciperent.

Neque enim par erat, ut obscurè proposita, obscura manerent, donec ipso rerum euentu innotescerent. Voluit hoc quidem Deus in illis, quæ Iosepho fuerunt immissa, de manipulis, & stellis, suum manipulum, seq; adorantibus. Genes. 37. in illo item de duobus draconibus, quod Mardochæus habuit, Esther 11. & voluit haud dubiũ, iustas ob causas; veruntamen non in omnibus hoc fieri debuisse, inde coniectura accipitur, quod pleraque mox hominibus, voluerit esse manifesta.

Et huic causam præbere potuerunt, nunc Dei honor, nunc utilitas ipsorum, quibus somnia exponerentur, nunc illorum, qui illa exponerent, meritum atque commendatio, nunc alij, in quorum notitiam res per somnum significatæ peruenire potuerunt; prout alia atque alia fuerunt, quæ per somnium Deus mortalibus reuelauit.

Si enim quæ reuelaret, ad uniuersum terrarum orbem pertinerent, aut Regnorum orbis administrationem, aliasque publicas res: Dei honor ex horum intelligentia promouebatur, & maiestas agnoscebatur, hoc ipso; quod intelligeretur res nostras Deo cordi esse: Deum ipsas gubernare, nec, ut quidam dicebant (Iob. 21.) *cardines cœli obambulare*, deposita omni rerum humanarum cura. Hunc honorem consecutus est Deus, interpretatione somnij Nabuchodonosor, quo ingentis statuæ similitudine demonstrabat, quæ & qualis uniuersi vrbs futura esset administratio.

Quod si vero per somnium obscurius reuelaret, quæ ad singulares personas pertinerent; potuerunt ex horum reuelatione, illi occasionem *vita in melius instituenda* accipere: quemadmodum ex sua sibi in somno reuelatione facta accepit Nabuchodonosor, Daniel.

niel. 4. quando per ingentem arborem se suumque casum intellexit, At quot enim, & quanta, visio Regi profuit? Intellexit hinc in stabilitatem & brevitatem imperij sui, non multo post ad alium transferendi: deposuit exinde arrogantes & superbos spiritus: se submisit Deo, Deo in cuius manu & potestate cognouerat esse, Regna, quibus cunque vellet, tradere. Intellexit etiam non inhumanus tractandos captiuos Iudeos, qui sub ipsius tunc erant imperio: cum euenire posset, vt eadem, quæ iam ipsos, etiam se calamitatis inuoluerent.

8. Debeatur & beneficium hoc *quorundam virtuti*; qui quemadmodum ipsi fideliter Deo seruièrant; ita seruitij huius mercedem aliquam (etiam in terra) reportare debuerunt. Debuerunt apud mortales innotescere, in honore haberi; celebrari etiam ab improbis, & perditæ vitæ hominibus. quæ sua interpretatione somniorum egregiè affectus est Daniel apud Nabuchodonosor; & apud Pharaonem Ioseph, vt superius significatum est.

9. Similiter ad *alios* quoque ex declaratis somnijs fructus potuit peruenire. Atque vt in hoc ipso, cuius iam aliquoties mentionem fecimus Nabuchodonosor exhibito, somnio maneamus, an non poterunt hinc cognoscere mortales, qui terrenorum Regnorum amplitudine & potentia subnixi, se in summa felicitate esse putant, esse aliud quoddam Regnum, diuinum & æternum, Dei veri & sanctorum eius; tanto cæteris omnibus præstantibus, quantum cælum terræ, æternitas temporis, Deus homini præstat? An non ex eodè cunctis mundi huius principibus potuit innotescere omnem ipsorum potentiam & gloriam caducam esse, fluxam esse, & ad instar somni atque imaginis?

10. Omitto fructus similes plures eorum, ad quos somniorum expositio potuit peruenire. Duo iuuat hic quærere, antequam præfens capit concludatur. Prius est, *qualenam* hoc sit beneficium, & munus somniæ interpretandi: posterius *quibus hominibus* collatum. Reliqua quæ ad eandem materiam pertinent, sequentibus Capitibus persequemur.

11. Et prius quidem ad scholas, forsitan, magis pertinet, quàm ad præsentem disputationem: explicandum tamen. Quæritur igitur, Vtrum *habitus* quidam mentis sit, quo, quando, vbi, quo modo voluerit, possit vt i, qui ipse est imbutus: an potius se habeat ad similitudinem cuiusdam *motus diuini*, quæ in mentem faciat impressionem aliquam sed innox post impressionem factam, eandem sibi relinquat

12. Omnino posterius hoc est, facultas somnia interpretandi, non prius. Hoc quoque exemplo egregiè demonstratur, in hac facultate bene in-

notatus,

stiratus; Da niel. Petijt enim à Rege tempus ad somnij, quod ipsi, propositum fu erat, expositionem: simulque cum socijs suis, diu constanterque Deo supplicauit, vt somnij interpretationem mereretur accipere. Profectò, si facultatem somnia interpretandi, veluti habitum quendam habuisset Daniel; statim, nulloque negotio, per se, quolibet somnium intelligere atque interpretari potuisset. Eadem oratione, vsus est in illo secundo, Regi Nabuchodonosor facto, somnio.

Hoc confirmat, quod donum somnia interpretandi pertineat ad donum Prophetiæ; habeanturque, & sunt veri prophætæ, qui illo sunt instructi. At prophetiam non habitum, in Prophetis manentem esse docet B. Greg. homil. 1. in Ezechielem. *Aliquando*, inquit, *spiritus prophetia deest prophetæ, nec semper eorum animis præsto est; vt, videlicet, cum ipsum, non habent, agnoscant se Dei dono habere, cum habent.*

Pro eiusdem confirmatione idem B. Gregorius adducit exemplum Elisæi, qui, vt est lib. 4. Regum, cap. 3. consultus à Regibus Iuda, & Israel, de belli, quod ambo inibant, euentu; iussit adduci ad se psalten, quo psallente eum spiritus propheticus; atque ita prosperum belli exitum Regibus prænucciavit. Et cap. 4. eiusdem libri, dixit Elisæus puero suo de Suanmitide: *Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit me, & non inducauit mihi.*

Eodem spectare videtur exemplum illud Nathan; relatum 2. Reg. 7. & quod memoratur lib. 3. Reg. cap. 13. illius Prophetæ, qui cū Regi Ieroboam multis post seculis euentura prædixisset, mox à quodam Pseudopropheta deceptus est.

Et diuina Scriptura, quo significaret spiritum prophetiæ contingere Prophetis per quandam motionem, & inspirationem diuinam, sic loqui solet, *factum est super Oseam, aut Isaiam verbum, seu manus Domini, vel, dixit, seu locutus est ad eum Dominus: vel suscitauit spiritum pueri Danielis Dominus.*

Quocirca lumen propheticum simile est lumini solis, non quidem ei, quod in sole ipso inheret, idem perpetuo manens; sed ei, quod à sole variè infunditur aeri, & in eo mutabiliter ineft, videlicet præfente duntaxat sole. Hocque præfiguratum videtur in illa visione atque manifestatione Dei, quali per transfennam, atque in transcurfu facta primum Moyfi, Exodi 33. deinde Eliæ, 3. Regum 19.

Sed

18. Sed quibusdam hominibus hoc somnia interpretandi donum confertur? Illisue, quos vitæ integritas atque innocentia Deo gratos, & acceptos reddidit? an quoque improbis, & quorum corrupti sunt mores? Si ex iis, quos sacræ literæ in hoc munere excelluisse commemorant, iudicium esset petendum; probis tantum, & iustis esset relinquendum, forsitan; quoniam vt Ioseph, ita Daniel, qui hîc excelluerunt, à probitate, atque integritate vitæ non parum sunt commendati.

19. At, si facultatis huius, atque beneficij conditio expendatur, non necessariò integritatem vitæ postulat. Inter illa beneficia, quæ gratis data dicimus, hoc refertur: quæ vt probis, ita improbis sunt cõmunia; adeoque vtiisque à Deo Opt. Max. solent conferri.

Diximus, paulò ante, à Prophetiæ dono vix hoc munus differre. At inter Prophetas, etiam malos inueniri norunt omnes. probat Cayphas, qui Pontifex prophetauit. testabuntur suo exemplo, & malo, in extrema Die, illi, qui clamabunt: *Nonne in nomine tuo prophetauimus?* Matth. 7.

CAPVT XI.

An quibus facultas somnia obscura interpretandi concessa est, omnia eius generis exponere valeant, quæliacunque etiam illa sint.

1. **V**ARIA somniorum sunt genera: sed omnia ad quatuor prima videntur posse reuocari. & alia dici possunt *Naturalia*, alia *Humana*, alia *Diabolica*, alia *Diuina*. Distinctio ex causis, ex quibus somnia proficiuntur, sumpta est.

2. *Naturalia* duplicem causam possunt habere, externam vnam, alteram internam. Externa est, vel cælum, vel somniantes circumstantans corpus. Interna, corporis aliqua affectio, quæ in somniantibus præualeat: vt si atra bilis, aut flaua; pituolus humor aut sanguis redundet, aliududè aliquid vitiatum vel corruptum, immoderatè laetetur in corpore.

Humana actiones ferè, quibus homines incumbunt; & passiones, quæ in vigilia acciderunt, sequuntur. Nam qui frequenter amant, frequenter amores suos somniant: qui timent, minacibus & terrificis in somno sæpe visis turbantur. Piscator somniat maria, pisces, retia: Venator saltus, montes, feras. Miles tubarum sonitus, fragores armarum, vulnera, cædes &c.

Dæmonica Dæmones habent authores. Dæmones enim, vt habet

B. Gre-

B. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 48. *plerunque se somnijs immiscet, impletentes noxia superstitione hominum animos: eosq; non tantum vane deludentes, sed etiam perniciosè decipientes.* Sunt autem præcipuè horum duo genera. Alterum pertinet ad occultarum rerum demonstrationem & significationem. alterum vim habet concitandi perturbatione, animi, agitat, turbatque, quæ sunt in corpore humoribus, & spiritibus: quo nimirum inflammentur homines vel ad libidinem, vel ad odium, vel ad vindictam, &c.

Diuina à Deo immittuntur: vel immediate, per se; vel per Angelos Dei nomine. Horum plura præcedentibus Cap. repensuimus. Hæc cum ita sint, Quæstio nostra vel de his omnibus intelligi potest, vtrum videlicet illi, quos constat facultatem somnia interpretandi à Deo habere; omnia, quæliacunque illa sint, exponere possint; vel de diuinis tantum, vtrum omnia, quæ à Deo immittuntur, valeant interpretari.

6. Et quidem non omnium posse interpretationes dari, nullum est dubium. Plurima enim, vana sunt, quæ ob id vel nihil pertendunt & significant: aut si quid significant, vt id cognoscamus, nostra nihil interest. Talia sunt, quæ singulis propemodum noctibus experimur, quæque ex commotione spirituum, & phantasiæ, in quibus rerum species latent, casu excitantur: variaque nostra mortalibus exhibent. Horum verò causa quid occupari necesse est.

7. Sed & Scriptura horum obseruationes damnat, visuique exponit. *Vbi, inquit Ecclesiastes, ca. 5. multa sunt somnia; plurima sunt varietates, & innumeri sermones.* Et Ecclesiasticus, cap. 34. *Somnia, inquit, excollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram & persequitur ventum; sic & qui attendit ad somnia: Multos errare fecerunt somnia: & exciderunt sperantes in ijs.*

8. Et quid attinet omnium somniorum sententiam habere eos, quibus Deus hanc facultatem, somnia interpretandi, largitus est? Non ipsi propositum est naturalibus, aut humanis somnijs (multo minus diabolicis) de diuinis arcanisque rebus mortales instruere, sed diuinis, quorum ipse est author. Pro his volet feruire donum facultatemque somnia interpretandi, si quando illa aliquem dignabitur.

9. Nihilominus *vniversim* negari non debet, rationes illorum somniorum ignorare eos, qui diuinorum à Deo facti sunt interpretes. Quid si in studio rerum naturalium probè sint exercitati? quid si rerum humanarum sint periti? morum item & propensionum, quæ in varijs hominibus magnam habent varietatem exquisitam

X x

habeant

habeant notitiam? Certè hæc plurimum valent ad multorum somniorum interpretationem.

10. Verum, quod hac ratione possunt, non Deo reuelante possunt: nõ singulari Dei beneficio possunt; quod nos in facultate somnia interpretandi agnoscimus. Quo circa verè dici posse putamus, facultatem hanc, quæ diuinitus confertur, *ad diuina somnia interpretanda tantum conferri, non ad quacumq; alia.*

11. Nec est quod quis hic somnia producat, quæ pincernæ Regis Pharaonis, atque pistori sunt facta; quæ inter humana referri videntur, & tamen per Iosepho diuinitus collatam facultatem sunt expofita. Humana quidem illa videntur: veruntamen humana non sunt: sunt diuina, & à Deo immiffa: quemadmodum & facultas, qua expofita, diuina. Ita Tostatus & bene.

12. Nam & hoc Deus in somnijs suis, id est, quæ ipse diuinitus immittit, obseruat; vt ijs quoque rebus vtatur, in quibus mens atque cogitationes hominum occupari solent. Pharaonem instruit per boues & spicas, de annona; qui de annona potuit fuisse sollicitus. Nabuchodonosor instruit de futuris Regnis, qui & ipse prius in stratu suo, quid post se futurum esset, cogitabat, quemadmodum Cap. 2. testatur Daniel. Et in Nouo Testamento cogitabundo atque sollicito. Iosepho, Virginis matris marito, quomodo ipsam dimitteret, eiusdem argumenti somnium immittit, præcepitque, ne Virginem dimittat.

13. Sed tamen naturalia aut humana ob id hæc somnia dici non debent; quamuis ex antecedentibus cogitationibus, & curis videantur profecta. Scire enim oportet cogitationes atque curas vigilantium aliquando esse causam subsequen- tium somniorum, cum illud ipsum somniatur, quod in vigilia, animo fuerat agitatam, atque tunc somnium signum est non quidem futuri, sed præteriti. Aliquando verò præcedens, in vigilia, cogitatio, non est, causa consequentis somnij, sed tantum animi quædam preparatio ad illud accipiendum, vel potius idonea quædam occasio, & oportunitas, vt somnium tunc homini detur. Atque hoc modo somnia ijs, quorum iam meminimus, sunt data.

14. Hoc ad priorem quæstionem sit dictum. scilicet non *omnium* somniorum, sed *diuinorum* tantum interpretationes dare posse illos, quibus diuinitus facultas somnia interpretandi concessa est. An porro diuinorum *omnium* possunt? Huic secundo loco respondendum est. Et quid responderetur? Non *omnium* potest.

15. Non obscure hoc insinuat Daniel, cur Regis Nabuchodonosor

chodonosor somnium expositorum esset. Neque enim mox narratum sibi à Rege somnium est interpretatus: quod profecto præstitisset, si, vt prius, ita hoc posterius interpretandi facultate fuisset præditus: Antequam somnium exponeret, capit prius, (vt dicitur cap. 4.) *intra semetipsum tacitus cogitare, quasi una hora.* quia, vt inquit Theodoretus, *primo ostendenda erat humana imbecillitas, & deinde gratia inspirans accipienda.* Quod ita exponit Dionysius Carthufianus, quasi illo spacio temporis mentem collegerit Daniel, & interiori intensissima oratione, atque feruentissima affectu declarationem eius somnij petierit.

16. Quod dicimus, clarius suo exemplo probat Iosephus. Duplex ille somnium à Deo habuit: Altero vidit fratrum suorum manipulos, adorare suum: altero solem & lunam & vndecim stellas se adorare. Idem Iosephus facultatem somnia interpretandi à Deo erat sortitus: eodeoque insignia somnia famulorum. Pharaonis, & ipsiusmet Pharaonis egregie exposuerat; & tamen duplicis sui, quod habuerat, intelligentiam nondum obtinuerat.

17. Ratio idem confirmat. Diximus superius Cap. 10. non per modum *habitus* hanc somnia interpretandi facultatem hominibus adesse: adesse velut diuinam quandam inspirationem, qua mens afflatur: aut veluti vocem quandam Dei, qua cordis aures feriuntur. Quemadmodum igitur diuinæ inspirationes non accipiuntur, nisi dum Deus inspirat: nec mentis aures feriuntur, nisi dum ipsa vox formatur; ita facultas interpretandi somnia non contingit, nisi dum noua illustratione somniorum intelligentiam Deus suggerit: & non ipsa semel collata semper adest.

CAPVT XII.

Docetur difficilissimum esse Diuina somnia distinguere à non diuinis.

QUAMVIS de toto Imaginariarum Apparitionum genere quæstio institui possit, & *uniuersim* quæri, Vnde deprehendatur à Deo esse, quæ per illas reuelantur; de altero tamen membro tantum, illarum, quæ in somno accidunt, inquirimus: propterea, hoc forsitan plusculum habet difficultatis: prius etiam ex his, quæ hoc loco, & illis, quæ cap. 12. traduntur, possit cognosci.

De *uniuerso* autem somniorum genere est quæstio: Non de illis tantum obfcura sunt, quibus de futuris ferè instituuntur mor-

ales, verum etiam de claris, & apertis, quibus quarundam rerum
 andam admonentur: quamuis hæc facilius deprehendantur esse di-
 uina, difficilius illa.

3. Iamblicus igitur *Diuina* à non Diuinis distinguit *tempore*, teste Pe-
 rerio, in lib. i. Danielis. Existimat enim somnia Diuina non contin-
 gere homini; nisi aut primo aut extremo somni tempore. Videli-
 cet, quia tunc animus hominis, aut nondum est, cibi potusque vapo-
 ribus occupatus, & oppressus: aut iam euanescente somno, vapo-
 rumque discussa caligine, ex illis foridibus emerfus, purior & acriter
 est ad Diuinas illustrationes accipiendas. Quocirca & Vates, & som-
 niorum interpretes in more habebant, ex deferentibus ad ipsos som-
 nia, sciscitari; *quo tempore ea ipsis contigissent*. Nam si profundo som-
 no accidissent, ea planè abijciebant: rati non esse consentaneum, ani-
 mo tunc obruto, & demerso dari cælitus somnia. Sin autem somnia
 illis accidissent, exeunte somno, & animo ad suas functiones propè
 iam expergiscente; tunc ea somnia diuinitus missa, Deoque auctore
 digna esse iudicantes, ponderanda sibi, & interpretanda suscipie-
 bant. Hæc Iamblici documenta, ex superstitiosis Aegyptiorum Sa-
 cerdotum obseruationibus (vel dieam verius, figmentis) exprompta
 sunt. Quid vero? Deus istiusmodi temporum legibus non est alli-
 gatus: nec temporum oportunitate eget ad operandum. Vbicunque
 vult; quandoque vult; & quibuscumque vult, sua inspirat som-
 nia. Potest quouis tempore, imo etiam sine tempore sedare, subi-
 tò, agitationem humorum, tranquillore spirituum animalium ia-
 ctationem, purgare phantasia, mentem illustrare, animumque ad
 percipienda Diuina somnia idoneè comparare.

4. Alij *uentu rerum*, quæ in somno reuelantur, Diuina à non Diui-
 nis distinguunt: censentque *Diuina*; quæ vera, suosque euentus for-
 tiuntur: non diuina; quæ falsa, & vbi somnijs euentus non respon-
 dent. Hi quamuis non tantum, quantum Iamblicus; à veritate ta-
 men aberrant; maximè in priori illa suæ Assertionis parte. Multa
 possunt Dæmones in dormientibus exprimere somnia non fallen-
 tia, præsignificantia res futuras; eas intellige, quæ vel ex certis cau-
 sis naturaliter euenturæ sunt; vel quas Dæmon ipse, aliquanto tem-
 pore post, facturus est; vel quas non certis argumentis, probabilibus
 tamen signis coniectat. Exempla horum locum illud Cyri Maioris, qui Monarchiam
 Persarum condidit, proferimus. Ad huius pedes dormientis sol vi-
 sus est; terque ab illo appetitus manibus, ter se conuoluens elap-
 sus.

sus est. Quo somnio Magi, Persarum sapientes, significari respon-
 derunt, eum triginta annos, (ita contigit) imperio potituros.

5. Hippocrates, lib. de Insomnijs, duo verorum somniorum ponit
 genera. Vnum Diuinum, alterum Naturale. & hæc *significatione* pu-
 tat distingui. Illa esse Diuina, & à Deo immitti; quæ memorabiles
 casus; insignesque, vel ad lætitiã, & tristitiã; vel ad felicitatem &
 miseriam, siue priuatam, siue publicam, euentus, pertenderent: Na-
 turalia vero esse, quæ affectiones corporis bonas vel malas indica-
 rent. Non errauerit Hippocrates in hoc posteriori: in priori profec-
 tò multum hallucinatur. Vno id, Alexdro Magno exhibitò, som-
 no docemus, quod memorabilem casum continet, nec tamen diui-
 num fuit, sed Diabolicum. De eo refertur, quod dum in quodam
 prælio Ptolomeus, qui primus post Alexandrum Aegypti Rex fuit,
 venenatò telo ictus, summo cum dolore, ex eo vulnere moreretur;
 assidens ei Alexander, somnoque sopitus vidit in quiete draconem,
 radiculam ore ferentem, simulque commonstrantem, quo illa lo-
 ci nasceretur: quæ, scilicet, præsentissimam vim haberet Ptolomæ-
 um, multosque milites eodem teli genere vulneratos, protinus sa-
 nandi. Quæ sita est herba, inuenta; adhibita, mox consecuto, qui pro-
 missus fuerat effectu.

6. Nec *persona* distinguunt Diuina à non diuinis. Quæ enim? An illu-
 stres? an fideles? an piæ? Vt diuina dicantur, quæ his acciderunt:
 non diuina, quæ contrarijs? Non dubium, quin illustribus Diuina
 acciderint. Nabuchodonosor huius est testis. Sed humilibus quoque
 eadem acciderunt. Testis est, in obscuro carcere constitutus, Ioseph.
 Fidelibus Diuina exhibitã, probat Mardocheus: veruntamen non
 solis his docet hoc somnium quod habuit Pharaon. Sic vt pijs, ita im-
 pijs concessa sunt Diuina, impijs Nabuchodonosori & Pharaoni:
 pijs Iosepho & Danieli. *Deus noster, qui, vt dicitur Iob. cap. 33. quando
 homines dormiunt in lecto, aures virorum aperit, & erudiens eos, instruit,
 disciplina, non est personarum acceptor, Act. 10. Solem suum oriri facit
 super iustos & iniustos. Matth. 6.*

7. Rerum fortassis *grauitas, & magnitudo*, quæ per somnia innotef-
 cunt, Diuina prodit: Non dubium, quin grauisimas res per somni-
 um reuelarit Deus: sed graues quoque res atque excellentes possunt
 suggerere, atque adeo suggerunt Spiritus nequam. Exempla in
 promptu sunt. Sed & de minimis rebus non raro, admoniti sunt in
 somno, diuinitus, mortales, vt de ministerio, quod Regi Pharaoni
 præstiturus esset ipsius pincerna manifestum est.

8. Est alia in rebus differentia, quam *qualitas* efficit. hac aliæ bonæ
 dicuntur,

dicuntur, & viles mortalibus; alia ma' & nociua. Hæc quamuis prodat somnia non diuina: non tamen prodit diuina. Si castis hominibus & religiosis viris, tetra obscena plenaque crudelitatis & impietatis somnia contingant, ea non à Deo, sed Dæmone proficisci non immeritò quis existimabit. Dæmon siquidem conatur impuris somniis polluere, ac sædare dormientium corpora, vt eius feditatis etiam animos expergiscentium quodammodo participes faciat. Quod si, non hoc quidem consequi potest; illud saltem curat; vt pios homines talibus, visis contristando, perturbando & affligendo, ad orationem & charitatis officia, ad diuinorum sacra, mentorum perceptionem segniores frigidioresque reddat. Veruntamen quamuis hæc constet non esse diuina: non tamen necesse est dicamus diuina esse, his contraria. Qui in Angelum lucis potest se transformare diabolus; lucis quoque potest negotia, causasque, res scilicet salutare, quamuis nequiter, per somnium suggerere.

9. Est tertia in rebus differentia, quæ ex tempore sumitur; quædam futuræ dicuntur, quædam præsentis, & præteritæ. De his non eadem habetur notitia. futurarum enim, præsertim contingentium, soli Deo, certa notitia referuatur. vnde apud Prophetam; *Annunciate*, dicitur, *nobis futura, & dicemus, quoniam Dii estis vos.* Isaia, 44. Quid si igitur hæc per somnium reuelentur? somniumne erit diuinum? Erit per sæpe; non erit semper. Nam si somnia accidant significantia res futuras aut occultas, quarum cognitio non ad vtilitatem, vel somniantis, vel aliorum; sed ad inanem curiosæ scientiæ ostentationem, vel etiam ad aliquid mali faciendum conferat; eorum somniorum authorem esse Dæmonem, non temere credetur: quippe, qui ea ratione tentet animos hominum vana imbueret superstitione, quin etiam crimine impietatis obstringere.

10. Quartam in rebus differentiam constituit *ordo ipsarum ad mentem sive cogitationem hominis.* De quibusdam enim nulla vnquam fuit cogitatio: aliæ memoria atque cogitatione sunt versæ. Somnia, quæ de posterioribus sunt non esse diuina, facile quis dixerit. At priora nullam præter Deum, videntur habere causam. Sed tamen & hæc præter Deum possunt habere causam, & illa quoque possunt esse diuina. Prius illud manifestum est, tam in Diabolicis, quam Naturalibus illis, quæ vana sunt, & propter inordinatam spirituum iactationem, ex quibus oriuntur, valde sunt incomposita, valde turbulenta, valde distorta. Posterius docet

amp-

Scriptura, quæ somnia plura refert diuina: quæ antecedentibus, in vigilia hominum cogitationibus, & curis respondent. Ad quæ refero primum somnium Nabuchodonosor à Daniele, cap. 2. narratum: primum item B. Iosephi, quod primo cap. recitat Euangelista Matthæus. illud etiam Scipionis æmiliani, à Cicerone, vel acutè confictum, vel decertissimè narratum.

11. *Modo*, quo nos somnia inuadunt, forte aliquis distingui dixerit diuina à non diuinis. quod in his suauiter se Deus in hominum mentes cogitationesque insinuet: in illis, qui somnia patiuntur, terreantur & turbentur. Sed huic repugnant exempla sacrarum Scripturarum. Quoniam etiam Deus per somnia turbabat & terrebat Abimelech. Genes. 20. Abraham, Genes. 15. Laban, Genes. 13. & Nabuchodonosor Daniel. 4. Repugnat sententia Iob: *Terrebris me*, inquit ille, *cap. 7, per somnia: & per visiones horrere concuties me.*


12. Quid si Deus vel Angelus videatur in somnio loqui, nosque de rebus futuris instruere; an vel tum diuinum dicemus esse somnium? Si quidem certò constaret Deum esse, vel Angelum; qui apparet, posset dici diuinum somnium. Sed quis de illo mortales fecerit certiores? Quod si Diabolus Dei aut etiam Angeli personam suscipiat? Neque enim ignoramus, quod versipellis in Angelum lucis se possit transferre.

13. Denique, quid si cum obscuro somnio *somnij quoque reuelatur intelligentia*? an vel tunc Diuinum? Nouimus talia aliqua diuina esse; vt illud, quo Daniel, & somnium Nabuchodonosoris, & somnij intelligentiam accepit. Verum quemadmodum ex contrario, videlicet, si somnij intelligentia celetur, non rectè colligitur somnium diuinum non esse; ita neque rectè esse diuinum, si cum obscuro somnio, somnij detur intelligentia. Etiam Hannibal somnij sui intelligentiam accepit. veruntamen vt non intelligentia, ita nec somnium à Deo. Somnium vero hoc erat. Ardebat Annibal insatiabili odio Romani nominis omni que cupiditate perdendi fonditus imperium Romanum stragrabat: quo autem facilius id perficeret, bellum ex Hispania transferre in Italiam cupiebat, arcem imperij Romani petiturus. Cum igitur varijs super ea re cogitationibus ac deliberationibus æstualet, visum habuit in somnio, inire proposito suo, votoque respondens. Visus ipsi est iuuenis, specie supra humanam, qui se diceret à Ioue missum, ducere ad inuadendam Italiam, iussitque ne respiceret, quid retro, & à tergo fieret. Pavidus primo Annibal, non est ausus oculos ab illo quoquam deflectere.

fletere. Sed, vt prout est humanum ingenium ad verita pronum, diu temperare oculis, non quiuuit: respiciensque vidit horrendum non visu modo, sed etiam dictu ostentum, belluam vastam & immanem multis circumplecitatam serpentibus, quacunque incedebat, omnia proterentem, atque peruertetem: cælum item nigerrimis vnde quaque occæcatum nubibus, densosque ab fulguribus mixtos præcipitare nimbos. Attonito Annibali, percontanti que ex illo suo duce, quid illud monstri & portentis esset, respondit ille, vastitatem esse Italiae: pergeret ipse porro ire, qua parabat, nec præterea quidquam inquireret, sineretque in occulto esse fata. Atque hoc quidem somnium: veritatem eius euentus satis superque probauit. plus enim mali Italiae attulit Annibal, quam illo fuit viso, demonstratum.

CAPVT XIII.

Ex quibusnam argumentis colligatur Somnia non esse diuina.

1.  VEM AD MODVM rerum naturæ duobus modis deprehenduntur, negatione attributorum falsorum, & affirmatione verorum: ita duobus modis ad notitiam diuinorum somniorum, si non omnino, certè facilius, licebit peruenire. Hoc capite prius explicandum, & tradendæ notæ, quæ somnia à diuinorum numero excludant: sequenti tradendæ, quæ diuina prodant.
2. Inter notas igitur quæ prodant somnia non esse diuina, septem præcipuas: posuero 1. rerum quæ somniantibus occurrunt perturbationem. 2. earundem falsitatem. 3. leuitatem. 4. malitiam. 5. inutilitatem. 6. superfluitatem. 7. somniantium impietatem.
4. Contingit per sæpe somniantibus varias multasque formas occurrere; & veluti in nubibus variè figurari nunc animantium, nunc aliarum rerum similitudines, easdemque breuissimo tempore in alias atque alias commutari moxque dissolui, & euanescere; ita in hominis imaginatione res alias atque alias formas concipere, mutari, nihilque in ijs stabile consistere. Somnia hæc à Deo non esse ex duobus colligitur. primo, quod per se comotionem spirituum, in quibus rerum sunt imagines, sequantur: & ob id si non vana dici debent, certè non meliori loco quam Naturalia haberi. Deinde, quod quæ Deus somnia immittit; illa velut esse notas, & certa signa rerum significandarum, qualia hæc, propter summam eorum inconstantiam esse non possunt.
4. Sic si falsa quædam per somnia ingerantur, dubium non est, quin à diuinorum numero illa sint reiicienda: qualiacunque etiam illa sint, siue

siue ad religionis Christianæ mysteria pertineant, siue ad rerum generalium historiam, siue ad res naturales, siue ad illa, quæ futuris aliquando temporibus sunt cœntura. Neque vlla ratione potest, vt quæ falsa sunt, vlli mortalium reuellet Deus. Quomodo reuelabit? An quia aliqua in rerum natura sunt, quæ ipsius notitiam latent? at nihil potest ignorare ille, in quo omnia sunt, viuunt atque mouentur. An non hoc, sed licet nihil, ignoret, libet tamen ipsi aliud, quam res est, dicere? at hoc alienissimum est ab eo, qui est summa bonitas.

Leuitatem pono in rebus parui, vel nullius momenti. Quamuis enim in manu Dei sunt omnia: & nec folium quidem ex arbore cadat, sine eius voluntate: capillos etiam capitis nostri ille omnes numerarit: vt tamen de minimis, vt ad rem nihil pertinentibus nos, nouo insolitoque modo, per somnium, instruat, quæ necessitas vrgere potest illum, qui quæ facit, magno maturoque facit iudicio? quique inter beneficia sua etiam illud reponit, quod per somnium homines de secretis edoceat?

Mala suggeri à Deo, nemo dixerit, qui quid Deus sit, vtcunque nouit. Somnum est bonum. A summo perfectoque bono malum aliquod potest suggeri? Si digni sunt morte, non solum, qui faciunt mala; verum etiam, qui consentiunt facientibus, (Rom. 1.) quid de consulentibus atque suggerentibus, & quasi impellentibus dicemus? Absit à mortalibus ista cogitatio, vt credant Deum mortales ad peccata instigare. *Non Deus volens iniquitatem tuas*, optime dixit Propheta, Psal. 5.

De eodem Deo alius Propheta, imo idem Deus apud alium Prophetam, sic loquitur: *Ego sum Dominus Deus tuus, docens te vilitia*. Atque hinc est, vt à Deo, aliena somnia existimemus, quibus suggeruntur illa, quorum cognitio ad nullam vtilitatem, vel ipsius, qui somnia habet; vel aliorum etiam; sed ad inanem tantum facit curiosæ scientiæ ostentationem; quamuis etiam frequenter somnia hæc accidant; quamuis res etiam futuras significant, & occultas.

Accedit quoque, vt per somnia mortalibus incidant res omnino certa, de quibus nec dubium vllum habetur, nec habere possumus. Nec horum authorem Deum dixerò. Quemadmodum enim miracula atque prodigia, non temerè, sed vel sua ipsius gloria, vel hominum salute vrgente, operatur: ita nisi necessitas nostra aliqua, vel ipsius honor postulet, somnia non immittit. *Nihil fecit frustra*

stra Deus. VI. quæ per se clara, notissimaque sunt, velit reuelare, nulla potest esse necessitas.

Sunt quidam, qui per somnia sibi quædam reuelari postulant à Deo: sed superstitiosè; atque modis, *omnibus modis damnatis.* An si hi voti fiant compotes, & per somnium quæ cupiuerunt, intelligant, à Deo edocti credi possunt? Nequaquam Malitiæ atque peccatis hominum Deus seruire non poreft.

CAPVT XIII.

Ex quibus signis coniectura accipitur, quod diuina sint Somnia.

MULTA prorsus sunt, quæ ad somnia *diuina* requiruntur: sed quæ ipsa prodant admodum pauca: eaque demonstrare difficilimum. Nos quod ingenio, atque ratione possumus; in medium proferimus; vnicuique interim suum ius, vt meliora proferat, relinquentes.

Et multa quidem ad ipsa requiri clarum est. Nam contraria illorum omnia, quæ præcedenti capite sunt dicta, probare, somnia non esse Diuina, oportet adesse in *Diuinis.* Necessè est, vt si *Diuina* sint, non sint varia, & incomposita, sed ordinata & constantia: non contineant falsa, sed veritati maximè consentanea. Admoneant etiam mortales non leuium, sed grauium rerum: ad bonum inuitent, non ad malum; sint vtilia vel ijs quibus fiunt, vel alijs, in quorum gratiam fiunt. Non etiam res per se notas offerant, sed tales, de quibus contingit homines dubitare, aut ipsas ignorare. Denique nulla concurrat ad illa superstitio. Hæc omnia ad *Diuina* requiruntur.

Veruntamen necessè non est, vt si hæc omnia credamus adesse, mox *Diuina* esse somnia definiamus. Primum, quia vtrum *verè* adsint, licet dubitare. Deinde quamuis etiam omnia adsint, *alias* tamen *causas* & authores aliquando habere possunt, quam Deum. quemadmodum docere possunt somnia humana, de quibus superius: illa quoque quæ à bonis Angelis immittuntur, aut etiam hominibus quibusdam, ijs, qui somniant astantibus & salutaria suggerentibus.

Ex *duobus* verò, vt videtur, deprehendi potest, quænam sint *Diuina*: conditio rerum, quæ suggeruntur: & motio hominis, cui in somno Reuelationes fiunt. Si enim res, quæ in somno reuelantur *tales* sint, quarum certa cognitio solius Dei concessu atque munere hominibus

hominibus potest contingere: & talis mentis sit motio, qualem solus Deus potest efficere: somnia hæc *Diuina* esse omnino licebit existimare.

Et esse, quidem *tales res* aliquas, nemo dubitat: siquidem haud pauca sunt, quas solus Deus nouit. quod verò hæc mortalibus aliquando diuinitus *reuelentur*, mox intelliget, qui quæ harum rerum conditio sit, attendere velit. Multæ in harum numero sunt, quæ sci-re nostra mortalium interest.

Ad *tria* verò genera res hæc reuocantur. quædam sunt, quæ in scholis vocantur *futura contingentia*: quædam *arcana cordium*, quæque intimis animorum inclusa recessibus, omnem mortalium intelligentiam refugiunt. denique sunt *præcipua fidei nostræ mysteria*, nulli, nisi Deo docente, manifesta. De his Reuelationes factæ in somno, somnia arguunt Diuina. Et in vnoquoque genere sunt exempla.

Futurorum contingentium fuerunt reuelationes factæ Abrahamo, & Pharaoni. Pharaoni fuit reuelata futura annona. Abrahamo, quid posteris suis euenturum Genes. 15. Vbi sic legitur: *Cum sol occubuisse, sopor irruit super Abraham, & hoc cor magnus & tenebricosus inuasit eum: dictumque est ad eum. Scito prænoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subycient eam seruituti; & affligent quadringentis annis, &c.*


Secreta cordium & cogitationum per somnium intellexit Daniel: quando quod Nabuchodonosor ignorabat sibi factum somnium, ipse, reuelante Deo, cognouit in somno. Nec hoc solum, verum etiam cogitationes, quas Rex habuit, antequam in somnium dilaberetur. *Tu Rex* (dicebat Daniel) *cogitare cepisti,* (ecce cogitationes cordis) *instratu tuo, quid esset futurum post hæc. & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ futura sunt.*

De Religionis, & fidei mysterijs instituti sunt Iacob & Daniel. Iacob, Genes. 28. quædo somnians vidit scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum: angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per illam. Daniel cap. 7. quando, post quatuor Regnorum occasum, intellexit quale futurum Mesiæ Regnum præfertim in quo ipse vna cum sancto suo populo, deletis iam quatuor Regnis, post mundi renouationem, sempiterno & felicissimo æuo regnaturus est. Atque hæc de rebus, ex quibus diuina innotescunt somnia.

9. Altera ratio, vnde eadem cognoscuntur, ex *interiori motione hominis*, cui eadem reuelationes fiunt, sumitur. Singulari enim mentis illuminatione atque commotione, Deus sese apud mortales insinuat; tali scilicet, qua sic mentem illustrat, sic voluntatem afficit, sic hominem de fide, & autoritate somnij certiorum facit; vt Deum esse ipsius authorem ipse perspicue agnoscat, & liquido indicet; vt id sine dubitatione vlla credere, & velit, & debeat.
10. Huc spectat memorabilis illa B. Gregorij, lib. 4. Dialogorum, cap. 48 sententia, *Sancti viri*, inquit vir sanctus, *inter illusiones atque reuelationes ipsas, visionum voces & imagines, quodam intimo sapore discernunt, vt sciant, quid à bono spiritu percipiant, & quid ab illusione patiantur. Nam si erga hac mens hominis cauta non esset, per deceptorem spiritum, multis se vanitatibus immergeret, qui nonnunquam solet multa vera prædicere; vt ad extremum valeat animum ex vna aliqua falsitate laqueare.* Hactenus Gregorius: plura de hoc, cum de Apparitione Intellectuali.

CAPVT XV.

Quæ causæ efficientes Apparitionum Imaginariarum, earum maxime, quæ in somno accidunt.

7.  **A**YSA E Apparitionum Imaginariarum, de quibus vtiliter queritur, proprie sunt *efficiens & finis*. De alijs res non habet difficultatem magnam, cum quilibet, mediocriter doctus, illas possit assignare: vel ex ijs, quæ hactenus de Apparitionibus, hisce dicta sunt, facile accipiatur coniectura.
8. Et *finalis* hinc inquirenda non est. Superius illa assignata; quando rationes datæ, Cur in *somno* hominibus adsit Deus, & sua reuelet. Nam quæ causæ iustæ visæ sunt Deo, cur per *somnium* cum hominibus egerit, eadem sunt causæ finales Apparitionum Imaginariarum, quæ in somno accidunt.
9. Vna igitur *Efficiens* causæ restat. Explicandum, per *quem*, quæ olim factæ sunt, sunt factæ Apparitiones Imaginariæ. Et quidem non omnes, sed illæ, quæ in *somno* acciderunt. Aliarum, quæ extra somnum accidunt: indicium ex ijs, quæ de his dicenda sunt, facile colligetur.

De

De *duobus* verò est quæstio tantum, Deo & Angelis bonis. Hi siquidem soli *harum* Apparitionum causæ esse possunt. Apparitionum quæ in somno accidunt aliæ, & aliæ esse causæ, vt ex Capite quinto, huius libri clarum est; sed Diuinarum, non nisi Deus, aut Dei loco, Angelus. quod dicimus, ipsum nomen probat.

Quia vero in Imaginaria hæc Apparitione *duo* sunt; actus ipse imaginationis seu Phantasæ, & obiectum siue phantasma, dum causa *efficiens* Imaginariæ Apparitionis inquiritur, de vtroque quæstio intelligi potest: vtrum, scilicet, & actus ipse, & obiectum ipsum, Deum habeat authorem, vel Angelum.

Et de actu difficultas magna non est. Cum enim vitalis sit, siue viuentis, omnino necesse est, vt in quo ipse est, idem, illud, eius sit principium atque causa efficiens. Hæc ratio est actuum vitalium, hoc postulant. At certum est in Phantasia, siue imaginatiua potentia ipsum esse, omnino igitur Phantasia siue Imaginatio causa ipsius sit efficiens.

Clarius hoc docet *somnium*. Hoc imaginatiuæ potentia esse actum constanter asserunt Philosophi: vt. quod & in illa sit, & ab illa producat. Iam verò Imaginaria Apparitio, quæ in somno accidit, ab ipso somno differt nihil. eiusdem igitur potentia, cum somno, erit actus.

De *Phantasmaribus* vero, siue *obiectis*, quæ in hac Apparitione suggeruntur, & circa quæ omnis occupatio est Phantasæ, quæstio est, Vtrumne Deum habeant authorem, an Angelum; præsertim tum, quando ex haud leuibus argumentis coniectura accipitur, Deum esse qui loquitur, qui apparet, qui mortalibus hæc adest.

Pro *Deo* illud primum est argumentum, quod disertis verbis ipsum *Scriptura* nominet. Genesis 22. *Deus* dicitur tentasse Abraham, & hortatus de nocte, ad immolandum filium. Genesis 26. in Bersabee dicitur: *Deus* apparuisse Isaac; atque significasse multiplicandum semen suum, propter Abraham patrem eius. Genesis 28. Iacob videns in somno schalam, cuius cacumen pertingebat vsq; ad cælos, angelos quidem conspexit ascendentes & descendentes: sed *Deum* schalæ innixum, sibi loquentem, & terram, in qua dormiebat promittentem. Idem Iacob, Genesis, 46. à *Deo*, in somno admonetur, vt proficiscatur in Aegyptum. Sic Regum, 19. quæ de nocte referenda Sauli acceperat Samuel, à *Deo* se acce-

Yy 3

pille

pisse dicit. Sic 3. Regum 3. qui Salomoni in Gabaan apparuit; iussitque, quod vellet, postulare, dicitur esse *Dominus*. Sic *Deus* dicitur, de nocte apparuisse Gedeoni. Iudic. 6. atque iussisse; vt aram Baal destrueret. Sic, Daniel. 2. per visionem nocte, dicitur reuelata expositio somnij facta Nabuchodonosor: idque per *Deum*; vt ipsius oratio testatur, qua Deo, ob hoc beneficium gratias agit.

Et hæc quidem fidei ium sunt exempla. Infidelium quoque sunt in promptu: quibus quæ iisdem factæ sunt Apparitiones, & Reuelationes, Deum significatur habuisse authorem. Abimelech Rex Geraræ, Genesis, 20. *Deum* per somnium vidit ad se venientem, & vrgentem restitutionem vxoris Abraham. Laban, Genesis, 31. cum fugientem Iacob insequeretur, in somno admonetur à *Deo*, ne quid durius loquatur in Iacob. Balaam, Num. 22. & ipse admonetur à *Deo*, vt si vocetur, accedat Moabitarum Regem, verum nihil aliud, quam *Deus* suggererit, loquatur. Pharaon, Rex Aegypti, diuersa somnia habuit: sed *Deum* ipsorum fuisse authorem: hæc Iosephi probat oratio, Genesis, 41. *Quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni*. Idem Iosephus ibidem somnium Pharaonis vocat *sermonem Dei*, Sic duplex somnium habuit Nabuchodonosor, alterum ingentem statuam offerebat, alterum proceram arborem. Vtrumque eundem authorem habuisse est verisimile; prioris fuisse *Deum* testatur Daniel his verbis, cap. 2. *Deus in celis reuelans mysteria, ipse indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt nouissimis temporibus*.

Alterum argumentum pro *Deo* ex opinione eorum sumitur; quibus Apparitiones hæ factæ sunt, Has non Angelum, sed Deum sibi locutum esse atque apparuisse, credidisse, partim ipsorum verbis, partim rebus ab ipsis peractis clarum est. Verbis hoc testati sunt Abimelech, Genesis, 20. *Domine, inquit, num gentem ignorantem, & iustam interficies?* Iacob, Genesis, 28. qui postquam à somno euigilauit, post Apparitionem, in hæc verba prorupit: *Verè Dominus est in loco isto; & ego nesciebam*. Idem, cum Ioseph filio, de hac Apparitione loquens, sic ait, Genesis, 48. *Deum omnipotentem apparuit mihi, in Luz a. Salomon; quando, 3. Regum 3. ad apparentem sic est locutus. Tu fecisti cum seruo tuo, patre meo, misericordiam magnam; sicut ambulauit in conspectu tuo, in veritate, & iustitia, & recto corde tecum, &c.* Rebus demonstrarunt Abraham atque Isaac: Ille, quando ad primam momentis vocem paratus, nocte

nocte surrexit, immolaturus filium illi, qui in somno immolandum præceperat, Genes. 22. hic, quando mox post apparitionem sibi in Bersabee factam ædificauit ibi Domino altare, nomenque Domini ibidem inuocauit, Genes, 28.

Tertium argumentum sumitur à *sacrificijs* oblati illi; qui in somno apparuit. Hæc siquidem non nisi *Deo* rectè offerri, docent Theologi, & passim sacræ literæ confirmant. Duobus verò modis hæc produnt Deum harum Apparitionum authorem fuisse, primo, quod quædam ipse sibi offerri permittit, vt suo exemplo docent Isaac, Genes. 28. & Gedeon, Iudicum 6. Deinde, quod postquam hæc ipsi oblata fuissent; mox per somnium ijs, qui obtulissent, apparuerit; vt clarum est sacrificio, per Iacob oblato, Genes, 46. vbi sic legitur: *Profectus Israel cum omnibus; quæ habebat, venit ad puteum iuramenti; & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, audiuit eum nocte per visum vocantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob, &c.*

Quartum suggerit ipsa *Dei confessio*. in hæc enim verba locutus est Iacob profecturo in Aegyptum, Genes. 46. *Ego sum fortissimus Deus patris tui. Noli timere, descende in Aegyptum. quia ingentem magnam faciam te ibi. Ego discedam tecum ilinc. & ego illinc reducam te reuertentem. Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.* Eodem modo locutus est, ante aliquot annos, eidem Iacobo, cum egressus de Bersabee proficisceretur Haran, Genes. vigesimo octauo. *Ego, inquit, sum Dominus Deus Abraham, patris tui, & Deus Isaac.*

Quinti argumenti loco sunt *res pleraque*, quæ in his Apparitionibus imaginarijs, sunt exhibitæ mortalibus, plures tales fuerunt, quæ non nisi *Deo* notæ esse potuerunt; & ob id non nisi, per *Deum* reuelari. In harum genere sunt *futura contingentia*, quæ à solius Dei pendent voluntatæ; vt conseruatio atque multiplicatio seminis Abraham, possessio Palestinæ, mors Iacob ante Ioseph, Monarchiarum translatio, &c. Hæc *Deum* prodere Isaias indicat, cap. 45. *Annunciate, inquit, nobis futura: & dicemus, quia Dii estis vos.* Sunt quoque *secreta cordium*, de quibus ita, apud Hieremiam, Deus, cap. septimo. *Ego scrutans corda, & renes Deus: Atqui hoc cognoscebat, qui per visum apparuit Abimelech Regi Geraræ, Genes. vigesimo. Ego scio, dicebat, quod simplici corde feceris.* Hoc argumento vsus est Daniel; quando probauit à Domino Deo esse somnium immissum, quod

quod Nabuchodonosor habuit. *ipse*, inquit cap. 2. *Deus revelat profunda & abscondita: & novit in tenebris constituta, & lux cum eo est.*

33. Accedit sextum, quod his apparitionibus *quædam promissa* legantur, quæ conferre in sola Dei fuit potestate. Talis fuit scientia administrandi commissum sibi populum; quæ in somno oblata est Salomoni, atque eidem collata. Hanc porro solius Dei, siue diuinum esse beneficium norunt docti, & confirmat oratio Danielis, cap. 2. *ipse Deus*, inquit, *dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam.* Sed promissionem audiamus. *Apparuit Dominus*, (dicitur 3. Regum 3.) *Salomoni per somnium nocte, dicens: postula quod vis, ut dem tibi. Et ait Salomon, post alia: Dabis seruo tuo cor docile: ut populum tuum iudicare possit: & discernere inter bonum & malum. Placuit sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiusmodi rem. Et dixit Dominus Salomoni. Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos; nec diuitias; nec animas inimicorum tuorum: sed postulasti tibi sapientiam, ad discernendum iudicium; ecce feci tibi secundum sermones tuos; & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum; ut nullus, ante te, similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Annon Deo hæc conueniunt?*

16. Sic (sit septimum hoc argumentum) quædam in his apparitionibus *imperata* sunt, quæ quemadmodum non nisi *Deus* potuit, præcipere; ita homo sine crimine non exequi, nisi *Dei* imperio compulsus, Talis innocentis Isaac, à patre immolatio; quam a brahamo his verbis imperauit, qui in somno apparuit, *Deus: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac; & vade in terram visionis; atque ibi offeres eum in holocaustum, super unum montium, quem monstrauero tibi.* Necem hanc solus *Deus* imperare potuit; ut cuius *solius* sunt *omnes anime*, Ezechiel. 18. Et *videte*, inquit ipse, Deut. 32. *quod ego sum solus: & non sit alius Deus præter me. Ego occidam, & ego viuere faciam.* Et Sapient. 16. *Tu es Domine, qui vita & mortis habes potestatem.*

17. Magna sunt hæc pro *Deo* authore, in hisce apparitionibus argumenta. Sed quoniam similia in alijs apparitionibus afferri poterunt, neque tamen concludunt ipsas esse *solius Dei*, non Angelorum, opus, idcirco nec hæc tanta esse existimanda sunt; ut propter illa Angelos ab his apparitionibus excludere debeamus: & *solum Deum* authorem dare. Rectè & verè videmur dicere posse per *Angelos fieri*, quæcunque in his apparitionibus fiunt. id est,

Ange-

Angelos harum esse authores, *Angelos Dei* hic munere fungi, vices obire, personam sustinere.

Neque tamen negandum est *Deum* harum authorem esse posse, aut quod hîc Angeli præstant, ipsum præstare *nequiuisset*. Quidni creaturarum *Dominus* posset, quod possunt creaturæ? *Qui alios parere facio, dicit Dominus, ipse non pariam? ego qui generationem alius tribuo, ipse sterilis ero?* Isaïæ 66. *Qui plantauit aurem non audiet? qui finxit oculum, non considerat?* Psalm. 93. Sic, qui dat potestatem, & vires Angelis; ut somnia immittant; ipse somnia immittere non possit.

Nec etiam idcirco à *Deo* ad *Angelos* somnia transferimus; quasi non *ita* commodè *Deus*, ut Angeli, illa possunt præstare, quæ hîc sunt necessaria. Quemadmodum *Deus* præstare potest; ita commodè potest præstare, multoquæ commodius, expeditius, facilius; quam Angelorum quisque; quippe qui sua voluntate facit omnia; & cui voluisse, est fecisse. *Dixit enim, & facta sunt omnia.* Genes. 1.

Forfitan, quod potest *Deus*, & commodè potest, *per se* non præstat; quòd, ut præstet, nequaquam diuinam ipsius Maiestatem deceat. At ad multò inferiora, & quasi indigniora se diuina Maieestas aliquando dimisit; quæ tantum abest, ut maculam aliquam affricuerint, ut multo etiam reddiderint illustriorem.

Angelis igitur hic omnia tribuimus: quia suauis *Dei* providentia exigit, ut rebus à se creatis, vtatur: infimaque per media, & non suprema administret, si tamen mediolorum viribus fieri possint, & superiorum potestatem non postulent: quemadmodum hos apparitiones mediolorum, id est, Angelorum viribus fieri posse, & *Dei* operam non postulare, clarum est.

Et *Angelorum opera* perfici ipsas posse, Sacrarum Scripturarum testimonijs clarum est. plurima grauisissimaque somnia, per *Angelos* esse perfecta, disertis verbis testatur: *Angelus* in somnis apparuit Ioseph; eundemque primo monuit, ne coniugem dimitteret Mariam; deinde de augustissimo Christianæ religionis mysterio edocuit, Matth. 1. Idem *Angelus*, eidem Iosepho apparuit; atque ut in Aegyptum fugiens cum vxore & filio, declinaret furorem Herodis, suadet, Matth. 2. Idem tertio, Iosepho apparuit in somnis, post Herodis mortem; atque ut in terram Israel redire mandauit; Matth. 2. Et de se ita Sanctus Paulus. Actuum 27. *Asinum mihi, hac nocte Angelus Dei, cuius ego sum, & cui deseruio,*

dicens: Ne timeas Paule, Cafari oportet te assistere, & caetera.

23. Verum hæc Noui Testamenti sunt: nostra, id est, quæ ad præsentem disputationem pertinent, Veteris Testamenti proferamus. Igitur Angelus in somnis apparuit Iacob, Genes. 31. iussitque relinqueret domum Laban; & rediret in terram natiuitatis suæ. Angelus fuit, qui dormientem Eliam monuit surgere & comedere: quod grandis ipsi restaret via conficienda. 3. Regum 19. Et somnia de grauissimis altissimisque rebus habuisse Danielem, clarum est ex cap. 7. prophetiæ ipsius; eorundem verò authorem fuisse Angelum Gabrielem, insinuat Caput 9. eiusdem prophetiæ.

24. Sed & illa ipsa somnia, quæ superius Deo auctori tribuimus, Angelis tribui posse, haud est obscurum. Ostendemus in aliquot, ne si singula reuocemus, molestior sit oratio. Dictum est Deum Abrahamo, Genes. 22. in somno suggessisse, vt immolaret filium: Angelum verò fuisse in persona Dei, docet idem Caput his verbis: Ecce Angelus Domini de celo clamanit, dicens: Abraham: Non extendas manum tuam, super puerum. Nunc cognoui, quod timeas Dominum, & non pepercasti vnigenito filio tuo, propter Me. Deus, dicitur, Genes. 28. apparuisse Iacob in somnis, & cum eodem locutus: & verisimile est alium non fuisse ab illo, qui eidem apparuit, Genes. 31. atqui idem ibidem dicitur & Angelus & Deus. Cum fugientem Iacobum insequeretur Laban; Deus, dicitur Genes. 31. Laban monuisse, caueret, ne quid asperè in Iacobum loquatur: & hunc Angelum vocat Iacobus, Gen. 48. Angelus, inquit, qui me erexit, de cunctis malis.

25. Nec obstant Assertioni nostræ contraria argumenta. Dicebatur primo, in Scripturâ dici Deum apparuisse in somno: verum non plus illud probat, quam quod idem dicatur apparuisse & visus, in Ocularibus, aut Vocalibus Apparitionibus: in quibus tamen non Dei, sed Angeli opus erat quidquid conspiciebatur. Scripturæ mos est, diximus alias, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus ipsæmet res appellari solent. Et quemadmodum Verbum Dei, quod est Christus, in propheta loquitur veritatem; sic in Angelo ipse loquitur, quando veritatem annunciat Angelus. Et rectè dicitur Deus dixit, & Deus apparuit; & item rectè, Angelus dixit, & Angelus apparuit: cum illud dicatur ex persona inhabitantis Dei;

Dei;

Dei; hoc ex persona seruientis creatura. Ita B. Augustinus cap. 9. lib. contra Adimantium Manichæi discipulum.

26. Dicebatur secundò, rebus atque verbis eos, quibus hæ apparitiones factæ sunt, testari esse, Deum sibi apparuisse. Verum, si, (vt postea dicemus accidisse) se verè Deum potuit appellare Angelus, qui verè, & autoprofopos Deus non erat: quidni illi, quibus se sic Angelus exhibuit, ipsum potuerunt vocare Deum? eidemque exhibere, quemcunque exhibuissent vero Deo religionis cultum? Vtrum vero, quibuscunque hæc apparitiones atque Reuelationes factæ sunt, omnes cognouerint Angelos esse, qui Dei personam exhiberent; Deum autem autoprofopos præsentem non fuisse; non nostrum est definire; sed illorum quibus ipsæ Apparitiones acciderunt.

27. Oblata etiam eidem qui apparuit, dicuntur sacrificia. Verum hoc est: Sed sacrificia soli Deo offeruntur. Et hoc verum est. Ergo qui apparebat, non alius fuit, quam Deus. Hoc verum non est. Qui apparebat Angelus erat, sed Deum referebat. Sacrificiumque non illi qui apparebat; sed quem ille representabat offerebatur: si tamen, quibus apparitiones fiebant; sciebant Angelum sibi præsentem esse, qui Dei personam sustinueret; non ipsum Deum.

28. Nec obstat, quod qui apparebat: confiteatur se Deum esse; quod quarto argumento vrgebatur. Quoniam enim Angelus Dei personam sustinebat, rectè se Deum vocare potuit. Sic Angelus fuit, S. Stephano teste, Actuum 7. cap. qui Exod. 20. dicebat: Ego sum Dominus Deus tuus, &c. Sed & in hac ipsa, de qua noster sermo est, imaginaria Visione, huius exemplum Scriptura suggerit; sic enim legimus Genes. 31. Dixit Angelus Dei (loquitur Iacob) ad me in somnis: Iacob? & ego respondi, Adsum. Qui ait, Vidi omnia, quæ fecit tibi Laban. Ego sum Deus Bethel, ubi vnixisti lapidem, & votum votiisti mihi. Nunc ergo, surge, & egredere de terra hac. Quid clarius? En ipse Angelus dicit se Deum Bethel: ipse Angelus sibi dicit votum factum.

29. Similiter non obstat, quod quod futurorum contingentium, atque secretorum cordium scientiam habuerit is, qui apparuit. Quamuis enim hæc soli Deo tribuatur; eandem tamen possunt habere alij, quibus quilibet cor suum atque cogitationes voluerit aperire. quemadmodum meas cogitationes intelligit, qui hæc mea perlegerit scripta. Deus igitur per se, & in se secreta cordis, & cogitatio-

Lz a

num

num cognoscit: alij *ex reuelatione* aliorum, & Dei; quomodo illa cognouerunt atque prædixerunt Angeli, qui Dei in his Apparitionibus personam sustinuerunt. Hoc pro quinto argumento.

30. Nec obstat, quod in his Apparitionibus *promissa*, per solum Deum præstari potuerunt. Non hæc solum Deum authorem hic arguunt. Etiam ministri pro suorum dominorum voluntate promittere possunt, quæ præstare non ipsorum, sed dominorum est potestatis: quæ tamen ministri dici possunt præstitisse; quando, ipsorum ministerio interueniente, Domini eadem præstant.

31. Eadem ratio est de imperatis aliquando hic factis, quale fuit illud de immolando Isaac, quod mortalium nullus, nisi Deo iubente, potuit exequi. Quemamodum Dei personam in hoc negotio Angelus sustinebat: ita quæ Deus potuit, potuit mandata dare: ita & mortales quibus mandata dabantur, & potuerunt & debuerunt illa accipere, atque adeo exequi; non minus, quam si ab ipsiusmet Dei proprio ore fuissent profecta. Hoc docuit, qui dixit aliquando; *Qui vos audit, me audit*. Deus item apud Samuelem, 1. Reg. 8. *se* (Deum) non *Samuelem abiectionem asseruit, in eo*, quod vocem Samuelem non audirent, nec dictis ipsius parerent. Ita septimo argumento responsum sit, consistatque nostra Assertio, *Angelorum*, scilicet, *opera*, Deum in his Apparitionibus usum esse.

CAPVT XVI.

Quanam per Angelos, in hisce Imaginarijs Apparitionibus, quando Deus apparere, videri, loqui, & audiri dicitur, fiant; & quomodo eadem per eosdem perficiantur.

1. ANGELI eorum, quæ in his Dei apparitionibus imaginariis fiunt, authores esse; eosdem Dei vices subire, & personam sustinere, dictum est præcedenti capite: *quanam* vero illa sint, *quomodoque* eadem perficiant, duo hæc, præsentibus explicanda sunt. posterius difficultatis habet aliquid; prius vix aliquid.

2. Nam (hoc de priori) cum in apparitione imaginaria præter imaginationis actum nihil sit, nisi *phantasmata*, siue *obiecta*, circa quæ imaginatio occupatur: ipse verò actus opus & exercitium sit imaginationis; non Dei, vel Angeli: necesse est Angeli occupationem esse circa ipsa, quæ in somno versantur *phantasmata* atque *obiecta*

obiecta: & idcirco illa ipsa, quæ in somno conspiciuntur *phantasmata* opus hic esse (quale dicitur postea) Angelorum.

3. Quocirca *aliter* se habent phantasmata hæc, ad Angelos; *aliter* ad homines, quibus in ipsis phantasmatis fiunt diuinæ Reuelationes. Hic rationem obiectorum quæ habent, in quæ imaginatio aciem intendit, & Deum, diuinasque res percipit: ibi effectus atque operis. Ibi phantasmata quodam modo potentias mouent, actusque eliciunt: hic mouentur ab Angelis. Ibi videntur agere: hic quæ agi & pati. Ibi prius esse operatione hominis: hic posterius operatione Angeli.

4. Mota autem, & promota ab Angelis phantasmata; & mouentia hominis phantasmata, *varia officia* sustinent & exercent in Imaginarijs apparitionibus. Nam per illa atque in illis, nunc quædam tantum videri iudicantur: nunc quædam tantum audiri: nunc quædam simul audiri, & simul videri: Exempla offerunt ipsæ apparitiones siue Visiones, quarum aliquoties hoc libro meminimus.

5. In suo, quod Pharaoni offerebatur, somnio, res quædam tantum *visui* offerebantur: Videbatur sibi videre, vt Scriptura loquitur; *de flumine ascendentes septem boves pulchras, & crassas nimis; quæ pascebantur in locis palustribus. Alias quoque septem emergentes de flumine, sædas confectasque macie: quæ pascebantur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus. denoranturque eas, quarum mira species, & habitudo corporum erat.* Vidit & alterum huius generis somnium. *Septem spicæ, pullulabant in uno culmo, plena atque formosa. Alia quoque totidem spicæ, tennes & percussa vredine oriebantur; denorantes omnem priorum pulchritudinem.* Hæc Genes. 41. Huc refero somnium Iosephi, Genes. 37. atque Mardochei Esther. 11.

6. In ea quæ Abrahamo accidit apparitione, *vox quasi loquentis Dei audita est: Dixit enim, (vt dicitur Genes. 22.) ad eum Deus, Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum. At illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac: & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum, in holocaustum, super unum montium, quem monstrauero tibi.* Ecce, omnia verbis perficiuntur, & quasi auribus hauriuntur. Similes apparitiones fuerunt illæ, exhibitæ Abimelech, Genes. 20. Isaac, Genes. 26. Balaam, Num. 22. Samueli, 1. Regum 15.

7. At in illo, quod Nabuchononosor habuit, somnio, primum præcessit visio; deinde *vox* audita est. Visionem his verbis, apud

Danielem, cap. 4. refert Rex ipse. *Videbam, & ecce arbor in medio terra; & altitudo eius nimia. Magna arbor & fortis; & proceritas eius pertingens caelum: & aspectus eius erat usque ad terminos universae terra. folia eius pulcherrima: & fructus eius nimius: & esca universonum in ea: super eam habebant animalia & bestiae; & in ramis eius convesabantur volucres caeli: & ex ea vescebatur omnis caro.* Porro vocem, quam sanctus & vigil, qui de caelo descendit, magno cum clamore edidit, sequentibus: *Succidite arborem, & praevidete ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius. fugiant bestiae, quae super eam sunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicem eius in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo, & aëreo, in herbis quae feris sunt, & rore caligetur; et cum feris pars eius in herba terra. Cor eius ab humano commutetur, & cor fera detur ei, & septem tempora mutantur super eum.* &c.

8. Hæc officia phantasmatum, in hisce Apparitionibus. Omnia hæc per Angelos, quos harum Apparitionum, atque somniorum autores ponimus, perficiuntur. Quid mirum? Omnia ministerio phantasmatum, quorum Angeli hic ut ita dicam, rectores sunt, peraguntur. Ergo Angeli sunt, quorum simulachra conspiciuntur. Angeli sunt, qui res miras offerunt. Angeli sunt, quorum voces, à somniantibus, quasi, audiri creduntur.

9. Quomodo verò hæc perficiunt? An forte ipsi Angeli sunt, qui per se phantasmata hæc effingunt, & dormientibus immittunt? An non hoc, sed quæ in dormientibus deprehendunt, negotio suo accommodant, sibi que in his Apparitionibus faciunt seruire? Hoc alterum eorum, quæ hoc Capite discutienda: & quod plus habet difficultatis. Nos, quod verisimile iudicamus, aliquot *Affertis* concludimus.

10. *Primum* sit. Non per se Angeli hæc phantasmata efficiunt. Angeli inquit S. Thomas I. part. III. art. 3. ad 2. *transmutant Phantasmam non imprimendo aliquam formam imaginariam.* Phantasmata sibi aliquis, solus Deus, in hominibus per se author esse potest. Et quamvis hic personam Dei Angeli sustineant, & suppleant vices; diuina tamen virtute instructi non sunt, ut ob id per se possint, quod sua virtute atque potestate potest Deus.

11. *Afferti* huius hanc rationem assignant Doctores; quod per se immediate nullarum formarum autores sint Angeli. ideoque nec phantasmatum, quas formas imaginarias vocat S. Thomas. Neque enim inter formas reponuntur illæ tantum, quibus res conti-

conti-

constituntur, & Esse (nunc substantiale, nunc accidentale, ut in scholis loquimur) accipiunt: verum etiam species, quibus cognoscuntur: quarum genera tria sunt: quasdam sensibiles vocamus; per quas, sensuum obiecta à sensibus percipiuntur: quasdam intentionales, quæ sensibus interioribus seruiunt: quasdam intellectuales, quæ suas in intellectu sedes habent, atque intellectionem iuvant. Quales quales sint formæ, immediate à Angelorum opera fieri nequeunt.

Secundum Assertum sit. Quod per se atque immediate à Angelis non possunt; subsidio natura corporea possunt, adeoque perficiunt: & per varias formas atque Phantasmata, quæ in corpore resident; imaginationem hominum in somnis transmutant, moventque. Sanctus Thomas his verbis, quod dicimus, explicat. *Ille*, inquit, *quæ ex motu locali aliquorum corporum possunt causari, subsunt virtuti naturali Angelorum. Manifestum est autem quod Apparitiones imaginariae causantur interdum in nobis, ex locali mutatione corporaliū spirituum & humorum.* Unde Aristoteles, in libro de somno & Vigilia, cap. 2. assignans causam apparitionis somniorum, dicit; quod cum animal dormit, descendente plurimum sanguine ad principium sensitivum, simul descendunt motus, id est, impressiones relictae ex sensibilibus motionibus, quæ in spiritibus sensibilibus conservantur, & movent principium sensitivum: ita quod sit quedam apparitio, ac si tunc principium sensitivum à rebus ipsis exterioribus mutaretur. Ita Sanctus Thomas I. p. q. II. art. 3. in corp. Quocirca in hac per Angelos facta imaginationis motione non nova phantasmata effinguntur; sed veterum solum novus est usus atque exercitium.

13. Duobus vero modis contingit, ut novum usum atque exercitium fortiantur phantasmata, in his diuinis Apparitionibus. Hoc tertium sit Assertorum. Unus est, ut simpliciter, qualia inveniuntur, imaginationi obijciantur ab Angelis. aliter, ut diuersa inter se misceantur, illaque unum quod representet, quale nunquam fuit in sensibus externis. Prioris exemplum præbent vacca Pharaoni exhibitæ: posterioris statua, quam vidit Nabuchodonosor, Danielis 2. cuius caput ex auro optimo erat: pectus autem & brachia de argento: porro venter & femora ex aëre: tibia autem ferrea: pedes autem quedam pars ferrea, quedam fictilis.

14. Quodcumque autem imaginationem mutant, aut movent Angeli;

Angeli;

Angeli; *virtute naturali* vt in ur; & supra vires suæ naturæ agunt nihil, quamuis Dei etiam personam sustineant. ideoque in hoc negotio non minus possunt Nequam Angeli, quam boni; propterea, quod vt in his, ita illis natura manserit integra. Atque hoc *quartum* esto nostrorum Assertorum, quod etiam Sanctus Thomas superius à nobis citatus his verbis confirmat. *Angelus, inquit, tam bonus, quam malus, virtute naturæ suæ, potest mouere imaginationem hominis.*

15. Ex dictis sequitur magna Angelos intelligendi & efficiendi vi pollere. Et intelligendi vis ex eo deprehenditur; quod in spiritibus atque humoribus latentes possint cognoscere atque discernere species & phantasmata; efficiendi; quod eosdem ita possint componere, vt quas ipsi velint, possint hominibus exhibere formas & simulachra.

16. Ad dictos iam duos modos, *fortè*, non malè *tertius* additur, quo Apparitiones imaginariæ Angelorum ministerio efficiuntur. Hic est per *externum susurrum & secretam quasi locutionem*: vbi non tam priorum & habitorum phantasmatum nouus est vsus, quam nouorum, quorum angeli quodam modo causa dici possunt, productio, & ad imaginationem transmissio. Hunc modum in eo Apparitionum & somniorum genere obseruari aliquando crederem, quo non Deus, diuinæque res *videri* æstimantur; sed quo iudicatur & creditur *loqui & audiri.*

17. Quamuis enim in loquendo Deus (id est Angelus in Dei persona) dum à somniantibus loqui creditur, & iudicatur audiri; prioribus, & ante habitis phantasmatis vti possit, *susurro* tamen quodam externo, sua cogitationi atque imaginationi aliquando insinuasse, & insinuare, admodum est verisimile. quod vbi fit, quemadmodum noua, & nunquam audita *vox* percipitur; ita *noua phantasmata* obiciuntur: quæ, vt vox quæ percipitur, ita ipsa phantasmata circa quæ in somnis imaginatio versatur phantasmata, a ngelos authores habere dici possunt.

18. Accidere vero hunc *susurrum & tantam locutionem* aliquando in his Apparitionibus, quæ in somno accidunt, inde fit verisimile: quod hic modus non modo Spiritibus non sit *impossibilis*; verum etiam ab ipsis sæpè in diuinis Apparitionibus *usurpatus*, maximeque *conueniens*: hominum quoque conditioni *accommodatus*; & sibi admodum fauentes habeat *Scripturæ loquendi modos*, si quan-

si quando harum Apparitionum meminerunt. vt taceam hominibus simile quid, quam sæpissimè accidere.

Spiritibus hic modus *impossibilis* non est. Qui possunt sua communicare intellectui, in Apparitione *Intellectuali*, quemadmodum lib. 4. demonstrandum erit: & insinuare se in sensus hominum exteriores dum corpora assumunt in *Uisibili* atque *Oculari* Apparitione; vt primo lib. ostensum est; quid in voce externa, atq; leuiori susurro possint agere cum dormientibus.

Etiam *usurpatus* est hic modus frequentissimè ab ijs. Totum genus Apparitionum *Vocalium* hic seruit totum Angelorum opera perfectum est. In singulis Angelorum opera voces externæ formatae sunt, quibus Deus diuinæque res innotuerunt. Nisi fortè frustra dormientibus quispiam hinc dixerit admoueri voces externas. At non tam altus semper eorum, qui dormiunt, somnus est; vt externos sensus profus occupet, aliquando remissior est; possuntque cum eodem, si non perfectam, saltem aliquam ipsi habere operationem. probant hoc responsiones dormientium ad vigilantium interrogata factæ.

Etiam *conueniens* est admondum his Apparitionibus modus iste. Cum enim quæ Deus reuelat per somnium, hominibus omnino velit esse commendatas; se prodet meritò, non per somnium tantum; verum etiam externa voce: vt ita dum pluribus modis de diuina præsentia certi sunt mortales, minus de diuina Reuelatione dubitent, maioremque fidem dictis adhibeant.

Hominum conditioni quoque est *accommodatus*. Nam ad imaginationem res non transeunt, nisi prius in sensibus fuerint externis *Non possumus imaginari*, inquit S. Thomas, q. III. art. 3. ad r. in prima parte, *qua nullo modo sentimus. Vnde & cæcus*, addit, *non potest imaginari colorem*, quocirca in Imaginarijs Apparitionibus, si voce (quamuis etiam leuiori) Deus, (siue Angelus in Dei persona) hominibus quædam insufurret; accommodatiori, sibi que conuenientiori modo illa percipient; quàm si per alias iam habitas formas, atque phantasmata, adeoque per nudum somnium, offerat.

Et profectò hunc modum haud obscure insinuant quædam Apparitiones in *sacris Scripturis* allatæ. inter alias duæ maxime: prior est illa Abrahæ facta, qua, secundò, proprio nomine,

compellatus; postquam respondisset (non dubito, *voce expressa*) *Adsum*; mox iubetur tollere filium, & offerre illum in holocaustum. Posterior illa, qua Samuel, 1. Regum 3. vocatus à Deo est tertio. Profectio non alia voce à Deo est vocatus in somno, quam qua audiuit Deum sibi dicentem, quæ facturus esset filijs Heli, cum omnium stupore: id est, *externa*.

24. Mortalibus vero similia aliquando *accidere* (vtrum per bonos, an malos Angelos; modo non disputo) multi possunt testari, edocti propria experientia. Certè huc conferre videtur exemplum, quod Valerius Maximus affert, libro 1. cap. 7. *Duo familiares Arcades, inquit, iter una facientes, Megaram venerunt. quorum alter ad hostiensem se consulit; alter in tabernam meritoriam diuertit. Is autem, qui in hospitio erat, vidit in somnis comitem suum orantem, ut sibi, cauponis insidijs circumuento, subueniret. Quo viso excitatus profilijs, tabernamq, in qua is diuersabatur, petere conatus est. Pestifero deinde furo, humanissimum propositum, tanquam supernacaneum, damnavit, idque vltimo pro nihilo ducens, lectum & somnum repetit. Tunc idem illi saucius oblatus obsecrauit; ut qui auxilium vitæ suæ offerre neglexisset, nec saltem vilionem non negaret. Corpus enim suum à caupone trucidatum, tum maximo plaustro ad portam, ferri stercore coopertum. Tam constantibus familiaris precibus compulsus, proinus ad portam cucurrit; & plastrum, quod in quiete demonstratum erat, deprehendit, cauponemq, ad capitale supplicium perduxit. Ita Valerius.*

CAPVT XVII.

Quorum nam Angelorum ministerio atque opera, Deus in Apparitionibus Imaginarijs, quæ in somno accidunt, utatur; an bonorum solum, an etiam aliquando malorum, siue Demonum.

25. **Q**UOMODUM in hoc Apparitionum Imaginariarum genere, ita in prioribus duobus. *Angelos* omnium prope modum, quæ fiunt, ministros constituimus, qui Dei hinc personam agant; & vices suppleant. Quocirca, quæ hoc, atque sequenti Capite, in genere Apparitionum Imaginariarum de *angelis* quærimus, etiam alijs Apparitionibus, Ocularibus & Vocalibus, seruire possunt: Sed tamen hoc potius loco, quam alibi libet illa discutere; quod in his Apparitionibus maior videatur

videatur dari dubitandi occasio, de vno quodam Spirituum genere.

Duo verò potissimum quærentur. Altrum est, vtrum *omnes* dei Imaginariæ Apparitiones, per *bonos* Angelos sint administratæ: an potius quædam per bonos; quædam per malos. Alterum, Quorumnam *Ordinum* sint Angeli, harum Apparitionum administri. Prius, hoc Capite definiendum, atque aliquot sequentibus, alterum deinceps.

In priori autem non de *potentia* est quæstio. Dubium non est, quin *possit* deus malorum spirituum opera, in hoc negotio vti; quemadmodum vti potest in alijs. Quidquid hic fit, *dæmonum* vires non excedit. *Angelus tam bonus, quam malus*, inquit S. Thomas, *virtute naturæ suæ, potest mouere hominis imaginationem*. Et quamuis in his Apparitionibus quædam reuelentur, quæ ex folijs pendent voluntate, atque ob id à *dæmonibus* non cognoscantur, ideoque ab ijs nec possint hominibus, per somnium, suggeri: quemadmodum tamen hæc Angelis bonis reuelantur, ita possunt reuelari malis: cum alia quoque ipsis reuelari non dubitent Theologi.

De *facto* igitur quæstio est. An, videlicet, quod potuit facere Deus, aliquando *fecerit*: An, quod potuerunt facere mali Spiritus, *fecerint* aliquando, & Dei nomine somnia immiserint; aut diuinas res, per somnū, mortalibus reuelarint: quemadmodū Dei personam sepe sustinuerunt *boni*, & quas à Deo acceperunt reuelationes, mortalibus, somnio occupatis, ex Dei mandato tradiderunt.

Et si exempla eorum, quibus diuinæ Reuelationes, per somnum, factæ sunt, repetamus, & curiosius scrutemur; omnino quis in illam sententiam descēdet, vt credat *aliquando* contigisse. Quamuis enim de pluribus nulla sit suspitio; quin *bonos* Angelos habuerint authores: dubitari tamen potest de quibusdam, quæ impijs, atque infidelibus hominibus acciderunt: quales sunt, quas habuerunt Pharao Aegypti, atque Nabuchodonosor Babylonis, Reges.

Et somnia, quæ habuerunt duo Eunuchi Regis Aegypti: pincernarum Magister alter, alter Princeps pistorum, Gene. 41. à Deo videntur immissa; & immissa esse disertis verbis testatur Testatus, *vt ex illis*, inquit, *manifestaretur Ioseph, & exaltaretur*. quis verò credat hinc *malorum* Spirituum operam defuisse? neget per *malos* Angelos vni mortem, alteri libertatem, & in pristinum officium restitutionem suggessisse.

7. Magis forsitan virget apparitio de nocte facta Balaam (si tamen ad hoc genus pertinet) Illam *Diuinam* fuisse, si ue à Deo factam, clarum est Scripturę verbis. Dicitur enim aliquoties, Num. 22. à Moyse, quod *Deus venerit ad Baalam*. Et ipse vocatus ad Balac, Regem Moabitarum, vt populo Dei maledicat; negat se profecturum, nisi post consultum *Dominum*, & cōsentientē. Cum iam adesset Balac Regi, sacrificiaque obtulisset, rursus negat se quidquam facturum, quod non prius intellexerit *Dominum* voluntate, posse fieri. Vnde peracto sacrificio, *Sis*, inquit ad Regem, *paulisper, iuxta holocaustum tuum, donec vadam; si forte occurrat mihi, Dominus; & quodcumque imperauerit loquar tibi*. Idem cum populo benediceret, quem maledicendum ab ipso sperabat Balac, ita irato Regi respondit: *Num aliud possum loqui, quam Dominus iusserit*. Porro Dei personam apud hunc sustinuisse *malum* angelum, ex eo accipitur coniectura, quod perditissimus homo fuerit Balaam, Hebræis author, vt commederent de immolatis Beelphegor, & fornicarentur cum alienigenis vxoribus, Num. 24. fuerit homo *ariolus*, vt dicitur cap. 22. *angurijs deditus*; vt dicitur cap. 24, homo idololatra, & cui maximum cum Dæmonibus commertium, quiq̃ue Dæmonem, consulere plerunque sit solitus. vt ob id credi possit Deum, per familiarem *genium ipsius malum* eidem suggestisse, quæcunque in hac Diuina Apparitione intellexit, & fecit: Præterea eidem in itinere constituto *bonus* Angelus occurrit; dixitque venisse se, vt ipsi aduersaretur. *quia*, inquit, *peruersa est via tua, mihiq̃ contraria: & nisi*, addit, *asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem*. quomodo igitur bonus Angelus esse potuit, qui ex Dei voluntate prius facultatem fecit Balaam, vt Balac accederet? Idem *bonus* Angelus mox vbi facultatem iter prosequendi dedit: mandat, ne aliud dicat, quam ipsi eidem sit præcepturus, *in futuro*: at fridem hic Angelus fuisset cum illo, quo Deus prius fuit vsus; mandaret, vt quæ præcepta dedisset, *in præterito* exequeretur, quæ eadem fuerunt cum hoc postremo.

8. Ad exempla hæc accedit *rario*. Supplicia, quæ de hominibus, per Angelos leguntur sumpta: per *malos* creduntur allata. Verunt quemadmodum per hos afferuntur supplicia, ita per eosdem videntur eadem denunciari Vtrunque ad eosdem Spiritus creditur pertinere. At esse quædam in somnis denunciata, probat suo exemplo Abimelech, atque Nabuchodonosor, Abimelech dictum, Genes. 20. *En morietis, propter mulierem, quam tulisti; habet enim*

virum.

virum. Nabuchodonosor audiuit, quod ad se pertinebat, Daniel. 4. *Succidite arborem, & pracidite ramos eius, &c.*

Sed & *Deus* idē docere videtur, Ezechielis. 14. Docemus hac ratiocinatione. Dubium non est, quin falsi prophetæ, qui errores docent, populumq̃; decipiunt, Magistris vtantur malis Spiritibus, & Dæmonibus. At Deus ipsis hos errores, quibus populum decipiunt suggerit: Malis igitur Spiritibus & Dæmonibus vtitur quandoq̃; in suis Apparitionibus atque Reuelationibus. Hic solum Minor propositio dubia videtur: sed verbis Dei probatur, Ezechielis, vt dixi Cap. 14. Ita enim ibidem Deus: *Propheta, cum errauerit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi Prophetam illum*.

Nec idcirco ab Apparitionibus his Dæmones excludi debent, quod ipsæ Deo tribuantur: & conueniens non videatur, vt eadem & Deo, & Dæmonibus tribuantur. Multa Deo tribuuntur, quæ per hos Spiritus facta sunt, iisdemque authoribus tribuuntur. Quam multa sunt mala, quorum ipsi architecti: nec tamen errauit qui dixit. *Non est malum, quod non fecit Dominus*, Amos 3. Dæmone auctore, vt alia omittam, Iob filijs & filiabus conuiuia, celebrantibus, *repente ventus vehemens irruit à regione deserti*, vt dicitur cap. 1. *& concussit quatuor angelos domus: que corruens oppressit liberos eius*: & tamen Domino hæc tribuit Iob; ille, qui nō peccauit labijs suis: *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abstulit*. Rursus Dæmon fuit, qui, vt dicitur, cap. 2. *Iob percussit ulcere pessimo, à plantæ pedis, usque ad verticem eius*: & de hoc malo ita ad vxorem suam Iob: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus*. Sic Deus fuit, qui afflixit Aegyptum, cum populum suum inde esset educurus; quemadmodum passim commemorant diuina eloquia & expressè docet cap. 12. Exod, quod *Dominus* percussit omne primo genitum Aegypti. nihilominus idem dicuntur præstitisse *malis Spiritibus*, secundum illud Psal. 77. *Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem, inmissiones per angelos malos*.

Duobus modis idem opus, & Deo, & malis Angelis tribui potest, (vt communem illum, quo cum omnibus rebus agerē dicitur, omittam) primo, quia fit *permittente* Deo, non autem iubente & precipiente: altero, quo fit etiam *precipiente*. Priori modo vexatio Iob Deo, & Angelis malis communis est: posteriori vastitas Aegypti: & forsitan mors allata septem viris, qui Sara abuti voluerunt, Tobix, 6. & pleraq̃; supplicia, quæ Deus, omni tempore, de improbis sumpfit.

12. Excludentur forsitan Dæmones ab his Apparitionibus, quod per ipsos sint, & immittantur somnia *Diabolica*, quæ superius à *Diuinis* distinximus, hoc nomine, quod Diuina Deum, Diabolica Dæmones, siue Diabolos, habeant authores. At hæc, quamuis ministris diabolis fiant; non tamen sunt *Diabolica*, sed *Diuina*; quod Dei vices hic angeli mali sustineant, & munere fungantur; non minus, quam si bonorum Angelorum opera perficerentur.
13. Fortè idcirco excludi debet hæc opera Dæmonum, quod minimè videatur decere vt *Dei personam* hic Dæmones representent, & sustineant. Verum in his Imaginarijs, quæ in somno accidunt, Apparitionibus non semper exhibetur persona, quæ Deum representet. sæpe aliarum rerum tantum simulachra conspiciuntur. Deinde non semper, quibus Apparitiones hæc fiunt, sciant ipsas esse diuinas, & Deum habere authorem. Præterea, quod peccatum est, si Dei personam quandoque dicantur sustinere Dæmones, dum Dei mandata exequuntur? Denique dato, quod Dæmonis etiam persona præsens esse credatur, atque per se immediatè somnia immittere; non tamen maius hic peccatum timendum est; quam si bonus Angelus adsit, somniaque immittat, & tamen credatur adesse Deus.
14. Hæc sunt, quæ pro Dæmonibus afferri possunt. Veruntamen *ne ipsos* in his Apparitionibus diuinis, Dei ministros admittamus, omnesque *bonis* Angelis relinquamus, persuadent & res, in hisce Apparitionibus oblata: & *finis*, qui hic Deo fuit propositus: & *modus* agendi Dei: & *imperia* Spiritibus data à Deo: & personæ, quibus reuelationes diuinitus factæ: & ingenium atque studium prauorum Spirituum: & conditio operum eorundem: & *officia*, quæ per ipsos facta esse sacræ literæ commemorant: denique *illa* etiam, quæ per eisdem exequi solitus est Deus Opt. Max.
13. Res mortalibus in his Apparitionibus propositæ, pleræque admodum fuerunt *grauis & præstantes*: quemadmodum, vt alias omittam, de quibus minor est difficultas, illæ ipsæ probant, quæ quod Dæmones ministros habuerint, sunt suspectæ. Quam admiranda sunt, per somnium, immissa Regi Nabuchodonosor? de Regnorum multorum conuersionibus & successibus? Vna visione cognouit conditionem regni Caldæorum, in *aureo capite*: regni Persarum in *pectore & brachijs argenteis*: regni Græcorum,

eorum, in *ventre & femoribus æreis*: regni Romanorum, in *pedibus partim ferreis, partim scilicet scilicet*. Sic quæ per somnium intellexit Rex Pharaos, ad totius ægypti, & gentis Iudæorum pertinebant conseruationem. Et Balaam cognouit non solum, quam Deo fuerit gratus, populus, ad quem maledicendum vocabatur: verum etiam oriturum ex Iacob stellam; & dandam virgam ex Israel, quæ percussura sit duces Moab, & vastatura omnes filios Seth. An hæc, hisque similia per *malos Angelos* immissa? an non potius per *bonos*? per quos alioquin maiora mysteria reuelare solet Deus?

Sic *finis*, qui Deo in his Apparitionibus propositus esse solet, potius *bonorum*, quam *malorum* Spirituum operam requirit. Id quoque in iam recensitis, quæ suspectæ esse solent, est manifestum. Fuit propositum in illa Balaam facta, impedire malas imprecationes; adeoque semina iacere in hominum animis fidei de venturo Messia. In illa Pharaonica, quærebatur salus atque incolumitas populi; qui præ cæteris erat Deo dilectus; exaltatio quoque Ioseph; atque vt sua verbis Dei fides esset, qua dixerat (Genes. 15.) *semen Abraham peregrinaturum in terra non sua*. Cum Nabuchodonosore hoc agebatur; vt cum apud suos nec somnium, nec somnij interpretationem posset inuenire: à veri Dei cultoribus illam cogèretur petere; atque hac ratione verum Deum agnosceret & veneraretur; eiusque seruos in admiratione & honore haberet. Hæccine *malis* Spiritibus possunt esse proposita? Cum verò non aliud quærant *boni*, dubitabimus ijs ministris esse perfecta?

Modus agendi Dei, etiam ab his Apparitionibus *malorum* Spirituum operam rejicere videtur. Quamuis enim ad fines sibi propositos *se tunc pertingat diuina Sapientia*: possitque quorumcunque Spirituum ministeria postulare: ideoque in hoc negotio, vbi contraria sunt studia, Dei atque Dæmonum, Dæmones ad sibi seruiendum inuitos cogere: quia tamen *suauiter disponit omnia*, & rebus, quibus vititur, quodammodo se accomodet, singulaque per conuenientia sibi media, quantum fieri potest, administrat; etiam in his somnijs, quæ immittit, non *malorum*, inuitorum; sed *bonorum*, & reuerti simorum opera vtetur.

Si alicubi egeretur *imper. ss.* Deus *Spiritibus* his, quod speciem boni alicuius haberet, forsitan posset suspitio accipi, in aliqua, vel aliquibus harum Apparitionum ipsum usum fuisse operæ Dæmonum.

num. At quæcunque imperata data sunt Angelis à Deo, in veteri lege, vt facerent, *bonis* data sunt omnia: *malis*, quod sciam, imperatum nihil. Quocirca nec has Apparitiones, quas ex mandato Dei Angeli fuscipiunt; non *malis*, sed *bonis* administrauerint.

P. *Persona*, quibus pleræque harum Apparitionum factæ sunt, tales fuerunt: vt quodam modo indignum iudicari debeat, eas per *Dæmones*, & *nequam spiritus* instrui. Tales fuerunt Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Gedeon, Samuel, Mardocheus; Sed & illæ, de quibus suspitio esse potest, magnum pro se argumētum habent, quod *bonos* Angelos magistros hic sint fortitæ. Balaam *Prophetam Dei* vocat Procopius & Origines: D. vero Petrus, 3. cap. 2. absolute prophetam, qualoquendi forma verum vel dei prophetam significat. An dei, aut verus propheta instructorem habet *Diabolum*? Reliqui duo Reges fuerunt, quorum *corda* dicuntur *in manu Dei*, & quorum, præ cæteris ipse curam gerit. Si verò his etiam, quamuis infidelibus, proprios destinauit *tutelares Angelos*, de numero *bonorum*; quid mirum? si eosdem, per *bonos*, quandoque erudiat? Et si ipsorum Regnis perfecit *bonos*: quemadmodum Regno Persarum præfecit illum, qui Michaeli atque Gabrieli restitit, Daniel. 12. *non malum*, vt existimant Rupertus Tuiriensis, lib. 9. de victoria verbi Dei, & Casianus Collat. 8. cap. 12. sed *bonum*, vt docet Theodoretus, in c. 12. Apocalypf & Gregorius, lib. 17. Moral. cap. 2. cum S. Thoma 1. part. q. 113. a. 7. atque aliis, Regibus, per quos Regna administrat, negaturus est *bonum*, si quando de grauiissimis rebus ipsos volet informare? & quidem tantis Regibus? De Nabuchodonosore (vt de Pharaone, quem D. Augustinus Epist. 122. ad Victorianum in multis, cum hoc comparat, nihil dicam) sic Daniel: Tu inquit, *es Rex Regum; & sub ditione tua vniversa constituit Deus.* cap. 2. & infra cap. 4. *Magnitudo tua peruenit vsq; ad calum; & potestas tua, in terminos vniversa terra.* De eodem sequentia Hieremias, cap. 27. ex sententia Domini, *Seruiet ei gentes multa, & Reges magni, gēs autem & regnum, quod non seruiet ei, & non curauerit collum sub iugo eius; ego Dominus in gladio, fame, & peste visitabo ipsum.* De eo eodē sic Abacuc, cap. 1. *Congregabit quasi arenam captiuitatem; ipse de Regibus triumphabit, & Tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnium munitionem redibit, & comportabit aggeram, & capiet eam.* Non minora his ab Ethnicis Scriptoribus de hoc Rege prodita sunt; quos commemorant Iosephus priori libro, contra Appionem, & Eusebius, libro 9. de præp. Euang. cap. vltimo.

Scimus

Scimus quod sit *ingenium prauorum Spirituum*. Indicauit id **D E V S** 20. à cōdito orbe, quando dixit serpentem insidiaturum calcaneo mulieris, Genes. 3. Expressit S. Petrus, dum docet *diabolum circūire, tanquam leonem rugientem, & querere, quem deuoret.* 1. Petri 5. Aperuit S. Ioannes, quando asserit, eundem habere *iram magnam erga mortaliū genus*, Apocalyp. 12. sentiunt vnuerſi homines, dum ex hac vita discedunt, & *mortem, quæ diaboli inuidia in mundum intrauit*, patiuntur, Sapientie, 2. At verò, cum hoc ingenio, & summa nocendi libidine quomodo consistunt, quæ in his Apparitionibus diuinitus reuelantur?

Ex hoc ingenio *Dæmonum*, nocendique studio, aliud, pro causa nostra, argumentum sumi posse videtur, quod *serfit an* diuinam Maiestatem non deceat has Apparitiones per *malos Spiritus* exequi, vt quorum *operationum, illa est conditio*, vt peccent semper, & bene faciant nihil; tum etiam, quando aliorum imperata exequuntur. An verò credi debet, quod imperaturus sit **D E V S**, quod sine peccato non facerent impostores? præsertim cum per *bonos* conuenientissime omnia possit perficere?

Et *officia* malorum Spirituum, quæ aliquando subiisse leguntur; 22. functiones, quas aliquando susceperunt, etiam Apparitiones illis adimit. Et officia atque functiones ingenium eorum indicat: sed tamen quædam Scripturæ loca clarius exprimunt: omnia vero nequitiam ipsorum prædunt, nulla sunt, quibus seruitum significatur mortalibus; quemadmodum in his Apparitionibus seruari, nemo ignorat. Quæ porro officia? Homines tentare, corporibus incommodare, fortunis detrimenta asserre, domos atque ædificia vastare, inferre mortem; atque his similia, quæ passim occurrunt, si quando ipsorum opera in sacris Scripturis describuntur.

Denique si, quod probabile creditur, *Deus* nulla in re *alta*, malorum Spirituum *opera* vitur, nisi in hominum peccatis vindicandis, & suppliciiis sumendis; hîc, vbi peccata non vindicantur, nec supplicia inferuntur, sed beneficia quasi conferuntur; *Dæmonum* operam, atque ministerium adsciscet?

Sed in re clara pluribus opus non est, argumenta, quibus contra 24. rium astrui videtur, discutiamus. Proferebantur in prima acie *exempla* hominum, non impiorum solum; verum etiam infidelium: exempla, inquam, & Regum, & Ariolorum, & priuatorum hominum. Quid ad hæc? Hoc *in genere*. Apparitiones nostras non in illarum rerum numero esse, quæ non nisi sanctos homines requirunt,

Bbb

& fide-

& fideles. Quemadmodum Deus solem suum oriri facit super bonos & malos; & pluit super iustos & iniustos; Matthæi 5. ita secreta sua iisdem, & quidem quibus vult modis, reuelat. Qui aliquando, cum in carne nobiscum ageret, locutus est perditissimis, atque adeo deploratæ salutis hominibus proprio ore; quid mirum, si per Angelos bonos iisdem aliquando loquatur? Beneficium, quo DEVS ornat, quibus loquitur, non tam DEVM obligat hominibus; quam homines Deo: illudque non hominum meritis, sed Diuinæ tribuitur bonitati atque clementiæ. Hoc in genere ad exempla responsum sit.

25. Ad singula descendendo plusculum difficultatis parit Balaam, inter quem atque Dæmones maxima videtur fuisse familiaritas atque communitio, vt ob id credi debeat per Dæmonem, ex Dei mandato atque voluntate, ipsum responsa accepisse. Quia vero multa hîc in quæstionem veniunt, ex quibus plena veritas pendet, illa sequentibus, & proponimus & definimus.

26. Quæritur ergo primo, fueritne Balaam *falsorum Deorum cultor*, atque homo diuinationibus intentus? Omnino fuit. Docet id textus 5. cap. 22. vbi dicitur *Ariolus* & textus 1. cap. 24. vbi dicitur solitus *querere Augurium*. Confirmant idem *sacrificia*, quæ in diuersis montibus, in diuersis aris obtulit. De eo sic Tostatus quæst. 3. in cap. 22. Numer. *Balaam erat magnus Astrologus in iudicialibus cognoscens, quantum ex astris cognosci datur, quid hominibus futurum esset. Ea autem, quæ per astra cognoscere non poterat, quadam Demonum familiaritate aliquando cognoscebat: vel Demonibus immolabat, vt ei veritatem demonstrarent, vel vt eos, per obsequia, ad nocendum aliis, quantum posset, irritaret.* Ita Tostatus.

27. Quæritur secundo, An quamuis infidelis, Idololatra, atque diuinator fuerit; nihilominus *veri Dei*, quem non coluit, reuelatione quædam habuerit. Respondetur habuisse, quemadmodum & Sibyllæ quædam habuerunt; & Pharaos, atque Nabuchodonosor, Reges. Hoc eius verba insinuant, textus 4. cap. 24. vbi se vocat *auditorem sermonum DEI, & qui visionem omnipotentis DEI sit intuitus.* deinde, quod aliquoties *Domini* se consulturum dicat, antequam daret responsa. Verum quoniam propria confessio potest esse suspecta, confirmat idem testimonium Moysis, qui historiam Balaam describens, aliquoties dicit, *Deum* ad ipsum venisse. Idem affirmat *spiritum Dei* in ipsum irruisse, text. 2. cap. 24. Denique faciunt huc, quæ prædixit partim de felicitate populi Iudeorum, partim de CHRISTO, partim de gentium vastatione; quæ non nisi *Deo vero* reuelante potuit cognouisse.

Quæri-

28. Quæritur tertio, An *alia aliqua*, præter illa, quæ Regi Balac respondit, veri DEI reuelatione cognouerit? Certi hîc vix potest quidquam dici; cognouisse tamen *alia*, admodum est verisimile. Affirmat hæc primum doctissimus Tostatus. confirmat, quod idem à S. Petro 2. cap. 2. vocetur *Propheta*, & à Procopio atque Origene *Propheta Dei*. iam verò Propheta quis non ex vna aliqua reuelatione diuinitus sibi facta dicitur, quamuis dicatur prophetasse, quemadmodum Cayphas. Fortasse probat hoc opinio hominum illius temporis, qui pro Propheta eundem habuerunt; quam magnam fuisse, & ex rebus magnis, quæ reuelatione sibi diuinitus facta, prædixit, indicat Balac legatio celebris ad eundem facta, munerum magnorum promissio, & ardens auxiliij Balaam in tanto, quod regno ipsius imminebat, periculo, imploratio. Omitto confessionem Balaam, qua *Auditorem sermonum Dei* se vocat.

29. Quæritur quarto, An potuerit *distinguere*, quæ ex reuelatis sibi *Deum verum* haberent authorem; quæ minimè? Credi id potest: si non semper, certè in reuelatione præsentis, quia aliter ipsum aggressus videtur Deus, aliter Dæmon. Duo huius sunt argumenta: vnum, quod, textu 2. cap. 24. dicatur *irruisse in ipsum spiritus Domini*, illoque agitated mox parabolam assumpserit, atque prophetauerit. Alterum, quod nullis pollicitationibus, atque promissis, quamuis maximis, passus sit se abduci ab imperatis, per diuinam reuelationem, sibi factis. Profectò tantam vel talem vim mancipio suo Diabolus non attulisset: & homo cupidissimus pecuniæ, cuius etiam *auaritiâ* taxant Apostoli, Petrus (2. cap. 2.) atque Iudas tam in sua sententia pertinax non perstitisset, nisi alium Magistrum in diuinis Reuelationibus agnouisset, quam iis, quibus à Dæmone erudiebatur.

30. Quæritur quinto, An per *Deum*, quem consulturum se asserabat, priusquam aut proficiscatur cum legatis se vocantibus ad Balac: aut populum maledicat, intellexerit *verum Deum*, qui per somnium illi respondebat; aut potius *suorum falsorum aliquem*, quem colebat? Respondeo. Non *verum Deum* intelligebat homo idololatra; sed illum, cui impia, præsentis Balac, offerebat sacrificia. probant hoc illa ipsa sacrificia; probant profani ritus, & superstitionis ceremoniæ, quibus, si quando numen esset consulturus, utebatur. Quocirca, quem, ex reuelatione sibi facta, *verum Deum* cognoscere potuit, non vt *verum Deum* coluit; quemadmodum & Philosophi, quorum impietatem damnat apud Romanos, cap. 1.

Bbb 2

Aposto-

Apostolus.. Interim qui Diabolum consulturus discedebat, à vero Deo instructus redibat. Docet hoc Tostatus.

31. Quæritur sexto, An per seipsum Deus eidem apparuerit; mandataq; quæ accepit, dederit: an potius, interueniente opera alicuius spiritus ministri? Quod superius diximus, DEVS per se, immediate non solere apparere; sed Spirituum ministerio vsus, in diuinis Apparitionibus; id in hac, quæ Balaam est facta, etiam locum habere credimus. Cur aliàs Spirituum opera vsus sit, hinc non sit; nulla datur ratio.

32. Quæritur septimo, An suam DEVS Balaam voluntatem reuelauerit per malum, quo familiariter utebatur, Spiritum? Potuisse diximus superius: reuelasse etiam, existimant quidam, teste Alphonso Tostato q. 5. in cap. 22. Num. sed quas superius rationes protulimus, contrarium nobis suadent. Per bonum igitur Angelum instruxit etiam Balaam, quemadmodum instruxit Pharaonem atq; Nabuchodonosor. Nec obstat eius impia & perdita vita. Etiam aliorum impia & perdita fuit vita, quibus tamen per bonos Angelos DEVS affuit. Nec quod familiariter Dæmone uti fuerit solitus: quoniam non necesse est, vt, qui familiares habet Spiritus nequam, aliorum Spirituum, id est, bonorum præsidio destituantur. Tutelares Angeli, & qui ad custodiam hominibus, à DEO, sunt destinati, nunquam suos, dum viuunt, deserunt, quamuis etiam Dæmonibus se totos deuoueant. Et si DEVS Balaam secretorum cordis sui fecit conscium; magnum est, si ad eundem aliquem bonorum Angelorum destinet, qui eadem ipsi reuelat? Nec, quod dicebatur Thesi 7. Angelus, qui in itinere existenti occurrit, priori, quæ in patria adhuc constituto apparuit, contrarius est. vnus idemque utrobique est. sed quam prius admisit, & quasi probauit professionem, postea improbat; non quasi sibi contrarius; sed quia cognoscebat mentem mutasse Balaam in itinere, & proficisci ad maledicendum populum, quem DEVS mandauerat benedici. Atque hoc nomine dicitur *ipsum via esse peruersa*: hoc nomine Deo contraria. Hæc de Balaam: atque adeo ad exempla, quæ pro malis Spiritibus allata fuerunt. Rationes, quæ pro iisdem militant, sequenti Cap. discutiemus.

33. Ex dictis autem facile est intelligere, quid ad Sibyllinas Reuelationes dicendum sit, quisue earundem author & administrator sit constitutendus. Nam plurima ipsas Christianæ Religionis mysteria cognouisse, dubium non est. Docet hoc Lactantius, lib. 4. Institut. cap.

15. atque

15. atque Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 23. Cecinerunt enim fore, vt CHRISTVS in manus impiorum & infidelium veniret, vt colaphis cederetur, vt conspueretur, vt flagellaretur, vt spinea corona coronaretur, vt in siti sua felle & aceto potaretur, vt tertia die, resurgeret, *primitiæ dormientium*; vt loquitur Apostolus, 1. Corinth. 15. Nec alterum Christi aduentum tacuerunt. Nam Sibylla Erythrea eundem non aliter versibus scripsit, quam nostri Prophetæ & Euangelistæ: & iis quidem versibus, quorum primæ literæ hanc sententiam efficiunt: *Iesus Christus Dei filius, saluator*. Quocirca veteres Ecclesiæ Doctores, aduersus Ethnicos, Sibyllarum testimonij, pro Christiana religione adeo libenter & frequenter utebantur; vt ludibrii causa à Gentilibus *Sibyllistæ* appellarentur, sicut testatur Origenes contra Celsum, lib. 5.

Sic dubium non est, diuinitus ipsis horum mysteriorum Reuelationes esse factas. Cum enim à Dei voluntate ipsa penderent, non nisi Deo nota esse potuerunt; atque iis, quibus eadem Deus reuelaret. Atq; hanc ob causam existimo vnâ illarum ab Alexandrino Clemente nomen Prophetissæ meruisse, atque *Hebraeorum Prophetissam* esse appellatam. Vide Clement. lib. 5. Stromatum, cap. 6.

Sed an quoque per bonos Angelos, an per malos; cum quibus ipsis magna familiaritas? Omnino per bonos Angelos dictæ ipsis factæ sunt Reuelationes, si tamen non tales fuerunt, quarum Deus immediatus author esse debuit. quales quaedam esse docetur lib. 4. cap. 12. Vt vt vero hoc sit, Diabolos autores non habuerunt.

CAPVT XVIII.

An saltem per malos spiritus, illas Apparitiones Deus exequatur, quibus hominibus supplicia in somnis aut intentantur, aut inferuntur; quæritur etiam, per quos spiritus Deus supplicia hæc exercet, quando Deus illa de mortuilibus dicitur sumere.



EMPLA, quæ pro malis spiritibus afferebantur, discussimus. Ostendimus, et bonorum opera Deum vsus esse, quando & impiis, & infidelibus, de nocte per somnium affuit. Hoc capite rationes sunt examinandæ, quæ superiori Thesi, 8. atque sequentibus, pro iisdem malis spiritibus sunt allatæ.

Et prima ex suppliciis, quæ nunc denunciantur in somno, nunc

etiam afferuntur extra somnum, petita est. Hæc enim quemadmodum extra somnum allata, *malis spiritibus ministris* fieri creduntur; ita verisimile eadem per eosdem, in somno denunciari. Quid quod doceri possit, et quædam in somno esse allata? si non per Deum, certe per Dei Sanctos? De Virgine Matre refert Nicephorus, lib. 18. cap. 33. quod impio cuidam hospiti dormienti astiterit, verbis primum perstrinxerit, deinde vimine eius genua, circum circa, velut exarans, circumscripserit: ille vero à somno excitatus, à reliquo corpore disrupta inuenerit; & iustum Dei iudicium, non oris solum testimonio, sed corporis quoque habitu promulgarit. Simile quid habet Beda lib. 2. Hist. Anglorum cap. 6.

3. Verum, quoniam, quæ de Sanctis afferuntur, ad præsentem disputationem non pertinent, nostra tantum prosequamur. Et quoniam exempla Vetus Testamentum non suppeditat Apparitionum, in quibus supplicium allatum, sed solum intentatum; quid probabiliter habeat, quod ex intentatis suppliciis conficitur argumentum ad persuadendum, Deum malorum spirituum opera aliquando, in Imaginariis Apparitionibus, usum fuisse, inquirendum est.

4. Duo porro necessario constituenda sunt fundamenta ad hanc rem ex hisce suppliciis persuadendam. Primum est, supplicia, quæ per Angelos leguntur mortalibus allata, per *malos*, non *bonos* esse allata. Alterum est, ad eosdem Angelos pertinere; supplicia denunciare, & afferre. Sed quid de utroque?

5. Posterius fundamentum admodum est infirmum, & debile. Necessè non est, ut idem supplicia afferat, & denunciât. Potest Iudex denunciare & insinuare; potest afferre licitor. Etiam inter ipsos Angelorum ordines alij sunt, qui mandata dant, & diuinæ voluntatis sunt nuncij; alij qui exequuntur. Et Deus primis parentibus, si legem latam à se præuaricarentur, mortem denunciauit: non tamen Deus fuit, qui illam afferebat.

6. Sed ut hoc detur, *eosdem*, scilicet, Angelos suppliciorum esse denunciatores & exactores: prius, utrum admitti debeat, utrum dici supplicia, quæ de mortalibus per *Angelos* Deus sumit, vel sumpsit, sumi vel sumpta est, per *malos* in cõtrouersiam vocari potest. Quæuis enim de aliquibus, quæ in *præsenti vita* sumuntur, res sit certa, ex Psal. 77. ubi *ira & indignatio, per Angelos malos dicitur afferri*, de omnibus tamen id afferere temerarium est, aut difficile. Nos, quid utrâque partem, cum Sacrarum Scripturarum, & Patrum autoritate, atque ratione, dici possit, inquiremus.

Et qui-

Et quidem supplicia quædam *bonis Angelis ministris* Deum de mortalibus sumpsisse, docet doctissimus iuxta, & sanctissimus vir, Augustinus lib. 9. de Ciuit. Dei cap. 5. verba cuius hæc sunt. *Sancti Angeli*, inquit, *sine ira puniunt, quos aeterna lege Dei accipiunt puniendos.*

Sed Scriptura rem *exemplis* confirmat, & quidem variis. Primose offerunt Angeli, qui (Genes. 9.) Sodomam, ut illam, vicinasque ciuitates deleret, venerunt. Per hos ciuitatum illarum vastitatem esse allatam, insinuant hæc ipsorum verba, apud Loth, *delebimus locum istum*; & illa ad eundem, *Non potero quicquam facere, donec ingrediaris ciuitatem.* Rursus sequentia apud Abrahamum, cap. 18. *Dimittam omnem loco; non delebo: Non faciam, si iustos inueniam, &c.* Et hos *bonos* fuisse, primum probat nomen *Angeli*, quod, quoties in Scriptura per se, & *absolute* ponitur, non malos, sed *bonos* significat. Deinde, quod hi illi ipsi videantur esse, quos Abraham adorauit, hospitioq; excepit. ita enim vnus ex ipsis: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* & mox, post sermonem, dicuntur se conuertisse atque abiisse Sodomam. Tertio, quod eosdem non alio, quam Angelorum loco habuerit Loth. Nam Principio, antequam in domum recipiat, adorauit eos pronus in terram: rogauit quoque, *Obsecro*, inquit, *DOMINI, declinate in domum pueri vestri: manete ibi, lauate pedes vestros.* Deinde, postquam eductus ex Sodomis, *Quæso*, inquit, *Domine mi: quia inuenit seruus tuus gratiam coram te; & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, ut saluares animam meam, &c.*

Deinde septuaginta millia virorum mors; de quibus 2. Reg. 24. quos pestis sustulit à Dan vsque ad Bersabee, propter Regis Dauid peccatum, à *bonis* Angelis procurata est. Id probant sequentia verba: *Cumque extendisset manum suam Angelus Domini, super Ierusalem, ut disperderet eam; misertus est Dominus super afflictionem, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit, nunc contine manum tuam, &c.* Ex quibus quod necis author fuerit *bonus* Angelus, id argumentum est, quod *Angelus Domini* dicitur, qui populum percussit; quod nomen *malis* nunquam tribuitur; sed quandoque *Dei* aut *Domini Angeli* dicuntur, aut *Spiritus*; ita depinguntur, aut notantur, ut Dæmones intelligi nemo possit dubitare; quemadmodum patet 1. Regum 18. & 19. Nam cap. 18. sic Dæmon proditur: *Post diem autem alterum inuasit Spiritus Dei malus Saul.* & cap. 19. *factus est spiritus Dei malus in Saul.*

Daniel cum causam Susannæ, ex Dei imperio, suscepisset, senesque

que mendacij conuiciffet: *Ecce, dicebat priori, Angelus Dei, accepta sententia ab eo, scindet te mediū.* Idem conuersus ad posteriorem, in eandem sententiam locutus est, dicens: *Manet Angelus Domini gladiū habens, vt secet te mediū, & interficiat vos.* Quibus verbis & supplicia sumpta esse de senibus, & per *bonos Angelos* sumpta esse colligitur, si vera est, quam dedimus, Regula.

11. Idem argumentum in supplicio Herodi allato valet, arguitque illud per *Angelos bonos* esse allatum. Sic enim de eo Actū 12. *Statutus autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis. Confestim autem percussit cum Angelus Domini, eò quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus, expirauit.*

12. Videntur quoq; inter *bonos Angelos* numerandi, qui Heliodorum flagellarunt. Textus historię haud obscure id indicat. *Heliodorus, dicitur lib. 2. c. 3. quod decreuerat perficere, eodem loco, ipse cum satellitibus circa ararium, presens. Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit ostensionis suę euidentiā; ita vt omnes, qui ausi fuerant parere ei, tuentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus, terribilem habens scissorem, optimis operimentis adornatus, isque cum impetu Heliodoro, priores calces elisit. qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo iuuenes, virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu; qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. Nec leues plagę fuerunt. Subito enim Heliodorus, vt ibidem dicitur, concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt.*

13. Et cęcitas, qua percussus est Elymas Magus, qui S. Paulo restitit, Actuum 13. à *bonis* forte *Angelis* allata esse, credi potest; propterea, quod ipsum dicatur tetigisse *manus Domini*. Ita enim ad eundem Apostolus. *Et nunc ecce manus Domini super te: & eris cæcus, non videns solem, vsque ad tempus.*

14. Multa sunt hæc, pro *bonis Spiritibus, & Angelis*, exempla, & argumenta; sed, vt videtur, pleraq; non ita firma; nisi (quod quasi certum, constituitur) doceatur prius nomen Angeli *bonos* significare, quoties aut *absolute* in Scriptura ponitur, aut cum genitiuis *Dei* vel *Domini*. Hoc igitur doceatur. Docemus autem exemplis plurimis partim ex Veteri, partim ex Nouo Testamento desumptis.

15. Et quod cum Genitiuis *Dei* vel *Domini* significet *bonum*, probant, ille, qui Genes. 16. apparuit Agar ancillę Abraham, eandemque iussit redire

redire ad dominam suam Saram: & ille, qui Abraham prohibuit manum extendere in puerum, Genes. 22. illi quoque, quos vidit Iacob ascendentes & descendentes schalas, Genes. 28. ille, qui præcedebat castra Iudeorum, Exod. 14. Item qui Balaam se opposuit, Num. 22. qui Gedeonem est consolatus, Iudic. 6. qui parentibus Samsonis prolem promisit, Iudic. 13. qui hortatus Eliam, vt comederet subcinericiū panem, 3. Reg. 19. qui dux itineris fuit iuniori Tobię, Tob. 3. qui descendit cum Azaria, & sociis in fornacem, & excussit flammam ignis. Daniel. 3. Hos siquidem *bonos* fuisse nullus dubitat.

Hęc ex Veteri Testamento petita testimonia. Nouū quoq; non 16. pauca pro eodem argumenta suppeditat. Eadem enim, *Dei* vel *Domini* adiectione, confirmantur fuisse *boni*: ille, qui Iosepho apparuit, Matth. 1. & ne coniugem dimitteret, mandauit: illi, qui venturi cum Christo, in gloria Patris, quando redditurus vniciūque secundum opera sua, Matth. 16. illi, quibus similes dicuntur futuri, qui non nubunt, neque nubentur, Matth. 22. Ille, qui descendit de cœlo, & reuoluit lapidem ab ostio monumenti, Matth. 28. illi, qui gaudent super peccatore penitentiam agente, Lucę 15. ille, qui solitus est descendere in piscinam, & mouere aquam, Ioan. 5. qui aperuit Petro ianuam carceris, Actū. 5. qui Cornelio suasit, vt Petrum vocaret, Act. 10. qui assistit Paulo, & eidem significauit, omnes animas ipsi datas, Act. 27.

Quod verò etiam *absolute* positū nomē *Angelus, bonū* significet; non 17. minus certum est, & Veteris & Noui testamenti testimoniis. Proferimus ex multis pauca. In Veteri, *boni* esse creduntur; ille, à quo Iacob dicit se ereptum à cunctis malis, quemque optauit benedicere filiis Ioseph, suis nepotibus, Gen. 48. ille, de quo Moyses, quod per ipsum educti de Ægypto, Num. 20. ille, quem vidit asina Balaam stantem in via, Num. 22. quem falsus Propheta dicebat sibi locutum in sermone Domini, 3. Reg. 13. illi præterea, de quibus David Psalm. 77. *Panem Angelorum manducauit homo.* & Psalm. 8. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis, &c.*

In Nouo *boni* fuerunt, qui eadem nominis notatione indigitantur, illi scilicet, qui post absolutam tentationem dicuntur ministrasse Christo, Matth. 4. & qui in extremo iudicio venturi sunt, veluti messores, Matth. 3. qui paruulorum curam gerunt, & faciem Patris semper vident, Matth. 18. quorum duodecim legiones putat se posse obtinere à Patre Christus, Matth. 26. Illi quoque, à qui-

bus Lazarus portatus est in sinum Abrahæ, Lucæ 16. Omitto reliquos, quorum alibi fit mentio.

19. Quid quod *Angelorum Dei* nomine intellexerit *bonos* non solum Sacrarum Scripturarum scriptores atq; sancti *DEI* homines, verum etiam alij, partim veri *DEI* cultores, partim homines infideles? Achis Rex Geth? mulier Thecuites, quam Ioab nomine Abfolonis misit ad Dauidem? Mephiboseth filius Saul? Rex Assuerus? Nabuchodonosor? Nam 1. Regum 29. sic ad Dauidem, quem commendabat, loquitur Achis. *Scio; quia bonus es tu, in oculis meis; sicut Angelus DEI.* Ad eundem Regem sic mulier Thecuites 2. Regum 14. *Sicut enim Angelus Domini, sic Dominus meus Rex, vt nec maledictione, nec benedictione moueatur.* Ad eundem sic Mephiboseth, 2. Regum 19. *Tu autem domine mi Rex, sicut Angelus DEI est.* Et ex sententia Assueri ad Assuerum Esther loquuta, c. 15. *Vidi, inquit, te domine, quasi Angelum DEI, & conturbatum est cor meum, pro timore gloriæ tuæ.* Et Nabuchodonosor, Daniel. 3. *Benedictus, inquit, DEVS, qui misit Angelum suum, & eruit me.*
20. Adde quod non fideles solum, & infideles, vt demonstratum est; verum etiam ipse Angelus malus, siue Dæmō intellexerit hanc *Angeli*, vel *Angeli Domini* esse notionem, vt *bonum* significet. Cum enim Dominum tentaret, suaderetque, vt præcipitem se daret de pinnaculo templi, idcirco quod nihil mali haberet timere; illo Psal. 90. vsus est, *Angelis suis mandauit de te.* Qui illi Angeli, nisi Angeli *DEI* quasi dicat, Nequam spiritus; Nihil est, quod timeas; Angeli Domini, id est, *boni* te custodient, ne offendas ad lapidem pedem tuum.
21. Etiam, quod dicimus, ratione confirmatur. Nisi enim nomen *Angeli* vel *absolutè* positum, vel cum genituis *Dei* aut *Domini*, *bonos* significaret, ratio dari non posset; cur cum *malos* Scriptura velit denotare, semper aliquid, vnde deprehendantur, ad nomen simplex adiciat. Sic non simpliciter, & absolutè *Angelus*, aut *Spiritus* dicitur, qui inuasit Saul; sed *Spiritus Domini malus*, vel *Spiritus nequam*; quia scilicet non *bonus*; sed peruersus erat Angelus. Eisdem peruersos designat Dauid, Psal. 77. quando dicit *DEVM* immisisse iram per *Angelos malos*; Et malum notat Apostolus fuisse illum, qui se colaphizabat; quia *Angelum Satana* vocat. 2. Corinth. 12.
22. Atque hæc copiosius paulo, pro argumento ex sacris literis desumpto. Pro iisdem *bonis Angelis*, quod *DEO* seruiant in peccatis hominum vindicandis, etiam sunt rationes. & prima sit, quod *DEI ministri* dicantur. Sic enim de ipsis Daniel, cap. 7. *Mille millia ministrabant ei*; & D. Paulus, ad Hebr. 1. *Omnes sunt administratorij spiritus.*
At mi-

At ministerium, quod *DEO* præstant, etiam in suppliciis, de reprobis sumendis exercetur. quocirca & supplicia, quæ de reprobis *DEVS* sumit, per eosdem aliquando afferet.

Præterea, Sapientiæ 5. dicitur, quod *accepturus sit armaturam Zelus DEI, & armaturus creaturam ad ultionem inimicorum.* Rursum, quod *pugnaturus pro eo orbis terrarum, contra insensatos.* An verò inter creaturas *Angeli boni* non sunt? non sunt pars orbis terrarum?

Sed & contra insensatos alias omnes creaturas aliquando sæuif. 24. se docent sacra eloquia. Sæuierunt *Dæmones* in cæde primogenitorum *Ægypti*, Exod. 12. Sæuuit *ignis*, quando descendit & deuorauit quinquagenarios, 4. Reg. 1. Sæuuit *aër*, quando per ventum vrentem, tota die ac nocte, aduexit locustas, super vniuersam terram *Ægypti*, Exod. 10. quæ depastæ sunt, quidquid residuum reliquerat præcedens grando. Sæuuit *aqua*, quæ inuoluit *Ægyptios*, Exod. 14. Sæuuit *terra*, quando aperuit os suum, & deuorauit Core Dathan & Abiron, cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, Num. 16. Sæuierunt *bruta animantia*, quando egressi duo vrsi de saltu, lacerauerunt duos & quadraginta pueros, qui illuserant Eliseo, 4. Reg. 2. Sæuierunt *homines*, quando filij Leui consecrarunt manus suas in cæde triginta trium millium eorum, qui vitulum adoraauerant, Exo. 32. & seruisse sibi Regē Nabuchodonosor in Tyro vindicanda ipsemet *DEVS* testatur, Ezechielis cap. 29. Quid ni igitur *boni Angeli* quoque aliquando in impios sæuierint?

Sancti *DEI* homines, quos *similes Angelis in celo* futuros docet 25. Dominus, Matt. 19. supplicia quandoque sumpserunt de reprobis. quid nouum, si bonos Angelos aliquando sumpsisse concedamus. Et pro Sanctis, dum viuerent, plura sunt exempla: pro iisdè defunctis est B. Virgo, cuius initio capitis meminimus. Est S. Petrus, qui Laurentium Cantuariensem Episcopū, à grege tenero, & *CHRISTO* recens initiato fugam meditantem, nocte flagellis cæcidit, teste Bedali. 2. c. 6. Hist. Angl. Est B. Tetricus, qui Pappolum, gregis commissi nullam curam gerentem, valido ictu ad mortem perduxit, quemadmodum refert Gregorius Turonensis li. 5. Historiæ franco. c. 5. Est B. Mauritius, qui creditur pugil fuisse, qui mortem attulit sacrilego Vdoni, de quo Nauclerus, generat. 34.

Quid quod *DEVS* non existimet à se alienum hoc officij genus? 26. Necem primogenitorum *Ægypti* à se patratam esse significat non semel. *Transibo*, inquit Exod. 12. *per terram Ægypti nocte illa, qua Pascha sumebatur, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti*

ab homine vsque ad pecus. Et paulo post, in eodem capite. *factum est in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum, in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in folio eius sedebat, vsque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum.* Atq; hæc pro bonis Angelis.

27. Verum enimvero, quamuis dictis videatur probari, *bonorum Angelorum* opera Deum in malis vindicandis aliquando usum esse, & vti, in præfenti hac vita (de illa. n. tantû quæstio est) non desunt tamen, qui contrarium cum ratione putent dici posse. tum quod nec hic desunt auctores graues; tum quod contrariæ huic sententiæ etiam sacræ literæ faueant, rationesque eius probabiles dentur; tum quod, quæ pro priori sententia allata sunt, fundamenta non existimentur adeo firma, quin dissolui facile possint.

28. Et quidem idê Augustinus, qui pro priori productus est, etiam pro hac sententia profertur. Sic enim loquitur libro 5. contra Iulianum cap. 3. *Angeli mali, quamuis nõ sint nisi præuicatorum, & impiorum, per ipsos tamen Deum, meritis pœnas irrogare peccantibus. sacra Scriptura testatur, dicens: Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem & iram, & tribulationem, immisiones per Angelos malos, Psal. 77.* Clarius in hac causa loquitur B. Hieronymus lib. 9. in Ezechielis cap. 30. *Neque enim, inquit, boni, sed mali Angeli tormentis præpositi sunt.* Idem docet Clemens Romanus, lib. 4. Recognitionum circa finem. Dicit. n. Deum præuidisse futuras culpas in creaturis: & iustitiæ eius rationem postulasse, vt, emendationis causa, pœna culpas sequeretur; ideoque oportuisse quoque pœnarum habere ministros: atque hos vult esse malos Spiritus, siue Dæmones.

29. Et Scripturæ hoc ipsum insinuare videntur, quando ingenium Dæmonum produnt esse hoc, quasi natium, vt mortalibus incommodent, & mala afferant, quæ admodû superius Thesi 21. demonstratum est; vt ob id ipsis, tanquam propriis ministris hoc officium relinquere debeat. Confirmat vero is egregie, qui 3. Regum, cap. 22. se offert, ad decipiendum Achab Regem Israël. Cum enim Dominus, *Quis decipiet Achab Regem Israël?* mox egressus est Spiritus, & stetit coram Domino, & ait: *Ego decipiam illum. Egrediar, & ero spiritus mendax, in ore omnium Prophetarum eius.*

30. Sed & pleraq; per eisdem malos Spiritus allata esse docent. *Malus* fuit, qui B. Job miris modis afflixit & persecutus est, Job. 1. & 2. cap. *Malus*, qui aliquoties inuasit Saul Regem, & tantum non ad insaniam redegit, 1. Regum 18. & 19. *Malus*, qui septem viros apud Tobiam, è medio

è medio sustulit. Tob. 6. *Malus*, cui traditus in interitum carnis, à Sancto Paulo, incestuosus Corinthius 1. Cor. 5. Sic verisimile est, eum, qui plagarum Ægyptiacarum author fuit, fuisse *malum*: aut si in aliquibus leuioribus est dubium, de postrema res est clara, ex cap. 12. Exodi; vbi *percussor* vocatur, vel *exterminator*, qui illam attulit; quæ dictio non in bonum, sed *malum* Angelum conuenit. Ibidem dicitur, quod Deus eundem percussorem *prohibuerit*, nec *siue-rit* ingredi domus Israëlitarum; quod nõ de bono, sed *malo* intelligi agnoscit; qui Dæmonum effrenem nocendi libidinem, bonorum autem spirituum nouit mite & suaue ingenium.

Leguntur & alij diuinitus puniti; & quid prohibet, *si ministris* 31. *Dæmonibus* dicamus, quando bonorum Spirituum nulla fit mentio? & Dæmonum proprium sit perdere, grassari, exterminare? Forte igitur Dæmonum opera *ignis* coelitus demissus est, qui quinquagenarios assumpsit ad diram imprecationem Eliæ, 4. Reg. 1. Forte Dæmonum opera excitati atque impulsus *vrsti*, qui lacerarunt quadraginta duos pueros, 4. Reg. 2. Forte per eosdem disrupa est *terra*, quæ *absumpsit* Core, Dathan, & Abiron, Num. 16. Forte per eosdem percussit Dominus Ioram, qui *alui insanabili languore, & longa tabe consumptus* dicitur, & *viscera sua egesisse, atq; mortuus, infirmitate pessima*; 2. Reg. 21. Forte per eosdem partim *extincti*, partim *afflicti*, de quibus Apostolus apud Corinthios, 1. Corinth. 11. *Idcirco inter vos multi infirmi, & imbecilles; & dormiunt multi*; quia non probati dominicam mensam accedebant; forte per eosdem *percussi* Ananias & Saphira, qui ante Apostolorum Principis pedes, ad grauem ipsius, sed iustam reprehensionem corruerunt.

Sed quicquid de his sit, profecto multis modis conuenit; vt hoc 32. officium à bonis Spiritibus transferamus ad *Spiritus nequam*, quod sequentibus docemus; & quidem *rationibus*, quas partim suggerit *diuina prouidentia*: partim *conditio* tam bonorum, quam malorum Spirituum, de quibus est quæstio: partim *peccata*, quæ vindicantur, & *homines*, de quibus supplicia sumuntur.

Ordo atque dispositio Reipub. quæ apud nos est, ex illa, cuius 33. inter Angelos caput est *Deus*, desumpta esse videtur: aut certe cum illa magnâ affinitatem habere. At in Repub. bene cõstituta, quemadmodum digniora officia dignioribus atque excellentioribus demandantur; ita sordida indignioribus, & inferioribus relinquuntur; atq; inter alia illud, quo de malefactoribus supplicia sumuntur. Ex ultimo hominum genere, & fere sunt, qui postremi iustitiæ sunt

executores, non alio, quam perditorum atque infamium loco habentur. Itaque & Deus iustissimus lex, & scelerum ultor, ultimis suis ministris relinquet; ut quando de reprobis sumpturus est iustas poenas; sumant easdem non excellentes illi beati que spiritus, qui vident sine intermissione cœlestis Patris faciem; sed infames, qui diuino cōspectu, atque adeo bonorū societate & consortio sunt indigni.

34. Confirmat hoc vasorum, quæ in vna aliqua ampla domo sunt (vt est Dei) diuersitas. Sicut enim *quædam aurea sunt atque argentea; quædam lignea & fictilia*: item *quædam in honorem; quædam in contumeliam*, vt ait Apostolus, 2. Timoth. 2. ita ex ministris Dei, qui cum his vasis conferri possunt, *boni* argenteis atque aureis comparantur; *malis* ligneis: Et illi dici possunt *facti in honorem*; quod diuina visione perfruantur, Deoque operas suas locent in hominum salute promouenda, & procuranda: hi dici *facti in contumeliam*, quod ad hominum peccata vindicanda assumantur, tanquam diuinæ iustitiæ lictores.
35. Et proborum Angelorū hoc vel vnicum est studium, quod apud mortales exercent; hominum salutem propagare. *Administratores*, inquit Apostolus, ad Hebr. 1. *sunt spiritus; in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capient salutis*. Quid vero ad salutem hæc, quæ de improbis sumuntur, supplicia? puniuntur miseri, & supplicis subiiciuntur plerunque, quia nulla ipsis est spes salutis reliqua: & quia digni, qui à temporalibus sic ad æterna supplicia transeant.
36. Non sumit DEVS supplicia de peccatis hominum per *bonos* Angelos, in Purgatorio. Non sumet supplicia de peccatis hominum per *bonos* Angelos, in Inferno. Vtrumque docent Theologi. Non igitur per eosdem illa sumet in præsentia hac & mortali vita. Cur enim in hac, non in illa?
37. Atque hinc pro *Demonibus* magnum argumentum sumitur: quod eadem relinquuntur *Demonibus* exigenda, si quando illa DEVS de mortalibus volet fumere. Quamuis enim in purgatorio peccata per *Dæmones* non vindicentur: nec vlla ipsi purgandis animabus tormenta afferant; tortores tamen sunt miserorum in inferno, vsque ad iudicij extremum diem: vt ob id credi possit per eosdem in hac vita supplicia sumi, quia in futura sumunt; quemadmodum collegimus superius in hac vita per *bonos* non sumi, quia in futura vita nulla ipsi de mortalibus sumunt.
38. Profecto, sicuti Spirituum bonorum finis est nostra salus; ita peruersorum nostra miseria atque calamitas. Atque vt ex bonorum fine,

sine, illa ipsis credimus, officia cōuenire, quibus salus hominū promouetur; ita ex malorum fine, illa ipsis, quibus funera, cædes, nex, atque alia detrimenta afferuntur.

Præterea, non *leuia* esse peccata, quæ Deus in hac vita, his horrendis modis vindicare solet; Res ex iis clara est, quæ aliquando diuinitus sunt vindicata. Conuenit ergo grauius vindicentur. Iam vero ad grauitatem supplicij, haud dubium, magis facit *Dæmonum* carnificina; quam à bonis Angelis allata supplicia.

Et *perditissimi* sunt plerunque, quorum hinc peccata vindicantur, qui maiorem cum *Dæmonibus*, quam bonis Angelis habuerunt societatem; quique *Dæmones* potius, quam bonos Angelos secuti sunt magistros. experiantur igitur supplicia, non quæ boni, sed *malis* Angeli afferunt; vt ab iis corrigantur, quos habuerunt magistros & duces.

Ad dicta accedit, quod non omnino videntur concludere, quæ pro *bonis Spiritibus* principio huius capituli sunt allata. Profertur Augustinus; sed Augustino Augustinum opponimus, atque Hieronymum & Clementem. Proferuntur rationes: sed forte non minus probabiles sunt, quæ contrarium suadent, & à nobis iam sunt allata. Proferuntur Scripturæ. Et hæc contrarium insnuant. Forte exempla vrgent: illa igitur discutiamus.

Adducuntur igitur *honorum Angelorum* nomine, quos hospitio exceperunt Abraham, atque Loth; qui Sodomitæ dicuntur deleuisse, Thef. 8. Bonos illos fuisse, quos Abraham atque Loth exceperunt, non negatur: sed vtrum iidem *per se* Sodomitæ deleuerint; quæri potest. Quid si iidem illi boni Angeli, per alios (*malos*) hanc vastitatem procurarint? Certe Scriptura hoc insnuat, vel non damnat. Sic enim loquitur, textu 14. cap. 19. *delebit Dominus ciuitatem hanc*. Idem haud obscure indicat Moyses, textu 24. his verbis. *Igitur pluit super Sodomam, & Gomorram, sulphur & ignem à Domino de cælo: & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem*. Sic de eadem vastitate apud Isaiam, cap. 13. *Sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorram*. De eadem eodem modo Deut. 29. & Hierem. 50. scilicet, quod Dominus illas subuerterit. Quocirca Dominus dici posset ciuitates has deleuisse, atque subuertisse, quomodo deleuit primogenita Ægypti, quæ non ipse *per se*, aut etiam, per *bonos* Angelos, sed per *vastatores*, id est, *malos* Angelos sustulit.

Profertur etiam septuaginta millia virorum, quos pestis sustulit, 2. Regū. 24. Sed & hic per eandem viam licet effugere. Dicitur testis.

est, quod Dominus eisdem sustulerit è medio. Ita enim text. 15. c. 24. libro 2. *Inmisit Dominus pestilentiam in Israël, de mane usque ad constitutum tempus; & mortui sunt ex populo à Dan usque Bersabee septuaginta millia virorum.* Et forte idem spiritus, qui poenas sumpsit, ille fuit, qui autor fuit culpæ Regi. At is Satan fuit; non bonus, sed malus spiritus. Ita enim 1. Paralip. 21. *Conspurrexit Satan contra Israël, & incitavit Dauid, ut numeraret Israël.*

44. Proferuntur præterea duo senes, de quibus Daniel, quod Angelus steterit, qui fecerit eos. Verum hi ad propositum non faciunt, quoniam non per Angelos; sed per populum illi delati sunt. *Exclamauit .n. dicitur Danielis 13. omnis cætus, post detectum mendacium, & reprehensam calumniam voce magna, & benedixerunt Deum, qui saluat sperantes in se.* Et *conspurrexerunt aduersus duos presbyteros feceruntque eis, sicut male egerant aduersus proximum, ut facerent secundum legem Moysi, & interfecerunt eos.* Angelus igitur stare ad interficiendum eos dicitur, quia diuino oraculo, quod per Angelos reuelatum Danieli, rei inuenti sunt, qui interficerentur.

45. Profertur quarto loco Herodes: & hic per Angelum Domini percussus dicitur; quia diuina ultio super publicum secuta est. Malum vero, & mortem, opera Diaboli potius, quam boni Angeli allatam esse facile credet, qui Iosephum legerit, lib. 19. Antiq. c. 7. vbi sic de Herode. *Cum peruenit in urbem Cesaræam, solemnes ludos celebrauit pro salute Cesaris, ad quam festiuitatem magna multitudo nobilium ac procerum conuenerat ex prouincia tota. Eius celebritatis die secunda processit mane in theatrum, amictus veste, tota ex argento, mirabili opere contexta; qua radiis orientis solis percussa, & diuinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus: moxq; adultores perniciosi alij aliunde acclamantes, Deum consalutabant; rogantes, ut faueret propitiis: hæc enim ut hominem reueritos, nunc agnoscere & fateri, in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem nec ille castigauit, nec repulit: pauloque suspiciens, vidit supra caput suum bubonem fumi extenso insidentem: moxq; ut sensit hunc esse calamitatis nuncium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis precordiis indoluit. Secuta sunt ventris tormina statim à principio vehementia, & fatali necessitate vitam relinquere coactus est.*

46. Profertur Thefi 12. Heliodorus, cui calces priores illisit equus terribem habens sessorem, & quem duo iuuenes, virtute decori, & speciosi amictu, optinij gloria, multis plagis verberarunt. Sed quis hic definiat, boniue, an mali Angeli hic fuerint? nõ multũ vrget splendor & decor: quoniam èt Angeli Satanæ transfigurant se in Angelos lucis. 2. Cor. 11.

Profertur

Profertur deniq; Elymas, quæ manus Domini dicitur tetigisse. Verũ manu Domini tangi dicuntur, qui per malos Spiritus vexantur. Ita enim Diabolus ad Deum, cum in Iob ipse desideraret sequi: *Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet;* c. 1. Et rursus cap. 2. *Mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem.* Et Iob ipse, eodem cap. de manu Dei dicit, se suscepisse, quæ patiebatur mala, per Dæmonem allata. Et c. 19. *Miseremini, inquit, mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* De manu Domini sunt bona, quæ immittit: de manu Domini mala, quæ vel immittit vel etiam permittit; per quoscunque etiam illa afferantur vel infligantur.

Vrgebatur autem Thefi 14. & sequentibus, illud maxime, quod Angeli & Angeli Dei vel Domini, dicuntur supplicia sumpsisse de reprobis; Angeli vero simpliciter, vel Angeli Dei aut Domini non nisi bonos significant. Sumpsisse hos supplicia de peccatoribus clarum est. Constat quoq; sæpissime bonos significare: at quod semper, nescio, vtrum bene dicatur. Nam primo Angeli Domini dicuntur quosdam, in Scriptura ad maledicendum adhortari; quod impiorum & malorum, non bonorum est Angelorum. Et prius illud est certum. Quia Angelus Domini dicitur, qui, (vt Debra cecinit, Iudic. 5.) præcepit maledicendum terræ Meroz: *Maledicite, dicitur; terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus eius; quia non venerunt ad auxilium Domini.* Quod vero à probris hoc sit alienũ; docet suo exemplo Michaël Archangelus; qui vt B. Iudas loquitur, *cum Diabolo disputans, cum altercassetur de Moysi corpore, non est ausus iudiciũ inferre blasphemias; sed dixit: Imperet tibi Dominus.*

Sic neq; omnino certum est, quod dictio Angeli, absolute prolata bonum significet; Angelos nos iudicaturos dicit Apostolus, 1. Corinth. 6. *Nescitis, inquit, quoniam Angelos iudicabimus?* An forte bonos, qui de salute sua sunt certissimi? & cum CHRISTO venturi non iudicandi, sed iudicaturi? Idem Apostolus dicit, quosdam spectaculum factos & mundo, & Angelis; an bonis? 1. Corint. 4. Sic qui Apoc. 7. prohibentur nocere terræ & mari, & arboribus, Angeli dicuntur simpliciter: & tamen non Angeli boni, sed mali fuerunt, quemadmodum in dictum locum commentatores. Et qui 3. Regum cap. 22. se obtulit, vt deciperet Achab Regem Israël, Spiritus, simpliciter dicitur: nec tamen dubium vllum, quin malus fuerit; quia idem profitetur, se futurum Spiritum mendacem, in ore omnium Prophetarum.

D d d

Præter-

30. Præterea, quid si & malos Spiritus dicamus bene posse dici *Domini*, vel *Dei Spiritus*: Propterea quod omnia omnino *Dei* esse dicantur, & *Dei* sunt. Neque n. malè dixerit Dominus; Mea sunt omnia; sicut Psal. 49. dixit: *Mea sunt omnes fera sylvarum, &c.* Igitur & Dæmones *Dei* dici possent; quia à Deo creati; quia *Dei* opus; quia Deo seruiūt.
31. Urgebatur & illud, Thesi. 21. quod frustra cum dictione *Angelus* poneretur hæc, vel *nequam*, vel *malus*; nisi absolute positum nomen bonum significaret. At si hoc verum, quid opus est, vt cum eodem nomine *Angelus*, in Scriptura ponatur *bonus*? *sanctus*? Et 2. Machab. 11. Machabæus pugnaturus contra hostes populi Iudæorum, Dominum rogauit, vt *bonum Angelum mitteret ad salutem Israël*. Eodem modo, 2. Machab. c. 15. bonum precatur, *Tu Domine, inquit, qui misisti Angelum tuum, sub Ezechia Rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib cæzum octoginta quinq; millia: & tunc dominator cælorum mitte Angelum tuum bonum, ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachij tui.* Sic Tobias 10. optat Tobias senior, vt *Angelus Dei sanctus, sit in itinere cum filio, & socio. Angelus, inquit, Domini sanctus, sit in itinere vestro, perducatur vos incolumes.* & Marci & sic Dominus. *Qui me confessus fuerit, & verba mea, in generatione ista adultera, & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui, cum sanctis Angelis.* Ex quibus concludi videtur parum facere pro *bonis Angelis*, quod dicitio, *malus*, aliquando dictioni, *Angelus*, adiciatur, vt *malus* esse cognoscatur, cuius mentio fit. Imo potius dicendum nomen, *Angelus*, absolute positum indifferens esse ad *malum*, vel *bonum*; quod quando hic aut ille significetur, *malus* apponatur, aut *bonus*.
32. Atq; hæc in vtrâq; partè sint dicta. Forte non errauerit, qui dixerit, necesse, mortès & quæcûq; aduersa, p. Angelos legunt allata, quomodocunq; etiã Angeli in Scriptura vocentur, *per malos Spiritus, & non per bonos immediate, allata esse.* Bonis autem illa quandoq; tribui, q̄ ipsi ex *Dei* voluntate peruersis imperent; peruersi deinde illa exquantur, tanquam proprij & immediati diuinę iustitię ministri, in præsentem hoc sæculo.
33. Atq; ita fiet, vt eadem ministeria & bonis bene tribuantur, & malis, atque adeo Deo ipsi. Deo, ex cuius autoritate mandantur; *Angelis bonis*, per quos diuina sententia Dæmonibus li&oribus innotescit, quiq; eandē fieri imperant; *Dæmonibus*, p. quos supplicia sumuntur de peccatoribus. Sic ver. 9. eadem *Ægyptiorum* vastitas Deo tribuitur. Exod. 12. & *Angelis* malis, Psal. 77. & *bonis* quoq; ; vt per quos diuina mandata ad malos Spiritus perueniunt.

Neque

Neque enim necesse est idcirco bonos Angelos *proximos* atq; immediate auctores atq; suppliciorum exactores dicamus, quod per illos dicantur allata. Multa multis tribuimus, quæ non ipsi, sed illorum ministri, ipsis tamen imperantibus sunt executi. *Flagellauit & apprehendit Iesum Pilatus*, inquit Sanctus Ioannes capite decimono, veruntamen non per se, sed suos. *Decollauit Ioannem Herodes*, dicitur Matthæi 14. veruntamen per ministros suos, non per se. *Tres adhuc dies sunt*, dicebat Ioseph magistro pistorum, Genes. 40. *post quos auferet Pharaon caput tuum, & suspendet te in Cruce.* An per se Pharaon? Et de Pharaone, qui tempore Salomonis præfuit *Ægypto*, dicitur 3. Reg. 9. *quod ascenderit & ceperit Gazem, succenderitq; eam igni, & Chananaem, qui habitabat in ciuitate, interfecit:* quis vero dubitat, quin per suos, non si? Eodē modo dici potest, & bene, & vere, per bonos Angelos nex, mors, crux allata, quamuis nō *immediate* per ipsos, sed per subiectos ipsis malos Spiritus sint *immediate* allata.

Hocq; facilius sibi persuaderi patietur, qui meminisse velit, ad eã conditionem *malos Spiritus*, peccato suo, peruenisse; vt quamuis naturę dignitate plurimi ipsorum, plurimis bonis Angelis præsent, omnes tamen omnibus bonis Angelis iam sint inferiores, iisque necesse habeat parere, & mandata exequi, quemadmodum bene post S. Augustinum S. Thom. in 1. part. quæst. 109. artic. 4. Verba Augustini hæc sunt, lib. 3. de Trinitate c. 4. *Spiritus vite desertor atq; peccator, regitur per spiritum vite rationalem, pium & iustum.* Thomas vero in solutione ad terciũ, ita pulchre, *Angelus, inquit, inferior ordine naturæ, præest Dæmonibus, quamuis superioribus ordine naturæ: quia viri diuina iustitia, cui inhaerent boni Angeli, potior est, quam virtus naturalis Angelorum.* Vnde & apud homines *spiritualis diiudicat omnia, vt dicitur 1. Corinth. 2. & Philosophus, dicit in lib. 3. Ethicorum, c. 4. quod virtuosus est regula, & mensura omnium actuum.* ita Thomas.

Sed tamen quantum vtraque sententia probabilis sit, si tamen ad alteram accedendum esset, illa magis ad se inuitaret, qua etiam per bonos Spiritus *immediate* mala afferri, & supplicia de malis sumi, docetur: propterea q̄ quæ ex Sacris Scripturis afferuntur præsidia, non parum roboris habere videantur: & dubitare vix liceat, bonos fuisse, qui flagellarunt Heliidorum, 2. Mach. 3. verisimile quoque admodum sit, quoties Scripturæ vel *Angelorum*, vel *Dei* atq; *Domini Angelorum* meminerunt, *bonos*, non *malos* intelligi.

Nec quæ in contrarium ex iisdem Scripturis proferuntur loca, fundamentum hoc subuertunt. Quoniam quamuis absolute quan-

doq; nomen *Angelus* ponatur, adiuncta tamen eidem, probant designari *malos*, quemadmodum, quod quidam Angeli dicuntur *iudicandi*, quod in bonos conuenire non potest, quod alius offert se, vt sit *spiritus mendax in ore Prophetarum*; quod etiam à bonis est alienum.

58. Quibus vero *Angelis sanctos homines* Apostolus dicit *factos spectaculum*, non mali illi sunt intelligendi, sed boni; vt communior habet opinio. His enim *spectaculum* sancti fiunt, dum Sanctorum vitam miratur; & quasi obstupescunt in hominum mortalibus corporibus clarere vitam angelicam, nisi forte hyperbolicòs hoc dictum velis; quasi significarit Apostolus, ita sanctos homines in hac vita tractari, vt ipsi etiam Angeli existimari possint, ipsorum esse hostes atque aduersarij, sicut & dici potest, quod à DEO quasi videantur deserti.

59. Reliqua, quæ pro *malis* afferuntur, difficultatem non habent. Nos ergo, vt ad nostra reuertamur, id cõclusum volumus, male colligi, *malos spiritus* locare operã Deo, in Apparitionibus hisce imaginarijs, ex *penis*, quæ vel hic denunciantur aliquando; vel aliquãdo sumuntur de hominibus. Quoniam vt diximus, nec necesse est dicere, quod iidem Spiritus denuntient, & sumant supplicia: nec quod *malis* semper sint, qui sumant. Nunc reliqua prosequamur.

CAPVT XIX.

Quorum ordinum Angeli sint, qui Dei personam sustinent in Apparitionibus tam imaginarijs, quam alijs.

I. **V**NIuersos cœlestes Angelicosque Spiritus in duas classes distribuisse videtur Sanctis. Propheta Daniel, cap. 7. quosdã. n. facit *Ministrantes*, Tertu. in lib. contra Praxeã, vocat *Apparitores Dei*, quosdam *Assistentes*. Verba eius hæc sunt. *Aspiciebam donec throni positi sunt; & antiquus dierum sedet. Vestimentum eius candidum, quasi nix: capilli capitis eius, quasi lana munda. Thronus eius flammæ: ignis rotæ eius ignis accensus; fluminis igneus, rapidusq; egrediebatur à facie eius; Millia: millium ministrabant ei, & decies milles centena millia assistebant ei.*

2. Hoc cum ita sit, quæstio nostra est; Ex qua classe sint, qui Deo operam locant in diuinis hisce Apparitionib. adeoq; Dei hic personam sustinent, atq; munere funguntur. Atq; hoc alterum eorum est, ex initio cap. 17. dicebamus definiendũ à nobis, quamquã non hoc tantum, sed etiã, quorum iidem Angeli sint *Ordinum* atq; *Chororum*.
Et prius

Et prius illud difficultatem non habet magnam. Ipsa, quæ An- geli in his Apparitionibus sustinent officia, product eos, non ad *Assistentium*, sed *Ministrantium* classem pertinere. cum ad illam pertineant, quicunq; in his rebus exterioribus occupantur, & non in vna sola Dei contemplatione conquiescunt: vt in hac non solum sint, sed exterius occupantur, qui in Apparitionibus diuinis deseruiunt.

Posterius difficilius constituitur. Quorumnã scilicet Chororum atque *Ordinum* sunt iidem hic Ministrantes Angeli. Neque enim omnino certum definitumque videtur, qui ex Ordinibus nouem inter *Ministrantes* sint, qui *Assistentes*. Nam & ex supremis, quos in primis dixeris *Assistentes*, quidã ministrare iudicari possunt ex eo; quod vnus de Seraphim missus legatur ad purganda labia Isaiaë prophetae. *Volauit inquit Isaiaes, cap. 6. ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua.* Quid, quod Apostolus omnes inter Ministrantes referat? Nonne Omnes sunt *administratorij Spiritus*, inquit, *in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis?*

Et inter *Apparitores*, vt loquitur Tertullianus, siue *Ministrantes* vtique ille habendus est, qui ad ministrandum Tobiaë missus fuit: & tamen ipse se inter *Assistentes* numerare videtur. Sic enim loquitur, Tob. 12. *Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Deum.* Et quibus hominum cura & tutela commissa est, *Ministrantes* sunt, & dicuntur. de quibus tamen Dominus, quod *Videant faciem Patris, qui in cœlis est*, Matt. 18. quod *Assistentibus* conuenit.

Veruntamen classes hæc confusæ non sunt. Non ministrant, qui 6. assistunt; Non assistunt, qui ministrant; *Apparitores* non sunt *Assistentes*; *Assistentes* non sunt *Apparitores* & Ministri. Qui assistunt; ad nulla externa negotia mittuntur. hæc commendantur & expediuntur ab *Apparitoribus*. Omnino hoc indicauit Daniel, quando millia *Assistentium* distinguit à millibus *Ministrantium*.

Constituendum idcirco nobis initio est, qui ex nouem Ordinibus ad *Ministrantes* pertineant, quiue ad *Assistentes*, antequam doceamus, quorum sint *Ordinum*, qui DEO in his Apparitionibus seruiunt. Qui igitur ad quas classes pertinent? Id tribus Assertis docemus.

Primum sit: Inter *Ministrantes* siue *Apparitores* numerandos non 8. esse *primam Hierarchiam* Spiritus; Seraphim, scilicet, Cherubin, Thronos.

Hoc quemadmodum testantur, qui de cœlestibus Spiritibus doctè accuratèq; scripserunt, Sancti viri: ita confirmant ipsa, quibus commpellantur, quæq; ipsorum conditione officiumq; expl icant, nomina. Quocirca & Sacre literæ, quotiescunq; eorundem meminerunt, nullum ipsis officium tribuunt, quod vllam in his inferioribus occupationem redeat.

9. Hinc est, quod qui ad Isaiã volasse dicitur, quãuis vnus esse dicitur de *Seraphim*, & primæ hierarchiæ videatur esse; reuera tamen primæ hierarchiæ nō sit, reuera vnus de *Seraphim* nō sit. Fuit ex inferiori ordine aliquis: qui vel ab officio, quod labia prophetæ incenderet, hoc nomen (quasi incendens) accepit; vel sic dictus est, quod virtute atque nomine Angeli supremæ hierarchiæ, hic sit functus, vt, post Dionysium, c. 13. Cœlest. Hier. habet S. Thom. q. 112. a. 2. 1. p.
10. Similiter, quod ab Apostolo *Omnes* vocentur *Administratorij Spiritus*, non ad omnes omnino Spiritus cœlestes pertinet. Vnum ex omnibus ordinibus designat Apostolus, infimū inquam Angelorū. Hos solos, non omnes, *Administratorios Spiritus* vocat, quemadmodū bene S. Tho. ibid. in 1. p. Pererius tamen li. 8. in Daniele ad omnes omnino putat pertinere, quod *Administratorij* sint Spiritus; nō quod omnes per se expl eant ministeria, quæ ad electorum salutem pertinent; sed quia Angelos, quorum interest eiufmodi ministeria exequi, docēt & erudiūt, diuinaq; mādata tradunt, ab ipsis cōficienda: vt *Administratorij* Spiritus sint omnes, vel mediātē, vel immediātē.
11. Alterum Assertum est: Ad *Ministrantium* & *Apparitorum* classem pertinere eos, qui sunt *infima hierarchia*, principatus scilicet; Archangelos, Angelos. Et hoc tradunt, qui plura de Cœlestibus Spiritibus posteritati tradiderunt: & confirmant, quæ ipsi ex officiis sortita sunt nomina. Siquidem postremi illi, quia diuina nuncia ferunt hominibus, *Angeli* vocantur. Medij, horum principes, quia insignioribus nunciis sunt deputati, *Archangeli*. Primi *principatus*, quia regnis & prouinciis præfunt.
12. Tres hi chori, quoniam ad *Ministrantium* classem pertinent, DEO nequaquã *assistere* dici debent: nisi improprie hoc nomen accipias, vt *Deo assistere* dicantur, quicunq; diuinam faciem contemplantur: quomodo B. Greg. 2. Moral. cap. 3. docet assistere, atq; videre faciem Patris, etiam eos, qui ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur. Atq; ita locutus intelligi debet, qui B. Tobiaz dicebat *se vnū ex septem esse, qui astant ante DEVM*.
13. Tertium Assertum sit: Qui *mediate sunt hierarchia*, partim pertinere ad clas-

ad classem Ministrantium, partim ad Assistentium. ad illā pertinent Dominationes; ad hanc Virtutes atq; Potestates. Et hic nitimur autoritate Sapientiorum; & ratione, quā nomina, quibus Spiritus indigitāt, suppeditat. Etenim *Virtutes* vocantur, qui miracula atque prodigia patrant. *Potestates*, qui plurimū pollent potentia, eademq; in his inferioribus demōstrant. quales sunt qui cœlos mouēt; & creduntur esse, qui *Egyptiorū* primogenita omnia, & centū octoginta quinque millia *Assyriorū*, vna nocte, occiderunt. quæ quidē externa munia sunt omnia. At *Dominationes*, quas inter *Assistentes* ponimus, nullum ministerium immediātē exequantur: solum vniuersalem cognitionem prouidentię atq; gubernationis hominum habent, & quæ per inferiores Angelos agenda sunt, ipsi quasi disponunt, & ordinant.

Ex dictis primū infertur, in *Assistentiū* Spirituū classe esse Ordines 14. *quatuor*; *Seraphim*, *Cherubim*, *Thronos* atq; *Dominationes*. in Ministrantiū reliquos *quinque*; *Potestates*, *Virtutes*, *Principatus*, *Archangelos*, *Angelos*. Atq; hoc post alios docet in Danielē lib. 8. Pererius.

Infertur secundo, *plures* Spiritus esse, qui DEO assistunt; quā qui eidem ministrant. quamuis enim, & horum incredibilis propemodum sit numerus: maior tamē est multis modis eorum, qui assistūt; ex sententia S. Thomæ maximē, qui post B. Dionysium tanto numerosiores arbitratur esse ordines, quanto sunt superiores. Contrarium tamen docet Rupertus li. Comment. in Daniel. cap. 13. Sed cum Thoma atq; Dionysio etiam Tertullianus sentit, qui, libro aduersus Praxeam, *Apparitorum* siue *Ministrantium* Angelorum numerat millies centena millia, *Assistentium* verò millies centies centena millia. Atque hoc forsitan insinuauit Daniel Propheta, secundum lectionem nostram, quæ & Hieronymi est, & quam in numeris sequuntur Iustinus in Dialogo cum Triphonē habito, atque Gregorius hom. 34. in Euangelia.

Infertur quarto, facile concludi, quo loco sint habendi, quos vt præcipuos celebrat Ecclesia, Michael, Gabriel & Raphael. Ad *Ministrantium* & *Apparitorum* classem pertinent; non *Assistentium*. Illa ipsa, quibus apud mortales perfuncti sunt, & obierunt, hoc probant officia & munia. quamuis S. Bernardus Hom. 1. de Annunciat. existimet Gabrielem non fuisse ex minoribus, & iis, qui plerumque mitti solent, sed maioribus & *Assistentibus*: qui etiam immediātē, (quod Ministrantibus non accidit) à DEO mysterium Incarnationis intellexerit.

17. Sunt nihilominus non leuiter docti quidam, qui quamuis *Assistentibus* hæc apud mortales officia *ordinariè* non permittant: in grauibus tamen negotiis concedunt: ideoque Gabrielem ex *Assistentium* classe vnum existimant; idcirco, quod grauissimum beneficium vniuerso hominum generi conferendum, scilicet dominicæ incarnationis, annunciarit. Imo sunt, qui ex *Assistentium* ordine non quemuis, sed omnium velint esse supremum, hancque ob causam eundem credunt dictum *Archangelum* ab Irenæo, lib. 5. contra Hæres. cap. 25. *Angelorum principem*, ab Hesichio, hom. 2. de Deipara: *summum Angelorum*, à Gregorio, hom. 34. in Euang.

18. Verum quamuis *DEVS* legibus nullis alligatus sit: & possit per quoscunque Spiritus, quæcunque officia expedire, ideoque ex *Assistentium* numero etiam Gabrielem aliquem assumere; ordinis tamen est obseruantissimus, & quem semel rebus indidit, non facile, nisi forsitan ita necessitas cogat, immutat: & bene etiam Dionysius, li. Cœlest. Hier. cap. 3. *non est alicui fas, inquit, operari, nisi quod officij sui sanxit diuina institutio.*

19. Illud verò profus à vero est alienum, quod idem Gabriel omnium supremus dicitur. Nam de Michaële, quod Gabrielem præcedat, dubitare vix licet. Hoc siquidem colligitur ex Danielis octauo: vbi ille Gabrielem illuminat: quod vtique superioris est. Idem ibidem notauit Hieronymus: & clarius Rupertus, lib. 5. in Apocalypf. Pererius lib. 12. in Daniele docet, Theologorum sententiam esse, eundem ex supremo ordine infimæ hierarchiæ, qui nominatur Principatus, esse, atque adeo primum illius Ordinis. Ad quos accedit consensus Ecclesiæ, quæ tam in Officio S. Michaëlis, quàm quotidianis precibus & Litiis, eundem aliis præfert. In Litiis primum locum obtinet; in Officio S. Michaëlis sic legitur:

Collaudamus venerantes

Omnes cœli milites.

Sed præcipue primatem

Cœlestis exercitus

Michaëlem in virtute

Conterentem Zabulum.

20. Hinc iam (vt ad nostra redeamus) manifestum est, necesse non esse, vt ex *Assistentium* ordine assumamus Angelum, qui *DEI* in diuinis Apparitionibus personam sustineat. Quamuis enim non leuis res sit *DEI* personam sustinere; quia tamen in missionibus Angelorum, non tam ratio habetur aut rerum, quæ perficiuntur per Angelos;

Angelos; aut *personarum*, quæ exhibentur; quàm conditionis ipsorum Angelorum; quæcunque in his inferioribus Angelorum opera administrantur, per Apparitores, siue Ministrantes, perfici credi debet, non Assistentes.

Confirmat hoc egregiè, cuius mentionem iam fecimus, Gabriel. 21. Si enim *rerum*, quarum nomine Angeli mittuntur, ratio habenda, & maiores superioribus, siue *Assistentibus*; minores inferioribus, siue *Ministrantibus* committuntur, procul dubio non idem fuisset, qui supremum Christianæ Religionis Mysterium, Virgini Matri reuelauit Lucæ 1. cum illo, qui, eodem capite, Zachariæ significauit futurum, vt filium acciperet in senectute. At vnum eundemque fuisset hîc Gabrielem, non idem tantum nomen probat, verum etiam affirmant B. Hieronymus, in Daniele, cap. 8. Irenæus, lib. 5. contra Hæres. cap. 25. Ambros. ferm. 63. Andreas Hieros. homil. de Annunt.

Sic si *personarum* ratio habenda, quemadmodum alij essent, qui alique de communi plebe referrent; alij his longe superiores, qui Reges & Principes viros: ita qui *DEVM*, nullus dari posset, quod non tanta distantia inter quoscunque mortales, quanta inter *DEVM*, atque mortalium omnium supremum.

Constitutum igitur hoc sit ex *Assistentium* classe non esse Angelos, qui in diuinis Apparitionibus seruiunt. non esse Seraphinos, non Cherubinos, non Thronos, non Dominationes: Esse ex numero *Apparitorum*, & *Ministrantiū*, vt diximus. Sed ex quo horū Ordine?

Difficile est hoc constituere, tum quod varij sint Apparitorum Ordines, tum quod quæ *DEVS* munia, siue officia obiuit, si quando mortalibus apparuit, ad diuersos pertinere videantur. cum nunc de leuibus rebus homines instruxerit, quæ per *Angelos* debuisse fieri videntur; nunc de grauioribus, in quibus vtitur opera *Archangelorum*; nunc etiam excellentia quædam patrarit, vbi *aliorum ordinum Angeli* operam suam locare potuerunt.

Sed tamen quamuis difficile sit hîc quidquam certi constituere, tria tamen probabiliter dici videntur. Primum est eos, qui *mediæ sunt Hierarchie*, hîc vel nunquam vel admodum rarò *DEO* seruiuisse. Neque enim quidquam in omnibus propemodum diuinis Apparitionibus est obseruare, quod ita ad eos, qui secundæ sunt hierarchie, pertinet, vt non potius per alios, quàm ipsos perfici & administrari debeat. Miracula in quibus seruiunt *DEO Virtutes*, in Apparitionibus nulla patrata legimus, ad quæ Angelos concurrisse dici potest. Sic

Ecc

test. Sic

test. Sic eximium nullum atq; excellens opus perfectum, vbi DEO seruiisse credi possent *Potestates*.

26. Vna *Fortassis* ex omnibus Apparitio *Potestatibus* tribui posset: illa videlicet, qua DEVS Abrahamo apparuisse dicitur, in tribus viris, quorum duo Sodomam profecti, igne diuinitus misso, omnia denastarunt. Siquidem opus hoc eiusdem generis & conditionis videtur fuisse cum deuastatione *Aegyptica*, atque internectione centum octoginta quinque millium *Assyriorum*, qui vna nocte ceciderunt: quæ vtraque *Potestatibus* ascribit in *Danielem Pererius* libro duodecimo.
27. Secundum est, eos, qui sunt *in fine Hierarchia*, vt plurimum DEO in Apparitionibus diuinis operam locasse. Colligitur hoc, primò quidem ex iam dictis, tum deinde ex iis, quæ in Apparitionibus vel perfecta sunt, vel accidisse leguntur; quæ quidem talia fuerunt, vt per huius Ordinis Spiritus optimè potuerint perfici. Vel enim diuina nuncia hîc innotuerunt: vel corpora quædam mouenda atque componenda fuerunt, quibus se mortalibus DEVS obiecit, quando cum iisdem egit. Quid verò horum, aut ab horum Spirituum officio est alienum, aut virtutem eorum facultatemque excedit?
28. In corpora magna Spirituum coelestium, non Superiorum tantum Ordinum, verum etiam *inferiorum* est potestas. Quod à Theologis dici solet *ad nutum parere Angelicis Spiritibus materiam corporalem*, omnibus est commune. Sic solertia eandem materiam suis vsibus accommodandi, nullis est negata. Quid in vtroque genere possint boni Spiritus, quod possunt peruersi & nequam?
29. Nuncia vero mortalibus deferre tam iis naturale & proprium, quam aliud quidquid. Ab his nomina habent, quod Angeli atque Archangeli illorum duo ordines dicantur. Atque horum præcipuam rationem in Diuinis Apparitionibus esse habitam, omnes propemodum Apparitiones confirmant, non hæ solum Imaginariæ, de quibus iam est nostra disputatio: verum etiam Intellectuales, de quibus in sequentibus; & Oculares atque Vocales, de quibus in præcedentibus. Res quia clara est, probari pluribus non debet.
30. Tertium hinc facile colligitur eorum, quæ dicenda: illud scilicet, vt plurimum *ultima huius Hierarchie* Spiritus fuisse, qui DEO hic seruiuerunt, *Angelos* inquam. Id ex nunciis & rebus, quæ mortalibus innotuerunt, coniecere licet. Siquidem pro rerum, siue nunciorum grauitate sunt Spiritus, qui nuncia deferunt. grauiora maiorisque momenti commendantur Archangelis; communia, aut minoris

momenti.

momenti Angelis. At pleraq; quæ DEVS Apparens reuelauit communia, minorisque momenti fuerunt, admodum pauca maioris. Et hæc intelliget, qui & Apparitionum genera, & in singulis generibus singulas species voluerit percurrere.

CAPVT XX.

De terrore atque trepidatione, languore item animi & stupore, quæ mortalibus sæpe in Apparitionibus, nunc Imaginariis, nunc aliis, allatus est. Ostenditur quod non omnibus communis fuerit.



ARIOS effectus Apparitiones DEI, partim Imaginariæ, partim aliæ, apud mortales habuerunt. Intelligit hoc, qui singulas, tam has, quam illas secum repetiuerit, & discusserit. Vnus verò, nobis est examinandus, qui plus difficultatis habet. Hic est *terror, trepidatio, & languor animi*, qui sæpe in Mortalibus, quibus Reuelationes factæ sunt, est obseruatus.

De hoc vero duo quæri possunt. Vnum est: Vtrum omnes, quibus Diuinæ Apparitiones factæ, tremor, siue animi languor occuparit: quod præsentis Capite examinabitur. Alterum, Quæ causa horum affectuum: quod Cap. sequenti. Nam quod hîc constituimus, tantquam horum fundamentum, in dubium venire non potest, fuisse, sc. quos hi affectus inuasi seruit. Exempla plurima suppeditant Scripturæ.

Et primo primū parentem offerre videntur. hic cū vocē DEI loquentis in paradiso audisset, ad auram, post meridiem; primum abscondit se à facie Domini. Deinde, vbi compulsus comparere coram Domino; fugam suam his verbis, terrore plenis, excusat. *Vocem tuam, inquit, Domine audiui in paradiso, & timui, ed quod nudus essem, & abscondi me.*

Genesis decimoquinto Capite, factus dicitur sermo Domini ad Abraham: & facta ipsi promissio, quod DEVS *futurus ipsius protector, & merces magna nimis*: verum, quod non sine terrore Abrahami, inde colligitur; quod iubeatur nō timere. Sic enim, ad ipsum loquēs, DEVS: *Noli timere Abraham.* (quod dicitur) depone, quem concepisti, timorem. Eodem Capite, postquam DEVS promissionem suam vellet confirmare: iussissetque vaccam triennem, & capram trinam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam diuidi; per quæ ipse esset transiturus, dicitur Domino loquente *horror magnus, & tenebrosus* inuasisse Abrahamum.

Abrahami ancillæ Agar duplex Apparitio facta, vna Ocularis,

Ecc 2

altera

altera Auricularis, siue Vocalis. In illa territa non est, quemadmodum constans eius, & promptus sermo declarat: in hac turbatam fuisse, oratio Angeli, qui audiebatur, non autem videbatur, probat. Ita enim ad eam Angelus de cælo: *Quid agis Agar?* & mox, quasi teritam volens sibi præsentem esse, subiungit: *Noli timere. Exaudiuit enim DEVS vocem pueri, de loco, in quo est.* Vide cap. 21. Genes.

6. Vidit aliquando Iacob in somnis scalam: & Dominum eidem innixum: Angelos verò Domini ascendentes, & descendentes. Audiuit quoque illud: *Ego sum Dominus DEVS Abraham, patris tui: & DEVS Isaac. Terram in qua dormis, tibi dabo & semini eius; & excitatus à somno, dicitur pausse, & dixisse; Quam terribilis est locus iste. Non est hic aliud, nisi domus DEI.* Genes. 28.
7. De Israëlitis, à quibus vox Domini loquentis audiebatur, Exod. 20. dicitur, quod *territi, & pauore concussi* steterunt procul, dicentes: *Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis Dominus; ne forte moriamur.*
8. Gedeon, Iudicum 5. postquam sacrificium Domino, qui apparuerat, obtulisset, & didicisset ipso eius discessu Angelum fuisse, quocum locutus erat, *Heu mi Domine DEVS,* inquit, *quia vidi Angelum Domini, facie ad faciem. Dixitque ei Dominus: pax tecum. Ne timeas: non morieris.*
9. Obtulit & sacrificium Domino (siue Angelo, in persona Domini) Manue, Iudicum 13. cumque ascenderet flamma altaris in cælum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit: quod cum vidisset Manue, & vxor eius; *proni ceciderunt,* dicitur ibidem, *in terram: & vltra non apparuit Angelus Domini: moxque Manue ad vxorem suam, Morte,* inquit, *moriemur, quia vidimus Dominum. Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hac omnia, neque ea que sunt futura, dixisset.*
10. Danieli Prophetæ quoque, ex Apparitionibus, & Reuelationibus Angelorum ingens sæpius accidit terror, & animi deliquium. Capite septimo, post admirandum visum, in quiete, diuinitus obiectum, de quatuor principalium mundi Regnorum, sub imagine quatuor animalium, ortu & progressu; de regno item CHRISTI æterno; de extremo iudicio &c. *horruit,* inquit ipse, *spiritus meus: & ego Daniel territus sum in his: & visiones capitis mei conturbauerunt me.* Idem Daniel, cap. 8. cum assistentem sibi videret Angelum; *Pauens,* inquit, *corruui in faciem meam: & paulo post, Cum loqueretur, inquit, ad me,*

collapsus

collapsus sum, pronus in terram. In extrema eiusdem Capitis parte sic dicitur. *Ego Daniel langui, & egrotavi per tot dies; & stupebam de visione.* Porro Capite 10. vbi Gabriel admirabili ipsi visus fuit specie, & de rebus gravissimis, post 20. dierum orationem & ieiunium, eundem instruxit, sic loquitur: *Non remansit in me fortitudo; sed species mea immutata est in me: nec habui quidquam virium, & paulo post ad Angelum, Domine, inquit, mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & facies mea immutata est in me; sed & halitus meus intercluditur.*

Nec Ezechiel caruit his terroribus, quando Deus ipsi apparuit. II. Ad primam enim illam horrendam visionem, qua post ventum turbinis visus est sibi videre quatuor animalia, plena oculis; quorum similitudo erat leonis, hominis, bouis & aquilæ, dicitur, capite secundo prophetiæ eiusdem, *quod ceciderit in faciem.* quod verò propemodum defecerit, probat vox ad ipsum facta, qua iubetur *stare super pedes.* Ibidem dicitur, *ingressus esse in ipsum spiritus eius; quasi ante in visione fuisset egressus.*

Abacuc, capite tertio, idem de se confitetur, initio quidem capituli his verbis: *Domine audiui auditionem tuam, & timui:* in fine vero sequentibus: *Audiui & conturbatus est venter meus, à voce contremuerunt labia mea. Ingredietur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, &c.*

Idem expertus Ieremias. Sic enim loquitur, cap. 23. *Contritum est cor meum: contremuerunt omnia ossa mea, à facie Domini, à facie verborum sanctorum eius.*

Pro eadem re sic loquitur, apud Iob (capite quarto) Eliphaz: *Cum spiritus, me presente, transiret, horruerunt pili mei capitis, & pauor terruit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt; & facies mea immutata est in me.* Idem Iob testatur, Deum solere homines per visiones nocturnas terrere. sic enim loquitur, ca. 7. *Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.*

Nabuchodonosor quoque bis in somno, diuinis apparitionibus & visionibus territus fuit: primum, anno secundo regni eius, inquit Daniel cap. 2. *vidit somnium, & territus est spiritus eius.* Deinde, cap. 4. ipse de se in hunc modum: *Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. Somnium vidi, quod perterrituit me, & cogitationes meæ in stratu meo: & visiones capitis mei conturbauerunt me.*

Denique ad aspectum & visionem Spirituum, atque Angelorum homines timore concuti solitos docet oratio Esther, cap. 15. Histor. eiusdem. Cum enim ad regem ingressa vidisset solium regni, Regemque indutum vestibus regiis, auroque fulgentem, & preciosis

lapidibus terribilēq; aspectu, corruit, & in pallorē, colore mutato, lapsū super ancillulam reclinavit caput. Ad se autem reuerſa, sic ad regem: *Vidi, inquit, te Domine, quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum, pro timore gloriae tuae: Valde enim mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum. Cumque loqueretur, rursus corruit, & pene exanimata est.*

17. Si ad Noui historiae licet transire, etiam nostrum argumentum illa confirmant. Cum sacerdotio, inquit Sanctus Lucas capite primo, *fungeretur Zacharias, in ordine vicis suae, ante Deum, secundum consuetudinē sacerdotij, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat orans, foris hora incensum. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris altaris incensum. Et Zacharias turbatus est, videns; & timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia. &c. ita Lucas.*

18. Et custodes sepulchri Dominici, simul cum mulieribus, quae ad vngendum Dominum venerant, visione Angelica plurimum sunt perterriti; ita ut etiam illi dicantur facti, velut mortui, cap. 28. *Math. Erat autem aspectus Angeli, ut ibidem dicitur, velut fulgur, vestimentum autem eius velut nix. Cum his coniungo Cornelium Cēturionem cohortis, quae dicitur Italica. Hic vidit, inquit Lucas Actorum decimo, in visu manifeste Angelum Domini introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine?*

19. Sanctus Ioannes Euangelista, cum habuit visionem Angelicam, mox corruit in terram, tanquam mortuus. *Vidi, inquit Apoc. 1. septem candelabra aurea, & in medio candelabrorum aureorum, similem filio hominis, vestitum pedere, & praecinctū ad mamillas zona aurea &c. Et cū vidissem eum, cecidi ad pedes eius, tanquam mortuus: & posuit dextram suam, super me, dicens: Noli timere, &c.*

20. Quidam etiam huc referunt Virginem Matrem, quae ad salutationē Angeli Gabrielis turbata dicitur: vnde & ad eandem Angelus: *Ne timeas Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum. Verum turbata haec fuit; non, ut alij, perturbati. & turbata nō ad aspectū Angeli, sed ad insolitam salutationem. vnde de eadem B. Lucas, Cogitabat, inquit, qualis esset ista salutio. Hinc eleganter Sanctus Bernardus Homil. 3. Turbata est, sed non perturbata. turbata est, & non est locuta; sed cogitabat qualis esset ista salutio. Quod turbata est, verecundiae fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, prudentiae. Quanquam & ad aspectum Angeli possit dici turbata; non quod Angelum conspexit primum, sed quod sub visibili viri specie conspexerit tunc, cuius ante spiritali colloquio & aspectu saepius fructa fuerat. Hoc sensil-*

sensisse videtur B. Ambros. vnde li. 1. Offi. cap. 18. *Salutata, inquit, ab Angelo tacet: & mota est ad introitū eius, quia ad virilis sexus speciem peregrinam, turbatur aspectus Virginis. Idem Hiero. sensisse epi. 7. ad Letam, vbi sic loquitur: Ideo forſitan timore perterrita est; quia virum, quē non solebat, aspexit. Huic rationi fauet lectio græca, quae habet verbum vidisset; vbi latina legit, audisset, scilicet, Quae cum vidisset, turbata est.*

Et diuinitus delapsa voce etiam quidam territi leguntur, in nouo testamento. Assumpsit aliquando Dominus Petrum, & Iacobū, & Ioannem; duxitque eos in montem excelsum seorsum. Vbi cum Domino raptō in nubem, vox de nube audiretur, dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui: audientes discipuli, inquit S. Matth. c. 17. ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Præterea cum B. Paul. spirans adhuc minarū & cædis, in discipulos Domini, pergeret Damascus, ut si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vivos perduceret in Ierusalem, audiuit diuinitus vocē dicentis: Saule Saule, quid me persequeris? Et tremens ac stupens, inquit S. Lucas, dixit: Domine, quid me vis facere? Sed & viri, qui comitabantur cū eo, stabant, dicitur ibidem, cap. 9. Actū. stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.*

Ex dictis constat, quod initio Capitis, fundamenti loco posuimus, Diuinis Apparitionibus, atque Spirituum Visionibus terrorem, stuporem atque trepidationem mortalibus incuti. Constat quoque nullum Diuinarum Apparitionum genus esse ex quatuor, quod non pro hoc argumento exempla suppeditet. Oculari siue Visibili territi Gedeon, Iudicum quinto; Manue, Iudicum decimo tertio; Zacharias, Lucæ primo; Mulieres, quae ad vngendum Dominū venerunt, & Dominici sepulchri custodes, Matth. 28. Vocati, Adam, Genes. 3. Agar, Genes. 21. Israëlita, Exodi 20. Imaginaria Abraham, Gene. 15. Iacob, Genes. 28. Daniel atque Nabuchodonosor, Daniel. 2. 4. 8. &c. Intellectuali Ezechiel, cap. 1. Ierem. cap. 23. alique Prophetarum permulti.

Cæterum quamuis Esther Regina (capite decimo quinto) significet conspectum atque conuersionem Spirituum mortales terere atque turbare: & terrere atque turbare pluribus exemplis, tam noui, quam veteris testamenti, ostensum sit: non tamen exhibitandum est semper, aut ad Angelorum, aut DEI etiam praesentiam terrorem allatum esse: aut omnes DEI Apparitiones mortalibus terribiles fuisse, quae hoc Cap. sunt demonstranda. Demonstramus verò breuissimè vtriusque Testamenti exemplis.

24. Primos parentes sapissimè cum DEO egisse; ipsos DEVM, nunc interius nunc exterius loquentem audiuisse, res est omnium opinione certissima: quod verò absque villo timore, aut trepidatione, vel etiam animi perturbatione, summa familiaritas, quæ ipsos inter, & DEVM fuit, persuadet. Idem confirmat illa ipsorum oratio, qua ad loquētis DEI vocem in fugam conuersi, leguntur & timuisse. Neque enim fugæ suæ atque terroris causam in DEVM conferunt; quasi vel faciem, vel vocem loquentis nequiverint sustinere, sed in suam nuditatem. *Timui enim*, inquit Adam, *ed. quod nudus essem, & abscondi me.*
25. Eadem, aut non multo minor fuit inter DEVM, atq; Noë familiaritas; eadem libertas. quocirca & omnis ab eodem videtur abfuisse trepidatio, quando cum DEO egit. Facilius hæc credet, qui attendet, quomodo eidem consilium suum, de vniuerso hominum genere tollendo DEVS aperuit: modum construendæ arcæ tradidit; mandata de animalium introductione, eorundemq; conseruatione dedit: tandemque arcæ includit.
26. Abrahamo plurimas Apparitiones diuinitus factas esse docuimus lib. 1. c. 2. quod territus sit, aut deliquium animi passus, non nisi de vna, aut altera potest affirmari, illis scilicet quæ Genes. 15. describuntur; quamquã nec in his, si quis diligentius easdem excusserit, DEI aut vox aut conspectus, quocumque modo etiam perceptus timorem eidem attulisse credi possit. Idem de Loth dicere possumus.
27. De ancilla Abrahæ, Agar videtur res clarior. Bis illa diuinam Relationem habuit; primo iuxta fontem aquæ, in solitudine, quæ est in via Sur, Genes. 16. deinde in solitudine Bersabæ, Genes. 21. In posteriori, quamuis territa fuerit, quod Angeli vocem non coram, sed de celo loquentis audiuerit; in priori tamē, vbi Angelum coram conspexit, nihil prorsus est mota, aut perturbata. Hoc ipsius promptus & constans sermo ostendit. Interrogata enim, *unde veniret, & quo fugeret, A facie Domina mea*, inquit, *ego fugio.*
28. Et Moyses sepissimè cum Domino egit, & Dominus ipsi locutus facie ad faciem, quomodo loqui cum aliis Prophetis DEVS non solet: & quamuis etiam admirabiles ipsi Apparitiones factæ, vox que DEI nunc de celo, nunc de nube; nunc de propitiatorio audiretur, nihil tamē commouebatur Moyses. sed neque in prima illa magna, vt vocatur, *visione*, quando rubus ardens, in deserto, visus; vox item DEI de rubo audita, & vox testificantis se DEVM Abraham, Deum Isaac, Deum Iacob, quando ad visionem appropinquare pro-

re prohibitus est, nisi solutis calceamentis. Solum dicitur, *quod absconderit faciem suam* (paratissimus audire vocem Dei) *eo quod non auderet aspicere contra Dominum.*

Terribiles etiam fuerunt Apparitiones, quas expertus est Elias. 29. Inter omnes illa præcipue, quæ c. 19. lib. 3. Reg. describitur: qua secundo monetur ab Angelo, *surgere & comedere, quod grandis ipsi via conficienda esset.* Deinde vbi iter compleuit, interrogatur, *quid ageret, cum, qua latebat, spelunca, iubeturque inde egredi, & in monte præstolari aduentum Domini:* Deniq; & Dominum transeuntē obseruauit, & mandata ab eodem grauiâ, quæ exequeretur, accepit. Omnia vero sine ipsius perturbatione sunt peracta: solum legitur, *vultu operuisse pallio.*

Jonas Propheta sepius loquentem Deum audiuit. tantumq; abest, vt ad ipsius vocem percussus sit, vt cum eodem cõtendisse, & potius liberius locutus videri possit; arguisse etiam Dominum nimia clementiâ; iustamq; suâ irâ probasse. *Afflictus enim afflictione magna, quando non vidit euerfam, quam euertendam expectabat, ciuitatem; orauit ad Dominum, inquit, Numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? Scio enim, quia tu Deus clemens, &c.* Cum vero post percussam hederam, petiuit animæ suæ, vt moreretur, dixissetque illi Dominus: *Putasne bene, irascaris tu super hederam?* ille, *Bene*, inquit, *irascor ego, vsq; ad mortem.* hic vbi trepidatio?

Plura exempla proferri possent: sed pluribus opus non est. hæc abunde docent, non solum in præsentia Domini, aut Angelorum, terrorem mortalibus necessario afferri: verum etiam *nullum genus Apparitionum esse*, in quo omnino oporteat timorem incuti. Nã neq; omnis *Visibilis & Ocularis* terruit; vt probat primi parētes. Neq; omnis *Vocalis*; vt probat Moyses. Neq; omnis *Imaginaria*; vt probat Elias. Neq; omnis *Intellectualis*; vt probant plerique prophetarum.

Et hæc quidē ex veteri testamento petita sunt exempla. Nouum quoq; hic exceptiones suggerit, & quidem in *omni genere* Apparitionum, vt vetus. In Apparitione *Visibili* magnum exemplum est B. Virgo: quemadmodum ex iis, quæ Thesi 20. dicta sunt, haud obscure colligitur. Ad quæ accedit B. Hieronymus, Epist. 22. ad Eustochium his verbis: *Qua hominem formidabat, cum Angelo loquebatur in trepida.* Quod vero *Ocularis* Apparitio fuerit, docent Ambros. lib. 1. Officio. cap. 8. Origenes Homil. 4. in Lucam, Petrus Chrysol. sermone 140. Augustinus sermone 14. de Natiuitate, &c. Cum B. Virgine coniunxero S. Petrum, de quo sic Lucas Actuum Apost. cap. 12. *Cum producturus esset Petrum Herodes; in ipsa nocte erat Petrus dormiens,*

miens, inter duos milites, vincetus catenis duabus; & custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecce Angelus Domini astitit, & lumen resulsit in habitaculo percussos, latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catene de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas; Et fecit sic. Et dixit illi: Circunda tibi vestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum: & nesciebat, quia verum est, quod fiebat per Angelum. existimabat autem se visum videre. Et quæ sequuntur.

33. Sic nec semper diuinitus audita vox teruit. Quando enim coram conferta Iudæorum turba, atq; aliquot Gentilibus, Christus mentem ad cœlestem Patrem eleuabat, & orabat, vt Pater nomen suum clarificaret, vox de cœlo venit, inquit S. Ioann. cap. 12. dicens: Et clarificauit & clarificabo. Quid vero? Terrore percussos nullos obseruamus. Turba ergo, inquit Apostolus, quæ stabat & audierat; dicebat, tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus illi locutus est, &c. Idem de Ioanne Baptista suspicari licet: scilicet, non commotum fuisse, quando Matth. 3. audiuit vocem de cœlo, dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

34. Nec in somnis factæ Reuelationes, siue Apparitiones, quas Imaginarias dicimus, semper terruerunt. Pluribus id exemplis doceri potest. nobis sufficit Ioseph sponsus Virginis Matris, qui aliquoties ab Angelis admonitus; nec tamen vnquam territus legitur, vt patet Matth. 1. & 2. cap. Cui adiungimus tres Magos, qui ab Oriente venerunt cum muneribus, ad adorandum natum Iudæorum Regem; & D. Paulum, qui familiares admodum videtur habuisse visiones Angelorum, nec tamen perturbatus, quemadmodum nec illi, quando ab Angelo admoniti fuerunt; vt per aliam viam redirent in regionem suam.

35. Denique nec cum Intellectualibus, semper coniunctus fuit, in nouo testamento, terror. Actuum Apostolicorum docet hoc historia in Petro. Super hunc enim cecidit mentis excessus, dicitur cap. 10. viditque vas quoddam descendens de cœlo, velut linteam magnum, quatuor inuitis submitti de cœlo in terram; in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terra & volatilia cœli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Hoc autem factum est per ter, &c. Nihil autem commotum esse Petrum, ipsius oratio probat. Mox enim ad loquentem sibi ait:

Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.

Que causa terroris, trepidationis atque stuporis, qui mortalibus allatus, in Diuinis Angelicisque Apparitionibus; & cur quidam iisdem territi non fuerint.



AVSÆ trepidationis, stuporis atque terroris, qui Mortalibus, in Diuinis Angelicisque Apparitionibus, allatus est, hoc capite explicandæ sunt, quod præcedenti promissimus. Et aliæ quidem atque aliæ Apparitiones, alias atque alias causas habuerunt. Pererius verò, in Daniele, tres primas videtur assignare. Sic loquitur lib. 12. *Consternationis, inquit, & terroris, qui ex diuinis visionibus seruis Dei contigit, varia sunt causa. Primus enim inuitatus homini Angelorum aspectus, præsertim, sub specie habitus, terribili, merito terrorem homini incutit. Deinde solet idem accidere; cum in eiusmodi visionibus denunciantur aliqua eis, quibus visiones sunt, tristissima & acerbissima. Adde quod sic natura est comparatum, vt cum quis omnem vim mentis in contemplationem diuinarum rerum intendit atque defixit, pariter quodammodo remittantur & debilitentur inferiores vires hominis, corporali vita inservientes. Calore enim vitæ ad supremas mentis visiones contracto, & sanguine ad cor ipsum coacto, necesse est corpus frigescere, & vultum pallefcere: quæ etiam nonnunquam & corporis languor, & debilitas, & grauis aliquis morbus contingit.* ita Pererius.

Hic iam tria quærantur vtiliter. Primum est, An verè hæc trepidationis, stuporis, atque timoris sint causæ. Alterum, An hæc solæ sint, vel præter has etiam aliæ. Tertium, Quomodo fiat, quod vbi harum causarum nunc vna, nunc plures fuerint, in Diuinis Apparitionibus, Angelicisque visionibus, nullus tamen aliquando, aut fuerit, aut obseruatus fuerit, in quibusdam terror & trepidatio. Hæc hoc capite d. finiamus.

Quod ad primum attinet, non terroris tantum, stuporis & trepidationis, verum etiã deliquij atq; languoris animi causas dare videtur Pererius: Et terroris quidem atq; trepidationis illas duas priores; animi autem languoris atq; deliquij tertiam. Vtrumq; vt breuiter, ita bene dictum à Pererio.

Et vt à posteriori initium sumamus; Contemplatione rerum diuinarum animum languescere, ostendit ratione adiuncta, quia scilicet accidit attentione, intentioneque cogitationis ad res spirituales, vt calor vitalis cōtrahat, sanguis cogatur ad cor, ideoque fit, vt exterius corp' frigescat, vult' pallefcet, morbi accedat. Hinc pulchre B. Gre.

lib. 4. Moral. cap. 30. *Mens humana*, inquit, *dum occulta locutionis aspiratione tangitur, à statu suae fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur deservio, liquatur: & inde se apud semetipsam fessam inuenit.*

5. Addere his, & in horum confirmationem possumus; non solum corpus aliquando frigescere, vultumque pallefcere, sed mortem quoque mortalibus afferri posse, quemadmodum & allatam esse ex similibus causis docent exempla eorum, quorum quidam *mærore*, alij *gaudio*, alij *pudore* extincti sunt. Nos aliquot adiiicimus.

6. *Mærore* extinctus est Publius Rutilius: quoniam, vt habet Plinius lib. 7. cap. 36. mox vt intellexit fratrem in consulatus petitione repulsam passum, expirauit. Heli quoque Iudæorum Pontifex & Iudex, vt sacræ testantur literæ, 1. Reg. 4. accepto tristi nuncio de clade, qua Palestini hostes, capta arca, occisi que ipsius filii Iudæicum exercitum affecerant, magno subitoque mærore oppressus, cum à regio solio supinus caderet, effracta ceruice statim periit. Sic tristitia obiisse Aristotelem, quod physicam rationem, ob quam Euripus septies die ac nocte reciprocaret, assequi non valeret, scripsit Iustinus Martyr, in sua Parænesi; & Nazianzenus, oratione prima in Iulianum.

7. Præ *gaudio* multos pusillanimes expirasse variis authorum monumentis est proditum. Hoc modo Polycritam, nobilem è Naxo insula foeminam extinctam esse, refert Aristoteles. Postquam enim Diognito & Eriçthonio persuasisset, vt Naxi obsidionem soluerent, ab exercitu in urbem reuertens, vbi publico honore & lætitia excipitur, patriæque *Liberatrix* appellatur, repente mortua concidit. Diogoras item Rhodius, vt habet Gellius, lib. 3. cap. 15. qui tres filios adolescentes habuit; vnum pugilem, alterum pancealiasten, tertium luctatorem: eosque omnes eodem Olympiæ die vincere & coronari vidit: cumque eum tres filij amplexi, coronis suis in caput patris positis suauarentur: & cum populus gratulabundus flores vndiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectante populo, in oculis & manibus filiorum animam efflauit.

8. Etiam literis mandatum, *pudore* quosdam esse extinctos. Plinius namq; superius citatus, Diodorum quendam Dialecticæ profectorem, quod luforiam quæstionē à Stilbone propositam non protinus dissolui re potuerat, mortuum esse testatur. Simile quid Homero accidit. Nam cum in Io insula ad littus sedens, piscatores rogasset, num quid haberent, illi vero hoc ænigmate respondissent. *Quæcumq; cepimus, reliquimus: quæ nõ cepimus, habem*: summi ingenij vir, quod

quod horum dictorum perplexitatem explicare nequiret, pudore confectus diem obiit. Ita Plutarchus in vita Homeri.

Atque hæc quidem de *languore* animi. Terroris verò, stuporis, atque trepidationis duas causas assignat Pererius. Altera ex parte *persona*, quæ apparet, sumitur; altera ex parte *rei*, quæ in Apparitionibus reuelatur. Illa terret maxime, si sub terribili specie cõspiciatur: hæc, sitristia atq; acerba cõtineat. Et hoc bene à Pererio: non solũ, quia hic omnium sensus & consensus; verum etiam quia expressa vtriusque exempla superius allata sunt, & ratio nos, vt ita credamus, cogit.

Terribili forma territus fuisse videtur Daniel. Sic enim loquitur 10. cap. 10. ad Angelum: *Domine in Visione tua dissoluta sunt compages meae, & facies mea mutata est in me.* Et ita omnino videtur se res habere. Terribilis enim Angeli fuit forma: *videbatur enim vir vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo: & corpus eius quasi crysolithus: & facies eius velut species fulguris: & oculi eius, vt lampas ardens: & brachia eius, & qua deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species aris candentis: & vox sermonum eius, vt vox multitudinis.* Eadem forma terruit Ioannem Euangelistam. Vidi, inquit cap. 1. *septem candelabra aurea: & in medio candelabrorum aureorum, similem filio hominis, vestitum podere, & præinctum ad mamillas Zona aurea. Caput autem, & capilli eius erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix: & oculi eius tanquam flamma ignis: & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox eius tanquam vox aquarum multarum: & habebat in dextra eius stellas septem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius, sicut sol lucet in virtute sua.*

Res tristis atque acerba commouit Danielẽ, quando in visione 11. Capitũ octauũ, & noni, intellexit extremam & funestam calamitatem populo Hebræorum euenturam; vt qui ob peccata sua regno & sacerdotio in omne tempus esset priuandus, perpetuoq; exilio, & miserrima seruitute, per omnem terrarum orbem, multandus. Simile malum effecit, vt conturbaretur venter Abacuc, cap. 3. vt contremuerint omnia ossa Ieremiæ, Ierem. 23. Et in somno perturbatus dicitur Nabuchodonosor, quia ad se pertinere suspicabatur malum, quod somnianti occurrebat. Sic visio dura facta est Isaia cap. 21. & *Propterea*, inquit, *repleti sunt lumbi mei dolore: angustia possedit me, sicut angustia parturientis: corruis cum audirem: conturbatus sum, cum viderem. Emarcuit cor meum; tenebra stupefecerunt me.*

Veruntamen non sola iam assignatæ causæ terrorem attulerunt. 12. in Diuinis Angelicisque Apparitionibus. Atque hoc secundo loco sit dictum.

dictum, probatur vero sequentibus exemplis. Ad vocem loquentis DEI *trepidauit* Adam, vt dictum est Theſi 3. sed tamen nondum adhuc terribilis DEI vultus, visus, nec triste adhuc nunciū allatum. *Horror* magnus & tenebricosus inuasit Abrahamum, Genes. 15. sed ad visam, per somnium, vaccam, capram, arietem, turturē, columbam, diuisas. Et Jacob Patriarcha *pauit*, Genes. 28. nec tamen aliquid aut audiuit triste, aut vidit terribile: sed solum Angelos ascendentes & descendentes schalam. Idem dixero de Agar ancilla Abraham; quæ quidem nihil vidit, vocem autem suo se nomine cōpellantem audiuit & tamen obstupuit: Genes. 21. Et Israëlitæ sunt *perturbati*, Exod. 20. solo tonitru audito, quod aduentum Domini antecedit. Sic clamat Gedeon: *Heu mihi quia vidi Angelum Domini*, Iudic. 5. & Manue, *Morte moriemur*, loquitur vxori, *quia vidimus Dominum*. Iudic. 13. quod vero nec res tristis ipsos turbarit, aut Spiritus terribilis vultus, inde est clarum, quod præsentissimi sibi fuerint, quando cum præsentibus sibi loquebantur Spiritibus; & eos tū solum *trepidatio* inuasit, quando Spiritus disparuerunt. Sed nec Daniel semper aut tristia audiuit, aut vultum Angeli conspexit terribilem, quando facies eius præ timore *immutata* est; Maiestas atque magnitudo rerum, quæ offerebantur, sæpe in stuporem rapuit; quemadmodum & Ezechielem. Denique vt finem faciam, Eliphaz, apud Iob, nec Spiritum viderat, nec vllam eius vocem audierat, dicit tamen *pilos capitis sui horruisse*, cum, se præsentem, Spiritus transitum suum proderet &c. Iob. c. 4.

13. Quia igitur non *sola* illæ causæ fuerunt, quibus terror, aut stupor, aut trepidatio in Diuinis Apparitionibus, Angelicisque visionibus allatus est, quas superius recensuimus; vniuersas, quantum coniectura consequi possumus, assignemus. Existimo vero omnes ad *quatuor* primas reuocari posse. Nam vel *ex personis*, quæ apparent, terror accidit: vel *ex rebus* quæ reuelantur, & in Apparitionibus innotescunt: vel *ex hominum parte*, qui Apparitiones, vel Reuelationes habent: vel *ex Apparitionis forma*. quemadmodum enim hæc omnia in Apparitionibus inueniuntur: ita ex his omnibus dicti motus aliquando excitantur.

14. *Persona*, seu Spiritus, qui apparet, duobus modis terrere solet, vt bene indicauit Pererius. Vnus est, si aspectus eius sit insolitus & inusitatus, alter si terribilis. Pro terribili sunt exempla data Danielis atque Ioannis Euangelistæ. Pro insolito & inusitato, B. Virginis, quam turbatam quidam existimant, non tam conspectu, quam insolito conspe-

conspectu Angeli. Nam ante sapius putant habuisse Reuelationes & Apparitiones Angelorum Imaginarias: Ocularem autem atque Visibilem tum primum, cum *turbata* dicitur, Lucæ 1.

Res quæ Apparitionum quasi materia sunt, etiam terrent & perturbant: primum quidem *tristes & acerba*; vt probant exempla superius data, Theſi II. deinde etiam *magna & graues*, quamuis non tristes; vt procul dubio pleræque fuerunt, quæ Danielem conturbant, atque Euangelistam Ioannem: quædam etiam hoc ipso turbant, & terrorem afferunt, quod *insolita sunt; & quidnam sint, aut significant*, lateat mortales; quomodo expauit ad visionem ascendentium, & per schalam descendentium Angelorum Iacob: quædam denique propterea, quod nescio quæ *spectra mortalium oculis* offerant; vt animalia illa Ezechielis, eorum forma, species, motus.

Ex parte *hominum*, quibus vel Spiritus apparent, vel Reuelationes fiunt, quatuor modis accidit terror & trepidatio. *primo* ob malam ipsorum conscientiam: *deinde* ex naturali, & quasi ingenita naturæ infirmitate, qua plerique horrent quosuis Spiritus. *tertio* ex persuasione, qua credunt sibi moriendum, si DEVM vel Angelum videant. *quarto* ex opinione, qua censent indignum esse, vt mortales cum immortalibus diuinisque mentibus conuersentur. Primus modus locum habuit in Adam atque Eua, qui ad loquentis Domini vocem territi sunt, urgente ipsos peccati conscientia. Idem locum habuit apud custodes sepulchri Domini; qui quamuis viri, plus tamē, quam mulieres, percussi: *facti enim sunt veluti mortui*, quod de mulieribus non dicitur, vt quos non, vt illos, conscientia peccati arguebat. Ob secundum territis Eliphaz, Iob. 4. Sed & mulieres piæ, quorum iam meminimus. Apostoli vero in primis hoc confirmant. hi enim timore perterriti, cum Dominum viderent nunc super mare ambulatē, Marc. 6. nunc clausis ianuis ad se intrantē, Ioan. 20. quod putarent se Spiritum & phantasma videre. Tertius modus locum habuit etiam in Manue atque Gedeone. persuasio vero hæc ex Domini oratione profecta videtur, qua sic ad Moysem Dominus Exod. 33. *Non videbit me homo & viuet*. quo fit, vt ante prolatam sententiam quidam Dominum, nec tamen trepidauerint, aut sibi moriendum existimauerint. Pro quarto modo est, quod docet B. Gregorius, homil. 8. in Ezechielem, *hominem comparatum Deo penitus deficere, propterea, quod ex diuina visione suam agnoscat ignorantiam, infirmitatem, atque vilitatem*; Hinc bene Arethas in 1. Apoc. Mo-

ris, inquit, est sanctis Prophetis, ut cum visionem intuentur, obstupescant ob vehementem abiectioem conditionis humana; videntes quantum diuina humanis sint meliora, eaque præcellant & excedant. Confirmant hoc exempla Abrahæ, Moyſis, Iſaiæ, Jeremię: primus, quanto familiaris cum DEO loquitur, tanto submissius de se sentit: *Loquar*, inquit Gen. 18. *ad Dominum, cum sum puluis & cinis.* Secundus, quamuis esset omni sapientia Ægyptiorum eruditus, se tamē fateatur esse impeditioris linguæ factum ex colloquio DEI, Domine, inquit Exod. 4. *non sum eloquens ab heri & nudiūfertius. Ex quò enim locutus es ad seruū tuum, impeditioris & tardioris sum lingua.* Tertius ad insignem illam, capitis 6. visionem eleuatus, clamat, *se virum esse linguæ impeditioris.* Quartus loquente ad ipsam Domino; *A, a, a,* inquit, *Domine, nescio loqui, quia puer ego sum.*

17. *Forma, siue modus* Apparitionis, qui terret, in duobus maximè Apparitionum generibus accidit: *Ocularibus & Vocalibus.* Ibi contingit terreri, si species aliqua spiritus subito appareat, & quo modo apparuerit, aut vnde venerit, ignoretur; hoc modo ad conspectum Angeli territus est Zacharias. hęc, si vel grandior vox audiatur, quæ audientium aures percēllat; vel vox audiatur, & quis eius author, siue vnde oriatur, non sciatur: posteriori modo turbata est Agar, ad vocem diuinitus missam; Gen. 21. quæ tamen nihil mouebatur, quando cum præſente Angelo loquebatur, Genes. 16. priori Iſraëlitiæ, quando, ut loquitur Moyſes, Exod. 20. *audiebant voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem. &c.*

18. Atque hæc fere præcipua causæ terroris, trepidationis, atque languoris animi. Et nunc quidem vna illarum hæc effecit; nunc illarum plures. Illa ipsa, quæ protulimus, hoc confirmant exempla. Præter has sunt quædam, quasi *accidentariæ*; quæ cum his coniuncte terrorem plerumque augent. Hæc fere sunt; *locus, tempus, & persona,* quæ Apparitiones Reuelationesque habet, *conditio.*

19. *Ex locis* solitaria, & vbi aut nulli, aut pauci præſentes, terrorem augent. Quemadmodum plurium societas animum confirmat, ut vel nō timeat, vel minus timeat; ita solitudo timorem excitat. Hinc est quod plerisque, quos territos & percussos Spirituum visione legimus, solos fuisse deprehendamus.

20. *Ex temporibus* intempeſta nox ad terrorem ciendum est accommodatio: alioquin per se apta huic negotio; vnde & mali Spiritus, quibus propositum est, ut mortalibus terrorem incutiant, noctem præ alio tempore deligunt.

Hominum

Hominum non eadem omnium est conditio. quidam sunt constanter atque firmioris animi; quidam tenerioris & infirmioris. Illos difficilius terreri nemo dubitat; quemadmodū & hos citius. Quocirca, si quæ causæ terrorem incutiant, apud hos reperiantur, terrorem illæ procul dubio & citius excitabunt, & augebunt.

Sed extremum demus. Assignemus causas, cur quidam territi non fuerint, quamuis etiam, quæ alios in Apparitionibus terruerunt, rationes magnæ & iustæ affuerint. Ego verò has nunc in consuetudine, quam quidam cum DEO cœlestibusque Spiritibus habuerunt, referrem: nunc in hominum præſentium frequentiam: nunc in cogitationes præcedentes: nunc in ingenium durius: nunc in desiderium siue studium rem quampiam cognoscendi: nunc in compositum, & paratum, ad diuinas Reuelationes percipiendas, animum: nunc in opinionem, qua quæ vera est, non pro vera habetur Apparitio.

Consuetudo atque familiaritas videtur fuisse ratio, cur plerique initio conditi mundi, diuinis Apparitionibus territi non fuerint; in quorum numero sunt primi parentes, ipsorum filij & nepotes. Abraham quoque, eiusdemque vxor atque ancilla. Coniungunt quidam cum his ex nouo Testamento B. Virginem vna cum sponso Iosepho. Hic locum habet, quod dicitur: *Assueris non sit passio.*

Præſentia multorum forsitan effecit, cur minus territi legantur illi, qui de cœlo audiuerunt vocem illam; *Et clarificauit & clarificabo iterum*, Ioan. 12. Neque enim leuis illa vox fuit, & minimè terribilis: cum quidam cum tonitru illam compararint: & hoc nomine etiam potuerit terrere, quod audiretur, & author eius ignoraretur. Quæ admodum solitudo terrorem facile incutit: ita aliorum præſentia animum addit, & terrorem excludit.

Ingenium etiā in quibusdam durius est & agrestius, qui nec grauissimis reb⁹ cōmouentur. hoc forte arcebat terrore Ionæ. Neque enim alias videtur fuisse possibile, ut ad tam nouam, magnam, horredam Reuelationem Propheta non sit commotus; imo cum DEO quasi disputationem susceperit, iustissimam suam iram existimauerit.

Præcedens cogitatio eius, quod à reuelante DEO & Spiritu suggeritur, etiam terrorem adimit, præsertim si non peregrina sed vsitata forma Spiritus appareat. Quocirca mirum non est, si non motus legatur Ioseph in somno, dum Angelum nunc audit monentem, ne coniugem dimittat; nunc fugam, nunc reditum consulentem. In his cogitationibus totus erat vir sanctus. Eadem cogitationes videntur prohibuisse terrorem in tribus Magis, quando ab

Ggg Angelo

Angelo moniti sunt redire in regionem suam per viam aliam.

27. Sciendi desiderium & studium, quemadmodum hominem ad ardua impellit, ita facit, ut rebus arduis & terribilibus non moueatur. Fortassis hoc effecit, ut Moyses in prima illa, quam habuit, magna visione, de qua Thef. 28. præced. Cap. intrepidus permanerit.
28. Eadem videtur esse ratio *compositi* ad DEI reuelationes percipiendas *animi*; quamuis hinc non tantum est desiderium rerum sciendarum, verum etiam confirmatus quasi animus ad visionem, magno studio capiendam. Quapropter ut improuisa terrent, ita hinc præuisa terrori aditum præcludunt. Hæc ratio videtur locum habuisse in Elia, 3. Reg. 19. quando aduentum Domini prætolabatur; & eodem transeunte motus non est, quamuis etiam transitus esset admodum admirabilis. Habuisse locum in Samuele, quando admonitus ab Heli, ut si vocetur quarto, dicat, *Loquere Domine, quia audit seruus tuus*, 1. Reg. 3. Similiter habuisse locum in Ioanne Baptista; qui quamuis videret celos apertos, atque inde descendentem Spiritum sanctum, in specie columbæ: audiret etiam diuinitus lapsam vocem, territus tamen nequaquam est, quia, ut ipse loquitur de se, *qui misit eum baptizare in aqua, ille iam ante dixerat: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.*
29. *Opinio* etiam, qua, quæ reuera est Apparitio, pro Apparitione non habetur, terrorem adimit. Nec hoc mirum. Quid enim non facit opinio? ut timorem incutit, si vilitata res pro inuisitata habeatur; ita adimit, si inuisitata habeatur pro vilitata. Hinc est quod sanctissimus Petrus percussus non sit, quando & lumen vidit in carcere, & ab Angelo excitatus iubetur se induere, & præcedentem sequi. *Nesciebat enim*, inquit S. Lucas, *quia verum est, quod per Angelum fiebat*, Act. 12. forte & hæc causa fuit, eum idem Petrus nihil trepidauit, quando Act. 10. vidit in linteo vase omnis generis animalia &c. Et hæc tunc de terrore, trepidatione, languore animi, quem Apparitiones quandoque afferunt.

Emis libri tertij, qui est de Apparitione DEI Imaginaria.

LIBER

DE DIVINA, SIVE DEI IN VET
RI TESTAMENTO APPARI
TIONE ET LOCVTIONE IN
TELLECTVALI.

CAPVT I.

In quo propria ratio Apparitionis Intellectualis explicatur.



QVARTVM genus Diuinarum Apparitionum, illarum est, quas *Intellectuales* dicimus; sic dictarum, quod in his in intellectum hominis se DEVS insinuet; ibi appareat, & mentis suæ secreta manifestet.

Hæc Apparitionis nomen commune habet, cum aliis tribus: quemadmodum & *Locutionis*, & *Reuelationis*; quia ut in illis, ita his, DEVS quodam modo apparet, quodam modo loquitur, quodam modo secreta sua reuelat: sed vox *Intellectualis* ipsos ab aliis distinguit. Illæ non intellectu præcipue, ut hæc, perficiuntur: sed DEVS vel sub externa forma se exhibet visui: vel externa voce auditui: vel imaginationem hominis occupat.

Hinc fit, ut Intellectualis in sui ratione quædam *excludat*, aut certe non necessariò postulet, quæ in aliis sunt necessaria: quædam omnino *requirat*, ac postulet. Excludit operationes duorum sensuum exteriorum, visus atque auditus; & vnius interioris, imaginationis scilicet: quoniam hæc aliarum sunt Apparitionum: requirit operationem intellectus; ut sine qua ipsa nequit esse: quemadmodum & ab ipsa ab *intellectu* nomen habet.

Hinc quoque facilis coniectura sumitur de Apparitionibus Diuinis, vtrum ad hanc classem, vel aliam aliquam debeant referri. Et enim si DEVS sub humana forma se exterius exhibeat: si hominibus voce externa loquatur: si per somnium insinuet se: quamuis post hæc etiam mens hominis ab ipso occupetur; & in intellectu incipiant esse, quæ prius fuerunt in sensu: ad *Intellectualem* Apparitionem illa referri non debet: quod non solius, aut certe *prima* hic intellectus sit occupatio.

Neceffe verò non est, ut sub aliqua *forma*, per intellectum, DEVS in hac Apparitione conspiciatur; quemadmodum ideas hominum plerumq; cõcipimus, quos nobis præsentem, vel loquentem fingimus. Quæuis enim hoc fieri possit; & factum fuerit aliquando, in iis, qui

Ggg 2

corpo-

corporis oculis DEVM conspexerunt; non tamen oportet, vt semper fiat. Apparuisse dici potest, quando loqui auditus est: eo, videlicet, modo, quo intellectus audire, & spiritus loqui dicitur.

6. *Forma* veruntamen semper aliqua est, qua intellectum instrui oportet, si DEVM percipere, vel loquentem audire, debeat: verum forma illa rerum est, quæ dicuntur; non DEI, qui dicit & loquitur. quam idcirco necesse est esse; quod sine hac intellectus operationem suam perficere nequeat: cum rebus intellectis, si quidem intelligere debeat, oporteat esse præsentem; & præsens sine hac esse nequeat.
7. Hanc formam dicimus esse *species* rerum intelligendarum: quæ non sunt ea, quæ intelliguntur, sed media, quibus res intelliguntur. quocirca nec se habent, vt obiecta, & fines, in quos intellectus fertur: sed tanquam principia & instrumenta, per quæ in obiecta & fines fertur.
8. *Species* hæ in his Intellectualibus Apparitionibus *duplex* sunt generis; quasdam DEVS intellectui subministrat, & quasi in eundem infundit; cum mentem occupat: & hæ de nouo creari ab ipso dicuntur: quasdam in intellectu inuenit, quæ vt hîc DEO possint seruire, noua quadam luce atque claritate afficiuntur; & in alium quasi statim transferuntur; quemadmodum posterius explicandum erit.
9. Ex dictis manifestum est: *multa* admodum esse, quæ ad hanc Intellectualem DEI Apparitionem concurrunt. Est *Deus*, qui se, vel res diuinas, quæ conspiciuntur, exhibet. Est *mens*, siue intellectus, qui res ipsas percipit. Sunt *res*, quæ intellectu percipiuntur. Sunt rerum *species*, per quas concipiuntur.
10. Rursus, ex his duo sunt quasi præcipua agentia: *Deus*, scilicet, qui res affecit; & *mens* siue intellectus, qui res percipit. Vnum quasi agens secundarium, & veluti instrumentum, *species* rerum, per quas res intelliguntur. Vnum quod se habet veluti subiectum, atque materia, in quam actio fertur; quod est *res*, quam intelligendam DEVS offert.
11. Sed tamen & hæc materia quandam agentis conditionem subire videtur: si non *Physici*, certè *moralis*: quemadmodum & quandam patientis intellectus. Nam & *intelligere quoddam pati* dicit Aristoteles, libro tertio de Anima; & communi Philosophorum sententia, *obiecta* dicuntur *mouere potentias*, atque in ipsas agere. Verum, quia hæc magis ad scholas pertinent, nostra prosequamur.

CAPVT

CAPVT II.

Dari aliam Intellectualem Dei Apparitionem, Locutionem, siue Reuelationem; & conuenienter dari docetur.

DARI aliquam Intellectualem Dei Apparitionem siue Locutionem, communis est omnium Sanctorum Patrum sententia. Illam B. Augustinus, libro 16. de Ciuitate Dei, capite 6. his verbis complexus est. *Veritas*, inquit, *incommutabilis, aut per seipsam loquitur ineffabiliter irrationali creaturæ mentibus; aut per mutabilem creaturam loquitur, siue spiritualibus imaginibus spiritui nostro, siue corporalibus vocibus nostri corporis sensibus.* Priori membro nostram Intellectualem indigitat Locutionem: posteriori duplicem, Imaginariam & Vocalem.

Sententia hæc vana non est, nec sola Sanctorum nititur auctoritate, & sententia. Clarissimum eius exemplum deprehenditur in Spiritibus cœlestibus; non iis solum, qui cum corporibus nullam societatem habent, verum etiam iis, qui corpora semel deseruerunt, & olim illa in communi omnium hominum à mortuis resurrectione sunt resumptura. Omnibus his immutabilis Dei veritas iam per seipsam loquitur, loqueturque in omnem æternitatem: omnibus his sese exhibet, exhibebitque in omnem æternitatem.

Sed & *exempla* huius plura Sacræ Scripturæ commemorant. Pluribus locis insinuat Deus loquutus, atque apparuisse, & cum certum sit sub externa specie visum non esse; & viua voce loqui non auditum; præsumatur quoque aut credatur per imaginationem secreta sua non reuelasse; colligitur haud obscure Intellectuali Apparitione, atque Locutione mortalibus affuisse, cum iis egisse. Modum hunc cum Prophetis obseruauit persæpe. Nos eius aliquot exempla proferimus.

Nouit Sanctissimus Paulus, hominem, qui, *in tertium cœlum raptus, audiuit* (vtique à Deo) *arcana verba, quæ non licet homini loqui;* quemadmodum ipse testatur, 2. Corinth. 12. verum, quomodo audiuit? An voce externa loquentem Deum? An per imaginationem insurrantem hæc arcana? an sub externa, quæ in hominum oculis incurreret, forma dicentem? At dubitat Apostolus; Vtrum *in corpore fuerit, an extra corpus.* Scio & visum esse à Paulo CHRISTVM, & ab eodem auditum, quando, vt ad carceres raperet Christianos, Damascum, spirans minarum & cædis, tendebat; nunc etiã CHRISTVM in somno ipsi apparuisse: at quando *arcana, quæ loqui non licet,*

GGG 3

audiuit;

audiuit; nihil horum fuit. Exemplū hoc refert Tostatus, 3. Reg. c. 9. q. 2.

Alterum ibidem refert de Eliseo Propheta. Historia describitur 4. Reg. c. 3. Tres Reges, Rex scilicet Israël, Rex Iuda, Rex Edom, contra Regem Moabitarum pugnaturi, cum penuria aquæ laborarent in deserto Idumææ, & de voluntate Dei interrogaretur Eliseus, *Adducite ad me*, inquit, *Psalten. Cumque caneret Psaltes, facta est super eum manus Domini, & ait: Hæc dicit Dominus; facite aluicum torrentis huius fossas & fossas. Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neq; pluuiam, & aluicus iste replebitur aquis; & bibetis vos, & familie vestre, & iument a vestra. Parumq; est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem urbem electam: & vniuersum lignum fructiferum succidietis, cætosq; fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.* Locutus Eliseo hæc Deus, non somno occupato, aut in imaginatione: teste Tostato; nõ viua & externa voce, non sub spectabili forma. Locutus igitur est, vt B. August. loquitur *menti ineffabiliter.*

Per eandem Intellectualem Locutionem idem Propheta intellexit, quæ reuelauit Ioas Regi Israël, 4. Reg. 13. Cum enim æger iam, & morti vicinus inuiferetur, iubet ipsum afferre arcum & sagittas. his allatis dixit ad Regem: *Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus Regis, & ait: Aperri fenestram Orientalem. Cumq; aperuisset, dixit Eliseus; iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini: & sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam. Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursus dixit ei: percutite iaculo terrã. Et cum percussisset tribus vicibus, & sterisset, iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, aut septies, percussisses Syriam usque ad consummationem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.* Futura hæc, quæ certissime Propheta prædixit, non nisi reuelante Deo cognouit. Et vt hoc certum, ita haud dubium, quin per Intellectualem Locutionem.

Per eandem intellexit Nathan Propheta, quod Dauidi indicauit, *translatum scilicet fuisse ipsius peccatum*, quãdo ille, corde compunctus, & pœnitentia ductus, in hanc vocem erupit: *Peccauit Domine.* 2. Reg. 12. Sed tamen, quia blasphemare fecisset inimicos nomen Domini, priuandum filio, quæ vxor Vriæ ipsi pepererat. Quamuis. n. alio modo, Propheta hæc, quam Intellectuali Locutione potuit cognouisse, intellectualem tamen intellexisse probant & loci & temporis cõditio, quibus dicta à Propheta fuerunt.

Cum Ezechias ægrotaret, missus ad ipsum est Isaias Propheta, cū diuino mandato, quo presens mors indicēbat. Quomodo Dei mā-

datū Prophetæ innotuerit, nõ laboro, hæc, scil. vel illa locutione. Verū quæ Ezechie longiorē vitã cum lachrymis precanti, idē Propheta mox, ex Dõi sententia, respondit; scilicet *exauditam esse ipsius orationē à Deo: & ad dies vite præteritos, quindecim annos adiectos: fore etiã, vt post triduum templum ascenderet, & præterea liberandum de manu Assyriorum;* hæc omnia per Intellectualem Locutionem percepit. Vide 4. Reg. 20.

Iosaphat, Iudæ Rex, in extrema necessitate cõstitutus, cū, præsentē vniuerso populo supplex Deū in arrio domus Domini precaretur, auxiliūq; aduersus ingruentes hostes postularēt, factus est spiritus. Dõi in medio turbæ super Iahaziel, filiū Zachariæ, 2. Para. 20. isq; ex Domini sententia in hæc verba prorupit: *Attendite omnis Iuda, & qui habitatis in Ierusalem, & tu Rex Iosaphat: hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec pauere hæc multitudinē. Non est. n. vestra pugna, sed Dei. Cras descendetis contra eos. Ascensuri. n. sunt per cliuū nomine Sui, & inuenietis illos, in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Ieruel. Nõ eritis vos, qui dimicabitis: sed tantummodo cõfidenter state: & videbitis auxiliū Domini super vos. O Iuda & Ierusalē, nolite timere, nec pauere: cras egrediemini cõtra eos, & Dõus erit vobiscū.* Hæc Iahaziel. Sed vnde? Ex ore Dõi, hæc, inquit, dicit Dõus. Sed quo modo? An sub spectabili specie ipsi exhibit? Nihil minus. An externa voce audiuit loquētē? at in medio turbæ nõ solū audisset, sed nec ipsius tūc vocē fuisset op?; cū vna Dõi & suffecisset, & pstitisset. An in sōno, imaginariaq; auditiōne pcepit? At vigilabat eū vniuerso cõtū. In se, igitur, in interiore mēte Dõim audiuit loquētē.

Eodem modo Deū loquentē audiuit Moyses, quãdo primum quidē cognouit mundi creationē; & quo modo idē mundus partim distinctus, partim etiam fuit ornatus. deinde plurima, quæ de primis humani generis authoribus, primisq; Patriarchis, literis consignauit, & posteritati tradidit. Eodem modo institutus Daniel, quãdo iniquum iudiciū reuocauit. Danie. 13. & castissimã Susannã à morte liberauit. Deniq; vt multa paucis concludam, familiarissim⁹ hic agendū mod⁹ fuit Deo, apud Prophetas, teste Tostato, qui etiã Tõ. 1. in Exod. q. 2. super cap. 11. putat *generalis regula.* loco haberi posse, vt intelligatur semper Scriptura loqui de Apparitione, siue Locutione Dei Intellectuali, quotiescunq; à Prophetis dicitur: *Hæc dicit Dõus.*

Admodum vero *conuenienter.* Deus quartum hoc Apparitionis & Locutionis genus admittit; siue eius ratio petatur ex Dei loquentis & apparentis; siue ex *hominum*, quibus loquitur & apparet, conditione; siue etiam ex *rebus* ipsis, de quibus aliquando homines, per Deum, instrui potuerunt, atque debuerunt.

12. *Deus* Spiritus est, & omnis corporis expers, quemadmodum norant omnes. & si quādoq; sub corporea conspicitur forma; & quādoque voces sensibiles edere percipitur; si quandoque per corporeas rerum species se insinuat; peregrinum quasi quid assumit, & aliquid alienum à se præstat. Tunc se, ut ita dicā, & suis utitur; quando sine hisce sensibilibus rebus sese hominum mentibus communicat, iisdem illabitur, iisdem quæ vult reuelat.
13. Et *hominum* non ea conditio est, ut nisi rebus corporeis interuentibus, mente percipere nō possint quidquam. Quamuis enim, dum mortale hoc corpus circumferunt, & propriis naturæ viribus agunt, diuinitus non adiuti, opera sensuum, & interiorum, & exteriorum, in rerum cognitionem veniant: nihil tamē prohibet, quin, si diuinitus iuuentur; etiam absque sensuum horum subsidio, de rebus diuinis instrui, & instruente se percipere valeant.
14. *Rerum* etiam quædam sunt, quæ sub sensum nō cadunt; quarum propriè simulachra, per quæ intellectu capiuntur, non sunt: de quibus tamen non vtiliter solum, verum etiam necessario homines instituantur. Quid vero prohibet de his ipsos à Deo instrui, pro rerū ipsarum condicione? absque simulachris, quæ vel visu, vel auditu accipiuntur, vel in imaginatione suas habent sedes.

CAPVT III.

Explicantur varia Intellectualis Apparitionis, siue Locutionis Dei, Diuisiones, & omnibus vna præfertur.

VARIÆ possunt dari Intellectualium Dei Apparitionum, siue Locutionum *Diuisiones*. Possunt enim distingui, vel ratione *obiectorum*, de quibus diuinitus mortales instruuntur: vel ratione *personarum*, quæ per se apparent, & loquuntur: vel ratione *temporis*, quo accidunt: vel ratione *modorum*, quibus vti contingit: vel ratione *hominum*, quibus fit Reuelatio: vel ratione *mediorum*, quorum est usus: vel denique *formæ* Apparitionis, siue Locutionis.

Obiectorum ratione non malè distinguuntur dupliciter. Nam vel hæc sunt talia, ad quæ alioquin naturalis ratio potest pertingere, quamuis hîc diuinitus reuelentur; *naturalia* dicere possumus: vel ingenij humani viribus sunt superiora; non malè dixerimus *transnaturalia*. Et vtraque, vel possunt esse rerum præsentium, vel præteritarum, vel futurarum. Cum enim eadem, quæ hîc reuelantur, materia sint

teria sint Prophetiæ; quemadmodum Prophetia ratione *obiectorum* distinguitur bifariam; ita Dei hæ Apparitiones atq; Locutiones.

Ratione *personarum*, quæ loquuntur, similiter bipartitè distinguuntur. Vel enim Deus immediatè, *per se*, hîc apparet, & loquitur: vel *Angeli*, in persona Dei. Vtrumq; fieri posse dubitat nemo. Vtrūq; fieri, factumq; esse, postea docebitur. Quamuis vero Angeli, & apparere, & loqui hîc aliquando inueniantur, Deus tamen bene dicitur apparere & loqui; quia Angeli Dei vices sustinent, & personā agunt, ut alias probatum est.

Si *Temporis*, in hisce Apparitionibus & Locutionibus, aliqua ratio habenda est, dicentur forte aliqua fieri in vigilia, aliæ in somno. Rursus, & melius, aliæ interdium, aliæ de nocte. quibusdam enim Deus in clara luce locutus est; quibusdam nocte: & aliis horum vigilantibus, aliis dormientibus.

Persona, quibus Deus hîc se, suaq; reuelat, *præcipue* sunt *duplices*: Prophetæ, scilicet & Sacerdotes. Hos idcirco distinguimus, quod non eandem Deus cum vtrisque feruet rationem. Præcipuas vero has esse dicimus, quod quamuis etiam aliis, rarius tamen, sua iis Deus reuelare solitus sit, in lege Veteri.

Modus, quo fiût, duplex est. Vel enim homo extra se quasi rapitur; vel sibi relinquitur. Hinc doctissimus Tostatus duplicè distinguit Intellectualem Apparitionem seu Locutionē, q. 2. super 9. c. 3. Reg. Quartus, inquit, *modus, quo Deus apparet & loquitur, est per immutationē intellectus; scilicet, quod Deus eleuet intellectum alicuius ad intelligendum aliquid supernaturaliter, quod aliter intelligere non poterat. Et istud fit dupliciter: aliquando cum ecstasi & raptu; sicut fuit in B. Paylo 2. Cor. 12. aliquando sine ecstasi; & sic fuit in Eliseo, & multis aliis Prophetis. ita Tostatus.*

Ratione *mediorum*, pro speciebus intellectualibus, quarū in Locutionibus his atq; Apparitionibus usus est, distingui possunt ipsæ. Neq; enim vna, sed duplex est harū specierum conditio. Quædā de nouo infunduntur, cum Reuelatio accidit: quædā prius habentur, sed nouum usum hîc accipiunt; per hoc, quod diuina virtute ad supernaturalem cognitionem eleuantur, & applicantur. vide Francisc. Suarez Tom. 3. in 3. par. D. Thom. Disp. 9. sect. 2.

Deniq; si *formæ* Apparitionis ratio habenda, potest distingui Intellectualis Reuelatio, ut alia sit, quæ sine concursu phantasmatum & phantasiæ perficitur: alia, quæ fit cum eorundem concursu. Hæc naturalior est, & modo homini magis accommodato fit: illa rarior; & ut loquitur Suarez, valde extraordinaria, nec accommodato ani-

mæ vnita corpori passibili, ideoq; ex singulari priuilegio conceditur tantum.

9. Apparitiones siue Locutiones Dei has Intellectuales, modis dictis, commode distingui, ex se clarum est. Exempla partiu omnium S. literæ suggerunt. In singulis nobis suffecerit subministraffe vnū. De rebus, ad quas naturali sua industria potuit homo peruenire, instructus Ahiis Propheta, 3. Reg. 14. quando cæcutiens intellexit esse vxorem Ieroboam, quæ pro vxore Ieroboam agnosci noluit. de *transnaturalibus* Elisæus, Nathan atque Moyfes. Elisæus quidem de *futuris*; quando Ioas Regi, 3. Re. 13. prædixit fore; vt hostem suū superet. Nathan de *presentibus*; quando dimissum significauit peccatum, delictum agnoscenti, Dauidi, 2. Reg. 12. Moyfes de *præteritis*; quando de conditione vniuersi, quam initio lib. Genes. descripsit, instructus est. Omnes vero hi in *vigilia* instituti sunt. In *somno* alios aliquot instructos esse non dubitabit, qui, quibusper somniū Deus sua reuelare soleat, velit repetere. Quibus autē in somno se exhibuit Deus & locutus est; iis nocte potuit fuisse locutus: quamuis id omnino necesse nō est. Quidquid sit, facile cognoscitur, si temporis ratio aliqua hic habenda, Locutionem siue Apparitionem Intellectualem, aliā dici posse *nocturnam*, aliam *diurnam*.

10. Sic sine Ecstasi Locutionē hanc accidere, ex iā dictis argumētis, si nō omnib⁹ certe plurib⁹ manifestū est. an quoq; in veteri lege Ecstasi aliqui passi, forte difficultatem habet. potuisse nemo negat: sed & de quibusdā videtur res certa. De Balaā id testatur Tosta. q. 400. in 13. c. Gen. de Ezechiēle D. Tho. q. 175. a. 1. in 22. adduct⁹ autoritate ipsiusmet Ezechielis, sic c. 8. loquentis: *Spiritus me eleuauit inter cælum & terram; & adduxit in Ierusalem in visione Dei.*

11. Nec errare facile dixerim eos, qui Adamū, primū parentē, in Ecstasi intellexisse volunt, quando à somno excitatus, mulierē quā coram se vidit, dixit *carne esse de carne sua, & os ex osibus suis*. Neq; enim idcirco de carne suā vocauit, *suisq; osibus*; quod eiu sūe essēt speciei illa cū suis, sed quia reuera de suis sciebat esse sumpta. quocirca o prime dixit: *vocabitur vir ago, quia de viro sumpta est*. Certe Ecstasi hic interuenisse. & soporem pro Ecstasi positum esse, haud infirmis rationibus ostendit Tostatus, q. 355. in 12. Genes.

12. Duplicium quoq; *personarum* meminerunt S. literæ. *Propheta* per se sibi ipsis dant testimonium. Omnium propemodū hęc vox: *Hæc dicit Dominus. Sacerdotibus* testimoniu dat partim Deus, qui per hos suam voluntatem vult populum intelligere, Malac. 2. partim populus & Reges;

Reges; qui in dubiis rebus de diuina voluntate per Sacerdotes instituebantur: Cum Prophetis coniungo genus *femininum*. ex hoc 7. Prophetissas afferunt Hebræi: Mariā sororē Moyfi, Deborah, Annā matrē Samuelis, Abigail, mulierē quę locuta est ad Ioab dicens: *Qui interrogant, interrogent in Abela*, Odolā vxorē Sallū, & vxorē Iſaie, de quibus vide Tostatū, in 1. Reg. T. 2. q. 12. suptr c. 25. Vtrū omnib⁹ his locutus sit Deus, Intellectualisq; ipsis Apparitio facta, dici facile non potest, de Odola vix dubium est. Vide 4. Reg. cap. 22.

Deniq; in his Reuelationibus nūc *novas species* esse cōmunicatas, 13. atq; nulla à *phantasmatis* subsidia interuenisse dubiū nō est. Et res potest doceri ex iis, quę de sciētia Christi infusa traduntur à Theol. ad q. 10. S. Tho. in 3. p. tum ēt ex maiestate atq; magnitudine rerum, quæ hīc sapius sunt reuelatæ: nunc vero priorum siue habitatum nouum vltim fuisse, atque phantasmata cum phantasia ad intellectionem concurrisse, tam est certum, quam quod certissimum.

Hęc de *diuisionibus* Intellectualis Apparitionis, & Locutionis breuiter. Vna nobis prosequenda est, & exactius discutienda: illa; quę ex modo sumpta est, tū quia receptior est, tū quia plus, quam aliæ habet difficultatis, tum ēt, q̄ ex hac, quid de aliis iudicandū, facile colligat.

CAPVT IV.

De Apparitione & Locutione Dei Intellectuali, quæ hominib⁹ in Ecstasi accidit.

AD Ecstasin duo videntur requiri, teste Tostato, 3. Reg. q. 1. 18. super c. 13. vnum est, vt res quædā homini diuinitus reuelentur: alterum, vt a suis operationibus cessent potentię sensitiuę. Si vel diuinitus nihil reuelatur: vel reuelatur quidē aliquid; potentię tamen sensitiuę suas operationes retineant, rapti non dicentur in Ecstasi homo. Hinc Dionys. Areopag. *Ecstasi* vocat *abstractionem mentis à corpore ad cælestia contemplanda*.

Vtrū vero simul vtrumq; concurrat; an vnum altero prius; & q̄ quo; difficulter dixeris. Verisimile est nunc mentē prius circa rē, quę obiicitur, occupari, ac vehementia cogitationis paulatim à corpore abstrahi: nunc prius abstrahi à corpore, & postmodum, totā meditationi diuinarū rerū tradi: nunc simul abstrahi, & simul occupari.

A corpore porro mēs, *abstrahi* non ita dicitur, quasi corpus ad tēpus relinquat; atq; alio loco sit ipsa, alio loco corp⁹; vt docere videtur Bodin⁹ l. 2. c. 4. de Dæmon. Non hæc Ecstasis esset, sed mors corporis: nec, nisi maximo miraculo, rursus corpori mēs cōiungeretur. Abstrahi dicitur, quia operationes quasdā sine villo corporis adminiculo exercet.

4. Itaq; naturalis mentis nostræ, seu intellectus, agendi modus in Ecstasi interturbatur. Postulat ille in sui subsidium, operam sensuum, partim exteriorum, partim interiorum: in Ecstasi hi nihil iuuant, nihil promouent: ipsum intellectum & mentem sibi relinquunt: hæc vero non minus, quam si extra corpus posita esset, operationes suas perficit.
5. Veruntamen ad Ecstasin hæc abstractio non sufficit. Possunt enim nihil ad intellectionem conferre sensus tam exteriores, quam interiores; & tamen nondum in Ecstasi constitutus dici homo; quæ admodum & nihil conferunt in altera illa intellectuali locutione, quam Ecstasice opposuimus. necesse præterea est, vt prorsus à suis functionibus vacent sensus; vt nullus sensus sit sensuum.
6. An animales quoq; operationes in Ecstasi conuiescunt? Conuiescere sentit Tostatus, in c. 3. li. 4. Reg. q. 12. At S. Thō. putat hoc ad Raptum siue Ecstasin nõ requiri. *Vires, inquit, anima vegetabilis nõ operatur ex intentione anime, sicut vires sensitiva. sed per modum nature: & ideo non requiritur ad Raptum ab iis abstractio, sicut à potentiis sensitiuis. per quarũ operationes minueretur intentio anime circa intellectuam cognitionẽ.* Ita in fol. ad 3. q. 175. a. 5. 22. & Suarez Tom. 2. disp. 29. sect. 2. Sed profecto si non prorsus, vt velle videtur Tostatus, tolluntur, vehementer infirmantur.
7. Porro propter hanc mētis abstractionem fit, vt homo in Ecstasi constitutus, dicatur nec prosperis rebus, quæ exterius afferuntur sensibus, affici; nec difficilibus, aut sensui contrariis cruciari: dicatur à mortuo non differre. Et profecto, si sensuum hiciudiciũ consulere velis, viuere non facile dixeris. Sed & ipsi, qui rapiuntur, cum ad se redeunt, ignorant, fuerintne in corpore, quo tẽpore rapti fuerunt, an extra corp^o: quemadmodũ & Apostolus raptus ad tertium cœlum, ignorabat, vtrum simul cum corpore raptus fuisset, an, sine corpore, mens sola.
8. Et quemadmodũ à mortuis non differre videntur, quãuis differant, rapti: ita nõ videntur differre à dormientibus, & somno captis, quamuis & ab his reuera differat. Hoc conuenire videntur, q̄ vtrobique sensuum quoddã sit ligamen: differre, quod in somno suę operationes relinquatur potentiis naturalibus, imo illę perficiantur: in Ecstasi hæc vehementer impediuntur: vt ob id nõ male doceat doctissimus Tostat^o, q. 400. in 13. c. Gen. quantũ ad hoc, somnũ esse vtilẽ, & ad corporũ facere cõseruationẽ, adeoq; intentũ esse à natura; Ecstasin officere corporibus, & cum natura quodã modo pugnare.
9. Quocirca fit, vt etiam hæc abstractio longe differat ab illa, in qua rapi

rapi videntur Magi atque malefici: quamuis cum illa quandam habeat similitudinem. Refert Tostatus, super 13. cap. Genes. q. 354. suo tempore fuisse lamiam, quæ affirmaret se varias terras peragratu-ram breuissimo tempore, si vellet. cumque eidem non crederetur, vt verbis fidem faceret, vnxisse se, & illicõ corruisse in terram, veluti mortuam; ita, vt ad motum ignem non senserit. postmodum ad se reuerfam narrasse mirabilia se vidisse, fecisse. Similia exẽpla plura habet Bodinus de Dæmonomachia lib. 2. cap. 5. Ab hac abstractio- ne, nostra differt. quoniam quamuis ibi sensibus exterioribus quidã quasi compedes inieci sint, & à suis functionibus ipsi impediã- tur; in interiores tamẽ (phantasiã loquor) maxima fiebat impressio. In Ecstasi nostra, & exteriores & interiores sensus sunt suspensi.

Hinc est, quod in Ecstasi mens, siue animus hominis, duo tan- 10. tum habeat officia: alterum est, quod det viuere, *in actu primo*, vt in scholis loquuntur: alterum, quod totus ad intellectus operationes attendat, & reliquarum potentiarum, ex Tostati sententia, nullam curam sustineat.

Hinc item est, vt secundum eundem, vnã tantum sit vitalis ope- 11. ratio in iis, qui Ecstasin patiuntur; illa scilicet, quæ partis est ratio- nalis, & intellectum complectitur atque voluntatem, cæteris om- nibus potentiis ab officio, functionibusque suspensis.

Et quia vitalis hæc in Ecstasi est operatio, non ipsã DEO tan- 12. tum tribuenda est. Mens verè eius principium est, & quidem actu- um principium intrinsecum. Quidquid hic DEI est, extrinsecum est, & ipse loquens siue illuminans: & lumen quo mentem illumi- nat: & res, quas menti obicit, & reuelat.

Totum igitur ligamen potentiarum sensibilium fit, vt alterum, 13. quod in Ecstasi diximus esse necessarium, felicius peragatur: hoc est, reuelationi rerum diuinarum mens atque intellectus, totus in- cumbat, iis totum se tradat. Quemadmodum enim vires naturales perficiuntur, dum animus tantum ipsis intentus, ab operationibus mentis vacat: (vt in dormientibus est clarum) ita perficitur intelle- ctus in suis, dum mens ab animalibus est libera.

Abstractus igitur ab aliis functionibus animus, aurem DEO lo- 14. quenti commodissimè præbet: loquentem in se, & sibi audit: audi- ta in memoriã recolligit, expendit, ruminat: & quo modo hæc vel sibi, vel aliis, pro DEI voluntate accommodare debeat, tanto meli- us intelligit; quanto in paucioribus occupatur.

Dum verò diuinis Locutionibus aures præbet, an quoque ad alia 15.

attendit? v.g. quid agat? quod intelligat? ubi agat? quomodo agat? Curiosius forsitan hæc quaruntur; veruntamen non frustra, propter sanctissimum Paulum; qui in Ecstasi raptus, ita diuinis rebus immerſus est; vt vtrum mens in corpore fuerit, an à corpore separata, ignorarit. Quid igitur ad hoc dicimus? quod plerumq; solis diuinis rebus incumbat animus. Potest nihilominus simul ad se, suosque actus attendere, si ita velit, & non nimium à DEO occupetur.

16. Vtrum quoque hanc abstractionem mentis, de qua loquimur, res, quæ à DEO reuelantur, postulent; an pro DEI solum voluntate, non rerum grauitate ipsa accidat, difficile est definire. Scimus quosdam, in Raptu, de rebus grauissimis esse instructos, quemadmodum se instructum significat Apostolus de iis, *quæ non licet homini loqui*: sed tamen res adeo graues non fuisse videntur, quas in Ecstasi se percepisse insinuat Ezechiel.

17. Quocirca hoc rectè videtur posse dici, *plerumque* pro DEI voluntate homines in Ecstasi rapti: qui cur id fieri velit iustas causas habere potest, quas si mortales coniectura consequi possunt, certò non possunt intelligere.

18. Deinde & illud rectè videtur dici, grauissima maximaq; mysteria admodum *conuenienter* in Ecstasi proponi, & intelligi. Cum enim mysteria hæc sub sensum nullum cadant, & solo intellectu percipiuntur; & à mente, siue solo diuino spiritu offerantur; conuenit, vt à mente sibi tantum relicta, & ab omnibus aliis functionibus expedita (quemadmodum est mens in Ecstasi posita) percipiantur.

19. Sed tamen, vt conuenienter hæc in Ecstasi reuelantur; ita *necesse* non est reuelentur in Ecstasi. Nullum est mysterium veræ sinceræque religionis, de quo mens à DEO instrui nequeat, & quod ipsa quoque non valeat percipere, quamuis etiam à functionibus sensibilibus abstracta non fuerit. Hoc quam verè dicatur; intelligitur, quando post resurrectionem illam communem mortuorum, mens nostra corpori vnita, DEO vno, trinoq; felicissimè perfruetur.

20. Quocirca non satis probatur, quod docet Tostatus, in 2. Paral. quæst. 18. in cap. 1. & quæst. 10. Resolutionum libri, Ecstasi propter *necessitatem tantum* accidere: tum videlicet, quando intellectui offertur res intelligenda talis, quam non possit percipere, nisi *totum se ad illam transferat, totum se in illa occupet*. Rursus, quod ibidem dicit, per Ecstasi non intelligi, *nisi clarè diuinam essentiam*. Rursus, paruos Prophetas non esse raptos in Ecstasi, quod DEVM *clarè non viderint*; magno raptos esse, *quod viderint*.

Quæ

Quæ igitur pro DEI voluntate hominibus in Ecstasi diuinitus innotescunt, illa *sic* innotescere velle ob duas præcipue causas DEVS videri potest. altera ex parte sumitur eorum, quibus hæc reuelantur; altera eorum, in quorum gratiam reuelantur. In illis prioribus Ecstasis attentionis est causa, quam DEVS maxime requirit in posterioribus his reuerentiæ; vt intelligant maxime sibi commendata esse oportere, quæ singulariori hoc modo DEVS ipsis per suos vult esse reuelata, & commendata.

CAPVT V.

De Apparitione siue Locutione DEI intellectuali facta sine Ecstasi, *quæ eius exactè ratio & conditio explicatur.*



X descriptione Apparitionis illius, & Locutionis, quæ in Ecstasi contingit, non est difficile intelligere conditionem eius, quæ fit *extra Ecstasi*. quocirca hic multum haud opus.

2. Duo in Ecstatica diximus esse necessaria: abstractionem mentis à functionibus externis; & occupationem eiusdem in rebus diuinitus reuelatis. Posterius quemadmodum non discernit intellectionem *hanc* ab Ecstatica; ita neque Locutionem siue Apparitionem: propterea, quod pro ratione intellectionis distinguatur Locutio & Apparitio Intellectualis: Prius distinguit.

3. Quia vero ex posteriori distinctio non petenda, fit, vt quando DEVS, citra Ecstasi, in hominum mentes se insinuat, & cordibus mortalium tantum loquitur, ita tota mens iis, quæ reuelantur, attendat; quemadmodum attendit tota, quando extra se homo rapit dicitur, & in Ecstasi constitutus, diuinis inhaeret.

4. Abstractione autem non ita differt; vt *hic* credi debeat corpus ipsam deferere, quod in Ecstatica illa fieri negauimus (quemadmodum ibi animus à corpore non auellitur; ita neque hic separatur) sed quod non necesse sit hæc functionibus vitalibus, maximeq; potentiarum sensitiuarum, destitui, quibus destituitur in Ecstatica.

5. Non *hic* suspenduntur actiones *potentiarum vitalium*, nutritiæ scilicet, & reliquarum, quæ nobis cum iis, quæ vegetantur, sunt communes, vt ob id non *hic*, quemadmodum in Ecstatica intellectione, homines pro mortuis habeantur. Verè viuunt, quemadmodum & ibi, verè etiam percipiuntur viuere, quod ibi non item.

Non

6. Non suspenduntur actiones *potentiarum sensitiuarum interiorum*: memoriæ intelligo, imaginationis, & sensus communis. Potest homo, dum in se loquentem DEVM audit, de diuinis rebus institui, secundum mentem: & suæ possunt his sensitiuis viribus, eodem tempore, esse operationes.
7. Non suspenduntur *exteriorum sensuum officia*. Qui DEVM interioris loquentem audit, & videt; potest exterius loquentem audire, & videre hominem. quid quod *hic* necesse sit hominem dolorem sentire, si, quod sensibus repugnet, ipsosque lædat, ipsi adhibeatur; quamuis etiam mens cum DEO occupatissima sit.
8. Sic necesse non est, *hic*, virium illarum, quas *Motiuas* Philosophi vocant, actiones suspendi. Quemadmodum sedere homo potest, & tacita mente DEI sermones percipere: ita potest inambulans, & iter cõficiens. Deniq; possunt & *Appetitiua*, vt dicitur, potetia suis officii fungi, DEO cum hominis mente occupato. Et hoc quidẽ de illo appetitu certum est, quem *Rationalem* dicimus; qui ita cum occupationibus mentis coheret, vt fructum semper ex illis aliquem percipiat: De alio autem, qui in *Irascibilem* diuiditur & *Concupiscibilem*, res non minus est certa: cum illius operationes sensum nunc externum, nunc internum sequantur, quem vtrumque cum hac Locutione atque Apparitione consistere posse diximus.
9. Veruntamen cum DEVM *extra Ecclasiin* homo loquentem audit, ipsiusque verba percipit; quædam etiam est abstractio, siue distractio, huic intellectioni propria. Qualis verò? Talis, qua mens nullum necessarium subsidium à corpore, siue corporeis operationibus accipit, ad ea, quæ diuinitus reuelantur, intelligenda.
10. Ad intellectionem hanc nihil iuuat vis imaginandi; nihil sensu exterioru, qualiũ qualiũ, exercitia. Omnis occupatio hinc mentis est: sola mentis est. videat oculus, quæ velit; audiat auris, quæ lubet; & monstra & simulachra omnis generis formet imaginatio: ad mentis operationem hinc nihil faciunt omnia.
11. Ne hoc mirum. Quando enim sensus siue exteriores, siue interiores intellectioni seruiunt; prima ipsorum est occupatio; postrema mentis & intellectus. ipsique rem, quam necesse est ad intellectum venire, quibusdam quasi, vt ita dicã, modis disponunt prius, atq; aptant; quam ad intellectus officinam admittatur. At in spirituali, siue Intellectuali DEI Locutione, primam impressionem DEVS facit in intellectum, & cum vnico intellectu occupatur tantum.
12. Quocirca intellectio hæc quodam modo contraria est nostræ natura-

naturali, atque vsitata, de qua plurima Physici. In naturali atq; vsitata, gradibus quibusdam ad ipsam venit. Incurrit v.g. primum res in sensus exteriores: Deinde species sui transmittit ad imaginationem; ex his intellectus, quem vocamus, *agens* alias abstrahit, & illi, qui *possibilis* dicitur, offert, sitque intellectio. In hac nostra Intellectuali non hi gradus. prima & vltima, atque tota, est intellectus occupatio.

Habet igitur se intellectio, siue auditio, qua DEVS hinc loquens 13. auditur, eo propemodum modo, ad potentias sensitiuas, quibus alioquin intellectioni seruire conuenit; quemadmodum ad easdem se habent potentia vegetatiua. Nam vt hæ operationes suas in humano corpore persequuntur, & à sensibus subsidij habent nihil: ita intellectus hinc suis insitit, absque vilo sensuum ministerio; quamuis cum intellectus atque vegetantium potentiarum functionibus sensuum simul operationes concurrant, vel concurrere possint.

Porro, quamuis, vt dictum est, cum hac intellectione possint 14. aliarum potentiarum exercitia consistere, dubium tamen non est, quin ipsarum vires languescant, & infirmentur. Quemadmodum pluribus intentus, minor est ad singula sensus; ita animus diuinarum rerum contemplationi inhærens, minus ad aliarum potentiarum opera attendit.

Et languescere verisimile est, omnium aliarum potentiarum vi- 15. res; minusque perfecte operationes suas exercere: sed tamen in primis illas, quas constat magis ex *anima intentione*, vt S. Thom. loquitur, *operari*. cuius generis sunt illæ sentientis animæ, non vegetantis. hæ non tam ex *anima intentione*; quam *officio natura* operationes suas exequentur.

CAPVT VI.

De variis personis, quibus DEVS secundum intellectum apparuit, & locutus est, sed præcipue duobus generibus.

DE potentia nobis hic quæstio non est; sed de facto. Non 1. quærimus, quibus DEVS secundum intellectum tantum, potuit se communicare, & apparere: sed quibus apparuit, & quibus cum egit, atque locutus est. Veruntamen, quia nec illud sine fructu quæri potest, hoc quoque loco, cum altero, expediendum est: breuissime, pro ratione instituti.

2. Quid igitur de potentia? Respondemus verbo: Nullum hominum genus esse, cui DEVS secundum intellectum apparere non potuerit: non potuerit loqui, & de diuinis rebus instruere. Nulla ex parte Dei hic est difficultas. nulla ex parte humani intellectus, qui loquentem audit atque instruitur. nulla ex parte rerum, de quibus à DEO humanus intellectus informatur.
3. DEO non minus difficile est, sapientem atque insipientem illuminare: senem proeclatæque ætatis, atque pueram aut iuuenem: virum atque mulierem: probum atque improbum. In ditione eius cuncta sunt posita, Esther. 13. Potens est, etiam de lapidibus excitare filios Abrahæ, Matth. 3. Omnipotens est sermo DEI, Sap. 8. Dixit & facta sunt; mandauit & creata sunt omnia, Psalm. 32. Etiam corda Regum in manu eius sunt, Prou. 21. Cui vult, ad cor loquitur.
4. Et quamuis intellectus omnium hominum non eadem vires: id tamen non tam ex intellectus, quam virium ipsi seruentium defectu accidit. At vt hic DEVM loquentem audiat, nullarum inferiorum potentiarum opera indiget DEVS; per se, intellectum accedit; per se sua communicat consilia.
5. Res quoque, de quibus DEVS homines, in hisce Apparitionibus, instruit; nullæ tales sunt, vt ipsorum ingenium superent, & ab ipso percipi nequeant; si modo DEVS suo auxilio deesse nolit; quemadmodum deest nunquam. Quid maius atque excellentius diuina essentia? quis verò intellectus, qui eius, per DEI gratiam, non capax?
6. Potest igitur DEVS omni hominum generi apparere: omnium corda ingredi: cum omnibus loqui. Possunt omnes DEVM loquentem audire. Quid quod & ex omni genere loquentem aliqui audierunt? sapientes & nulla sapientia clari? proeclatæ ætatis, & qui ætate sunt infirma? viri atque scæminæ? fideles atque infideles? Docemus rem certam subiectis exemplis.
7. Non parua eruditionis fuit Apostolus Paulus; eruditus, vt de se testatur, Act. 22. secus pedes Gamalielis, iuxta veritatem paternæ legis; & vt ad Gal. ca. 1. scribit, proficiens super omnes coætaneos suos: & quamuis imperitus sermone; sed tamen non scientia; vt loquitur, 2. Corinth. 11. & hic loquentem audiuit DEVM, que non licet homini loqui. Eundem loquentem audierunt plurimi Prophetarum, quorum aliqui arabant in iugis bouum duodecim; vt Elifæus: aliqui ruborum mora distringebant, vt Amos pastor, & rusticus: alij non melioris conditionis.
8. Proeclatæ ætatis fuerunt iam dicti. At loquentem DEVM audiuit quoque

quoque Daniel puer. Cum enim, vt dicitur, Daniel. 13. duceretur ad mortem Susanna, suscitauit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel, qui exclamans voce magna, Mundus, inquit, ego sum à sanguine huius &c. Danielem vincit infantia Ioannes Baptista; qui in vtero materno adhuc conclusus exultare præ gaudio nõ potuit, ad Virginis Matris aduentum, nisi loquentem in se DEVM prius audiisset. pro Ioanne sunt plurimi Patres, quos citat Suarez in 3. partem D. Thomæ Tom. 2. disp. 3. sect. 7.

Et probi, vt putamus, fuere omnes, quos iam retulimus, ætate atque sapientia distinctos. Pro improbis sit Balaam, filius Beor, ariolus, Num. 22. Dæmonum socius, iisque sacrificia offerens, quemadmodum docet Tostatus, Tom. 2. Num. q. 3. super c. 22.

Nec sexus rationem habuit DEVS, virorum mentibus sese exhibuit, iisque secreta sua reuelauit. Reuelauit quoque aliquibus de sexu sermone; ex quo superius, cum Hebræis, septem produximus, de quarum aliquibus (si non de omnibus) dubium non est, quin & ipse DEVM loquentem interius audierint. Omitto Sibyllas, quarum Erithræa carmen reliquit, cuius initiales literæ faciunt hanc sententiã: Iesus Christus Dei filius Saluator, crux. & cõcluditur hoc disticho:

Vnus & æternus DEVS, est seruator, & idem

CHRISTVS pro nobis passus, quem carmina signant.

Legi possunt hæc in Oratione Constantini Magni, ad Sancto- rum cõetum; quæ habetur apud Eusebium, post vitam Constantini.

Quid quod nec professionis, siue religionis rationem habuisse videatur DEVS? & non fidelibus tantum, verum etiam infidelibus apparuerit? locutus sit? Et hic nobis possunt fortè seruire Balaam, atque Erithræa Sibylla; vt nihil de aliis dicam, quarum testimonia citant Iustinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Augustinus, &c.

Conuenienter verò DEVS neminem hic excludit. Nã vel Apparitiones, atque Locutiones has voluit profuisse illis, quibus fiebant: vel non illis, sed aliis, quos per hos, quibus ipse loquebatur, voluit institui. Vtrobique conueniebat nulla haberetur ratio personæ; nulla integritatis, ætatis, sexus, conditionis, professionis. Cupit DEVS omnibus prodesse; omnes ad agnitionem veritatis venire; omnes saluos fieri. Nec certis hominibus indiget, dum per alios aliquos instruit. Qui per asinam, brutum animal, instruxit Balaam; per quoscunq; cuiuscunq; etiam sint cõditionis, potest instituere quoscunq; Ceterũ, quamuis varia hominum genera distinxerimus, quorum

mentibus DEVS se, atque sua obtulit: Omnia tamen ad *duas classes* reuocari posse, non incongrue, videntur. & in alia quidem *privati* constituentur; in alia *publici*. Priuatos dicimus, quibus se, suaq; DEVS, propter priuatum ipsorum bonum, exhibuit. Publicos, quibus propter bonum, vel publicum, vel certè aliorum. Quocirca hi diuinas Reuelationes idcirco accipiunt, vt easdem aliis significant; illi, quamuis aliis significare possint, hoc sine tamen à DEO iisdem non communicantur.

14. Et publici non *vnus* fuerunt generis omnes. Alij fuerunt *Sacerdotes*; alij *Prophetae*. Illi certo ritu atque consecratione, diuino cultui fuerunt deputati: hi à communi populo vix alio, quam sola prophetandi facultate, distincti. Veruntamen & hos Sacerdotes, etiam aliquando *Prophetas* vocari, quemadmodum & omnes priuatos homines, quibus DEVS loquitur, docet non malè Tostatus, in Exod. Tom. I. q. 16. super c. 4. & pluribus locis.

CAPVT VII.

De Locutione, siue Reuelatione DEI Intellectuali, Sacerdotibus in veteri Testamento facta.

- I. **M**AGNA Sacerdotum, in veteri Testamento, fuit *multitudo*: & si Iosepho, lib. 7. Antiq. cap. II. fides habenda, illa aliquando numerum excessit *centum, & viginti millium*. Hæc de tribu Leui fuit: & ab Aaron, per duos eius filios, Eleazarum & Ithamar, est propagata: à Dauide verò, cum iam templum esset ædificatum, in 24. classes distributa (I. Para. cap. 24.) & sedecim quidem constituebant filij Eleazar, octo verò filij Ithamar. Omnes hi ad diuina mysteria peragenda nati: quamuis illa, nisi consecrati, administrarent.
2. Vnus erat in horum numero, potestate, & autoritate omnibus maior; qui nunc *Pontifex*, nunc *Sacerdos magnus*, nunc *summus Sacerdos*, nunc *Sacerdos maximus*, nunc *Princeps Sacerdotum* dicebatur, quemadmodum notauit Tostatus, Tom. I. q. 26. in Matthæum. Hic, vt quædam communia cum aliis habuit; ita quædam propria: quemadmodum & hoc, quod ad *diuinum colloquium* admittebatur.
3. *Communia* ipsi, cum cæteris, fuerunt *quatuor*: quæ Tostatus colligit, in 18. cap. Num. que, 3. immolatio, scilicet, sacrificiorum; quæ fiebat, extra Tabernaculum, in altari holocaustorum: oblatio panum propositionis, super mensam; quæ fiebat in exteriori parte Taberna-

Tabernaculi, ad latus eius septentrionale: Exod. 26. compositio lucernarum, in candelabro; quæ in eadem Tabernaculi parte fiebat, ad latus meridianum, contra mensam propositionis: Exod. 26. & oblatio thymiamatis; quæ quotidie fiebat, in altari aureo; quod erat ante Sancta Sanctorum, Exod. 30. Quatuor his addimus oblationem vaccæ rufæ, Num. 19. & expiationem leproforum, Leuit. 13. & 14.

Proprium habuit, quod intraret in Sancta Sanctorum, ad aspergendum sanguinem hirici: quod quidem semel in anno fiebat, in die expiationis, quæ erat decima mensis Septembris: Leuit. 16. *Proprium* & illud, quod ipsi Deus loqueretur; per ipsum populo responsa daret.

Porro non vno, sed *duobus modis* ipsi Deus loquebatur. quandoq; *externa voce*; quemadmodum & plerumq; Moysi: quandoq; *voce interna*, quæ mente tantum concipiebatur, quemadmodum per sæpe Prophetis. De priori superius plura dicta sunt, lib. 2. De posteriori quatuor explicanda; hæc scilicet: An omnino his aliquando *Spiritualis*, siue *Intellectualis Locutio* facta. deinde, *Quo loco* facta. tertio, Quibus temporibus. quarto, *Quomodo* ad Deum audiendum ipsos comparatos esse oportebat.

Principio Locutionem diuinam, siue Reuelationem aliquando *ipfis facta esse* ex duobus videmur posse cõiire. Primum ex eo, quod in aliorum præsentia Dei voluntatem aliquando soli intellexerint, eandemque aliis *max* indicauerint: tum deinde ex eo, quod plerumque instituti sint per *Vrim & Thummim*, quod vt viua voce fieri potuit; ita & oratione, quæ mentis tantum aures pulsaret; quemadmodum viri docti tradunt, & nos insinuauimus lib. 2.

Locus præcipuus, vbi Sacerdotibus Deus loquebatur, erat Tabernaculum. Pulchre sane scilicet, hic & loquenti Deo, & ei, cui Deus loquebatur, & rei de qua sermo habebatur, conueniebat. facit huc, quod Exod. 25. dicitur: *Præcipiam, & loquar ad te, supra Propitiatorium, & de medio duorum Cherubim, qui erunt super arca Testimonij*. Hinc & Saul, consulturus Dominum per Ahiam Prophetam, I. Reg. 14. iussit applicari arcam, quæ erat in Tabernaculo.

Veruntamen non ita *determinatus* erat hic locus, quin & alio, consultus Deus, responsa daret; modo Ephod induti essent. Docet hoc Tostatus, quæst. 29. in I. Reg. 14. Atque idem (scribens super cap. 23. Exod. quæst. 28.) probat ex c. 23. Reg. I. vbi David, in Ceila constitutus (vbi nec arca, nec Tabernaculum erat) per Abiathar

Sacerdotem, diuinitus institutum, intellexit, sibi fugam capeffendam; si manus Saul velit effugere. Probat idem in septimo Iudicum, describens Ephod, quod Gedeon fecit, in quo fornicatus est omnis Israël.

9. Sic in Tabernaculo duplex potest distingui locus. Vnus ipsa Sancta Sanctorum: alter, alius quicumque ab hoc distinctus. Nam & in Sanctorum Sanctis, coram arca, Deum consultum esse, & responsa dedisse non male docet Tostatus, quaestione ii. super 14. primi Regum.
10. *Omni vero tempore consultus Deus responsa dabat: siue extra Tabernaculum consulerebatur; siue in Tabernaculo. sed tamen in Tabernaculo, nisi res vrgeret aliud, certis temporibus & rogabatur, & responsa dabat: iis scilicet, quibus Sacerdotes illud, pro consuetudine, ingrediebantur. Ingredebantur vero, vt notauit Iosephus, lib. 6. de bello Iudaico, cap. 6. non quotidie, sed sabbatis tantum, & calendis & diebus festis. Atque his ordinarie Deus consulebatur: his respondebat. in Sanctis autem Sanctorum semel in anno: quemadmodum & semel in anno, illa licebat ingredi, vt patet Leuitic. 16. Hebr. 9.*
11. *Preparatio Sacerdotum, ad diuinum responsum, necessaria; partim in munditia consistebat: partim in corporis afflictione: partim in mentis exercitio: partim in decenti lege, diuinitus prescripto habitu. Munditia externa erat. Ad afflictionem corporis pertinebat ieiunium: ad mentis exercitium oratio: ad habitum, praeter alias vestes, Ephod.*
12. *Externa, inquam, munditia requirebatur: lotio, videlicet, manuum atque pedum, in labio aeneo, quod ante altare holocaustorum constitutum erat. Hinc enim, vt necesse erat praemitti, antequam ad sacra ministeria accederent; ita antequam intrarent Tabernaculum, Deum consulturi. vide Tostatum Tom. 1. in Exodum, quaest. 20. super caput 28. & quaest. 9. super cap. 40.*
13. *Praeter hanc, suspicor necessariam fuisse aliam quandam munditiam: continentiam, scilicet, omnem, quae pollutione carnis potuit violari. Cum enim posterior hanc in se desiderari intelligeret Matthias, quidam Sacerdos, Christi tempore, in die expiationis Tabernaculum intrare ausus non fuit; quemadmodum, post Iosephum, habet Tostatus. 1. Paralipom. quaest. 16. super cap. 9. & Leuit. super cap. 21. quaest. 20.*
14. *Inferna munditia, & vitae integritas necessaria non erat, poterat hic ser-*

hic seruire populo, qui peruersis erat moribus. Sed tamen hac Deo gratam fuisse, & sacerdotibus conuenientissimam insinuat lotio exterior.

In oratione & Deo res, de qua consulebatur, proponebatur; & vt responsum daret, rogabatur. Patet id, primo Reg. 22. exemplo Dauidis. Vtrumque praestabant Sacerdotes. quamuis aliqui rem putent propositam abiis, qui responsa expectabant (vt notat Tostatus, quaest. 31. in 14. Cap. 1. Regum) responsum vero semper acceptum a Sacerdotibus.

Conuenienter vero oratio adhibebatur. quia a Deo hic beneficium & expectabatur, & accipiebatur: ad quod obtinendum, si quid promouet, promouet oratio: praesentissimum, ad Deum flectendum, & quiduis impetrandum praesidium.

Orationis ala ieiunium est. Citius ad caelos mens transuolat, quando ieiunio carnis petulantia frangitur. Neque enim pinguis, & plenus venter generat sensum tenuem, qui in oratione plurimum valet. Sed & ieiunij, per se, vires magnae, ad Deum nobis misericordiam benevolentiamque conciliandam.

Cum ieiunio coniungo abstinentiam a vino: quod prohibitum erat sacris operaturis, Leuit. 10. Vinum, loquitur Dominus Aaroni, & omne quod inebriare potest, non bibetis; tu, & filij tui, quando intrabis in Tabernaculum testimonij; ne moriamini. quia praecipit sempiternum est in generationibus vestras. Coniungo & continentiam actus coniugalis; quemadmodum probat Tostatus, Tom. 2. in Matthaeum q. 238. super c. 5. & confirmat. Capit. Connubia, 32. q. 2.

Ephod hic Sacerdotibus non quiuisset seruirebat; sed certus tantum; ille, scilicet, qui summo Sacerdoti fuit proprius: non alter, lineus, qui ad similitudinem Ephod Pontificis fuit factus: quo utebantur, non solum sacerdotes & Leuitae; verum etiam Laici, si quando diuino cultui, quouis modo, deferuiebant. De posteriori hoc intelligitur quod legitur, 1. Reg. 2. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, amictus Ephod lineo: & illud, cap. 22. Irruit in Sacerdotes, & trucidauit, in illa die, octoginta quinque viros, vestitos Ephod lineo: & illud, 2. Reg. 6. David amictus erat Ephod lineo. De priori illo, proprio Pontificis nos superius, li. 2. cum de Vrim & Thummim. Hic multo erat ille lineo praestantior: siquidem auro constabat, hyacintho, purpura, coccoque; bis tincto, & bysso retorta, opere polymito: lapidibus duobus onychinis, & in aliis, qui rationale ornabant. Vide Riberam, li. 3. de Sacerdotio, c. 10.

20. Ephod hoc non ornatus tantum causa utebantur Sacerdotes; verum etiam, ut ex ipso diuinum responsum haberent, assumebant. siquidem in ipso Vrim erant, & Thummim, per quæ de diuina voluntate certiores fiebant Sacerdotes: & sine quibus diuinum responsum frustra expectabatur, teste Tostato in 1. Regum. Hinc est, ut in Sacris literis, per Vrim & Thummim, responsa dicantur accepta, quæ per Sacerdotes habebantur. Exempli causa duo, vel tria loca afferimus. Numerorum 27. iubetur Iosue, successor Moysis, sicuti coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine. Deinde sequitur, *Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulat Dominum.* Vbi textus Hebræus habet, *Et interrogauit illi* (h. e. pro illo) *in iudicio Vrim, quasi dicat: cum aliquid erit agendum, Pontifex consulat Dominum per Vrim.* Chaldaeus ad idem alludit: *ut consulat, inquit, pro eo, in iudicio Illuminationis coram Domino.* Rursus, 1. Regum 28. dicitur: *consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas.* Vbi nos habemus *per Sacerdotes*, in Hebræo est, *per Vrim:* & LXX. legunt, *in manifestis, siue manifestantibus*, quod nomen Vrim significat. Rursus, Esdræ 2. sic legitur: *Hi quasi uerunt Scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt. & dixit Athersataiis, ut non comederent de Sanctis Sanctorum, donec surgeret Sacerdos doctus & perfectus.* In Hebræo habetur: *donec surgeret Sacerdos Leurun vel Thummim, id est, ad Vrim & Thummim;* quod LXX. uerunt, ad *Illuminationes & perfectiones.* Vide Riberam, lib. 3. cap. 12.

21. Hinc colligitur *extra* Tabernaculum Ephod huius usum fuisse; propterea, quod non solum in Tabernaculo, quemadmodum superius diximus, Thef. 8. verum etiam *extra* Tabernaculum constitutus Sacerdos, de diuino responso fieret certior.

22. Colligitur præterea, *fornicationem*, quam populus Israëliticus dicitur *commisisse in Ephodi* Iudicum capite 8. non illam esse, quod *extra* diuinum Tabernaculum illo sit usus, quemadmodum B. Aug. sensisse; quæst. 41. in lib. Iudicum testatur Gregorius de Valentia, in 22. D. Thomæ, disp. 6. de Idolo. quæst. 11. puncto 1. fol. 193. quoniam etiam *extra* Tabernaculum, sine crimine, usus erat Ephod: sed dicitur *fornicatus* populus; quia vel vere adorauit Ephod, tanquam Idolum, admiratus eius pulchritudinem, splendorem, & formam: (quoniam teste B. Augustino ibidem erat ex auro contextus, ita; ut erectus instar idoli staret) vel quia Ephod usus est in cultu falsorum Deorum, quemadmodum colligitur ex cap. 8. Iudicum,

CAPVT

CAPVT VIII.

De Locutione, siue Reuelatione Dei Intellectuali, Prophetis olim facta in veteri Testamento.

1. **PROPHETIS** Deum, per intellectus immutationem, locutum, & apparuisse, res doctorum virorum consensione est clarissima: & multo manifestior, quam quod, hoc modo, locutus sit summis illis, veteris legis; Sacerdotibus. His siquidem uideri potest sæpius locutus uia externa; uoce; Prophetis sæpius, aut semper, uoce interna; quæ mentis non corporis aures pulsaret, ut ob id, cum huius Apparitionis exemplum proferret Tostatus, non immerito Elifum, aliosque Prophetas produxerit, quemadmodum clarum est, lib. 1. cap. 2.

2. Magna est inter utramque Apparitionem siue Locutionem *affinitas*: magna quoque *differentia*. Affinitas fere in *rebus ipsis*, quæ reuelantur, cernitur *uig. intelligendi*; & *uita conditione*. *Differentia*, in *personarum qualitate*; *loco*, ubi *Reuelatio fit*; *dispositione*, quæ alia in hac est, alia in illa; modoque loquendi.

3. In *omnibus rebus* dubiis patebat Sacerdotibus accessus ad Deum, eiusque sententiam poterant expectare, non in difficilibus solum, & arduis; verum etiam facillioribus, quæ momenti multum non habebant. Et de *Omni*bus rebus diuinitus instituebantur Prophetæ. De magnis, difficilibusque dubium non est: pro paruis est primum Samuel, qui intellexit perditas asinas parentis Saul; & Saul eadem sollicitè querere, 2. Reg. 9. Deinde Abias Silonites, qui cæcutiens cognouit uxorem esse Ieroboam, quæ ad se mutato habitu ingrediebatur, 3. Reg. 14. De utroque docet Scriptura, quod in *quibusuis* negotiis ad eos populus confluxerit; de uerissimo responso, quod diuinitus illi accipiebant, certus.

4. *Uis intelligendi* etiam, apud utrosque eadem. Hoc nomen Intellectualis Locutionis insinuat. Vtrisque non per somnum, aut imaginationem; non per externam uocem hic Deus respondebat: nec sub spectabili forma se exhibebat: ad mentem tantum, interna uoce loquebatur.

5. Et quemadmodum necesse non erat, ut integra esset, & inculpata *uita* Sacerdotum, qui Deum loquentem audirent: ita necesse non erit, ut crimine vacaret Prophetæ. ut illi, ita hi corruptis moribus esse poterant. Hinc quidam à regno cælorum excluduntur,

Kkk

qui

qui prophetiæ dono claruerunt: illi scilicet, qui in extremo iudicio sic ad Deum: *Nonne in nomine tuo prophetauimus, & Daemonia eiecimus?* Matth. 6.

6. Differentia, quæ ex *personis* sumitur, fere præcipua est. Sacerdotes, quibus Deus loquebatur, de tribu *Leui* solum erant. Neque homines Deum consulebant; sed ex omnibus ille tantum, qui *Summus* dicebatur: at non vna tribus *Leui* Prophetas ministrabat. Ex quacunque tribu Deo placitum erat, eosdem ipse sibi deligebat. *Osee* fuit de tribu *Isachar*. *Ioël* de tribu *Ruben*. *Amos* de tribu *Sabulon*. *Micheas* de tribu *Ephraim*. *Nahum* & *Sophonias* de tribu *Simeon*. *Daniel* de tribu *Iuda*. *Ieremias* de tribu *Leui*, quemadmodum & *Ezechiel*.
7. Præterea nõ ex tribu solum *Leui* oportebat esse Sacerdotes, quibus Deus loquebatur: nec tantum in rebus diuinis bene instructos; oportebat quoque esse *Summos* Sacerdotes: oportebat sacris esse initiatos, & consecratione sacra, ad diuina ministeria destinatos; quis hæc in Prophetis requirat? De vno *Elisæo* legitur 3. Regum 19. quod vnctus sit, quamquam per hanc vnctionem non in Sacerdotum ordinem est ascitus.
8. Et vnus vno eodemque tempore erat Sacerdos; cui Deus loquebatur: quia non nisi vnus *Summus* Sacerdos: at non vnus vno eodemque tempore *Propheta*. Eodem tempore prophetarunt *Ieremias* atque *Ezechiel*: eodem *Ioël*, *Amos*, *Abdias*, *Jonas* & *Micheas*, &c.
9. Et quemadmodum necessarium non erat; vt Sacerdotes essent *Prophetae*; essent sacris initiati; essent in lege bene instituti: ita neque necesse erat, vt *virilis* essent sexus; cuius omnino oportebat esse Sacerdotes. In *Prophetarum* ordine possunt esse mulieres, quemadmodum fuisse dictum est, c. 3. Th. 10.
10. Et *Pueri* possunt esse *Prophetae*; veruntamen nõ Sacerdotes summi. *Puer* dicitur *Daniel*; quando spiritu *Prophetae* fuit instructus. Et *S. Ioannes Baptista* in vtero matris adhuc existens, si non verbis, certe rebus ipsis egit *Prophetam*, sibi que Deum locutum esse probauit: quemadmodum *Num. Tom. 1.* docet *Tostatus*, quæst. 39. super ca. 11.
11. *Aliis* quoque locis Deus apparebat & loquebatur *Prophetis*; aliis Sacerdotibus. Sacerdotibus plerumque in *Tabernaculo*, siue tēplo. Extra hæc loca rarius. *Prophetis* in *Tabernaculo* atque tēplo rarissime: frequentissime locis aliis: vbi occasio se offerebat, & iis suo spiritu Deus adesset.

Quocir-

Quocirca non probatur eorum sententia, qui *Septuaginta* illos *Prophetas* (qui *Num. 11. de Spiritu Moysi* dicuntur accepisse) docent Deum consuluisse, atque ob eodem responsa accepisse, vel intra *Sancta Sanctorum*, vel in *Tabernaculo*, quod *Moyse* seruebat, vel ex *Propitiatorio*, vel ex ostio *Sanctuarij*, quando illud nubes occupabat. Nullus ipsis certus locus fuit: vbiuis locorum Deum consulebant: vbiuis diuinum responsum capiebant. docet hoc *Tostatus*, q. 61. super. 11. *Num.*

De *Moyse* alia ratio fuit. Illi & *Sancta Sanctorum* patebant, & *Tabernaculum*, & *Propitiatorium*, & ostium *Sanctuarij*, & quiuis locus alius. Quid mirum? Non *Propheta* solum erat: erat quoque *Sacerdos*. *Aaron* & *Moyse*, inquit *Dauid* *Psalmo* nonagesimo octauo, in *Sacerdotibus eius*. Et quia *Propheta*, quiuis locus: quia *Sacerdos*, locus sacer. quamuis & singulari priuilegio illi *Sancta Sanctorum* patebant etiam præ summis *Sacerdotibus*, quoties illa ingredi vellet, & hoc *Tostatus* supra.

Præterea non necesse erat *Prophetas* ea *Preparatione* ad Deum loquentem audiendum accedere, quanta oportebat accedere *Sacerdotes*. Nullum ipsis ieiunium fuit suscipiendum; nulla oratio præmittenda; nullus singularis habitus assumendus; non manus prius aut pedes lauandi. Ratio in promptu est. quoniam sæpissime eos *Spiritus Domini*, nihil minus cogitantes, inuadebat, occupabat, de variis rebus instruebat.

Atque vt hæc necessaria non erant, quando *Deus* ipsos præueniebat: ita horum quædam vtiliter assumebantur, quando ipsi diuinum responsum expectaturi, *Deum* consulebant. Neque enim eodem modo semper *Deus* ad *Prophetas* sese habebat. Aliquando ipsos sua voce, & oratione præueniebat: aliquando rogatus prius, & præuentus respondebat. hinc, quia à *Sacerdotibus* non differebant, cum *Sacerdotibus* vtiliter ieiunium, atque orationem assumebant. vide *Tostatum* quæstione decimatertia in 3. cap. quarti *Regum*.

Sunt præ hac re clara in *Scripturis* exempla. Orationem cum ieiunio adhibuit *Ieremias* (cap. 42. *Ieremiæ*) quando post mortem *Bodolix*, nomine *Iudæorum*, qui in *Iudæa* post captiuitatem *Babyloniam* remanserant, ex Deo quæsiuit, vtrum in *Aegyptum* essent descensuri; quidque ipsis euenturum. Et *Daniel* tribus hebdomadibus panem desiderabile non comedit, & ab omnibus deliciis abstinuit,

Kkk 2

oratio-

oratione fuit intentus, quando capiebat intelligere captiuitatis Babylonice finem, vt habetur, cap. 9. & 10. Danielis.

17. Sed tamen Ephod Prophetarum nullus potuit induere, illam sci. qui proprius fuit summi Sacerdotis: alium, lineum illum, vt potuerunt sine crimine assumere cum laicis: ita sine crimine relinquere. quod hunc assumpserint aliquando (quauis aliquando habuerint) vix creditur: quod illum nunquam, certum.
18. *Modus loquendi Dei cum Prophetis*, plurimum differt ab eo, que obseruauit cum Sacerdotibus. Sacerdotibus loquebatur, vt ita dicam, per Ephod Vrim & Thummim: vnde & Ephod applicare iuebantur, si quando diuinam sententiam expeterent. At externa res nulla erat; cum qua, aut in qua, aut per quam Deum loquentem perciperent Prophetæ: in se loquentem tantum audiebant.
19. Rursus, non comparabatur mens Sacerdotum ad Deum audiendum: comparabatur aliquando Prophetarum. Elifæus enim responsurus, ex Dei sententia, tribus Regibus, penuria aquæ laborantibus. Psaltē prius audire voluit, qui animum eius ad se quasi reuocaret: atque deinde, vt Scriptura loquitur, *facta est super eum manus Domini*, Regibusq; respondit: 4. Reg. 13. Vide Tostat. q. 3. super c. 3. quarti Regum.
20. Præterea, Sacerdotes videntur plerumq; à Deo *mox* instituti, vt sua negotia ipsi proposuerunt: Prophetæ diutius aliquando diuinam sententiam expectarunt. Expectauit quatuor diebus Ieremias (cap. 42.) antequam ad quæstionem Iudeorum de descensu in Ægyptum, responsum à DEO acciperet. Et Daniel post trium hebdomadarum ieiunium, primum factus est certior de fine captiuitatis Babylonice.
21. Et Sacerdotes instituebantur, *postquam* difficultates suas, & res, quas cognoscere cupiebant, Deo proposuissent: siquidem post orationem à Deo factam instituebantur: Prophetæ aliquando diuinum responsum expectabant: aliquando etiam de variis rebus instituebantur, de quibus nulla præcessisset cogitatio. Expectabat diuinum responsum Elifæus & Ieremias. ille 4. Reg. 3. cū à Regibus Iuda, & Israël, & Amon interrogaretur de aqua: hic (Ierem. 42.) quando quarta die, postquam interrogatus, respondit Iudæis, num in Ægyptum ipsis descendendum. De rebus, quarum ne cogitationem prius habuissent, docebatur Samuel & Abias Silonitas. Siquidē Samuel vno die ante, quā ad se veniret Saul & de asinabus patris sui quæreret, id cognouit, 1. Reg. 9. & Abias quod ad se ingressura esset vxor Ieroboam, 4. Reg. 3. Idem frequentissime accidisse Elifæo inde clarum

clarum est; quod 4. Reg. 4. miratus dicatur, ad se venire Sunamitidem; & causam, cur venerit, prius à DEO non intellexerit.

Notat quoque Tostatus, q. 13. in 3. cap. 4. Regum, *tardius*, si secreto peterent; citius, si publicè, Prophetas diuinam sententiam accepisse: quemadmodum & tardius in aliis ipsorum desiderio satisfecit, si quid priuatim peteret; citius, si quid publicè. *Elias*, inquit, *suscitauit puerum mulieris Sareptana in occulto*: & *neceffe fuit ter orare, ter super puerum prius incumbere*. 1. Reg. 17. Petiuit idem, in occulto, à DEO pluuiam: & neceffe fuit se prius ad orationem reuerti. 3. Regum 18. Verum, quando coram populi multitudine copiosa, petiit ignem de cælo descendere super sacrificium; ad primam orationem ille descendit. 3. Regum 18. Idem ignis ad primam eius vocem descendit super quinquaginta viros, quos miserat Rex Ochozias, 4. Regum 1. Similia habet de Elifæo: qui mox voti factus est compos; quando petiit aquas sanari; 4. Reg. 2. multiplicari oleum, 4. Regum 4. mundari Naaman, 4. Reg. 5. quia scilicet publica hæc erant. at quando in secreto debuit sanare filium mulieris Sunamitidis; bis orabat, & per cœnaculum deambulat, 4. Reg. 4. Sic Daniel interrogatus publicè à Nabuchodonosor, mox somnium exponit, & interpretationem; Daniel. 2. at quando secreto inquitur tempus libertatis à captiuitate, quæ ipsos premebat, trium septimanarum fatigatur ieiunio. c. 10.

Causam huius addit Tostatus. *Citius*, inquit, *satisfit, si publicè quid rogent, aut petant: tum vt DEI potentia immotescat; ne tempore, ad res perficiendas; aut consilio, ad prudenter respondendum indigere videatur. tum etiam, vt ostenderet, quo loco suos ministros habeat; eo, scilicet, vt ipsorum votis satisfacere sit paratissimus, & promptissimus. Tardius vero, si quid priuatim rogent aut petant; vt, scilicet, hac ratione eos in officio contineat: & nullam occasionem superbiendi, sed de se humiliter sentiendi, præbeat.*

CAPVT IX.

De reuelatione, & Locutione DEI, Intellectuali, priuatis olim hominibus facta.



VI, quæ hæcenus de DEI Locutione spirituali Sacerdotibus & Prophetis facta, sunt dicta, probè perspexerit; facile intelliget, quæ ad priuatam illam, priuatis hominibus factam pertinent. Vix hæc ab illa differt alio, quā *fine*:

Kkk 3:

propter-

propterea, quod quæ in priuata reuelantur, in priuatum præcipuè, & proprium hominum bonum, quibus DEVS loquitur, cedant: quæ in publica, Prophetis, & Sacerdotibus, ad multorum commune, aut certè aliorum, commodum referantur.

2. Quocirca fit, vt illa ipsa Reuelatio, qua DEVS, vel Prophetis, vel Sacerdotibus, nunc rogatus, nunc vltro locutus est, *priuata* quodam modo dici possit; cū & fructum ex illa ij perceperint, quibus sua secreta DEVS reuelauit: & quæ alioquin est priuata, *publica* dici possit; eius, scilicet, voluntate, cui reuelatio facta est; si, quæ ipse à DEO didicit, in aliorum faciat peruenire notitiam.
3. Veruntamen quoniã non ex voluntate eorum, quibus DEVS loquitur; sed DEI, qui loquitur, Reuelationes has distinguimus: & aliud DEO in priuata (priuatum videlicet & proprium eius, cui DEVS loquitur, bonum) aliud in publica; (cõmune, inquam, aut aliorum bonum) propositum est, priuatam meritò à publica distinguimus.
4. Hęc autè ex *sine* differentia aliam suggerit; quæ ex *re, materia, atque obiecto* sumitur Locutionis diuinæ. Quoniam enim bonum proprium, & priuatum, in priuata, propositum est; hinc omnis sermo in hac est de iis rebus, quibus bonum hoc fouetur: In publica verò, quia commune atq; aliorum quæritur, illæ res ibidem tractantur, quæ illud possunt promouere.
5. Ad bonum autem cuiusq; *priuatum*, duplicis generis res pertinent: aliæ in cognitione consistunt, aliæ in operatione. Ad priores pertinet, v.g. creatio mundi, & quæ cum illa sunt coniuncta. Ad posteriores occupatio in vnius alicuius virtutis studio. De vtriusq; contingit priuatos homines institui.
6. At res, de quibus à DEO instruuntur Sacerdotes & Prophetæ, ad diuinum ferè omnes cultum pertinent & religionem: ad bellum cū hostibus suscipiendum: ad pacem ineundam: ad Rempub. gerendam, conseruandam, ornandam, &c. Quod si per hos priuata etiam quædam cognoscuntur, rarius id accidit, edq; fere sine, vt, qui Prophetas atque Sacerdotes consulunt, de veritate grauiorum rerum, de quibus sententiam dicunt, non ambigant.
7. Hoc ferè *discrimen* inter publicam priuatamque Locutionem. Sed tamen ita hanc ab illa distingui credimus; vt simul existimemus *conuenire* in pluribus, & maxime cum *illa*, quæ Prophetis solet fieri, quod in reliquo Capite breuissime ostenditur.
8. Conueniunt igitur primum; quod vt prophetica ad *certum genus* personarum restricta non fuit; ita neque hęc priuata. Nullum homi-

hominum, nullam ætatem, nullum sexum, ab hac excluderis. Potuit DEVS apparere, suaque reuelare gentibus, Iudæis: viris, fœminis: aduktis, iuuenibus: doctis, indoctis.

Conueniunt deinde *loco*. Neq; enim certus fuit definitusq; locus, vbi diuina oracula percipere, & DEVM loquentem audire oportebat. Quemadmodum vbique DEVS, ita vbique poterat loqui; vbique audiri; non sacris tantum & cultis locis, verum etiam profanis & incultis. Quid quod his fortè commodius, quam illis? probat hoc quod dicitur, Osee 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad eam. &c.*

Conueniunt quoque *tempore*. Vt prophetica ad certum tempus restricta non fuit; ita neque hęc priuata. quamuis hęc prophetica videatur anteuertisse, & vsum, post illam, apud multos retinuisse. Dubium non est, quin primis illis parentibus multa DEVS reuelauerit, de se, de suo, quod condiderat, opere, de mysteriis religionis, de rebus futuris &c. Dubium quoque nullum; quin postquam prophetæ in veteri lege desierunt (vt desisse dubium nullum) de magnis rebus instructi sint diuinitus multi.

Præterea, conueniunt, quod externis *rebus nullis* erat necesse, per quæ, siue coram quibus, DEVS homines erudiret, atque informaret: quemadmodum sacerdotibus assumendus Ephod; si DEVM sibi loquentem, & responsa dantem audire voluissent, clam se DEVS hęc, in mentem insinuabat, tam priuatorum hominum, quàm Prophetarum: clam loquebatur, audiebatur, intelligebatur.

Et *præparati* hęc, ferè, erant audientium animi: sicuti & tunc, apud Prophetas, quando à DEO non præueniebatur; sed ipsi diuinum responsum expectabant: præparati verò, si non iciunio, atque oratione; certè studio placendi DEO, diuinamque voluntatem exequendi.

Quid, quod in priuata nostra maior animi præparatio affuisse videtur? & apti magis ad DEVM audiendum plerumque fuerint, qui priuatim, vt ita dicam, cum DEO egerunt; quam plurimi, aut Sacerdotes, aut Prophetæ? Huius id argumentum est, quod integritas probitasque vitæ DEO occasionem præbuisse videatur, vt familiarius cum quibusdam ageret; & se suaque ipsis communicaret, qui iam se totos DEO, diuinisque obsequiis mancipassent.

Hinc est, quod Sanctorum, & DEI amicorum loco, etiã *nunc* habentur; quibus Deus Reuelationibus suis, Locutionibusq; diuinis adest. & quas olim factas scimus, vix aliis, quam sanctis hominibus factas cre-

etas credamus. Ad hos pertinere existimamus, quod dicitur: *Cum simplicibus sermocinatio eius*, Prouerb. 3. & illud, Ioan. 14. *Si quis diligio me, sermonem meum seruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniamus, & mansorem apud eum faciemus.*

15. Denique & hoc cum Prophetis, his, quibus priuata Reuelatio facta, commune videtur fuisse, quod à DEO aliquando fuerint *praenenti*: loquentemque in se prius audiuerint, quam, ut audire possent, precati sint, aut potuerint suspicari. Cum enim magni beneficii loco hæc diuina sermocinatio habeatur; & DEVS etiam non rogatus bene de se meritis sua beneficia offerre soleat; omnino quosdam de rebus magnis instituisse credi potest; qui tantum abest, ut diuinum colloquium expetierint, ut etiam se eodem indignos iudicarent.

CAPVT X.

Quo modo fiat Intellectualis DEI Reuelatio, Locutio siue Apparitio; & maxime, quomodo DEVS loquatur.

1. **M**ODVM, quo fiat DEI Intellectualis Reuelatio, siue Locutio, vix intelligunt, qui sensuum iudicium, in rebus omnibus, sequuntur: propterea, quod cum DEVM spiritum credant, & animam carere carnibus atque ossibus; nec in DEO linguam inueniant, quæ loquatur; nec in anima aures, quibus loquentis vox percipiatur.
2. Qui res ponderant mentis acumine, atque ratione; quamuis nec DEI linguam videant, nec animæ aures; DEVM tamen loqui animæ: & animam loquentem DEVM audire, alia quadam, altiori, ratione, quam qualis nobis cum brutis est communis, intelligunt. Quid enim, qui finxit aures, non audiet? Psal. 93.
3. Difficilis nihilominus est explicatu hic *modus*: tum, quod quamuis ratio sensuum iudicium superet, & plus, quam sensus, percipiat; ministerio tamen sensuum in sua operatione, ut plurimum, vtatur: tum etiam, quod inter viros ingenio atque doctrina excellentes, non ita conueniat, quoniam modo DEVS se suaque hominibus reuelet. Nos, quantum ingenio & industria assequimur, explicamus, & quomodo DEVS loquatur; & quomodo loquentem DEVM homines audiant: prius illud hoc Capite; posterius sequenti.
4. Ut igitur prius illud intelligatur, meminisse oportet *Locutionem* DEI, qua hominibus loquitur, aliquid habere, præter *simplicem* locutio-

tionem, qua alioqui Spiritus spiritibus loqui dicuntur. quoniam ita DEVS menti loquitur, ut simul lumen quoddam, quo mens quæ dicuntur facilius clariusque percipiat, afferat. Vnde & *Illuminatio* dicitur DEI locutio: & mens, quando DEI vocem percipit, non tantum loquentem DEVM audire; sed etiam ab eodem *illuminari*.

Neque enim *idem* est Illuminatio & Locutio. plus illud in sui ratione includit (quamuis etiam omnis, qui loquitur, lumen quoddam auditori attento dicatur afferre.) Quapropter fit, ut non omnes spiritus, qui loqui possunt, possint etiam alios illuminare. Loqui possunt pares paribus: inferiores superioribus: superiores quoque inferioribus: at *ordinarie* illuminare non possunt inferiores superiores, sed hi inferiores.

Ex *duobus* igitur Locutio DEI innotescit: communi scilicet ratione *Locutionis*, & propria conditione *Illuminationis*. Prius illud omnibus Spiritibus est commune; posterius DEO conuenit comparatione ad creaturas omnes rationales: & superioribus Spiritibus comparatione ad inferiores.

Et *rationem* Locutionis alij, atque alij, in alio, atque alio constituent. Nos cum S. Thoma, quæst. 106. art. 1. 1. part. per hoc Spiritum cum Spiritu, DEVM cum mente loqui existimamus; quod propria voluntate cogitationes, atque conceptus suos ordinet loquens ad illum, cui eisdem vult innotescere & perspectum esse (quamquam si propriè loquaris, Locutio non sit ipse voluntatis actus ordinantis conceptum ad alterum: sed magis ipse conceptus, ex imperio voluntatis, ordinatus ad alterum. Neque enim actio voluntatis, sed intellectus est Locutio.)

Sed & hic loquentis conceptus, præter hoc, quod Locutio etiam spiritum siue mentem, cui loqui contingit, ad audiendum excitat: non secus, atque in rebus corporeis, per locutionem externam, & res, quæ dicitur, in audientis notitiam peruenit, atque audiens ad audiendum prouocatur. Quemadmodum hic nullo alio opus est signo, quo auditor excitatur: ita in interna locutione nullo alio, præter conceptum ipsum.

Duo igitur officia conceptus loquentis, quasi, sustinet. alterum est, quod auditorem excitat: alterum, quod loquentis mentem aperit. prius illud auditorem quodammodo præparat ad audiendum: posterius præparatum instruit. Vtrumque actionem quandam importat. quemadmodum Caietanus docet, q. 171. a. 1. ad 1. in 22. qui etiam prius, in hac diuina Locutione (de qua noster sermo) vocat

diuinam inspirationem (melius dixeris, forsitā, excitationem) post-
 rius *diuinam reuelationem*.

10. Duobus his, *duo* ex parte audientis respondent: quæ quemad-
 modum illa actionem, ita hæc passionem important. priori actioni
 respondet, vt idem Caietanus vocat, *elevationis*, siue intentio ad perci-
 pienda diuina: posteriori *reuelatorum* perceptio: & quemadmodum
 prioribus illis Locutio; ita his Auditio perficitur. Verum de Audi-
 tione postea. Atque hæc de Locutione breuiter, alia ad scholas ma-
 gis pertinent.
11. *Illuminatio* Locutioni *lumen* quoddam addit; idque non in lo-
 quente, sed audiente: qui propter hoc & *illuminari* dicitur, & *illustrari*
 à loquente. Sed *quale hoc lumen*, quod audientis menti affertur? *Spe-*
cies est noua rei, quæ reuelatur? an ipsa veritatis, quam mens con-
 cipit, notitia? aut luminis naturalis, quod menti congenitum est,
 quoddam augmentum? aut præter hæc aliud quippiam? & quid
 illud?
12. Difficulus quid *horum* sit dixeris. Non erraueris, si horum nihil
 admiseris; maxime, si de illo illuminationis genere, quod ad Ange-
 los pertinet, loquaris.
13. Non necesse est, in *hoc noua species* intellectui alicuius spiritus
 conferantur ab eo, qui illuminare alium dicitur. Illuminant supe-
 riores Angeli illos, qui sunt ordinum inferiorum; & quidem de re-
 bus grauissimis: nec tamen rerum, de quibus illuminant, conferunt
species. quid quod nec conferre valeant?
14. Nec *notitiam* veritatis in audiente hinc efficit loquens Spiritus il-
 luminando. Notitia, qua res, de quibus inferior illuminatur, cog-
 noscuntur, non opus illuminantis, sed illuminati est Spiritus. ab
 ipso, quemadmodum omnes *immanentes*, vt vocamus, *actiones*; ita
 notitia, qua res diuinas percipit, producitur: ab illuminante solum,
 vt intelligere incipiat, adeoque intelligat excitatur.
15. Sic nec lumē hoc *naturalis luminis*, perfectionisque mentis quod-
 dam actuarium est. Illuminari mens optimè dici potest, atque adeo
 illuminatur sæpissimè; quando nulla ad priorem perfectionem sit
 accessio. Sed neque Spirituum, qui illuminare dicuntur, ex sunt
 vires, vt naturalem intellectus aliorum perfectionem augere va-
 leant.
16. *Modus* igitur illuminandi Angelorum in hoc consistit: quod
 quemadmodum doctor ostendens discipulo veritatem, à se cla-
 riori atque perfectiori modo cognitam, eamque ad captum di-
 scipuli

scipuli explicans, dicitur corroborare, atque illuminare discipuli
 intellectum, ad eandem veritatem recte intelligendam: ita Spiritus
 superior manifestans inferiori veritatem aliquam, à se clare cogni-
 tam, accommodatè ad sui ingenij vires, speciesque rerum, quas ha-
 bet, intellectum inferioris dicitur confortare, & illuminare.

Atque hic, quem exposuimus, illuminandi modus, Ange- 17.
 lis conuenit. Ex hoc quomodo *Deus*, vel nobis, vel etiam An-
 gelis, cum intellectus quadam illuminatione loqui dicendus est,
 intelligemus. Et hoc quidem modo *DEVM* illuminare posse;
 vt, scilicet, nec species rerum, quæ reuelantur, afferat, nec nouum
 aliquod lumen infundat, dubium nullum est. Quidni *DEVS* pos-
 sit, quod potest Angelus?

Sed & hoc modo loquitur quandoque *DEVS* hominibus. Hu- 18.
 ius illud argumentum est: quod non per se; sed per Angelos, a-
 liquando, loquatur. *Diuinas Reuelationes*, inquit Dionysius, capi-
 te quarto Coelest. Hierarch. *gloriosi Patres nostri adepti sunt per medi-*
as celestes virtutes. At verò Angeli, cum nec lumen externum men-
 ti valeant afferre: nec species communicare, aut notitiam veri-
 tatis in nobis efficere; non alio modo loqui, nosque illuminare di-
 cendus est *DEVS*, quàm quò sibi mutuo loquuntur, atque se illu-
 minant Angeli.

Præter hunc, quem diximus, alium illuminandi modum habet 19.
DEVS, *sibi proprium*, illo multò superiorem. hoc duplici ratione
 mentes hominum in diuinis rebus percipiendis iuuantur: &
 nunc quidem ex parte rerum, quæ intelliguntur: nunc verò
 ex parte potentia, siue virtutis, qua intelligunt. Ex parte re-
 rum; quia illarum *species*, atque simulachra diuinitus commu-
 nicantur. Ex parte potentia; quia ipsi *lumen* quoddam diuinitus
 additur.

Vtrumque præstare *solius Dei* est opus. Non ea vel Angelorum, 20.
 vel alicuius mortalium vis est, atque potestas; vt vel *species* rerum
 intelligendarum possit communicare; vel naturali mentis lu-
 mini, *diuinitus* aliquod superaddere. Docet hoc cum doctissimo
 Thoma doctissimo Cardinalis Caietanus, ad artic. 2. quæstione
 172. 22.

Vtrumque etiam aliquando fieri necesse est. Et de *speciebus* res est ex- 21.
 tra controuersiam. quia sæpissimè de diuinis transnaturalibusque re-
 bus diuinitus instituuntur mortales, quas, nisi ipsarum specie-
 bus atque simulachris intellectus prius informetur, impossibile

est capere. Et quia ad has, tanquam res ordinis altioris, percipiendas, naturale intellectus lumen nequaquam sufficit; oportet, ut superaddito quodam, & quod diuini ordinis sit ordinis, lumine iuuetur: ut hac ratione proportio quaedam sit inter res, quæ intelliguntur, atque intellectum, qui intelligit: & intellectus per lumen altioris ordinis, ad quendam, quasi, digniorem statum eleuetur; in quo constitutus, res altioris ordinis percipiat.

22. *Lumen* hoc non mentis quaedam permanens, atque *consistens est qualitas*; qualis, verbi gratia, est lumen gloriæ in beatis; quo, in cælo, diuinas Reuelationes percipiunt: aut fidei, in viatoribus; quo reuelatis à DEO, & per Ecclesiam propositis assentimur: sed veluti *quadam transiens passio*, qua mens, dum Reuelationibus diuinis inhæret, afficitur. ut, ob id, non incongrue, à S. Thoma, 22. quæ. 171. a. 2. comparetur cum lumine solis, aut ignis non illo, quod in ipsis consistit; sed, quod est in aëre: quod aëris quædam affectio est, moxque subtracto sole euanescit.

23. Quo fit, ut lumen hoc non *semper* iis, qui diuinas Reuelationes aliquando acceperunt, adsit. Tunc tantum adest, quando res ipsæ reuelantur: Quoniam, ut illæ accipiantur, communicatur: mox ubi Reuelatio cessat; cessat & ipsum lumen. Hinc non male Caietanus, *Lumen hoc*, inquit, *ex natura sua forma est habens modum passionis: quem admodum ex natura sua habent modum formæ permanentis lumen gloriæ atque fidei*. Addit ob id differre ab illis, non accidente, sed specie: præterea, si DEVS ipsum conseruaret in aliquo, non nisi per accidens permanere: cum secundum se, & ex se habeat conditionem formæ transeuntis. Ita Caietanus, in 22. q. 171. ar. 2.

24. *Specierum* verò, quarum in diuina hac Reuelatione est vsus, non eadem ratio est, quæ luminis. Non illæ cum lumine pereunt. manent cessante lumine. quo fit, ut quoque rerum reuelatarum recorderentur, quicunque diuinitus sunt instituti, quamuis lumine sint destituti. Et hæcenus de Locutione.

CAPVT XI.

Quomodo mente siue intelligentia contingat DEVM loquentem audire.

I.



X modo loquendi DEI haud difficulter intelligitur, qua ratione contingat *loquentem audire*. Reciproca enim sunt, loqui, & audire. Et quemadmodum, verbi causa, ex modo infundendi aquam in vas aliquod, facilis coniectura accipitur; quomodo vas aquam recipiat: ita

piat: ita ex modo Dei cogitationes suas atque conceptus communicantis, facile deprehenditur, quæ ratione eadem ab hominibus percipiuntur.

Sicuti ergo in Dei locutione sunt *duæ* quasi actiones: *vnæ*, quæ mentem ad audiendum excitat: & *altera*, quæ excitatæ diuinæ cogitationes, & oracula significantur: ita in Auditione, quæ locutioni respondet, duæ sunt passiones: quarum priori mens excitatur; posteriori excitata loquentem Deum audit. Atque ut illa prior actio, quædam est ad posteriorem præparatio: ita prior passio respectu posterioris quædam est dispositio: in eaque proprie Auditio; sicut in illa actione proprie consistit Locutio.

Auditio hæc à *visione*, vix alio quàm ratione, in vi intelligendi, differt. hoc, scilicet, quod *visio* sit absolutior cognitio: eadem vero dicitur auditio, quatenus ordinem dicit ad loquentem. Nam, quæ corpora per varios distinctosque sensus percipiunt; illa vnica intelligendi potestate mens nostra. Et quæ in corporibus distinctis diuersisque pro sensuum differentia fiunt operationibus, illa mens corpore altior eodē similiq; intellectus exercitio: ut ob id quamuis aliud in corporibus sit videre, aliud audire: intellectus tamen & audire, & videre, dici possit & debeat, quando res percipit, atque intelligit.

Intelligere vero, cum actio quædam sit; quod in omni actione est necessarium; rem siue subiectam *materiam*, in quam agat, requirit. Itaque & auditus ipsius mentis, non sine re, quæ audiri dicatur, perficietur.

Veruntamen res hæc, siue materia in his hominis actionibus longe aliter se habet, quam in Physicis. In Physicis totam actionem materia suscipit; atque in agens reagit *nihil*; quemadmodum v. g. fieri videmus, dum lapidem aliudue corpus mouet homo. In his ita agit mens, ut simul ipsa ab obiecto, siue materia, aliquid, quasi, patitur. Hinc Aristot. 3. de Anima, *Intelligere*, inquit, *est quoddam pati*.

Dupliciter vero intelligi potest *mens* atq; intellectus ab obiecto, siue re, quæ intelligitur, *pati*. Vno modo, ut ipsa res seipsa agat: altero, ut non tã seipsa, quam sui specie & imagine. Et seipsa quidem agat, si intellectui sit presens: sui specie atq; imagine, si ab intellectu ipsa interuallo aliquo distet. Cum, n. *agens & patiens debeant esse simul*, teste Arist. 7. Phys. c. 2. profecto si res siue obiectum, quæ in intellectu agere dicitur, nõ per se cū intellectu coniunctum est, oportet sui specie ad eundē transmittat atq; ita cū intellectu coniunctum actionem producat.

7. Species hæc, atque hæc simulachra rerum, nunc à rebus ipsis accipiuntur: nunc intellectui communicantur aliunde. Accipiuntur vi intellectus agentis; cōmunicantur diuinitus à Deo Opt. Max. Atq; hinc celebris illa scientiæ distinctio in infusam & acquisitam. Infusa diuinitus habetur ratione specierum, quæ conferuntur. Acquisita vi intellectus ex rebus ipsis species rerum abstrahentis.
8. *Duobus* vero modis se species habere possunt: vel per modum habitus, vel per modum actus. Priori modo adsunt intellectui, etiã ab omni operatione cessanti. Posteriori non nisi operanti. Atque hoc posteriori oportet se habeant, si intellectus Deum loquentem audire dici debeat.
9. Hinc iam manifestum est, *duobus modis accidere*, vt mortalibus loquatur Deus, & sacra sua mysteria reuelet. Vno, vt rerum quoque, quæ reuelantur, species cōmunicet: altero, vt nullas species communicet, sed eas, quæ intellectus agentis opera abstractæ, in mente cōsistunt, suis vñibus accommodet. Ibi species rerum nouæ creantur: hęc acquisitarum prius, nouus est vsus.
10. Vtrobique vero *illuminari* mens dicitur, siue loquentem Deum & sacra mysteria reuelantem audiat, per species de nouo productas: siue per propriarum, & priorum nouum vsus. quoniam, vt diximus, quamuis Spiritum Spiritui loqui mentetenus contingat, siue *illuminatione*: si tamen loquentem Deum audiat, necesse est lumine quodam illustretur.
11. Porro *illuminatione* hæc duobus modis accidit. Vel enim nullum lumen, per quod sententiam Dei intelligat, menti communicatur; sed eo modo à Deo illuminari dicitur, quo à præceptore discipulus (cuius intellectui vel lumen afferre dicitur, quãdo quæ ipse perspicit, ita discipulo ignoranti accommodate proponit, vt & illa eadem plene perspiciat) vel etiam lumine quodam mentē perfundit, quo ipsa illustrata reuelationum est capax. Hęc de Auditione breuiter.

CAPVT XII.

An in Dei Reuelatione, atq; Locutione Intellectuali Deus per se loquatur, an per alios.

12. **N**ON quærimus, Vtrum Deo Locutio tribui debeat, & Deus dicendus sit loqui, Deus à nobis audiri, quando diuina mysteria diuinitus intellectui reuelantur, atque ab eodem percipiuntur. Non hoc, inquam, quærimus, sed vtrum quæcun-

quæcunque in hac locutione accidunt, Deum *immediatum* authorem habeant; an quædam, vel omnia tribuenda sint Angelis.

Et nim qui quæ de aliis Dei Reuelationibus atque Apparitionibus à nobis sunt dicta, velit secum repetere, omnino in hanc descendet sententiam, vt omnia *Angelis* tribuat. propterea, quod Angelorum opera propemodum omnia perfecta sint, quæcunq; in iis tribuuntur Deo.

Et B. Dionysius, capite .4 de Cœlest. Hierarch. docet *diuinas visiones gloriosos Patres adeptos per medias cœlestes virtutes*. Hoc B. Thomas 22. quæstione 172. articulo secundo, ex eodem Dionysio, probat ratione, in Scholis omnium calculo approbata; scilicet, Deum *infima per media administrare*. Cum igitur Angeli sint medij inter Deum & homines; vt pote plus participant de perfectione bonitatis, quã homines; Illuminationes & Reuelationes diuinæ, à Deo, ad homines, per Angelos deferentur.

Veruntamen non *omnia* per Angelos fieri, quæ in hac Locutione accidunt, credi debet. Neq; etiam dicendum est, *solum* Deum esse authorem omnium. Quædam hęc *soli* Dei sunt opera: quædam quãdoq; ministerio *Angelorum* perficiuntur; quamuis eadem Deo tribuantur. Hęc vt cognoscantur, quæ in hac Locutione inueniuntur, inspicienda, & discutienda sunt.

Duo sunt illa præcipue: species, quæ rerum reuelatarum sunt imagines; & lumē, quo illustratus intellectus res ipsas cognoscit. Species *duplicis* sunt generis: vel n. de nouo conferuntur; vel prius habentur, sed in Dei Intellectuali Locutione nouum vsus accipiunt. Lumen item vel nouum aliquod supernaturale ad naturale & congenitum accedit; vel nullum accedit, sed naturale quadam loquentis industria iuuatur. Hęc ex præcedentibus duobus capitibus credimus esse clara. Nunc quid hęc Angeli? quid Deus?

Nouas species rerum, quæ reuelantur, *solum* Deus confert, non Angeli: non solum quia sunt diuiniore, & supernaturalis ordinis, & longe Angelorum vires superantes; verum etiam, quia formas rerum, *per se*, nullas ipsi in quacunque re efficere valent.

Eadem ratio de lumine est, quod de nouo intellectui, si quando Deum loquentem audire debet, communicatur. Non *Angelos*, sed *Deum* habet authorem. Nam & hoc ordinis est supernaturalis; & quamuis transiens, non permanens, vera tamen est forma atq; qualitas. Hęc igitur Deus *per se* efficit.

Angelo.

8. Angelorum vero in hac Dei Locutione duo possunt esse officia; quæ ipsi, quamuis Dei nomine, *per se* tamen exequantur, vt ob id & ipsi, & Deo vere possint tribui: alterum ipsas species respicit; alterum illuminationem, quæ intellectui audientis afferri dicitur.
9. Primum enim, si Locutio fiat, non nouarum specierum communicatione; sed habituarum *nouo vsu*, ipsa per eosdem fieri potest. Quamuis enim nouas producere non possint, possunt tamen habitis pro sua voluntate vti, quemadmodum & iis vti possunt, adeoque vtuntur quandoque Dæmones, quorum non superior est potestas.
10. Deinde si in Locutione nouum lumen non conferatur, sed ad modum *discipuli* discantis mens illustretur; non necesse est ad Deum auctorem confugiamus. Quemadmodum hac ratione verè, & *per se* loqui, atq; illuminare dicitur Magister, qui discipulum instruit; ita qui de diuinis rebus mentes mortalium illuminat Angelus: vt qui quocunque Magistro est superior.
11. Vtraque hæc *ferri possunt*, per Angelos; vtraque quoque *ferri* admodum est verisimile. Quæ enim Deus per res alias commode potest perficere; illa vt plerumque per eas perficiat, suavis eius providentia, quæ cuncta disponit & gubernat, postulat. Atque ob hæc causam & Dionysius, & post Dionysium S. Thomas, cum vniuerso propemodum Scholasticorum Doctorum collegio diuinas Reuelationes Angelis auctoribus tribuunt.
12. Quid vero, si *nouæ species* conferantur, & non *nouum lumen*: & illuminatio se habeat eo modo, quo Magistri erga discipulum? cui tribuenda? An partim Deo, partim Angelo? Vix crediderim nouas species sine nouo lumine conferri. Quod si quandoque conferuntur, vt Deo nouarum specierum productionem, ita quæ accidere dicitur, tribuerem Illuminationem: propterea quod harum specierum productio prima, sine ipsarum vsu, in quo Illuminatio hæc consistit, non perficiatur.
13. Quid si *nouum lumen* ad priores species accedat? & hæc nouo tantum suo vsu Deo loquenti hic seruiant? An & tunc tota Illuminatio Dei solius erit opus? Et hoc admodum est verisimile. quamuis & lumen hoc potentia à Deo potest esse concessum, & circa species occupari Angelus: quemadmodum lumen fidei mortalibus à Deo potest infundi; & res, quæ creduntur, ab aliis suggeri.
14. Ex dictis concluditur duas maxime Illuminationes siue Locutiones intellectuales Dei proprium esse opus. primo illam, qua & lumen nouum

nouum intellectui communicatur, & præterea nouæ species eidem afferuntur: Deinde eam, qua quamuis non nouæ species communicantur, nouo tamen mens illustratur lumine.

Veruntamen siue hic Dei opus admittamus, siue negemus, Deo & locutione, & Illuminatione, recte tribui extra controuersiam est. Ille loqui dicitur à Prophetis. nec male. Ille illuminare mentes mortalium. Et bene. quod quæ ratione fiat, quia satis explicatum superius, hic pluribus explicandum non est.

CAPVT XIII.

An loquenti Deo potuerunt, atq; debuerunt firmam fidem adhibere, & nullatenus de dictis eius dubitare, omnes qui loquentem aliquando audiuerunt.

INTER eos, quibus Deus locutus est, fuerunt Prophetæ, quemadmodum cap. 6. dictum est. Quibusdam ex illis aliqua significauit, quæ effectus suos sortita non sunt. Res hæc occasionem præbet inquirendi; *Certane fides dictis Dei semper sit adhibenda.*

Ex Prophetis autem, vt alios omittamus, duo nobis hic seruiunt. Alter fuit Isaias, qui missus ad Ezechiam Regem infirmum, ex Dei sententia, eidem significauit, disponeret suæ domui, fore, vt moriatur: & tamen mortuus ex illa infirmitate Ezechias non fuit. superuixit annis quindecim, 4. Reg. 20. Alter, Jonas, qui dicenti Deo credidit id, quod annunciauit; subuertendam, scilicet, ciuitatem Niniuem, post 40. dies: quæ tamen subuersa non fuit; & *malitiam*, vt Scriptura loquitur, *quam locutus fuerat Deus, vt faceret, non fecit.*

Auget difficultatem illud, quod non *per se* semper loquatur Deus: loquatur sæpe per suos Angelos, qui quædam ignorare possunt; atque ob id male de quibusdam mortales informare. Possunt quoque, quæ ipsi non ignorant, aliter, quam se habent, referre. quocirca quamuis Deo *per se* loquenti fides adhibenda; de Angelis tamen dubium esse possit, an & ipsis, si Dei personam sustineant, nobisque loquantur, semper credendum sit.

Ex duobus igitur pendet propositæ quæstionis solutio, quæ hoc capite breuiter sunt discutienda. Alterum est, An Deo *per se* loquenti sit credendum. Alterum, an credendum loquenti per Angelos.

Et de Deo res est omnium opinione certissima, *firmissimam ipsius*

dictis fidem adhibendam esse: nec posse sine grauissima ipsius iniuria in dubiū vocari, quæ ab ipso reuelatur. Huius assertionis duo sunt fundamenta æque certa. Alterū est, quod ignorare nihil possit; alterū, quod nec cuiquam possit imponere. Omnis enim deceptio, quæ ex alterius oratione proficiscitur, vel ex loquentis est ignorantia, quod nō omnia norit: vel ex eiusdem peruersa voluntate & malitia; quod quæ cognoscit vel cognoscit, aliis nolit innotescere. Quocirca si horū neutrum in Deum cadit, de dictis ipsius non licebit dubitare.

6. Et quidem Deum nihil latere; *nosse omnia, sciunt omnes. Domine, loquitur Elther, cap. 14. qui habes omnem scientiam. Numquid, inquit Iob, cap. 21. Deum docebit quisquam scientiam? Et Ecclesiasticus, cap. 23. Oculi Domini lucidiores sunt super solem; circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi. & cap. 42. Cognouit enim Dominus omnem scientiam. & Apost. ad Rom. 11. O altitudo, inquit, diuitiarum scientia & sapientia Dei, & ad Coloss. 1. In ipso sunt omnes thesauri scientia & sapientia Dei.*

7. Sic non minus certum est, nulli ipsum velle imponere, nolle mentiri. Hoc summa ipsius postulat bonitas. Hinc toties in Scriptura à veritate commendatur. *Dominator Dominus Deus (dicitur Exod. 34.) misericors & clemens, patiens & multa misericordia & verax. Et Num. 23. Nō est Deus, quasi homo, ut mentiatur. & Ioan. 3. Qui accepit eius testimoniū, signauit, quia Deus verax est. & Ioan. 8. Qui me misit, verax est. & ad Rom. 3. Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax. & ad Tit. 3. Vitam æternam promisit, qui non mentitur, Deus.*

8. Sed & pro utroque sunt clarissima testimonia Patrum. Pro ipsius scientia sequentia. Beatus Augustinus libro de fide ad Petrum, capite trigesimo tertio, *Firmissime, inquit, tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita & præsentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima: cui dicitur, Deus qui occultorum est cognitor, qui scis omnia antequam fiant.* Et Beatus Chrysostomus in Psalmum vigesimum nonū: *Quid, inquit, est occultum illi, cui patet omne secretum?* Beatus Ambrosius vero sic loquitur, in caput vndecimū Epist. ad Romanos: *Manifestum est solum Deum esse qui nouerit omnia cōsilia, & hunc vnum esse, qui nullius egeat.* Denique Beati Cyrilli hæc sunt verba libro secundo contra Iulianum. *Quod Dei cura vsque ad minima pertingat, docebit ipse, qui suum spiritum nouit Deus: Nonne, inquit, duo pasceres asse venundantur: & vnus ex illis non cadet super terram absq. patre vestro, qui est in cælis, &c.*

9. Pro bonitate vero, & quod mentiri nulla ratione possit, aut aliud, quam nouit dicere, non minus clara sunt Patrum testimonia.

Absur-

Absurdum est, inquit Athanasius, libro de Incarnatio. verbi, Deum in suis verbis mentiri. Chrysostomus homilia prima in Symbolum Apostolorum, Creditis, inquit; Deo omnipotenti: quia posse ipsius non potest inuenire non posse, tamen aliqua non potest, ut pote falli, fallere, mentiri. Cyrillus Alexandrinus libro secundo in Ioannem capite sexagesimo nono: Quis, inquit, verba eius accipit; qui de sursum venit, hic sapientia sua q. conclusum quoddam & certū signauit: non posse diuinam naturā mentiri. Ambrosius libro sexto Epistolarum, Epistola trigesima septima ad Chrematium, Quid est Deo, quærit, impossibile? Et respondet: Non quod virtuti arduum, sed quod naturæ eius contrarium. Impossibile est, inquit, ei mentiri. Impossibile istud, non infirmitatis est; sed virtutis & maiestatis. Deniq. B. August. li. 1. de Symbolo ad Catech. Deus omnipotens est, inquit, & cū sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest.

Sunt pro utroque fundamento firmæ rationes. Neque enim conuenit, ut qui prima summa, absolutaque veritas est, quidquam ignoret: & qui est summa bonitas, quidquam mali velit.

Ipsius quoque omnipotentia idem arguit. Quomodo quidquam potest ignorare, qui potest omnia? Et si mentiri posset, profecto dignus non esset, qui sit omnipotens. Nam, ut bene B. August. lib. de Symbolo ad Catechu. *Si mori Deus posset, non esset omnipotens: Si mentiri, si falli; si fallere, si iniquè agere; non esset omnipotens: quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus, qui esset omnipotens.* Ita Augustinus.

Denique si aut ignorare quidquam Deus posset, aut mortalibus per mendacium imponere: omnino necesse esset, fidem nostrā Christianamque religionem concidere, cum de fundamento religionis nostræ, Dei in quā verbo, certi esse nequeamus, & ut pote quod ab eo esset profectum, qui vel ignorare potuit quæ dixit: vel si id nō potuit, aliter de rebus, quam oportuit, potuit nos instruisse. Quid vero absurdius dici potest?

Constitutum igitur sit *infallibilem veritatem* continere, quæcunque mortalibus à Deo *immediate* reuelantur. An quoque idem de iis, quæ per *Angelos*, Dei ministros, traduntur, dicendum? Hoc plus habet difficultatis. Quod res est, sequentibus docemus.

Primum omnium *non tanta* Angelorum est, quam Dei scientia. Nihil potest ignorare Deus: Angeli multa possunt ignorare. Argumentum huius in promptu est: quia in Scripturis quedam interrogare dicuntur, de quib⁹ instrui desiderare videntur. Angelorū vox est illa, Isaia 63. *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? & illa, Psal. 23. Quis est iste Rex gloria?*

14. Et quidem *tria* sunt rerum genera, quæ ignorare possunt. In primo sunt mysteria gratiæ: in altero cogitationes cordium: in tertio futura contingentia, quæ sui certas definitasq; causas non habent. Postrema hæc cum nec in se, nec in suis causis cognoscantur certo, Angelorum scientiam fugiunt. Secundorū cognitio soli Deo passim in scriptura tribuit, cuius est mentes & corda hominū scrutari. Prima illa, quia à solius Dei pender volūtate, soli quoq; Deo sunt nota.
15. Rursum quemadmodum à Dei scientia plurimum deficiunt Angeli: ita quoq; à Dei *bonitate*. Neque enim natura sua sunt boni; sed Dei gratia, quo fit, vt quemadmodum plurima possint ignorare; ita si eisdem in seipsis, vt Dei gratia destitutos, confideres, possint aliis imponere; possint fallere; possint mentiri: quæ Deo conuenire nequaquam possint.
16. Duo igitur sunt, quæ ipsoꝝ orationē suspectam reddunt. alterum, quarundam rerum ignorantia: alterum, peruersa, quam possunt habere, voluntas.
17. Veruntamen non *omni tempore* vtriusq; huius ratio habenda est, in oratione Angelorum. Quoddam tempus, Dei gratia, consecuti sunt, in quo, quamuis quædam possint ignorare, & ignorent; non tamen mortalibus volent, aut valent imponere. Illud est, quod à tempore, quo diuina gratia confirmati sunt, ingressi fuerunt.
18. Hinc est, quod quæ aliquando, ob duas causas, de falsitate potuit esse suspecta oratio; nunc hoc solo nomine in suspicionem veniāt, quod nō omnia norint Angeli, & de his possint sermonem habere; atque ita ignorantes ignorantiam; errantes errorem, in audientiū animis generare. Sed tamen nec huius causa suspecta debet ipsoꝝ nobis esse oratio: quoniam cum gratia, atque gloria, ad quam translati sunt, etiam hoc obtinuerunt, & obtinent; vt certo affirmare non velint, nec possint; quod certo non perspiciunt & norunt.
19. Vt vt tamen hoc sit, nihil de veritate orationis possumus, aut debemus dubitare, quando *Dei partes* agunt, & vt de diuinis rebus nos erudiant, à Deo Opt. Max. mittuntur. Docent Theologi, & bene docent, Deum neq; *per se* fallere posse aut decipere, neq; *per alios*.
20. Atq; hoc non minus certū existimauero, quā prius illud, videlicet, quod *per se* nequeat decipere, aut in errorē inducere Deus. Quæ. n. Scriptura *simpliciter* asserit, *Deū semper vera loqui*; eadē Scriptura asserit, *Deū esse qui loquitur*: quāuis ēt per Angelum loquatur, aut hominem, vt ob id non minus certū sit, vera loqui; quando per ministros loquitur Angelos, vel homines, quam quando *per se* loquitur.

Hæc

Hæc causa est, quod eadem oratio nunc DEO tribuatur, nunc DEI ministris. Deus dicitur locutus, Exod. 3. Moyſi, de rubo; & tamen Actuum. 7. orationem hanc *Angelo* tribuit S. Stephanus. Sic omnes agnoscunt DEI vocem illam: *Ego sum Dominus DEVS tuus* &c. Exod. 20. & tamen Apostolus in *dispositione Angelorum* docet, datam esse legem, Actuum 7. Et Prophetæ erant, qui à populo Iudæorum audiebantur; & tamen communis omnium oratio fuit: *Hæc dicit Dominus*. quia, scilicet, ipse Dominus est, qui loquitur; quando per alium loquitur. vnde optimè Zacharias, Lucæ 1. *Locutus est Dominus per os sanctorum, qui à saculo sunt, Prophetarum eius*.

Adde dicis, quod non minus in Disputationem vocabuntur religionis nostræ mysteria, atque adeo religio ipsa; si constituatur, *per alios* nos posse decipi; quam si admittatur, *DEVM ipsum* posse mortalibus imponere: tum quod sæpe, *per suos*, DEVS homines de diuinis rebus instituat; tum, quod rarissimè atque difficulter admodum cognoscatur, quando vel, *immediatè*, ipse *per se*, vel *per ministros Angelos* instituat.

Quæ cum ita sint; cum neque *per se* loquens DEVS, possit mortalibus imponere, neque loquens *per Angelos*: cumque omnis DEI Intellectualis locutio, de qua præfens est sermo, vel ab ipso DEO fiat *per se*, vel ab *Angelis* DEI ministris, DEI que nomine; quemadmodum probatum est cap. 12. dubitare non licet, quin fidem dictis firmissimam adhibere debeant, quicumque loquentem DEVM, vel *per se*, vel *per Angelos*, audiunt. Atque hoc præfenti capite probatum volumus.

Neque nos hinc mouere debent, Isaias atque Ionas Prophetæ. Quamuis enim à DEO decepti videantur; reuera tamen decepti non sunt. quoniam, vt bene notauit Melchior Canus, de Locis Theolog. lib. 2. cap. 4. *comminatoria* fuerunt illæ DEI locutiones; quæ iuxta communem loquendi consuetudinem ita accipiuntur; vt tacita in ipsis semper conditio intelligatur; si nimirum, in quem comminatio fertur, non respiscat. iam verò respuerunt Ninivite atque Ezechias: quocirca in DEI, Prophetarumque oratione nulla

fuit falsitas, cum conditio interuenerit, effectumque orationis impediuerit.



*Quanam ex orationibus atque reuelationibus diuinis immutabilem DEI
contineant sententiam, & qua mutabilem.*



X iis, quæ præcedenti Cap. sunt dicta, haud difficul-
ter colligitur, duplicis generis esse, quæ diuinitus
mortalibus reuelantur: & alia quidem *absolutam* con-
tinere DEI sententiam, atque immutabilem; alia mu-
tabilem, atque *conditionatam*. hoc (quoniam ad præ-
sentem Disputationem pertinet) illa sunt distinguenda: Explican-
dum, quænam illa sint, quæ *absolutam* contineant; & quæ *conditiona-
tam* atque mutabilem.

2. Ex rerum autem differentia, huius definitio petenda: quarum, vt
non vna omnium conditio, ita non vna eademque ratione reue-
lantur omnes. Quæcunque igitur in DEI orationem cadunt, ho-
minibusque reuelantur; vel *præteriti* sunt temporis, vel *presentis*, vel
futuri. Præteriti temporis v.g. fuit creatio mundi, quam DEVS Moy-
si reuelauit: presentis forte postulatio pecuniæ, Giezi à Naaman;
quam intellexit Elisæus: futuri excidium Niniuitarum, atque plu-
rima religionis Christianæ mysteria, quæ Prophetis signifi-
cata fue-
runt. Non eadem horum omnium ratio, quocirca nec idem de om-
nibus, si quando reuelantur, faciendum iudicium.
 3. Si quæ *præteriti* sunt temporis, doceantur mortales; infallibilem
illa continent veritatem: neque de his, sine DEI iniuria dubitare
licebit. Nam nec illa ignorare potest DEVS; nec si reuelat, aliter,
quam acciderunt, potest reuelare: & res, cum factæ sunt, aliter se
nullo modo habere possunt.
 4. Eadem est ratio rerum, quæ eodem, *quo sunt*, tempore reuelan-
tur. Nam nec has potest ignorare DEVS: nec de his nos malè infor-
mare. Nec aliter se habere ipsæ possunt; propterea, quod, teste Ari-
stotele, *vnunquodque necesse sit esse, quando est*. Quocirca & hic absolutè
DEO dicenti necesse est credere.
 5. Narratio *futurarum* rerum duplex est: quædam *comminatoriæ*
continet sententiam: quædam *simpliciter*, quid futurum est, enun-
ciat. Ad priorem pertinent plurima, quæ olim Israëlítico popu-
lo, per Prophetas sunt dicta. Ad posteriorem multa, quæ iidem de
CHRISTO intellexerunt. posteriora hæc *simpliciter* credere debue-
runt futura, quicunque de his instruebantur: priora *sub conditione*,
vt diximus.
 6. Et posteriora, quibus *simpliciter* assentiri oportet, sunt plurima.
- Nos,

Nos, post Testatum, in 24. Numer. q. 9. Regulas aliquot, ex quibus
pleraque deprehenduntur, assignamus.

Prima sit. Quæcunque reuelantur euentura in *creaturis non ratio-
nalibus*, absolutam illa veritatem habent: modo tamen hic nulla ho-
minum ratio habeatur; nec per has, de hominibus vindicta sumi
credatur. Cum enim mutatio in DEI dictis, ex hominum merito
pendeat; profectò, vbi nulla merita (vt nulla in his irrationabili-
bus) nulla mutatio. quocirca, quæ de his prædicuntur, vt absolutè
sunt vera, ita absolutè creduntur. In horum genere est, quod San-
ctus Petrus dixit, 1. cap. 3. fore, *vt elementa omnia per ignem purgentur*:
& quod, 4. Reg. 21. *sol dicitur per decem lineas reuersurus in horologio Achaz.*

Alteræ est. Quotiescunque reuelantur aliqua, quæ ad *totius huius v-
niuersi*, vel emolumentum, vel detrimentum pertinent; illis sim-
pliciter assentiri oportet. Huc pertinent omnes prophetiæ de Chri-
sto; quibus vniuersum hominum genus dicitur liberaturus. Quæ
enim pro totius vniuersi bono, vel detrimento DEVS disponit; il-
la nullis hominum meritis, demeritisque interuenientibus mutan-
tur; propterea, quod vt omnium in vniuerso similia sint merita
non contingat. Quocirca, vt hæc prædicuntur, eueniunt: & iis ab-
solutè, rectè contingit fidem accomodare.

Sic, *Quæ de statu alterius*, quæ hanc sequitur, *vita* dicuntur, & re-
uelantur; talia sunt, vt mutari non possint. Et ob id his quoque, sine
conditione, creditur. Neque enim in statu illo sunt merita aut deme-
rita, propter quæ in hac vita, quæ futura prædixit DEVS, contingit
mutari. Atque hæc *tertia Regula* sint loco. Huius generis sunt, quæ de
damnatorum pœnis, bonorumque præmiis plurima sanctis homi-
nibus sunt reuelata.

Quarta Regula materiam præbent res, quæ *nec ad certam aliquam
personam pertinent, nec gentem*. Nam in his quoque meritorum, quæ mu-
tationis sunt causa, ratio haberi nequit. Huius generis sunt pleræque
propositiones, apud Prophetas, *indefinitæ*, vt in scholis vocantur:
quæ *vniuersalibus* æquivalent.

His adde *quintam*, quæ est; Quod etiam, quæ priuatis personis
reuelantur, sine villo *respectu ad ipsorum merita aut demerita*, immuta-
bilem contineant veritatem, & absolutè credantur. qualia sunt, quæ
de B. Virgine Matre, atque S. Ioanne Baptista, diuinitus illustratè
docuerunt, atque prædixerunt Prophetæ.

Ex dictis colligitur, quæ non *simpliciter*, sed *sub conditione*, suos effe-
ctus sortiuntur ex iis, quæ à DEO reuelantur: & de quorum euentibus
atque

atque effectis dubitare, sine crimine, contingit. Talia sunt, quæcunque ab hominum meritis pendent, vel demeritis. Sic DEI verbo non absolutam fidem, sine crimine, accommodauit Moyses; quando intellexit se non ingressurum terram promissionis, illam, quæ ultra Iordanem esset. dubitauit enim, vtrum præsentia sua merita DEVS attenderet: vnde ad preces etiam conuersus, ad eandem sibi, cum aliis, petiit aditum fieri. Verum, vbi absolutum DEI decretum cognouit, sententiæ DEI acquieuit. Sic sine crimine fuit Ioël, postquã intellexit diuinitus locustam, bruchum, & æruginem, terram Iudæ deuastaturos, & dubitauit, populumque ad ieiunium, & orationem hortatus est, Ioël. i. fuit inquam dubitans sine crimine: quia absolutum DEI ignorauit decretum. Et de excidio Niniuitarum, post dies 40. certus non fuit Ionas, quamuis diuino oraculo hoc esset edoctus: quia decretum DEI ab hominum meritis, demeritisque intelligebat pendere.

13. Porro horum duo genera possumus constituere. In aliis *bona promittuntur*; in aliis *malaventura prænunciatur*. Priora habent orationem, tam in Deo, quam Prophetis, *promissoriam*: posteriora in vtrisque *comminatoriam*. In priorum genere est hæc: *Si volueritis, & audieritis me, bona terra comedetis*, Isaïæ 1. In posteriori, quæ subiungitur: *Si ad iracundiam me prouocaueritis, gladius deuorabit vos*. Ibidem & illa, Jerem 18. *Repente loquar ad gentes & regnum, & destruan. &c.*
14. Rursus, vtraque vel ad singulares homines possunt pertinere, vel ad populum aliquem, aut gentem. Illius exemplum præbet Nabuchodonosor, cui dictum: *fenum, vt bos, comedes*. huius Niniuitarum, in quorum auribus hæc Ionæ vox insonuit: *adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur*.
15. Ad doctis, quod illa quoque, quæ ab hominum meritis pendere videntur, *absolutè* aliquando à DEO reuelantur: & ita reuelari prophetæ agnoscant; & ob id de his dubium animum nec habeant nec habere possint. Ita, vbi secundo à DEO admonitus Moyses, didicit sibi aditum ad promissam terram non patere; *absolutam DEI voluntatem intellexit, dictisque Domini acquieuit*. Sic Balaam *absolutam omnimodamque DEI voluntatem cognouit, de benedictione Israëlitarum, nec maledictionem iis posse nocere*. Vnde & subiunxit, Num. 23. *Non est DEVS quasi homo, vt mentiatur; nec, vt filius hominis, vt mutetur*. Idem Balaam intellexit *absolutam DEI esse voluntatem*, cap. 24. vt perdat Cinus; veniatque in manus Assur. hoc ipsius

ipsius testatur sequens oratio. *Si etiam, inquit, posueris iudicium tuum in petram, inde detrahebis.*

Veruntamen non omnes Prophetæ cognoscunt in similibus rebus, quæ ab hominum meritis pendent, *absolutam DEI voluntatem*: qui ob id quoque possunt & debent iudicium suum suspendere. Et qui cognoscunt; non *eodem* semper modo cognoscunt; sed alij alio atque alio.

Quidam hoc cognoscunt aliis; quam quæ Prophetæ, ex DEI sententia habent, & proferunt, verbis: quemadmodum cognouerunt Balaam, atq; Moyses. quidã illis ipsis, quib; futura bona, vel mala prædicuntur. Et priores non æqualiter illa accipiunt. Nam alij ex vnica reuelatione perfecte id colligunt, vt Moyses: qui postquam firmam contra se DEI sententiam intellexit; nunquã, vt in terram promissionis intrmitteretur, amplius rogauit. alij ex pluribus, vt Samuel: qui Regnum auferendum à Saul quidem audiuit; sed vltimam DEI sententiam, non, nisi post tertiam reuelationem, intellexit. quocirca quamuis ex DEI ore audisset, Regnum ab ipso auferendum; preces tamen pro Saul non intermisit, sed postquam audisset; *triumphantorem in Israël non flectendum penititudine; nec, vt hominem, penitentiam agere*; nec dum tamen ab oratione destitit: imo cum oratione coniunxit lachrymas; Saul Regem obnixè rogans regno feruari. Tandem, postquam à DEO est reprehensus; atq; vt pro Saul, Dauid in Regem vngeret, admonitus, absolutum DEI obseruauit decretum.

CAPVT XV.

An qui DEVM loquentem sibi audire visi sunt; non solum firmam fidem dictis ipsius adhibuerunt; sed etiam certò cognouerunt DEVM esse, qui ipsis loqueretur.

DVBIVM non est, quin quæ à DEO, siue *per se*, siue *per ministros eius Angelos*, reuelantur, omnem fidem mereantur. demonstratum est hoc cap. præcedenti. Dubium autem esse potest, vtrum semper quæ DEVM reuelasse creditum est; *semper DEVS reuelauerit*; & DEVM reuelasse, *cognouerint illi*, quibus reuelatio facta. Et quia priora illa in controuersiam vocantur, nisi posterius hoc constituatur, omnino ostendendum est, vtrum etiam quicumque loquentem aliquando DEVM audiuerunt, *certò cognouerint DEVM esse*, qui sibi loqueretur.

Difficultatem hanc illud parit, quod illudi hominibus possit; & possint quidam putare se à DEO edoctos esse; quibus vel mali An-

geli imposuerunt, vel suus priuatus propriusque spiritus quædam suggestit, non solum diuinis eloquiis non conformia; verum etiam ipsi profus contraria. Exemplis doceri potest, nouum non esse, quod vel nos nobis, nescio quæ persuadcamus; vel à malignis spiritibus decipiamur. Etiam sacra Scripturæ docent Prophetas quosdã deceptos esse, falsa docuisse, & sua sônia, pro diuinis oraculis pposuisse.

3. Sed tamen quotiescunque *manifesta* Reuelatio mortalibus, qualibus qualibus, facta est; *non minus* potuerunt, & debuerunt de dictorum, quam *dicentis* veritate esse certi. hoc est, non solum intellexerunt *certissima* esse, quæ dicerentur, verum etiam cognouerunt *certissime*, DEVM esse, qui sibi loqueretur.
4. Atque hoc omnino necessarium est constituamus, nisi omnem DEI verbo authoritatem abrogare velimus; & vniuersa Religionis nostræ mysteria in dubium vocare. Quomodo enim vel de DEI verbo, vel mysteriorum religionis veritate certò constabit; si, quod hæc à Deo habeantur, certò affirmari nequeat? & quomodo hæc à Deo haberi certò affirmabitur; si quando hæc reuelantur, non certò constat Deum esse, qui reuelat?
5. Ex certissima igitur persuasione, quam de Verbi DEI authoritate, deque mysteriorum religionis nostræ veritate habemus, omnino, optimèque concluditur; non potuisse eos, qui per DEVM docentur, & DEVM loquentem audiunt, vlllo modo dubitare, quia Deus esset, qui ipsis loqueretur.
6. Hinc Prophetæ, quibus DEVS locutus est, tam constanter, & DEVM sibi locutum esse, & DEVM se audiuisse testantur. In veritate, inquit Hieremias, cap. 28. *misit me Dominus ad vos; vt loquerer in aures vestras omnia verba hæc.* Hinc iidem idcirco de veritate dictorum non dubitarunt; quod certissimi essent DEVM fuisse, qui ipsis esset locutus. Hinc iidem, postquam DEVM loquentem audiuisent, mox ad DEI mandata exequenda promptissimi fuerunt; & pro veritate dictorum se & morti exposuerunt, & mille pericula adierunt.
7. Quocirca mirum non censet Beatus Thomas, 22. quæst. 171. artic. 5. quod Abraham admonitus à DEO, in visione prophetica, mox se accinxerit ad filium, quem vnicum habebat, DEO immolandum. quia scilicet, non dubitabat, fuisse Deum, à quo mandata acceperat. Si vel minimum dubium, de veritate DEI loquentis habuisset, profectò rem tam arduam, tam insolentem, tam, vt videtur, barbaram, ad primam loquentis vocem, aggressus non fuisset.
8. Itaque non minus certi sunt Prophetæ, atque omnes, quibus DEVS

DEVS loquitur, hac spirituali, de qua nobis sermo est, locutione; nõ minus, inquam, certi sunt, & cognoscunt Deum esse, qui ipsis diuina mytheria reuelat; quam certi sumus, atque videmus nos *prima scientiarum principia*, vt vocamus, per lumen naturale. Et quemadmodum ex iisdem nos certissimè conclusiones; ita illi ex certitudine reuelantis DEI certitudinem reuelatorum à DEO colligunt. Notauit hoc, & bene, Caietanus ad ar. 5. q. 151. 22. S. Thomæ.

Veruntamen *hanc certitudinem*, de DEO, sibi loquente, illos habuisse credendum est, qui per *expressam* Reuelationem diuinitus sunt instituti: non autem eos, qui se nescio, quos, diuinos instinctus in se quandoque; obseruare existimant. quemadmodum hi de dictorum veritate; ita de dicentis authoritate dubitare possunt, & debent.

Duobus igitur modis, vt bene obseruauit B. Augustinus, lib. 2. super Genes. cap. 15. contingit aliquos à DEO instrui: nempe aut per *expressam* reuelationem, aut per *instinctum* quendam, quem interdum, etiam nescientes, humanæ mentes patiuntur. In priori *illam*, quam astruximus, ponimus *certitudinem*. In posteriori falli contingit quandoque Prophetas, teste Gregor. homil. 1. in Ezechielem: quando videlicet, *diuinus* non est, quem ipsi credunt *diuinum esse instinctum*.

CAPVT XVI.

Ex quibus indiciis, & argumentis colligatur, vel deprehendatur DEVM esse qui loquitur; quando diuina Reuelationes accipiuntur.

RITA superius, Cap. 6. astruximus esse hominum genera; quibus DEVS aliquando locutus est: Prophetas, Sacerdotes, priuatos homines. Omnes de diuinis Reuelationibus fuisse *certos* certum est; An *isdem*, omnes, *signis* atque argumentis moti, difficultatem habet *aliquam*: sed *maximam*, ostendere, *quenam illa signa*, atque argumenta fuerint, quibus omnino persuasi fuerunt Deum esse, qui ipsis loqueretur. Vtrumque hoc Capite inquiramus.

Principio igitur, non omnes *isdem argumentis* indignisse; & vfi videntur. Alia potuerunt sufficere Sacerdotibus; alia postulare priuati homines, & Prophetæ. Ratio huius ex *diuina promissione* accipitur; quæ non his, sed illis facta. *Sacerdotibus*, vbi, & quomodo, diuina responsa acciperent, ratio erat præscripta; quemadmodum superius, Cap. 7. demonstratum est: hac caruerunt Prophetæ, & priuati homines.

3. Quocirca, si quam DEVS præscripisset rationem DEVM confu-
lendi, Sacerdotes obseruarent, & ad interrogata responsum accipe-
rent; non potuerunt dubitare Deum esse, qui loqueretur, & respon-
sam daret: propterea, quod *fidelis sit Deus* in verbis suis; & non, ut ho-
mo, *mentiatur atque fallat*.
4. Neque verendum erat, ne quemadmodum se in Angelum lucis
Dæmon transformare potest; ita hîc sese ingerat; DEVM anteuertat;
sua, pro DEI verbo, consilia atque verutias offerat. Diuina id
prouidentia nullo modo permittit: veluti nec multa alia, quæ, libro
de Magia, fufius persequitur noster Pererius.
5. Cæterum de *Prophetis, atque priuatis* hominibus difficile est con-
stituere, unde hi *certo* deprehendant DEI loquentis vocem. Quid
enim? An ex *forma*, qua loquentem conspexerunt? an ex *rerum*, quæ
dicerentur, *grauitate*, atque maiestate? an ex *sine*, qui in oratione pro-
positus visus est bonus? an ex *confessione* loquentis DEI? an ex *modo*,
quo loquentem audiendo, affecti fuerunt? an ex *certo*, rerum di-
ctarum, vel aliarum aliquarum, *euentu*? an ex certo definitoque lo-
co? an ex animi *preparatione* eorum, quibus reuelationes fiunt? an
ex *nouarum specierum* collatione, ingenio hominis facta? an *nouo lu-
mine* allato?
6. *Formam* DEVM prodidisse dici non debet. Quoniam nec sub for-
ma semper intellectui exhibitus est: & si quando est exhibitus; illa
potius creaturam, ut videtur, quam creatorem expressit. Quam et-
iam DEI formam fingemus?
7. Nec ex *maiestate*, atque grauitate rerum, quæ in sermonem ve-
niebant, deprehendi potuit DEVS. Nam quemadmodum de gra-
uissimis altissimisque rebus Prophetas, aliosque instruxit; ita de le-
uibus: de asinis, verbi causa, perditis. 1. Reg. 9. Sic quemadmodum
Nequam spiritus de rebus leuibus; ita de grauissimis Christianæ
religionis mysteriis, possunt sermonem instituire. Neque enim hæc
ignorant. Nequam.
8. Bonus quoque; *finis*, qui in oratione propositus videtur, non pro-
dit DEI esse, siue ex DEI ore proficisci, orationem, quæ percipitur.
A bonis Angelis, etiam DEI personam non sustinentibus hic inten-
di potest. Potest & à Dæmonibus res sub specie boni proponi. Quid
quod à DEO quædam aliquando proposita sint; quæ tantum abest,
ut speciem boni habere viderentur; ut potius iura videri potuerint
violare naturæ? quemadmodum illud Gen. 22. quod pater iubetur
immolare filium.

Quod

Quod vero Deus semper *confessus* fuerit se esse, qui loqueretur, 9.
nec quisquam facile dixerit: nec quisquam facile sibi aliisque per-
suaserit. Neque nos, quando alicui loquimur, nos esse, qui loqui-
mur, significamus. Sed & Angelus tenebrarum, si se in lucis Ange-
lum potest transformare, adeoque Deum simulare; cur, si quando
loquitur, non posset se Deum esse asserere?

Modus, quo oratione affecti fuerunt, qui Deum loquentem au- 10.
diuerunt, forte hîc Deum prodidit. Sed quis hic *modus*? quis ipsū
explicauerit? Dubium etiam, an eundem in hominum animis non
possint excitare Dæmones. Neque enim parua ipsorum est, non in
hominum solum corpora; verum etiam animos, vis & potestas:
quamuis in corpora maior.

Certus rerum dictarum *euentus*, etsi aliquod, non tamen certum 11.
facit argumentum, quod Deum prodat. Potest quoque Dæmon
hominum mentibus aliqua suggerere; atque illa ipsa vi virtuteque
sua effecta dare. Idem iudicium est de aliarum rerum euentu; quæ
pro dicentis confirmatione afferri possunt.

Locus certus atque definitus multum valet apud Sacerdotes, qui 12.
bus diuinæ reuelationes in templo, atque coram Tabernaculo fie-
bant. At Prophetis certus locus non fuit: non fuit certus homini-
bus priuatis; nunc inter parietes priuatos, nunc in locis desertis,
nunc in media hominum turba Spiritus Domini hos inuadebat, &
de diuinis rebus instruebat.

Et in Sacerdotibus etiam multum iuuabat *animi dispositio & præ-* 13.
paratio. Sed quemadmodum nullius loci rationem habebat plerun-
que Spiritus Domini, apud Prophetas priuatosque homines; ita
plerunque nec animi præparationis. ut ob id, quemadmodum non
ex loco; ita neque ex animi præparatione argumentum petatur;
quod demonstret Deum esse, qui loquitur; si quando, in animo,
loquentem Spiritum sentimus.

Species rerum nouæ, per quas diuinæ Reuelationes, & locutiones 14.
percipiuntur, magnum argumentum videntur hic suppeditare:
propterea, quod à solo Deo illæ conferantur, & ob id Deum loqui
credi debeat, quando hæc communicantur. Sed primum, non sem-
per nouæ conferuntur, quando tamen Deum contingit loqui, &
audiri. Deinde quis deprehendit, quando nouæ conferuntur? Idem
dixerim de lumine, quod nec semper nouum additur; nec, quando
additur, addi semper obseruari posse videtur.

Difficilimum igitur est docere, quænam signa Deum loquentem 15.

N a n 3 doceant:

doceant: sed tamen quæ difficilimum est dare; illa non leuia sed maxima fuisse, ex eo manifestum est; quod quibus Deus locutus est, *certissimi* de hoc fuerint; nec vtrum alius aliquis à Deo locutus sit, vel minimam quidem suspicionem habuerint, aut habere debuerint. Est & aliud huius argumentum, quod ab Angelorum sumitur auditione, quandocumq; hi alios sibi loquentes audiunt, non vocem solum loquentis, sed & ipsum loquentem percipiunt. Loquitur v.g. Michaël Gabrieli, Gabriel Michaëlem scit se audire loquentem, non Raphaëlem, aut ex toto numero alium aliquem. Et tamen quo id signo deprehendat; nobis, qui infra cœlestes spiritus sumus, assignare admodum est difficile.

16. Quæ cum ita sint, facilius *hæc signa*, atque indicia assignaret prophetæ, & quicumq; Deum aliquando loquentem audierunt: Illi quoq; quibus donum discernendi spiritus diuinitus est collatum. Nos, quemadmodum non bene de coloribus cæcus, qui colores nunquam vidit, difficulter de his *cæca* possumus astruere. Quod tamē coniectura assequimur, ex *tribus* existimamus diuinas Reuelationes & cognosci modo, & olim cognitasse fuisse. ex mentis singulari *excitatione & illuminatione & sapore*. Omnino eos, quibus Deus locutus est, ita excitatos, & illuminatos & affectos credimus: vt hinc Deum esse, & non alium, qui loqueretur, non potuerint dubitare.

17. Et vehementior videtur fuisse illa *excitatio*, maxime in Prophetis: & quidem tum, quando *primum* DEVM loquentem audierunt, quam in aliis, qui DEVM sibi loqui credere potuerunt. Quoniam hoc fere discrimine, Diabolica ab Angelica, & diuina Locutione distinguitur: quod illa in principio quasi terreat, deinde quietum animum relinquat. contra Diabolica, in principio se leniter insinuet: in fine vero relinquat turbatum atque inquietum.

18. *Lumen* quoque, quo perstringuntur, singulare fuit, & quod non tantum ad rerum, quæ per locutionem accipiuntur, fecit intelligentiam, verum etiam ipsum loquentem manifestauit: quemadmodum apud nos vox ipsa & loquentem, & se, & rem ipsam, cuius quoddam quasi vehiculum est, manifestat.

19. Et alio quidem modo se habet, dum ad veram facit intelligentiam: alio, dum loquentem, & se manifestat. Ibi nullam vim mentis intelligentis videtur afferre: hic ipsam quasi ad rerum contemplationem, atque assensum rapere.

20. Pro *sapore*, quod tertium est, facit B. Augustini mater; quæ dice-

re so-

re solebat: *discernere se sapore, quem verbis explicare nequirit, quid inter- esset inter Deum reuelantem, & inter animam suam somniantem*. Vide Augustinum libro sexto confessionum, capite decimotertio. Eundem saporem ad discretionem spirituum facere docuit Catharina Senensis, in hoc diuinarum Reuelationum genere probe exercitata. Eodem intelligebat B. Bernardus; quando diuina sibi virtus adesset, ad patranda miracula, teste Medina Barthol. in 3. parte quæst. 25. art. 3.

Cæterum *tria* hæc non *equaliter* Deum prodidisse crediderim: sed neque *semper*; aut promiscue *omnibus* affuisse; quibuscumque Deus est locutus: Nec si quando omnia simul affuerunt, *ordine suo* affuisse; vt primum mens fuerit excitata; mox illustrata; demum voluptate, ac spiritali sapore perfusa.

De vehementi illa *excitatione*, quod non in *omnibus* necessaria fuerit, ex Prophetis cognoscitur. Esto hæc ipsis adhibita, quando *primum* diuinus sermo ad ipsos factus: & quando in aliis occupati, ne cogitare quidem potuerunt Deum sibi locuturum; at postquam diuinis colloquiis fuerunt assueti; quid illa fuit necesse? Quid quoque necesse in Sacerdotibus, quando, vt diuinum responsum expectarent, iam parati erant, adeoq; expectabant? quid in sanctis quibusque hominibus, quorum cum Deo frequentes fermocinationes?

Et *sapor ille*, quem diuinitus affatus in mentibus eorum, quibus loquebatur, solet relinquere, apud *priuatos* potius, quam *publicos* homines (Sacerdotes dico, & Prophetas) locum habuit. Huius illud haud leue argumentum; quod priuatis, pro suo solatio, diuinæ Reuelationes fierent: quæ ob id hoc sapore debebant mentem perfundere: publicis illis ea significarentur, quæ ad publicum, vel diuini cultus, vel Rerumpub. atque Regnorum, emolumentum facerent, & ex Reuelatione hoc solum illi habebant, vt sibi reuelata aliis communicarent.

Ex dictis sequitur, secundum illud, *illuminationem*, inquam, *mentis* maxime esse, quæ Deum prodat. Nam duo alia, vel non *semper* inueniuntur, quando loquitur Deus; vel ipsam locutionem *anteccedunt & sequuntur*. Et quoniam hæc à Locutione non differt, quin imo ipsa est locutio, ipsa Dei oratio est; quæ vt se, & Dei consilia; ita Deum loquentem prodit: quemadmodum vox omnis, & se, & dicentis mentem, & dicentem prodit.

Nihilominus quamuis tantum *diuina vox* & se ipsam, & Deum proprie prodat; multa tamen cum illa sunt coniuncta, quæ eos, quibus

Deus

Deus loquitur certiores de diuino verbo faciunt. Talia sunt dictorum & maiestas, & æquitas & altitudo; & certissimus euentus, hincque similia.

26. Existimarem quoque, quod quando non solum loqui auditur Deus, verum etiam sub specie aliqua cõspicitur, ex specie magnum argumentum diuinæ præsentia colligatur. Ea enim maiestate se mortalibus obuiere videtur, vt de Dei præsentia non possint dubitare. Hinc cum Deo Deique Angelis conferre solemus maiestatem regiam; quemadmodum & Esther, cap. 15. quæ Assuero dicebat; *Vide te Domine, quasi Angelum Dei*, postquam eundem conspexit indutum vestibus regiis, auroque fulgentem, & lapidibus pretiosis.

CAPVT XVII.

An Prophetarum, & eorum, quibus diuina Reuelationes sunt factæ, dictis omnimoda fides sit adhibenda.

1. **D**UPLICIA sunt Prophetarum, & eorum, quibus diuinæ Reuelationes sunt factæ, dicta. Quædam ex diuina habent inspiratione: quædam ex priuato & proprio proficiuntur spiritu. Priora illa eandem habent in ore Prophetarum veritatem, quam in mente, & ore loquentis Dei: posteriora aliam possunt in loquentis mente, & aliam habere in ore loquentis, & aure audientis.

2. *Distingui hæc in Prophetis, aliisque, quibus diuinæ Reuelationes sunt, inde manifestum est, quod non quæcunque illi loquuntur, diuinitus acceperunt; quemadmodum neque semper diuinas Inspirationes habent. Aliquando sibi relinquuntur, & diuinis illustrationibus destituuntur. tum, quemadmodum à reliquis hominibus non differunt; ita vt reliqui homines possunt & quædam ignorare, & quædam falsa, & contra mentem proferre.*

3. Hinc facile colligitur, quid ad propositam questionem respondendum sit. duo hæc. 1. *dictis Prophetarum, quæ ex Domini ore acceperunt, fidem esse adhibendam.* 2. *Si alia, quæ à Deo non habent, proferunt, non necesse est iis credamus.* Prius certum est. Quidni infallibili veritati omnimoda fides adhibenda? Iam vero omnimodam veritatem continent, quæcunque ex diuino ore accepta nobis reuelant Prophetæ. Omnimoda igitur ipsis fides adhibenda. Res hæc idcirco manifesta est: quod illud ipsum verbum; illa ipsa veritas; quæ in mente Dei residet, absque vlla sui mutatione, ex ore loquentis Dei transferatur in mentem

mentem audientium Prophetarum, & per os Prophetarum ad aures nostras. Quapropter, quæadmodum in mente DEI, qui nec fallere, nec falli potest, omnimodam veritatem continet, ita in Prophetarum: vt ob id Prophetas hanc proferentes audiens, non minus ipsi credere debeat, quam Prophetæ Deo reuelanti.

Atque hæc causa est, cur Prophetæ, quæ ipsi loquuntur, & proferunt verba; non sua, sed DEI verba vocitent. *Audite verbum Domini Principes Sodomorum*, dicitur Esaia, 1. *Quo mihi multitudo victimarum vestrarum?* Eodem modo loquitur Ieremias cap. 21. *Audite verbum Domini, Domus David; hæc dicit Dominus.* Eodem modo Ezech. 6. *Montes Israël, audite verbum Domini.* Eodem modo Osee c. 4. *Audite verbum Domini filij Israël.* Eodem alij: Amos, 7. Sophon. 2. Aggæus 11. &c.

Hæc causa est, cur suum verbum, seque reiectum conuerteretur Deus Opt. Maximus; cum Prophetarum oratio, & sermo est reiectus. Huc facit illa Dei apud Ezechielem, oratio cap. 20. *Vnusquisque offensiones oculorum suorum obiciat, & in Idolis Egypti nolite pollui. Ego Dominus Deus vester. Et irritauerunt me, nolueruntque me audire, &c.*

Hæc causa cur vitiscatur se de his, qui Prophetas audire noluerunt; non minus, quam si se audire nolissent. Atque hoc prædixit futurum, Deut. 18. *Ponam, inquit, verba mea in ore Prophetæ; loqueturque omnia, quæ præcepero ei: qui autem verba eius, quæ loquitur in nomine meo, audire noluerit, ego vitor existam.*

Hæc causa est, cur se dicat audiri, quando audiuntur, quibus ipse, vt sua verba atque voluntatē promulgent, mandauit. *Si audieritis me, dicitur Esaia 1. bona terra comedetis.* Sic Dominus, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit. &c.*

Hæc causa est, cur sanctis Euangelis, sacrisque Scripturis non minorem fidem, reuerentiamque habeant; quam Dei viuæ voci. Quemadmodum enim, quæ veritas prius in mente fuit; eadem post ad os venit: ita quæ prius fuit in ore, postmodum literis atque chartæ commendatur. Et ob id quæ fides atque reuerentia tribuitur reconditæ adhuc in diuina mente, eadem deriuatæ ad loquentis os, eadem chartis, vt posteritati seruiat, commendatæ.

In horum dictorum numero non illa tantum ponimus, quæ per manifestam diuinam Reuelationem habentur; verum etiam illa, quæ ex instinctu sunt diuino. Non minorem hæc, quam illa habent veritatem. Sicuti fallere non potest Deus, dum manifeste loquitur; ita non potest, dum obscure se insinuat. Semper verax est, semper Deus est. Nunquam, vt homo, potest mentiri, fallere nunquam.

11. Sed tamen de horum *quibusdam* contingit dubitare (quod in manifesto reuelatis grauiſſimum eſſet crimen) contingit, inquam, dubitare, & quidem ſine ſcelere. non quod Dei ſermo ſuſpectus de veritate eſſe poſſit; ſed quod, vtrum Deus ſit, qui ſuo inſtinctu homines afflarit, vel ignoremus, vel dubitemus.
12. In *manifeſte* igitur reuelatis idcirco nulla eſt dubitatio; quia certiffimus eſt homo de reuelate Deo. hic contingit dubitare; quia vtrum, qui reuelat, Deus ſit, ignoratur. Omnis ſiquidem de reuelatis, ex reuelante pendet aſſenſus: de quo, quia hic, non ibi ambigitur; nulla de *manifeſte* reuelatis eſt dubitatio; quam hic ſine peccato licet habere.
13. Atque vt hoc certu eſt, dubiam ſcilicet meum nos habere non poſſe de iis, quæ à Deo prolata, atque dicta nobis per Prophetas, alioſq; diuinos, vt ita dicam, homines proponuntur: ita non minus certum, non neceſſe eſſe iis in *omnibus* aſſentiri, quæ proponuntur, atque in medium afferunt. propterea, quod non quæcunque ab ipsis proponuntur, ex diuina ſunt accepta reuelatione.
14. Quocirca, quemadmodum in aliis hominibus accidit; vt quæ proprio ſpiritu proferunt nunc cum veritate conſentiant, nunc ab eadem diſſentiant; ita in his, qui aliquando diuinas habent reuelationes. atque vt illorum, ita horum ratio, ex duplici cauſa, poſſit eſſe ſuſpecta: altera eſt, quod quædam poſſint ignorare: altera, quod etiam in iis, quæ nouerunt, fallere poſſint. In prioribus contingit illos falſum dicere: in poſterioribus mentiri.
15. Non enim Prophetarum, atque aliorum, quibus Diuinæ Reuelationes fiunt, illa eſt conditio, quæ eſt hominum beatorum. Peccatum in hos non cadit: atque ideo mentiri nequeunt. Et quia ſtatus ille, in quo ſunt, malum nullum admittit; idcirco nec falſum, aut quod non bene norint, proferunt. Nō dum beati ſunt, qui diuinitus illuminantur, nondum in eo ſtatu ſunt, qui omne malum excludit.
16. Et multa Prophetas, eoſque quibus Deus quādoque locutus eſt, ignorare clarum eſt. exemplo ſuo nos docet, vt alios omittam, Eliſæus Propheta, qui quamuis in pluribus alioquin diuinitus inſtitueretur; ignorabat tamen, quam ob cauſam mulier Sunamitis ad ipſum veniſſet. Vnde ad puerum ſuum Giezi, *Dominus*, inquit, *celauit à me & non indicauit mihi*, 4. Regum 4. Et quando Nathan Dauidi templi conſtructionem ſuadebat, non neceſſe fuit Dauidem ipſius verbis fidem accommodare; quamuis Domini Propheta Nathan eſſet,

eſſet, & Dauidem aliquando de Domini voluntate informaret: quia ſcilicet, non quæ Domino ſed ſibi viderentur, ſuggerebat Nathan. Vnde etiam, quod Propheta ſuadebat, prohibuit Dominus 2. Regum, 7. &c.

Sic quoque cōtra mentem ipſos poſſe dicere, adeoque mortalibus imponere, dubium non eſt. Neque enim per hoc, quod diuinæ Reuelationes ipsis fiunt, homines eſſe, & hominibus ſimiles eſſe deſierunt. Neque vel in beatorū ordinem translatis; vel ita in gratia confirmati, vt errare, ſi velint, nequeant. Probitas vitæ ad Prophetam diuinæque Reuelationes percipiendas neceſſaria non eſt, quemadmodum aliàs eſt demonſtratum.

CAPVT XVIII.

Vnde poſſit cognoſci Prophetas diuinosque homines proprio ſpiritu loqui, & non ex Dei ſententia, atque voluntate.



VONIAM dictū eſt, non ſemper ex Dei ſententia Prophetas, diuinosque homines loqui; ſed quandoque priuatas ſuas cogitationes proponere: Et tamen neceſſarium eſt loquentibus aſſentiantur mortales, dictis que parent, ſi quando Diuinorum myſteriorum atque conſiliorum ſunt nuncijs: hinc proſus expedit; vt rationem, qua *diuina oracula*, à proprijs dictis diſtinguāt, teneant: vt in illis aſſenſum ſuum mox præbeant & obſecundent; in his iudicio atque ratione, prius, quam aſſentiantur, ſingula expendant.

Et eō magis ratio hæc, atque methodus videtur neceſſaria; quod non veri ſolum Prophetæ; verum etiam, ſub nomine verorum, falſi mortalibus poſſint imponere, grauiſſimaque detrimenta animabus miſerorum afferre: quæ, vt cauere merito omnes debent; ita habere in promptu rationem, qua Dei hominumque verba diſtinguant.

Sed & hoc nomine ratio hæc magis neceſſaria, quod omnibus prope modum temporibus, falſi Prophetæ inueniantur, et noſtris in quos ſines ſæculorum peruenerunt, & non tantum prioribus, quando Idololatriæ plurimum orbis terrarum fuit deditus. Quid quod noſtris hi magis inualuerint? maiores vires habeant? incrementa maiora indices ſumant? præſentiora maioraque detrimenta afferant?

Quæ cum ita ſint, haud parum intereſt rationem, qua hæc ab illis diſtinguantur, tenere. *Quæ igitur illa? respondeo, facile eſſe, hanc in priorum temporum Prophetis, iis qui nos præceſſerunt, vitæque ſunt ſunctorum, aſſi-*

*gnare: difficilimū assignare in iis, quos presentes audire contingit, ut nos nos-
tros contingit, & olim prioribus temporibus maiores, suos.*

5. *Priores quosdam proprio spiritu locutos esse multis modis constat. Inter hos primus est, clarum Dei testimonium, diuinis literis expres-
sum. In horum numero illi, de quibus apud Hieremiam DEVS in
hæc verba. c. 14. Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo. Non misi eos,
& non præcepi iis, neque locutus sum ad eos: Visionem mendacem, & diuina-
tionem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. Et rursus,
cap. 23. Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: & non loquebar ad eos,
& ipsi prophetabant. Et c. 27. Ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, & c.*
6. *Alter modus, quo produntur proprio spiritu esse locuti, est sen-
tentia Ecclesiæ. Quos ipsa spiritu proprio locutos fuisse asserit; de his,
quod proprio spiritu locuti sint, & non ex Dei sententia, non pos-
sumus dubitare. Quæmodum quos ipsa pro scripto Dei verbo li-
bros accipit, verum Dei scriptum verbum esse, citra salutis discrimen
non possumus ambigere. Columna & firmamentum est veritatis:
Ecclesiæ. Eius in his rebus, aliisque ad salutem pertinentibus, ut tu-
to, ita necessariò sententiæ statur.*
7. *Tertius est iniquitas orationis; quæ v. g. quæ bonis moribus, diui-
nisque præceptis contraria sunt, consuluntur. An quidquam po-
test Deus, aut præcipere, aut consulere; quod aut cum bonis mori-
bus, quauis ratione repugnat; aut sibi suisque mandatis est con-
trarium? Ego, loquitur ipse, Isaie 48. sum Dominus Deus tuus, docens te
vtilia. Omnia mandata tua equitas, dicitur Psal. 118. quomodo igitur
diuino spiritu afflatus dicetur Propheta, qui hæc vrget?*
8. *Quartus modus est, orationis falsitas. In quorum enim oratione
falsitas deprehenditur; non Dei, qui falsum dicere non potest, sed
hominum, qui loquuntur, illa oratio est. falsitas hæc multiplex est.
Nam vel est contraria fidei: vel cum rerum gestarum pugnat hi-
storia, vel est promissionis, quæ, quæ à Prophetis promittuntur,
non eueniunt. Posteriori modo proditus est Sedecias quidam, 3. Re-
gum 22. qui prædixit victoriam Regi Israël: qui, tantum abfuit,
ut victoriam obtinuerit, ut regnum cum vita amiserit.*
9. *Quintus modus est, si Dei sententiæ Prophetarum sit contraria; quæ-
uis Prophetarum nec iniqua sit, nec contineat falsitatem. Sic ma-
nifestum est Nathan priuato spiritu loquutum esse, quando con-
sultus à David, de construendo templo, templi ædificium suavit,
quoniam mox, ex Dei sententiæ (qui sibi contrarius non est) iu-
betur cogitationem de extruendo templo deponere, eandemque
filio suo Salomoni, relinquere.*

Sextus.

Sextus est, *verum leuitas.* In rebus leuibus quis diuina oracula so-
exspectat? Et hinc locum habet illud, quod dicitur: *Ego sum Dominus:
Deus tuus, docens te vtilia.*

Hi modi proprium & priuatum spiritum Prophetarum pro- II.
dunt: & dicta Prophetarum non Dei; sed Prophetarum dicta esse
inlinuant. Et omnes quidem in falsos Prophetas cadere possunt,
veruntamen non omnes in veros. Falsorum Prophetarum spiritum
potest prodere Deus ipse, sententia Ecclesiæ, orationis & falsitas
& iniquitas. Dei etiam sententia, Prophetarum sententiæ contra-
ria. Sed verorum proprium spiritum non hæc omnia: aut si omnia;
certe quædam ex his rarissimè produnt: præsertim si tales sint, per
quos Deus *plerumque* loqui solet; aut qui ab hominibus (quemad-
modum sunt Dei Prophetæ) pro *Dei Prophetis* habeantur.

Rarissimè, si prodidit proprium spiritum *orationis falsitas*, aut ini- 12.
quitas. Quoniam & tacuisse verissimile est; si veritatem ignora-
runt: & iniqua non proposuisse atque vrxisse, probitas atque inte-
gritas vitæ, quæ plerique claruerunt, persuadet.

Atque hæc de *præteritis* Prophetis, iisque, qui Diuinorum my- 13.
steriorum olim apud mortales nuncijs esse potuerunt, sint definita.
Verum, quibus argumentis *presentium*, quos loquentes audire con-
tingit, proprius spiritus deprehenditur? *Difficile* hoc est constitue-
re, tam in *veris*, quam *falsis* Prophetis: quamuis in falsis *facilius*,
quam *veris*.

Et *difficile* idcirco, quod hinc illis, quibus superius iuuamur, ar- 14.
gumentis destituti videamur. Neque enim, subito, ut loquentes hi
audiuntur, DEVS audientibus suo testimonio adest, & proprium
Prophetarum à suo spiritu distinguit. Neque semper adest, aut
adesse potest censura Ecclesiæ, alioqui certissimus Iudex: Neque i-
psorum oratio semper, aut iniqua, aut falsa, aut à diuina voluntate
dissentiens; quibus argumentis præcedentium temporum Pro-
phetarum proprium spiritum deprehendimus.

Sed *difficilimum* est in *veris* Prophetis, per quos alioquin Deus sua 15.
consilia hominibus solet manifestare; cum, ut superius diximus,
probitas vitæ ipsorum (plerique enim integræ fuerunt vitæ) non
permittat, ut aut peruersa, aut falsa, Dei nomine, proponant. Et
Deus atque Ecclesiæ nunquam referatur quædam ipsorum oracu-
la, quasi ex proprio spiritu prodierint, damnasse.

Præterea David Rex, qui verum Dei Prophetam esse Nathan, 16.
haud obscuris argumentis deprehendit; quomodo potuit putare:

Prophetæ priuatam esse, & non Dei, per Prophetam loquēcis, sententiam quando de templo ædifican lo interrogatum, sic audiuit loquentem, I. Par. 17. *Omnia, quæ in corde sunt tuo fac, Deus enim tecū est.*

17. In veris igitur Prophetis, quorum opera Deus uti solet, vna ratio videtur esse, quæ proprium spiritū arguit: si scilicet, quæ ipsi dicūt, *Deus improbat.* Hac deprehensum est, non Domini verbum fuisse, sed Nathan priuatam atque propriam illud, iam recitatum: *Omnia, quæ in corde sunt tuo, fac, Deus. n. tecum est.* quoniam quod Prophetæ suasisit, mox dissuasit Deus, hac oratione: *Non edificabis tu mihi domum ad habitandum, &c.* Quocirca prius verbum solius erat Prophetæ: posterius Dei & Prophetæ, siue Dei, per Prophetam, loquentis.
18. In falsis autem pluribus argumentis proprius spiritus, & propriū hominum, non Dei verbum deprehenditur: & duobus maxime, præter iam dictum: orationis, videlicet, *iniquitate & falsitate.* Quod si iniquum; quid oratio ipsorum suadeat: si falsum cōtineat; priuata est Prophetæ, aut qui de diuinis Reuelationibus sibi factis gloriatur; non Dei oratio. Vtrumque per se clarum est, & certum.
19. Sed & pro vtroq; Dei verbū est. Pro oratione, *iniqua* illud, Deut. 13. *Si surrexerit in medio tui Prophetes, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras; & seruiamus eis: non audies verba Prophetæ illius, etiam si prædixerit signum & portentum; & euenerit quod locutus est.* Pro oratione *falsa* illud eiusdem Deut. cap. 18. *Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus; hoc habebis signum: quod in nomine Domini Prophetæ ille prædixerit, & non euenerit, Dominus non est locutus; sed per tumorem animi Prophetæ confinxit.*
20. Porro ex oratione falsa multò nobis facilius, est propriū alicuius spiritum deprehendere, quam maioribus nostris; qui vel olim in veteri lege, vel primis Apostolorum temporibus falsos Prophetas audire potuerūt, propterea, quod plurima iam certò ab Ecclesia definita sunt & determinata, quæ olim vel ignorare, vel non credere, et sine salutis dispendio licebat, & iam in disputationem vocari nequeūt.
21. Quocirca, si quando nouis spiritibus pulsamur atque nostro nos iudicio ab iis expedire nequimus, tutissimè historiam priorum temporum ad memoriam reuocamus, quidque iis definitum & statutum, expendimus. Nam si dogma, quod offertur, prioribus temporibus damnatum est, dubitare non licet, quin ex priuato Prophetæ spiritu proficiatur, & non sano cerebro sit confectum. Hac Regula Maiores nostros vsos fuisse, pluribus exemplis doceri potest.

Vnde cognosci possit, Prophetas, aliosque, quibus Diuina Reuelationes sunt factæ, diuino spiritu, & non proprio esse locutos: id est, Dei oracula, non sua somnia, retulisse.



NON hinc queritur, vnde veri Prophetæ, hominesque, qui Dei oracula, non sua somnia obtrudunt, cognoscantur: sed vnde cognoscatur, quod veri Prophetæ, & hominis, qui diuinis reuelationibus instruitur, oratio; DEI sit; non propria hominis, aut Prophetæ. Illud facilius cognoscitur; hoc difficilius.

Sed tamen quæ de signis, quibus præsentis & præteriti; siue præsentium & præteritorum temporum Prophetæ distinguuntur, diximus præcedenti capite; faciliorem faciunt responsionem, ad propositam quæstionem. Et aliis deprehenditur, diuino spiritu esse eos locutos, qui prioribus temporibus fuerunt: aliis quos coram audire, & videre contingit. veruntamen non tot & tantis; quot & quantis proprius spiritus.

Proprium spiritum, in præcedentium temporum Prophetis, dictū est sex argumentis deprehendi: Dei voce, definitione Ecclesiæ, orationis iniquitate, eiusdem falsitate, dissentiente sententia Dei à sententia Prophetæ, & rerum, quæ in sermonem veniunt, leuitate. Non omnibus his niti, possumus ad diuinum spiritum in Prophetarū, qualiūcunq; etiam falsorum, voce cognoscendū, sed aliquibus tantum.

Principio non est necesse Deo spiritu loqui dicamus; & diuina esse oracula, si quæ Prophetæ; diuini; homines loquantur, vera sint, omni; careant suspitione falsi. Quamuis enim omnis oratio falsa hominum, non Dei spiritum prodat: non omnis tamen vera prodit Deū esse, qui in & per Prophetas loquitur. Plurima loquuntur & veri & falsi Prophetæ, quæ verissima sunt; quæ à se, aut aliunde, non vero à Deo reuelante habent.

Sic necesse non est, ut pro DEI voce habeatur, si quæ ab iisdem consuluntur & præcipiuntur, sint salutaria, diuinis legibus conformia. Quemadmodum mortalium nulli tam sunt corrupti ingenij, quin scintillæ, atque semina aliqua probitatis in ipsorum animis resideant, quibus ad honestatem aliquando vrgentur: ita nullorum ita corrupta oratio, quin ad honestatem quandoque inuitet alios, quamuis etiam à Deo ad hoc non vrgentur.

Multo minus necesse est, ut omnis illa ipsorum oratio, pro Dei habeatur, cui contrarium non habet Deus, Multa et salutaria consulunt Prophetæ

Prophetarum; multa vera docent; ad quæ tacet Deus; quibus non tradit contraria: nec tamen necesse est dicamus hanc Dei esse in ore Prophetarum. Certum est Prophetarum, non Dei, esse orationem, qualiscunque illa sit, cuius contrarium vel suadet, vel docet Deus. Certum quoque; est Prophetarum esse posse, & non Dei; quam Deus nec damnat, nec probat.

7. *Grauitas* quoque, rerumque maiestas, quæ à Prophetis afferuntur, etiam certum argumentum non præbet orationi, quod Dei sit. Quemadmodum proprio spiritu certissima atque salutaria; ita grauiissima proferrî possunt.
8. Non igitur æquitas & iustitia orationis probet esse DEI, non Prophetarum, propriam: sicut iniquitas probat esse, non Dei, sed propriam Prophetarum. Non veritas; non Dei silentium. Quid igitur? *Confessio Prophetarum, Dei sententia, euentus rei, miracula, atque Ecclesie auctoritas.*
9. *Confessionem Prophetarum* produnt hi modi loquendi, quos in sacris Scripturis obseruare facile est. *Hæc dicit Dominus. Verbum Domini quod factum est ad N. N. Verbum Dei mihi est ad te, &c.* Quæcunque enim post has similesque loquendi formulas, ex ore Prophetarum profluxit oratio; Dei illa fuit per Prophetas loquentis; non propria Prophetarum. Non de hoc mirari possumus dubitare, quam quod Canonici sint, qui in sacrarum Scripturarum canone habentur, Libri Prophetarum.
10. Sic eorum, quibus Deus *testimonium perhibuit*; quod Dei, non sua referrent, suspecta nobis oratio non esse debet. In horum numero fuit Ezechiel, alique permulti; in quibus se Deus nunc auditum esse, nunc esse reiectum disertis scripturæ verbis est testatus, illi quoque, quos in veteri testamento, Dominus noster sibi testimonium perhibuisse docet.
11. *Ecclesie auctoritate* constare posse, aliquod Dei, non hominum esse verbum; inde certum est, quod iudicium ipsius sit infallibile: quod ipsam nos velit audire Deus: quod scientiam & legem velit ex ipsius ore requirendam; quod sententiæ ipsius non acquiescentes, ex decreto Iudicis velit mortem subire: Deut. 17. Huius auctoritate, quas habemus Scripturas, Dei, non proprio spiritu, scriptas esse credunt fideles omnes constantissimè.
12. *Ex euentu quoque rerum*, deprehendi potuit diuinitus inspiratos, aliquos fuisse locutos, Si tamen res, quæ prædicuntur futuræ, tales sint; vt non, nisi reuelante Deo, illarum notitia habeatur (quales vt plu-

vt plurimum sunt, quæ à solius Dei, hominumque pendet voluntate). Quemadmodum solus DEVS has præscire potest; ita solus Deus prædicere; prædicatque in Prophetis. Quocirca & hinc verum Prophetam cognosci, Dominus insinuat; Deut. 18.

Sic qui orationem suam *editis miraculis confirmant*, illam Dei esse, non propriam Prophetarum, his ipsis fidem faciunt. quemadmodum & Moysen iustum esse facere atque fecisse, tribus signorum generibus docet cap. 4. liber Exodus.

Cæterum duo in *his miraculis* sunt obseruanda. Alterum est, vt vera sint miracula: alterum, vt orationem non præcedant, sed sequantur. Falsa miracula, vt à Dæmone esse possunt; ita nobis per illa potest imponere Dæmon. Sic si orationem etiam vera præcedant, non necesse est, mox sequentem orationem, pro qua miraculum producit esse Dei. Tum diuinum sermonem confirmant; quando post orationem, tanquam eius quoddam certum signum eduntur. Hinc optime, Deut. 13. Deus: *Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium se vidisse dicat: & prædixerit signum, atque portentum; & euenierit, quod locutus est, &c. non audies verba Prophetæ illius aut somniatoris, &c.*

Atque ex his iudicium accipi potest de Prophetis, diuinisque hominibus, qui nos præcesserunt. In iis, quos *coram esse, & presentes audire* contingit, res est difficilis: vixque video, præter vnã, certam aliquam Regulam dari posse: *miraculi, scilicet, prædicationem*, quod predictorum diuinorum confirmatione affertur.

Neque enim alia, quæ præteritorum Prophetarum orationi testimonium dant, mox præsto sunt subsidia, si quando diuinum hominem loquentem contingit audire: Diuinum scilicet testimonium, Ecclesie censura, rei quæ prædicatur euentus. Raro Deus auditur: Ecclesie maturo iudicio agit omnia, probatque spiritus, si ex Deo sint: & quæ prædicuntur, longo post tempore possunt accidere.

Confessio quidem Prophetarum in *prioribus* fidem facit, sed nobis; 17. postquam Ecclesie decreto confirmati sumus. *presentes* vero etiam ex diuino spiritu se loqui, possunt credere, & asserere; & tamen proprium sequi. Non facile spiritus Dei deprehenditur. Non mox tenemur fidem accommodare dicentibus diuinas se Reuelationes afferre.

Sed tamen, si qui essent, de quibus constaret, quod Prophetæ essent, quemadmodum de pluribus olim in Veteri testamento constabat,

bat; sine temeritate ipsorum oratio, tanquam priuata, reici non posset. quocirca merito pro *Dei* haberetur, si *Dei* esse ipsi, eandem, *constanter assererent.*

19. Sic qui nostris temporibus diuinas Reuelationes afferrent; si constantes essent, quæ ipsis acciderent Reuelationes, fidem merentur: præsertim, si quæ proferunt, non vana sint; non curiosa, non ad rem parum pertinentia; sed talia quæ ad *Dei* faciant gloriam, aut proximorum salutem, commodumque spirituale: atque illa vitæ ipsorum, morumque sit conditio, quam sequenti capite requiramus.

20. *Miracula* igitur præcipue sunt, quibus *diuinus sermo* demonstratur esse, qui ex Prophetarum, aliorumque diuinorum hominum ore procedit. Veruntamen miracula, ut diximus, non quæcunque, sed quæ sermonem sequuntur; & pro sermone, quod *Dei* sit, fieri dicuntur. His ergo, ut posteri de præcedentium; ita præsentis de præsentium, & coram loquentium Prophetarum oratione instruantur: & quod *Dei*, non Prophetarum sit, argumentum accipiunt.

CAPVT XX.

Quibus, referentibus diuinas Reuelationes, & inspirationes, facilius minorique cum periculo creditur.

1. **N**ON minus necessarium est scire, *Quosnam* pro veris Prophetis, & iis, quibus diuinæ Reuelationes fiunt, habere debeamus; quam scire, *Quæ* verorum Prophetarum, & quibus diuinæ Reuelationes fiunt, sunt propria dicta; & quæ *Dei*. quin imo huius forsitan plus interest: quod à veris raro contingat decipi; quamuis etiam proprio, & non *Dei*, spiritu loquantur: illi, si veri non sint, ut decipi possunt, ita facillime possunt decipere; & in errorem inducere. Quocirca abs re non fecerimus, si, postquam docuimus quo modo diuina oracula, à priuatis sententiis distinguantur; *notas quoque atque signa demus*, quæ veros Prophetas, atque eos, quibus verè diuinæ Reuelationes fieri possunt, demonstrent.

2. Et de præcedentium temporum Prophetis, quos vel vetus Testamentum habet, vel nouum, res est clara, solo propemodum, aut cui securius acquiescitur, iudicio Ecclesiæ. De iis autem, qui *quotidie esse possunt,*

possunt, & forte sua somnia, pro *Dei* sententiâ offerre, difficultas magna est. *Reiicere omnes* temerarium est; præsertim cum manus *Dei* breuiata non sit: & ut *olim*, ita *nunc* multa mortalibus possit reuelare. Apostolus etiam prohibeat, ne extinguamus spiritus, 1. Thes. 5. Nec minus temerarium est *omnes admittere*: cum nos leuiter credere prohibeat Eccle. 19. & Satanus possit se in Angelum lucis transferre, mortalibusque imponere.

Placet quod Apostolus monet faciendum, 1. Ioan. 4. ut *probemus, spiritus, si ex Deo sint.* Hoc faciemus, si non modo *quid* dicatur attendamus; verum etiam curiosius inspiciamus, *quales illi*, qui diuinas Reuelationes afferunt. Multa siquidem in his esse possunt, quæ suspectos ipsos faciant, fidemque detrahant.

Quatuordecim vero Regulas in horum examine vtiliter obseruari posse docet Bartholomæus Medina, in 3. partem S. Thomæ, q. 25. ar. 3. quos ipsis Medinæ verbis ascribimus, ut Medinam non nostris, sed ipsius plumis proferamus.

REGVLÆ QVIBVS PROBANTVR SPIRITVS.

PRIMA Regula. Ante omnia perspiciendum est, *vnus* ne *Dei* cultor sit. Nam si est Dæmonum cultui mancipatus, nullam fidem promeretur; utpote, qui ex instinctu Dæmonum omnia loquetur.

Secunda regula. Si vnus *Dei* cultor est, videndum protinus, an *Catholica Ecclesia* membrum sit, ne exëplo Montani, & Priscillæ decipiant. Fingebant enim se Prophetas, & magno fuere detrimento. Nam præter alia docebant solui nuptias: & Montanus se Paracletum asseuerabat; & alia cum affectatoribus agebat, quæ probatis Prophetis aduerfabatur, ut Apollonius & Apollinaris probauerunt, Hieronymo & Eusebio referentibus.

Tertia Regula. Deinceps considerandi *mores, & vita*, si fidei, quam proficitur, recte conueniant: si superbia soleat efferrî, si voluptate detineri, si auaritiæ & cupiditati huius mundi deditus sit. Sciscitandi amici, interrogandi familiares, obseruanda vita diligentissimè quantum datur & licet. Nam tamen si mali homines aliquando veris Reuelationibus, & illuminationibus illuminentur à Deo, ut in Balaam, & aliis vidimus; nihilominus raro id euenit:

esse semper, vel in doctrina, vel in moribus, falsitas & error im-
misceatur.

8. Quarta regula. *Ingenium & iudicium hominis diligentissime pen-
sandum est ex aliis muneribus, quæ fortè obierit; si recti iudicij fuerit,
si prudenter se habuerit. Nam qui nimis audius minusque confide-
ratus in aliqua re fuerit; verendum, ne ita in rebus quæ ad intelle-
ctum & diuina spectant pariter ruat, & ex imprudentia prolapsus
offendat.*
9. Quinta regula. *Æstimanda est quoque corporis temperatura, sani-
tas, studium. Cum & ægroti multi, & ipsi phrenetici ob intentionem
animi nimiam exorbitantes, vidisse quandoque se putant, & audisse,
quæ nunquã aut oculis, aut auribus perceperunt. Igitur, & quo a-
nimi eius feratur impetus, & ardētine vel amore, vel odio incitatus
fuerit, percontandum est. Siquidem in his, qui nouitio quodam
feruore Deo famulantur ob fixas imagines rerum, quibus medi-
tandis ad pietatem excitari cupiunt, vana pro veris ostēdi possunt,
& à Dæmone, & seipsis etiam illud potissime, cum præter magi-
strorum dogmata aliquid faciunt, sinente Deo, & permittente; vt
in posterum cautiore euadant.*
10. Sexta regula. *In somno potissimum periculum est, ne his visioni-
bus decipiamur: tempore namque nocturno redit amica quies, &
in amatoris præsertim rebus id euenit, vt qui amant vehemen-
tius, aliquid sibi somnia fingant. Quod quidem à ratione alienum
non est. Cum enim nulla in animis nostris regnat affectio impe-
tuosior amore, euenit, vt iis, qui feruentioris amoris impetu ferū-
tur, imminet periculum maximum, ne affectu nimio hallucinentur.
Dum enim voluntas plus nimio propensa est, aberrare iudi-
cium facit.*
11. Septima regula. *Perscrutari etiam conuenit, qua de causa quis suas
visiones patefaciat; leuitate an vtilitate: & hac spiritali, an tem-
porali: sua, an aliorum; an vtrorumque magis moueatur. Quod si
finis bonus videbitur prima fronte; non ob id tamen pes figendus
est; sed de finibus ipsis habenda est quæstio, cum non solum aper-
tum, & proximum; sed occultum atque longinquum inspiciendum
sit diligentissime.*
12. Octaua regula. *Inspiciendum est diligenter, an qui patitur Vi-
siones, sit nigro humore affectus, id est, melancholico; vel nimia ma-
cie cōfectus. Nam qui cholera nigra laborant, & qui senio, aut ni-
mia macie cōfecti sunt, sepe numero decipiuntur. Et hinc est, quod*

finis

senes ad extremam decrepitam delirant. De his ergo supra dictis,
ne delirent. maximè formidandum est.

Nona regula. *Attendamus item conuersationem eius, qui videt vi-
siones. Si communis, si priuata, si secreta, si publica: si in actiua, si
in contemplatiua vita degit: si vestimentis affectatis vtatur. Signū
autem humilitatis in affectata est conuersatio communis; quan-
quã in solitariis, & habitu quoque, & victu raris Dei virtus inhabi-
tet; vt in Helia, Ioanne Baptista, & Ægyptiis illis Monachis sanctis-
simis, Antonio, Paulo, Hilarione. Communem tamen conuersa-
tionem Christus homo & Deus elegit: ad eiusque exempla pluri-
ma Monachorum turba Basilii, Benedictus, Augustinus, Domi-
nicus, Franciscus.*

Decima regula. *Videndum est in primis si masculus, si femina: si 14.
vaga, si garrula, si stabilis, & quieta. Nam in pace factus est locus Dei; cu-
ius spiritus, vt docent sacræ literæ, non quiescit, nisi super quietum, &
humilem, & trementem verba illius.*

Vndecima regula. *Cognoscuntur vel hac ratione, nō difficulter, 15.
qui vanis visionibus iudificantur, si aliorum spernunt consilia, si de qui-
buscunque erudiri se à Deo per Reuelationes præsumunt. Nam &
Moyses crebris Dei colloquiis assuetus, quamuis de minutis etiam
rebus ad populi gubernationem spectantibus, supernis illustratio-
nibus clarebat, Ietro alienigenæ viri consilium sumpsit: Sic Paulus,
qui ad tertium vsque cælum raptus fuerat; humana ope, humano
etiam consilio est quandoque vsus.*

Duodecima regula. *Cognoscuntur vtiq; visiones à falsis, & dif- 16.
cernuntur ex fructibus subsequitis; Sicut Dominus dicit: Arbor ex fru-
ctibus cognoscitur. Præcipuum autem fructum eius, qui patitur di-
uinas visiones, ego existimo esse veritatem non fucatam, non a-
dulteratam, sed puram, ac nitidam, quam altissima gignat humili-
tas, quæ non meretur illudi, quæ non elata, non pertinax est, non
inquieta, non garrula, non auri aut honoris sitibunda; neque o-
mnino sapiens in oculis suis; ratione, autoritate honorum docto-
rumque virorum vtens.*

Tertiadecima regula. *Perpendendum est diligenter, si qui videt 17.
Visiones, cum tribulationibus vexatur; aut libenter patitur, aut certè
desperatus non furit. Vult enim Augustinus, vt aduersitates ama-
re non iubeamur, sed tolerare. Hoc pacto si aliis Prophetis con-
formes sint; dignoscitur; quorum alij odio habiti, & vexati; alij*

Ppp 3.

quoque:

quoque iniuriis affecti, alij etiam immani Regum, vel populorum suorum rabie trucidati. Sic impius ille Ieroboam Prophetis insultauit: Sic Esaias sub Manasse Rege terra diuisus in partes: Ieremias à populo lapidibus interfectus: Amos fuste transfixus: Ezechiel occisus: Daniel leonibus in pabulum expositus: Helias, Heli'us, & alij ab Iezabel, ab Accabo, ab alijs persecutiones passi. Et in nouo Testamento Dominus Iesus, caput omnium, cuius membra sumus, acerrimè vexatus est, & crucifixus. Cuius præcursor Ioannes plus quam Propheta capite truncatus. Sic Paulo caput abscissum: Petro crucis calix epotus. Sic alij penè innumeri, qui præter alia in se diuinitus collata dona, diuinas etiam Reuelationes hauerunt.

18. Quartadecima regula. Prænotandum est, & quidem cautè si *verax* est, qui istas apparitiones de se narrat. Nam qui delectatur mendacijs, non Christo, qui veritas est, sed Diabolo, mendacij patri conformatur. Quare si mendax est; quæcunque dicit, aut falsa, aut de falsitate suspecta habeantur; præsertim vt diximus si foemina fuerit, quæ min⁹ ratione pollet, vt Arist. asserit in Politicis. Quæ obrem minus apta ad discernendum. Sed & humidioris naturæ cum sit, fluunt rerum species celerius. Anxiæ præterea foeminae, & voti cupidæ plerumque sunt. Sunt præterea phantasiæ imbecillioris, cuius fatigatione facile decipi possunt. Quæ omnia in vniuersum illis tribuuntur: tametsi aliquæ viris plurimis prudentia, & iudicio quandoque præstent. Illud etiam est præuidendum, si ille qui visiones habet, aliquando deceptus fuerit, tentatus demone se transfigurante in Angelum lucis. Nam talis nullam fidem meretur. Percontandum etiam est, si dum visis exceptus, ad diuinorum amorem, & terrenorum contemptum excitetur: si pacem animi, & quietem nanciscitur. Diuini Spiritus proprietates est, vt à terrenis & temporalibus auocet animum, & ad cœlestia æternaque incendat, paceque & quiete perfundat; quam mundus dare non potest. Hactenus de Regulis, quæ deseruiunt ad discernendum veras Visiones à falsis ex parte personæ, quæ videt visiones. Ita Barthol.

Medina.

*Finis Libri quarti, qui est de Apparitione, & Locutione
DEI Intellectuali.*

